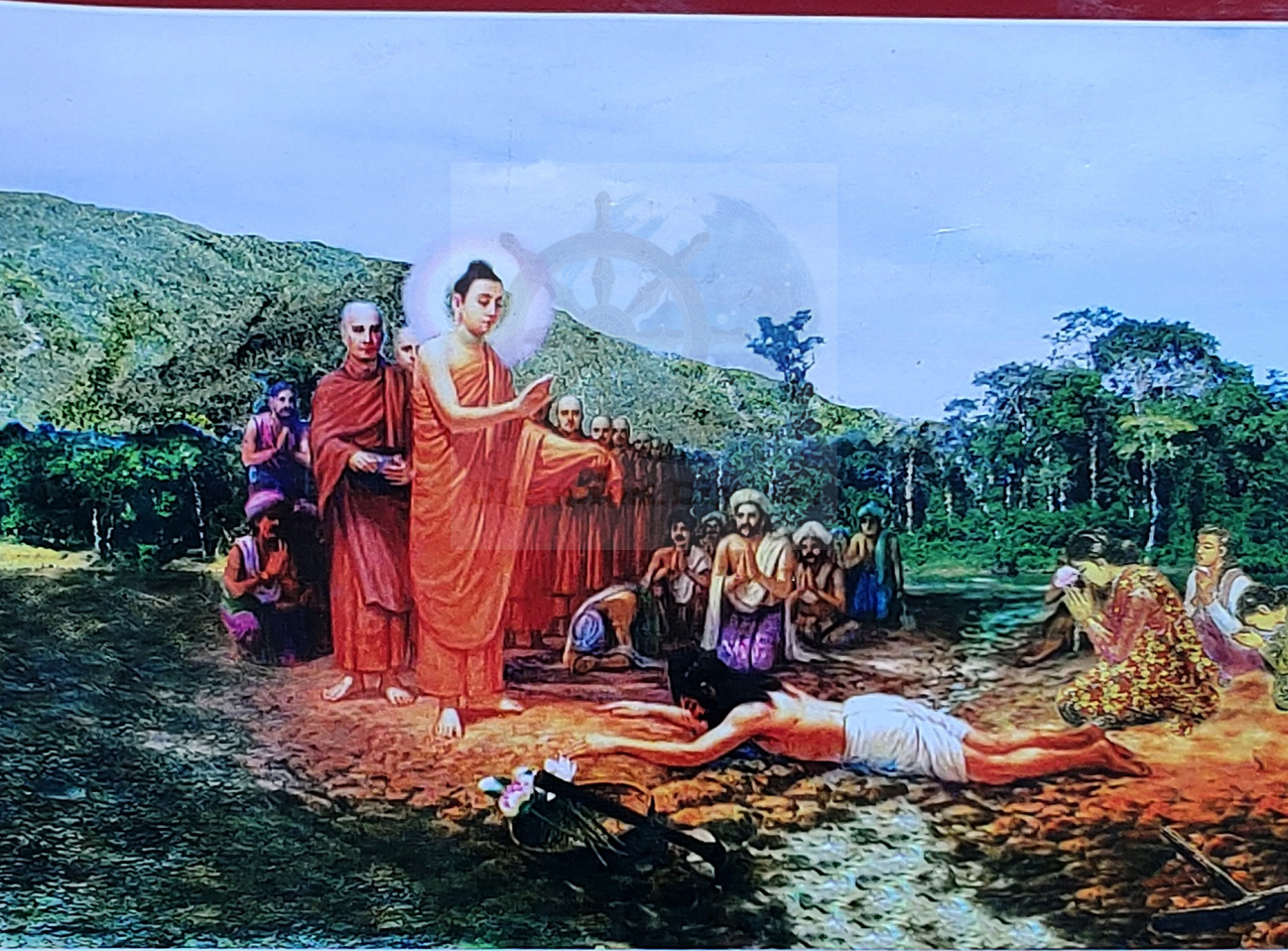

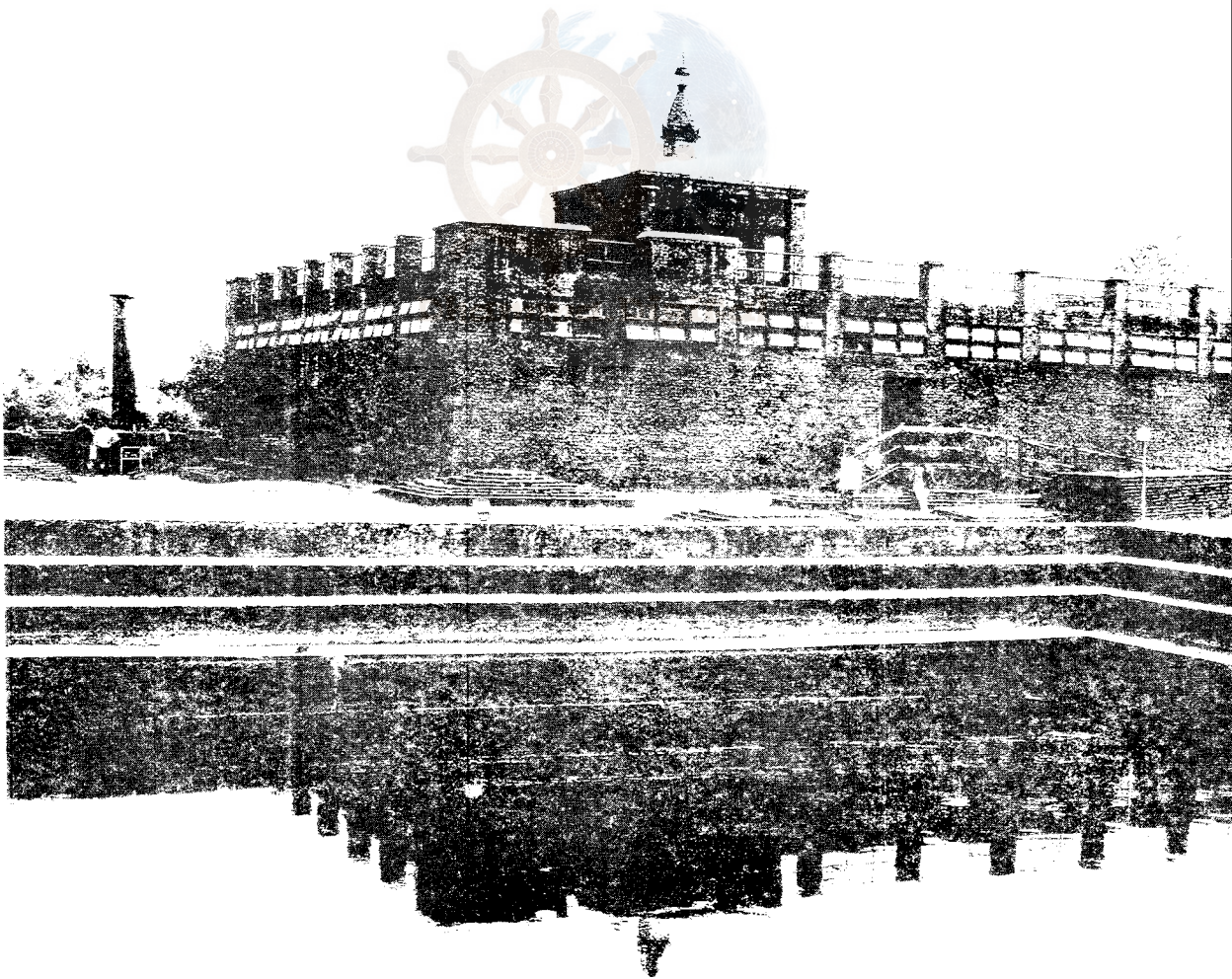
अत्रक जातक

बोधिसत्त्वया बाखँ
(पालि जातक अटुकथा नेपाल भाषाय्)
न्हापांगु भाग

अनुवादक
दुण्डबहादुर वज्राचार्य

बुद्ध जन्मभूमि - लुम्बिनी

वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थमाला - १५

ज्ञातक जातक बोधिसत्त्वया बाखँ

(पालि जातक अट्ठकथा नेपाल भाषाय्)

न्हापांगु भाग

अनुवादक

दुण्डबहादुर वज्राचार्य

प्रकाशक

अशोकरत्न वज्राचार्य

डा. प्रदीपबहादुर वज्राचार्य

अनूनरत्न वज्राचार्य

त्रिपिटक अनुवाद मण्डल

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

गाबहाल, ललितपुर-१८, नेपाल

त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन

दीघनिकाय	(नेपाल भाषा)
दीघनिकाय	(नेपाली)
मज्झिमनिकाय	(नेपाल भाषा)
मज्झिमनिकाय	(नेपाली)
संयुत्तनिकाय	(नेपाल भाषा)
इतिवृत्तक	(नेपाल भाषा)
धम्मपद	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द जुजुया न्त्यसःत)	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द राजाका प्रश्नहरू)	(नेपाली)
निदान कथा	(नेपाल भाषा)
पुग्गलपञ्चत्ति	(नेपाल भाषा)
संगायनपाठ	(नेपाल भाषा)
जातक (नेपालय् न्हापांगु पटक खुगू ग्रन्थसेट पिथना)	(नेपाल भाषा)

प्रथम संस्करण

बुद्ध संवत्	: २५५५
नेपाल संवत्	: १९३२
बिक्रम संवत्	: २०६८
ईस्वी संवत्	: २०११

खुगू सेटया मू

थुगु ग्रन्थ खुगू भोलुम सेटपाखें जम्मा जुइगु रकम त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनी ।

विशेष ग्वाहालिभिपित साधुवाद

- भिक्षु चन्द्रगुप्त स्थविर - अनुवाद सुपरिवेक्षण सहित कम्प्युटर सेटिङ्ग
अनागारिका अगजाणी 'धर्माचार्य' - पालि भाषाया भावार्थ संशोधन याना बिज्याःम्ह

Bir-Purna Pabitra Hera Memorial Publication Series No. -15

THE JĀTAKA

(Stories of the Buddha's Former Births given in Nepal Bhasha
for the first time)

Vol. I

Translated from Pali

by

Dunda Bahadur Bajracharya

*Translator of the Digha Nikāya, The Majjhima Nikāya, The Samyutta Nikāya,
The Itivuttaka, The Dhammapad, The Milindapanha, etc. of
Tripitaka books in Nepal Bhasha & Nepali*

Dhamma.Digital

Published by

Ashok Ratna Bajracharya

Dr. Pradip Bahadur Bajracharya

Anun Ratna Bajracharya

Tripitaka Translation Board

Bir-Purna Pustak Samgrahalaya

Gabahal, Lalitpur-18, Nepal

The Tripitaka Publications

The Digha Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Digha Nikāya	(Nepali)
The Majjhima Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Majjhima Nikāya	(Nepali)
The Samyutta Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Itivuttaka	(Nepal Bhasha)
The Dhammapad with short stories	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepali)
Nidānkathā	(Nepal Bhasha)
Puggalapaññatti	(Nepal Bhasha)
Sangāyanapātha	(Nepal Bhasha)
The Jātaka (<i>6 Volume sets in Nepal for the first time</i>)	(Nepal Bhasha)

First Edition : 2011

Printed at :

Ideal Printing Press, Gwarko, Lalitpur Tel : 5007563

पिका:पाखें

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया अनुभवी ल्हातं थनिं गुदं न्त्यो हे अनुवादित जुया कम्प्युटर लेजर प्रिन्ट तयार याना तये धुंकुगु थुगु बोधिसत्त्वया बाखँ जातक न्हापांगु खुसी छकोलं (खुगु भोलुम) ग्रन्थ आःतक नेपालय् गुगुं भाषाय् गुबलें मजूकथं प्रकाशन याये दुगु थ्व जिमि नितिं आपालं धर्मप्रीतिया खँ जुल । तःगुमच्छि मूल धर्मग्रन्थया अनुभवी अनुवादकजुया ल्हातं व्वनेबले मच्छिं मजुइक सलल याउंक अपुक छगू हे भाषा शैली पालि जातक अट्टवण्णनाया ५४७ पु पूर्वक जातक बाखँ भाय् हिलातःगुयात नेपालभाषा वांगमय धुकुतिइ दुथ्याके खंगु जिमिगु नितिं गौरवया खँ जुल ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयपाखें गत ३० दँया दुने धर्मया मूल ग्रन्थ जुयाच्वंगु बुद्धवचन त्रिपिटकया ग्रन्थत छगू छगू यायां तःगुमच्छि, पाठकसमक्ष प्रस्तुत याये धुनागु जुल । दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय अले खुद्दकनिकायया मिलिन्द-प्रश्न, इतिवृत्तक, धम्मपद आदि त्रिपिटक अन्तर्गत सुत्तपिटकया मूल ग्रन्थत प्रकाशन यायेगु मौका जिमित चूलाये धुंकुगु जुल । थुपिं मूल धर्मग्रन्थया अनुवादक हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजु खः । अथे हे अभिधम्मपिटकया ग्रन्थमध्ये नेपालय् न्हापांगु खुसी श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविरया पुगलपञ्चति धर्मग्रन्थ नं जिमिगु संग्रहालयपाखें पिदनेत ताःलागु जुल ।

बुद्धधर्मया मूलग्रन्थत अध्ययन बिना वसपोल भगवान् बुद्धयात व वसपोलं कना बिज्याःगु धर्मयात यथार्थरूपं म्हसीकेगु संभव मदु । याकःचिया कुतलं जीवनकाछि अनुवाद याःसां त्रिपिटकया विपुल साहित्य भण्डार पवःमचालिगु खना जिमि परिवारया अनुवादक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुं नेपाःया महाथेर विद्वान भन्तेपिंके सल्लाह साहुति कया त्रिपिटकया ल्यं दनिगु ग्रन्थत नेपाल भाषाय् अनुवाद यायेगु परियोजना न्त्यथना बिज्यात । थनिं निदँति न्हापा जिमि प्रातःस्मरणीय बाज्या पूर्णबहादुर वज्राचार्य (जन्म : १९६५ साल कछलाथ्व सकिमिला पुन्हि - दिवंगत २०४१ साल थिंलाथ्व नवमि) या संस्मरणीय दिवस खुन्हु विद्वानपिं भन्तेपिं, गुरुमापिं व स्वयं दुण्डबहादुर कका, बा सम्मिलित छगू त्रिपिटक अनुवाद मण्डल स्थापना याःगु जुल । श्रद्धेय भिक्षु कोण्डन्यया संयोजकत्वय् गठन जूगु थुगु अनुवाद मण्डलं थौतक अनुवाद मजुनिगु त्रिपिटकया ग्रन्थतय्गु नेपाल भाषां अनुवाद जुया च्वंगु जुल । थुकियात माःगु व्यवस्थापन व आर्थिक अभिभारा जिमिगु संग्रहालयपाखें बहन याना च्वंगु जुल । छुं छुं थुगु सम्बन्धय् जानकारी आनन्दभूमि पत्रपत्रिकादि मार्फत पाठकपिंत दुगु हे जुइमाः । आधुनिक ई-संचार माध्यम www.tipitakanepal.org वेभसाइटय् थ्व सम्बन्धी खँ विश्वया गुगुं कुं कुनामय् च्वना नं स्वये व्वने जीका तयागु जुल ।

बुद्धवचन पालि त्रिपिटकया मूल ४५ गू ग्रन्थतय्गु पृष्ठ ल्याः जक स्वयेगु खःसा जम्मा पृष्ठ ल्याः १७६६५ दु । उकी मध्ये आःतक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुया ल्हातं थुपिं जातक खुगु भोलुम समेतया पृष्ठ ल्याः समावेश यायेबले न्हेद्वःत्यां मयाक अनुवाद जूगु व जिमिसं प्रकाशन याये धुनागु जुल । यदि सुनानं निहं छपानाया ल्याखं थुपिं ग्रन्थ व्वन धाःसा वया नितिं २१ दँति लगे जुइ । थुकथं विपुल बौद्ध साहित्य भण्डार नेपाल भाषाय् सृजना जूगु अले नेपाली समेत दीघनिकाय, मज्झिमनिकायथें जाःगु ग्रन्थ प्रणीत याये दुगु व याये फुगुया श्रेय कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्ययात वनी । थःगु व्यापार व्यवसायपाखें अतिरिक्त समय पिकया म्हो ईया दुने थपाय् थपायमच्छि ततःधंगु धर्मया मूल ग्रन्थत सृजना याना बिज्याःम्ह हनेबहःम्ह कका,

[८]

बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया रातदिनया अथक निरन्तर साहसिक प्रयत्नया फलस्वरूप याकनं हे त्रिपिटकया सम्पूर्ण ग्रन्थतय्युगु न्हापांगु प्रारूप नेपाल भाषां निकट भविष्यय् तयार याये फइगु अवस्थाय् थ्यनिगु जुल । थ्व भाषा व सद्धर्मया नितिं ऐतिहासिक अतुलनीय योगदान जूवनी । बरु थुगु जिमिगु बुद्धशासन उत्थान यायेगु पुनित अभियानयात प्रत्येक नेपालि सहभागी जुया सफल यानादीत, बिज्यायेत इनाप यानागु जुल ।

थुगु ग्रन्थ प्रकाशनया खँय् छत्वा: खँ : न्हापा न्हापा तःगुमछि त्रिपिटकया ग्रन्थ प्रकाशन याना बिज्याये धुकूपिं मध्ये छम्ह लुमकेबहःम्ह निनि हेरादेवी वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०५३ कार्तिक शुक्ल षष्टिपर सप्तमि - दिवंगत : ने.सं. ११२७ माघकृष्ण पोहेलागा पञ्चमी) या जीवमानकालय् थुकियात प्रकाशन यायेगु धका वसपोलयाके स्वीकृति कया तये धुनागु खः । आः मरणोपरान्त थुपिं ग्रन्थत पिकया वसपोलयात निर्वाण कामना याना च्वना । अथे हे तुं हानं बुद्धशासनय् अतुलनीय योगदान बिया बिज्याःम्ह उपासक कका, बा मद्दुम्ह पवित्रबहादुर वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०६५ फागुन कृष्णपक्ष द्वितीया - दिवंगत : ने.सं. ११२२ कछलाथ्व सकिमिला पुन्ही) यागु प्रेरणा कया वसपोलयात नं लुमका निर्वाण कामना याना च्वना ।

थ्व जिमिगु प्रकाशन वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थ मालाया १५-२० गूगु ल्याःतक थ्यंगु जुल । थुगु ग्रन्थसेट बिक्रीं प्राप्त जुइगु रकम त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनीगु खँ पाठकपित जानकारी बियाच्वना । सद्धर्म उत्थान यायेगु छपला पुनित ज्याय् सहभागी जुया बिज्यायेत भन्ते, गुरुमां लगायत सकसिनं थथःगु छँय् संग्रहणीय थुगु ग्रन्थ सेट छगू छगू संग्रह याना पुण्य संचय याना बिज्यायेत जिमिगु इनाप दु । सुभाय् ।

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया न्त्याबले सुस्वास्थ्यम्ह जुया बुद्धशासनय् निरन्तर लगे जुइ फुम्ह जुइमा धका आशिका यासे वसपोलप्रति नतमस्तक जुया ऋणी जुया च्वना । वसपोलया सुस्वास्थ्य व दीर्घायुया कामना याना ।

अन्तय् जातक साहित्यया माध्यमं थःगु धर्म व संस्कृतियात यथार्थकथं म्हसीकेत पाठकपित अचूक साधन चूलायेमा अले धर्मया मूल खँय् सुनानं गुमराह याये मफयेमा, यथार्थ धर्मयात म्हसीकेत बोधिसत्त्वं क्याना बिज्यागु पारमिता धर्मलिसे परिचित जुइ फयेमा, चाय्कं मचाय्कं बुद्ध व बोधिसत्त्वप्रति दयाच्वंगु मखुगु धारणा ननानं फुना शील सदाचारनिसं पालन याना मार्गफल तक साक्षात्कार यायेफुपिं जुइ दयेमा धका हनेबहःपिं पाठकपिलिसं तुं मुना जिमिसं आशिका याना । अस्तु ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

पूर्णबहादुर वज्राचार्य एण्ड सन्स निवास

रत्नाकर महाविहार, हखबहाः, गाबहाः, यल

सकिमिला पुन्ही, ११३२ (२०६८ कार्तिक २४)

अशोकरत्न वज्राचार्य
डा. प्रदिपबहादुर वज्राचार्य
अनूरत्न वज्राचार्य

मैत्रीपूर्ण साधुवाद

संघउपनायक त्रिपिटकाचार्य
भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर
प्रमुख, आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू
थौकन्हय् बुद्धविहार, भृकुटीमण्डप, यें ।

बुद्ध-जन्मभूमि नेपा: देसय् थेरवाद बुद्धशासनया पुनर्जागरणं ल्यू बुद्धशासनयात सुथांलाकेत धार्मिक जिम्मेवारी क्वबिया भन्तेपिं, अनगारिकाअय्यापिं, श्रद्धावन्त उपासक, उपासिकापिं चिन्तित जुया दिपा: मदय्क न्ह्यानाच्चंगु धर्मगौरवया विषय खः । राणाकालय् शासकीय व्यवस्था हे उजा:गु, गुबलय् थ:गु भाषा, धर्म, संस्कृति आदि ख्य:यात नं तालं ग्वयात:गु खः । धर्म व भाषा ख्य:यात छ्यला: जूसां थ:पिंविरोद्ध छधी-छपाँय् जुइ धका राणा शासकतसें नं आपालं दु:खकष्ट बिल, गुलिसितं कुन, गुलिसितं देसं पितिन, अफ् गुलिसितं ला सिधयेका हे छ्वत । उजा:गु संघर्षशील इलय् नं धर्मया निमित्त योगदान व्युपिं, उपिं निस्वार्थपूर्वक थ:गु जीवन समर्पण यानावपिं सुं-गुम्हसिगुं योगदानयात भीसं च्छयेमा:, मूल्यांकन याये सयेकेमा:, न्ह्याबलें गुणानुस्मरण यायेमा:, अले स्वयं थ:पिसं नं जिम्मेवारी बोध यासे थ:थ:पिसं फुगु चा:गु ज्याखं बुद्धशासनिक ख्यलय् यानावं च्वनेमा: । थथे यायेफ:सा जक थेरवाद बुद्धशासन धिसिमिसि धाधां वनी । मखुसा, अथे यायेगुपाखे न्ह्याये मफुत धा:सा लिंगि लिंगि सनी, हुलि हुलि सनी अले गुबले गन ग्व:तुली, गन कुतुं वनी व धाये फइमखु, थ्व यथार्थतायात सम्बद्ध ख्यलं इलय् हे वा:चायेके हथाय् जुइधुकल ।

नेपालय् पालि वाङ्मय बौद्ध साहित्यया ख्य:यात जनस्तरय् थ्यंकेगु कुत: गुलि जुइमा:गु ख:, उपिं ज्या पूर्वकेत थौयागु लकस अले भीगु मनोवृत्तियात बांलाक दुवाला: धायेगु ख:सा अफ् पूर्णत: सन्तुष्ट जुये थाय् मदुनि । दिवंगत श्रद्धेय आचार्य डा. भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरया बुद्धशासनिक कुतलं पिदंगु बुद्धकालीन ग्रन्थमालां पालि साहित्ययात नेपाली साहित्य ख्यलय् बिस्कं म्हसीका थापना यानाव्यूगु ख:सा नेपालभाषा ख्यलं पालि-साहित्यिक ख्य:यात बिस्कं म्हसीका थापना यायेगुली दके अप्व: बुद्धशासनिक अले धार्मिक श्रम उपासक दुण्डबहादुर वज्राचार्य याना बिज्यानाच्चंगु दु । वसपोल छम्ह गृहस्थ उपासक जुया, छँ-लजगा: सम्हालेयाना: अफ् पालि साहित्यिक कृति नेपालभाषां कथहं अनुवाद यानाच्चवना बिज्यानाच्चंगु समग्र बुद्धशासनया निमित्तं हे धर्म-गौरवया विषय खः । लिसें भीगु भाषा साहित्यका भण्डार त:कु, त:धं त:चकला जुया अन्तत: देय्या हे प्रतिष्ठा नं वृद्धि जइगु थुकथंया धर्म-गौरवया ज्यां बुद्धशासनया जग धिसि लाकेगु ज्याय् आपलं तिब: जुइ ।

पालि बुद्ध-वचनयात थ:पिनिगु मांभासं अध्ययन-अध्यापनया निमित्तं सुलभ जुजुं वन धैगु ख:सा अध्ययनार्थी श्रद्धालु ज्ञान-पिपासुपिनि निमित्त सुखद् विषय जुइ । थुगु बुद्धशासनिक भावनायात श्रद्धा-आस्थापूर्वक क:धानाच्चपिंमध्ये छम्ह स्यल्लाह स्थविरवादी आस्थावान उपासक ख: यल, गा:बहा: निवासी दुण्डबहादुर (सानुभाई) वज्राचार्य । उपासक दुण्डबहादुरपाखें जूगु अनुवाद-कृति मिलिन्द-प्रश्न जित: अफ् लुमनि, ३० दँ ति न्ह्यव: उपासक दुण्डबहादुरया ज्व:गु ल्हा:तं नेपालभाषं अनुवाद जूगु प्रसिद्ध-कृति "मिलिन्द-प्रश्न" पिथनेगु भवलय् थ:म्हं फुथें सिंहली भाय्या मिलिन्द-प्रश्न सफू व्वना: न्हापा न्हापां पुफ स्वयागु नं ख: ।

वसपोलया मां मदुसेलि मांयात लुमंकेगु कथं पीन्यान्हया दुने त्रिपिटकया न्हापांगु व्व, दीघनिकाय अनुवाद व्वचायेका बिज्यात । थ्व छगू त्रिपिटक ग्रन्थ अनुवादया इतिहासय् वसपोलया तःधंगु देन जुल । थीथी भाय् सःपिं मुंकाः थुगु ग्रन्थ सिंहली, अंग्रेजी, बर्मी आदि अनूदित सूत्रत लिसें तुलना याना संज्झायन याना व्वनेगु ज्या जूगु मध्ये जिं सिंहली दीघनिकाय व्वनागु खः । दिवंगत अयोध्याप्रसाद प्रधान सम्मिलित छगू पुचलं तःधंगु टेबलया छ्चालं च्वना अनुवाद संशोधन परिमार्जन याःगु जित भल्भल लुमंसे वः । अनुवादकया क्रियाशील भावं उबले हे जि प्रभावित जुयागु खः, क्षमताअनुरुपं दिपाः मदयेक ल्हाः ज्वयेकातुं च्वनेमा धका मैत्रीपूर्ण हःपाः बियागु नं लुमनि जि । त्रिपिटकया सूत्रपिटकअन्तर्गत इतिवृत्तक, दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय आदि मूल ग्रन्थया अनुवाद जुइधुंका उपासक दुण्डबहादुरया धार्मिक व्यक्तित्वरूपी जाः भं भं ततःजाः जुयावन । थप जिम्मेवारीं थेरवाद बुद्धशासनया ख्यःयात अध्ययनशील दयेकेगु, पठन-पाठनया निम्ति आवश्यक सफू पिथनेगु, गथेयाना बुद्ध-वचन मौलिक-कृतियात मांभासं जनमानसय् हया गुकथं जिल प्राज्ञिक ख्यः चकंकेगु धैगु अनुवादक उपासकया चिन्तन-मन्थन न्हिथंया चर्याथें हे जुल । अभ थुकियात लिपाथ्यंके न्ह्याकेत प्रातःस्मरणीय मां-बौपिनि लुमन्तिस वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय निस्वनाः रचनात्मक अभिप्रायसहित धार्मिक-कृति प्रकाशन यायेगु मिशन हे न्ह्याकाच्वनसा, सम्बद्ध परिवारया ग्वहालिं आपालं धार्मिक ज्याखं जुयातुं च्वंगु नं धार्मिक लसताया विषय खः । द्रूतगतिं हिलाच्वंगु सामाजिक परिवेशया वस्तुस्थितियात भावनात्मकरूपं साकाररूप बिइगु भवल्य् वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयया पवित्र धार्मिक कुतः अले विद्वत् आवुसो भिक्षुपिं व अनागारिकाअय्यापिनि छगू पुचः मुंकाः सम्पूर्ण त्रिपिटक नेपालभाषाय् अनुवाद याकेगु विस्तृत अनुवाद परियोजना-ज्याखं ग्वसाः ग्वल । त्रिपिटक अनुवादया न्हापांगु प्रारूप दयेकेगु ज्या सन्तोषजनक प्रगति जुयावंच्वन धैगु भिं खं न्यने दया जिगु दुनुगलय् धर्मप्रीतिसहित मैत्री भयेब्युगु लसता बुयावःथें जुयाच्वन । त्रिपिटक अनुवादथें जाःगु पवित्र धार्मिक योजनास त्रिपिटक अनुवाद मण्डल, नेपाःया सम्बद्ध दुजःपिनिपाखें व्वबुयातःगु शासनिक अभिभार याकनं हे पूर्वकं फयेमा धैगु दुनुगःया मैत्रीपूर्ण-भिंतुना देछनाच्वना ।

Dhamma Digital

नेपालय् बुद्ध व बुद्ध-वचन त्रिपिटकया छम्ह आधिकारिक अनुवादककथं थःगु बिस्कंया धार्मिक व्यक्तित्वजाःगु म्हसीका दयेधुंकूम्ह उपासक दुण्डबहादुरया बुद्धशासनिक हिचःतिं जाःगु ऐतिहासिक धार्मिक परिश्रमया न्हूगु पलाः अनुदित-कृति जातक बोधिसत्त्वया बाखं, नेपाःया छगू राष्ट्रिय भाषा नेपालभाषां पिदनीगु भिं खं न्यनाः ८५ दँया थुगु उमेरय् जरा-व्याधिलिसे संघर्ष यानाच्वनागु अवस्थाय् मैत्री-मुदिता चित्त उत्पन्न जुयाच्वन, मन लय् लय् तायाच्वन । करिव नीन्यासःति पृष्ठया जातक गनं मजूकथं छक्कलं खुगू द्या (Six Volumes) सफू पिदनेत्यंगु नेपालभाषाया ख्यलय् सर्वथा न्हापांगु ऐतिहासिक पलाः खः । धार्मिक दृष्टिं अधिक मूवंगु प्रसिद्ध ऐतिहासिक ग्रन्थया पिथनां नेपाःया समग्र बुद्धशासनिक ख्यलय् अध्ययन-अध्यापन-अनुसन्धानया ल्याखं रचनात्मक गतिशीलता अभिवृद्धि यानाबिइ लिसें थप मार्ग-प्रशस्त यानाबी ।

बौद्ध वाङ्मय त्रिपिटक पालि बौद्ध साहित्यया ख्यलय् जातकपालिया नं थःगु हे महत्त्व व विशेषतां च्वजाः । सुत्तपिटक, विनयपिटक व अभिधम्मपिटकया समग्र संयुक्त स्वरूप त्रिपिटक खःसा थुकियात बुद्धधर्मया सर्वाधिक प्रामाणिक ग्रन्थकथं नालावयाच्वंगु दु । उपदेश-रूप वा व्यवहार देशनां अधिचित्त-शिक्षायात सूत्रपिटकं कःघाइ सा विनयपिटकं संयम-रूप वा आज्ञा देशनां अधिशील-शिक्षायात कःघाइ । अथेनतुं अभिधम्मपिटकं तत्त्व-रूप वा उच्चतरया परमार्थ देशनां अधिप्रज्ञा-शिक्षायात कःघाइ । दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय, अंगुत्तरनिकाय, खुट्टकनिकाययात हे सुत्तपिटक धाइगु खः ।

खुदकनिकायअन्तर्गत १५ गू ग्रन्थमध्ये 'जातकपालि' महत्त्वपूर्ण ग्रन्थ खः । बुद्धवचनया प्राचीन वर्गीकरणकथं त्रिपिटक दुने नवाङ्ग बुद्धशासन धका सुत्त, गेय्य, वेय्याकरण, गाथा, उदान, इतिवुत्तक, जातक, अब्भुतधम्म व वेदल्लया रूपय् विस्कंया महत्त्व बियातःगु दु । नवाङ्ग बुद्धशासन दुने ७ गूगु क्रमअङ्ककथं दुथ्यानाच्चंगु जातकया नं थःगु हे अस्तित्व व महत्त्व दु । संस्कृत जातकमाला व महावस्तुया गुलिखे थाय् जातक बाखनं कयाच्चंगु दु । जातकपालि जक धायेबले पूर्णरूपं गाथाया संग्रह जक खः । वस्तुतः जातकपालि दुने गौतम तथागत सम्यक्सम्बुद्धया पूर्व जन्मलिसे स्वापू दुगु गाथात कःघानाः माःहनातःगु दु । जातकपालिस जम्मां ५४७ पु जातक दु । भिदँ न्त्यः आयुष्मान् भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरपाखें जातकपालि न्हापांगु-द्या अनुवाद पिदनेधुंकूगु दुःसा निगूगु-द्या याकनं हे पिदनी धयागु आशा याना । जातकपालि दुने मुक्कं गाथा जक खःसा जातक अट्टकथा अर्थात् बोधिसत्त्वया जातक बाखनं भीत कथात्मक, विवरणात्मक, विश्लेषणात्मक, सामाजिक, धार्मिक, नैतिक आदि दृष्टिकोणं बुद्ध व बुद्धशिक्षानापं सतिका बिइ ।

जात अर्थात् जन्मसम्बन्धी अर्थ छुयानाः जातक धयातःगु खःसा बुद्धत्व-प्राप्तिया भवल्य् पारमिता, उपपारमिता व परमत्थपारमिता पूर्वकाच्चंम्ह बोधिसत्त्वया जीवनीसम्बन्धी धर्म-सन्देशमूलक नैतिक पक्ष उजागरित बाखँ मुना धैगु हे जातक बाखँ खः । धात्थेंला जातक अट्टकथा विना जातकपालिया अर्थ स्पष्ट छुटेछुटे जुइक ध्वाथुइकेगु सम्भावना म्हो जक जुइ, अथे जुया जातक अट्टकथा वा जातक-बाखँया अध्ययनया ख्यः सर्वथा सापेक्ष हे जुयाच्चनी । जातक बाखँ सुरु जुइ न्त्यः निदान-कथाअन्तर्गत दूरेनिदान, अविदूरे-निदान व सन्तिके-निदान बुद्धयात सत्तिकं भावनात्मकरूपं धर्मशिक्षा म्हसिकेगु उपायशैली प्रभावकारी जू ।

बोधिसत्त्व जुयाच्चंम्ह सुमेध तपस्वी दीपंकर बुद्धसमक्ष बुद्धत्वप्राप्तिया लागी प्रार्थना याःगु, दीपंकर बुद्धया पाखें भविष्यवाणी प्राप्त जूगु अनलि दीपंकर बुद्धनिसें काश्यप बुद्धतकया बुद्धशासनकालय् पारमिता धर्म अभ्यास याना बोधिसत्त्व विश्वन्तरया जन्मं लिपा तुषित भूवनस उत्पन्न जूगु खँया विवरण दूरे-निदानस न्त्यथनातःगु दु । पालिजातकय् उल्लेख्य ५४७ पु जातक बाखँ फुकं हे बुद्ध-जीवनी नापं स्वापू जक खः, थुकिया कथानक घटनाक्रम तसकं तापागु जुया दूरे-निदान धाःगु जुल । तुषित देवलोकं च्युत जुया मायादेवीया कोखं सिद्धार्थ कुमार बोधिसत्त्वया जन्म, कालदेवल-असित ऋषिया भविष्यवाणी, जरा-व्याधि-मृत्यु व श्रमणरूपी प्यंगू निमित्त खना, महाभिनिष्क्रमण याःगुनिसें सम्यक्सम्बुद्धत्व प्राप्त याःगु तक अविदूरे-निदानस न्त्यथनातःगु दु । अले महाबोधिमण्डपय् सर्वज्ञता प्राप्तिनिसें महापरिनिर्वाण मञ्च तक गन गन थासय् बिज्यानाः जातकया गुलि नं खँ कना बिज्यात, व फुकक सत्तिके निदानय् न्त्यथनातःगु दु ।

श्रीलंका, बर्मा, थाइलैण्डया प्रचलित परम्पराअनुसार जातक बाखँ सामान्य ल्याःचाः ५५० पु दु धाइ । समन्तापासादिकाया निदानकथा (पण्णासाधिकानि पञ्चसतानि जातकंति वेदितब्बं), अट्टसालिनीया निदानकथा (पण्णासाधिकानि पञ्चजातकसतानि) व चूलनिद्वेसकथं नं उलि हे जातक ल्याः खः । तर थौया जातक-बाखँया प्रचलित मान्यताकथं ५४७ पु जक दु । सम्भवतः गुलिं जातकया नां थीथी जुया नं घटना-परिवेश अलग अलग जुयाच्चंगु, गुलिं कथावस्तु छगू हे जुया नं जातकया नां अलग अलग जुयाच्चंगुकथं नं थथे जूगु जुइमाः । मुनिजातक (३०) व सालुकजातक (२८६) कथावस्तु छगू हे जुयानं अलग अलग जुयाच्चंगु दुसा छगू हे नां जातक मच्छजातक (ल्याः ३४/७५/२१६) तित्तिरजातक (ल्याः ३७/११७), साकेतजातक (ल्याः ६८/२३७), सिंगालजातक (ल्याः ११३/१४२/१५२) कथं उल्लेख जुयाच्चंगु दु । जातकया प्रथमनिसें ९ गू निपाततकया निपात वर्गय् विभक्त यानातगु दु । थुपिं वर्गय् गुलिसियां उगु वर्गया न्हापांगु जातकया खँवः कथं नां छुनातःगु दु गथे कि अपण्णक वर्ग वा अपण्णक जातक । जातक बाखनय् मू भूमिका प्रधान पात्र जुयाच्चंगुकथं बकजातक उल्लेख जुयाच्चंगु खः । विषयवस्तु/कथावस्तुया वर्णित विषयअनुसार वण्णपथ जातक,

जन्मस्थितिअनुसार निग्रोधमिग, मच्छजातक उल्लेख जुयाच्चंगु दु । गुलिं गुलिं उल्लेख्य वर्गय् दुथ्यानाच्चंगु बाखँया विषयवस्तुयात प्रतिनिधित्व याइकथं इत्थी वरग (स्त्री वर्ग) धका नां छुनातःगु खःसां गुलिं गुलिं विषयवस्तुलिसे प्रत्यक्ष स्वापू मदुगु कुदाल पण्डितया बाखँ थेंजाःगु नं मदुगु मखु ।

जातक बाखँ (न्हापांगु ट्या)

अपण्णक जातक (१) निम्ह बंजाः थथः मनूत ब्वना ब्यापार यायेत वनी, उबले छम्ह मूर्खम्ह ब्यापारीया कारणं न्यासः मनूत सित तर मेम्ह बुद्धिमान् जूगुलिं प्रशस्त ध्यबा कमेयाना याउँक लिहाँ वल ।

कट्टहारि जातक (७) जंगलय् म्यें हाला सिं माला जूम्ह मिसालिसे जुजुया मतिना जुया उम्ह मिसा माँ जुइम्ह जुल । जुजु व मिसायात अंगू छपा चिं बियाथकीगु आधारय् थःम्ह काय् ब्वना जुजुयात नापलाःवंबले न्हापां म्हमस्यू पहः यात, लिपा मचायात थः नालेमाल ।

मुनिक जातक (३०) लहिनातःम्ह फां छम्हसित नकेत्वंके याना ल्हवँका तःगु खना छम्ह द्रह्या खूब ईर्ष्या जुल । 'ईर्ष्या याये मते, थ्वं थःगु मरण-भोजन याना च्वंगु दु' धका मेम्हसिनं धाल ।

लोसक जातक (४१) विहारवासी भिक्षुं आगन्तुक भिक्षुप्रति ईर्ष्यालु जुया थः दातायात मखुगु चुगलि यासे बियाहःगु भोजन समेत मब्यु । थुगु दुष्कर्मया प्रभावं दुर्गति भोगे यायेगु भ्वलय् गुबलें प्वाः जाय्क नयेमखंम्ह जुल । अन्तय् सारिपुत्रया अनुकम्पां अर्हत् जुल ।

उच्छङ्ग जातक (६७) मिसा छम्हसिया किजा, भात व काय्यात जुजुं ज्वन, उम्ह मिसां उमित त्वःतकेत कुतः यात । स्वम्हमध्ये छम्हसित त्वःते धाःबले किजायात त्वःतेत माग यात । मांबौ मदुम्ह मिसाया नितिं किजा दुर्लभ खः । मिसाया नितिं भात व काय् निम्हं सुलभपिं खः धयागु स्पष्ट याना तल ।

सुरापान जातक (८१) प्रव्रजित जुयाच्चंम्हसिनं अय्ला त्वना थःगु अस्तित्वरूपी धरातल थःम्हं लोमंकूगु कथात्मक चित्रण ।

तेलपत्त जातक (९६) यक्षिणीतय्सं अनेककथं कुमारयात फसे यायेत स्वत । वया दक्व पासापिंत जालय् तकेकाः हत्या यात । तर कुमारयात धाःसा रूप, शब्द, रस, गन्ध व स्पर्शपाखें आकर्षित याये मफुत । गान्धार देशयापिं तक्षशिला नगरवासीपिसं वयात जुजु ल्यलं ।

नामसिद्धि जातक (९७) पापक नांयाम्ह छम्ह विद्यार्थी थःत बांलाःगु नां माःवन, तर बांलागु नां लुइके मफुगु ।

जातक बाखँ (निद्या)

राजोवाद जातक (१५१) कोशल जुजु व काशीया जुजुया शील-सदाचारसम्बन्धी परीक्षा बारे वर्णन यानातःगु दु । बल्लिक जुजु गज्याम्ह नापलात उकथं हे व्यवहार याना त्याकीम्ह खःसा काशीया जुजु मभिंंगु याःम्हसित नं भिंंगु व्यवहार यानाः त्याकीम्ह जुजुया आदर्शवादी शिक्षा लुमके बहः जू ।

मणिचोर जातक (१९४) जुजु छम्ह मिसाप्रति मुग्ध जुयाः मिसाया भातम्हसित मणि खूगु पाः याना अपराधी सावित यासे हत्या याकल । तर पापकर्मया फलं जुजुयागु हे प्राणान्त जुल ।

सुंसुमार जातक (२०८) गोंजु-स्वञ्जुया कलाम्हसिनं माकःया नुगःस्ये नयेगु ईच्छा यात । कलाया ईच्छा पूर्वकेगु कुतः याःम्ह भातयात कपिराज माकः नं बुद्धि छ्यलाः गोंजुयात भंगः लाना वातां यानाबिल ।

बक जातक (२३६) ढोंगी न्याखुं ब्बोहं न्यांतयूत नयेत अनेतने कुतः याःसां तबि नं नये मखंक हे बिस्युं वनेमाल ।

सङ्कप्पराग जातक (२५१) जुजुं लानियात बोधिसत्त्वयागु सेवा याना च्वं धया अशान्त क्षेत्रयात दबे यायेत वन । उबले बोधिसत्त्वया मन लानिप्रति आसक्त जुल ।

गामणिचन्द जातक (२५७) बोधिसत्त्वं थःगु प्रज्ञाबलं द्दहं, काय्, सल, पंयागु ज्यायाइम्ह, गांया मुखिया, गणिका, ल्यासेम्ह मिसा, सर्प, तितिर भंगः, देवता, नाग, तपस्वी व ब्राह्मण विद्यार्थीपिसं न्ह्यसः न्यनीगु खः । उपिं सकसितं सन्तुष्ट जुइक लिसः बिल ।

तिरीटवच्छ जातक (२५९) बोधिसत्त्वं तुंथी क्वब्बाःम्ह जुजुया प्राण रक्षा याना बिलसा थःत याःगु गुणप्रति जुजु कृतज्ञ जुल ।

दूत जातक (२६०) छकः जुजु भोजन याना च्वंबलय् छम्ह मनुखं 'दूत' 'दूत' धका हाहां जुजुया भोजन यानाच्वंगु देमा लाकाकाल । 'सुया दूत खः छ?' धका जुजुं न्यंबलय् वं 'प्वाःया दूत' धका लिसः बिल ।

सीलवीमंसक जातक (२९०) थःगु शीलयागु परीक्षा यानाः लुं कमियाथासं न्हिन्हिं कार्षापण खुया काःगु बाखँ ।

समुद्द जातक (२९६) क्वः छम्ह तृष्णाया वशय् तक्कनी, उगु ईच्छा पूर्वकेत थः याकचां हे समुद्रया लः त्वनेगु कुतः याइ ।

Dhamma.Digital

जातक बाखँ (स्वद्या)

खन्तिवादी जातक (३१३) बोधिसत्त्वयागु ल्हाःतुति, न्हाय् न्हाय्पं त्वाःल्हाना ब्यूसां तबि नं सहयानातुं च्वनी, अभ् उम्हसियाप्रति बोधिसत्त्वं क्षमाशील जुया आशीर्वाद बिल ।

कणवेर जातक (३१८) नगरवधु श्यामां घूस बिया जूसां डाकुयागु ज्यान बचे यात, वलिसे हे मतिना याना वयात थः भात भाःपिया जीवन ह्वन । तर डाकुया पुलांगु हे संस्कारया कारणं श्यामायागु तिसा वसः खुया बिस्युंवन ।

राजोवाद जातक (३३४) जुजु अधार्मिक जूबले फल मसाःगु अले धार्मिक जुइवं हानं फल साःगु बारे बाखँ ।

घट जातक (३५५) भ्रष्ट-दुराचारी अमात्यमंत्रियात देशं पितिन, तर वं श्रावस्तीयाम्ह छम्ह जुजुलिसे मिले जुया हाकनं राज्य त्याकल ।

मिगपोतक जातक (३७२) सतिक व भावनात्मकरूपं नापं च्वनेवं मनू, पशु वा न्ह्याम्ह हे जुइमा, इमि दथुइ प्रेमपूर्ण लकस ब्वलनी ।

नन्दियमिगराज जातक (३८५) नन्दिय मृगं थःगु मैत्री बलं सकल प्राणीपिनिगु रक्षा याःत ।

विज्जाधर जातक (३९१) छम्ह साधुं दुराचार व्यवहार यात, अले उकियात हे त्वहः दयेका दक्व साधुपित देशं पितिन ।

जागर जातक (४१४) दनाच्चपिं व दनाच्चपिनिगु परिभाषा बीगु भूवलय् गुपिसं संयम व दमन बारे छुं मस्यू उपिं दनाच्चपिं समान खःसा गुपिनिगु राग, द्वेष, मोह, अविद्या मदयेधुंकी उपिं न्ह्यलंचाःपिं जाग्रतपिं खः ।

सुलसा जातक (४१९) सुलसां थःम्ह कृतघ्नम्ह प्रेमीयात धोखा बीगु ज्या यात, अन्तय् हत्या याना बिल ।

महासुव जातक (४२९) गुण खनेमाःगु शिक्षाया लागी सुकराजं फल मदुगु सिमायात नं कृतज्ञताया कारणं त्याग याये मफुत ।

जातक बाखँ (प्यद्या)

तक्कल जातक (४४६) मां अबुया सेवा यानाच्चम्ह काय्महसिनं गुबलय् कलाःया खँ न्यन उबलय थःबौयात गालय् थुना स्यायेत स्वल, तर बाज्यायात स्याये त्यंगु सीका छय्महसिनं इलय् हे रोके याना बिल ।

घटपण्डित जातक (४५४) कृष्ण व कंशयागु बाखँया सिलसिलाअन्तर्गत कंस उत्तरापथया असितंजनया जुजु खः । वया म्ह्याय् देवगर्भापाखें दुम्ह काय्मचां कंशया नाश याइ । मथुरा, नंदगोपा, वासुदेव, बलदेव, कृष्णया चरित्र चित्रण दुगु थुगु जातकयात महाभारतया मूलरूप धका नं धायेगु याः ।

धम्मदेवपुत्त जातक (४५७) धर्म व अधर्मया बाखँ, क्षमा-बल पक्षं धर्मयुद्ध-बलं अधर्मप्रति जीत सुनिश्चित याइगु खःसा अधर्मीया दुर्गति जुइगु ।

दसरथ जातक (४६१) जुजु दसरथया स्वम्ह काय्पिं राम, लक्खण वा भरत, अले म्ह्याय् सीता खः । जुजु मन्त धैगु सन्देश न्यनाः वनवासी लक्खण व सीतां सह याये फइमखु, तर राम पण्डितं धैर्य याइ, अनित्यताबोधसम्बन्धी उपदेश कनी, उम्ह राम पण्डितं दसरथ महाराजया मृत्युल्यू नं जनतायात शोकं मुक्त याइ । थुगु जातकयात राम-कहानी रामायणया मूलस्वरूप खः धका परिभाषित यायेगु नं प्रचलन दु ।

अम्ब जातक (४७४) छम्ह ब्राह्मणया काय्मन् मन्त्रविद्या सयेकी, सःगु विद्या बारे मेपिनि न्ह्यःने जातीय अभिमानयागु कारणं गुरुया नां व गोत्र कनीमखु, लिपा सयेकातःगु मन्त्र तनावनी ।

चूलनारद जातक (४७७) बौ काय् पर्णशाला दयेका जंगलय् जीवन हनाच्चंबलय् छम्ह ल्यासें काय्यात भुलेयाःगुलिं काय्महसिया इहिपाः जुल, अले जंगल त्वःता शहरबस्ती च्वं वनेत्यम्ह काय्यात अन छु गुगुकथं जीवन यापन यायेमाः धका देशाचार विधिव्यवहार सम्बन्धी खँ कंगु ।

सरभमिग जातक (४८३) जुजुं सरभ मृगयात शिकारया निम्तिं लित्तुलिई, तर लिपा जुजुयात हे उम्ह मृगं ज्यान बचे यानावी ।

चन्दकिन्नरी जातक (४८५) चन्दकिन्नरयात जुजुं स्यायेवं कलाम्ह चन्दा किन्नरीयात तसकं विलाप जुइ, विरहव्यथारूपी खःसः प्यखेरं न्यनावनी । यँया चाःबहीया चैत्यया लिच्चविकालीन शिलालेखस थुगु जातक उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

पञ्चुपोसथ जातक (४९०) बखुँ, सर्प, ध्वँ व भालुपिसं उपोसथ-व्रतयागु खँ कनेवं बोधिसत्त्वं नं थःगु खँ कनी । चित्तया विकार रागादि चित्तमल मदयेका छवयेत थुकथंया व्रत आवश्यक जूगु उपदेशया प्रवाह यानातःगु दु ।

मातङ्ग जातक (४९७) जाति, मद, अभिमान, लोभ, द्वेष, मद व मूढता - थुपिं सकतां अवगुण सुयाके दइ इमित हे थुगु लोकय् मूढ धाइगु जुयाच्चन ।

सिवि जातक (४९९) महादानी जुजु शिविं दान बीगु मनसायं सुगुम्हसिनं मिखा हे पर्वःसा तबिनं निर्धक्क जुया बिये धका मत्ति तःथें छन्हु ब्राह्मणं छगः मिखा पवनेवं निगलं मिखा लिकया दान बिल ।

जातक बाखें (न्याद्या)

कुम्भ जातक (५१२) अय्ला व वारुणीयागु छ्यालाबुला वा आविष्कार गुबले गुकथं जुल धैगु विवरणात्मक प्रस्तुति, सुरापानयात त्वनेवं हानि जुइगु सविस्तार कनातःगु दुसा, हानिकारक सुरापान परित्यागया लागी जनस्तरं प्रतिबद्धता क्यंगु ।

सम्भव जातक (५१५) कुरु देसया ईन्द्रप्रस्थ नगरया धनंजय जुजु, जुजुं धर्म व अर्थया महत्व बी, अथे जुया धर्म व अर्थया बारे बाँलाक सीके चाहे जुइ, लिसः माले थाकुल । यशस्वी कौरव्य जुजु युधिष्ठिरया न्ह्यसःया लिसः ततःधरिपिसं बिइ मफुगु इलय् मचाम्ह सम्भवं सन्तुष्टपूर्ण लिसः बीगु भूवल्य् धर्म यज्ञयागु व्याख्या याइ ।

गन्धतिन्दुक जातक (५२०) जनतां आपालं दुःख सील, पंचाल राज्यय् न्हिनय् याइगु खःसा चान्हे खुँतय्सं गुण्डाराज चले याइगु खः ।

तेसकुण जातक (५२१) निःसन्तानम्ह जुजुं उल्लू, मैना व सुगा भंगतयत् वेस्सन्तर, कुंडलिनी, जम्बुक नां छुनाः थः काय् म्हायाय्पिथें लहित, उमित छसिकथं रक्षक, राज्यकोष व सेनापति पदीयभार समेत लःल्हाना धर्मानुसार शासन न्ह्याकाल ।

चूलसुत्तसोम जातक (५२५) तक्षशिलाय् विद्या सयेका धर्मानुसार राज्यभार सम्हाले यानाच्चम्ह सुत्तसोमयात छन्हु सँ चाइम्हसिनं तुयुगु सँ छपु ल्हाती तयाबिल, अले थः बाज्यः वन धकाः सुयागु खँ मन्यंसे, काय्, कला, मां सकसितं उपेक्षा यासे राज्यभार त्वःता प्रव्रजित जूवन ।

संकिच्च जातक (५३०) याकनं राज्य प्राप्त याये मखन कि थः बुढा जुइ, ई दुबले हे जुजु जुइगु लोभं बौयागु हत्या यायेगु सुनियोजित षडयन्त्रय् तक्यंम्ह राजकुमारयात बोधिसत्त्वं ब्यूगु उपदेशया कारणं पितृहत्या पनेत ताःलागु ।

चूलहंस जातक (५३३) हंसराज शिकारीया जालय् तक्यनी, सुमुख धयाम्ह हंस सेनापतिं विपत्तिया इलय् नं हंसराजयात साथ बीगु मत्वःतू, थःगु बुद्धिबलं शिकारीया पन्जां मुक्त यात, मित्रतापूर्ण ग्वहालिं समस्या समाधान जुल ।

सुधाभोजन जातक (५३५) महादानी सेठया मृत्युंल्यू छखे काय्म्हायाय्पिसं वंशपरम्परा दिपा मदय्क न्ह्याकाच्चनेगु कुतः यानाच्चनीगु खःसा मेखे उमि हे वंशया सेठ अतिकं नुगः स्याःम्ह कञ्चूस जुया नयेमास्तिवःगु खीर छँय् च्वना नलकि मेपिसं खनी धका जंगलय् वना नवन, उबले हे शक्र आदि देवतापिं मिले जुया वयागु नुगः स्याःगु प्रवृत्तियात त्वाःथला बिल ।

महासुत्तसोम जातक (५३७) ला जक नयेमाःह महासुत्तसोम जुजुया ला भाग छन्हु खिचां नल, मसान मनूया ला हयाबिल, खुरुखुरुं भन् साक्क नल, कन्हसानिसें व हे सवाःया ला माग यात, बानी बसे जूबले लिपा व्यवस्था याये थाकुल । मनूया ला नयेगु सवाः थूह जुजुयात उगु बानी त्वःतेकेया निमित्त वया सेनापतिं लाखौं यत्न यासां असफल जुल । अन्तय बोधिसत्त्वं जुजुया कुबानी त्वःतकल ।

जातक बाखें (खुद्या)

मृगपक्ख (तेमिय) जातक (५३८) सन्तान मदुह काशी जुजुया लानि चन्द्रादेवीं याःगु सत्यक्रियां तेमियकुमारया जन्म जुल । मायाममतां ब्वलंह राजकुमारया राज्यअभिभारप्रति वितृष्णा जुल, अले नाटकीयरूपं न्वं मवाःत, पाकःथें जुल, ख्वाँय्थें जुल, लुला लंगडाथें जुल । अनेककथया परीक्षांल्यू कचागु मसानय (मचागालय) क्वफाना थुनाछ्वयेगु प्रबन्ध यात, सारथीं गाः खना वयात क्वफाये त्यन, उबले बोधिसत्त्वं याउँक न्वंवात । वयात लित यंकेगु कुतः याःसां असफल जुल, तथ्य खबर सीका जुजुसहित सकलें अन मुन, लित यंकेगु आपालं कुतः विफल जुल । प्रव्रजित जुया उपस्थित सकसितं वैराग्य-प्रधान उपदेश बिल, अन हे जुजुसहित सकलें प्रव्रजित जुल । थुगु जातक तेमिय जातकया नामं प्रसिद्ध जुल ।

महाजनक जातक (५३९) मिथिलायाम्ह जुजु महाजनकया निह्म काय्पिंमध्ये तःधिकम्हसिया चिधिकम्ह किजाम्हसिया प्रति छम्ह च्योनं मन स्यंका बिल, किजायात जेलय् कुंबले सत्यक्रियायागु प्रतापं न्यवः च्वबुत, खुरुक्क व प्रत्यन्त जनपदय् च्वं वन । लिपा जुजु जुयेधुंका राज्यया लागी युद्ध जुल, किजाम्हसिनं दाजुम्ह जुजुयात युद्धय् स्यात । प्वाथय् दुह लानिपाखें बोधिसत्त्व महाजनकया जन्म जुलसा लिपा वयात हे विशेष परिस्थिती राज्य प्राप्त जुल । राज्य यायां हे महाजनकयात वैराग्य जुल, राज्यभार परित्याग यानाः प्रव्रजित जुल, हिमालय पर्वत स्वया वंह महाजनक वैराग्यया प्रतिमूर्ति जुल ।

सुवण्णसाम (साम) जातक (५४०) सेठपुत्र प्रव्रजित जुल, लिपा वया माँबौपिं पवगीं जुया वन । अले भिक्षु जुया नं थः माँबौपिंत लहिना च्वन धका वयात गुलिसिनं निन्दाउपहास यात । थ्व बांलाःगु ज्याखँयात तिबः बिइत तथागतं साम जातकया खँ कनाबिज्यायेमाल । जंगलया पर्णशालाय् च्वनाच्वंबलय् सर्पया फूँकारया कारण वृद्धपिं माँबौ निह्म मिखा कां जुल, याकः काय् सामं सकतां अभिभार क्वबुया कर्तव्य पालना यानाच्वन । छन्हु शिकार वःह जुजु पिलीयक्खं मृगतयत्त धका कयेकूगु तीरं माँबौया नितिं लः काःवंह सामयात छती लात, अन हे चातुवात । जुजुयात माँबौया स्थिति कन, साम मूर्छित जुल, थाय् मामां जुजु स्वयं अन थ्यंकः वन, जुजुं हे थः काय्या हत्या यात जुइ धका माँबौपिसं थुल तर भ्याः हे क्रोधभाव मतः । लिपा माँबौया हे सत्यक्रियाद्वारा साम विषं मुक्त जुल ।

विधुर जातक (५४५) कुरु राष्ट्रय् इन्द्रप्रस्थ नगरय् राज्य यानाच्वंम्ह धनञ्जय कोरव्य जुजुया विधुर पण्डित धैम्ह तसकं जाःह्, स्यूम्ह, थूम्ह मेघावीम्ह अर्थ व धर्मानुशासक जुयाच्वन । उम्ह पण्डितं शक्र, गरुड, नागराज व धनञ्जय जुजुपिनिगु शंका समाधान याना बिल । थुकी विधुर पण्डितं कंगु थीथी प्रकारया नीतिसम्बन्धी उपदेश दुथ्यानाच्वंगु दु ।

उमङ्ग (महोसध) जातक (५४६) मिथिलाया जुजु विदेहया सेनक, पुक्कुस, काविन्द व देविन्द धयापिं प्यम्ह अर्थ धर्मानुशासक अमात्यपिं दु । उबलय् यवमज्जक गामय् श्रीवर्धन सेठया काय् महाप्रजावान बोधिसत्त्व महोषध पण्डितयागु बुद्धि व चमत्कारया प्रसिद्धि खँ न्यनेवं जुजुं पण्डितयात राजदरवारय् सःतेगु ग्वःसा ग्वःल । थःपिनिगु प्रतिष्ठाय् आघात लाइ, थःपिं प्रभावहीन जुइ धकाः प्यम्ह पण्डितपिसं चालबाजि

मिहतल । छन्हु जुजुं महोषध पण्डितयात दरवारय् सःतल । प्रज्ञाबलया क्षमता खना जुजु तसकं प्रभावित जुल । गथेयाना जिल महोषधया बारे भ्रम ब्वलंकेत अनेक तिकडमबाजी ग्वःसा ग्वल, थीथी न्ह्यसः न्यनाः वयात हतप्रभ यात, नागःतुगः यात, तर सकसितं सन्तुष्ट जुइक हे थःगु प्रज्ञाधिक बुद्धिविवेकयुक्त क्षमता पिब्वयेत सफल जुल महोषध पण्डित, अले जुजु वयाप्रति भन् निष्ठावान् जुल ।

उदुम्बरादेवीं महोषधयात अमरादेवीलिसे विवाह याना बियेधुंका प्यम्ह पण्डितपिसं थःपिनि जीविकाया लागी हे खतरा भाःपिल, अले पण्डितयात खुं पाः यात, बदनाम यायेत स्वत, राजवैरी सावित यायेत अनेतनेक षडयन्त्र यात, आखिर इमिगु पोल खोले जुल । महोषध पण्डितं थःपिनि अहित चिन्तकीपिनिप्रति तकनं उदारतायागु व्यवहार क्यन । लिपा जुजुं महोषध पण्डितयात थःम्हं अर्थ व धर्मानुशासक अमात्य दयेकल । अनं लिपा कमिपल राष्ट्र्याम्ह चूलनी ब्रह्मदत्त जुजुयाम्ह केवट्ट धयाम्ह ब्राह्मण अमात्य व महोषध पण्डितया दथ्वी कुटनीतिक कासा राजनैतिक चलखेल शुरु जुल । छलकपट, गुप्तचर लीला, युद्ध, सन्धि सकतां जुल । अन्तय् प्रज्ञावान महोषध पण्डित हे श्रीवान् जुल ।

वेस्सन्तर (महावेस्सन्तर) जातक (५४७) सिवि राष्ट्र्यागु जेतुत्तर नगरया जुजुया काय् सञ्जयलिसे मद्र राष्ट्र्या म्थ्याय् फुसतीया इहिपाः जुल, उमिपाखें बोधिसत्त्व वेस्सन्तर कुमारया जन्म जुल । मचाबलेनिसे तसकं हे दानशीलम्ह विस्सन्तर, तःधि जूलिसे भन् भन् हे त्याग यायेगु व दान बीगु चेतना वृद्धि जुल । कलिङ्ग राष्ट्रं वःपिं ब्राह्मणपिंत मंगल किसि दान बिल धका जनता आक्रोशित जुल, विरोध यात । जनदबाबया न्ह्योने जुजु भुके जुइमाल । राजाज्ञामुताविक न्हिला न्हिलाः हे वेस्सन्तर थः काय् जाली, म्थ्याय् कृष्णजिना व जहान माद्रिदेवी ब्वना वङ्ग पर्वतपाखे च्वंवन । थःके दुगु सकतां दान बिल, त्याग यात । छम्ह ब्राह्मणं जंगलय् काय् व म्थ्याय् पवना यंकल । त्याग व दानयागु आदर्शवादी पराकाष्ठा नमुना खः विस्सन्तर जातक । अन्तय् वेस्सन्तर माबौ, काय् म्थ्याय्पिं सकलें नाप हानं सुखद् मिलन जुया सिविया जुजु जुल ।

उपरोक्त उल्लेख्यकथं समग्र जातक बाखँया स्वरूप लोक साहित्यिक गुणयुक्त जक मखु बुद्धधर्मलिसे सरोकार सकल बौद्धतयत् दथुइ बोधिसत्त्वया आदर्श पक्षयात कःघायेगु नैतिक क्षमता तसकं क्वातुसे च्वं । गद्य-पद्य शैलीया उत्कृष्ट नमूना जातक बाखँयात बुद्धशिक्षा-धर्मया ख्यलय् विश्वकोष धायेफु, छा्यधाःसा सम्पूर्ण जातक बाखनय् बुद्ध-शिक्षा प्रतिविम्बित जुयाच्वंगु दु, जातक बाखनय् बुद्धधर्मया किचः लानाच्वंगु दु । इतिहास, साहित्य एवं धार्मिक दृष्टि अधिक महत्त्वं जाःगु जातक अट्टकथाया म्हसीका जातक बाखँ अध्ययनया लागी सर्वथा सापेक्ष जुयातुं च्वनी । बुद्धधर्मया अभिप्रायमध्ये नैतिक आदर्शया उपेशमूलक खँ लोक-आख्यानया मेगु म्हसीका खः जातक-बाखँ । उगु इलय् जातक अट्टकथाया सृजना जूगु बहुआयामिक पक्षयात स्वतन्त्ररूपं धायेगु खःसा जन-समाजय् प्रचलित बाखनय् न्हूगु नैतिक ख्वाःपा पिब्वयेत नं जातक-बाखँया विकासक्रम सफल भाःपी थाय् दु । विश्व-बाखँ साहित्यया ख्यलय् जातक-बाखँया गुलित किचः लानाच्वंगु दु, प्रभावकारी भूमिका दु धयागु अग्रेजी, जर्मनी, फ्रेन्च, इटाली, अरबी आदि साहित्यय् लानाच्वंगु प्रभावं स्पष्ट जुइ । थुगु बारे भदन्त आनन्द कौशल्यायनपाखें अनुदित जातक प्रथम खण्डया २९ पृष्ठया वस्तु-कथा, डा. भरतसिंह उपाध्यायया पालि साहित्य का इतिहासया, पृष्ठ २९७-३२६, उपासक दुण्डबहादुर वज्राचार्यपाखें थःगु न्ह्यखँ व जिगु मैत्रीपूर्ण साधुवाद पाठक वर्गया निम्ति मूवंगु पठनीय मसला जुइ । थ्व हे भवल्य् आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरया नेपालीभाषं संग्रहित “जातक-संग्रह” नं पठनीय जू ।

थुकथं हे जातक-बाखँ दुने दुतिनेबले जातक-बाखँया ख्वाःपाः लोक-साहित्यथें नं च्वनी । थुकी दुने पशु-पछिनिसें देव-मनुष्य व स्वाँ-सिमाया कथानक चित्रण दुथ्याना च्वंगु दु । गद्य-पद्य शैली, साहित्यिक,

व्यावहारिक नीतिसम्बन्धी बाखँ, न्यायइपुक-रोमान्चकारी व साहसिक यात्रा विवरणया बाखँ, नाटक, प्याखँ उपन्यास व खण्ड काव्य, महाकाव्य, हाँस्यव्यङ्ग्य-विनोद, धार्मिक नैतिक, शैक्षिक, प्रशासनिक ख्यःयात सुथां लाकेत मज्जिमगाःगु आपालं नीतिगत खँ जातक बाखनय् कःघानातःगु पूर्वक अध्ययनं ल्यु स्पष्ट जुइगु जुयाच्वन । थुगु इलय् जितः लुमंसे वयाच्वनकि करिब ४० दँ न्यः पिथनागु दसपारमिता सफूया आधारभूमि धयागु नं जातक-बाखँ हे खः । सम्पूर्ण जातक-बाखँया संक्षिप्त म्हसीका धैगु अले जातक-बाखँया औचित्यता व प्रभावकारी भूमिका बारे दसपारमिता सफुतिं यक्व न्वंवनाच्वंगु महसुस जुइफु । उगु जातक-बाखँया सार सफू दशपारमिता नेपाली अनुदित जुइधुंकूगु खःसा हाकनं नेपालभाषं याकनं पिदनीगु जानकारी बियाच्वना ।

परियन्ति, प्रतिपत्ति व पटिवेध शासन, त्रिविध-शिक्षा वा शील, समाधि व प्रज्ञा बारे दुग्यःगु ज्ञां तःताजिकथं जातकय् दुथ्यानाच्वंगु नं दु । जातक-बाखँया मू आज्जु वा अभिप्राय धैगु धार्मिक शिक्षा-उपदेशमूलक देशना हे खः । तथापि जातक बाखने तत्कालीन बुद्धधर्मया प्रचार प्रसार व प्रभाव दुगु सम्बद्ध ख्यः ईश्वीपूर्व खुगु शताब्दी स्वया न्यःनिसैंया सामाजिक, आर्थिक, भौगोलिक तथा ऐतिहासिकताया पूर्ण ज्ञान प्राप्त यायेत महत्त्वपूर्ण ग्वहालि प्राप्त जुइ । जातक-बाखँयात प्राचीनताया द्योतक मानेयायेत चीनीया यात्री फाहियानं ५ गू शताब्दी ईश्वीस ५०० पु सम्बद्ध जातकया चित्राकृति श्रीलंकाय् खंगु यात्रा-वृत्तान्त, द्वितीय-तृतीय ईश्वीपूर्व भरहुत, साँची स्तूप परिसरय् उत्कीर्ण जातक-बाखँ सम्बद्ध चित्राकृति, चाबहीया लिच्छवीकालीन शिलालेखस उत्कीर्ण चन्दकिन्नरी जातक (४८५), ऐतिहासिक ग्रन्थ मिलिन्द-प्रश्नय् २८ पु थीथी जातककथा उल्लेख जुयाच्वंकथं जातकया प्राचीनता व विकासक्रमयात समेत अध्ययन यायेया निमित्तं लुखाद्दाः चालाच्वंगु दु ।

बुद्धशासनिक ख्यलय् तसकं मू दुगु, धार्मिक परम्पराकथं आचार्य बुद्धघोषकृत जातक अट्टकथा वा जातक-बाखँया बहुआयामिक महत्ता व विशेषता मूल ग्रन्थया अध्ययनं स्पष्ट जुजुवनी । थुकथं पालि वाइमय भण्डारय् बिस्कं महत्त्व दुगु ग्रन्थया अनुवादक उपासक दुण्डबहादुर वज्राचार्य ग्रन्थया मौलिक भाव उखे थुखे जुइ धैगु आपालं सचेतता अपने यायेफुगु च्छायेबहःजू । धर्मया मर्म त्वःफिके मज्जू, अर्थया अनर्थ जुइकथ न्यव्वये मज्जू, बुद्ध-वचन वा धर्मया मौलिक ग्रन्थयात थः अनुकूल भाय् हिलेमज्जू धैगु मूल्यमान्यताय् तसकं क्वातुम्ह अनुभवी अनुवादक दुण्डबहादुर वज्राचार्यपाखें अनुदित जातक-बाखनय् उगु शासनिक ज्यायात अप्रमादीपूर्वक हे भूमिका निर्वाह यानाबिज्याःगु साधुवादयोग्य जू । निःस्वार्थभावं बुद्धशासनप्रति आस्थावान अले क्रियाशील व्यक्तित्व, बुद्धजन्मभूमि नेपाः देसय् त्रिपिटक अनुवादककथं शासनिक म्हसीका दुम्ह उपासक दुण्डबहादुर वज्राचार्यपाखें ननानं अनुवादया ख्यलय् पिलुयावंच्वंगु स्वयेदयेमा धैगु सकसियां मैत्रीपूर्ण आशिका खः, मैत्रीपूर्ण भित्तुना खः । थुकथंया ग्रन्थ प्रकाशक परिवारप्रति नं साधुवाद देछाना जुल, गुपिसं थुगु सफुतिं प्राप्त सम्पूर्ण रकम त्रिपिटक प्रकाशन कोषय् प्रदान यायेगु श्रद्धा तयाबिज्यात । अन्तय् थ्व नं धाये, म्हं मफया करिब दत्या न्यवःनिसैं बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपस च्वनाः सुविस्तापूर्वक डायलसिस उपचार जुयाच्वन, विहार प्रमुख आवुसो कोण्डन्यया कुतः अले सम्बद्ध सकल शुभ-चिन्तकपिन्त नं साधुवाद दुसा जातक-बाखँया बारे जिगु आज्ञानुसार मैत्रीपूर्ण साधुवाद प्रस्तोता कोण्डन्ययात हाकनं छकः मैत्रीपूर्ण शुभ आशीर्वाद !

“चिरं तिइतु सद्धम्मो !”

बु.सं. २५५५, ने.सं. १९३२ सिल्लाख्व सिपुन्धि,

वि.सं. २०६८ माघ २४, मंगलवार

न्त्यखँ

नेपाः प्राचीनकालनिसें बौद्ध देश खः । थन शाक्यमुनि बुद्धप्रति अपार श्रद्धा, भक्ति व आस्था तथा वया च्वंगु दु । वसपोलया बोधिसत्त्व जीवनी दीपंकर बुद्धया इलनिसें प्रारम्भ जूगु खः । दीपंकर बुद्धयात नेपालय् अद्यापि सदां श्रद्धापूर्वक लुमका वया च्वंगु दु । प्रस्तुत ग्रन्थया मू विषयवस्तु बोधिसत्त्वसम्बन्धी वृत्तान्त खँ छुं दँ न्त्यो निदानकथास च्वयेधुनागु जुया छुं न्त्यखँ जक न्त्यब्वयेगु कुतः याना च्वना ।

वसपोल शाक्यमुनि बुद्ध, न्हापा सुमेध ऋषि जुया दीपङ्कर बुद्धया पादमूलय् थः नं बुद्ध जुइत प्रार्थना यासेनिसें वसपोलया अन्तिम जन्मय् सिद्धार्थया नामं जन्म जुया बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याये न्त्योतक वसपोलयात बोधिसत्त्व धाइ । बुद्धत्व प्राप्त यायेया नितिं अनेक जन्म कया बिज्याःगु विवरणयात जातक अट्टकथा अथवा जातक अट्टवण्णना धाइ । थुगु ग्रन्थय् व्याख्यासहितया शब्दार्थ बाहेक जातक अट्टकथा थःगु भाषां न्त्यब्वयेगु कुतः यानागु दु ।

थौं सम्पूर्ण जातक (खुगू खण्डया सेट) ग्रन्थया रूपय् सर्वप्रथम नेपालभाषां पाठकसमक्ष न्त्यब्वये दया जितः अपार धर्मप्रीति जुया च्वंगु दु । प्रथम संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर, आचार्य डा. अमृतानन्द महानायक प्रभृति भन्तेपिसं तत्कालीन समाजयात माछि, माःकथं छपु निपु याना जातक बाखंत अनुवाद न्त्यब्वःगु खने दु । थौं छगू हे भाषाशैली जातक नेपालभाषां सम्पूर्ण भाग पाठकपिनि न्त्योने पिथनागु जुल ।

छन्हु, संक्षिप्त बाखं सहित धम्मपद पिदनेधुंकाः जातक नं थःगु हे कथं (Retold) बाखं पिकाये दःसा ज्यू धकाः मती तथा । थ्व खँ भिक्षु सुदर्शन महास्थविरया न्त्योने तथाबले वसपोलं साःप हे नुगः क्वतुंकाः धयाबिज्यात - “गाथा जक हे नं नेपालभाषां पूर्वक पिकाये मफया च्वन । जातक बाखंया अनुवाद याइपिं भविष्यय् पिहाँ व हे वइनि । आः थयेंयात यानागु ज्यानि सिधय्के नु” । उबले वसपोलया ख्वाः क्वतुंगु खनाबले जित साःप हे नुगः मछिन । “भन्ते ! थज्याःम्ह अनुवादक छःपिनि न्त्योने दु” धकाः धायेत जितः उलु-उलुमिंगु खः । पवित्रबहादुर दाई मदुसेलि थःकेनं न्हापाथें समय मदुगुलिं उबले थथे धायेत जिके आँट मवल । कीर्तिपुरं लिहाँवयाम्हसिया मनं-मनं बिचाः याना, “जातक दक्वं नेपालभाषां हिइके दःसा गुलि ज्यू” । वसपोललिसें थथे खँल्हाबल्हा यानावयागु लच्छि हे मदुवं आकाभाकां सदांया नितिं वसपोलं त्वःता बिज्याबले जितः साःप हे नुगलय् घाः जुल । अबलेनिसें जिं थुगु ज्या गुबले याये धकाः थथःम्हं फुर्सतया ई मुनेत तातुनाः जुया । बल्ल उगु समय वल, बहनी, चान्हे, सुथे, गुलि फत उलि ई पिकयाः ज्या न्त्यज्याका । ग्रन्थ अनुवाद खुलाया दुने क्वचाय्के फःसां गुदीलपा जक पाठकपिनि न्त्योने न्त्यब्वयेत ताःलात ।

विश्वया अधिकांश प्राचीन धार्मिक व सामाजिक कथाया मूल स्रोत जातक बाखं जुयाच्वन । महाभारत, रामायण, बृहत्कथा, कथासरित्सागर, पञ्चतन्त्र, हितोपदेश, ईसप् कथा, अलिफलैला (Arabian Knights) आदि-आदिथें जाःगु स्थापित बाखंया मूल स्रोत जातक जुयाच्वन । पुराणय् च्वपिं ऋषिमुनिपिनिगु बाखं जातकय् च्वपिं पात्रत जूगुया अनेक दसुत पाठकपिसं जातकय् खंके फु । हानं, श्री रीज डेविड्सजुया धापूकथं बोधिसत्त्व बोसत खः अले जोसफ नं खः । बुद्धया आंशिक चरित्र व अनेक जातक बाखं Barlaam and Joasaph स दु । थुकथं विश्वया कुंकुलामय् सकभनं दुगु धार्मिक व सामाजिक परम्पराया प्राचीन, अर्वाचीन विश्व साहित्य ख्यः ई वलिसे जातक बाखंया प्रवेश जुजुं वनाच्वंगु दुगु जुल । सन्त जोसफया रूपय् भगवान् बुद्ध थौं सारा रोमन कैथोलिक ईसाईतय्सं माने यानाः पूजा यानाच्वंगु दु ।

बौद्ध देशय् ला जातक बाखंयागु प्रचार जुइगु हे जुल, कनाच्चने माःगु मखुत । नेपालय् जातक व अवदानया बाखं प्राचीन कालनिसें छैय् छैय् न्यनेकने याः । येँ, चाबहीया स्तूपसं दुगु शिलालेखय् उत्कीर्ण जूगु जातक बाखनं भीथाय् नं पालि जातकया अस्तित्व न्हापानिसें दुगु खँ बांलाक छर्लङ्ग सी दु, जातककालीन बाखंपाखें नेवाः समाजय् अद्यापि यक्व खँ प्रभावित जुयाच्चंगु दु । उपोसथ-व्रतया रूपय् अष्टमी व्रत च्वनेगु, जात्रा, नखःचखः हनेगु व थःथितिपिं व पासाभाईपिं छथाय् मुना छकु छम्बा साक्क इनाचना नयेगु, सांस्कृतिक बाजं थानाः, म्येँ हालाः न्त्याइपुइकेगु, गीसा-वसतं छाय्पिया बांलाका जुइगु व बहुमूल्य लुंवहः व रत्नत जन्म जूसैनिसें मृत्युपर्यन्त छ्यलेगु व छेँ दनेबले लुं वहः, रत्न छ्यलावयाच्चंगु आदि आदि दसुत थुकिया ज्वलन्त प्रमाण खः ।

श्रद्धेय ज्ञानपूर्णक महास्थविरया छत्वाः नुगः खँ त्यायेकया धायेगु खःसा “जातक खालि बोधिसत्त्वया जीवनी बाखंकथं जक नं महत्वपूर्णगु मखु । थ्व दक्वं धयाथें विषयवस्तुयात कःघाये फूगु जनसाहित्यथें नं खः । थुकी दुने छु जक मदु ? मनोरञ्जन, उपदेश, नीति, ब्यंग, बुद्धि विकासया लँपु, भौगोलिक, आर्थिक, धार्मिक, राजनैतिक, सामाजिक आदि आदि विषयलिसे परिचय दयेका बीगु थ्व अतुलनीय ग्रन्थ खः । स्थल मार्गयागु चर्चाया विषययात अथें तयाः सामुद्रिक यात्राया चिमिसं ब्वंब्वं दंकीगु घटनायागु उल्लेखं भीत जलमार्गयागु रोमाञ्चकारी यात्रात लिसे नं परिचित याका ब्यू । सप्पारक जातक थुकीया दसु खः । जातक पूर्व पश्चिम कथा साहित्यया न्त्यलुवा हे धाःसां ज्यू ।”

बुद्धघोषया जीवनी : परम्परागत विश्वासकथं थुगु जातक अट्टकथाया च्वमि अट्टकथाचार्य भिक्षु बुद्धघोष खः । वसपोल त्रिपिटक पालिया आपालं ग्रन्थतय्गु अट्टकथाया च्वमि नं खः । आचार्य भिक्षु बुद्धघोषया जीवन चरित महावंस, बुद्धघोसुप्पति, शासनवंस, गन्धवंस, सद्धम्मसङ्गहो ग्रन्थपाखें भीत छुं छुं खँ सिइकेत ग्वहालि ब्यू । वसपोलया जन्म भारतया बुद्धगयाया लिक्क छगू ब्राह्मण गामय् जूगु खः । यक्व इतिहासकारतय्गु ल्याःचाः मतकथं वसपोल इ.सं. ३८०-४४० पाखेयाम्ह जुइमाः धकाः समय कोछिना तःगु दु । वसपोलं ब्राह्मणकुलया परम्पराकथं वेद शिक्षा न्हयदँ दुबले क्वचाय्काः प्रचलित विद्याय् पारंगत जूम्ह धकाः उल्लेख दु । छन्हु थःगु छैय् च्वनाः थःम्हं सय्काःगु विद्याया सारया बारे चिन्तन यानाच्चन । थःम्हं सय्काःगु विद्याय् छुं सारता मदुगु खनाः मन खिन्न जुइका च्वंबले रेवत धयाम्ह छम्ह विद्वान् भिक्षु नाप लात । भिक्षु रेवतलिसे धर्मया खँय् शास्त्रार्थ यात । शास्त्रार्थय् थः पराजितः जुइसाथं बुद्धघोष भिक्षु जुइत तयार जुल । मांबौया बचं कयाः भिक्षु जुल । भिक्षु रेवतयाथाय् बुद्धघोषं त्रिपिटकया गहन अध्ययन यात । त्रिपिटकया अध्ययन यायां हे वसपोलं जानोदय, अट्टसालिनी आदि ग्रन्थत च्वयेगु याना बिज्यात ।

महासुमंगल धयाम्ह महास्थविरं बुद्धघोसुप्पति^१ धयागु सफुती च्वया तःकथं बुद्धघोषया मचाबलेसिगु नां घोषकुमार खः । वसपोलयागु जन्म महाबोधि लिक्क घोस धयागु छगू गामय् जूगु खः । वसपोलया बौया नां केसी खःसा मां केसिनी खः । बौम्ह स्थानीय जुजुया पुरोहित खः । सद्धर्मसंग्रह ग्रन्थकथं लंकाय् राजा महानामया शासनकालय् भारतया मज्झिम देशय् बोधिमण्ड धयागु थासय् घोषकुमारया जन्म जूगु खः ।^२

उगु इलय् जम्बुद्वीपय् बुद्धशासन (त्रिपिटक) लोप जुइथें च्वने धुंकुगु खः । सम्राट अशोकया काय् भिक्षु महिन्द्र सिंहल द्वीपय् यंकाः अन बांलाक क्वातुक सुरक्षा याना तःगुलिं अन परियत्ति शासन (सम्पूर्ण

^१ बुद्धघोसुप्पति, सम्पादक डा. वीरेन्द्र पाण्डे, सम्पूर्णानन्द संस्कृत विश्वविद्यालय, वाराणसी, २००० ।

^२ सद्धम्मसङ्गहो सम्पादक एवं अनुवादक सिद्धार्थ, मोतिलाल बनारसीदास, २००६, पृ. ५५

बुद्धवचन) रक्षा याना तःगु जुयाच्चन । उगु इलय् द्वीप (जम्बुद्वीप, भारत) य् बुद्धशासन लोप जुइथे च्वंगु खंका छम्ह ऋद्धि सम्पन्नम्ह क्षीणास्रव महास्थविरं चिन्तना याना स्वःबले देवलोकय् घोषदेवपुत्र निवास याना च्वंगु खंकल । वयात थुगु लोकय् हये फत धाःसा भगवान् बुद्धया शासनयात चिर स्थायी याये फइ धकाः बिचाः यानाः महास्थविर त्रायस्त्रिंश (तावतिंस) भवनय् देवराज शक्रया न्त्योने प्रकट जूवन । देवराज शक्रं महास्थविर बिज्याःगु कारण न्यंबले वसपोलं थुगु इलय् भगवान् बुद्धया शासन मनूतय्सं थुइके मफयाः वनाच्चन । छःपिनिगु देवलोकय् घोष धयाम्ह छम्ह देवपुत्र दु । व छम्ह प्रज्ञावानम्ह खः अले न्हापायापिं बुद्धपित सेवा याना वःम्ह खः । वयात मनुष्यलोकय् उत्पन्न जुइत प्रार्थना याःवयागु' धकाः धाल । शक्र इन्द्रं घोषदेवपुत्रयाथाय् वना 'महास्थविरं छंत मनुष्यलोकय् उत्पन्न जुइत धाः बिज्याना च्वन । बुद्धशासनया सेवा यायेगु अवसर छंत वल' धकाः कन । घोष देवपुत्रं 'जिं मनूतय्त बुद्धशासनया खँ सिइके बिये फइगु जुल' धकाः लयलयतातां मनुष्यलोकय् उत्पन्न जुइत तयार जुल । महास्थविर, अनं लिहाँवयाः, पात्र, चीवर धारण यानाः थः पासा जुया च्वंम्ह केसी धयाम्ह ब्राह्मणया छेंय् भिक्षा प्वं वना धाःवन 'थनिं न्हय्नुं छंत छम्ह पुत्र लाभ जुइगु जुल ।' न्हय्नु दुखुनु घोष देवपुत्र केसिनी ब्राह्मणीया प्वाथय् च्वंवल । अले फिला दय्का ब्राह्मणीनं छम्ह काय्मचा जन्म बिल । व मचा बूबले अन नाइक 'न' 'त्वं' धकाः हाला हःगु सलं गुञ्जमान जूगुलिं उम्ह नवजात मचाया नां 'घोषकुमार' तल ।

घोषकुमार न्हय्दँ दुबले सम्पूर्ण वेद अध्ययन याना स्वंगू वेद पारंगत जुल ।^३ घोषकुमार छेंय् लिहाँ वःबले थःगु आसनय् महास्थविर खन । घोषकुमार तं पिकया 'थज्यापिं मुण्डक भिक्षु धयापिसं वेदया ऋचात मस्यू, न त मेमेगु मन्त्र हे स्यू' धकाः धाल । महास्थविरं 'जिं सकतां वेदया मन्त्र स्यू' धया बिज्यासे मन्त्रया जटा पाठ न्यंकल । महास्थविरं वं न्यंगु न्यंगु न्त्यसःया लिसः बिल । महास्थविरं (बुद्ध) धर्मया न्त्यसः न्यंबले वं छु लिसः बिइ मफुत । घोषं न्यन- "थ्व छु धयागु मन्त्र खः ?"

"थ्व बुद्ध-मन्त्र खः ।"

"थ्व जितः बिया बिज्याहुँ ।"

"प्रव्रजितः जूसा जक थ्व सय्के फइ ।"

घोषकुमारं मांबौपिके बचं कयाः प्रव्रजितः जुया महास्थविरयाथाय् सम्पूर्ण त्रिपिटक अध्ययन यात । बांलाक बुद्धधर्म सय्के सिइके धुंकाः 'थ्व हे धाथेंगु मार्ग खः' धकाः वाःचाय्कल । वयागु सः नायुगु क्यातुगु व बुद्धयागुथें च्वंगुलिं बुद्धघोषया नामं नां जाल ।

छन्हु बुद्धघोषया मनय् थथे जुल, 'बुद्धभाषित पिटक स्वंगूली जिके प्रज्ञा आपाः दुला कि जिमि उपाध्याययाके ?' "बुद्धभासिते पिटकतये मम वा पञ्जा अधिकाः उदाहु उपज्जायस्स वा" ति ?^४ वया उपाध्यायं वयागु मनया वितर्कया खँ सिइका 'छं थथे मती तयेगु श्रमण-धर्मकथं त्वः मजू' धाल । बुद्धघोषं उपाध्याययाके क्षमा प्वन । उपाध्यायं 'यदि छं लंका द्वीपय् वनाः अन दुगु अर्थकथा कयाः हयेफत धाःसा छंत क्षमा बीये, मखुसा बिये फइ मखु' धाल । बुद्धघोषं 'छपिनि थथे हे इच्छा खःसा जि लंका द्वीप वने परन्तु जिमि मांबौपिके मिथ्यादृष्टि दनी । जिं इमिके दुगु मिथ्यादृष्टि मदय्का जक वने मास्ति वः' धाल । थः आचार्ययाके बचं कया बुद्धघोष थःगु छेंय् थ्यंकःवन । मांबौपिं थः काय् भिक्षु छेंय् लिहाँ वया गृहस्थ जुइगु जुल धकाः

^३ सासनवंसो, डा. च.सिं.उपासक, नव नालंदा महाविहार, नालंदा, ई.सं. १९६१ पृ. २७ ।

^४ अन हे पृ. २७

लयताल । बुद्धघोषं इमिगु खं न्यनाः सुम्क च्वनाः निगू कोथा दुगु छखा छै दय्के बिल । निगू कोथामध्ये छगुली दुनें खवः चुकू तयाः बन्द याये ज्यूगु व मेगु कोथाय् पिने खवः चुकू तया बन्द याये ज्यूगु दय्कल । अन नयेगु, त्वनेगु सकतां मालसामान भरे याना थः मांबौपित कुना पिने चुकू तयाः बन्द यानाबिल । बौम्ह केसी ब्राह्मणं धाल- 'बाबु ! जि छं बौ खः । जितः छं थथे छाय् यानागु ?' "तात, अहं ते पिता, कस्मा एवं करोसी ?"^५ काय्म्हं धाल- 'छलपोलपिं जिमि मांबौपिं अवश्य खः परन्तु छलपोलपिके मिथ्यादृष्टि दनि । बुद्धशासनप्रति प्रसन्न मज्जुनि, श्रद्धावान नं मज्जुनि । उकिं जिं छलपोलपित दण्ड बियागु खः ।' "सच्चं मे त्वं पिता असि, अपि च त्वं मिच्छदिट्ठको बुद्धसासने अपसन्नो असद्धकोसि, तस्मा एवं दण्ड अकासि" ति ।^६ मांबौपिसं धाल- 'जिमिसं मिथ्यादृष्टि तयाः छुं यानागु मद्दु, उकिं लुखा चाय्का ब्यु ।' बुद्धघोषं धाल- 'यदि छलपोलपिसं मिथ्यादृष्टि तया छुं मयानागु खःसा बुद्धगुण म्हसीका वाचन याःसा जिं खापा चाय्का बिये ।' मिथ्यादृष्टि दय्का च्वंतले अवीची नरकं मुक्त मज्जुइगु कारणं बुद्धघोषं मांबौपित नरकभयं ख्यानाः मिथ्यादृष्टि त्वःतकाः बुद्ध, धर्म व संघया शरणय् छ्वयाः स्रोतापतिफलय् प्रतिष्ठित यानाबिल ।

थ्व खः बुद्धघोसुप्पति धयागु सफुती दुथ्याकातःगु छगू रोचक कथाया सार संक्षिप्त । लंका वने न्त्याो बुद्धघोषं जानोदय (ज्ञानोदय) धयागु छगू ग्रन्थ च्वल अले अभिधम्मपिटकया छगू ग्रन्थ धम्मसंगणीयात कयाः अट्टसालिनी धयागु अट्टकथा नं संक्षेपं च्वल ।

लंका द्वीप वनीपिं महावणिक व्यापारीत पासा थ्वया बन्दरगाह जुना नाउचाय् च्वना लंकाया नितिं प्रस्थान यात ।

नाउचाय् च्वना स्वन्हु दुखुन्हु महासमुद्रया दथुइ लंका द्वीपं लिहाँवयाच्वंम्ह भिक्षु बुद्धदत्तलिसे बुद्धघोष नाप लात । बुद्धदत्तं न्यन-

"छगु नां छु खः ?"

"बुद्धघोष !"

"गन वने त्यनागु ?"

"लंकाद्वीपय् वने त्यनागु ।"

"छु यायेत ?"

"बुद्धशासन सिंहली भाषाय् दु, उकियात मागधी (पालि) भाय् हिइकेया नितिं ।"

"जितः नं बुद्धशासन मागधी भाषाय् हिलेयानितिं छ्वयाहःगु खः । जिं जिनालंकार, दन्तधातु व बोधिवंसयात जक च्वये फत, अट्टकथा व टीकाग्रन्थत च्वये मलात । यदि छं सिंहली भाषां बुद्धशासनयात मागधी हिले मास्ते वःसा त्रिपिटकया अट्टकथा व टीकात च्व ।" बुद्धदत्तं थुलि धया वयात हलः, नयागु कलम व मसि बियाः बिदा ब्युब्युं धाल - "आवुसो बुद्धघोष ! जिके आपाः आयु मदये धुंकल, उकिं शासनया भाषान्तर याये मफुत । छं बांलाक या ।"

इतिहासकारतय्सं बुद्धघोषया ईया ल्याचाःकथं बुद्धघोष श्रीलंकाया महाविहारयागु मुख्यगु हल (शाला) य् थ्यंगु ई महानाम धयाम्ह जुजुया राज्यकालया इलय् खः । भिक्षु बुद्धघोषं अन अनुराधपुरया महाविहारय्

^५ बुद्धघोसुप्पति पृ. २१

^६ अन हे पृ. २१

वनाः महाप्रधान धयागु भवनय् संघपाल स्थविरपाखें सम्पूर्ण सिंहली अट्टकथा ग्रन्थत श्रवण याःगु खँ उल्लेख दु । भिक्षु बुद्धघोष अनया विहाराधिपति भिक्षु प्रमुख भिक्षुसंघयाके थः लंका वयागुया कारण कना अन दुगु अट्टकथा सफूत क्यनेत प्रार्थना याःबले युवक भिक्षु बुद्धघोषयात हतपतिं विश्वास मयाःगु जुयाच्चन । भिक्षु बुद्धघोषयागु योग्यता व क्षमता परीक्षा यानास्वयेभनं त्रिपिटकया संयुत्तनिकायय् च्वंगु जटा-सुत्त^७या निपु पालि गाथायात व्याख्यान यानाः सफू च्चकेबिल । उकी छपु गाथा खः -

सीले पतिट्ठाय नरोसपञ्जो, चित्तं पञ्जञ्च भावयं ।

आतापी निपको भिक्खु, सो इमं विजरये जटं ति ॥

भिक्षु बुद्धघोषं त्रिपिटक व उकिया अट्टकथाया लिधंसाय् विसुद्धिमग्ग (विशुद्धिमार्ग) धयागु ग्रन्थ च्वल । थुगु ग्रन्थय् भगवान् बुद्धया शिक्षा- शील, समाधि व प्रज्ञायात विशदरूपं विस्तारपूर्वक व्याख्या यानातःगु जुल । थुगु ग्रन्थ बारे थथे नं धया तःगु दु, शक्र इन्द्रं वयागु निपुणता जाँचे यायेगुकथं उगु सफूयात लोप यात । बुद्धघोषं मेगु प्रति च्वल । उकियात नं शक्र इन्द्रं लोप यात । बुद्धघोषं नं हानं स्वंगूगुवार कुतः याना मेगु प्रति च्वल । शक्रं न्हापायागु निगू प्रति ग्रन्थ न्त्योने तयेहःबले स्वंगुलिं ग्रन्थय् आखः छगः हे मपाःगु जुयाच्चन ।

आयुष्मान् बुद्धघोषं स्वंगू ग्रन्थ यंका भिक्षुसंघया न्त्योने तयेयकल । अनलि भिक्षुसंघं स्वंगुलिं ग्रन्थ छगू पाखं पाठ यात । ग्रन्थय् दुगु आखः वा पद वा व्यञ्जन वा अर्थ अथवा न्त्यवः वा लिपाया थेरवाद परम्पराया पाठय् स्वंगुलिं ग्रन्थय् गनं नं भ्या भतिचा हे फरक मदुगु जुल । पाठया अन्तय् आकाशं साधुकारया सः थ्वल, असमयय् हावालासा त्वयाः नँन्यात । देवतापिनिगु साधुकारया सः न्यनाः महाविहारय् च्वपिं द्वलंद्रः भिक्षुपिसं धाथें हे मेतेय्य (मैत्रेय) बोधिसत्त्व बिज्याःगु जुल 'अयं निस्संसयं मेत्तेय्यो बोधिसत्तो आगतो'^८ धकाः साधुकार बिल ।

अनलिपा भिक्षुसंघं बुद्धघोषयात त्रिपिटकसम्बन्धी ग्रन्थ अट्टकथासहित लःल्लाना बिल । थुपिं फुक्क सफूत यंकाः महाविहारया दक्षिणपाखेच्वंगु नँछें धाःगु प्रसादय् च्वना मागधी (पालि) भाषां अट्टकथात च्वयेगु यात । समन्तपासादिका ग्रन्थकथं (१) महाअट्टकथा (२) महापच्चरि अट्टकथा (३) महाकुरुन्द अट्टकथा (४) अन्धक अट्टकथा व (५) संखेप अट्टकथा, थुपिं अट्टकथात उगु इलय् लंकाय् उपलब्ध जूगु जुल । प्रथम संगायनय् निश्चित यानाः कोछिइ धुंकुगु, महाकाश्यप स्थविरं रचित याना तःगु (महा) महिन्द्र (सिंहल देशय्) हःगुयात सिंहली भाषाय् अनूदित जूगु अट्टकथा हे न्हापांगु खः थुकियात महाअट्टकथा धाःगु जुल ।

बुद्धघोष स्थविरं अन उपलब्ध अट्टकथात स्वयाः थःमहं हे पालि अट्टकथा च्वल । बुद्धघोषं अट्टकथात थुलि बांलाक प्रामाणिक जुइक विस्तृत रूपं रचना यानाबिल गुकिं यानाः पुलांगु अट्टकथा हानं छकः स्वये माःगु आवश्यकता मंत । सकल स्थविर व आचार्यपिसं उकियात (त्रिपिटकया) पाठ समानं मान्यता बिल । गुलिं सिंहली इतिहासकारय् धापूकथं बुद्धघोषं यानाः सिंहली भाषाया अट्टकथाया महत्त्व गौण जुलं, कालान्तरय् थुपिं फुक्क लोप जुल अथवा थथे नं धाः दु, महेन्द्र थेरं च्वयातःगु सिंहली अट्टकथा दक्व मिइ छ्वय्का छ्वल ।^९ थुपिं फुक्क नाश जूगुया कारण बुद्धघोष खः । थौतकं थथे वयात द्वपं ब्यूपिं दनी ।

^७ गाथा व अर्थया नितिं संयुत्तनिकाय, नेपालभाषा पृ. १८ ।

^८ सद्धम्मसङ्गहो, पृ. ६

^९ *The life and Work of Buddhaghosa, B.C. law, 1999, Page 36*

पालि अट्टकथाचार्य बुद्धघोष, बुद्धदत्त व धम्मपाल - थुपिं स्वम्हमध्ये दकले अप्वः अट्टकथाया रचना याःम्ह आचार्य बुद्धघोष खः । आचार्य बुद्धदत्त बुद्धघोषया सिवे न्त्योयाम्ह खःसा आचार्य धम्मपाल बुद्धघोषसिवें लिपायाम्ह खः ।

आचार्य बुद्धघोषया अट्टकथा ग्रन्थत :

- १) विसुद्धिमग्ग - संयुत्तनिकायया निपु गाथाया व्याख्याया रूपय् छगू मौलिक कृति ।
- २) समन्तपासादिका - विनयपिटकया अट्टकथा
- ३) कंखवितरणी - पातिमोक्खया अट्टकथा
- ४) सुमंगलविलासिनी - दीघनिकायया अट्टकथा
- ५) पपञ्चसूदनी - मज्झिमनिकायया अट्टकथा
- ६) सारत्थप्पकासिनी - संयुत्तनिकायया अट्टकथा
- ७) मनोरथपूरणी - अंगुत्तरनिकायया अट्टकथा
- ८) परमत्थजोतिका - खुद्दकनिकायया खुद्दकपाठ व सुत्तनिपातया अट्टकथा
- ९) अट्टसालिनी - धम्मसंगणीया अट्टकथा
- १०) सम्मोहविनोदिनी - विभंगया अट्टकथा
- ११-१५) पञ्चप्पकरणट्टकथा - धम्मसंगणि व विभंग बाहेक बाकी न्यागू अभिधम्मपिटक - धातुकथा, पुग्गलपञ्चत्ति, कथावत्थु, यमक व पट्टान ग्रन्थतयगु अट्टकथा
- १६) धम्मपद अट्टकथा - धम्मपदयागु अट्टकथा
- १७) ज्ञानोदय आदि मेमेगु ग्रन्थत
- १८) जातक अट्टकथा - जातकयागु अट्टकथा, प्रस्तुत ग्रन्थया विषयवस्तु

बुद्धवचन त्रिपिटकय् जातकया स्थान - भगवान बुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यासेलि वसपोलया प्रधान शिष्य भिक्षु महाकाश्यप सहित प्रमुख शिष्यपिसं संगायन याःबलय् बुद्धवचनयात थीथी विभाजन याःगु जुल । दसुया निंतिं पिटकया ल्याखं स्वथी, अंगया ल्याखं गुथी आदि । पिटक स्वथीया ल्याखं जातकया स्थान सुत्तपिटकया कवलय् खुद्दकनिकाय दुने भिगूगु स्थानय् लाःगु जुल । अंगया ल्याखं बुद्धवचनयात सुत्तं, गेय्य, वेय्याकरणं, गाथा, उदानं, इतिवुत्तकं, जातक, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं याना गुब्बय् ब्वथलातःगु जुल । उकी मध्ये जातक न्हयगूगु स्थानय् लाकातःगु जुल । अपण्णक जातकसहित न्यासः व न्येपु (५५०) जातकयात संगायनय् हे स्थान बिद्धुंकुगु खःसा बोधिसत्त्व, बुद्ध व अन्य पात्रपिनिगु गाथात संग्रह जूगुमध्ये अट्टकथाचार्य बुद्धघोषं गुलिं गाथातय्त बुद्ध जुइ धुंकाःया सम्यक्सम्बुद्ध गाथा धकाः बिस्कं इंगीत याना तःगु दु ।

जातकपालि - थ्व जातकपालि^{१०} खुद्दकनिकायया भिगूगु प्रसिद्धगु ग्रन्थ खः । त्रिपिटकय् दुथ्यानाः थुगु जातकपालि गाथाया रूपय् जक दुथ्याना च्वंगु खः । थुकी ताहाकःगु चिकिहाकःगु छुं प्रकारयागु बाखं मदुसां अन प्रत्येक गाथाया उद्गार बोधिसत्त्वं वा भगवान बुद्ध स्वयं अथवा मेपिं पात्रपिनिगु म्हुतुं न्वंवाका तःगु

^{१०} जातक पालिया देवनागरी संस्करण, भिक्षु जगदीश काश्यपया प्रधान सम्पादकत्वय् निगू सफूया रूपय् श्री नालन्दां सन् १९५९ ई.सं. प्रकाशित जूगु खः । थुकिया हे छगू भाग भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरपाखें नेपालभाषां अनूदित जुया प्रकाशित जुइधुंकूगु जुल ।

दु । गाथा जक दुगुलिं पश्चिमी विद्वान् छम्हसिनं गाथा जातक नं धायेगु यात ।^{११} जातकया शाब्दिक अर्थ खः 'न्हापाया जन्मया बाखं' । जातक भगवान् बुद्धया पूर्वजन्म सम्बन्धी बाखं खः ।^{१२}

जातकट्ठकथा - थौं नेपालभाषां जातक बाखंया रूपय् पाठकपिनि न्त्योने न्त्यव्वयागु आचार्य बुद्धघोषं च्वःगु जातकट्ठकथाया आधारय् खः ।^{१३} दकलय् न्हापां पश्चिमी जगतं रोमनलिपिं पालि जातकट्ठकथायात फांसबोल महोदयं सन् १८७७ निसें १९९६ तक खुगू खण्ड याना पिकाःगु खः । थुगु विशेष प्रसिद्धगु संस्करणया आधारय् कावेल महोदयपाखें १८९५ निसें खुगू खण्डय् अंग्रेजीभाषाय् अनुवाद जुयाः प्रकाशित जूगु खः । भदन्त आनन्द कौशल्यायनया हिन्दी अनुवाद सिंहली व अंग्रेजी अनुवादया आधारय् पिदंगु खः । नेपालय् हानं थेरवाद बुद्धधर्मया जागरण इलनिसें जातकया बाखंत नेपालभाषाय् अनुवाद जुयाः पिदंगु खने दु ।

जातक बाखंया काल व संग्रह - प्रत्येक जातक बाखं बुद्धकालीन इलय् स्वयं भगवान् बुद्धं पात्र व घटनाया आधारय् बाखं शुरु यानाबिज्यानातःगु खने दु । वसपोल थः बुद्ध मज्जिबले बोधिसत्त्व जुयाच्वंबलेसिया खँ अतीत काल अन्तर्गत पिहाँवयाच्वंगु दु । बुद्धगयाय् बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याःबले प्राप्त यानाबिज्याःगु ज्ञानमध्ये छता पूर्वनिवासानुस्मृति ज्ञान खः । अननिसें वसपोल बुद्ध जुयाबिज्याःगु खः । संयोगया खँ खः भीम्ह बोधिसत्त्व बुद्ध जुयाबिज्याःगु नीखुसः दँ दत । वसपोलं दकले न्हापां कनाबिज्याःगु जातक महानारदकस्सप खःसा^{१४} दकलेलिपा कनाबिज्याःगु अन्तिम जातक महासुदस्सन खः ।^{१५} संगीतिकारकपिसं संगायन याःबले जातककथाया मूल गाथा जक सङ्कलन याःगु जुयाः गाथाया प्राचीनतायात विद्वान्पिसं मान्यता बियातःगु जुल । रीज डेविड्स, विन्टरनित्स, वी.सी.लाँ, भरतसिंह उपाध्याय प्रभृतिपिसं जातककथाया प्राचीनतायात स्वीकार यानातःगु जुल । महावंस ग्रन्थकथं त्रिपिटकयात सिंहल जुजु वट्टगामिणिया इलय् अर्थात् ईसाया न्हापांगु शताब्दी लेखबद्ध याःगु खः । सद्धम्मसङ्गहो^{१६} ग्रन्थकथं अभय महाविहारया भिक्षुसंघं जुजु वट्टगामिणियात थथे प्रस्ताव तःल- "महाराज, मुखपाठेन परम्पराय आनीतं तेपिटकं बुद्धवचनं सब्बं साट्ठकथं च पालिं च इदानीं मुखपाठेसु तिष्ठति । अनागते पन सासनस्स च लोकस्स च परिहानि भविस्सति । सब्बं तेपिटकं बुद्धवचनं साट्ठकथं च पालिं च परिहायिस्सति । तस्मा दानि मुखपाठो तेपिटकं बुद्धवचनं सब्बं साट्ठकथं च पालिं च पोत्थकेसु लिखापेतब्बं भवेय्या" ति । 'महाराज ! मुखपाठया परम्परां हयातःगु त्रिपिटक बुद्धवचन फुक्क अट्ठकथा व पाठ समेत आःतक मुखपाठया रूपय् विद्यमान जुयाच्वन । भविष्यय् (बुद्ध) शासन एवं संसारया अवनति जुइ । दक्कं त्रिपिटक बुद्धवचन अट्ठकथा एवं पाठसहित नष्ट जुयावनी । उकिं आः हे मुखपाठे त्रिपिटक बुद्धवचन दक्क अट्ठकथात व पाठत समेत सफुती च्वकेमाल ।" थुकथं अट्ठकथाचार्य बुद्धघोषया न्त्यो हे प्यंगूगु संगायनय् त्रिपिटकसहित अट्ठकथात लिपिबद्ध

^{११} हिस्ट्री आफ इन्डियन लिटरेचर, एम. विन्टरनित्स, निगूगु भाग, ११८-११९ ।

^{१२} पालि साहित्य का इतिहास, भरतसिंह उपाध्याय, पृ. ३३६

^{१३} विपश्यना विशेषण विन्यास, इगतपुरीपाखें छट्ठ संगायन संस्करणया पालि ग्रन्थया आधारय् प्रकाशित जातकट्ठकथा ७ भागयात आधार कया भदन्त आनन्द कौशल्यायनया हिन्दी अनुवादया आधारय् अनुवाद यानागु खः । थुकीयात बर्मी व सिंहली भाय्या जातककथं गनं गनं संशोधन जूगु दु ।

^{१४} जातक संग्रह (नेपाली) भाग १ या भूमिका पृ. ३५

^{१५} जातकसंग्रह (नेपाली) भाग १ या भूमिका पृ. ३५

^{१६} सद्धम्मसंगहो, पृ. ५०

जूगु पालि भाषाया सफूत दये धुंकुगु जुल । आचार्य बुद्धघोषं भारतय् हयेत विद्यमान अनेक पालि, सिंहली अट्टकथाया आधारय् मेगु हे अट्टकथा च्वल, ल्हेल, सम्पादन यात जुइमाः धयागु खँ च्वय्या उद्धरणं स्पष्ट जु । प्यंगूगु संगायन धुंकाः जातकया अन्तिम रूपरेखा तयार जुइ धुंकुगु आपालं विद्वान्पिनि मत दु ।

जातक बाखंया ल्याः - परम्पराकथं जातककथा संख्या ५५० (न्यासः व न्येपु) दु धाःसां जातक अट्टकथास ५४७ जक दु । सुत्तपिटक विनयपिटक आदी उल्लेख दुगु जातकतय्गु ल्याः व जातक बाखं समावेश यायेबले दइगु संख्याय् विद्वानपिसं मतभेद यानातःगु जुल । चूलनिर्देशय् ५०० जातककथाया संख्या उल्लेख दु । चीनी यात्री फाह्यानं लंकाय् तथागतया दन्तावशेष महोत्सव जात्राय् लया निखेरं ५०० पु जातक बाखंया चित्र-किपात खंगु उल्लेख दु । श्रीलंकाया अभयगिरि विहार परम्पराय् नं जातक संख्या ५०० दःसां लिपा महाविहार परम्पराकथं ५५० यात मान्यता ब्यूगु खने दु । आचार्य बुद्धघोषया अट्टकथालय् जातकया संख्या ५५० हे उल्लेख दु ।^{१७} वर्तमान उपलब्ध जातककथास जातकया जम्मा संख्या ५४७ दु । बौद्ध इतिहासय् दकलेलिपा जूगु छद्दसंगायनं नं थ्व हे संख्यायात मान्यता ब्यूगु जुल । ईशानचन्द्र घोषया धापूकथं जातक अट्टकथाया दुने लगभग स्वद्वःति बाखंत समाहित जुया च्वंगु दु ।^{१८}

जातक निपात - जातक निपातया वर्गीकरण विषयवस्तुया आधारय् मजूसे गाथाया संख्याया आधारय् याना तःगु दु । छगू निसैं भिंस्वंगू निपात मध्यय् भिनिगूगु निपात छगू मदु । भिंप्यंगूगु निपात पकिण्णक खः, पकिण्णकया अर्थ विविध खः । अनंलि छसिकथं नीगूगु, स्वीगूगु, पीगूगु, न्येयगूगु, खीगूगु, न्हयगूगु व चयगूगु निपात वया च्वंगु दु । अनंल्यू अन्तय् महानिपातं समाप्त यानातःगु दु । थुकथं जातकय् जम्मा २२ गू निपात दु ।

छपु जक गाथा दुगु १५० पु जातक (१-१५०) या मुना (संग्रह) न्हापांगु निपातय् दु । अथे हे निपु-निपु गाथा दुगु १०० पु जातक (१५१-२५०) या मुना निगूगु निपातय्, स्वपु-स्वपु गाथा दुगु ५० पु जातक (२५१-३००) या मुना स्वंगूगु निपातय्, प्यपु-प्यपु गाथा दुगु ५० पु जातक (३०१-३५०) या मुना प्यंगूगु निपातय् अले न्यापु-न्यापु गाथा दुगु ५० पु जातक (३५१-३७५) या मुना न्यागूगु निपातय् दु । अथे हे तुं, खुगूगु निपातय् खुपु-खुपु गाथा दुगु २० पु जातक (३७६-३९५), न्ह्येगूगु निपातय् न्ह्यपु-न्ह्यपु, गाथा दुगु २० पु जातक (३९६-४१६), च्यागूगु निपातय् च्यापु-च्यापु, गाथा दुगु १० पु जातक (४१६-४२६), गुंगूगु निपातय् गुपु-गुपु, गाथा दुगु १२ पु जातक (४२७-४३६), भिगूगु निपातय् भिपु-भिपु, गाथा दुगु १६ पु जातक (४३९-४५४), भिंछगूगु निपातय् भिंछपु-भिंछपु, गाथा दुगु १२ पु जातक (४५५-४७३), भिनिगू निपात मदु ।

भिंस्वंगूगु निपातय् भिंस्वपु-भिंस्वपु गाथा दुगु १० पु जातक (४७४-४८३) दु । भिंप्यंगूगु निपातयागु शीर्षक हे पकिण्णक (प्रकीर्णक) खः, थुकिया अर्थ खः विविध । थुकी भिंस्वपु जातक (४८४-४९७) दु, थुगु निपातय् गनं १० पु गाथा दुसा गनं ४७ पु तक गाथा दु, थुकथं थुकी गाथाया संख्या विविध दु । पकिण्णक धुंका नीगूगु निपातनिसैं गाथाया संख्या भन्भन् वृद्धि जुजुं वंगु दु । नीगू निपातय् १४ पु जातक (४९७-५१०), स्वीगू निपातय् ५ पु जातक (५११-५२०), पीगू निपातय् ३ पु जातक (५२१-५२५),

^{१७} 'पञ्जासाधिकाःनि पञ्चजातकसतानि' सुमङ्गलविलासिनी, भाग १, पृ. २४

^{१८} जातक, हिन्दी, भदन्त आनन्द कौशल्यायन, प्रथम खण्ड, भूमिका, पृ. २०

न्येयगूगु निपातय् ५ पु जातक (५२६-५२८), ख्वीगूगु निपातय् २ पु जातक (५२९-५३०), न्ह्यगूगु निपातय् २ पु जातक (५३१-५३२), चयगूगु निपातय् ३ पु जातक (५३३-५३७) दु । जातकया अन्तिम निपात महानिपात खः थुकी जम्मा भिपु जातक (५३८-५४७) दु । थुगु निपातय् कमसेकम १०० पु गाथा निसें कयाः अन्तिम जातक महावेस्सन्तर जातकय् ८०६ पु गाथा दु । परम्परा मान्यतानुसार थुकी द्वःछिपु गाथा दु धयागु विश्वास दु । थुकथं जम्मा ५४७ पु जातकय् ६५५२ पु गाथात दुगु जुल ।

प्रत्येक जातक बाखंया न्यागू ब्व - प्रत्येक जातक बाखंयात न्यागू ब्वकथं ब्व थला स्वये ज्यू -

- १) वर्तमान कथा
- २) अतीत कथा
- ३) गाथा
- ४) अत्थवण्णना
- ५) स्वापू

१. **वर्तमान कथा** : थ्व जातक बाखंया न्हापांगु ब्व खः । बुद्धकालीन इलय् जूगु घटना वा थाय्या बारे वा व्यक्तिविशेषया पूर्व चरित्रया प्रशंग स्वयाः स्वयं भगवान बुद्ध उत्थान यानाबिज्याःगु वा भिक्षुपिन्सं वसपोलयाके न्यंगुया न्ह्यसःया लिसलय् कना बिज्यानातःगु खँ वर्तमान कथा (पच्चुपन्न वस्तु) स दु । जातक बाखं गन च्वना बिज्याबले भगवान बुद्ध कना बिज्याःगु खः उगु थाय्या उल्लेख यानातःगु दु । आपाः यानाः जातक बाखं वसपोलं श्रावस्ती च्वना बिज्याबलय् कनाःबिज्याःगु जुल ।

वसपोलं धर्मया मू खँ विशेष यानाः आर्यसत्यया खँ प्रभावकारीकथं कनाः थुइके बिइया नितिं भिक्षुपिन्त वा व्यक्ति विशेषयात उचित अवसर स्वयाः जातक बाखं कनाबिज्यानातःगु खने दु । गुबले गुबले पुरातात्त्विकं स्थानया भ्रमणया सिलसिलाय् सम्बन्धित थाय्या महत्त्व प्रकाश यायेया नितिं अथवा थःगु जीवनय् वा सुं व्यक्ति विशेषया पूर्व चरित्र वा घटना आदिया लुमन्तियात कया न्हापा नं छको थथे जूगु दु धकाः जातक बाखंया उत्थान यानाबिज्यानातःगु दु ।

२. **अतीत कथा** : जातकया मू खँ अतीत कथा खः । थ्व जातक बाखंया नुगःचू खः । बोधिसत्त्वया न्हापाया जन्मया कथा थुगु ब्वय् दु । गुबले गुबले अतीतकथाया आरम्भय् 'छको वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंबले' धयागु छत्वाः खँवः तःगुमछि जातकय् वःगु खनीबले पाठकपिं अकमके जुइफु । वास्तवय् ब्रह्मदत्त जुजु विशेषया व्यक्तिवाचक नां मज्जे साधारणतया छम्ह जुजुया इलय् धकाः ई इगित यायेगु कथं छ्यलाबुलाय् वयाच्वगु खने दु । आपालं विद्वान्पिसं थुकथं हे स्वीकार यानातःगु दु । बोधिसत्त्वया जन्म आपाः यानाः वाराणसी (वनारस, काशी) जूगु दुसा विद्या अध्ययनया केन्द्र स्थान तक्षशिला खने दु ।

३. **गाथा** : जातक बाखं कना धर्मया मू ज्ञां वा सार कनेत गाथा छ्यलातःगु खः । बाखनय् स्वधी प्रकारया गाथात खनेदु । (१) तत्कालीन समाजय् दुगु धारणा, (२) बोधिसत्त्व जुयाच्वंबले वसपोलं जीवन उपयोगी नीति सम्बन्धी व्यक्त यानातःगु धापू व (३) सम्यक्सम्बुद्ध जुइधुंकाः वसपोलं कनातयाबिज्याःगु उपदेश । वास्तवय् जातक बाखं कनेमाःगुया मू उद्देश्य नं थ्व हे खः ।

४. **अत्थवण्णना** : जातकय् छ्यलातःगु प्रत्येक मूल गाथायात अन्यथा अर्थ मकायेमा धकाः हे उकी छ्यलातःगु प्रत्येक शब्दया छगू छगू विस्तरं व्याख्या यानातःगु दु । थुकीयात हे अत्थवण्णना धाइ ।

५. **स्वापू** : जातक बाखंया अन्तय् वर्तमान व अतीत ईयापिं पात्रतय्गु म्हसीका व स्वापू क्यनातःगु अले जातक बाखं न्यनाया सार्थकताया लिच्चःकथं गुलिसिनं श्रोतापतिफलनिसें अर्हत्वफल तक साक्षात्कार यायेत ताःलागु खं बाखं क्वचाय्कातःगु दइ ।

जातकया नां - जातकय् वःगु गाथा, पात्र, विषयवस्तु अथवा बोधिसत्त्वया जन्मअनुसारं नां छुनातःगु खने दु । दसुया नितिं दकले न्हापांगु जातक (जा.नं. १) य् नां दकले न्हापां वःगु गाथाया आखः ग्वलं क्वकया अप्पणक जातक तःगु खने दु । अथेहे दकले लिपाया जातक (५४७) स दुम्ह पात्र अनुसार बेस्सन्तर जातकया नां तयातःगु जुल । अथे हे पात्रयात लुमंकेगु भनं रोहिणी धयाम्ह मूर्खम्ह मिसाया नामं रोहिणी जातक (४५) जुल । भेरी बाजं थाःम्हसिया नां क्वकया भेरीवाद जातक (५९), नुगः स्याम्ह इल्लीस सेठया नामं इल्लीस जातक (७८) जुल । विषयवस्तुकथं नं छम्ह पापी नां दुम्ह मनुखं बांलागु नां माःवंगु जातकया नां नामसिद्धि जातक (२९७) जुलसा मंगल अमंगलया विश्वास दुम्हसियागु जातकया नां हे मंगल जातक जुल । छम्ह लुंभंगः लाःम्ह तपस्वीया जातकया नां कुहक जातक (८९) जुल ।

बोधिसत्त्व विभिन्न पशु योनी जन्म काःगु अनुसारं जातकयागु नां नं पशु अनुसार तया तःगु दु । दसुया नितिं बोधिसत्त्वं खिचाया जन्म काःगुलिं कुक्कुर जातक (२२), बखुं जन्म काःगुलिं कपोत जातक (४३) जूगु दु, आदि आदि । गुलिं-गुलिं जातकयात परम्परागत नां बाहेक नं मेगु हे नां बिया तःगु दु । महाउम्मग जातकयात उमङ्ग जातक अथवा महौषध जातक, खण्डहाल जातकयात चन्द्रकुमार जातक नं धायेगु याःगु खने दु ।

नां ज्वज्वःलाःगु जातक बाखंत - तःपुमछि जातक बाखंया विषयवस्तु अलग अलग जुया नं नां ज्वःलागु खने दु । निपु-निपु छगू हे नांकथं ज्वःलाःगु निम्न जातक बाखंत दु, गथेकि अनभिरति, अम्ब, आरामदूसक, उरग, कच्छप, कण्ह, कपि, कपोल, करङ्गमिग, कूट वाणिज्य, गोधा, चकवाक, चूलहंस, दुम्मेध, दूत, धम्मधज, पलास, महाकपि, मित्तविन्दक, मित्तामित्त, राघ, राजोवाद, वट्टक, सकुण, साकेत, सिरिकालकण्णि, सुजात, सुसीम, येय्य, सोमदत्त । स्वपु-स्वपु छगू हे नां ज्वःलागु जातक बाखंत गथेकि, काक, कुकुट, कोसिय, गिज्झ, तित्तिर, दहर, वक, मच्छ । अथेहे, सिङ्गाल धयागु नामं प्यपु अलग अलग जातक छगू हे नांया दुसा सीलवीमंसक धयागु न्यापु जातक छगू नां यागु नं खने दु ।^{१९} पाठकपिन्सं थीथी छगू हे नां दुगु जातकया नां, ल्याः व गन-गन भागय् दु धयागु खँ जातकसूची स्वया सिइकेत इनाप दु ।

प्रस्तुत ग्रन्थय् जातकया प्रायः सकतां नां छट्टसंगायाया लिधंसाय् वि.वि.वि.पाखें प्रकाशित जातक अट्टकथाया नां अनुशरण यानागु दु । गनं गनं नेपालय् सामकुमार जातक धकाः प्रसिद्ध जूगुयात वि.वि.वि.कथं सुवर्णसामकुमार तयेगु यानागु दु । हानं बर्मी परम्परानुसार अन्तिम भिपू जातकयात निथ्या अलग अलग ग्रन्थय् प्रकाशित यानातःगुलि जातकया क्रम च्वय् क्वय् लाकातःगु दु । दसुया नितिं अन्तिम निपुगु जातक महाउम्मग जातक खुगूगु भागय् (५४२) लाकातःगु दु । प्रस्तुत ग्रन्थ खुथ्या व न्हेथ्या ग्रन्थ छथ्याय् हे ग्रन्थसय् लाका परम्परा कथं (५४६) या भवः बियागु दु, गुगु बर्मी व वि.वि.वि.पालि अट्टकथा लिसे पाना च्वंगु खँ विज्ञ पाठकवर्गपिंत निवेदन याना च्वना ।

जातकय् दुथ्याःगु ग्रन्थत - जातक गाथा जक दुगु खुद्दकनिकाय अन्तर्गत दुथ्याकातःगु दुःसा

^{१९} प्रत्येक विषयसूचीया अन्तय् वड्गु जातक सूची स्वयेबहः जू ।

अट्टकथा विस्तार याःबले अट्टकथायाचार्यं निम्न स्वंगू ग्रन्थयात लिधंसा काःगु खने दु -

- १) बुद्धवंस
- २) धम्मपद
- ३) चर्यापिटक

१. **बुद्धवंस** - जातकया निदानकथा ब्व्य बुद्धवंसया गाथा संक्षिप्त व्याख्यासहित न्त्यब्वया तःगु दु । उकिं निदानकथाया अंश ब्वनेधुंका पाठकवर्गयात बुद्धवंस ग्रन्थलिसे परिचित जुइत गाक्कं ग्वहालि जुइ । जातकया न्हापांगु ब्व निदानकथा बुद्धवंसया गाथाया आधार्य न्त्यथना तःगु दु ।

२. **चर्यापिटक** - चरियापिटक धयागु वःचाधंगु सफुती जातकय् दुगु पारमिता, उपपारमिता व परमत्थ पारमिता सम्बन्धी जातक कथा भगवान् बुद्धया थःगु हे वचनं उत्तम पुरुषया भाषां संक्षिप्तं गाथाद्वारा व्यक्त यानातःगु दु । उकियात जातकय् अर्थकथाचार्यं सम्बन्धित जातकस चर्यापिटकया गाथात गुलिं गुलिं व्याख्याया रूपय् छ्यलातःगु दु ।

३. **धम्मपद** - भगवान् बुद्धया उपदेशयात व जातकया गाथायात व्याख्या यानाक्यनेगु भवल्य् अर्थकथाचार्यं धम्मपदया गाथात यक्व थासय् उद्धृत यानातःगु दु । गनंगनं स्वयं भगवान् बुद्धं हे प्रशंग स्वयाः न्त्यथनाबिज्याःगु क्यनातःगु दु ।

जातक बाखं कनेमाःगु कारण - बुद्धशासनय् राजकथा, चोरकथाथें जाःगु बाखंया छुं स्थान मदु । थज्याःगु खँय् अमूल्य समय बिते मयासे च्वनेत भगवान् बुद्धं बारंबार सचेत याना बिज्याःगु दु । अथेसा छु वसपोलं थज्याःगु बाखं गुबलें कनाबिमज्याला ? वसपोलं बाखं जक मखु छुं हे ज्याख्यले मदुगु खँ ल्हानाः बिज्याइ मखु । वसपोलं छुं खँ ई ब्यः स्वयाः मात्राछि जक खँ ल्हानाबिज्याइ । सुयातं सार्थक जुइगु जुल धाःसा बरु थः हे योजनं योजनतक तापाक बिज्याये माःसां बिज्याना प्रशंग स्वयाः खँ न्त्यथनाबिज्याइ । गुबलें गुबलें थःमहं हे खँ छुनाबिज्याइ । वसपोलं थःगु कारणय् अथवा सुं छम्हसियागु कारणय् खँ छुनाबिज्याये मालीबले वर्तमान कथाअन्तर्गत जातकया खँ न्त्यथनाबिज्याइ । जम्मा जातक ५४७ पु मध्ये ४९६ पु जातक बाखं श्रावस्ती कनातःगु दु । सुयागु कारणय् छु जातक कनाबिज्यागु दु धयागु खँ प्रत्येक जातकया प्रारम्भय् हे क्यनातःगु दु । ल्याय्महपिं भिक्षुपित ल्यासे, बांलापिं मिसापिं, बुद्धिकन्या (स्थूलकुमारी) पिंसं आकर्षित यानाः इमिगु मन स्यंकूगु घटनाया लिधंसाय् जातकया खँ कनातःगु तःथाय् मछि दु । अथे हे अनाथपिण्डिक महाजनया कारणय् कना तःगु १८ पु जातक, आनन्द स्थविरया कारणय् १४ पु, उत्कण्ठित जूपिं भिक्षुपिनि कारणय् ३१ पु, कुटुम्बिकपिनिगु कारणय् १३ पु, कुहक भिक्षुपिनिगु कारणय् १३ पु, कोशल जुजुया कारणय् ३० पु, देवदत्तया कारणय् ५५ पु, नैऋम्यया कारणय् १५ पु, पुलापिं जहान (कलाः) पिनि कारणय् १८ पु, प्रज्ञापारमिताया कारणय् १२ पु, निराश जूपिं भिक्षुपिनि कारणय् ११ पु, मातृपोषक भिक्षुपिनि कारणय् ११ पु, सारिपुत्रया कारणय् १८ पु जातक दु । थुकथं ५३५ पु जातकया उत्थान जम्मा १५२ म्ह पात्रतय्गु कारणय् कना तःगुया धलः आचार्य अमृतानन्द महास्थविरपाखें क्यनातःगु स्वयेबहः जू ।^{२०}

भरहूत व साँची च्वंगु स्तूपया लोहँयागु अंगः व फलय् दुगु चित्रत जातकयागु बाखंया लिधंसाय् कियातःगु

^{२०} आचार्य अमृतानन्द : जातक संग्रह भाग १ या भूमिका पृ. २६-३३

दु । भारतया अजन्ता गुफाय् दुगु चित्रतय्गु वर्णनं जातक बाखंयात जीवित तुल्य यानातःगु विद्वानपिनि धापू दु ।^{२१} भारत, पाकिस्तान, अफगानिस्तान, वर्मा, श्रीलंका, थाइलाण्ड, चीन, नेपाः आदि देशया प्राचीन गुफा चैत्य, मन्दिरय् जातक बाखंया भवःकिपात लोहंतय्, सिँड, अंगलय् आदि थासय् कियाः च्वयाः सुरक्षित यानातःगु दु । सफूया खँय् धायेगु खःसा, गुलिसिया धापूकथं भगवान् बुद्धया जन्मकथा पालि निदानकथा व संस्कृत ललितविस्तरया खँ यक्व मिले जू ।^{२२} आर्य महासाधिकपिनिगु छगू शाखा लोकोत्तरवादीपिनिगु महावस्तु धयागु छगू प्रसिद्धगु संस्कृत ग्रन्थय् बद्धि व्व जातकया बाखनं जाया च्वंगु दु । महावस्तुस जातक बाखतय्गु छगू तःधंगु संख्या थःगु मौलिक स्वरूपय् सुरक्षित जुयाच्चंगु दु ।^{२३}

अथे हे मेमेगु संस्कृत बौद्ध साहित्यपाखे स्वतधाःसा जातकया बाखंत खने दय्क वा खने मदय्क तय्ज्यु याःवयाच्चंगु भीसं यत्रतत्र खंकाकाये फु ।

पालि साहित्यया समान संस्कृत बौद्ध ग्रन्थय् नं जातककथात दु । नेपालय् ३४ पु जातककथं थ्वयात कयातःगु दु । आर्यशूरं संस्कृतभाषां च्वयातःगु थुगु जातक मालाय् च्वंगु ३४ पु जातक बाखंत मध्ये २८ पुया मू स्रोत पालि जातक खः ।^{२४} दसुया निति^{२५}

जातकमाला सं.जा.ल्याः

- १) शिवि जातक (२)
- २) कुल्माषपिण्डी जातक (३)
- ३) श्रेष्ठि जातक (४)
- ४) अविषट्य श्रेष्ठि जातक (५)
- ५) शश जातक (६)
- ६) अगस्त्य जातक (७)
- ७) विश्वन्तर जातक (६)
- ८) शक्र जातक (११)
- ९) ब्राह्मण जातक (१२)
- १०) उन्मादयन्ती जातक (१३)
- ११) सुपारग जातक (१४)
- १२) मत्स्य जातक (१५)
- १३) वर्तकापोतक जातक (१६)
- १४) कृम्भ जातक (१७)
- १५) बिस जातक (१९)
- १६) श्रेष्ठि जातक (२०)

पालि जातक पा.जा.ल्याः

- सिवि जातक (४९९)
- कुम्मासपिण्डि जातक (४१५)
- खरिरङ्गार जातक (४०)
- विसय्ह जातक (३४०)
- ससपण्डित जातक (३१६)
- अकित्ति जातक (४८०)
- वेस्सन्तर जातक (५४७)
- कुलावक जातक (३१)
- सीलवीमंसन जातक (३०५)
- उम्मादन्ती जातक (५२७)
- सुप्पारक जातक (४६३)
- मच्छ जातक (७५)
- वट्टक जातक (३५)
- कुम्भ जातक (५१२)
- भिस जातक (४८८)
- कल्याणधम्म जातक (१७१)

^{२१} भिक्षु सुदर्शन महास्थविर : बौद्ध संस्कृति पृ. १९६

^{२२} आचार्य नरेन्द्रदेव : बौद्ध धर्म-दर्शन पृ. १३० ।

^{२३} श्री शीताशुशेखर बागचि : महावस्तु अवदानया भूमिका, मिथिला विद्यापीठ प्रधानेन प्रकाशित, १९७० ।

^{२४} पालि साहित्य का इतिहास पृ. ३४१-२

^{२५} आर्यशूरकृत जातक माला, अनु. सूर्यनारायण चौधरी

१७ चुड्ढबोधि जातक (२१)	चूलबोधि जातक (४४३)
१८ हंसजातक (२२)	चूलहंस जातक (५०२)
१९ महाबोधि जातक (२३)	महाबोधि जातक (५२८)
२० महाकपि जातक (२४)	महाकपि जातक (५१६)
२१ शरभ जातक (२५)	सरभमिग जातक (४८३)
२२ रुरु जातक (२६)	रुरु मिग जातक (४८२)
२३ महाकपि जातक (२८)	महाकपि जातक (४०७)
२४ क्षान्ति जातक (२८)	खन्तिवादी जातक (३१३)
२५ सुतसोम जातक (३१)	महासुतसोम जातक (५३७)
२६ अयोगृह जातक (३२)	अयोघर जातक (५१०)
२७ महिष जातक (३३)	महिराजस जातक (२७८)
२८ शतपत्र जातक (३४)	(जव)सकुण जातक (३०८)

जातकमालाय् दुगु बाँकी खुपु जातकत (१) व्याघ्री जातक (१), २० मैत्रीबल जातक (८), (३) यज्ञ जातक (१०), (४) अपुत्र जातक (१८), (५) ब्रह्मजातक (२९) व (६) हस्ति जातक (३०) पालि जातकय् मलूनि । हानं नेपालय् गुलिं-गुलिं जातकया बाखंत थःगु हे मौलिककथं परम्परागत रूपय् महासत्त्व, मणिचूड, कविरकुमार, सिंहसार्थवाहु आदि थज्याःगु जातक बाखंत सुरक्षित जुयाच्चंगु दु ।

महाभारत व रामायण च्वमिपित जातक बाखनं गुलि देन ब्यूगु दु धयागु खँ लिसें अन दुगु श्लोक व गाथातय्गु साम्यता दुगु खँ भदन्त आनन्द कौशल्यायनं जातक, हिन्दी, भाग १ या भूमिकास च्वयाबिज्याःगु दु ।^{२६} महाभारत, रामायण व पुराण साहित्य रचना यायेत जातक बाखनं यक्व तेवा ब्यूगु खँ यक्व विद्वान्पिसं न्त्यथना तःगु दु । छगू दसुया निति^{२७}, वर्तमान रामायण कथास २४००० श्लोक दु । परन्तु बौद्ध महाविभाषा शास्त्र स्वल धाःसा निगूगु शताब्दी इस्वीया इलय् रामायणय् १२,००० पु जक श्लोक दु ।^{२८} रामायणया छगू श्लोकय् **बुद्ध तथागतया** खँ उल्लेख दु ।^{२९} अथेहेतुं शक, यवन आदिपिलिसे संघर्षया वर्णन दु । किष्किन्धा-काण्डस सुग्रीवया पाखे कुरु, मद्र व हिमालयया दथुइ यवनपिनिगु व शकपिनिगु देश व नगरत दुगु खँ न्त्यथनातःगु दु । थुकिं छु सिइ दु धाःसा गुगु इलय् थुपिं अंशत च्वःगु खः । उगु इलय् ग्रीक व शिथियनपिसं पंजाबया छुं छुं प्रदेशय् थःपिनिगु आधिपत्य कायम यायेधुकूगु जुया रामायणया यक्व अंशत जुजु बिम्बिसार अथवा बुद्धया ई सिबे गाक्व लिपा जक च्वगु जुल ।^{३०} **महाभारतय्** थथे हे एडूक (बौद्ध मन्दिर) तय्गु बांलाक उल्लेख खने दु ।^{३१} बौद्ध विशेषण चातुर्महाराजिकपिं नं अन वःगु दु (१२-३३९-३५) । रोमक (रोमन) तय्गु वर्णन नं दु । अथे हे सिथियन व ग्रीक आदि मनुतय्गु (३-१८८-३५) नं वर्णन दु । आदि पर्व (१-६७-१३-१४) य् सम्राट अशोकयात महासूर यानाः क्यनातःगु दु । अले **‘महावीर्यपिं पराजित**

^{२६} थुगु सम्बन्धय् जातक, हिन्दी भाग १ या भूमिका स्वये बहः जू ।

^{२७} भरतसिंह उपाध्याय : पालि साहित्य के इतिहास पृ. ३५८ ।

^{२८} हेमचन्द्र राय चौधरी : पोलिटिकल हिस्ट्री अफ एशियन्ट इन्डिया, पृ. ३ ।

^{२९} उद्धरणया नितिं जातक, प्रथम भाग, हिन्दी पृ. २४ (वस्तुकथा), पद-संकेत ३ (भदन्त आनन्द कौशल्यायन) ।

^{३०} हेमचन्द्र राय चौधरी : पोलिटिकल हिस्ट्री अफ एशियन्ट इन्डिया, पृष्ठ ३-४ (खुगूगु संस्करण, १९५३) ।

^{३१} स्व. अन हे पृ. ४ ।

जुल' धका: वयात च्छाया तःगु नं दु । शान्तिपर्वय् विष्णुगुप्त कौटिल्य (द्वितीय शताब्दी ई.पू.) या शिष्य कामन्दकयात नं अर्थविद्याया आचार्यया रूपय् न्त्यब्बयातःगु खने दु । थुकथं अनेक दसुया लिधंसाय् सिद्ध जूगु दु कि महाभारतया वर्तमान रूपय् यक्व अंशत बुद्ध, अशोक व कौटिल्य विष्णुगुप्तया लिपाया युगयागु खः । जातकयागु आपालं गाथात व रामायणयागु श्लोकतय्के अद्भुतकथं समानता दुगु खँ च्वय् न्त्यथने धुंगु दु ।^{३२} **दसरथ जातक** (४६१) व **देवधम्म जातक** (६) स भीसं प्रायः दक्वं राम-कथाया सकतां रूपरेखा खंके फु । **जयदिस जातक** (५१३) य् रामयात दण्डकारण्य वंगु क्यना तःगु दु । थथे हे **सुवण्णसाम जातक** (५४०) थें च्वंगु बाखं रामायण २-६३-२५ सं दु अले विण्टरनिज्या धापूकथं जातकया वर्णन तःसकं सरल व प्रारम्भिक जू ।^{३३} **वेस्सन्तर जातक** (५४७) या प्रकृति वर्णन वाल्मीकिया प्रकृति-वर्णनलिसे ज्वःलाः अले थुगु जातकया कथालिसे रामया कथा नं गाक्वं मिले जू ।^{३४} महाभारतलिसे जातकया तुलना अनेक विद्वान्पिसं याना तःगु दु । वय्कःपिनिगु निष्कर्षयात थन संक्षिप्त रूपं तक नं न्त्यब्बयेगु धार्थे अःपु मजू । दकसिबे तःधंगु खँला थ्व हे खः कि **महाजनक जातक** (५३९) या विदेह जुजु जनक अथवा महाजनक **उपनिवेद** आदी व महाभारतया ब्रह्मज्ञानी जनक व हे छम्ह खः । थुकी भ्याः भतिचा हे शंका म्दु । **बृहदारण्यक-उपनिषद्** (३/१/१) स वयात, '**जनकोहि वैदेहः**' धयातःगु दु अले महाभारतया शान्तिपर्वय् '**वैदेहो जनको राजा**' अथवा '**मैथिलो जनको नाम धर्मध्वजः**' नं धया तःगु दु । थुगु वर्णन पालिया वर्णनलिसे प्रायः ज्वःलाः, छायाधाःसा, अन नं थ्व हे विदेह जुजु दु । अतः स्रोत परम्पराकथं वःम्ह ब्रह्मज्ञानी जनक हे पालियाम्ह विदेह जुजु जनक खः । थ्व मपाःगु खँ प्रायः सकल विद्वान्पिसं छप्वाः म्हुतुं स्वीकार याना तःगु दु ।^{३५} मिथिलाया प्रासाद मिंनःगु खना जनकं धाःगु खः '**मिथिलायां प्रदीप्तायां नं मे दहत्यति किंचन**' (महाभारत १२-१७, १८-१९, २१९-५०) । पाय्छि वयागु थ्व हे धापू भीसं महाजनक जातकय् (५३९) नं खनाः च्वनागु दु, अथे हे **कुम्भकार जातक** (४०८) व **सोणक जातकय्** (५२९) नं दु । अतः बाखंचुया निम्हं पात्र छम्ह हे मनु खः, थुकी छुं हे शंका म्दु । अथे हे छम्ह माचलाया गर्भं जन्म जूम्ह ऋष्यशृङ्ग (अथवा ऋषिशृङ्ग, न्येकु दुम्ह ऋषि, पालिइ इसिसिङ्ग) या तपस्या भंगया सकतां बाखं **निलिनिका जातकय्** (५२६) दु ।

बिलारवत जातक (१२८) या छपु गाथा गथे खः अथे महाभारतय् जक मखु, **मनुस्मृतिइ** नं दु । **रामायण, महाभारत** व पतञ्जलिया **महाभाष्य** नं जातक गाथात वया च्वंगु दु ।^{३६} प्राचीन जनसाहित्यय् नं,^{३७} अले, लिपाया कथा साहित्यय् नं उकिया प्रभाव लाःगु क्यनातःगु दु । न्हापांगु शताब्दी ई.सं. गुणादयं पैशाची प्राकृत भाषां थःगु '**वड्डकहा**' (वृहत्कथा) च्वल, गुगु थौं मदये धुकल । उकिं थुकिया बारे छुं धाये फुगु स्थिति मंत । परन्तु सोमदेवं, गुम्ह स्वयं भट्टगोत्रयाम्ह काश्मीरी ब्राह्मण खःसा व छम्ह बौद्ध नं खः,

^{३२} छुं छुं उद्धरणया नितिं स्व, जातक (प्रथम खण्ड, हिन्दी) पृ. २५, पद संकेत (भदन्त आनन्द कौशल्यायन)

^{३३} इण्डियन लिटरेचर, भाग-२, पृ. १४७, पदसंकेत ४

^{३४} अन हे पृ. १५२ ।

^{३५} स्व., रायस डेविड्स : बुद्धिष्ट इण्डिया, पृ. २६, विण्टरनिज : इण्डियन लिटरेचर, भाग-२, पृ. १४६, मिले याना स्वया दिसं, हेमचन्द्र राय चौधरी : पोलिटिकल हिस्ट्री अफ इन्डियन्ट इण्डिया, पृ. ५६-५७ (खुगूगु संस्करण १९५३) । वय्कःपिसं निम्ह जनकपित फरक म्दुपिं धकाः माने यायेगुलि भतिचा थाकु चाःसां महाजनक जातकय् दुम्ह जनकया उद्गारं "धात्थें हे भीत दार्शनिक जुजुया लुमन्ति वय्का ब्यू" धयागु खँ माने याना तःगु दु ।

^{३६} जर्नल आफ रायल एशियाटिक सोसाइटी, १८९८, पृ. १७ ।

^{३७} विण्टरनिज : इण्डियन लिटरेचर, भाग-२, पृ. १५, पद-संकेत २ ।

वं भिच्छगू, भिनिगू शताब्दीपाखें २२०० श्लोकय् थःगु 'कथासारित्सागर' वृहत्कथाया लिधंसाय् च्वल अले उकी आपालं बाखंत जातकलिसे साम्यता दुगु जुल । दसुया नितिं, उकी जुजु शिविया बाखं दु, गुगु छम्ह बाजलिसे छम्ह बखुंचिया ज्यान बचे यायेत थःगु जीवन बलिदान ब्यूगु खँ दु । निःसन्देह थ्व सिवि जातक (४९९) या हे बाखं खः, गुगु आन्ध्रप्रदेशया अमरावती-स्तूपय् (प्रथम-द्वितीय शताब्दी ई.) नं क्रियातःगु दु । तुर्फानय् खण्डित रूपय् लूगु 'कल्पना मण्डितिका' य् नं थ्व बाखं लूगु दु । थ्व हे प्रसंगय् थ्व धायेगु नं अप्रासङ्गिक जुइ मखु कि उगु सिवि जातकया बाखं चिनिया भाषाय् नं अनुवाद जूगु दु, अले उकिया छगू रूप इस्लामी साहित्यय् नं लूगु दु । अले थन 'उम्मदन्ती' या रूप उम्मादयन्ती खः । पाय्छि थ्व हे बाखं आर्यशूरं च्वःगु जातकमालाय् नं दुगु खँ च्वय् न्त्यथने धुन । क्षेमेन्द्रं च्वःगु 'वृहत्कथा'या हे छगू संस्करणथें च्वंगु वृहत्कथा मञ्जरी खः, अले उकिया नं, आपालं बाखंतय्गु मूल स्रोत जातक जूगु खने दु । विष्णु शर्मा च्वःगु 'पंचतन्त्र' छगू लक्षणीय संस्कृत कथा-संग्रह खः । खुगूगु शताब्दी ईया मध्यपाखेंयागु अनया अनेक बाखंया मूल स्रोत नं जातक जूगु खने दु । पंचतन्त्रय् दुगु बखुं व क्वःयागु बाखं ससपण्डित जातक (५१६) या बाखंलसी वः । थन थ्व धायेगु अप्रासङ्गिक जुइ मखु कि उगु ससपण्डित जातकया बाखं समान रूपं आर्यशूरं च्वंगु 'जातकमाला' य् नं दु । थुकथं हे ग्वंजु व माकःया बाखं वानर जातक (३४२), सुसुमार जातक (२०६) व वानरिन्द जातक (५७) पंचतन्त्रय् नं दु ।

सन्धिभेद जातक (३४९) स छम्ह सिंह व द्रहँया दथुइ क्वात्तुगु सम्बन्ध दुथाय् छम्ह ध्वं नं इमित फाया बिल अले छम्ह मेम्हसित स्याका बिल । थ्व बाखं नं छुं छुं थ्व हे तालं तुं 'पंचतन्त्र'य् नं दु । बक जातकय् (३८) स छम्ह न्याखुं ब्वहं न्याँतय्त भंगः लाना इमित छम्ह छम्ह ल्ह्यया यंका स्यानानःगु खँ दु । थ्व बाखं पंचतन्त्रय् दु । अथे हे फा लहिना तःम्ह मालिकं फायात ल्ह्वंक नकेत 'यागु (क्वाति-जा)' नकूगु खनाः ईर्ष्या याःम्ह किजाम्ह द्रहँयात दाजुम्हं उपदेश बिया तःगु मुनिक जातक (३०) अले अथें तुं सम्मोदमान जातक (३३), कुरुङ्गमिग जातक (२०६), गोध जातक (१४१) व उलूक जातक (२७०) आदि अनेक जातक बाखंत पंचतन्त्रय् अन-थन मदय्क छुं छुं हिलाः पिलू वयाच्वंगु दु । अथे हे हितोपदेशय् नं, गुगु पंचतन्त्रया हे संक्षिप्त आवृत्ति खः, व हे आधारय् दु । गुकी ४३ पु बाखंत अप्वः याना २५ पु बाखं पंचतन्त्रयागु हे दु । अनेक बाखं जातक बाखंयागु लिधंसाय् च्वयातःगु दु । थुपिं सकतांया विवेचना यायेगु थन संभव मजू । 'संक्षिप्तं क्वय् बियातयागु जातकया बाखंत गुगुं कथं पंचतन्त्र, हितोपदेश व कथासारित्सागरया बाखलिसे मिले जूगु दु । दसुया नितिं-

१) चूलसेट्टि जातक (४)	९) सीहचम्ह जातक (१८९)
२) नलपान जातक (२०)	१०) चूलपदुम जातक (१९३)
३) बक जातक (३८)	११) कूटवाणिज जातक (२१८)
४) सच्चंकिर जातक (७३)	१२) उलूक जातक (२७०)
५) कूटवाणिज जातक (९८)	१३) कुटिदूसक जातक (३२१)
६) बिलारवत् जातक (१२८)	१४) सन्धिभेद जातक (३४९)
७) काक जातक (१४६)	१५) दब्भपुप्प जातक (४००)
८) सिङ्गाल जातक (१४८)	१६) सिवि जातक (४९९)

उलि जक मखु, **चूलपदुम जातक** (१९३) या बाखं 'दशकुमार चरित' य् नं खने दु । थ्व हे सम्बन्धय् नेपाः व भारतया लोकसाहित्यय् नं अनेक जातकया बाखंत पिलू वयाच्वंगु भीसं लुइके फु । थज्याःगु बाखंत नेपाः व भारतय् जक मखु एशिया व यूरोपया कंकुलामय्तक नं प्रचलित दु । लिसैं अनेक बाखंत न्यँकँबाखंया रूपय् विश्व लोक-साहित्यय् न्ह्याइपुक वयाच्वंगु दु ।

जातकं विदेशी साहित्ययात नं गुकथं प्रभावित याःगु दु अले गुकथं उकिया माध्यमं बुद्धवचनया गमन ताताःपाःगु देश-देशय् यूरोपतक थ्यन धयागु खँ नं तःसकं अजूचायापु । गुगु प्रकारं जातकया बाखंत समुद्रया मार्गं श्रीलंका, बर्मा, थाइल्याण्ड, जावा, सुमात्रा, हिन्द-चीन आदि दक्षिण-पूर्वी एशियाया देशय् वंगु खः अले अन स्थापत्य-कला आदी किइगु, च्वयेगु ज्या जुल । अथेहे तुं, स्थल-मार्गं हिन्दुकुश व हिमालय पारी वनाः पश्चिमी देशय्थ्यंक थ्यंवांगुया खँ नं आपालं ताहाकः व न्ह्याइपु जू । वंगु सच्छिदंया ऐतिहासिक अन्वेषणया फलस्वरूप बुद्ध-पूर्व कालय् नं विदेशीतलिसे भारतया व्यापारिक स्वापू दु धयागु सी दु । **बावेरु जातक** (३३१) व **सुसन्धि जातक** (३६०) भीसं थज्याःगु सम्पर्क गाक्वं दुगु लू स्वये हे धुनागु दु । निगूगु शताब्दी ई. निसे हे अलसन्द (अलेक्जेण्डिया) गुकियात अलक्षेन्द्रं (अलेक्जेण्डरं) बसे याःगु खः, पूर्व व पश्चिमयागु संस्कृतिया मिलन-केन्द्र जुइ धुंक्गु खः । वस्तुतः पश्चिम एशियाय् भारतीय साहित्य व विशेषतः जातकया बाखंत थ्यंगु अरब व अनं लिपा ग्रीक मनूतय्गु माध्यमं जूगु जुल । पञ्चतन्त्रय् अनेक जातक बाखंत दु धयागु खँ च्वय् न्ह्यथने धुनागु जुल । खुगूगु शताब्दी ई.सं. पंचतन्त्रया अनुवाद पहलवी भाषाय् जुल । च्यागूगु शताब्दी 'ककेला दमना' शीर्षकं उकिया अनुवाद अरवी भाषा जूगु जुल । 'ककेला दमना' शब्द 'कर्कट' व 'दमनक'या अरबी रूपान्तर खः । भिन्यागूगु शताब्दीस पंचतन्त्रया अरवी अनुवादयात जर्मन भाषां अनुवाद जुल अले बिस्तारबिस्तारं दक्व यूरोपया भाषाय् उकिया रूपान्तर जुल । थ्व पंचतन्त्रया माध्यमं जातक बाखंया प्रसार जूगु खँ जुल । वास्तवय् तप्यंक नं जातकं विदेशी साहित्ययात प्रभावित याःगु दुगु अले उकिया बाखं नं अत्यन्त प्राचीन जूगु खँ सी दु । वेस्सन्तर जातकया सोधा भाषाय् खण्डित अनुवाद लूगु नं दु । जातकया गन्धार-प्रदेशय् किया तःगु दसु लूगु दु । थनतक कि थौतक थुगु जातकया अभिनय श्रीलंका, कम्पुचिया आदि देशय् बैशाख पुन्हीया दिनय् जूनि । चीन देशया तुन्-हुआङ्ग नगरया लिक्क सहस्त्र बुद्ध-गुहा विहारय् विशाल पाण्डुलिपि-संग्रह लिसैं तुं गुगु चित्र-भण्डार लूगु दु उकी अनेक किपाःत आपालं जातकया आधारय् च्वयातःगु जुल । थुपिं प्यंगूगु शताब्दीपाखेंयागु कृति खः ।

ग्रीक साहित्यय् ईसपया बाखं नांजागु कृति खः । फ्रेञ्च, जर्मन व अंग्रेज विद्वान्पिसं ईसप छम्ह ग्रीक खः धकाः खोज याःगु दु, यद्यपि वयागु कालया खँय् आःतक कोछिइफुगु महुनि । ईसपया बाखंपाखें युरोपीय साहित्यय् तच्चतं प्रभाव लाःगु दु अले विद्वानपिनिपाखें ईसपया दक्व धयाथें बाखंया स्रोत जातक खः धकाः लुइका क्यने धुंक्गु दु ।^{३८} सिंहयागु छ्यंगुया बाखं **सीहचम्म जातक** (१८९) अतिकं प्रसिद्ध जू । गुगु ईसपया बाखनय् नं दु । सिंहया छ्यंगुलिं भुनातःम्ह गधा थुपिं निगू थासय् खने दया च्वंगु दु । 'पंचतन्त्र' व 'हितोपदेश' नं थुगु बाखं दुगु भीसं स्वये हे धुनागु दु । डा. टी. डब्ल्यू रायस डेविडसया धापूकथं शेक्सपियरं थःगु नाटक 'किंग जोन्ह' स थुगु बाखंया नं संकेत बिया दीगु दु ।^{३९} **समुग्ग जातक** (४३६) यागुजुलसा तप्यंक स्वापू

^{३८} टी.डब्ल्यू. रायस् डेविडसः बुद्धिष्ट वर्थ स्टोरीज, पृ. ३२-३३ (भूमिका, श्रीमती रायस डेविडसपाखें सम्पादित संस्करण, जार्ज रटलेज एण्ड संस, लण्डन ।

^{३९} अन हे पृ. ६

अलिफलैलाया छपु बाखलिसे दुगु हे जुल ।^{४०} थथे हे राध जातक (१९८) स छम्ह दुराचारिणी मिसाया पाखें थःत निगरानी यायेत पाः च्वं च्वंम्ह सुगा भंगःयात स्याःगु खँ दु । थ्व नं अलिफलैलाया छपु बाखलिसे मिले जू । कृतज्ञम्ह पशु व अकृतज्ञपिं मनूतयगु बाखं गुगु सच्चकिर जातक (७३), तक्कारिय जातक (४८१) व महाकपि जातक (५१६) नापं मिले जू । यूरोपया अनेक भाषाय् बाखं साहित्यय् पिलू वयाच्वंगु दु । थथे हे अकृतज्ञम्ह मिसाया बाखं, गुगु चूलपदुम जातक (१९३) वःगु दु । प्रायः दक्व यूरोपया कला, साहित्यय् व्याप्त जुयाच्वंगु दु । कच्छप जातक (२१५) या बाखं ग्रीक, लेटिन, अरबी, फारसी व अनेक यूरोपीय भाषाया साहित्यय् खने दु धयागु खँ रायस डेविड्सजुं भीत कनादीगु दु । थथे हे जम्बुखादक जातक (२९४) या बाखं, उकी जामुनया सिमाय् च्वंम्ह छम्ह क्वःयात क्वय् च्वंम्ह ध्वँयापाखें थःत प्रशंसायाःगु न्यनाः वया नितिं नं पाके जूगु साःगु जामुनसि फल कुतुका बिइ । जंगली क्वःयागु प्रशंसा यानातःगु बाखंया रूपय् इसपया बाखंनय् नं वःगु दु अले यूरोप न्यंकया मस्तय्सं स्यू । महोसध जातक (५४६), दधिवाहन जातक (१८६) व राजोवाद (१५१,३३४) या बाखंत नं थथे हे तुं, यूरोपीय साहित्यय् आपालं रूपान्तरय् वःगु खने दु । अन्य अनेक बाखंया नं तुलना विद्वान्पिसं याःगु दु ।^{४१}

च्यागूगु शताब्दीस अरबीपिसं यूरोपय् आक्रमण यात । स्पेन व इटाली आदियात इमिसं दबे यात । इपिलिसें तुं जातकया बाखं नं उगु उगु देशय् थ्यन अले उकिं विस्तार विस्तारं दक्व पश्चिमी साहित्ययात प्रभावित यात । फ्रान्सया मध्यकालीन साहित्यय् पशु-पक्षीसम्बन्धी बाखंत आपाः दु । फ्रेन्च विद्वान्पिसं उकी जातकयागु प्रभावयात उपमाया तुलना पालि त्रिपिटक व 'जातक' या स्वापूया विवेचना विद्वान्पिसं यानातःगु दु । ईसाई धर्मय् बौद्ध धर्मया पर्याप्त प्रभाव लाःगु दु, थ्व खँ आः प्रायः निर्विवाद रूपं विद्वान्पिसं माने यायेधुकूगु दु । थुगु प्रभावय् अन्य अनेक तत्त्वतया अतिरिक्त जातकयागु नं गाक्वं सहयोग दुगु जुल । ईसाइ सन्त प्ले सीड्सयागु तुलना निग्रोधमिग जातक (१२) या बाखलिसे याना तःगु दु, यद्यपि विण्टरनित्जं उकी आपाः साम्यता दुगु खंकादीगु मदु ।^{४२} परन्तु दकसिबे आपाः साम्य धयागु मध्य-युगयागु रचना 'बरलाम एण्ड जोसफत' अर्थात् जोसफत एण्ड वरलामया खँया सम्बन्ध जातकया बोधिसत्त्वलिसे दु । थुगु रचनाय्, गुगु मूलतः खुगूगु व न्हयगूगु शताब्दी ई.सं. पहलवी भासय् च्वःगु खः । भगवान् बुद्धया जीवनी छम्ह ईसाई सन्तया परिधानय् न्हयब्वया तःगु दु । लिपा थ्व रचनाया अनुवाद अरब, सीरिया, इटली व यूरोपया मेमेगु भाषाय् जुल । अरबी भाषाय् अनुवादया शीर्षक खः बलन्हार एण्ड बूदास्फ ईथियोपियाया भाषाय् नं थुकिया छगू संस्करण बरलाम व एवासेफ शीर्षक जुल । ग्रीक भाषाय् थुगु रचनाया अनुवाद च्यागूगु शताब्दी अरवया खलीफा अल मंसूरया समकालिक छम्ह ईसाई सन्तं दमिश्कया सन्त जोन्ह (सेण्ट जोन्ह आफ दमस्कस ७६६-७४९ ई.) या नामं पिकाल । ग्रीक भाषां थुगु रचना लैटिनय् अनुवाद जुल अले हानं यूरोपया मेमेगु भाषाय् पिदन । ८० गूलिं मयाक संस्करण जूगु थुगु रचना यूरोप, अफ्रिका व पश्चिमी एशियाया भाषां पिदन । थुगु रचनाय् जोसफत बोधिसत्त्वया रूपय् दु अले बरलाम वसपोलया गुरुया रूपय् दु । बुद्धया जन्मकथा, वृद्ध, ल्विगि, सीम्ह व प्रव्रजितयात वं खंकूगु अले सन्यास काःगु थुपिं सकतां तथ्य

^{४०} स्व. डा. हेमचन्द्र राय चौधरीया "बुद्धिज्म इन वैस्टर्न एशिया, शीर्षक लेख, डा. विमलाचरण लाहापाखें सम्पादित "बुद्धिस्टिक स्टाडीज" स पृ. ६३९-६४० ।

^{४१} स्व. 'एन्साइक्लोपीडिया अफ रिलिजन एण्ड एथिक्स' भाग-७ स जातकया विवरण ।

^{४२} इण्डियन लिटरेचन भाग-२, पृ. १५०, पाद संकेत२

“बुद्ध-चरित्त” या शैली थुकी वर्णन यानातःगु दु । बुद्धया जन्म जूबले याना तःगु भविष्यवाणीया वर्णन अन नं दु अले बौया पाखें काय्यात संसारया दुःख मखनेमा धकाः दरवारय् दुने तयेत स्वःगु खँ नं दु । “जोसफत” शब्द अरवी युदस्तफया रूपान्तर खः गुगु स्वयं संस्कृत ‘बोधिसत्त्व’या अरवी अनुवाद खः । बोधिसत्त्व शब्द न्हापां बोसत जुल अले अनील जोसफत, जोसफ । ईसाई धर्मय् सन्त जोसफतयात (गुम्हसियागु नां जक ज्वःलागु मखु, पूरा जीवनी नं बोधिसत्त्व-बुद्धया जीवनीलिसे ज्वलागु दु) ईसाई सन्तया रूपय् स्वीकार याना तःगु दु । पोप सिक्सटस पंचमं (१५८५-९०) थःगु २७ डिसेम्बर, सन् १५८५ या आदेशय् जोसफत व बरलामयात ईसाई सन्तकथं स्वीकार याःगु दु । थुकथं ईसाई परिधानय् मध्यकालीन यूरोपय् बोधिसत्त्व व बुद्धयात पूजा यात । मध्ययुगीन ईसाई यूरोपय् बुद्धधर्मया प्रभावया थ्व छगू नमूना खः । थ्व छगू तःधंगु अद्भुत परन्तु ऐतिहासिक रूपं सत्य खँ खः ।^{४३} डा. टी. डब्ल्यू रायस डेविड्सं ला शेक्सपियरयागु ‘मर्चेण्ट अफ वेनिस’ ‘ऐज यू लाइक इट’ या विवरणय् तकं जातकयागु प्रभावयात माला लुइका दीगु दु । वयकलं स्लेबोनिक जातियागु साहित्यय् तथा प्रायः दक्खं पूर्वी यूरोपया साहित्यय् जातकया प्रभाव दुगु क्यनादीगु दु । उकिं हे जर्मन विद्वान् बेन्फे जातकयात विश्वया कथा-साहित्ययागु उद्गम स्थान खः धकाः स्वीकार यानादीगु दु गुगु तथ्ययागु आधारय् थ्व खँ अतिशयोक्ति नं मजू । थुकथं जातक साहित्य व संस्कृति विश्वया साहित्य व सभ्यताया इतिहासयात व्यापक प्रभाव लाःगु जुल ।

सर्वसाधारण जनताया नितिं याउँक अःपुक बुद्ध व धर्मया शिक्षाया प्रचार सामग्रीया सशक्त माध्यमया रूपय् भव्य स्तूप, चैत्य, गुफा आदि निर्माण याना अन बुद्धजीवनी व जातकया बाखं माःहनाः किपाःत च्वयेगु, किङ्गु ज्या याःगु खने दु । निद्रःदँसिवें न्ह्योनिसें मूर्तिकला, चित्रकला, स्थापत्यकला, नाटक एवं धीथी वाडमय ख्यलय् बुद्धजीवनी व जातक बाखंनं महत्वपूर्ण थाय् काःगु जुल । साँची, भरहुत, अमरावती, अजन्ता, एल्लौरा आदि गुफा व स्तूप (थूर) या ल्वहँया तोरण ढोकाय्, बारय् व अंगलय् संखपाल, महाजनक, चम्पेय्य, खन्ति, हंस, महाउम्मग, सुतसोम, वेस्सन्तर, महाकपि, महिस, छद्दन्त, मच्छ, रुरु, भिग, नाग, हंस किन्तर, दसरथ, विधुर आदि आदि उम्ह महान व्यक्तिया चमत्कार व लीला (जन्मकथा) चित्रत च्वयाः वा कियातःगु दु । श्रीलंकाया अनुराधपुरया छगू विहारय् दूतगामिनी जुजुं वेस्सन्तर जुजुया चित्र-किपाःत बांलाक किकातःगु दु । बौद्ध संसारय् अफगानिस्थानया वामियाननिसें इन्डोनेसियाया बोरोबदुर (गुगु नेपाःयाम्हा कलाकारयागु ल्हाः दु धाइ) तक अले श्रीलंकानिसें चीनतक बुद्धजीवनीया अतिरिक्त जातक बाखं प्रशस्त रूपय् छ्यलातःगु दु । तत्कालयापिं मनूतयूत बुद्धया उपदेश थुइकेत व बोधिसत्त्वया पारमिता धर्मपाखें प्रेरणा काय्के बिङ्गु साधनया रूपय् थुकथं मूर्तिकला, चित्रकला आदि विकास जूगु खने दु । बुद्धजीवनी व जातक बाखंपाखें प्राप्त शिक्षाद्वारा प्रभावित जूपिं जनतायाके बुद्ध व धर्मप्रति श्रद्धा व सम्मानया भावना पिज्वय्केत थज्याःगु किपाः प्रदर्शनीं आपालं योगदान ब्यूगु जुल । श्रीलंका, बर्मा, थाइल्याण्ड, चीन आदि देशय् आपालं आपा विकास जूगु दुगु जुल ।

नेवाः समाजय् जातककालीन लू - नेपालय् मूर्तिकला, चित्रकला आदि अनेक जातकया बाखंत

^{४३} स्व पालि साहित्य का इतिहास अथवा टी. डब्ल्यू रायस् डेविड्स : बुद्धिष्ट वर्थ स्टोरी पृ. ३८-३९ (भूमिका, श्रीमती रायस डेविड्सपाखें सम्पादित संस्करण) । सन्त जोसफत व बरलामयागु बाखं अले बुद्धधर्मया लिसे थुकिया स्वापूयाः खँय् जुलसा प्रभूत साहित्य दुगु हे जुल परन्तु आः हालय् हे थुगु बारे छगू तःसकं बांलागु पुस्तक पिहाँ वःगु दु, “दि बिज्डम आफ बलहवारः ए क्रिस्चियन लीजेण्ड अफ दि बुद्ध”, लेखक डेविड मार्शल लेंग ।

कियातःगु, च्वया तःगु दुगु हे जुल । लिसें नेवाः समाजय् जातकलिसे स्वापू दुगु थःगु हे मौलिक सभ्यता व संस्कृति दु । भीगु समाजय् जातक बाखंया प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष प्रभावया स्वापू प्राचीनकालनिसें गाक्वं लाना च्वंगु खने दु । नेवाःतय्गु गन-गन दे, गां बस्ती दइ अन-अन लिक्क पुखू व सतःया अस्तित्व नं दइ । पुखू नं मेगु मखु, पलेस्वाँ पुखूया रूपय्, अले सतः नं सार्वजनिक रूपय् । देशपिने संरक्षक देवताया रूपय् यक्षपित बास बियातःगु नं दइ ।

वास्तुविद्याया विकासक्रमकथं नेवाःतय् थथःगु छें वासस्थान दय्कीबले अनेक प्रकारयागु रत्नत जगय् छ्यलावयाच्वंगु दु । महासुदस्सन बोधिसत्त्वयागु दरवारया छेंय् छ्यलातःगु रत्नया वर्णनया प्रभाव भीगु समाजय् क्वातुक लानाच्वंगुया थ्व दसु खः । थौंभिहगः नवरत्न धकाः गुताजि रत्नया वर्णन वःगु दुसा बुद्धकालीन ई व व स्वया न्त्यवः रत्नया महत्त्व क्यनेकथं सप्तरत्नयागु वर्णन वयाच्वंगु दु । हानं चैत्य, सतः, छें, देगः, दरवार दय्के धुंकाः उकी दकले च्वकाय् गजू छुइगु परम्परा नेवाः वास्तुविद्यतय्गु छगू अभिन्न अंग जुयाच्वंगु दु । छेंय् बुद्ध, धर्म व संघया प्रतीककथं बेजोडा यानाः भ्याः, लुखा आदि छुइबले छपाः, स्वपाः, न्यापाः, गुपाः भ्याः वा लुखा तइगु चलन दु ।

बोधिसत्त्वप्रति थन अपार श्रद्धा तयाः पूजा यानावयाच्वंगु दु । बोधिसत्त्वयात लुमंकेगुकथं बोधिसत्त्वलिसे स्वापू दुगु विश्वासकथं उपत्यकाया दुने, पिने व जःखः पहाड, पर्वत, गुं, वन जंगल अथवा देवस्थान आदि थाय् सिइकः वनेगुकथं दय्दसं तीर्थ सेवा न्याय्काः उगु-उगु थासय् वनेगु परम्परा अद्यापि खने दु । हानं गनं वनेबले सुत्तक्क मवसे थः परिवारजनपिं, थःधितिपिं, त्वाःबहाःया दाजुकिजापिं सकलें मुंकाः सांस्कृतिक बाजागाजा थाकाः वातावरण हे हलचल यानावनेगु अले अन जातकया बाखं कंकेगु न्यंकेगु चलन दु । दछिया भीसं भिनिंलां नक्षत्रया आधारय् नखःचखः जात्रापर्व हनावयाच्वनागु दु । ततःमागु भवाम्म च्वंगु सिमाय् देवतापिं बास च्वनाच्वंगु दइ धकाः भाःपिया इमित थःपिनिम्ह आरक्ष देवता माने यानाः देवपूजा यायेगु नेवाःतय्गु विशेषता खः । भगवान् बुद्धपाखें संसारय् दकलय् न्हापां पुरातत्त्वया महत्त्व क्यना चैत्ययात वन्दना याकातःगु घटनां नेवाः बस्ती चैत्यत स्थापना जूगु अले नेवाःतय्सं सुथबन्धी चैत्य देवस्थान आदि चाःहिला समय बितय् यानाच्वंगु खनीबले विदेशी अनुसन्धानकर्ता विद्वान्पिं आश्चर्यचकीत जूगु खँ न्हूगु मखु ।

मूल सूत्रय् स्वयं भगवान् बुद्धं उपोसथ-व्रतया महत्त्व कनाबिज्याःगु अले बुद्ध उत्पत्ति मजूगु इलय् न्हापायापिं पण्डितपिसं उपोसथ-व्रत पालना यानावंगु न्त्यथना बिज्याःगुया आधारय् परम्पराकथं पुन्ही, अष्टमी, अमाइपतिकं अष्टशील कयाः अपसं च्वनेगु परिपाटी संस्कृति नेवाःतय्के दनी । यद्यपि थन अपसं च्वनाः विकाल भोजन यानाच्वंगु मदुगु मखु । पृथ्वीयात अन्न व धनदाता कथं बसुन्धराया रूपय् माने याःगु अले व्रतया अवशेषकथं वसुन्धरा-व्रत दनेगु यानावयाच्वंगु नं दु । पंचशील-ग्रहण यायेगु, पर्व-पर्वय् दान कार्य यायेगु, श्रद्धापूर्वक दान बिइगु नेवाःतय्गु नियमित चर्या खःसा पर्व कालय् दानशाला स्थापना यानाः सम्यक्, पंजरां, नरां आदि न्याय्का महादान बिइगु अवशेष थौतकं दनी । बहुजनया हितयानितिं ध्यबा कुना तये मत्यः धयागु भावना ब्वलंका सामाजिक भलाई जुइगु गुठीगाना, कोष आदिया व्यवस्था यानाः कुशल कार्यय् लगय् जुइगु शिक्षा, पाठ जातकं बियातःगु खः । चैत्य, विहार, तुं, बुंगाः, हिति, जल्हुं, सतः, फल्वा, लँ आदि दय्केगु जातकं ब्यूगु शिक्षा खःसा नखः, जात्रा, पर्वकालय् लः, साखःति आदि सर्वत त्वंकेगु, सिसाबुसा दान बिइगु, देवस्थानय् मत ब्यूवनेगु, भिंगु पवित्र कुशल कार्यय् थः संलग्न जुइमाः धयागु शिक्षा थौं नं उपयोगी जुयाच्वंगु दु । भीगु समाजय् सेनकथें जाःपिं पण्डितपित बोधिसत्त्वयागु जातक बाखं कंकेगु परंपरा

अभिन्न रूप्य अंगीकार यानावयाच्चंगु अद्यापि दःसा उकिया लिच्चःकथं बाखं कनीपित पण्डित धायेगु चलन दु । नेवाः समाजय् थःथिति पासाभाईपित सःताः भवःभव्य् नकेगु चलन दु । भव्य् सिधय्का नुसिकेत बाता न्ह्यच्याकेगु चलन दु । देश-विदेशं हयातःगु मसला नकाः मुखशुचि यायेगु चलन नं दु । थ्व विदेशलिसे व्यापारीक स्वापू दुगुया दसु खः ।

नेवाः समाजय् विवाह याइम्ह मिजंमचा जन्त मवंसे वया नितिं भौमचा काः वनेत मांबौ, लमि व पासापिं वनेगु चलन दु । थ्व जातकया परम्परा खः । तःपुमछि जातकय् बोधिसत्त्वं वैवाहिक जीवन महंसे मांबौपिं मदय्का प्रव्रजित जीवन हनेगु इच्छा याःगु दु । मांबौपिनिगु जिदिं वयात विवाह यायेत करं क्यनी । अले बोधिसत्त्वं मांबौपिनि न्ह्योने थज्याःम्ह अतीव सुन्दरीम्ह मिसा दःसा विवाह याये धयागु शर्तसहितगु प्रस्ताव लुंकमिया ग्वाहालि कयाः अथवा थःम्हं हे लुंयाम्ह 'लाइफ साइज'याम्ह मिसामचाया कतांमरि दय्काः मांबौया न्ह्योने न्ह्यब्वइ । मांबौपिसं लमितयत् अज्याम्ह मिसा माय्केत छुवइ । धात्थे अज्याम्ह मिसामचा लुनलुइ । अले भातयाथाय् दुहाँ वःम्ह न्हूम्ह भमचां उगु कतांमरि थःलिसेंतुं हइ । थ्व हे परम्पराकथं नेवाः म्थ्याय्मचा भौमचा जुयावइबलय् अन्ति ज्वंकातःम्ह ढलौटयाम्ह कतामरि छम्ह नं क्वसःया रूप्य हइगु चलन दु । वियाछुवयेत्यंम्ह थः म्थ्याय्मचा थः थ्याःम्ह सन्तान खः धकाः प्रमाणित यानाक्यनेत म्थ्याय् मचायात खाः स्वःवनिबलय् छपाः भुइ थः म्थ्याय्लिसे बौम्हं लसताभू यानाक्यनेगु चलन संभवतः आः मदये धुंकल । थ्व नं जातकया हे परम्परागत प्रभाव खः ।

नेवाः बौद्ध परिवारय् थः न्हापांम्ह सन्तान बुइबले ध्यबा दान बिइगु परम्परा दु । थुकिं वेस्सन्तरया जन्मयागु खँ लुमंका ब्यू । हानं नेवाः बौद्ध परिवारय् सुं सदस्य सिइबले मसानय् यंकाः सी उइधुंका मदुम्हसिया नामय् अस्थायी स्मारकया रूप्य चैत्य दय्काः पूजा याकीगु चलन दु । हानं सिनाः न्हय्नु दुखुनु छगू नेवाः जाति विशेष जोगीयात दान बिइगु परम्परा दु । जोगी धयापिनि छें दइ मखु, इपिं फल्वाय् च्वनीपिं खः । थ्व ऋषि परम्पराकथं प्रव्रजित हनाच्चपित बिइगु परम्परागत भोजन दानया छगू अवशेष चिं खः । नेवाः समाजय् मनूया नां 'आशामदु', 'आशाधं', 'आशारत्न', 'आशाकाजी', 'आशाथकुं', 'आशामाया', आदि तःसकं लोकं ह्वाःगु नां खः । सिरि अर्थात् श्री धयापिं इन्द्रया लक्षणं सम्पन्नपिं म्थ्याय्पिनि नां खः । थज्यापिं छेंय् दइगु बांलाःगु चिं खः । शुरुशुरुइ भीथाय् श्री धयागु मनूया नां न्ह्योने छ्यलेगु मयाःसां लिच्छविकाल अनलि मल्लकालय् जुजुपित श्री निगः छुइगु यात । प्रभावशाली शासकपिनि नांया न्ह्योने 'श्री' छगः छुइगु चलन वल । श्री धयागु खँवः जुजुपिसं छ्यःगु जूसां लिपा हनेगुकथं श्रीया प्रचलन न्ह्याम्हसिनं यात । अले ला शासक व पुरोहित वर्गपिसं श्रीया पुचः-पुचः हे छ्यलाः थःत थःम्हं सुशोभन यात । श्रीया महत्त्व जातकं कंगु दसा उकिया व्यापक प्रयोग लिपा वल ।

गनं लैय् सुं ध्वदुल धाःसा म्ह 'फु' 'मफु' न्यनेगु, ई ब्यः स्वयाः कौला, ज्यःनाः, बजि, बेलि वा जा नये धुनला धकाः न्यनेगु नेवाःतय्गु बिस्कं पहः दु । थःम्हं न्वं तुयाम्ह मनू चांलाम्ह जुल धाःसा थःगु छेंय् यंका श्रद्धापूर्वक पाहुना सत्कार यानाः भोजन याकेगु चलनया थ्व त्यंपुत्यं खः । भिक्षुपिं व प्रव्रजितपिं म्वाःसां म्वाःसां चां मलायेमा धयागु मनसायं थथे न्यनेगु परम्परा वःगु खः । थ्व बौद्ध परम्परा खः । प्वं वइपित मन प्रसन्न यानाः दान बिइगु, धुतांगया अवशेषकथं मसानय् चा च्वं वनेगु, जा मनसे फलफुल अथवा अन्य नसा जक सेवन यायेगु, नेवाः समाजय् पिण्डपातिक भिक्षुपिं मदये धुंकूसां गुलुपाःया मौलिक शब्द पिण्डपात्रयात हे अपभ्रंस याना जूसां पिण्डपाः धाये सःनिगु, धर्मसेनापति सारिपुत्रया शिष्य छम्ह

लुंकरमियात भगवान् बुद्धं पलेस्वांया माध्यमं ज्ञान प्राप्त याकूगु घटना लुमंकेगुकथं लुंपले वहपले नामं पलेस्वां छ्यलावयाच्चंगु, लुं वह, हिरा, मोति, मानिक, भिमू आदि बहुमूल्य वस्तुत जन्मनिसे मृत्यु पर्यन्त छ्ययकातःगु, सीपिनि नामय् नं अज्यागु हे वस्तुत दान बिइका तःगु जातक बाखं न्यनाया प्रभावं खः । मनुष्य जीवनय् रत्नया महत्वया खं स्यूगु व थौंभ्हगः पश्चिमी जगतय् धनीमानिपिसं रत्नसंग्रह यानाच्चंगु नं थ्व जातकया प्रभावं खः ।

ज्योतिष विद्या नेवाः समाजया अभिन्न अंग खःसा गनं नक्षत्र साइत स्वयाः ज्या याःपिनि ज्या स्यंगु खँ जातकय् खने दु । ज्योतिष कथनयात गनं हाथ्या बियातःगु दःसा गनं पारितोषिकं पुरस्कार बिइका याकातःगु नं दु । थज्याःगु बिस्कं पहः भ्नीगु समाजय् थौं नं खने दु । थौं नं तःधं चीधंगु ज्या छुनेत ज्योतिषतयगु ग्वहालि कयाच्चंगु दु । अद्यापि थ्व अनिवार्य अंग मखु ।

शासक छम्ह भिनेवं राष्ट्रं सुख स्यूगु व अधार्मिक जुइवं जनतां दुःख स्यूगु व मालावन धाःसा जनतां न्हुम्ह शासक ल्ययेगु ज्या याःगु घटना जातकय् दु । निर्दोषपित खँ प्वय्का दुःख बिइगु मभिपिं शासकतय्गु चरित्र खः धयागु भ्नीसं जातकय् खंके फु ।

ब्राह्मण समाजय् बुराम्हं ल्यासेम्ह मिसालिसे अनमेल विवाह यायेगु प्रचलनया कारणं जूजक ब्राह्मणं वेस्सन्तर जुजुया काय्म्याय्पिं प्वंके माय्कातःगु, कुहकपिसं धर्मया आवरणं पुना मनूतय्त् धर्मया नामय् लं दापा यानाच्चंगु प्रत्यक्ष दसु न्ह्योनें दु ।

बोधिसत्त्वं थीथी पशुयोनी जन्म कयाः मानव समाजया भलाइ यानावंगु घटना लुमंकेकथं पशु-पछित छेंय् लहिइगु, इमित पुत्रवत् लालन पालन यायेगु, भंगः हँय्, न्याँ, कापलि आदियात अनुकूल थासय् यंका अथवा पुखुली त्वःते यंकेगु, इमित ध्यबा कयाः ममिइगु, पशुतमध्ये निर्भयम्ह, पशुतय् जुजु सिंहयात विशिष्ट शक्तिया प्रतीक माने यानाः बहाःबहीस लुखा जःख त्वहँयाम्ह अथवा ढलौटयाम्ह सिंहया मूर्ति स्थापना यायेगु, वन-जंगल आरक्षण याना स्वच्छ वातावरण ब्वलंका तयेगु, बोधिसत्त्वं जन्म काःगु नागयोनीयात उपोसथ-व्रत च्वनिम्ह धकाः पवित्रताया प्रतीककथं नागयात पूजा यायेगु, बखुंयात शान्तिया प्रतीक माने यायेगु, न्याँयात चंचलगु तृष्णा व छ्येयात जन्मया प्रतीक माने याना तृष्णारहितगु जन्म-जरा-व्याधि मरण मदुगु निर्वाण हे मंगलमय सुख खः धकाः छ्येसंगं कायेगु ज्या प्रत्येक नेवाः छेंय् थौंतक जुयाच्चंगु दनि । संक्षिप्तं धाये माल धाःसा जातककालीन जीवन हना च्वंपिनिगु अवशेष आः नं नेवाःतय्के जीवन्त परम्परा दनि । न्हापां कृषि क्षेत्रय् न्हूगु प्रविधि दुतिना उपत्यकाय् लः व धःया व्यवस्था याःम्ह धकाः विश्वास याना तःम्ह मच्छिन्द्रनाथ (करुणामय) यात जातकया बाखनय् दुम्ह बोधिसत्त्व समान मानय् यानावयाच्चंगु दु । बोधिसत्त्वप्रति नेवाःतय्के दुगु अत्यधिक श्रद्धाया थ्व छगू प्रतीक खः ।

थ्व जुल नेवाः सामाजिक जीवनय् पलाः पलाःपतिकं जातकया स्थान व प्रभावया छुं दसु । आधुनिक युगय् कार्टुन किपा-बाखंया जन्म जूगुया मू लिधंसं जातक खः । हानं आधुनिक संकिपा टाइटानिकथें जाःगु चिमिसँ ब्वःब्वः दनीगु सामुद्रिक यात्राया रोमाञ्चकारी घटनाया अनुभव भीत महाजनक जातकं याकू । थ्व जुल जातक सम्बन्धी छुं छुं खँ न्ह्यथनेगु बःचाधंगु प्रयास । थुकी सविस्तारं बांलाक कुलाः वालाः स्वयेगु ज्या ल्यं हे दनि । जातकपाखें मानव समाजया नृवंशशास्त्र, मानवशास्त्रनिसें कयाः मानव विकासया इतिहास, अले साँस्कृतिक, सामाजिक, राजनैतिक, धार्मिक, आर्थिक, मनोरञ्जनात्मक आदि विकासया भवः, अले थुकिया साहित्यिक क्षेत्रय् लाःगु प्रभाव दुवालाः स्वयेगु ज्या विज्ञपाठकपित तोताच्चना ।

जातकया बाखं मचा, ल्याय्म्ह ल्यासे, बुराबुरी व ध्यान साधकपित जक उपयोगी मखु, विद्यार्थी, अन्वेषकपिं व सर्वसाधारण पाठकपिनिसें कया: विशेष याना: सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक ख्य:यापिं व राज्यशक्ति छ्यलाच्चपित नं उतिकं हे उपयोगी जू ।

कृतज्ञता - जातक बाखं अनुवाद यायेगु ज्याय् तःम्हमछिसियागु ग्वाहालि जितः प्राप्त जूगु दु । पालि गाथाया भावार्थयानितिं श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरयागु जातकगाथा (प्र.भा.) उपयोग यानागु दु । दक्वं जातकगाथाया भावार्थ भिंकेत अनागारिका अगगजाणी गुरुमांयागु तःधंगु ग्वाहालि दु । अले तत्काल अनुवाद याःलिसे सिंहलीया जातकबाखं स्वयाः संशोधन सहित बांलाक धैर्यपूर्वक शुद्ध जुइक कम्प्युटरय् थाना बिज्याम्ह श्रद्धेय भिक्षु चन्द्रगुप्त महास्थविर अले जातक बाखं प्रकाशित मयाःसैं गुदँतक अथें तयातयागु पुलांगु कम्प्युटरया डाटात सुरक्षा याना: जक तयाबिज्यागु मखु, याकनं पिकाये माल धका: न्त्याबलें हौसला बिया माःबले माःकथं ग्वाहालि यानाबिज्याःम्ह श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविर प्रमुख भन्तेपिं व गुरुमांप्रति कृतज्ञ जुयाच्चना । वर्तमान नेपाःया एकमात्र त्रिपिटकाचार्य संघउपनायक श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर थः विरामी शैय्याय् च्वनाबिज्याना: नं थुगु जिगु कृतीयात पता: छाया: बालाकेभनं त्रिपिटक अनुवाद मण्डलया संयोजक श्रद्धेय कोण्डन्य भन्तेया ग्वाहालिं मैत्रीपूर्ण साधुवादया छगू विशेष भूमिका च्वयाः, च्चकाबिज्यात । वसपोलपिं निम्हं भन्तेपिंप्रति कृतज्ञ जुया ।

छता खँ, थःगु परिवारपाखें शुरुनिसें संग्रहणीय मूल सद्धर्मया तःगुमछि ग्रन्थत प्रकाशन यायां थौं थुगु ग्रन्थत छकोलं खुगू खण्ड सेट प्रकाशन याःगु जुल । थुकिं त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थत पिकायेत छगू कोष दइगु जुल । प्रकाशक परिवारयात साधुवाद दु । थुगु ज्या सिद्ध यायेत अनुकूल वातावरण व अवसर बिया माःबलय् माःकथं सहभागी जूम्ह जिमि तिरिमय्जु ज्ञानीशोभा वज्राचार्ययात सुभाय् दु । माःगु सफू उपलब्ध यानाबिज्याःपिं भिक्षु गुणघोष महास्थविर व अनागारिका अगगजाणी गुरुमांयात साधुवाद दु । इलय् बांलाक छापे यानाव्यूगुलिं आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेसया थुवा श्री दीपक महर्जन व प्रेस परिवारयात धन्यवाद दु । विद्वान्म्ह दाजु आर.वी.बन्धजु व तुल्सीलाल सिंहजुयात सल्लाह सुभाउया नितिं सुभाय् दु ।

अन्तय्, सुं गुम्हसियागु धर्म धाःगु खँ न्यना हाःहूलय् लगे जुया गनं सुयाकें शरण काःजुइ माःगु अवस्थां मुक्त यानाबिइगु खुला शिक्षा जातकय् दु । पशु अधिकारकर्मीतय्त पशुबली हिंसा रोके याकेत थुकिं बल बिइसा पशुं मनू बने जुइगु मानवीय शिक्षा जातकं बिइ । थुगु ग्रन्थ देया शासकवर्ग, नेतावर्ग, बुद्धिजिवि, ज्ञानपिपासु मालामि, शिक्षक, विद्यार्थीपित जक उपयोगी मजूसे राजनैतिक, साँस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक शैक्षिक, साहित्यिक आदि गुगु ख्यःयापिं लगायत बुद्धया सच्चा अनुयायी जुइपित नं उलि हे उपयोगी जुइगु ताया । जातकया बाखनं हिंसा मुक्त सदाचार जीवन हनेगु स्यना: अन्ततः जन्ममरणया कुचक्रं मुक्त जीवनया लक्ष्यय् थ्यकेत भीत मिखा बिइ, स्वाबलम्बी याइ । अस्तु ।

- दुण्डबहादुर वज्राचार्य

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

रत्नाकर महाविहार

हखबहाः, गाबहाः, यल

विषय सूची

(न्हापांगु ब्व)

ग्रन्थारम्भकथा	१	१३. प्रियदर्शी भगवान् बुद्ध	५२
निदान कथा	२	१४. अर्थदर्शी भगवान् बुद्ध	५३
दूरे-निदान	३	१५. धर्मदर्शी भगवान् बुद्ध	५३
सुमेध कथा	३	१६. सिद्धार्थ भगवान् बुद्ध	५४
सुमेध पण्डितया चिन्तना	४	१७. तिष्य भगवान् बुद्ध	५४
सुमेध पण्डितया प्रव्रज्या	८	१८. पुष्य भगवान् बुद्ध	५५
दीपङ्कर बुद्धया पादमूलय् बुद्धभावया		१९. विपश्ची भगवान् बुद्ध	५५
नितिं अभिनीहार	१३	२०. शिखी भगवान् बुद्ध	५६
बुद्धकारक धर्मयागु चिन्तना	२६	२१. विश्वभू भगवान् बुद्ध	५६
(१) दानपारमिता	२६	२२. ककुसन्ध भगवान् बुद्ध	५७
(२) शीलपारमिता	२७	२३. कोणागमन भगवान् बुद्ध	५७
(३) नैष्कर्म्यपारमिता	२८	२४. काश्यप भगवान् बुद्ध	५८
(४) प्रज्ञापारमिता	२९	सकल बुद्धपिं	५८
(५) वीर्यपारमिता	३०	धर्माचरणया आनिशंस	५९
(६) क्षान्तिपारमिता	३१	जातकय् कनातःगु पारमिता पूरा जूगु खँ	६०
(७) सत्यपारमिता	३२	(१) दानपारमिता	६१
(८) अधिष्ठानपारमिता	३३	(२) शीलपारमिता	६१
(९) मैत्रीपारमिता	३४	(३) नैष्कर्म्यपारमिता	६१
(१०) उपेक्षापारमिता	३५	(४) प्रज्ञापारमिता	६२
१. दीपङ्कर तथागत	३९	(५) वीर्यपारमिता	६२
२. कौण्डिन्य भगवान् बुद्ध	४३	(६) क्षान्तिपारमिता	६३
३. मङ्गल भगवान् बुद्ध	४३	(७) सत्यपारमिता	६३
४. सुमन भगवान् बुद्ध	४७	(८) अधिष्ठानपारमिता	६३
५. रेवत भगवान् बुद्ध	४७	(९) मैत्रीपारमिता	६४
६. सोभित भगवान् बुद्ध	४८	(१०) उपेक्षापारमिता	६४
७. अनोमदर्शी भगवान् बुद्ध	४८	अविदूरे-निदान	६५
८. पद्म भगवान् बुद्ध	४९	देवतापिनिगु याचना	६५
९. नारद भगवान् बुद्ध	५०	पञ्च महाअवलोकन	६५
१०. पद्मोत्तर भगवान् बुद्ध	५०	समय	६६
११. सुमेध भगवान् बुद्ध	५१	द्वीप	६६
१२. सुजात भगवान् बुद्ध	५१	देश	६६

कुल	६७	अजपाल-न्यगोध	९२
मां व आयु	६७	मुचलिन्द व राजायतनया क्वय्	९३
प्रतिसन्धि ग्रहण	६७	तपस्सु भल्लिक	९४
महामायादेवीया स्वप्न	६७	सहम्पति ब्रह्मायागु याचना	९४
स्वप्न विचार	६८	धर्मचक्र प्रवर्तन	९४
स्वीनिता पूर्वनिमित्त	६८	चारिका विधान	९५
बोधिसत्त्वया जन्म	६९	भगवान् राजगृहलय्	९६
तपस्वी कालदेवल	७१	वेलुवन विहार दान	९८
लक्षण-कथन	७२	सारिपुत्रमौद्गल्यायन-कथा	९९
पंचवर्गीय भिक्षु	७३	कपिलवस्तुगमन-कथा	९९
प्यंगू पूर्वनिमित्त	७३	कपिलवस्तुय् भगवान्	१०१
बुई वा पिङ्गु मंगल उत्सव	७४	भिक्षाचार	१०२
शिल्प-प्रदर्शनी	७४	नन्दया प्रव्रज्या	१०५
प्यंगू पूर्व-निमित्त	७५	राहुलया प्रव्रज्या	१०६
जरा जीर्ण पुरुष	७५	अनाथपिण्डिकया जेतवन	१०६
रोगी	७६		
सीम्ह	७६	१. ष्हापांगु निपात	
प्रव्रजित	७६	१. अपण्णक वर्ग	
अन्तिम शृङ्गार	७६	१. अपण्णक जातक :	१०९
राहुल कुमार	७७	निम्ह बंजा थथः न्यासः मनूत व्वना	
कृशा गौतमीया उद्गार	७७	व्यापार यायेत वन । छम्ह मूर्खम्ह	
निर्वेद	७८	व्यापारीया कारणं न्यासः मनूत विनाश	
महाभिनिष्क्रमण	७८	जुल । मेम्ह बुद्धिमान् जूगुया कारणं धन	
प्रव्रज्या	८०	लाभ सहित थः न्यासः मनूत सकुशल	
राजगृहय् बोधिसत्त्व	८१	लिहाँ वःगु ।	
बोधिसत्त्वया तपश्चर्या	८२	२. वण्णुपथ जातक :	११६
सुजातायागु भोजन	८३	कान्तारय् लः कायेगु मदुगुलिं न्यासः	
बोधिमण्डाभिरोहण	८५	व्यापारीपिनि ज्यान वनेत्यंगु खः ।	
मार-पराजय	८६	बोधिसत्त्वया पाखें उत्साह दयेवं अन्तिम	
सम्बोधि	८९	ई तक निराश मज्जम्ह ल्याय्म्ह	
सन्तिके-निदान	९०	छम्हसिनं बँय् गाम्हुया लः पिकायेत	
जयपल्लक	९०	ताःलागु ।	
अनिमेष-चैत्य	९१	३. सेरिववाणिज जातक :	११९
रत्नचंक्रमण-चैत्य	९१	छम्ह लोभीम्ह व्यापारीं लुँया देमा सितिं	
रत्नघर	९१	कायेगु लोभ यात । बोधिसत्त्वं उकियागु	

- यथार्थं मूल्यं कना थःमं कया हल ।
लोभी ब्यापारीया नुगः पंम्हूगु ।
४. **चूलसेट्टि जातक :** १२१
छम्ह ल्याय्म्हयात लँय् सीम्ह छुँ छम्ह
ध्वदुल । उकियात छयला बिस्तारं
बिस्तारं उन्नति यायां महाधनवान
जुया नगरया श्रेष्ठी पद प्राप्त याना
काःगु ।
५. **तण्डुलनालि जातक :** १२९
लोभी जुजुं मूर्खम्ह मनू छम्हसित थःमं
अर्धकारक दयेकल । वं न्यासः सलया
मू छगू तण्डुलनालिया मू धाल - दुने
व पिनेया वाराणसी ।
६. **देवधम्म जातक :** १३१
महिंसासकुमारं छम्ह उदक राक्षसयात
देवधर्मसम्बन्धी न्ह्यसःया यथार्थं लिसः
बिया थः निम्हं किजापिं सूर्यकुमार व
चन्द्रकुमारयागु ज्यान बचे याःगु ।
७. **कडुहारि जातक :** १३५
ब्रह्मदत्त जुजुया बनय् म्येँ हाला सिँ
माला जूम्ह मिसा छम्हलिसे प्रेम जुल ।
वयापाखें मिसाया प्वाथय् दत । जुजुं
व मिसायात अंगू छपा बिया थकल ।
मिसां थःमं काय् ब्वना जुजुयाथाय्
वंबले जुजुं वयात म्हमसिल । लिपा
जुजुं काय्यात थःनाला कायेमाःगु ।
८. **गामणि जातक :** १३७
बोधिसत्त्वयागु उपदेशया खँ न्यना
सच्छिम्ह दाजुकिजापिं मध्ये दकले
कान्छाम्हं राज्य सत्ता प्राप्त याःगु ।
९. **मघदेव जातक :** १३७
जुजुया छयौंनय् तुयुगु सँ खने दत । वं
उकियात मृत्युया पूर्व सूचना भापिया
राजसिंहासन त्वःता प्रब्रजित जुया
योगाभ्यास याःगु ।
१०. **सुखविहारि जातक :** १३९
जुजु सन्यासी जुया संन्यास-सुख्य
आनन्द उल्लास वाक्य हाला च्वंगु ।
२. **शील वर्ग**
११. **लक्खणमिग जातक :** १४१
निम्ह मृगतमध्ये मूर्खम्ह मृगया फुक्क
अनुयायीत सिना वनेमाल । बुद्धिमान्
म्ह थः अनुयायीपिं सहित सकुशल लिहाँ
वःगु ।
१२. **निग्रोधमिग जातक :** १४३
निथ्वः मृगतय्गु पुचलं वनारसयाम्ह
जुजुया भुतूया नितिं पालंपाः थथःगु
पुचलं छम्ह छम्ह मृग वनेमाःगु नियम
दय्कल । छक्वः प्वाथय् दुम्ह मृगया
पाःवःबले थःगु पाःबले मवंसे लिपा
जक वने धका थः पुचःया नायोयात
धाःवन । पुचःनायोनं गुम्हसिया पाः खः व
हे वनेमाः धाल । मेगु पुचः नायोनं वयागु
खँ न्यना स्वयं थः हे वन । जुजुं वयागु
आत्मवलिदानं प्रभावित जुया प्राणीपित
हिंसा यायेगु हे त्याग याना ब्यूगु ।
१३. **कण्डि जातक :** १५०
कामुकताया वशय् लाना छम्ह मृग
ब्याधाया ल्हातं सिइमाःगु ।
१४. **वातमिग जातक :** १५१
रस-तृष्णाय् भुले जूगुलिं छम्ह मृगयात
ज्वंगु ।
१५. **खरादिय जातक :** १५४
खँ न्यम्ह मृग शिक्षाकामी जूगुलिं जालय्
फसे जुया नं सकुशल बचे जूगु ।
१६. **तिपल्लत्थमिग जातक :** १५५
धयागु खँ न्यम्ह मृग जालय् क्यननं
सकुशल पूर्वक बचे जुया लिहाँ वःगु ।

१७. **मालुत जातक :** १५७
शीतया खँय कया ल्वापु । शीत
कृष्णपक्ष्यं नं मखु, शुक्लपक्ष्यं नं मखु ।
फय वयेवं शीत वइगु ।
१८. **मतकभत्त जातक :** १५८
छम्ह ब्राह्मणं फैचा स्याना श्राद्धया
भवय नये त्यन । फैचा छक्वः न्हिल
अले छक्वः ख्वल । ब्रह्मणं न्यनेवं
फैचां कारण कंगु ।
१९. **आयाचितभत्त जातक :** १६०
छम्ह कुटुम्बीयात वृक्षदेवतायागु
उपदेश ।
२०. **नलपान जातक :** १६१
छगू पुखुली च्वंम्ह राक्षसं पुखुली क्वहाँ
वक्वसित ज्वना नइगु याना च्वन ।
माकःतयसं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना
न्हायपं कथिया ग्वहालिं पुखुली क्वहाँ
मवंसे हे लः त्वन । राक्षसं इमित छुं
याये मफुगु ।
३. **कुरुङ्ग वर्ग**
२१. **कुरुङ्गमिग जातक :** १६३
सिमाम् गया च्वंम्ह व्याधां मृगयात
भंगः लायेत वयापाखे फल कुतुका
हल । मृगं सिइका धाल - "हे सिमा !
न्हापा जूसा छं फलत तप्यं कुतुका
हइगु खः । आः छं थःगु धर्म त्वःता
जिगु न्हचोने कुतुका हल, उकिं जिं नं
छंत त्वःता मेथाय वने त्यना ।"
२२. **कुक्कुर जातक :** १६५
दरवारय च्वपिं खिचातयसं जुजुयागु
रथय च्वंगु छयंगु व खिपः नल । जुजुं
दरवारय च्वपिं खिचात बाहेक मेपिं
दक्व खिचात स्याकेत हुकुम जुल ।
वास्तविक अपराधी दरवारीया खिचात
- खः धयागु खँ बोधिसत्त्वं दसी सहित
क्यना दक्वसित बचे याना ब्यूगु ।
२३. **भोजाजानीय जातक :** १६७
भोजाजानीय सलं थः घाइते जुल नं
युद्धय त्याका ब्यूगु ।
२४. **आजञ्ज जातक :** १६९
न्हयःनेवंगु जातकय थें तुं आजञ्ज सलं
थःगु पराक्रम क्यनाब्यूगु ।
२५. **तित्थ जातक :** १७०
जुजुयाम्हा मांगलिक सल छन्हु थः न्हिन्हिं
मोल्हुइगु तीर्थय वना मोल्हु मवन ।
बोधिसत्त्वं वयागु मनया खँ सिइका
वयात न्हूगु थासय यंका मोल्हुइके
यंकूगु ।
२६. **महिलामुख जातक :** १७३
खुंतयगु खँ न्यना महिलामुख किसि
हारां जूगु । हानं भिपिनिगु खँ न्यना
जानी जूगु ।
२७. **अभिण्ह जातक :** १७६
खिचा व किसि थवंथवय घनिष्टपिं पासा
जूगु । खिचालिसे बाये माःबले किसिं
नसा हे मनःगु ।
२८. **नन्दिविसाल जातक :** १७७
छम्ह मनुखं थःम्ह थुसाया खँ न्यना
मेम्हलिसे बाजि तल । गाडा सायकूबले
मालिकं थुसायात अपशब्द छयला
ब्वःबिल । थुसां गाडा मसाल । मालिकम्ह
बाजिं बुत । हानं निक्वःगु पटकय
मालिकम्हसित अपशब्द छयले मखु धका
कबूल याका बाजि त्याका ब्यूगु ।
२९. **कण्ह जातक :** १७९
छम्ह थुसां थःत लहिना तःम्ह बुरिम्ह
मांयात ज्याला कया कमे याना द्विच्छि
कार्षापण ध्यबा कया बिइ हःगु ।

३०. **मुनिक जातक :** १८१
 फां छम्हसित नकेत्वंके याना ल्हवंका तल । छम्ह द्रहंन ईर्ष्या यात । मेम्ह धाल - 'ईर्ष्या याये मते । थ्वं थःगु मरण-भोजन याना च्वंगु दु ।'
४. **कुलावक वर्ग**
३१. **कुलावक जातक :** १८३
 मघ माणवकं ग्राम सुधारया उपाय याना गांयापिं मनूतयूत सदाचारी दयेका बिल । गांया प्रमुखं घूस नये मखन । वं जुजुयात खःगु मखुगु खँ न्यंकल । जुजुं मघ माणवकयात स्यायेत किसि त्वःता बिल । मघ माणवकया मैत्रीबलया कारणं किसिं वयात छुं मयाःत । जुजुं लयताया बोधिसत्त्वयात मुक्त यात । उगु इलनिसें वं गाक्वं पुण्यकर्म याःगु ।
३२. **नच्च जातक :** १८८
 हँयया म्ह्याय् मयजु म्हेखाया सौन्दर्य खना मुग्ध जुया वयात थःम्ह भात यायेत ल्यल । म्हेखा लयताया प्याखँ हुल । हँयनं वयात लाज शरम त्वःता प्याखँ हूगु खना थःम्ह म्ह्याय् मब्यूगु ।
३३. **सम्मोदमान जातक :** १९०
 गुबलेतक बटाईत छगू मत जुया च्वन उबलेतक ब्याधां छुं याये मफु । इमि थवं थवय् ल्वापु जुइवं इपिं सकसितं जालय् क्यंकूगु ।
३४. **मच्छ जातक :** १९२
 छम्ह न्यां थःम्ह मिसा-न्यालिसे रतिक्रिडा याना च्वंबले वयात ज्वंगु ।
३५. **वट्टक जातक :** १९३
 जंगलय् मिं नःबले बटाईया मचां थः मांबौपिसं त्वःता वनेवं सत्यक्रिया यात । मिं सिना वंगु ।
३६. **सकुण जातक :** १९६
 सिमाय् भंगत च्वं च्वन । सिमाया कचा थवं थवय् ल्वाना मिं पिहाँ वल । बोधिसत्त्वं मिं च्याये न्हयो हे भंगपंछितयूत सतर्क याःगु ।
३७. **तित्तिर जातक :** १९७
 माकः, किसि व तित्तिर स्वम्ह मिले जुया थवं थवय् गुम्ह थाकलिम्ह खः वयात आदर सत्कार तथा सम्मान यायेगु क्वःछ्यूगु ।
३८. **बक जातक :** २००
 छम्ह न्याखुं ब्वहं न्याँतयूत धोखा बिया छम्ह-छम्हसित ल्ह्या यंका नःगु । अन्तय् छम्ह कःलिया ल्हातं सिइमाःगु ।
३९. **नन्द जातक :** २०३
 छम्ह गृहपतिं थःगु धन बैय् स्वथना सिना वन । लिपा च्योनं वया काय्यात धन क्यनेत ब्वना यंकुबले अन ध्यनेवं धनया प्रभावया हुनिं वयात ब्वः ब्यूगु ।
४०. **खदिरङ्गार जातक :** २०५
 मारं प्रत्येकबुद्धयात भिक्षा मदयेमा धका अनेक कुतः याःगु । बोधिसत्त्वं ह्वाना ह्वाना च्याना च्वंगु मिं गाःयात वास्ता मयासे दान ब्यूगु ।
५. **अत्थकाम वर्ग**
४१. **लोसक जातक :** २११
 विहारवासी भिक्षु छम्हसिनं आगन्तुक भिक्षुप्रति प्रति ईर्ष्यालु जुया थःम्ह दाता गृहस्थयात मखुगु खँ कना वयात निन्दा यात । गृहस्थं वयात बिया छ्वःगु भोजन नं वयात मब्यू । थुगु दुष्कर्मया प्रभावं नरकभोग यात । गुबलें प्वाः जाय्क नये मखंम्ह जुया सास्ति ननं अन्तय् सारिपुत्रया अनुकम्पां भिक्षु जुया अर्हत् जूगु ।

४२. **कपोत जातक :** २१६
छम्ह क्वः रसतृष्णाया बशे लाना
बखुँलिसे नापं च्वंवल । न्हिन्हिं नसा
माःवन । छन्हु तोह तथा नसा माःमवन ।
भुतूसुवाया मिखा छले याना ला नये
त्यन । भुतूसुवानं वयागु सँ पुया म्हय्
चि आदि मसलां पाना ब्यूगु ।
४३. **वेलुक जातक :** २१८
तपस्वीं सर्पया मचायात लहित, लिपा
व हे सर्प वयात स्याना ब्यूगु ।
४४. **मकस जातक :** २१९
सिकमिं थः काय्यात थःगु छ्योनय्
च्वंम्ह पतियात ख्याना छ्व धका धाल ।
मचां पतियात स्यायेत पां पाला बौयात
स्याना ब्यूगु ।
४५. **रोहिणि जातक :** २२१
रोहिणी धयाम्ह मिसा मचां थः मांया
छ्योनय् च्वंम्ह भुजियात ख्याये धका
मांयात छ्योनय् मुसलं क्वाना स्याना ब्यूगु ।
४६. **आरामदूसक जातक :** २२२
मालीं थः जात्राय् वनेत माकःतय्त
उद्यान स्वका वन । माकःतय्सं
सिमाचा लिना लिना उकिया हाया
हाकः स्वया लः विइगु याःगु ।
४७. **वारुणिदूसक जातक :** २२३
अय्ला मिइम्ह पसलां थः शिष्ययात
अय्ला मिइका तल । वं अय्लाखय् चि
ल्वाकःछ्याना अय्ला स्यंका ब्यूगु ।
४८. **वेदब्ब जातक :** २२५
ब्राह्मणं खुँतय् नितिं मन्त्रबलं धनया वर्षा
याना थःगु ज्यान वंकल । लिपा उर्पिं खुँत
नं थवं थवय् स्याना सिना वंगु ।
४९. **नकखत्त जातक :** २२७
नक्षत्रय् विश्वास याना च्वंगु कारणं
- काय्या नितिं विवाह क्वःछिना नं इलय्
काःमवंगु कारणं भौमचा छखे लाका
च्वने माःगु ।
५०. **दुम्मेध जातक :** २२९
ब्रह्मदत्तकुमारं राज्य प्राप्त यायेवं
दुराचारीपीं मनूतय्त बलि बिया यज्ञ
यायेगु धका घोषणा यात । मनूतय्सं
कुकर्म यायेगु हे त्वःता ब्यूगु ।
६. **आसीस वर्ग**
५१. **महासीलव जातक :** २३१
काशी राज्यं पतिना छ्वःम्ह छम्ह
अमात्यं कोशलय् वना अनया जुजुलिसे
मिले जुया काशी आक्रमण यात ।
काशी जुजुं विरोध मयासे सत्याग्रही
ढंगं ज्या यात । अन्तय् कोशल जुजु
काशी जुजुया न्ह्योने भुके जुइ माःगु ।
५२. **चूलजनक जातक :** २३५
मनूत धयापिसं (कुतः यायेगुली) आशा
तयेमाः । बुद्धिमानम्ह मनू निराश जुइ
मज्यु ।
५३. **पुण्णपाति जातक :** २३५
धूर्ततय्सं अय्लाखय् विष ल्वाकः
छ्याना छम्ह सेठयात लूटे याये त्यन ।
सेठं इमिगु चलाखी सिइकूगु ।
५४. **किंफल जातक :** २३७
अँमाथे च्वंगु विष सिमा नं दुगु जुया
च्वन । बोधिसत्त्वं थःम्हं ब्वना यंकूपिं
मनूतय्त उकिया फल नके मब्यूगु ।
५५. **पञ्चाबुध जातक :** २३८
छम्ह कुमारं तक्षशिलाय् वना शस्त्र
विद्या स्यना लिहाँ वल । लँय्
श्लेषलोम यक्ष ध्वदुल । कुमारं शस्त्रं
आक्रमण यात । वं शस्त्र छपु-छपु
दतले कय्कल । यक्षया चिमिसँय्

तक्यन । अथे जुल नं कुमारं हिम्मत्त
मत्वःतू । ल्हातं तुतिं प्रहार यात । व नं
वयागु म्हय् प्यपुन । छ्योनं प्रहार यात ।
व नं वयागु म्हय् प्यपुन । कुमारं थथे
जुल नं हिम्मत्त मत्वःतू । यक्षं वयात
पुरुष-सिंह भापिया त्वःता ब्यूगु ।

५६. कञ्चनक्खन्ध जातकः २४१

छम्ह सेठं बँय् स्वथना तःगु धनंलिसे
बोधिसत्त्वयागु हल ल्वात । वं उकियात
छक्वलं छें ज्वना मवंसे भति भति याना
यंकूगु ।

५७. वानरिन्द जातकः २४३

छम्ह गोंजुं थः मिसाया खँ न्यना
माकःयागु नुगःचु नये मास्ति वयकल ।
माकः थःगु चलाखीं बचे जूगु ।

५८. तयोधम्म जातकः २४४

छम्ह माकःलं लिपा थःत अधिकार
च्युत याःवइ धका थः मस्तयूत नापं
वांन्याना खसि याना च्वन । बोधिसत्त्वं
थःगु योग्यता सिद्ध याना क्यना बिल ।
माकःतयसं बोधिसत्त्वयात जुजु याःगु ।

५९. भेरिवादक जातकः २४६

बाजं थाना कमाये याना यक्वः ध्यबा
ज्वना बौ व काय् छेंय् लिहाँ वया
च्वन । लँय् दथुइ बौयागु खँ मन्यंसे
लगातारं बाजं थाना वना च्वन ।
खुँतयसं धन लुटे याना यंकूगु ।

६०. सइखधम्म जातकः २४७

बौयागु खँ मन्यंसे लगातारं शंख पुया
वना च्वन । खुँत वया धन लुटे याना
यंकूगु ।

७. इत्थि वर्ग

६१. असातमन्त जातकः २४८

मांयागु खँ न्यना ब्राह्मण कुमार हानं

तक्षशिला वना असात मन्त्र धयागु
मिसातयूगु दुर्गुण सिइका वल । मिसात
अत्यन्त निन्दित जू धका सिइका
प्रब्रजित जूवंगु ।

६२. अण्डभूत जातकः २५१

जुजु व पुरोहित जू म्हितीपिं खः । न्हापा
न्हापां जुजुं त्याका च्वन । लिपा पुरोहितं
त्याकल । जुजुं कारणं सिइकल ।
पुरोहितया छेंय् छम्ह कुमारी मिसाया
सतीत्व रक्षा जुया च्वंगु खन ।
जुजुं छम्ह धूर्तपाखें उम्ह मिसायात
स्यंके बिल । अन्तय् पुरोहितं मिसात
अधार्मिकपिं खः धका सिइका वयात
पितिना छुवःगु ।

६३. तक्कपण्डित जातकः २५५

गंगाय् चुइकः यंकूम्ह मिसायात
बोधिसत्त्वं बचे याना बिल । वं
बोधिसत्त्वयागु शील स्यंका लिपा वयात
खुँया नायोया ल्हातं स्याके त्यन । खुँया
नायोनं उम्ह मिसायात स्याना ब्यूगु ।

६४. दुराजान जातकः २५८

मिसातयूगु स्वभाव सिइके थाकूगु ।

६५. अनभिरति जातकः २५९

शिष्यम्हं मिसातयूगु दुराचारयागु खँ
पिथंगु । आचार्यं धाल – इमिप्रति तं
पिकायेगु ज्या ख्यले मदुगु ।

६६. मुदुलक्खण जातकः २६०

छम्ह तपस्वी जुजुया लानि
मृदुलक्षणालिसे प्रेमय् आसक्त जूगु ।
लानिं थःगु बुद्धिबलं तपस्वीयात न्ह्यलं
चाय्केथें याना न्ह्यलं चाय्का ब्यूगु ।

६७. उच्छङ्ग जातकः २६३

छम्ह मिसाया किजा, भाःत व काय्यात
जुजुं ज्वना तल । उम्ह मिसां इमित
त्वःतकेत कुतः यात । जुजुं स्वम्हमध्ये

छम्हसित त्वःता बिइगुली राजी जुल ।
मिसां किजायात त्वःता ब्यु धाल । मांबौ
मदुम्हसिया नितिं किजा दुर्लभ खः ।
मिसाया नितिं भाःत व काय् जुलसा
निम्हं सुलभपिं खः ।

६८. साकैत जातक : २६५

न्हापा गुबलें मखँम्ह मनूप्रति नं विश्वास
दये यःगु ।

६९. विसवन्त जातक : २६६

छक्कः न्याना त्वःते धुकूगु विष सर्प
लिकायेत अस्वीकार याःगु । बरु मीं
क्वबाःवने तयार जूगु ।

७०. कुदाल जातक : २६८

कुदाल पण्डितं कूया मोहलं खुक्कःतक
गृहस्थ व प्रब्रजित जूगु । अन्तय् कू
तःधंगु खुसी वाँछवया उकिया मोहं
मुक्त जूगु

८. वरुण वर्ग

७१. वरुण जातक : २७१

छम्ह अलसीम्ह मचां प्याःगु सिं कयाहल ।
उकिया कारणं इलय् मिं च्याके मफुत ।
विद्यार्थीपिं यागु नया गामय् वने मखन ।
आचार्यसहित सकसितं हानि जूगु ।

७२. सीलवनागराज जातक : २७३

छम्ह मनूया जंगलय् लँ तन । किसिं
वयागु ज्यान बचे याना बिल । अकृतज्ञम्ह
मनुखं वयाके दन्त प्वंवन । किसिं
प्रसन्नापूर्वक छत्वाः छत्वाः याना थःगु
दन्त ध्यंके बिल । लिपा वाकुधीसहित
दन्ततकं ध्यंके ब्यूगु ।

७३. सच्चंकिर जातक : २७६

छम्ह दुष्टकुमार धयाम्ह जुजुया काय्यात
अमात्यपिंसं खुसी लखय् चुइका
छ्वया बिल । संयोगवश वं छमा

सिमाया ग्वाहालिं चुइक यंका च्वंबले
उकी छम्ह वाउभत्तुया मचा छम्ह,
सर्प छम्ह, छुं छम्ह नं दुगु जुल ।
तपस्वीं इमिगु ज्यान बचे यात । सर्प,
छुं व वाउभत्तुं थःपितं याःगु उपकार
लोमंमंकू । दुष्टकुमारं जुजु जुइवं
तपस्वीया उपकारया बदलाय् स्यायेत
सन । अन्तय् जनता हा दनेथें दना
वयात स्यात । बोधिसत्त्वयात अभिषेक
याना जुजु दयेका ब्यूगु ।

७४. रुक्खधम्म जातक : २७९

छमां मेमा सिमाया ग्वाहालि दुगुलिं
गोफसं सिमायात छुं स्यंके मफु ।
याकचा अलग लागु सिमायात गोफसं
अपुक ग्वतुइका ब्यूगु ।

७५. मच्छ जातक : २८०

न्यां पर्जन्य देवतायात थःगु शीलबलं
वा वय्का बिइत बाध्य याना ब्यूगु ।

७६. असङ्गिय जातक : २८२

खुंतय्गु बथान खना संन्यासी मग्याःगु ।
खुंत खना धनीपिं ग्याइगु ।

७७. महासुपिन जातक : २८४

जुजुं भिंखुगु म्हगस खन । ब्राह्मणपिंसं
जुजुयात ख्याना यक्व प्राणीपितं स्याना
तःधंगु यज्ञ याना ठगे यायेत्यन ।
बोधिसत्त्वं म्हगसया यथार्थ ब्याख्या
याना जुजुयात निर्भय याःगु ।

७८. इल्लिस जातक : २९३

छम्ह नुगः स्याम्ह सेठं दान नं मब्यू
थःम्हं नं भोग मयाः । वया बौ इन्द्र
जूम्हसिनं इल्लिसथें च्वंम्ह जुया
इल्लिसयात पितिना थःम्हं दान बिल ।
लिपा इल्लिसयात दान बिइमाःगु पाठ
स्यने कने याना वंगु ।

७९. खरस्सर जातक : २९९
गांयाम्ह मुखियां खुँतलिसे मिले जुया गां लुटे याना च्वंगु ।
८०. भीमसेन जातक : ३०१
सारा जम्बुद्वीपय् छम्ह प्रसिद्ध धनुर्धारी बाथःचा जूगु कारणं भीमसेन नांयाम्ह मनूयात न्ह्योने तथा जुजुयात सेवा याःवन । भीमसेनयाके अभिमान वल । लिपा वयात चीका छ्वःगु ।
९. अपायिम्ह वर्ग
८१. सुरापान जातक : ३०४
प्रव्रजितं अय्ला त्वना थःत थःम्हं लोमंकूगु ।
८२. भित्तविन्दक जातक : ३०६
स्वया दिसैं, महामित्तविन्दक जा.नं. ४३९ ।
८३. कालकण्ठिण जातक : ३०७
अनाथपिण्डिकं थःम्हं कुरूपम्ह दरिद्रम्ह पासालिसे मैत्रीधर्म दय्का तल । मनूतय्सं न्ह्याक्व खँ न्यंकूसा सेठं मैत्री सम्बन्धय् छुं मस्यंकू ।
८४. अत्थस्सद्वार जातक : ३०९
बौम्हं थः न्ह्यदँ दुम्ह काय्यागु न्ह्यसःया लिसय् अर्थ (उन्नति) जुइगुया उपाय कंगु ।
८५. किंपक्क जातक : ३१०
अंथें च्वंक सइगु विषफल बोधिसत्त्वया खँ मन्यसे नःपिं मनूत सिनावन, गुलिं थाक्कुक्क बचे जुल । मनःपिं सकुशल बचे जूगु ।
८६. सीलवीमंसक जातक : ३११
छम्ह ब्राह्मणं थःत माने याःगु जातं खः लाकि गुणं खः धयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं खुँज्या याना स्वःगु ।
८७. मङ्गल जातक : ३१३
शकुनय् विश्वास तःम्हं ब्राह्मणं छुं नयातःगु बाँछ्वगु कापः तपस्वीं कया यंकल । तपस्वीयागु उपदेश न्यना ब्राह्मणयाके मिथ्या विश्वास मदया वंगु ।
८८. सारम्भ जातक : ३१६
नन्दि विशाल जातक जा. नं. २८ थें च्वंगु ।
८९. कुहक जातक : ३१७
तपस्वीयाथाय् छम्ह गृहस्थं लुँ स्वथने यंकल । लालची तपस्वीं लुँ कया यंकल । ब्यापारीं तपस्वीयागु ढोंगी पहया खँ न्यना खुँज्यायागु शङ्का याना लुँ लिकयां त्वतूगु ।
९०. अकतञ्जु जातक : ३१८
अकृतज्ञम्ह सेठं अनाथपिण्डिकं छ्वःपिं ब्यापारीपिलिसैं अकृतज्ञता व्यवहार यात । अले लिपा वं नं अज्यागु हे फल भोगे याये माःगु ।
१०. लित्त वर्ग
९१. लित्त जातक : ३२०
निम्ह जुवाद्यो जू म्हितल । छम्हसिनं जू त्याकेत कौ म्हुतुइ तल । छन्हु मेम्हसिनं कौ विषय् फित । जुवाद्योनं विष भ्यागु कौ घुत्कुगुलिं मूच्छ्रं जुल । मेम्हसिनं सिइत्यंम्हसित बचे याना ब्यूगु ।
९२. महासार जातक : ३२२
छम्ह माकनीनं रानीयागु मुक्ताहार खुया यंकल । खुँ लुइके मफुत । छम्ह अमात्यं थःगु प्रज्ञाबलं खुँ लुइका हार लुइका काःगु ।
९३. विस्सासभोजन जातक : ३२७
मृगनीया प्रेमी सिंहयात ग्वालां मृगनीया म्हय् विष पाना स्याना ब्यूगु ।

९४. लोमहंस जातक : ३२८ कायू तःधिकः जुडवं कोशलयू ल्वाका
बोधिसत्त्वयागु काय-क्लेश-चर्यायागु
वर्णन । मांयागु सल्लाहं आक्रमण याये म्वाकः
नगर त्याका काःगु ।
९५. महासुदस्सन जातक : ३३० ११. परोसत वर्ग
महासुदर्शन जुजु सिइत्यंबले वं १०१. परोसत जातक : ३४४
अनित्यतायागु उपदेश ब्यूगु । वने धुकूगु परासहस्स जातक जा. नं.
११ थें च्वंगु ।
९६. तेलपत्त जातक : ३३२ १०२. पण्णिक जातक : ३४५
यक्षिणीतयूसं अनेककथं कुमारयात फसे १०३. वेरि जातक : ३४६
यायेत स्वत । वया दक्ख पासापित्त बौहं थः म्थ्याय्या कुमारीत्वया परीक्षा
जाल फसे याना स्याना बिल । परन्तु याःगु ।
कुमारयात रूप, शब्द, रस, गन्ध व स्पर्श १०४. मित्तविन्दक जातक : ३४७
आकर्षित याये मफु । गान्धार देशयापिं वनेधुकूगु मित्तविन्दक जातक जा. नं.
तक्षशिला नगरवासीपिसं वयात जुजु ८२ थें च्वंगु ।
ल्यःगु । १०५. दुब्बलकट्ट जातक : ३४८
जंगलयू फसं कया कुतुं वःगु बमलागु
१०६. उदञ्चनी जातक : ३४९ सिमाकचात खना किसित ग्याःगु ।
बोधिसत्त्वयात मिसा छम्हसिनं लोभे १०७. सालित्तक जातक : ३५१
याःगु । आपाः न्वावायेमाःम्ह पुरोहितया म्हुतुइ
१०८. बाहिय जातक : ३५३ १०९. कुण्डकपूव जातक : ३५४
छम्ह मिसां बांलाकं शौच याःगु खना अरण्ड देवतां थःम्ह भक्ताया च्चकियागु
जुजु व खना लयूताःगु । मरि स्वीकार याःगु ।
९७. नामसिद्धि जातक : ३३६ १००. असातरूप जातक : ३४२
छम्ह विद्यार्थीया नां खः पापक । व थःगु कोशल जुजु वाराणसी जुजुयात स्याना
नां मय्या बांलागु नांया नितिं चाह्यू वया लानियात ज्वना यंकल । लानिया
वन । अन्तयू नां धयागु व्यवहार मात्र १०१. असातरूप जातक : ३४२
जक खः थुकी छुं ज्या मदु धका सिइका १०२. असातरूप जातक : ३४२
लिहाँ वःगु । कोशल जुजु वाराणसी जुजुयात स्याना
१०३. असातरूप जातक : ३४२ वया लानियात ज्वना यंकल । लानिया

११०. सब्बसंहारकपञ्च जातक : ३५६
थुगु जातकया खँ महाउम्मग जातक
जा. नं. ५४६ स वइतिनिगु ।
१२. हंसि वर्ग
१११. गद्रभपञ्च जातक : ३५७
थुगु जातकया खँ महाउम्मग जातक
जा. नं. ५४६ स वइतिनिगु ।
११२. अमरादेवीपञ्च जातक : ३५७
थुगु जातकयागु खँ नं महाउम्मग
जातकय् च्वंगु अमरादेवीयागु न्ह्यसः
जा. नं. ५४६ स वइतिनिगु ।
११३. सिङ्गल जातक : ३५७
लोभी ब्राह्मणयागु गाय् ध्वनं खिच्चः
फाना थकूगु ।
११४. मितचिन्ती जातक : ३५९
मितचिन्ती न्यां बहुचिन्ती व अल्पचिन्ती
न्यांया ज्यान बचे याना ब्यूगु ।
११५. अनुसासिक जातक : ३६०
मेपित उपदेश बिया जूम्ह लोभीम्ह
भंगः थःहे घचालं क्यय्का सिइ माःगु ।
११६. दब्बच जातक : ३६२
थः शिष्ययागु खँ मन्यंसे थःगु सामर्थ्यं
पिहाँ वना न्यापुगु भाला पुला वंम्ह
आचार्य थःगु ज्यान वंके माःगु ।
११७. तित्तिर जातक : ३६३
आपाः खँ सःम्ह तपस्वी व तित्तिरया
ज्यान आपाः न्वंवागुलिं वंगु ।
११८. बट्ट जातक : ३६४
ब्याधां नकूगु नसा दानापानी मनःसे
बट्टाई थःगु बन्धनं मुक्त जूगु ।
११९. अकालरावि जातक : ३६६
असमयलय् हालाहइम्ह र्वंगःयात
विद्यार्थीतय्सं स्याना ब्यूगु ।
१२०. बन्धनमोक्ख जातक : ३६८
जुजुयात धोखा बिया वया लानिं
ख्वीप्यंम्ह मनूतलिसे सहवास यात ।
पुरोहितं पाप खना ग्याना अथे मयाः ।
लानिं पुरोहितयात मखुगु खँ पाःयाना
वयात चिइके बिल । सत्य-खँ प्रकट
जुइवं पुरोहित स्वयं मुक्त जुल अले
थःलिसें तुं ख्वीप्यंम्ह मनूतय्गु व
लानियागु नं ज्यान बचे याना ब्यूगु ।
१३. कुसनालि वर्ग
१२१. कुसनालि जातक : ३७१
बोधिसत्त्वं म्हालकाय्चायागु रूप
धारण याना वृक्षदेवयागु निवासस्थान
मंगलवृक्षयात ध्यंके मब्यूगु ।
१२२. दुम्मेध जातक : ३७३
जुजुं थःम्ह मंगल किसियागु प्रशंसा
न्यना ईर्ष्यायागु वशय् वन । वं
किसियात स्याकेत स्वत । किसिमागलं
ध्व खँ सिइका वयात आकाशमार्गं
काशी यंकूगु ।
१२३. नङ्गलीस जातक : ३७५
आचार्य थःम्ह ध्वादःम्ह शिष्ययात थःगु
खंगु-न्यंगु आधारय् उपमा बिइका विद्या
स्यनेत स्वत । परन्तु दक्वं वस्तुया
उपमा खाली हलयागु कू जक बिया
च्वन । अन्ततः आचार्य फ हे मफुगु ।
१२४. अम्ब जातक : ३७८
तपस्वी थःगु नसा माःवनेगु चिन्तामयासे
पशुतय् लः त्वंका च्वन । पशुतय्सं
वयात फलमूल कया बिइ हःगु ।
१२५. कटाहक जातक : ३७९
छम्ह दासं खःसां मखुसां पौ च्वया
छम्ह सेठया म्हायालिसे विवाह यात ।

मालिकम्हं थ्व खँ सील । अथेनं वं थ्व खँ प्रकट मयाः । दासं सेठया म्थ्याय यात हाय्का च्वन । भोजनय् दोष क्यना कुखिना च्वन । मालिकम्हं सेठया म्थ्याययात थुजागु छगू गाथा (मन्त्र) स्यना बिल गुगु ब्वना न्यंकेवं दासया म्हुतु सदाया नितिं बन्द जूगु ।

१२६. असिलक्खण जातक : ३८२

छम्ह ब्राह्मणं तलवार नतुना भिं मभिंया खँ कना च्वन । घूस ब्यूपिनिगु तलवार भिं, मब्यूपिनिगु मभिं यानाच्वन । छम्हसिनं तलवारया म्यानय् मल्लाचूं थना तलवार परीक्षाया नितिं क्यने हल । ब्राह्मणं तलवार नतुंबले हाछिका वल । न्हाय् त्वाःदल । लिपा भौयागु न्हाय् छूगु ।

छम्ह राजकुमार व राजकुमारी थवं थवय् स्नेह तयाच्वन । मनूतय्सं इमित विवाह याके मबिइत्यन । राजकुमारं भूत जुयाः हाछिकाः तया राजकुमारीयात प्राप्त याःगु ।

हाछिकाः वःम्ह छम्हसिया न्हाय् ध्यंके माःगु मेम्हसिया राजकुमारी दुगु ।

१२७. कलण्डुल जातक : ३८४

कटाइक जातक (१२५) थें च्वंगु खः । थुगु जातकय् सेठया थासय् छम्ह सुगाया मचां दासयात सतर्क याःगु ।

१२८. विलारवत जातक : ३८५

ध्वं छम्हसिनं धर्मयागु ढोंगी यानाः छुँत नयाच्वन ।

१२९. अगिकभारद्वाज जातक : ३८७

ध्वंयागु म्हय् च्वंगु सँ मिं नल । छय्योयागु सँ जक ल्यन । वं उकियात आगंसँ दय्का छुँतय्त ठगे यायेगु

यानाच्वन । बोधिसत्त्वं उम्ह ढोंगीपाखें थःगु जातीय समुदाययात बचे याःगु ।

१३०. कोसिय जातक : ३८८

दुश्शीलम्ह ब्राह्मणीं नं म्ह मफुगु त्वहः चिना ब्राह्मणयात भंगः लानाच्वंगुलिं ब्राह्मणया नितिं चिन्ताया कारण जुल । आचार्य उकियात ठीक यानाब्यूगु ।

१४. असम्पदान वर्ग

१३१. असम्पदान जातक : ३९०

वाराणसी च्वंम्ह पिलिय सेठयात आपत्ति वल । राजगृहया सड्ख सेठं थःगु बछि सम्पत्ति वयात इनाबिल । छको राजगृहया सड्ख सेठया नं धन फुबले पासा वाराणसीया पिलिय सेठं थःगु मित्रधर्म पालन मयाःगु ।

१३२. भीरुक जातक : ३९३

तेजपत्त जातक जा. नं. ९६ थें च्वंगु ।

१३३. घतासन जातक : ३९५

सिमाय् भंगपछित च्वनाच्वन । पुखुली च्वंम्ह नागराजं लखं मिं पिकाल । भंगःपछित मेथाय् वंगु ।

१३४. भानसोधन जातक : ३९६

सीत्यंबले आचार्य 'नैवसंज्ञानासञ्जी' धया सिनावन । जेष्ठम्ह शिष्यं जक थुकिया अर्थ सिइकूगु ।

१३५. चन्दाभ जातक : ३९७

सीत्यंबले आचार्य 'चन्दाभं सुरियाभं' धया सिनावन । जेष्ठम्ह शिष्यं जक थुकिया अर्थ सिइकूगु ।

१३६. सुवण्णाहंस जातक : ३९८

लोभी ब्राह्मणीं लुंयाम्ह हँयागु दक्व पपू पुयाकाल । जवर्जस्तिं पूगु जुयाः दक्व पपू लुंयागु मजूसे साधारण पपू जक जूगु ।

१३७. बब्बु जातक : ४००
मिसाम्ह छुँ छम्हसिनं ला भाग
बिया थःगु ज्यान बचे यानाच्वन ।
बोधिसत्त्वयागु उपदेशकथं वं इमित
स्यायेत सामर्थ्य जूगु ।
१३८. गोधा जातक : ४०३
तपस्वीं गोधा (गोही) यागु ला नये
मास्ति वय्कल । गोधां 'दुने फोहरम्ह,
पिने जक बांलाम्ह' धका सिइकूगु ।
१३९. उभतोमट्ट जातक : ४०४
छैय् कलाम्हं जःलाखःलातलिसे ल्वापु
यात । न्याँ धका लाःम्हसिया मिखा
तज्यात । थःगु लँ नं खुयायंकल ।
थुकथं व निथासं स्यंगु ।
१४०. काक जातक : ४०६
क्वः छम्हसिनं ब्राह्मणया छ्यौनय् खि
फानाबिल । ब्राह्मणं क्वः धयापिं हे
नष्ट याना छ्वयेगु क्वःछित । बोधिसत्त्व
थःगु जातियात बचे याना ब्यूगु ।
१४१. ककण्टक वर्ग
१४१. गोधा जातक : ४०८
गोधा (गोही) छम्हसिया म्हालकायचालिसे
पासा जुल । म्हालकाय्चां गोधाकुल
नष्ट यायेत स्वःगु ।
१४२. सिङ्गाल जातक : ४०९
ध्वंयात स्यायेगु इच्छां छम्ह धूर्तम्ह
मनुखं लाशथे जुया स्वांग याःगु ।
१४३. विरोच जातक : ४११
ध्वंनं सिंहयागु नकल याना थःगु
पराक्रम क्यने मास्तिवय्कल । किसिं
वयात न्ह्या स्याना ब्यूगु ।
१४४. नहुट्ट जातक : ४१३
ब्राह्मणं अग्निदेवतायात गोमांसं छायेगु
इच्छा यात । खुँतय्सं द्रहँयात खुया
नयावन । ब्राह्मणं धाःगु- हे अग्नि
देवता ! छं जब द्रहँ छम्हसित रक्षा
याये मफुत, आः थ्वयागु न्हिप्यँ न ।
१४५. राध जातक : ४१५
पोट्टपाद व राध धयापिं निम्ह सुगां
(तोतां) ब्राह्मणीनं याःगु अनाचारयागु
खँ कनेधुंकाः छैय् मच्वंगु ।
१४६. समुद्रकाक जातक : ४१६
माक्वःयात समुद्रय् चुइकः यंकल ।
क्वःत तँ चाया समुद्रया लः ल्हयया
समुद्र खाली यायेत स्वःगु ।
१४७. पुष्परत्त जातक : ४१८
मिसां केसर रंगया लँ फिना उत्सव
(जात्रा) माने याःवनेगु जिद्दी यात ।
भातम्हं खुँज्या याःवन । जुजुयागु हुकुमं
वयात स्याःगु ।
१४८. सिङ्गाल जातक : ४२०
लाया लोभीम्ह ध्वं किसियागु प्यंप्वालं
वयागु प्वाथय् दुहाँवन । अन हे व दुने
लाःगु ।
१४९. एकपण्ण जातक : ४२२
बोधिसत्त्व नीहःया खायुगु सवाः कया
उपदेश बिया राजकुमारयागु मभिंंगु
स्वभाव मदय्का ब्यूगु ।
१५०. सञ्जीव जातक : ४२६
छम्ह विद्यार्थी सीम्ह म्वाकेगु मन्त्र
सय्कल । छम्ह धुं म्वानावया वयात
तुं स्यानाब्यूगु ।

संकेत - सूची

अ.क. = अट्टकथा
 अ.नि. = अहूत्तरनिकाय
 अट्ट.सा. = अट्टसालिनी
 अनुटी. = अनुटीका
 अनु. = अनुवादक
 अप.पा. = अपदानपालि
 इतिवु. = इतिवुत्तक
 उदा. = उदान
 कथा. = कथावत्थु
 खु.नि. = खुट्टकनिकाय
 खु.पा. = खुट्टकपाठ
 चरिया. = चरियापिटक
 चूलनि. = चूलनिद्देस
 जा. = जातक
 जा.अ.क. = जातक अट्टकथा
 जा.पा. = जातकपालि
 टी. = टीका
 थेरगा. = थेरगाथा
 थेरीगा. = थेरीगाथा
 दी.नि. = दीघनिकाय
 ध.प. = धम्मपद
 धम्म.अ.क. = धम्मपद अट्टकथा
 धम्म.सं. = धम्मसङ्गणि
 धातु. = धातुकथा
 नेत्ति. = नेत्तिप्पकरण
 पटि.म. = पटिसम्भिदामग्ग
 पट्टा. = पट्टान
 पपं.सू. = पपञ्चसूदनी नाम अट्टकथा
 परि. = परिवार
 पा.लि. = पालिजातक
 पाचि. = पाचित्तिय

पारा. = पाराजिका
 पु.प. = पुगलपञ्जति
 पे.व. = पेटवत्थु
 पेटको. = पेटकोपदेस
 ब.जा. = बर्मी जातक
 बु.ब्रा. = बुद्धकालीन ब्राह्मण
 बु.रा. = बुद्धकालीन राजपरिवार
 बु.गृ. = बुद्धकालीन गृहस्थीहरू
 बु.म. = बुद्धकालीन महिला
 बु.श्रा.च. = बुद्धकालीन श्रावकचरित्र
 बु.वं. = बुद्धवंस
 म.नि. = मज्झिमनिकाय
 मनो.र. = मनोरथपूरणी नाम अट्टकथा
 महानि. = महानिद्देस
 महाव. = महावग्ग
 मि.प्र. = मिलिन्द-प्रश्न
 यम. = यमक
 वि.व. = विमान वत्थु
 वि.वि.वि. = विपश्यना विशोधन विन्यास
 विभ.पा. = विभङ्गपालि
 विमा.व. = विमानवत्थु
 विसु.म. = विसुद्धिमग्ग
 सं. = सम्पादक
 सं.नि. = संयुत्तनिकाय
 सुत्त.नि. = सुत्तनिपाठ
 सिं.जा. = सिंहली जातक
 स्व. = स्वयादिसं/स्वया विज्याहुँ
 हि.जा. = हिन्दी जातक
 D.P.P. = Dictionary of Pali-Proper Names. I, II,
 III, IV, V, VI क्रमशः- १, २, ३, ४, ५, ६ भाग

जातक अकारादि धलपौ

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
अकतञ्जु जातक	I	(९०)	३१८	अहितुण्डिक जातक	III	(३६५)	१४०
अकालरावि जातक	I	(११९)	३६६	आजञ्ज जातक	I	(२४)	१६९
अकित्ति जातक	IV	(४८०)	१५८	आदिच्चुपट्टान जातक	II	(१७५)	५४
अग्गिकभारद्वाज जातक	I	(१२९)	३८७	आदित्त जातक	III	(४२४)	३१९
अट्टसद्द जातक	III	(४१८)	२९१	आयाचितभत्त जातक	I	(१९)	१६०
अट्टान जातक	III	(४२५)	३२२	आरामदूसक जातक	I	(४६)	२२२
अट्टिसेन जातक	III	(४०३)	२४३	आरामदूसक जातक	II	(२६८)	२४९
अण्डभूत जातक	I	(६२)	२५१	आसङ्ग जातक	III	(३८०)	१७४
अत्थस्सद्द्वार जातक	I	(८४)	३०९	इन्दसमानगोत्त जातक	II	(१६१)	३०
अननुसोचिय जातक	III	(३२८)	६६	इन्द्रिय जातक	III	(४२३)	३१४
अनभिरति जातक	I	(६५)	२५९	इल्लिस जातक	I	(७८)	२९३
अनभिरति जातक	II	(१८५)	७४	उच्छङ्ग जातक	I	(६७)	२६३
अनुसासिक जातक	I	(११५)	३६०	उच्छिद्दभत्त जातक	II	(२१२)	१२५
अन्त जातक	II	(२९५)	३१४	उदञ्चनी जातक	I	(१०६)	३४९
अपण्णक जातक	I	(१)	१०९	उदपानदूसक जातक	II	(२७१)	२५६
अब्भन्तर जातक	II	(२८१)	२८५	उदय जातक	IV	(४५८)	६८
अभिण्ह जातक	I	(२७)	१७६	उदुम्बर जातक	II	(२९८)	३१७
अमरादेवी जातक	I	(११२)	३५७	उद्दालक जातक	IV	(४८७)	२०१
अम्ब जातक	I	(१२४)	३७८	उपसाळक जातक	II	(१६६)	४०
अम्ब जातक	III	(३४४)	९६	उपाहन जातक	II	(२३१)	१६५
अम्बजा जातक	IV	(४७४)	१३२	उभतोभट्ट जातक	I	(१३९)	४०४
अयकूट जातक	III	(३४७)	१०३	उमङ्ग जातक	VI	(५४६)	२६६
अयोधर जातक	IV	(५१०)	३३७	(उम्मग्ग अथवा महाउम्मग्ग जातक)			
अरञ्ज जातक	III	(३४८)	१०४	उम्मादन्ती जातक	V	(५२७)	१३३
अरक जातक	II	(१६९)	४५	उरग जातक	II	(१५४)	९
अलम्बुसा जातक	V	(५२३)	९६	उरग जातक	III	(३५४)	११४
अलीनचित्त जातक	II	(१५६)	१४	उलूक जातक	II	(२७०)	२५४
अवारिय जातक	III	(३७६)	१६२	एकराज जातक	III	(३०३)	९
असङ्खिय जातक	I	(७६)	२८२	एकपण्ण जातक	I	(१४९)	४२२
असदिस जातक	II	(१८१)	६५	एकपद जातक	II	(२३८)	१७५
असम्पदान जातक	I	(१३१)	३६०	ककण्टक जातक	II	(१७०)	४६
असातभन्त जातक	I	(६१)	२४८	कक्कटक जातक	II	(२६७)	२४६
असातरूप जातक	I	(१००)	३४२	कक्कारु जातक	III	(३२६)	६१
असिताभू जातक	II	(२३४)	१७०	कञ्चनकखन्ध जातक	I	(५६)	२४१
असिलक्खण जातक	I	(१२६)	३८२	कच्चानि जातक	III	(४१७)	२८७
अस्सक जातक	II	(२०७)	१५५	कच्छप जातक	II	(१७८)	५९

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
कच्छप जातक	II	(२१५)	१३१	कुक्कुर जातक	I	(२२)	१६५
कच्छप जातक	II	(२७३)	२५९	कुटिदूसक जातक	III	(३२१)	५०
कटाहक जातक	I	(१२५)	३७९	कुद्दाल जातक	I	(७०)	२६८
कड्डहारि जातक	I	(७)	१३५	कुणाल जातक	V	(५३६)	२७९
कणवेर जातक	III	(३१८)	४२	कुण्डककुच्छिसिन्धव जातक	II	(२५४)	२१०
कण्डि जातक	I	(१३)	१५०	कुण्डकपूव जातक	I	(१०९)	३५४
कणह जातक	I	(२९)	१७९	कुन्तिनी जातक	III	(३४३)	९४
कणह जातक	IV	(४४०)	५	कुम्भ जातक	V	(५१२)	८
कणहदीपायन जातक	IV	(४४४)	१८	कुम्भकार जातक	III	(४०८)	२५७
कण्डरी जातक	III	(३४१)	९२	कुम्भिल जातक	II	(२२४)	१५५
कन्दगलक जातक	II	(२१०)	१२१	कुम्मासपिण्डि जातक	III	(४१५)	२७७
कपि जातक	II	(२५०)	१९९	कुस्थम्म जातक	I	(२७६)	२६४
कपि जातक	III	(४०४)	२४५	कुस्झमिग जातक	I	(२१)	१६३
कपोत जातक	I	(४२)	२१६	कुस्झमिग जातक	II	(२०६)	११३
कपोत जातक	III	(३७५)	१६०	कुलावक जातक	I	(३१)	१८३
कलण्डुक जातक	I	(१२७)	३८४	कुस जातक	V	(५३१)	१८२
कळायमुट्टि जातक	II	(१७६)	५५	कुसनाळि जातक	I	(१२१)	३७१
कल्याणधम्म जातक	II	(१७१)	४७	कुहक जातक	I	(८९)	३१७
कस्सपमन्दिय जातक	III	(३१२)	२६	कूटवाणिज जातक	I	(९८)	३३९
काक जातक	I	(१४०)	४०६	कूटवाणिज जातक	II	(२१८)	१३६
काक जातक स्व पारावत जातक				केळिसील जातक	II	(२०२)	१०५
काक जातक स्व समुद्दकाक जातक				केसव जातक	III	(३४६)	१००
काकवती जातक	III	(३२७)	६४	कोकालिक जातक स्व कोकिल जातक			
कामनीत जातक	II	(२२८)	१६०	कोकिल जातक	III	(३३१)	७२
कामविलाप जातक	II	(२९७)	३१६	कोटसिम्बलि जातक	III	(४१२)	२७१
काळकण्णि जातक	I	(८३)	३०७	कोमारपुत्त जातक	II	(२९९)	३१९
कायनिब्बिन्द जातक	II	(२९३)	३११	कोरण्डिय जातक	III	(३५६)	१२०
काळबाहु जातक	III	(३२९)	६८	कोसम्बिय जातक	III	(४२८)	३३०
कालिङ्गबोधि जातक	IV	(४७९)	१५२	कोसिय जातक	I	(१३०)	३८८
काम जातक	IV	(४६७)	११०	कोसिय जातक	II	(२२६)	१५६
कासाव जातक	II	(२२१)	१४८	कोसिय जातक	IV	(४७०)	१२२
किंछन्द जातक	V	(५११)	१	खज्जोपनक जातक	III	(३६४)	१३९
किंपक्क जातक	I	(८५)	३१०	खण्डहाल जातक	VI	(५४२)	१०९
किंफल जातक	I	(५४)	२३७	खदिरङ्गार जातक	I	(४०)	२०५
किंसुकोपम जातक	II	(२४८)	१९६	खन्ध जातक	II	(२०३)	१०७
कुक्कु जातक	III	(३९६)	२२०	खन्तिवण्ण जातक	II	(२२५)	१५५
कुक्कुट जातक	II	(२०९)	१२०	खन्तिवादी जातक	III	(३१३)	२८
कुक्कुट जातक	III	(३८३)	१८४	खरस्सर जातक	I	(७९)	२९९
कुक्कुट जातक	IV	(४४८)	३६	खरपुत्त जातक	III	(३८६)	१९२

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
खरादिय जातक	I	(१५)	१५४
खुरप्प जातक	II	(२६५)	२४२
गग्ग जातक स्व भग्ग जातक			
गङ्गमाल जातक	III	(४२१)	३०२
गङ्गेय्य जातक	II	(२०५)	१११
गद्रभपञ्च जातक	I	(१११)	३५७
गन्धतिन्दुक जातक	V	(५२०)	६५
गन्धार जातक	III	(४०६)	२५०
गरहित जातक	II	(२१९)	१३८
गहपति जातक	II	(१९९)	१००
गामणि जातक	I	(८)	१३७
गामणिचन्द जातक	II	(२५७)	२१८
गिज्ज जातक	II	(१६४)	३६
गिज्ज जातक स्व मातुपोसक जातक			
गिज्ज जातक	III	(४२७)	३२८
गिरिदत्त जातक	II	(१८४)	७३
गुम्बिय जातक	III	(३६६)	१४२
गुण जातक	II	(१५७)	१७
गुत्तिल जातक	II	(२४३)	१८४
गूथपाण जातक	II	(२२७)	१५८
गोध जातक स्व पक्कगोध जातक			
गोधराज जातक	III	(३२५)	६०
गोधा जातक	I	(१३८)	४०३
गोधा जातक	I	(१४१)	४०८
घट जातक	III	(३५५)	११८
घटपण्डित जातक	IV	(४५४)	५२
घतासन जातक	I	(१३३)	३९५
घोनसाख जातक स्व वेनसाख जातक			
चक्कवाक जातक	III	(४३४)	३५४
चक्कवाक जातक	IV	(४५१)	४६
चतुद्धार जातक	IV	(४३९)	१
चतुपोसथिक जातक	IV	(४४१)	९
चतुमट्ट जातक	II	(१८७)	७९
चन्दकिन्नरी जातक	IV	(४८५)	१९०
चन्दकुमार जातक स्व खण्डहाल जातक			
चन्दाभ जातक	I	(१३५)	३९७
चम्मसाटक जातक	III	(३२४)	५८
चम्पेय्य जातक	IV	(५०६)	३१२
चित्तसम्भूत जातक	IV	(४९८)	२६६

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
चूळकालिङ्ग जातक	III	(३०१)	१
चूळकुणाल जातक	IV	(४६४)	९६
चूळजनक जातक	I	(५२)	२३५
चूळधनुग्गह जातक	III	(३७४)	१५६
चूळधम्मपाल जातक	III	(३५८)	१२५
चूळनन्दिय जातक	II	(२२२)	१५०
चूळनारद जातक	IV	(४७७)	१४५
चूळपदुम जातक	II	(१९३)	८७
चूळपलोभन जातक	II	(२६३)	२३७
चूळबोधि जातक	IV	(४४३)	१४
चूळसुतसोम जातक	V	(५२५)	११३
चूळसुव जातक	III	(४३०)	३३६
चूळसैट्ठि जातक	I	(४)	१२१
चूळहंस जातक	IV	(५०२)	२९०
चूळहंस जातक	V	(५३३)	२२३
चैतिय जातक	III	(४२२)	३०९
छद्दन्त जातक	V	(५१४)	२३
छव जातक	III	(३०९)	१९
जनसन्ध जातक	IV	(४६८)	११५
जम्बुक जातक	III	(३३५)	७९
जम्बुखादक जातक	II	(२९४)	३१२
जयहिंस जातक	V	(५१३)	१५
जरूदपान जातक	II	(२५६)	२१६
जवनहंस जातक	IV	(४७६)	१४०
जवसकुण जातक स्व सकुण जातक			
जागर जातक	III	(४१४)	२७५
जुणह जातक	IV	(४५६)	६२
ज्ञानसोधन जातक	I	(१३४)	३९६
तक्क जातक स्व तक्कपण्डित जातक			
तक्कपण्डित जातक	I	(६३)	२५५
तक्कल जातक	IV	(४४६)	२७
तक्कारिय जातक	IV	(४८१)	१६३
तचसार जातक	III	(३६८)	१४५
तच्छसूकर जातक	IV	(४९२)	२३०
तण्डुलनाळि जातक	I	(५)	१२९
तयोधम्म जातक	I	(५८)	२४४
तित्तिर जातक	I	(३७)	१९७
तित्तिर जातक	I	(११७)	३६३
तित्तिर जातक	III	(३१९)	४२

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
तिस्तिर जातक स्व दहर जातक				धम्मधज जातक	II	(२२०)	१४०
तिथ जातक	I	(२५)	१७०	धम्मधज जातक	III	(३८४)	१८६
तिन्दुक जातक	II	(१७७)	५७	धूमकारि जातक	III	(४१३)	२७३
तिपल्लथमिग जातक	I	(१६)	१५५	नकुल जातक	II	(१६५)	३८
तिरीटवच्छ जातक	II	(२५९)	२२९	नक्खत्त जातक	I	(४९)	२२७
तिलमुट्टि जातक	II	(२५२)	२०४	नङ्गलीस जातक	I	(१२३)	३७५
तुण्डिल जातक	III	(३८८)	१९९	नङ्कुट्ट जातक	I	(१४४)	४१३
तेलपत्त जातक	I	(९६)	१७०	नच्च जातक	I	(३२)	१८८
तेलोवाद जातक स्व बालोवाद जातक				नन्द जातक	I	(३९)	२०३
तेसकुण जातक	V	(५२१)	७२	नन्दियमिगराज जातक	III	(३८५)	१८९
थुस जातक	III	(३३८)	८५	नन्दिविसाल जातक	I	(२८)	१७७
दकरक्खस जातक	V	(५१७)	४९	नळपान जातक	I	(२०)	१६१
दहर जातक	II	(१७२)	४९	नानाछन्द जातक	II	(२८९)	३०३
दहर जातक	III	(३०४)	१०	नामसिद्धि जातक	I	(९७)	३३६
दहर जातक	III	(४३८)	३६५	निग्रोध जातक	IV	(४४५)	२३
दधिवाहन जातक	II	(१८६)	७६	निग्रोधमिग जातक	I	(१२)	१४३
दब्भपुप्फ जातक	III	(४००)	२३०	निमि जातक	VI	(५४१)	८३
दरीमुख जातक	III	(३७८)	१६८	निळिनिका जातक	V	(५२६)	१२३
दल्हधम्म जातक	III	(४०९)	२६२	नेरु जातक	III	(३७९)	१७२
दसब्राह्मण जातक	IV	(४९५)	२४५	पक्कगोध जातक	III	(३३३)	७५
दसरथ जातक	IV	(४६१)	८२	पञ्चगस्क जातक स्व भीस्क जातक			
दीधीतिकोसन जातक	III	(३७१)	१५०	पञ्चपण्डित जातक	IV	(५०८)	३२७
दीपि जातक	III	(४२६)	३२५	पञ्चावुध जातक	I	(५५)	२४४
दुद्द जातक	II	(१८०)	६३	पञ्चुपोसथ जातक	IV	(४९०)	२२०
दुद्दुभ जातक	III	(३२२)	५३	पण्णक जातक	III	(४०१)	२३०
दुत्तियपलायित जातक	II	(२३०)	१६३	पण्णक जातक स्व दसण्णक जातक			
दुब्बच जातक	I	(११६)	३६२	पण्णिक जातक	I	(१०२)	३४५
दुब्बलकट्ट जातक	I	(१०५)	३४८	पण्डर जातक स्व पण्डरनागराज जातक			
दुब्भियमक्कट जातक	II	(१७४)	५२	पण्डरनागराज जातक	V	(५१८)	५०
दुम्मेध जातक	I	(५०)	२२९	पदकुसलमाणवक जातक	III	(४३२)	३४२
दुम्मेध जातक	I	(१२२)	३७६	पदुम जातक	II	(२६१)	२३३
दुराजन जातक	I	(६४)	२५८	पब्बतूपत्थर जातक	II	(१९५)	९३
दूत जातक	II	(२६०)	२३१	परन्तप जातक	III	(४१६)	२८२
दूत जातक	IV	(४७८)	१४९	परोसत जातक	I	(१०१)	३४४
देवतापञ्च जातक	III	(३५०)	१०७	परोसहस्स जातक	I	(९९)	३४०
देवधम्म जातक	I	(६)	१३१	पलायित जातक	II	(२२९)	१६२
धजविहेट जातक स्व विज्जाधर जातक				पलास जातक	III	(३०७)	१६
धम्म जातक स्व धम्मदेवपुत्त जातक				पलास जातक	III	(३७०)	१४८
धम्मदेवपुत्त जातक	IV	(४५७)	६६	पादञ्जलि जातक	II	(२४७)	१९४

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
पानीय जातक	IV	(४५९)	७४	भेरिवादक जातक	I	(५९)	२४६
पारावत जातक	III	(३९५)	२१८	भोजाजानीय जातक	I	(२३)	१६७
पीठ जातक	III	(३३७)	८३	मकस जातक	I	(४४)	२१९
पुचिमन्द जातक	III	(३११)	२४	मक्कट जातक	II	(१७३)	५१
पुटदूसक जातक	II	(२८०)	२७८	मखादेव जातक स्व मघदेव जातक			
पुटभक्त जातक	II	(२२३)	१५२	मघदेव जातक	I	(९)	१३७
पुण्णनन्दी जातक	II	(२१४)	१३०	मङ्गल जातक	I	(८७)	३१३
पुण्णपाति जातक	I	(५३)	२३५	मच्छ जातक	I	(३४)	१९२
पूतिमंस जातक	III	(४३७)	३६२	मच्छ जातक	I	(७५)	२८०
पुप्फरत्त जातक	I	(१४७)	४१८	मच्छ जातक	II	(२१६)	१३३
फन्दन जातक	IV	(४७५)	१३६	मच्छुद्दान जातक	II	(२८८)	३०१
फल जातक स्व किंफल जातक				मङ्कुण्डली जातक	IV	(४४९)	३८
बक जातक	I	(३८)	२००	मणिकण्ठ जातक	II	(२५३)	२०८
बक जातक	II	(२३६)	१७३	मणिकुण्डल जातक	III	(३५१)	१०८
बक जातक	III	(४०५)	२४७	मणिचौर जातक	II	(१९४)	९०
बकब्रह्म जातक स्व बक जातक				मणिसूकर जातक	II	(२८५)	२९५
बन्धनमोक्ख जातक	I	(१२०)	३६८	मतकभक्त जातक	I	(१८)	१५८
बन्धनागार जातक	II	(२०१)	१०३	मतरदन जातक	III	(३१७)	४०
बब्बु जातक	I	(१३७)	४००	मनोज जातक	III	(३९७)	२२२
बालोवाद जातक	II	(२४६)	१९३	मन्धातु जातक	II	(२५८)	२२६
बावेरु जातक	III	(३३९)	८८	मय्हक जातक	III	(३९०)	२०६
बाहिय जातक	I	(१०८)	३५३	महाअस्सारोह जातक	III	(३०२)	६
बिलारकोसिय जातक	IV	(४५०)	४१	महाउक्कुस जातक	IV	(४८६)	११८
बिळारवत जातक	I	(१२८)	३८५	महाउम्मग्ग, उम्मग्ग जातक स्व उमङ्ग जातक			
ब्यग्घ जातक	II	(२७२)	२५७	महाकण्ह जातक	IV	(४६९)	११८
ब्रहाछत्त जातक	III	(३३६)	८१	महाकपि जातक	III	(४०७)	२५४
ब्रह्मदत्त जातक	III	(३२३)	५६	महाकपि जातक	V	(५१६)	४३
भग्ग जातक	II	(१५५)	११	महाजनक जातक	VI	(५३९)	२६
भद्दसाल जातक	IV	(४६५)	९६	महाधम्मपाल जातक	IV	(४४७)	३२
भद्रघट जातक स्व सुराघट जातक				महानारदकस्सप जातक	VI	(५४४)	१८२
भरु जातक	II	(२१३)	१२७	महापदुम जातक	IV	(४७२)	१२३
भल्लतिय जातक	IV	(५०४)	३०१	महापनाद जातक	II	(२६४)	२४०
भिक्खापरम्पर जातक	IV	(४९६)	२५३	महापलोभन जातक	IV	(५०७)	३२२
भिस जातक	IV	(४८८)	२०६	महापिङ्गल जातक	II	(२४०)	१७८
भिसपुप्फ जातक स्व सिङ्घपुप्फ जातक				महाबोधि जातक	V	(५२८)	१४५
भीमसेन जातक	I	(८०)	३०१	महामङ्गल जातक	IV	(४५३)	४८
भीस्क जातक	I	(१३२)	३९३	महामोर जातक	IV	(४९१)	२२४
भूरिदत्त जातक	VI	(५४३)	१३७	महावाणिज जातक	IV	(४९३)	२३६
भूरिपञ्च जातक	IV	(४५२)	४८	महावेस्सन्तर जातक स्व वेस्सन्तर जातक			

जातकया नां	ब	त्या:	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्या:	पृष्ठ
महासार जातक	I	(९२)	३२२	स्त्रिचर जातक	II	(२७५)	२६३
महासीलव जातक	I	(५१)	१३१	स्त्रिमिगराज जातक	IV	(४८२)	१७१
महासुतसोम जातक	V	(५३७)	३०९	रुहक जातक	II	(१९१)	८५
महासुदस्सन जातक	I	(९५)	३३०	रोमक जातक	II	(२७७)	२७३
महासुपिन जातक	I	(७७)	२८४	रोहणमिग जातक	IV	(५०१)	२८१
महासुव जातक	III	(४२९)	३३३	रोहन्तमिग जातक स्व रोहणमिग जातक			
महाहंस जातक	V	(५३४)	२३९	रोहिणि जातक	I	(४५)	२११
महिष्कामुख जातक	I	(२६)	१७३	लक्ष्णमिग जातक	I	(११)	१४१
महिसराज जातक	II	(२७८)	२७४	लटुकिक जातक	III	(३५७)	१२२
महोसध जातक स्व उमङ्ग जातक				लाभगरह जातक	II	(२८७)	३००
मातङ्ग जातक	IV	(४९७)	२५८	लित्त जातक	I	(९१)	३२०
मातुपोसक जातक	IV	(४५५)	५९	लोमसकस्सप जातक	III	(४३३)	३५१
मातुपोसकगिञ्ज जातक	III	(३९९)	२२८	लोमहंस जातक	I	(९४)	३२८
मास्त जातक स्व मालुत जातक				लोल जातक	II	(२७४)	२६१
मालुत जातक	I	(१७)	१५७	लोसक जातक	I	(४१)	२११
मिगपोतक जातक	III	(३७२)	१५२	लोहकुम्भि जातक	III	(३१४)	३१
मिगालोप जातक	III	(३८१)	१७८	वक जातक	II	(३००)	३२१
मितचिन्ती जातक	I	(११४)	३५९	वच्छनख जातक	II	(२३५)	१७१
मितविन्दक जातक	I	(८२)	३०६	वट्ट जातक	I	(११८)	३६४
मितविन्दक जातक	I	(१०४)	३४७	वट्टक जातक	I	(३५)	१९३
मितविन्दक जातक	III	(३६९)	१४६	वट्टक जातक	III	(३९४)	२१६
मित्तमित्त जातक	II	(१९७)	९७	वट्टकीसूकर जातक	II	(२८३)	२८७
मित्तमित्त जातक	IV	(४७३)	१२९	वण्णारोह जातक	III	(३६१)	१३४
मुदुपाणि जातक	II	(२६२)	२३४	वण्णुपथ जातक	I	(२)	११६
मुदुलक्ष्ण जातक	I	(६६)	२६०	वस्सण जातक	I	(७१)	२७१
मुनिक जातक	I	(३०)	१८१	वलाहकस्स जातक	II	(१९६)	९४
मूगपक्ख जातक	VI	(५३८)	१	वातग्गसिन्धव जातक	II	(२६६)	२४४
मूलपरियाय जातक	II	(२४५)	१९१	वातमिग जातक	I	(१४)	१५१
मूसिक जातक	III	(३७३)	१५४	वानर जातक	III	(३४२)	९३
मेण्डकपञ्च जातक	IV	(४७१)	१२२	वानरिन्द जातक	I	(५७)	२४३
मोर जातक	II	(१५९)	२४	वास्सणि जातक स्व वास्सणिदूसक जातक			
युधञ्चय जातक	IV	(४६०)	७८	वास्सणिदूसक जातक	I	(४७)	२२३
रथलट्टि जातक	III	(३३२)	७३	वालोकक जातक	II	(१८३)	७१
राध जातक	I	(१४५)	४१५	विकण्णक जातक	II	(२३३)	१६८
राध जातक	II	(१९८)	९८	विगतिच्छ जातक	II	(२४४)	१९०
राजकुम्भ जातक	III	(३४५)	९८	विघासाद जातक	III	(३९३)	२१४
राजोवाद जातक	II	(१५१)	१	विधुर जातक	VI	(५४५)	२१०
राजोवाद जातक	III	(३३४)	७७	विज्जाधर जातक	III	(३९१)	२०९
स्खधम्म जातक	I	(७४)	२७९	विनील जातक	II	(१६०)	२८

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
विरोच जातक	I	(१४३)	४११
विसय्ह जातक	III	(३४०)	९०
विसवन्त जातक	I	(६९)	२६६
विस्सासभोजन जातक	I	(९३)	३२७
वीणाथूण जातक	II	(२३२)	१६७
वीरक जातक	II	(२०४)	११०
वेदब्ब जातक स्व वेदब्ब जातक			
वेदब्ब जातक	I	(४८)	२२५
वेनसाख जातक	III	(३५३)	१११
वेरि जातक	I	(१०३)	३४६
वेळुक जातक	I	(४३)	२१८
वेस्सन्तर जातक	VI	(५४७)	३७४
संकिच्च जातक	V	(५३०)	१७१
संवर जातक	IV	(४६२)	८६
सकुण जातक	I	(३६)	१९६
सकुण जातक	III	(३०८)	१८
सकुणगि जातक	II	(१६८)	४३
सङ्कप्पराज जातक	II	(२५१)	२०१
सङ्ग जातक	IV	(४४२)	१०
सङ्गधम जातक	I	(६०)	२४७
सङ्गपाल जातक	V	(५२४)	१०४
सङ्गामावचर जातक	II	(१८२)	६८
सच्चकिर जातक	I	(७३)	२७६
सञ्जीव जातक	I	(१५०)	४२६
सतधम्म जातक	II	(१७९)	६१
सतपत्त जातक	II	(२७९)	२७६
सत्तिगुम्ब जातक	IV	(५०३)	२९५
सत्तुभस्त जातक	III	(४०२)	२३७
सन्थव जातक	II	(१६२)	३१
सन्धिभेद जातक	III	(३४९)	१०५
सब्बदाठ जातक	II	(२४१)	१८०
सब्बमंसलाभ जातक	III	(३१५)	३५
सब्बसंहारकपञ्च जातक	I	(११०)	३५६
समिद्धि जातक	II	(१६७)	४२
समुग्ग जातक	III	(४३६)	३५९
समुद्द जातक	II	(२९६)	३१५
समुद्दकाक जातक	I	(१४६)	४१६
समुद्दवाणिज जातक	IV	(४६६)	१०५
सम्बुला जातक	V	(५१९)	५७

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
सम्भव जातक	V	(५१५)	३५
सम्मोदमान जातक	I	(३३)	१९०
सरभङ्ग जातक	V	(५२२)	८१
सरभमिग जातक	IV	(४८३)	१७७
ससपण्डित जातक	III	(३१६)	३७
साकेत जातक	I	(६८)	२६५
साकेत जातक	II	(२३७)	१७४
साधिन जातक	IV	(४९४)	२४०
साधुसील जातक	II	(२००)	१०१
साम जातक स्व सुवण्णसाम जातक			
सारम्भ जातक	I	(८८)	३१६
सालक जातक	II	(२४९)	१९७
सालिकेदार जातक	IV	(४८४)	१८६
सालित्तक जातक	I	(१०७)	३५१
साळिय जातक	III	(३६७)	१४३
सालूक जातक	II	(२८६)	२९८
सिङ्गाल जातक	I	(११३)	३५७
सिङ्गाल जातक	I	(१४२)	४०९
सिङ्गाल जातक	I	(१४८)	४२०
सिङ्गाल जातक	II	(१५२)	४
सिङ्गपुप्फ जातक	III	(३९२)	२१२
सिरि जातक	II	(२८४)	२९१
सिरिकाळकण्णि जातक	II	(१९२)	८६
सिरिकाळकण्णि जातक	III	(३८२)	१८०
सिरीमन्त जातक	IV	(५००)	२८१
सिवि जातक	IV	(४९९)	२७३
सीलवनागराज जातक	I	(७२)	२७३
सीलवीमंसक जातक	I	(८६)	३११
सीलवीमंसक जातक	II	(२९०)	३०५
सीलवीमंसन जातक	III	(३०५)	१२
सीलवीमंसन जातक	III	(३३०)	७०
सीलवीमंसन जातक	III	(३६२)	१३६
सीलानिसंस जातक	II	(१९०)	८३
सीहकोत्थु जातक	II	(१८८)	८०
सीहचम्म जातक	II	(१८९)	८२
सुक जातक	II	(२५५)	२१४
सुखविहारि जातक	I	(१०)	१३९
सुच्चज जातक	III	(३२०)	४७
सुजात जातक	II	(२६९)	२५०

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
सुजात जातक	III	(३५२)	१०९	सुसुमार जातक	II	(२०८)	११८
सुजाता जातक	III	(३०६)	१४	सुहनु जातक	II	(१५८)	२२
सुतनु जातक	III	(३९८)	२२४	सूकर जातक	II	(१५३)	७
सुधाभोजन जातक	V	(५३५)	२५९	सूचि जातक	III	(३८७)	१९६
सुनख जातक	II	(२४२)	१८२	सेगु जातक	II	(२१७)	१३४
सुपत्त जातक	II	(२९२)	३०८	सेतकेतु जातक	III	(३७७)	१६५
सुप्पारक जातक	IV	(४६३)	९०	सेय्य जातक	II	(२८२)	२८५
सुमङ्गल जातक	III	(४२०)	२९९	सेय्य जातक	III	(३१०)	२१
सुयोनन्दी जातक	III	(३६०)	१३१	सेरिववाणिज जातक	I	(३)	११९
सुराघट जातक	II	(२९१)	३०७	सोणक जातक	V	(५२९)	१५९
सुरापान जातक	I	(८१)	३०४	सोणनन्द जातक	V	(५३२)	२०७
सुख्खि जातक	IV	(४८९)	२१२	सोमनस्स जातक	IV	(५०५)	३०६
सुलसा जातक	III	(४१९)	२९६	सोमदत्त जातक	II	(२११)	१२३
सुवण्णकक्कटक जातक	III	(३८९)	२०२	सोमदत्त जातक	III	(४१०)	२६५
सुवण्णमिग जातक	III	(३५९)	१२८	हंस जातक स्व चूळहंस जातक			
सुवण्णसाम जातक	VI	(५४०)	५८	हत्थिपाल जातक	IV	(५०९)	३२७
सुवण्णहंस जातक	I	(१३६)	३९८	हरितच जातक	III	(४३१)	३३८
सुसन्धि जातक स्व सुयोनन्दी जातक				हरितमण्डूक जातक	II	(२३९)	१७६
सुसीम जातक	II	(१६३)	३३	हलिद्विराग जातक	III	(४३५)	३५७
सुसीम जातक	III	(४११)	२६८	हिरि जातक	III	(३६३)	१३८

जातक

न्हापांगु व्व

Dhamma.Digital

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

खुद्दकनिकायअन्तर्गत

जातक

(न्हापांगु ब्व)

ग्रन्थया प्रारम्भ-कथा

जातिकोटिसहस्सेहि, पमाणरहितं हितं ।
लोकस्स लोकनाथेन, कतं येन महेसिना ॥

तस्स पादे नमस्सित्वा, कत्वा धम्मस्स चञ्जलिं ।
सङ्खच्च पतिमानेत्वा, सब्बसम्मानभाजनं ॥

नमस्सनादिनो अस्स, पुञ्जस्स रतनत्तये ।
पवत्तसानुभावेन, छेत्वा सब्बे उपह्वे ॥

तं तं कारणमागम्म, देसितानि जुतीमता ।
अपण्णकादीनि पुरा, जातकानि महेसिना ॥

यानि येसु चिरं सत्था, लोकनित्थरणत्थिको ।
अनन्ते बोधिसम्भारे, परिपावेसि नायको ॥

तानि सब्बानि एकज्झं, आरोपेन्तेहि सङ्गहं ।
जातकं नाम सङ्गीतं, धम्मसङ्गाहकेहि यं ॥

बुद्धवंसस्स एतस्स, इच्छन्तेन चिरद्वितिं ।
याचितो अभिगन्त्वान, धेरेन अत्थदस्सिना ॥

असंसद्विहारे, सदा सुद्धविहारिना ।
तथेव बुद्धमित्तेन, सन्तचित्तेन विञ्जुना ॥

महिंसासकवंसम्हि, सम्भूतेन नयञ्जुना ।
बुद्धदेवेन च तथा, भिक्खुना सुद्धबुद्धिना ॥

महापुरिसचरियानं, आनुभावं अचिन्तियं ।
तस्स विज्जोतयन्तस्स, जातकस्सत्थवण्णनं ॥

महाविहारवासीनं, वाचनामग्गनिस्सितं ।
भासिस्सं भासतो तं मे, साधु गण्हन्तु साधवोति ॥

“कोटां कोटी जन्म जन्मय् गुम्ह महर्षि लोकनाथं (भगवान् बुद्ध) लोक (संसार) यागु अनन्त हित याना बिज्यात, उम्ह भगवान् बुद्धयागु पाद चरणय् नमस्कार याना, धर्मयात ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना, सकतां प्रकारया सम्मान याये बहःपिं भिक्षुसङ्घयात पूजा याना, थथे बुद्ध, धर्म व सङ्घ (त्रिरत्न^१) यात नमस्कार यानागु पुण्यया प्रभावं सकतां उपद्रव नाश जुडमा ।”

“लोकया उद्धार यायेया नितिं सुदीर्घं कालं निसै लोकनायक बुद्ध, बुद्ध जुया बिज्यायेत अनन्त ज्ञान सामग्रीया परिपालन याना पूरा याना बिज्यागु खः, प्रकाशस्वरूप महर्षिद्वारा विभिन्न अवसरय् न्हापा न्हापा जुया वंगु अपण्णकादि^२ जातक कना बिज्यागु खः । थुपिं फुक्क पूर्वजन्मयागु खै छथासं मुंकूपिं धर्म-संग्रह-कारकपिसं^३ जातकया नामं संगायन याना तःगु जुल ।”

“थुगु बुद्धवंश अर्थात् बौद्ध परम्परायागु चिरस्थितियागु कामना याना बिज्याःम्ह स्थविर अर्थदर्शी, व वसपोलया सहभागी एकान्तप्रेमीम्ह, शान्त चित्तम्ह, पण्डितम्ह शिष्य बुद्धमित्र तथा महिंशासक वंश (निकाय)^४ य् उत्पन्न जुया बिज्याम्ह शास्त्रज्ञ, शुद्ध बुद्धि दुम्ह भिक्षु बुद्धदेवपिनिगु विशेषकथया इनापय् जिं^५ महापुरुष (भगवान् बुद्ध) या चरित्रया अचिन्तनीय (अनन्त) प्रभावयात प्रकाशित याना बिड्गु जातक अर्थवर्णनायात महाविहार^६ वासीपिनिगु वाचनाक्रम (पठन-पाठन) या लिधंसा कया वर्णन याये त्यना । जिगु थुगु व्याख्यायात सकल सज्जनवर्गपिसं बांलाक ग्रहण याना बिज्याहुं याना दिसै ।”

निदान-कथा

स्वंगू निदान

जातकयागु थुगु अर्थवर्णना ‘दूरे-निदान’ ‘अविदूरे-निदान’ व ‘सन्तिके-निदान’ – थुपिं स्वथी निदानयात शुरुनिसै क्यना विड्गु, सुनां च्वनिसै न्यनी (ब्वनी) वं बांलाक थुडका काये फइगु जुया जिं थुकियात थीथी ब्वति थला स्वथी याना निदान क्यने त्यना ।

१. बुद्ध, धर्म व सङ्घयात ‘त्रिरत्न’ धाइ ।
२. जातक बाखंया इवलय् दकले न्हापांगु जातक ‘अपण्णक जातक’ खः ।
३. भगवान् बुद्धया महापरिनिर्वाणं लिपा वसपोलयागु उपदेश मुंकूपिं भिक्षुपिं ।
४. भगवान् बुद्धया महापरिनिर्वाणं लिपानिसै सम्राट अशोकया ईतकया दुने भिक्षुसङ्घय् १८ गू निकाय दये धुंकूगु खः । उकी मध्ये महिंशासक नं छगू खः । महिंशासक-वंशया अर्थ खः, महिंशासक भिक्षु परम्परा अथवा निकाय खः ।
५. ध्व सफूया च्वमि आचार्य बुद्धघोष महास्थविर खः ।
६. ई. पूर्व स्वंगूगु शताब्दीनिसै कया ई. सन्या खुगू शताब्दीतक थुगु नांया प्रसिद्धगु विहार श्रीलंकाया अनुराधपुर धयागु नगरय् दुगु खः, गुगु थौम्हगः मदये धुंकल ।

दकले न्हापां थुपिं स्वथी निदानया वर्गीकरणयात सिइकेमाः ।

(१) भगवान् दीपङ्करयागु पाद चरणय् महासत्त्वद्वारा थत समर्पण यासेंनिसें कया जुजु वेस्सन्तरया शरीर परित्याग याना तुसित देवलोकय् उत्पत्ति जूगु तकया जीवन कथायात 'दूरे-निदान' धाइ ।

(२) हानं, तुसित देवलोकं च्युत जुया बोधिमण्डप (बुद्धगया) य् फेतुना सर्वज्ञता प्राप्तितकया प्रवृत्त (सिद्धार्थ कुमारया) जीवन कथायागु अंशयात 'अविदूरे-निदान' धाइ ।

(३) वसपोल भगवान् बुद्ध जुया बिज्यासेली थीथी थासय् चाचाःहिला उगु उगु थायनापं स्वापू दुगु जीवन कथाया अंशयात कया कना बिज्यागुयात 'सन्तिके-निदान' धाइ । थुकथं थुपिं स्वथी थीथी निदान खः धका सिइकेमाः ।

दूरे-निदान

सुमेध कथा

दूरे-निदान धयागु थथे खः, थुगु (भद्रकल्प) स्वया प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापां अमरवती धयागु छगू नगर दु । अन सुमेध धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण दु । व मांबौपिं निम्हसियापाखें नं सुजातम्ह, शुद्ध गर्भवास याःम्ह, कुल परम्पराकथं न्हेगू पुस्तानिसें जातिवादं छुं कलंक मदुम्ह, अभिरूप, दर्शनीय, प्रासादिक, परम सुन्दरतां युक्तम्ह तथा उत्तमगु वर्ण युक्तम्ह खः । वं मेमेगु छुं ज्या मयासे ब्राह्मण विद्या ब्वन । ल्याय्महाबले हे वया मांबौपिं मंत । अनलिं, वया कोषाध्यक्ष अमात्यं (धुकू स्वया च्वंम्ह) खाता बहि न्ह्योने तया लुं, वह, मणि, मोति आदिं भरिभराउ जुया च्वंगु धुकू चाय्का - 'कुमार ! थुलि छं मातृधन खः (अर्थात् मांया पाखें दुगु धन खः), थुलि बौया पाखें दुगु धन खः, थुलि बाज्याया पाखें दुगु खः, थुलि तापाः बाज्यापिनि पाखें दुगु धन खः ।' थुगु हे प्रकारं न्हेगू पुस्तातकयापिं घाय्घाय्चा बाज्यापिनिगु धनया विवरण क्यंक्यं- 'थुकियात रक्षा या' धका बिनित् यात । पण्डित सुमेधं बिचाः यात - 'थुलिमच्छि धन मुंका जिमि वा, बाज्या आदिपिसं परलोक वंबले छगः नं ध्यवा (कार्षापण) ज्वना मवं, परन्तु जिं (छु नं छुं) ज्वना वनेगु उपाय माले माल ।' (उकिं) वं जुजुयाके निवेदन याना नगरय् नाय्खिं च्वय्का जनसमूहयात अपार (धन) दान बिया तपस्वीथें भेष कया प्रव्रजित जुल ।

थुगु खँ बांलाक थुइके बिइत थन सुमेधलिसे स्वापू दुगु छगू बाखें कनेमाः । उगु बाखें बांलाक पूर्वक बुद्धवंशय् वःगु दु, अथेनं अन पद्यमय जूगु कारणं भचा थुइके अपू मजू । उकिं जिं उगु बाखनय् वःगु गाथातय्गु अर्थयात स्पष्ट यायेत दथुइ दथुइ खँ स्वाका कना यंके ।

प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापा अमरवती अथवा अमर धयागु नगर छगू दुगु खः । उगु नगर भिता प्रकारया शब्द ध्वया च्वन । थुगु खँयात बुद्धवंशय् थथे धया तःगु दु -

“कप्पे च सतसहस्से, चतुरो च असद्विधे ।

अमरं नाम नगरं, दस्सनेय्यं मनोरमं ।

दसहि सद्देहि अवित्तं, अन्नपानसमायुत'न्ति” ॥

“प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प न्हापा दर्शनीय, मनोरमगु तथा भिता प्रकारयागु सः दुगु अमर धयागु नगर दुगु खः ।”

अन भिता प्रकारयागु सः - (१) किसियागु सः, (२) सलयागु सः, (३) रथयागु सः, (४) भेरियागु सः, (५) खिं (मृदङ्ग) यागु सः, (६) वीणायागु सः, (७) म्येयागु सः, (८) शंखयागु सः, (९) ल्हाःयागु (लापा थाःगु) सः व, (१०) 'न' 'त्वं' धयागु भिगूगु सःसहित थुपिं हे भिता प्रकारयागु सलं युक्तगु खः । थुपिंमध्ये थुजागु सःयात थुकथं ग्रहण याना कायेमाः -

“हत्थिसहं अस्ससहं, भेरिसङ्करथानि च ।
खादथ पिवथ चेव, अन्नपानेन घोसितन्ति” ॥

“किसियागु सः, सलयागु सः, भेरि (मृदङ्ग) यागु सः, शंखयागु सः, रथयागु सः, 'न' 'त्वं' तथा अन्नपानयागु घोष (धया तःगु दु) ।”

बुद्धवंशय् थुगु गाथायात कया -

“नगरं सब्बङ्गसम्पन्नं, सब्बकम्ममुपागतं ।
सत्तरतनसम्पन्नं, नानाजनसमाकुलं ।
सभिद्धं देवनगरं, आवासं पुञ्जकम्मिनं ॥

“नगरे अमरवतिया, सुमेधो नाम ब्राह्मणो ।
अनेककोटिसन्निचयो, पहूतधनधञ्जवा ॥

“अज्झायको मन्तधरो, तिण्णं वेदान पारगू ।
लक्खणे इतिहासे च, सधम्मो पारमिं गतो'ति” ॥

“(उगु) नगर सर्वांग सम्पन्न, सकल प्रकारया भोगं युक्त, न्हेगू रत्नं युक्त तथा विविध प्रकारयापिं मनूतयगु समागम दुगु (उगु) देवनगर समान समृद्ध पुण्यकर्म याइपिनिगु वासस्थान (रूपी) अमरवती नगरय् सुमेधं धयाम्हा ब्राह्मण (च्वना च्वंगु खः) । अनेक कोटी धनया स्वामी, प्रभूत (प्रशस्त) धन धान्य (अन्न) दुम्ह, अध्यापक, मन्त्रधर स्वंगू वेदं पारंगतम्ह, लक्षणशास्त्र, इतिहास तथा सद्धर्मय् पूर्णता प्राप्तम्ह खः ।

थन थथे धया तःगु खः -

सुमेध पण्डितया चिन्तना

छन्हु एकान्तय् उम्ह सुमेध पण्डित थःगु छेंया दकले च्वय्या (बैगः) तलाय् लाया तःगु आसनय् फेतुना बिचाः यात - ‘पण्डित ! हानं हानं जन्म काये माःगु दुःख खः, उत्पन्न जुइवं अर्थात् प्रत्येक जन्मय् सिइ माःगु दुःख खः । जि जन्म-जरा-व्याधि-मरण-धर्मा खः । उकिं जि जन्म-जरा-व्याधि-सुख-दुःखरहितगु शीतल अमृतरूपी महानिर्वाणया खोजय् लगे जुइमाः । जन्म-मरणं मुक्त निर्वाणपाखे वनिगु अवश्य नं छगू मखु छगू मार्ग दये हे माः । उकिं धया तःगु दु -

“रहोगतो निसीदित्वा, एवं चिन्तेसहं तदा ।
दुक्खो पुनब्भवो नाम, सरीरस्स च भेदनं ॥

“जातिधम्मो जराधम्मो, व्याधिधम्मो सहं तदा ।
अजरं अमतं खेमं, परियेसिस्सामि निब्बुति ॥

“यंनूनिमं पूतिकायं, नानाकुणपपूरितं ।
छट्ठयित्त्वान गच्छेय्यं, अनपेक्खो अनत्थिको ॥

“अत्थि हेहिति सो मग्गो, न सो सक्का न हेतुये ।
परियेसिस्सामि तं मग्गं, भवतो परिमुत्तिया’ति” ॥

“एकान्तय च्वना जिं थुजागु चिन्तना याना - पुनर्जन्म (पुनर्भव) व मृत्यु (शरीर) निगूलिं दुःख खः ।”

“जि जन्म-जरा-व्याधि-मरण-धर्मा खः । अतः जिं अजर (जन्म जुइ म्वाःगु), अमर क्षेम (सिइ म्वाःगु) (स्वरूप) निर्वाण माःवने ।”

“निश्चय नं जिं अनेक प्रकारयागु मलं लिप्त थुगु अपवित्र शरीरयात त्वःता अनपेक्षी (स्नेह बन्धन त्याग याना) व निश्चिन्त जुया वने दःसा ज्यू ।”

“मार्ग (आचरण) द हे दइ, थ्व अवश्य खः, मार्ग दइ मखु धयागु खें जुइ हे फइ मखु । (उकिं) संसारं मुक्त जुइत जिं उगु मार्गया खोज (गवेषणा) याये ।”

हानं नं, वं थथे गम्भीरं विचाः यात - गथे थ्व संसारय् दुःख दःसा उकिया विपरीत (अःखः) सुख नं दु, अथे हे आवागमन (भव) या अःखः विभव (आवागमनया अभाव) नं दये हे माः । गथे तान्वयेवं उकियात सिचुइकेत शीतलता दु, अथे हे रागादि अग्नि मदुगु निर्वाण अवश्य दये हे माः । गथे मभिंगु दोष दुगु मभिंगु धर्मया अःख कल्याणप्रद (पुण्य रूप) तथा कालुष्यरहित धर्म दुगु खः, अथे हे जन्म जूसां आवागमनं मुक्ति नं दये हे माः । उकिं धया तःगु दु -

“यथापि दुक्खे विज्जन्ते, सुखं नामपि विज्जति ।
एवं भवे विज्जमाने, विभवोपि इच्छित्तब्बको ॥

“यथापि उण्हे विज्जन्ते, अपरं विज्जति सीतलं ।
एवं तिविधग्गि विज्जन्ते, निब्बानं इच्छित्तब्बकं ॥

“यथापि पापे विज्जन्ते, कल्याणमपि विज्जति ।
एवमेव जाति विज्जन्ते, अजातिपिच्छित्तब्बक’न्ति” ॥

“गथे यदि दुःख दु धयागु खःसा सुख नं दये हे माः, अथे हे भव (आवागमन) दुसा विभव (आवागमनया अभाव अर्थात् निर्वाण) नं दये हे माः । गथे क्वाःज (उष्णता) दःसा उकिया अःखः शीतलता नं दु, अथे हे त्रिविध जरा व्याधि, मरणरूपी अग्नि दःसा निर्वाण नं दये हे माः । गथे पाप दःसा पुण्य नं दइ । अथे हे जन्म दःसा भवया पाखें मुक्ति नं दये हे माः ।”

वं हानं विचाः यात - ‘गथे फोहर खिगालय् क्वाःमह मनुखं तापाकं निसें न्याथी रंगया पलेस्वां ह्वःगु छगू तःधंगु दह खना - न्त्याथे यानाःसां जि अन वने माल (धका थथे मती लुइका) उगु दह माःवने माःगु खः । यदि माःमवन धाःसा उगु दहया दोष जुइ मखु, अथे हे (समस्त) क्लेशमलयात सिला छूवये फुगु अमृतपद निर्वाणरूपी महासरोवर दय्क दय्कं नं उकियात नं माः मवन धाःसा थ्व उगु अमृत पद निर्वाणरूपी महासरोवरया दोष जुइ मखु । गथे खंतयसं घेरा लगे याका च्वंमह मनु बिस्सू वनेगु लंपु दय्क

दय्कं नं बिस्सुं मवन धाःसा थ्व उगु लंपुया दोष जुइ मखु, बरू उम्ह मनूयागु हे दोष जुइ । थथे हे मलं लिप्त व ग्रष्ट जूम्ह मनू निर्वाणपाखे यंकिगु कल्याणप्रद मार्ग दय्क दय्कं नं उकियात खोज मयात धाःसा थ्व उगु मार्गया दोष जुइ मखु, उम्ह मनूयागु हे दोष जुइ । गथे ल्वचं कःम्ह मनू ल्वय् लायेका विइ फुम्ह वैद्य दय्क दय्कं नं वैद्यया खोज मयासे वासः मयाकूसे च्वन धाःसा थ्व उम्ह वैद्यया दोष जुइ मखु, अथे हे मलव्याधिं ग्रष्ट जूम्ह मनू मलयात मदय्केगु उपाय स्यूम्ह दय्क दय्कं नं उम्ह आचार्ययात खोज मयात धाःसा थ्व वयागु हे दोष जुइ, मलयात मदय्कीम्ह आचार्ययागु दोष जुइ मखु । उकिं थथे धया तःगु दु -

“यथा गूथगतो पुरिसो, तळाकं दिस्वान पूरितं ।
न गवेसति तं तळाकं, न दोसो तळाकस्स सो ॥

“एवं किलेसमलधोवे, विज्जन्ते अमतन्तळे ।
न गवेसति तं तळाकं, न दोसो अमतन्तळे ॥

“यथा अरीहि परिरुद्धो, विज्जन्ते गमनम्पथे ।
न पलायति सो पुरिसो, न दोसो अज्जसस्स सो ॥

“एवं किलेसपरिरुद्धो, विज्जमाने सिवे पथे ।
न गवेसति तं मगं, न दोसो सिवमज्जसे ॥

“यथापि ब्याधितो पुरिसो, विज्जमाने तिकिच्छके ।
न तिकिच्छापेति तं ब्याधि, न दोसो सो तिकिच्छके ॥

“एवं किलेसब्याधीहि, दुक्खितो परिपीळितो ।
न गवेसति तं आचरियं, न दोसो सो विनायके’ति” ॥

“गथे फोहर खिगालय् क्वबाःम्ह मनू लः दुगु पुखू खना नं उगु पुखुया खोज मयात धाःसा थ्व उगु पुखुया दोष मखु ।”

“अथे हे क्लेशरूपी मल सिला छ्रवये फुम्हसिया नितिं अमृतमय सरोवर (निर्वाण) दय्क दय्कं नं (उम्ह मनू) उगु सरोवरया खोज मयात धाःसा थ्व उगु सरोवरया दोष जुइ मखु ।”

“गथे शत्रुतयसं घेरा लगे याना तःम्ह मनू बिस्सुं वनेगु लंपु दय्क दय्कं नं बिस्सुं मवन धाःसा थ्व उगु लंपुयागु दोष जुइ मखु ।”

“गथे क्लेशमलं लिप्त जूम्ह मनू कल्याणप्रद मार्ग दय्क दय्कं नं उकियात खोज मयात धाःसा थ्व उगु लंपुयागु दोष जुइ मखु ।”

“गथे ल्वचं कःम्ह मनुखं चिकित्सक दय्क दय्कं नं उगु रोगया उपचार मयाकल धाःसा थ्व उम्ह चिकित्सकया दोष जुइ मखु ।”

गथे क्लेशरूपी ल्वचं दुःखीम्ह व पीडितम्ह मनुखं यदि उम्ह (मल विनाशक) आचार्ययात खोज मयात धाःसा थ्व उम्ह आचार्ययागु दोष जुइ मखु, उम्ह मनूयागु हे दोष जुइ ।”

वं हानं नं बिचाः यात - गथे बांलाके माःम्ह मनुखं थःगु गःपतय् च्वंगु खिति तुला मदय्का सुखपूर्वक याउंक यच्चुक च्वनिगु खः, अथे हे जि नं थुगु खिति थाःगु म्हायात हाकुतिना अनपेक्षी अर्थात् ममतायात त्याग याना निर्वाण नगरय् दुहाँ वनेमाः । गथे मिसा वा मिजंनं शौचालयय् खि च्वः (मलमूत्र) त्याग यायेधुंका मलयात न म्हिचाय् तया यंकी न रुमालय् प्वचिना ज्वना वनी बरू उकियात घृणा याना

अनपेक्षी जुया उकियात (अन हे) त्वःता थकिइगु खः, अथे हे जिं नं थुगु मलिन काय (शरीर)यात ममतारहित जुया त्वःता अमृत स्वरूप अर्थात् नाशरहित निर्वाण नगरय् प्रवेश यायेमाः । गथे माभ्नी (पुलांगु) भ्वाथःगु, भ्वाभःगु लः ज्वःगु डुंगा (नांचा) यात उपेक्षित जुया त्वःता वनिगु खः, अथे हे जिं नं निरन्तर फोहर पिहो वया च्वंगु थुगु गुप्वाः प्वाः दुगु शरीरयात परित्याग याना अनपेक्षी जुया निर्वाण नगरय् प्रवेश यायेमाः । गथे अनेक थरीयागु रत्न ज्वना वया च्वंम्ह मनुखं लैय् खुंत नाप लायेवं थःम्हं ज्वना वयागु रत्न लुटे याइ धयागु भयं इमित त्वःता भय मदुगु लैपु लिना वनिगु खः, अथे हे थुगु अपवित्र शरीर रत्न लुटे याइम्ह खुं समान खः । यदि जिं थुगु शरीरप्रति आसक्त जुल धाःसा पवित्र रत्न समानगु जिगु आर्यमार्ग नष्ट जुया वनी । उकिं उम्ह खुंयात त्वःता थःगु सुरक्षित लैपु लिना वंथे शरीर परित्याग याना निर्वाण नगरय् प्रवेश जुइमाः । उकिं धया तःगु दु -

“यथापि कुणपं पुरिसो, कण्ठे बद्धं जिगुच्छिय ।
मोचयित्वान गच्छेय्य, सुखी सेरी सयंवसी ॥

“तथेविमं पूतिकायं, नानाकुणपसञ्चयं ।
छड्डयित्वान गच्छेय्यं, अनपेक्खो अनत्थिको ॥

“यथा उच्चारद्धानम्हि, करीसं नरनारियो ।
छड्डयित्वान गच्छन्ति, अनपेक्खा अनत्थिका ॥

“एवमेवाहं इमं कायं, नानाकुणपपूरितं ।
छड्डयित्वान गच्छिस्सं, वच्चं कत्वा यथा कुटिं ॥

“यथापि जज्जरं नावं, पलुगं उदगाहिनिं ।
सामी छड्डेत्वा गच्छन्ति, अनपेक्खा अनत्थिका ॥

“एवमेवाहं इमं कायं, नवच्छिदं धुवस्सवं ।
छड्डयित्वान गच्छिस्सं, जिण्णनावं सामिका ॥

“यथापि पुरिसो चोरेहि, गच्छन्तो भण्डमादिय ।
भण्डच्छेदभयं दिस्वा, छड्डयित्वान गच्छति ॥

“एवमेव अयं कायो, महाचोरसमो विय ।
पहायिमं गमिस्सामि, कुसलच्छेदनाभया’ति” ॥

“गथे मनुखं ककुइ (गःपतय) घाना तःगु धवग्गी नवःगु घचायेपूगु सीम्ह (लाश) प्रति घृणा यायां स्वेच्छापूर्वक प्रसन्नतापूर्वक हाकुंतिना त्वःता छ्वइगु खः ।”

“अथे तुं थुगु थीथी प्रकारयागु अशुचिया पुचः जुया च्वंगु अपवित्र काय (शरीर) यात त्वःता अनपेक्षी जुया उकिया निष्प्रयोजन सिइकेमाः ।”

“गथे मिसा मिज्जं शौचालयय् मल मूत्र त्याग याना उकियात निष्प्रयोजन भाःपिया उकी प्रति पूर्णरूपं आकांक्षारहित जुया त्वःता वनिगु खः ।”

“अथे हे थीथी प्रकारयागु मलं जाःगु शरीरयात शौचालयय् मल त्याग याःगु समानं त्वःता वने ।”

“गथे (पुलांगु) भ्वाथःगु, भ्वाभःगु, लः ज्वःगु नांचा (डुंगा) यात माभ्नी अनपेक्षी जुया त्वःता वांछ्ववया वनिगु खः ।”

“अथे हे गुप्वाः प्वालं न्ह्याबलें फोहर ज्वया च्वनिगु शरीरयात थुवानं (माभीं) भ्वाथःगु भ्वाभःगु डुंगा त्वःता वंगु समान त्वःता वने ।”

“गथे मालसामान ज्वना खुंत नाप वना च्वंम्ह मनुखं मालसामान लुटे याइगु भयं इमित त्वःता बिस्यूं वनिगु खः ।”

“अथे हे तुं थुगु महाचोर समानगु शरीरयात पुण्य-विनाश याइगु भय कया त्वःता वने ।”

सुमेध पण्डितया प्रव्रज्या

सुमेध पण्डितं थुकथं अनेक प्रकारयागु उपमाया लिधंसा कया निष्क्रमणयागु भावनांयुक्त उद्देश्य (अर्थ) या चिन्तना याना पूर्वोक्त कथं थःगु छेंय् दुगु अनन्त (असीमित) भोग वस्तुत याचकतयत् व लँजवातयत् दान बिल, महादान बिया, वस्तुकाम तथा क्लेशकाम अर्थात् प्रिय वस्तुयात तथा वासनाजन्य इच्छायात परित्याग याना अमर नगरं पिहाँ वया याकचा हे हिमालयय् च्वंगु धर्मक धयागु पर्वतया लिक्क आश्रम, पर्णकुटी व चंक्रमणस्थान^८ दय्का पंचनीवरण^९ रहित जुया - ‘थुकथं चित्त एकाग्र जुइगु, आदि कथं धया तःगु (समाधिया च्यागू कारण^{१०}) युक्त अभिज्ञा^{११} नामक बल प्राप्तिया नितिं, उगु आश्रमय् गुता दोष दुगु वस्त्र परित्याग याना भिंनिता गुण दुगु वल्कल (वस्त्र) धारण याना ऋषिपिनिगु प्रव्रज्या विधिं प्रव्रजित जुल । थुकथं प्रव्रजित जुया च्यागू दोष दुगु उगु पर्णकुटीयात त्वःता, भिगू गुण दुगु वृक्षमूल अर्थात् सिमा क्वय् च्वना अन्नं वने जूगु सकतां नसा त्याग याना सिमां कुतुं वया हाया वःगु नसा नइम्ह जुया, फेतुइगु, दनेगु, इरुथिरु जुइगु व ध्यानाभ्यास यायां (तपस्या याना) छगू सप्ताहया दुने हे च्यागू समापत्ति^{१२} तथा पञ्च अभिज्ञा प्राप्त यात । थुकथं गथे वसपोलं थःम्हं इच्छा याना बिज्यागु खः अथे हे अभिज्ञाबल प्राप्त याना कया बिज्यात ।

Dhamma.Digital

उकिं हे थथे धया तःगु दु -

“एवाहं चिन्तयित्वान, नेककोटिसतं धनं ।

नाथानाथानं दत्तान, हिमवन्तमुपागमिं ॥

“हिमवन्तस्साविदूरे, धम्मिको नाम पब्बतो ।

अस्समो सुकतो मद्दं, पण्णसाला सुमापिता ॥

“चड्डमं तत्थ मापेसिं, पञ्चदोसविवज्जितं ।

अट्टगुणसमुपेतं, अभिज्जाबलमाहरिं ॥

८. योगाभ्यासया नितिं इरुथिरु जुइगु थाय् ।

९. चित्तयात तोपुइगु क्लेश-धर्मयात ‘नीवरण’ धाइ । नीवरण न्याथी दु - (१) कामच्छन्द (=सकतां प्रकारयागु कामयागु इच्छा) (२) व्यापाद (=चित्तयागु द्वेषभाव), (३) थीनमिद्ध (स्त्यानमृद्ध=शारीरिक व मानसिक आलस्यपन), (४) उद्धच्च-कुक्कुच्च (=औद्धत्य-कौकृत्य=कायिक व मानसिक बेचैनता, अस्थिरपन) व (५) विचिकिच्छा (शंका) ।

१०. परिशुद्ध, परिअवदात, अंगणरहित, क्लेश वर्जित, मृदुभूत, कर्मणीय, स्थित, कम्पनरहित ।

११. दिव्यचक्षु, दिव्यश्रोत, पूर्वजन्मया स्मृति, ऋद्धिबल, व परचित्त ज्ञानयात पंच अभिज्ञा धाइ ।

१२. प्यंगू रूप-ध्यान व प्यंगू अरूप-ध्यान जम्मां याना च्यागू समापत्ति ध्यान ।

“साटकं पजहिं तत्थ, नवदोसमुपागतं ।
 वाकचीरं निवासेसिं, द्वादसगुणमुपागतं ॥
 “अट्टदोससमाकिण्णं, पजहिं पण्णसालकं ।
 उपागमिं रुक्खमूलं, गुणे दसहुपागतं ॥
 “वापितं रोपितं धज्जं, पजहिं निरवसेसतो ।
 अनेकगुणसम्पन्नं, पवत्तफलमादियिं ॥
 “तत्थप्पधानं पदहिं, निसज्जट्टानचङ्कमे ।
 अब्भन्तरमिहं सत्ताहे, अभिज्जाबलपापुणि’न्ति” ॥

“थुकथं बिचाः याना जिं अनेक अरबौ अरब धन याचकपितं व अनाथपितं बिया हिमालयय वना ।”

“हिमालयया लिक्क धर्मक (धम्मिक) धयागु पर्वतय (गुँइ) जिं आश्रम, पर्णकुटी बल्वा व न्यागू दोष मदुगु चंक्रमणस्थान दय्का अनलि च्यागू गुण दुगु अभिज्जाबल प्राप्त याना कायेया नितिं कुतः याना ।”

“गुता दोष दुगु वस्त्र त्वःता भिनिता गुण दुगु वल्कलया वस्त्र (सिमा ख्वलाया वसः) धारण याना ।”

“च्याता दोष दुगु पर्णकुटी (सिमा हःया बल्वा) त्वःता भिता गुण दुगु वृक्षमूल अर्थात् सिमाक्वय आश्रय कया ।”

“पुसा पिना (सया) बुया वःगु अन्न त्याग याना अनेक गुण दुगु सिमां (हाया) कुतुं वःगु फल (सिसा बुसा) ग्रहण याना ।”

“अन (च्चं च्वं) दना, फेतुना, चंक्रमण यायां ध्यानाभ्यास याना, (अले) छवाःया दुने हे अभिज्जाबल प्राप्त याना कया ।”

थुगु पालि अर्थात् बुद्धवचनय थथे धया तःगु दु - सुमेध पण्डितं आश्रम, पर्णकुटी व चंक्रमणस्थान थःगु ल्हातिं दय्कूगु खः । थुकिया अर्थ थथे खः - महासत्त्वयात हिमालयय वना च्वंम्ह - ‘थौं धर्मक (धम्मिक) पर्वतय वने’ धका मती लुइका पिहाँ वया च्वंगु खंका देवतापिनि जुजु शक्रं देवपुत्र विश्वकर्मायात सःता ज्या ब्वल- “तात ! थुम्ह सुमेध पण्डित प्रव्रजितं जुइ धका निश्चय याना पिहाँ वयेधुंकल । वा, वया नितिं निवासस्थान दय्का व्यु ।” वं वयागु खं न्यना न्ह्याइपुसे च्वंगु आश्रम, सुरक्षित पर्णकुटी व बांलासे च्वंगु चंक्रमणस्थान दय्का व्यूगु खः । भगवानं उगु इलय (बुद्धकालीन इलय) थःगु प्रजाबलं (सिइका, लुमका) उगु आश्रमयागु बारे कया थथे आज्जा जुया बिज्यागु खः - “सारिपुत्र ! उगु धर्मक पर्वतय -

“अस्समो सुकतो मय्हं, पण्णसाला सुमापिता ।
 चङ्कमं तत्थ मापेसिं, पञ्चदोसविवज्जित’न्ति” ॥

“जिगु नितिं (वं) बांलासे च्वंक आश्रम, पर्णकुटी व न्याता दोष मदुगु चंक्रमणस्थान दय्का व्यूगु खः ।”

‘तत्थ सुकतो मय्हं’ अर्थात् जिगु नितिं बांलाक दय्का व्यूगु धयागुया तात्पर्य जित दय्का व्यूगु खः । ‘पण्णसाला सुमापिता’ या अर्थ खः सिमा हलं दय्का तःगु बल्वा नं जिगु नितिं दय्कूगु खः । ‘पञ्चदोसविवज्जित’ या अर्थ खः - चंक्रमणभूमि धयागुली न्यागू दोष दया च्वन - (१) (भूमि) छाःगु व माथं मवंगु, (२) दथुइ सिमा दुगु, (३) फारपातं त्वःपुया गाजलं दाःगु अर्थात् किचः दुगु थाय, (४) तःसकं चिब्याः जूगु व (५) आपालं तब्याः तहाकगु थाय ।

(१) छाःगु व माथं मवंगु ख्यलय् चंक्रमण यायेवं चंक्रमण याइम्हसिया तुति पलाखय् ला च्वतुला (ब्वला) वइ, (पालि तः) पवं गाइ, चित्त एकाग्र जुइ मखु, कर्मस्थान स्यना वनी (अर्थात् ध्यानाभ्यास यायेया नितिं कर्मस्थानय् चित्त थातं तथा तये फइ मखु) । नायूगु व माथंवंगु ख्यलय् (चंक्रमण) सुखद् जुइगुया कारणं कर्मस्थान सिद्ध जुइ - उकिं हे छाःगु व माथं मवंगु ख्यःयात छगू दोष सम्भे जुइमाः । (२) चंक्रमण ख्यःया सिथय्, दथुइ वा गनं (थासय्) सिमा दत धाःसा (गुबलें गुबलें) होश मदय्क (प्रमादपूर्वक) चंक्रमण याना जुइबले उकी कपाः वा छ्चं ध्वांक हाये फु, उकिं दथुइ सिमा दइगुया निगूगु दोष खः । (३) घाय्, गसिमा आदि भ्रारपात तमाः जुइवं ख्वातुक किचः दुथाय् चंक्रमण यायेबले खिउंगु इलय् तथाः (सर्प) आदि प्राणीपितं (थःगु तुतिं) न्हुइवं सी फु वा इमिसं न्याना दुःख जुइफु । उकिं घाय् तःमा जुइक व ख्वातुक दइगुया थ्व (स्वंगूगु) दोष खः । (४) तःसकं चिव्याःगु चंक्रमण थाय् - गुगु ब्यां कुच्छि वा बाकु जक दुगु जुइ - उकी चंक्रमण यायेवं चुलुया दयेवं लुसि फाः ब्वलेफु वा पतिं समेतं त्वःधुइफु । उकिं चिव्याःगु चंक्रमण यायेगु थाय्या थ्व (प्यंगूगु) दोष खः । (५) अति तःव्याःगु तःधंगु थासय् चंक्रमण यायेवं चित्त उखें थुखें ब्वाय् वनी, चित्त थातं तथा तये फइ मखु, उकिं (चंक्रमण यायेगु स्थान तःसकं चकंगु व तव्याःगुया) थ्व (न्यागूगु) दोष खः । चंक्रमणयात साधारणतया निखें जःखः कुच्छि, कुत्याः ब्याः, अनुचंक्रमण दुगु कुत्याः ब्याः दुगु हाकलं ख्वीकु हाकः दुगु नायुगु फिसः ब्वः दुगु माथं वंगु जुइमाः । सिंहलद्वीपयात (भगवान् बुद्धप्रति) श्रद्धवान् बने याना ब्यूम्ह स्थविर महेन्द्रया चैतियगिरि विहारय् च्वंगु चंक्रमण (स्थान) नं अथे हे च्वंगु खः । उकिं अन न्यागू दोष मदुगु चंक्रमण स्थान वा शाला दय्कल धका तथा तःगु (खास थ्व हे कारणं) खः ।

‘अइगुणसमुपेतं’ या अर्थ खः श्रमणपिनिगु च्यागू सुख । श्रमणपिनिगु सुख थुपिं खः - (१) धन धान्यया संग्रह मदुगु, (२) निर्दोष भिक्षा प्राप्त जुइगु, (३) ब्यूगु भिक्षाटन भोजन यायेगु, (४) राष्ट्रयात पीडा बिया धन वा कार्षापण (ध्यवा) काकां राजकुलयात (बःकया) खंका स्वयं राष्ट्रयात पीडा मबिइगु, (५) वस्तुप्रति निस्पृह व अनासक्त जुइगु, (६) खूंतयसं खुया यंकीगु पाखें निर्भय जुइगु, (७) जुजु वा जुजुया मन्त्री (राजनैतिक व्यक्तियुपिं) पिनि निकट सम्पर्क मदइगु व (८) प्यंगू दिशाय् विना रोकतोक निर्वाध रूपं जुइ दइगु । थये धया तःगु दु - “उकिं हे थुगु आश्रमय् निवास यायां थुपिं च्यागू श्रमण-सुखयागु आनन्द काये फइ धका च्यागू गुण दुगु आश्रम दय्कूगु जुल ।”

‘अभिञ्जाबलमाहरि’ या अर्थ खः, ‘अनं लिपां उगु आश्रमय् च्वं च्वं कसिण (ध्यान यायेगु निमित्त = विषयवस्तु) या आधारय् ध्यानया नितिं अभ्यास (परिकर्म) यायां अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त यायेत ‘सकतां अनित्य, सकतां दुःख’ धका विपश्यना ध्यान शुरु याना क्वातुक विपश्यना-बल प्राप्त याना कया बिज्यात । ‘उकिं हे उगु आश्रमय् थुगु बल प्राप्त याये फुम्ह जुये’ धका अभिज्ञा प्राप्त यायेत विपश्यना-बल अनुकूल जुइक निर्माण याना तयार याःगु खः धयागु खँ थन थुइकेमाः ।

‘साटकं पजहिं तत्थ, नवदोसमुपागत’ थन आनुपूर्वीक कथा (छुसिकथं इवलाक खँ) वइ । उगु इलय् कुटी, गुफा, चंक्रमण आदिं युक्त स्वां व फलफुल दुगु सिमां त्वःपूगु, न्ह्याइपूगु, व यइपूगु लखं भये ब्यूगु पुखू समेत तथा ग्यानपूपिं पशुपंछि आदि मदुगु शान्तगु आश्रम छगू दय्का बांलागु चंक्रमण ख्यःया निखें सिपौ लाया चंक्रमण ख्यःया दथुइ फेतुइत भिम्पू रंगयागु माथं वंगु क्वपु दय्का पर्णकुटीया दुने जटामण्डल, वल्कल वस्त्र, त्रिदण्ड कुण्डी आदि तपस्वीपिं समान, मण्डपय् लः तयेगु थल, लः दुगु शंख, त्वनेत लःया थल, अग्निशालाय् मिं च्याका गंगु सि, घाय् आदि प्रबन्ध याना प्रब्रजितपिनि नितिं छु छु उपकारी आवश्यक वस्तुत खः उपिं फुक्क अन मिले याना पर्णकुटीया अंगलय् - ‘सुं गुम्ह प्रब्रजित जुइमास्ति वःम्हसिनं थुपिं सामग्री कया प्रब्रजित जुइमा’ - धका (ततःगोःगु) आखः च्वया देवपुत्र विश्वकर्मा देवलोकाय् तुं लिहाँ वनेवं सुमेध पण्डितं हिमालयया क्वय्या भूभागय् पर्वत गुफाय् अनुसरण यायां थःत सुखपूर्वक

(याउक) च्वनेत लोगु थाय (अनुकूल स्थान) मामां खुसी हवं लिक्क विश्वकर्माद्वारा निर्मित तथा इन्द्रद्वारा दय्का ब्यूगु न्ह्याइपूगु आश्रमयात खंका चंक्रमणया सिथय् वना स्वंबले अन गनं पलाख्वाय् मखंगुलिं 'अवश्य नं प्रव्रजितपिं लिक्क च्वंगु गामं भिक्षा फवना त्यानुक्क लिहाँ वया पर्णकुटी दुहाँ वना च्वं बिज्यात जुइ' धका मती लुइका छुं ईतक अन लंच्वना - 'वसपोलपिं छाया थपाय्चो लिबाका च्वन जुइ, छको सिइकेमाल' धका बिचाः याना पर्णकुटीया लुखा चाय्का दुने दुहाँ वना उखें थुखें मिखा ब्वया स्वःबले दुने अंगलय् च्वया तःगु आखः ब्वना - 'थुपिं वस्तुत जिगु नितिं खः, थुपिं ग्रहण याना प्रव्रजित जुये' धका निश्चय याना थःमहं पुना तःगु गृहस्थी वसः तोतल । उकिं धया तःगु दु - 'अन वस्त्र तोतल' । थुकथं (उगु आश्रमय्) दुहाँ वना "सारिपुत्र ! जिं उगु पर्णकुटी वस्त्र त्वःतागु खः ।"

'नवदोसमुपागतं' या अर्थ खः 'गुता दोषयात खंका वस्त्रया परित्याग यात' धका क्यंगु खः । प्रव्रज्या ग्रहण याःमह तपस्वीया नितिं वस्त्रय् गुता दोष खनिगु जुया च्वन । उकी मध्ये (१) यक्व मू वंगु जुइगु - थ्व न्हापांगु दोष खः, (२) मेपिनि आश्रय कया दय्के माःगु ... , (३) पुनेवं याकनं हाकुइगु ... , (४) हाकु जुइवं उकियात हिइ माःगु, रंग छिइ माःगु, पुना उपभोग यायेवं तुरन्त गुइगु भ्वाथः जुइगु ... , (५) गुइवं, भ्वाथः जुइवं सुइ माःगु (उलि जक मखु) हानं वस्त्र दय्केत माला माला थाकुका कापः माला पर्के माःगु नं छगू दोष खः, (६) तपस्वीपिनि अनुरूप मजूगु नं छगू दोष खः, (७) खुंतयसं खुया यंके फुगु नं छगू दोष खः, (८) खुंतयसं उकियात खुया यंके मफय्मा धका सुचुका तये मालीगु तथा वसः पुनेवं अलंकारया कारण जुइगु नं छगू दोष खः तथा (९) ज्वना जुइबले ब्वहलय् घाना तये माःगु भारी बने जुइगु तथा अजागु मनोभाव दय्का च्वने माःगु नं छगू दोष खः ।

'वाकचीरं निवासेतिं' (धयागुया अभिप्राय खः) "सारिपुत्र ! उबले जि, थुपिं गुता दोषयात सिइका वस्त्रया परित्याग याना वल्कल वस्त्र धारण याना मूज घांय्यात फाया थाना दय्कागु वल्कल वस्त्र धारण यायेत पुनेत ग्रहण यानागु खः", थ्व हे थुकिया अर्थ खः ।

'द्वादसगुणमुपागतं' या अर्थ खः भिनिता कल्याणप्रद गुण दुगु । वल्कल वस्त्रय् भिनिता गुण दु । (१) अल्प मूल्य वंगु जुइगु, यइपुसे च्वनिगु तथा योग्य जुइगु, (२) थःगु हे ल्हातं दय्के ज्यूगु, (३) बुलुं बुलुं हाकुइगु, भचा जक हाकुइगु (हिइ हे माःसां) हिइत थाकु मजुइगु, (४) पुना भ्वाथः जुल, गुत धाःसा सुया च्वनेगु भंभत मदुगु, (५) मालेवं अपुक प्राप्त जुइगु, (६) तपस्वीपिनि अनुरूप जुइगु, (७) खुंतयत ज्या लगे मजूगु, (८) पुनेबले तिसा अथवा मण्डणया भावना भल्के मजुइगु, (९) पुनेबले याउंगु, (१०) अजागु वस्त्रप्रति अल्पेक्षा जुइगु, (११) सिमा ख्वालां बने जूगु कारणं पवित्र एवं निर्दोष जुइगु व (१२) वल्कल नष्ट जुइवं उकि प्रति आसक्तिभाव मदइगु ।

'अद्दोससमाकिण्णं, पजहिं पण्णसालकं' वस्त्रयात वसपोलं गुकथं त्वःता बिज्यात ? वसपोलं थःगु श्रेष्ठ वस्त्र युग्म (धोति व गा) त्याग याना चीवर तःक्यंका खायेगु पैथय् तथा तःगु अनोजपुष्प स्वाथें लुंयाथें वर्णगु (ह्याउंथें धाल धायेवं मिले मजूगु, स्वांया कचा ह्याउंगु मखुगु, म्हासुगुर्थे जुइ माःगु - बर्मी अनुवाद कथं ।) रंगया वल्कल वस्त्र कया पुना उकी द्योनय् मेगु लुंथें म्हासुगु वल्कल वस्त्र धारण याना पुन्नाग स्वांया शय्या समान ख्वः दुगु मृगचर्म छखे ब्वहलय् पाःछाया बिज्यात । चिना तःगु जटा फ्यना बिज्यात । जःगु ल्हातं तुतां ज्वना पर्णशालां पिहाँ वया ख्वीकु हाकःगु चंक्रमण ख्यलय् छगू कुनं मेगु कुनय् चंक्रमण यायां थःगु भेषयात स्वस्वं 'आः जिगु मनोरथ सफल जुल, प्रव्रज्या जित शोभा दु, थुगु प्रव्रज्या बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध आदि सकल वीर पुरुषपिनिपाखें वर्णित तथा प्रशंसित खः, जिगु गृही-बन्धन चबुइ धुंकल, गृहविहीनभावया नितिं पिहाँ वया, जित उत्तम प्रव्रज्या दत्त, जिं श्रमण धर्म पालन याये, अले मार्गसुख प्राप्त याना नं काये' धका उत्साहपूर्वक चंक्रमण यायां दथुइ खारिका (ऋषिपित च्याता आवश्यक वस्तु परिष्कारं

पूर्णगु नुगः त्याः) बँय् दिका भिम्पुथें ह्याउंगु ल्वहँफॉटय् लुंयागु प्रतिमा समान फेतुना न्हिच्छँ बिते याना सन्ध्या इलय् पर्णकुटी दुहाँ वना पँयागु खाताय् लाया तःगु सिपौती गोतुला विश्राम कया बिज्यात । अनंलि (कन्हेखुन्हु, सतिखुन्हु) सुथन्हापनं दना थः वयागु खँय् थुकथं बिचाः याना बिज्यात -

“जि गृहीजीवनय् दोष खंका असीमित (अपरिमित) भोग सामग्री तथा अनन्त यश त्वःता निष्काम भावया खोज (गवेषणा) यायां बनय् वया प्रव्रजित जुयाम्ह खः । उकिं आवंलि जिगु नितिं आलस्य जुइगु उचित मजुल । एकान्त चिन्तनयात त्वःता (निरुद्देश्य) विचरण यायेवं मिथ्या वितर्करूपी भुजितय्सं भुनी । उकिं जिं एकान्त चिन्तनया अभिवर्द्धन यायेमाः । जिं गृही जीवन (घरावास) यात बाधापूर्ण खंका गृहत्याग यानागु खः । थ्व जिगु मनोहर पर्णकुटी पाके जूगु बेल समान म्हासुगु वर्णयागु सुशोभित भूमि, वहःथें तुयुगु अंगः, बखुँचिया त्तित्थें जाःगु स्याउला हःया पौ, विचित्रगु खातार्थें जागु पंयागु खाता दुगु च्वनेबहःगु सुखद् स्थान खः, थ्व सिबेनं भिंगु जिगु गृहसम्पदा खने मदु, थुलि बिचाः याना पर्णकुटीयागु दोषया बारे च्यागु दोष खंकल ।”

पर्णकुटीया उपभोगय् च्यागु दोष दु । (१) तःसकं थाक्क कृशादि निर्माण सामग्रीत मुंका दय्केत कुतः याये माःगु - थ्व न्हापांगु दोष खः, (२) घाँय् सिमा हः, चा आदि कुतुं वयेवं हानं हानं बरोबर दय्का, ल्हवना च्वनेमाःगु ... , (३) शयनासन बुरापिनि नितिं खः (अतः इपिं वयेवं) आसनं दना बिइमालेवं चित्तय् एकाग्रता जुइ मफइगु जूगुलिं आसनं दना बिइमाःगु चिन्ता - थ्व स्वंगूगु दोष खः, (४) शीत तथा गर्मीया कारणं शरीर सुकुमार जुइगु ... , (५) छेंय् दुनें च्वना न्ह्यागुगु नं पापकर्म याये फु, पापयात तोपुइ फुगु भाव ... (६) ‘थ्व जिगु खः’ धयागु थःगुपनया भावना दइगु ... , (७) छें दु धयागुया अर्थ खः मेम्ह पासा नापं च्वनेगु (अर्थात् छें दयेवं सहवास प्रिय जुइगु भाव) ... , (८) धँय्, कुसि, मायबिलि आदि कीत त्याकनं दइगु - थ्व च्यागूगु दोष खः । थुपिं च्यागू दोषयात खंका महासत्त्वं पर्णशाला त्वःता बिज्यात । उकिं धया तःगु दु - ‘च्यागू दोष दुगु पर्णकुटी परित्याग याना बिज्यात ।’

‘उपागमिं रुक्खमूलं, गुणे दसहुपांगं’ धका धाःगुया अर्थ खः पौ दुगु कुटी त्वःता भिक्ता गुण दुगु सिमाया किचलय् च्वं बिज्यागु । थुपिं भिक्ता गुण थथे खः (१) सामानत मुंके थाक् मजूगु ... , (२) दय्केत छुं प्रकारया परिश्रम याये म्वाःगु ... , (३) बँ पुसां अथवा मपुसां निगू अवस्थाय् नं च्वनेत अनुकूल जूगु तथा (थकालिपिं वयेवं) दना बिइमाः धयागु चिन्ता कया च्वने म्वाःगु ... , (४) निन्द्य कर्मयात सुचुके म्वाःगु अन पाप कर्म याःसा म्हालेमाः (थुकथं) पापकर्मयात तोपुये म्वाःगु भावयात प्यंगूगु गुण धाइ, (५) खुल्लागु आकाश क्वय् च्वनेवं गुगु शरीरयागु रुक्ष (=पौ कसे जुइगु) जुइ धयागु गुगु भाव दइगु खः व दइ मखुगु ... , (६) वस्तुत मालसामान संग्रह यायेगु भाव मदइगु ... । (७) गृहप्रति आसक्ति मदइगु ... , (८) सतः छें (सार्वजनिक गृह) ल्हवनेमाः, ‘थनं दना हँ’ धका धाय्का च्वने म्वाःगु ... , (९) अन च्वना च्वनेवं प्रीतिं युक्त जुइगु ... , (१०) वृक्षमूल (सिमा क्वय्) शयनासन धयागु न्ह्याथाय् वंसा अपुक दइगुलिं उकिया प्रति माया मदइगु - थ्व भिगूगु (गुण) खः । थुपिं हे भिगू गुणयात खंका वृक्षया किचलय् च्वं वन, थथे धया तःगु खः ।

थुपिं सकतां खँय् बिचाः याना महासत्त्व (बोधिसत्त्व) कन्हेखुन्हु भिक्षाया नितिं (गामय्) दुहाँ वन । उगु गामय् च्वपिं मनूतय्सं आपालं उत्साह तथा भिक्षा बिल । वसपोलं भोजन धुंका आश्रमय् वया फेतुना थथे चिन्तना याना बिज्यात - ‘आहार दइ मखु धका बिचाः याना जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः, परन्तु थुजागु नायुगु आहारं याना अभिमानं व पुरुषमदयात बढे याइगु जुया च्वन, थुजागु आहारं उत्पन्न जुइगु दुःखया अन्त गनं मदु । जिं पिना बुया वःगु अन्नं बने जुइगु नसा मनःसे केवल सिमां हाया कुतुं वःगु फल जक

छाये मनये ।' वसपोलं अनंलि थुजागु भोजन ग्रहण याना ध्यानाभ्यासया निति उद्योग यायां छगू सप्ताहया दुने हे च्यागू समापत्ति व न्यागू अभिज्ञा लाभ याना कया बिज्यात ।

उकिं धया तःगु दु -

“वापितं रोपितं धञ्जं, पजहिं निरवसेसतो ।

अनेकगुणसम्पन्नं, पवत्तफलमादियिं ॥

“तत्थप्पधानं पदहिं, निसज्जट्टानचङ्कमे ।

अव्भन्तरग्धि सत्ताहे, अभिञ्जाबलपापुणि'न्ति” ॥

“जिं पिना बुया वःगु अन्न निरवशेष (बिल्कुल) परित्याग याना अनेक गुणं युक्तगु कुतुं वःगु फल सेवन याना ।”

“अन च्वना, दना, चंक्रमण यायां योगाभ्यास याना अले छवाःया दुने अभिज्ञाबल प्राप्त याना कया ।”

दीपङ्कर बुद्धया पादमूल्य बुद्धभावया नितिं अभिनीहार

थुकथं अभिज्ञाबल प्राप्त याना कया सुमेध तपस्वीया समयय् समापत्ति सुखपूर्ण रूपं न्ह्याना च्वंगु इलय् हे दीपङ्कर धयाम्ह शास्ता (बुद्ध) थुगु लोक्य उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया प्रतिसन्धि ग्रहण (मांया गर्भय् प्रवेश) जन्म, बोधिलाभ, धर्मचक्र प्रवर्तनया इलय् सम्पूर्ण दस सहस्र लोकधातु प्रकम्पित जुल, नाप नापं महानाद नं जुल । स्वीनिता पूर्व निमित्त (लक्षण) प्रकट जुल । परन्तु तपस्वी सुमेधं समाधि सुखं परिव्याप्त जुया ई फुका च्वंगुलिं वसपोलं थुजागु शब्द (महानाद) मताल हानं नं थुजागु हे निमित्त (लक्षण) खन । उकिं धया तःगु दु -

“एवं मे सिद्धिप्पत्तस्स, वसीभूतस्स सासने ।

दीपङ्करो नाम जिनो, उप्पज्जि लोकनायको ॥

“उप्पज्जन्ते च जायन्ते, बुज्जन्ते धम्मदेसने ।

चतुरो निमित्ते नाहंसं, ज्ञानरतिसमप्पितो'ति” ॥

“थुकथं जिं सिद्धि प्राप्त याना शासनय् अर्थात् धर्माचरणय् लीन जुया च्वनाबले लोकनायक दीपङ्कर बुद्ध लोक्य उत्पन्न जुया बिज्यात ।”

“ध्यानाभ्यासय् रत जुया च्वनागु कारणं जिं वसपोलया प्रतिसन्धि (गर्भ प्रवेश), जन्म^{१३}, सम्बोधिलाभ तथा धर्मचक्र प्रवर्तनया इलय् जूगु प्यंगू निमित्त (लक्षण) खंके मफुत ।”

उगु इलय् दसबल सम्पन्न भगवान् दीपङ्कर प्यंगू लाख अर्हतपिं नापं व्वना छसिंकथं चारिका यायां रम्यक धयागु नगरय् थ्यंकः बिज्याना सुदर्शन महाविहारय् बिज्याना च्वन । रम्यक नगरवासीपिंसं 'श्रमणेश्वर दीपङ्कर बुद्ध उत्तम पद सम्बोधि प्राप्त याना श्रेष्ठ धर्मचक्र प्रवर्तन याना छसिंकथं चारिका यायां

१३. न्ह्याम्ह बोधिसत्त्वया अन्तिम प्रतिसन्धिं निसं जन्म जुइबले प्रायः उर्थे उर्थे च्वंगु आश्चर्य अद्भुत घटनात जुइगु जुया च्वन । स्वया दिसं म.नि. नेपाल भाषा पृ. ६१९ स च्वंगु अच्छरियअद्भुत-सुत्त ।

रम्य नगरय् बिज्याना सुदर्शन महाविहारय् बिज्याना च्वंगु दु धयागु (खबर) ताल । इमिसं घ्यः, मक्खन, वासः, वस्त्र, लासा आदि ज्वना ज्वंका ल्हातय् सुगन्ध, माला आदि ज्वना बुद्ध, धर्म तथा सङ्घप्रति श्रद्धा तथा शास्तायाथाय वना वन्दना याना सुगन्ध आदिं (वसपोलयात) पूजा याना छखेलिक्क फेतुना धर्मदेशना न्यन । इमिसं कन्हेखुन्हुया भोजनया नितिं निमन्त्रणा याना आसनं दना वन । कन्हेकुन्हु महादान तयार याना नगरयात छायापिया बांलाका बुद्ध (दशबल) बिज्याङ्गु लैयात सफासुग्घर याना लखं छ्वाका थाय् थासय् गाःवंथाय् चां ल्हाकाः माथं वंका उकी घोने वहपाताया दुपट्टायें च्वंक् फि ब्वः लाया ताय् व स्वां ह्वला, रंगीबिरंगीयागु कापःया ध्वजा पताका ब्वय्का केरामा थना लःघः इवःइवः तथा छायापिल । उगु इलय् तपस्वी सुमेध थःगु आश्रमं ब्वया उपिं मनूतय् फुसं फुसं (च्वं च्वं) आकाशमार्गं वना च्वंवेले क्वय् साप हे लय् लय्ताया च्वपिं मनूतय्त् खंका 'थुकिया छु कारण जुइ' (धका मती लुइका) आकाशं कुहाँ वया छखे लिक्क दना मनूतय्के न्यन - "दाजुपिं ! छिकपिसं थ्व लैयात छाया थपाय्च्वतं बांलाका च्वना दीगु ?" उकिं धया तःगु दु -

“पच्चन्तदेसविसये, निमन्तेत्वा तथागतं ।
तस्स आगमनं मग्गं, सोधेन्ति तुइमानसा ॥

“अहं तेन समयेन, निक्खमित्वा सकस्समा ।
धुनन्तो वाकचीरानि, गच्छामि अम्बरे तदा ॥

“वेदजातं जनं दिस्वा, तुइहट्टं पमोदितं ।
ओरोहित्वान गगना, मनुस्से पुच्छि तावदे ॥

“तुइहट्टो पमुदितो, वेदजातो महाजनो ।
कस्स सोधीयति मग्गो, अज्जसं वटुमायन'न्ति” ॥

“सिमान्त प्रदेशाय् बुद्धयात निमन्त्रणा याना लय् लय्तातां मनूतय्सं वसपोल बिज्याङ्गु लैयात दय्का च्वन ।”

“उगु इलय् जि थःगु आश्रमं पिहाँ वया थःगु वल्कल वस्त्रयात प्रकम्पित यायां आकाशमार्गं वना च्वनागु खः ।”

“(उगु इलय्) मनूतय्त् प्रमुदित, सन्तुष्ट एवं प्रसन्न चित्त जूगु खंका उगु इलय् आकाशं कुहाँ वया मनूतय्के न्यंवना ।”

“थुपिं हष्ट तुष्ट प्रमुदित प्रसन्न चित्तपिं जनसमूह छुया नितिं लें दय्का च्वंगु ?”

अन मनूतय्सं धाल - “भन्ते सुमेध ! छु छलपोलं मस्यूला ? दशबल दीपङ्कर सम्यक्सम्बोधि प्राप्त याना श्रेष्ठ धर्मचक्र प्रवर्तन याना छगू थासं मेगु थासय् चारिका यायां जिमिगु नगरय् बिज्याना सुदर्शन महाविहारय् वास याना बिज्याना च्वंगु ? जिमिसं वसपोल भगवान्यात निमन्त्रित यानागु दु । वसपोल भगवान् बुद्ध बिज्याङ्गु लें जिमिसं सफासुग्घर याना बांलाका च्वनागु खः ।”

तपस्वी सुमेधं बिचाः यात - “बुद्ध-शब्दया घोषतक नं लोकय् दुर्लभ खः धाःसा बुद्ध प्रकट जुइगुया खँ छु ? जिं नं थुपिं मनूत नापं मिले जुया वसपोल दशबलं युक्तम्ह बुद्धया नितिं लें बांलाकेगु याये माल ।” वसपोलं उपिं मनूतय्त् धाल - “दाजुपिं ! यदि छिमिसं बुद्धया नितिं (लें) बांलाका च्वनागु खःसा जित नं छक्कु थाय् ब्यु । जिं नं छिपिलिसे मिले जुया लें बांलाकेगु याये ।” इमिसं “जू, हवस्” धया स्वीकृति बिल । तपस्वी सुमेध ऋद्धि सम्पन्नम्ह खः धका सिइका लखं दुबे जूगु धयाचःगु थाय् खंका वसपोलयात बिया -

“छलपोलं थुगु थाय् बांलाका बिज्याहूँ” धका धाल । सुमेधं बुद्धारम्भणं प्राप्त प्रीति तथा बिचाः याना बिज्यात - ‘जिं थुगु थाय् ऋद्धिबलं बांलाके फु । परन्तु थुकथं यात धाःसा जिगु मनय् संतुष्टि जुइ मखु । थौं जिं म्हं (दुःख सिया) सेवा यायेमाः’ (धका मती लुइक्कु लुइक्कु) फि हया उगु थासय् तये हल ।

वसपोलयागु उगु थाय् बांलाके सिमधनिबले हे दशबल दीपङ्कर प्यंगू लाख क्षीणास्रव, खुगू अभिजा प्राप्त प्रतापवान्पिं अर्हत्पिं (भिक्षुपिं) ब्वना देवतापिनिपाखें सुगन्ध, माला आदिं पूजित जुइका दिव्य गीतं सङ्गायन याका, मनुष्यपिनिपाखें लौकिक सुगन्ध तथा पुष्पमाला आदिं पूजित जुइका अनन्त बुद्धलीला सहित जुइका मनोशिलां शिकार वनेत दना वःम्ह सिंहथें जुया उगु बांलाका तःगु लैय् थ्यंकः बिज्यात ।

तपस्वी सुमेधं मिखा चाय्का स्वबले बांलाका तःगु लैय् मिखा व्वछुइका बिज्याना च्वंम्ह बुद्धयागु स्वीनिता महापुरुष लक्षण^{१४} दुम्ह, चयूता अनुव्यञ्जन^{१५} सुशोभितम्ह, ब्याम प्रभामण्डलं परिवृतम्ह तथा मणियागु आकाश क्वय् थीथी प्रकारयागु हावालासा विद्युत प्रकाशथें प्रकम्पित एवं छजो छजोकथं खुताप्रकारयागु बुद्धरश्मि पिहाँ वया परम सौन्दर्यं जाःया च्वंगु शरीरयात खंका - “थौं जिं, भगवान्या नितिं जीवन परित्याग याये । भगवानं ध्याचलय् पला तये म्वालेमा, मणि फालं बने जूगु ताय् (तापुती) वंगु समान प्यद्वल क्षीणास्रव अरहन्तपिं नापं जिगु जनुफातय् न्हुया बिज्यायेमा, गुगु जिगु दीर्घकालतक हित सुखया नितिं जुइ” धका बिचाः याना छूचनय् च्वंगु सँ चकंका मृगचर्म, जटा, वल्कल वस्त्र आदि फोहरगु ध्याचलय् लाया मणिफातं बने जूगु ताँ (तापु) समान उगु ध्याचलय् गोतुला ताँथें जुया बिल ।

उकिं धया तःगु दु -

“ते मे पुट्टा वियाकंसु, ‘बुद्धो लोके अनुत्तरो ।
दीपङ्करो नाम जिनो, उप्पज्जि लोकनायको ।
तस्स सोधीयति मग्गो, अज्जसं वटुमायनं’ ॥

“बुद्धोति मम सुत्वान, पीति उप्पज्जि तावदे ।
बुद्धो बुद्धोति कथयन्तो, सोमनस्सं पवेदयिं ॥

“तत्थ ठत्वा विचिन्तेसिं, तुट्ठो संविग्गमानसो ।
‘इध बीजानि रोपिस्सं, खणो एव मा उपच्चगा’ ॥

“यदि बुद्धस्स सोधेथ, एकोकासं ददाथ मे ।
अहम्पि सोधयिस्सामि, अज्जसं वटुमायनं ॥

“अदंसु ते ममोकासं, सोधेतुं अज्जसं तदा ।
बुद्धो बुद्धोति चिन्तेन्तो, मग्गं सोधेमहं तदा ॥

“अनिट्ठित्ते ममोकासे, दीपङ्करो महामुनि ।
चतूहि सतसहस्सेहि, छळभिज्जेहि तादिहि ।
खीणासवेहि विमलेहि, पटिपज्जि अज्जसं जिनो ॥

“पच्चुग्गमना वत्तन्ति, वज्जन्ति भेरियो बहू ।
आमोदिता नरमरू, साधुकारं पवत्तयुं ॥

१४. स्वीनिता महापुरुष लक्षण धयागु छु छु खः धयागु खं सिइकेत दी.नि.पू. ४०६ वा म.नि.पू. ४८६ स्वया दिसं ।

१५. ८० अनुव्यञ्जन छु छु खः धयागु खं सिइकेत बुद्धकालीन श्राविका चरित्र भाग १ पू. ४७९ स्वया दिसं ।

“देवा मनुस्से पस्सन्ति, मनुस्सापि च देवता ।
उभोपि ते पज्जलिका, अनुयन्ति तथागतं ॥

“देवा दिब्बेहि तुरियेहि, मनुस्सा मानुसेहि च ।
उभोपि ते वज्जयन्ता, अनुयन्ति तथागतं ॥

“दिब्बं मन्दारवं पुष्पं, पदुमं पारिष्ठत्तकं ।
दिसोदिसं ओकिरन्ति, आकासनभगता मरु ॥

“चम्पकं सललं नीपं, नागपुन्नागकेतकं ।
दिसोदिसं उक्खिपन्ति, भूमितलगता नरा ॥

“केसे मुञ्चित्वाहं तत्थ, वाकचीरञ्च चम्पकं ।
कलले पत्थरित्वान, अवकुज्जो निपज्जहं ॥

“अक्कमित्वान मं बुद्धो, सह सिस्सेहि गच्छतु ।
मा नं कलले अक्कमित्थो, हिताय मे भविस्सती’ति” ॥

“जिं न्यनेवं उपिं मनुतयसं लोकय् अनुपमम्ह (ज्वः मदुम्ह) शास्ता दीपङ्कर बुद्ध प्रकट जुया बिज्यात धका न्यंकल ।”

“वसपोल (बुद्ध) या नितिं थुगु लँ माथं वंका सफा याना च्वंगु खः । उगु इलय् ‘बुद्ध’ धका शब्द न्यने दयेवं (उघिमय्) जिगु मनय् प्रीति उत्पन्न जुल ।”

“‘बुद्ध’, ‘बुद्ध’ धाधां जिके सौमनस्य दया वल । प्रीतिजन्य उत्साह एवं सन्तोषं जाःगु मनं अन हे दना दना तुं बिचाः याना -

“जिं थन (कुशल कर्मया) पुसा पियेमाः, थुगु अवसर तोफिके मज्यू (धका बिचाः याना जिं धया) - यदि बुद्धया नितिं थुगु लँ सफा याना च्वनागु खःसा जित नं छकुचा थाय् व्यु ।”

“जिं नं थुगु लँ सफा याये । उपिं मनुतयसं सफा यायेत जित नं छकु थाय् बिल ।”

“‘बुद्ध’, ‘बुद्ध’ धका नां काकां जिं उगु इलय् लँ सफा याना च्वना । उबले जिं याना च्वनागु थासय् ज्या सिमधनिबले महामुनि दीपङ्कर बुद्ध, खुगु अभिज्ञा प्राप्तपिं क्षीणास्रव-विगतमल, भिक्षुपिं व्वना उगु लँय् थ्यंकः बिज्यात ।”

“लसकुस यायेत ठीक जुया च्वन । आपालं भेरी खिं बाजं थायेधुंकल । प्रमुदित चित्तपिं देवता व मनुष्यपिंसं साधुकार बिया च्वन ।”

“देवतापिंसं मनुष्यपिंत खँ, मनुष्यपिंसं देवतापिंत खँ, इपिं निखलं नं ल्हाः ज्वजलपा बुद्धया ल्यूल्यु वना च्वन ।”

“देवतापिंसं दिव्य (म्वालि) पुया तथा मनुष्यपिंसं मनूया बाजं थाथां पुपुं तथागतया ल्यूल्यु वना च्वन ।”

“आकाशय् च्वंपिं देवतापिंसं मन्दार स्वाँ, पलेस्वाँ, पालिजाः स्वाँ आदि दिव्य पुष्प स्वाँ सकभनं वा गाका हल ।”

“आकाशय् च्वंपिं देवतापिंसं दिव्य चन्दन चूर्ण उत्तमगु धुँ, धुँपाय् आदि ल्हवला हया च्वन ।”

“भूमि तलय् (पृथ्वीस) च्वंपिं मनूतयुसं चम्पा स्वां, थंसि स्वां, कदम स्वां, नाग स्वां, जिप्व स्वां, केतकी स्वां आदि सकभनं दिशाय् ह्वला हल ।”

“सं चकंका, वल्कल वस्त्र व मृगचर्म (छ्चंगु पाः) ध्याचलय् लाया जिं क्वपुसां (भो) पुया (ख्वालं चुया) ग्वारा तुला ।”

“बुद्ध, प्यंगू लाख शिष्यपिंसहित जित न्ह्या बिज्याहूँ, वसपोलपिनि पालि तःलय् ध्याचः मकिइमा । ध्व जिगु हितया नितिं जुइ ।”

ध्याचलय् गोतुतुं वसपोलं छको मिखा चाय्का दीपङ्कर बुद्धयागु बुद्धश्रीयात स्वस्वं थथे बिचाः यात - 'यदि जिं इच्छा जक याःसा सकतां चित्तमल नष्ट याना भिक्षु जुया रम्यनगरय् प्रवेश याये फु । (परन्तु) अज्ञात भेषं सकतां चित्तमल नष्ट याना निर्वाण प्राप्त यायेगु जिगु उद्देश्य मखु । जिं जक नं छाया दीपङ्कर बुद्धथे परम अभिसम्बोधि प्राप्त याना धर्मया हुंगाचा दय्का जनसमूहयात संसार सागरं पार तरे याना जक थः स्वयं निर्वाण प्राप्त मयाये ? धात्थे जिं याये माःगु ज्या ध्व हे खः ।' उकिं (अनं लिपा) च्यागू धर्मय् बिचाः यायां बुद्ध जुइगु कामनां अन गोतुला बिल । उकिं धया तःगु दु -

‘पथवियं निपन्नस्स, एवं मे आसि चेतसो ।

‘इच्छमानो अहं अज्ज, किलेसे ज्ञापये मम ॥

‘किं मे अज्जातवेसेन, धम्मं सच्छिकतेनिध ।

सब्बज्जुतं पापुणित्वा, बुद्धो हेस्सं सदेवके ॥

‘किं मे एकेन तिण्णेन, पुरिसेन थामदस्सिना ।

सब्बज्जुतं पापुणित्वा, सन्तारेस्सं सदेवके ॥

‘इमिना मे अधिकारेण, कतेन पुरिसुत्तमे ।

सब्बज्जुतं पापुणित्वा, तारेमि जनतं बहुं ॥

‘संसारसोतं छिन्दित्वा, विद्धंसेत्वा तयो भवे ।

धम्मनावं समारुह्ण, सन्तारेस्सं सदेवके’ति” ॥

“ध्याचब्बय् गोतुला च्वनाबले जिगु मनय् थथे जुल - यदि जिं इच्छा जक याःसा थौ हे जिगु चित्तमलयात हां नापं ल्यं पुल्यं मदय्क त्वाःल्हाना अर्हन्त जुये फु ।”

“जित थुगु अज्ञात भेषय् धर्म साक्षात्कार यानां छु लाभ ? सर्वज्ञता प्राप्त यानां देवसहित समस्त लोकया बुद्ध जुये ।”

“जिथे जाःम्ह सामर्थ्य दुम्ह पुरुष याकचा पार जुयां छु याये ? जिं सर्वज्ञता प्राप्त यानां देवसहित थुगु लोकयात हे तरे याये ।”

“थुम्ह जिथे जाःम्ह समर्थवान्म्ह पुरुष थुकथं (दीपङ्कर बुद्धयात) गुगु सेवा यानागु खः उकिया फलस्वरूप जिं सर्वज्ञता प्राप्त याना अपार जनसमूहयात पार तरे याये ।”

“जन्म-मरणया प्रवाहयात त्वाःल्हाना स्वंगू भव^{१६} यात नष्ट यानां धर्मरूपी हुंगाया च्वना देवसहित थुगु लोकयात तरे याये ।”

१६. काम भव, रूप भव व अरूप भव ।

बुद्धत्वयागु कामना याइम्ह व्यक्तियाके -

“मनुस्सत्तं लिङ्गसम्पत्ति, हेतु सत्थारदस्सनं ।
पब्बज्जा गुणसम्पत्ति, अधिकारो च छन्दता ।
अट्टधम्मसमोधाना, अभिनीहारो समिज्जतीति” ॥

“मनुष्ययोनि, लिङ्गप्राप्ति, हेतु, शास्ताया दर्शन, प्रव्रज्या, गुण सम्पत्ति, अधिकार (योग्यता) तथा छन्दता - थुपिं च्याता धर्म दयेवं जक बुद्धत्व प्राप्तिया इच्छा (अभिनीहार) पूर्ण जुइ ।”

मनुष्य योनी उत्पन्न जुया हे बुद्धत्वयागु कामना याइम्हसिया इच्छा पूरा जुइ । नाग, गरुड वा देवतापिनिगु योनी पूरा जुइ मखु । मनुष्य योनी नं पुरुषया रूपय् उत्पन्न जूसा जक पूर्ण जुइ । स्त्री, नपुंसक वा मिजं मिसा नितां लिङ्ग (निता अंग) दुम्ह मनूयागु नं कामना सिद्ध जुइ मखु । पुरुष जूसां नं उगु जन्मय् बुद्धत्वया उपलब्धिया नितिं हेतु^{१७} सम्पन्न जूसा जक इच्छा पूर्ण जुइ, मखुसा जुइ मखु । बुद्धत्वया नितिं हेतु दःसां नं बुद्धया विद्यमान जुया च्चंबले वसपोलया समीपय् वना इच्छा याःम्हसियागु कामना पूरा जुइ । बुद्धया निर्वाण जुइधुंका चैत्य वा बोधिवृक्षया समीपय् वना कामना याःगु इच्छा पूरा जुइ मखु । बुद्धया समीपय् थःगु कामना याःसां नं प्रव्रजित भावय् जक इच्छा पूर्ण जुइ, गृहस्थया रूपय् च्चनां पूरा जुइ मखु । प्रव्रजित जूसा नं न्यागू अभिज्ञा तथा च्यागू समापत्ति लाभी पुरुषयागु हे जक पूर्ण जुइ, थुपिं गुण मनुनिम्हसिया जुइ मखु । (उलिं जक) गुणं सम्पन्न जुयां जकं मगाः, थःगु जीवन बुद्ध जुइया नितिं अर्पित याये फुम्ह जुइमाः गुकिं याना थुगु त्यागपूर्ण सेवां प्राप्त अधिकारं अर्हत्वयागु कामना सिद्ध जुइ फुम्ह जुइमाः, अन्यथा मेपिनिगु जुइ मखु । (उलि जक) अधिकारं युक्त जुयां जक नं मज्यू, गुम्हसियाके बुद्धकारक धर्मप्रति प्रबल इच्छा महान् उत्साह, पर्यत्न तथा पर्येषणा दुम्ह नं जुइमाः । थथे जुइवं जक वयागु कामना सिद्ध जुइ ।

थन छन्द अर्थात् दृढ इच्छायागु महानताया बारे छगू उपमा (कना तःगु) दु । यदि थथे जूसा, सुं मनुखं जलामय जुया च्चंगु सम्पूर्ण चक्रवालयात थःगु बाहुबलं लाल कया पार तरे जुइ फत धाःसा वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ । गुम्ह मनुखं सम्पूर्ण चक्रवालय् व्याप्त पं भ्नाः (वेलु गुम्ब) हटे याना, त्वाः लहाना चिइका थःगु तुतिं न्यासिं वना पार जुया वने फु, वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ । अथवा गुम्ह मनुखं भाला व त्रिशूल भरिभराउ जुया जाःगु सम्पूर्ण ब्रह्माण्डय् च्चंगु भाला व त्रिशूल (पला पला पतिकं) चिइका थःगु तुतिं न्यासिं वना पार जुया वने फइ, वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ । अथवा गुम्ह मनुखं हवाना हवाना च्याना च्चंगु सम्पूर्ण चक्रवाल गर्भयात थःगु तुतिं न्ह्या पार जुया वने फइ वं हे जक बुद्धत्व प्राप्त याये फइ । सुं गुम्हसिनं थुपिमध्ये न्ह्यांगू ज्या नं थःगु नितिं दुष्कर भापी मखु, ‘जिं थनं लाल कया वा न्यासिं वना पार तरे जुये’, थुजागु महान् इच्छा, उत्साह, यत्न तथा पर्येषणां युक्त जुइ । वयागु कामना पूर्ण जुइ, अन्यथा मेपिनिगु जुइ मखु । तपस्वी सुमेधं थुपिं च्याता धर्मयागु चिन्तना यानां बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं अभिनीहार याना अन हे गोतुल ।

भगवान् दीपङ्कर तपस्वी सुमेधया लिक्क बिज्याना वसपोलया छुचो फुसय् दना मणिं बने जूगु इयाः चाय्केगुथे न्यागू वर्णया चक्षुप्रसाद युक्त मिखा चाय्का ध्याचलय् गोतुला च्चम्ह तपस्वी सुमेधयात स्वया - ‘थुम्ह तपस्वी बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं दृढ संकल्प (अभिनीहार) याना च्चं च्चन, वयागु थुगु इच्छा पूर्ण जुइ लाकि जुइ मखु - धका भविष्य बिचाः याना स्वया बिज्याबले थनिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प बिते

१७. पूर्वकर्मया पुण्य फल अर्थात् कारणं सम्पन्न युक्तम्ह ।

जुइधुंका गौतम धयाम्ह बुद्ध जुइ धका खंका बिज्यात । (अनंलि) परिषद् दथुइ दना व्याकरण याना बिज्यात -
“खंला, छिमिसं, थुम्ह कठिन तप याना च्वंम्ह तपस्वीयात ?”

“खना, भन्ते !”

“थुम्ह तपस्वी बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं दृढ संकल्प याना च्वं च्वन । वयागु कामना पूरा जुइ, थनिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प बिते जुइधुंका थुम्ह तपस्वी गौतम धयाम्ह बुद्ध जुइ । उगु जन्मय् वयागु निवास कपिलवस्तु^{१८} धयागु नगर जुइ, माया धयाम्ह देवी वया मां जुइ, शुद्धोदन धयाम्ह जुजु बौ जुइ । उपतिष्य (धर्मसेनापति सारिपुत्र महास्थविर) धयाम्ह स्थविर अग्रश्रावक जुइ । कोलित (मौद्गल्यायन महास्थविर) धयाम्ह निम्हम्ह श्रावक जुइ । आनन्द परिचारक (उपस्थाक) जुइ । खेमा धयाम्ह स्थविरा अग्रश्राविका जुइ, उत्पलवर्णा धयाम्ह निम्हम्ह श्राविका जुइ । ज्ञान परिपक्क जुइवं वं महाभिनिष्क्रमण याइ । महान् तपस्या यायेधुंका न्यग्रोध बर्मा सिमाक्वय् खीर ग्रहण याना नेरञ्जरा नदी सिथय् भोजन याना बोधिमण्डप घोने च्वना वंगल सिमाक्वय् बुद्धत्व प्राप्त याना काइ ।” उकिं धया तःगु दु -

‘दीपङ्करो लोकविदू, आहुतीनं पटिग्गहो ।
उस्सीसके मं ठत्वान, इदं वचनमब्रवि ॥

‘पस्सथ इमं तापसं, जटिलं उग्गतापनं ।
अपरिमेय्ये इतो कप्पे, बुद्धो लोके भविस्सति ॥

‘अहु कपिलव्हया रम्मा, निक्खमित्वा तथागतो ।
पधानं पदहित्वान, कत्वा दुक्करकारिकं ॥

‘अजपालरुक्खमूले, निसीदित्वा तथागतो ।
तत्थ पायासं पगग्ह, नेरञ्जरमुपेहिति ॥

‘नेरञ्जराय तीरम्हि, पायासं अद सो जिनो ।
पटियत्तवरमग्गेन, बोधिमूलमूपेहिति ॥

‘ततो पदक्खिणं कत्वा, बोधिमण्डं अनुत्तरो ।
अस्सत्थरुक्खमूलम्हि, बुद्धिस्सति महायसो ॥

‘इमस्स जनिका माता, माया नाम भविस्सति ।
पिता सुद्धोदनो नाम, अयं हेस्सति गोतमो ॥

‘अनासवा वीतरागा, सन्तचित्ता समाहिता ।
कोलितो उपतिस्सो च, अग्गा हेस्सन्ति सावका ।
आनन्दो नामुपट्टाको, उपट्ठिस्सति तं जिनं ॥

‘खेमा उप्पलवण्णा च, अग्गा हेस्सन्ति साविका ।
अनासवा वीतरागा, सन्तचित्ता समाहिता ।
बोधि तस्स भगवतो, अस्सत्थोति पवुच्चती’ति” ॥

१८. नेपाःया छगू जिल्ला कपिलवस्तु ।

“लोकया ज्ञाता, आहुति अर्थात् आदरया पात्र जुया बिज्याकम्ह भगवान् दीपङ्करं जिगु छ्चो फुसय् च्वना थुगु वचन आज्ञा जुया बिज्यात ।”

“थुम्ह उग्र तपस्या यानां च्वंम्ह जटाधारी तपस्वीयात स्व । थनिं अपरिमेय्य कल्प लिपा अर्थात् प्यंगू असंख्य छ्गू लाख कल्प लिपा थुम्ह तपस्वी बुद्ध जुइ ।”

“(उगु इलय् सिद्धार्थ बोधिसत्त्व) तथागत कपिलवस्तु धयागु रम्यनगरं पिहाँ बिज्याना यत्न एवं दुष्कर ज्या यानां अजपाल सिमा क्वय् खीर भोजन ग्रहण याना नेरञ्जरा नदी सिथय् बिज्याइ ।”

“(अनं लिपा) तथागत नेरञ्जरा नदीया सिथय् खीर भोजन भपा बिज्याना सुसज्जित एवं श्रेष्ठ लैपुं बिज्याना बोधिवृक्षया क्वय् बिज्याइ ।”

“अलौकिक एवं महा यशस्वी पुरुष बोधिमण्डपयात प्रदक्षिणा याना वंगल सिमा क्वय् सम्बोधि प्राप्त याना कया बिज्याइ ।”

“वयात जन्म बिइम्ह मां माया (देवी) जुइ, बौ शुद्धोदन जुइ अले थुम्ह तपस्वी स्वयं गौतम जुइ ।”

“क्षीणास्रव, वीतराग, शान्त चित्त तथा समाधि प्राप्त कोलित तथा उपतिस्स धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं जुइ ।”

“आनन्द धयाम्ह परिचारकं उम्ह बुद्धयागु परिचर्या (सेवा) याइ । चित्तमलरहित अनासक्त शान्तचित्त, समाधि प्राप्त क्षेमा तथा उत्पलवर्णा धयापिं अग्रश्राविकापिं जुइ । चित्त (गृहपति), हस्तक आलवक (राजकुमार) पिं अग्र उपचारक उपासकपिं जुइ । उत्तरा, नन्दमाता अग्र उपचारिका उपासिकापिं जुइ । वंगलसिमा उम्ह भगवान्या बोधि अर्थात् बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं सिमा जुइ ।”

“जिगु अभिलाषा पूरा जुइ” धका तपस्वी सुमेधं विचाः याना खुशी जुल । ‘तपस्वी सुमेध बुद्ध-वीज, बुद्ध-अंकुर दुम्ह खः’ धयागु दीपङ्कर बुद्धयागु थुगु वचन न्यनां जनसमुदाय प्रसन्न जुल । इमिसं नं मनय् थथे विचाः याना कामना यात -

‘गथेकि सुं मनुखं खुसी छिइत न्ह्योने च्वंगु घाटं पार तरे जुइ मफुत धाःसा क्वय्या घाटं खुसी छिना वनेत कुत याइगु खः अथे हे जिपिं नं भगवान् दीपङ्करयागु शासन कालय् यदि मार्गफल प्राप्त याये मफुत धाःसा भविष्यत् गुबले वसपोल बुद्ध जुया बिज्याइ उबले वसपोलया सन्मुखय् मार्गफल प्राप्त याये फुपिं जुइमा’ । दीपङ्कर बुद्धं नं बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा यायां च्याम्हू स्वानं वसपोलयात पूजा याना प्रदक्षिणा याना बिज्याना वसपोल अनं बिज्यात । प्यंगू लाख अर्हन्तिपिसं नं सुगन्ध व पुष्पमालां बोधिसत्त्वयात पूजा याना प्रदक्षिणा याना अनं बिज्यात । देव मनुष्यपिसं नं अथे हे वसपोलयात पूजा वन्दना याना वन ।

सकलें वनेधुंका दनां बोधिसत्त्वं ‘पारमितायागु चिन्तना याये’ (धका मती लुइका) स्वाँद्वैय् मुलपतिं थ्याना फेतुत । बोधिसत्त्व थुकथं फेतुइवं सम्पूर्ण भिद्धः चक्रवालयापिं देवतापिं मुना वसपोलयात साधुकार बिया बिन्ति यात - “आर्य तपस्वी सुमेध ! न्हापायापिं बोधिसत्त्वपिनि पारमितायागु चिन्तना याये” धका विचाः याना मुलपति थ्याना फेतूगु इलय् रागु पूर्वनिमित्त प्रकट जूगु खः व फुक्कं थौं नं प्रकट जूगु दु । जिमिसं थुकिं सिइका कया - ‘छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ’ । गुम्हसियागु नितिं थुपिं निमित्त प्रकट जुइ, उम्ह अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ । उकिं छलपोलं थःगु वीर्ययात क्वातुका यत्न याना बिज्याहूँ । थुकथं थीथी कथं स्तुति याना इमिसं बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा यात ।

उकिं धया तःगु दु -

“इदं सुत्वान वचनं, असमस्स महेसिनो ।
आमोदिता नरमरू, बुद्धबीजं किर अयं ॥

‘उक्कुट्टिसद्दा वत्तन्ति, अप्फोटेन्ति हसन्ति च ।
कतञ्जली नमस्सन्ति, दससहस्सी सदेवका ॥

‘यदिमस्स लोकनाथस्स, विरञ्जिस्साम सासनं ।
अनागतम्हि अद्धाने, हेस्साम सम्मुखा इमं ॥

‘यथा मनुस्सा नदिं तरन्ता, पटिभित्थं विरञ्जिय ।
हेट्ठात्तिथे गहेत्वान, उत्तरन्ति महानदिं ॥

‘एवमेव मयं सब्बे, यदि मुञ्चामिमं जिनं ।
अनागतम्हि अद्धाने, हेस्साम सम्मुखा इमं’ ॥

‘दीपङ्करो लोकविदू, आहुतीनं पटिग्गहो ।
मम कम्मं पकित्तेत्वा, दक्खिणं पादमुद्धरि ॥

‘ये तत्थासुं जिनपुत्ता, सब्बे पदक्खिणमकंसु मं ।
नरा नागा च गन्धब्बा, अभिवादेत्वान पक्कमुं ॥

‘दस्सनं मे अतिक्कन्ते, ससङ्गे लोकनायके ।
हट्टतुट्टेन चित्तेन, आसना बुद्धिं तदा ॥

‘सुखेन सुखितो होमि, पामोज्जेन पमोदितो ।
पीतिया च अभिस्सन्नो, पल्लङ्कं आभुजिं तदा ॥

‘पल्लङ्केन निसीदित्वा, एवं चित्तेसहं तदा ।
‘वसीभूतो अहं ज्ञाने, अभिञ्जासु पारमिं गतो ॥

‘सहस्सियम्हि लोकम्हि, इसयो नत्थि मे समा ।
असमो इद्धिधम्मेषु, अलभि ईदिसं सुखं’ ॥

‘पल्लङ्काभुजने मय्हं, दससहस्साधिवासिनो ।
महानादं पवत्तेसुं, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥

‘या पुब्बे बोधिसत्तानं, पल्लङ्कवरमाभुजे ।
निमित्तानि पदिस्सन्ति, तानि अज्ज पदिस्सरे ॥

‘सीतं व्यपगतं होति, उण्हञ्च उपसम्मति ।
तानि अज्ज पदिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥

‘दससहस्सी लोकधातू, निस्सद्दा होन्ति निराकुला ।
तानि अज्ज पदिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥

‘महावाता न वायन्ति, न सन्दन्ति सवन्तियो ।
तानि अज्ज पदिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥

'थलजा दकजा पुष्पा, सब्बे पुष्फन्ति तावदे ।
 तेपज्ज पुष्फिता सब्बे, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'लता वा यदि वा रुक्खा, फलभारा होन्ति तावदे ।
 तेपज्ज फलिता सब्बे, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'आकासट्टा च भूमट्टा, रतना जोतन्ति तावदे ।
 तेपज्ज रतना जोतन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'मानुसका च दिब्बा च, तुरिया वज्जन्ति तावदे ।
 तेपज्जुभो अभिरवन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'वित्तपुष्पा गगना, अभिवस्सन्ति तावदे ।
 तेपि अज्ज पवस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'महासमुद्धो आभुजति, दससहस्सी पकम्पति ।
 तेपज्जुभो अभिरवन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'निरयेपि दससहस्से, अग्गी निब्बन्ति तावदे ।
 तेपज्ज निब्बुता अग्गी, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'विमलो होति सूरियो, सब्बा दिस्सन्ति तारका ।
 तेपि अज्ज पदिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'अनोवट्टेन उदकं, महिया उब्भिज्जि तावदे ।
 तम्पज्जुब्भिज्जते महिया, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'तारागणा विरोचन्ति, नक्खत्ता गगनमण्डले ।
 विसाखा चन्दिमायुत्ता, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 बिलासया दरीसया, निक्खमन्ति सकासया ।
 तेपज्ज आसया छुद्धा, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'न होति अरति सत्तानं, सन्तुट्टा होन्ति तावदे ।
 तेपज्ज सब्बे सन्तुट्टा, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'रोगा तदूपसम्पन्ति, जिघच्छा च विनस्सति ।
 तानिपज्ज पदिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'रागो तदा तनु होति, दोसो मोहो विनस्सति ।
 तेपज्ज विगता सब्बे, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'भयं तदा न भवति, अज्जपेतं पदिस्सति ।
 तेन लिङ्गेन जानाम, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 'रजो नुद्धंसति उद्धं, अज्जपेतं पदिस्सति ।
 तेन लिङ्गेन जानाम, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥

‘अनिट्टगन्धो पक्कमति, दिट्टगन्धो पवायति ।
 सोपज्ज वायति गन्धो, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 ‘सब्बे देवा पदिस्सन्ति, ठपयित्वा अरूपिनो ।
 तेपज्ज सब्बे दिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 ‘यावता निरया नाम, सब्बे दिस्सन्ति तावदे ।
 तेपज्ज सब्बे दिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 ‘कुट्टा कवाटा सेला च, न होन्तावरणा तदा ।
 आकासभूता तेपज्ज, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 ‘चुती च उपपत्ति च, खणे तस्मिं न विज्जति ।
 तानिपज्ज पदिस्सन्ति, धुवं बुद्धो भविस्ससि ॥
 ‘दब्बं पग्गण्ह वीरियं, मा निवत्त अभिक्कम ।
 मयम्पेतं विजानाम, धुवं बुद्धो भविस्ससी’ति” ॥

“थुम्ह तपस्वी बुद्ध-वीज, बुद्ध-अंकुर (चुलि) खः धयागु अनुपम महर्षिं (दीपङ्कर बुद्ध) यागु वचन न्यना सकल देव मनुष्यपिं प्रसन्न जुल ।”

“उगु इलय् देवसहित भिद्धः लोकधातुया प्राणीपिसं लय्ताःगु सलं उद्घोषित याःगु जुल, लाःपाः थाःगु जुल, मुसु मुसु न्हिला ल्हाः ज्वजलपा (बोधिसत्त्वयात) नमस्कार याना च्वंगु जुल ।”

“यदि जिमिसं थुम्ह दीपङ्कर बुद्धया शासन कालय् मार्गफल प्राप्त याये मफुत धाःसा भविष्यथ् थुम्ह तपस्वी सुमेध बुद्ध जुद्धवं (अवश्य) सफल याये दयेमा ।”

“गथे खुसि छिना वनिम्ह मनुखं न्ह्योने च्वंगु घाटं पार तरे जुया वने मफुसा क्वय् क्वय्या घाटं छिना पार जुया वनिद्दगु खः, अथे हे यदि जिपिं सकसिनं थुम्ह दीपङ्कर बुद्ध त्वफित धाःसा भविष्यथ् वसपोलया न्ह्योने अर्हत् जुये दयेमा ।”

“लोकविदू (लोकयात स्यूम्ह) सर्व-सम्मान-भाजन भगवान् दीपङ्करं जिगु ज्यायात प्रशंसा याना जःगु पलाः ल्हवना बिज्यात ।”

“अन दुपिं भगवान्या अर्हन्तपिं शिष्यपिसं नं जित प्रदक्षिणा यात । मनुष्य, नाग तथा गन्धर्व सकसिनं जित अभिवादन याना वन ।”

“भिक्षुसङ्घसहित लोकनायक (दीपङ्कर) जिगु मिखां खने मदयेवं जिं अतिकं प्रसन्न चित्त जुया ग्वतुला च्वनागु आसनं दना फेतुना ।”

“सुखं सुखी, प्रमोदं प्रमुदित, प्रीतिं सन्तुष्ट जुया जिं मुलपति ध्याना फेतुना ।”

“मुलपतिं ध्याना फेतुना जिं थथे विचाः याना – जिके ध्यान प्राप्त जुद्धुंकल, वशीभूतय् थ्यंगु अभिजा जिके दयेधुंकल ।”

“भिद्धः लोकय् नं जिथे जाःम्ह ऋषि सुं मदु । ऋद्धियात वशीभूत यायेगुली जिथे जाःम्ह मेपिं सुं मदु (थुकथं विचाः यायां) जिके थुजागु सुख दत ।”

“जिं मुलपतिं थ्याना फेतुइवं भिद्रः सहस्त्र लोकया निवासीपिसं महानाद याना उद्घोषित यात - 'छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ' ।”

“न्हापा बोधिसत्त्वपिसं मुलपति थ्याना फेतुना बिज्यायेवं गुगु लक्षण खने दइगु खः व थौं नं खने दया च्वन ।”

“चिकुगु तना वन, तान्वःगु शान्त जुया वन - थुपिं लक्षण थौं नं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“भिद्रः लोक निःशब्द व विघ्न बाधा छुं मन्त - थुपिं लक्षण थौं नं खने दया च्वन । (उकिं) न तःसकं फ्य वः, न तःसकं हे खुसि न्ह्याः - थुपिं लक्षण थौं नं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“जल व स्थलय् ह्वइगु सकतां स्वीं ह्वल । ... छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् फुकक गसि (लहरा) व सिमाय् ज्वाय् ज्वाय् फल सया क्वछुना च्वन ... छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् आकाश व पृथ्वी च्वंगु रत्न प्वालां प्वालां थिना च्वनिगु खः । इपिं फुकक थौं नं प्वाल्ल प्वाल्ल थिइक थिना च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् मनुष्य व देवतापिसं तूर्य (तूरही, म्वालि) पुइगु खः । इपिं निखलं नं थौं पुया च्वन (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् आकाशं रंगी चरंगी विचित्रगु थीथी स्वीं वा गाइगु खः, । अजागु स्वीं थौं गात । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् महासमुद्र भमरी चाःहिला च्वन, भिद्रः लोकधातु कम्प जुइगु जुया च्वन । इपिं नितां थौं कम्प जुया सः वया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् भिद्रः लोकया नरकय् मि सिना वनी । थौं नं उपिं मि सिना वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् सूर्य निर्मल जुइगु खः, सकतां तारा खने दइगु खः । इपिं नं थौं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् वा मवयकं हे जमिनं ल धाः बुया वइगु खः । अथे हे थौं नं जमिनं लः बुया पिहाँ वया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् आकाशमण्डलय् नगुत (तारागण) तथा नक्षत्रत चम्के जुइगु खः विसाख नक्षत्र नं तिमिलालिसें संयुक्त जुइगु खः । थथे थौं नं जुया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

उगु इलय् बैय् दुने प्वाल्य व गुफाय् च्वनिपिं सकल प्राणीपिं थथःगु च्वनेगु थासय् छेय् मच्चंसे पिहाँ वइगु खः । इपिं सकलें थौं नं पिहाँ वया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् सत्त्व प्राणीपिनि म्हाइपु धयागु दइ मखु, सन्तुष्ट जुया च्वनी । थौं सकल सत्त्व प्राणीपिं सन्तुष्ट जुया ह्याइपुका च्वंगु दु । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् रोग शान्त जुइगु जुया च्वन । नये त्वने पित्याइगु धयागु दइ मखु । अजागु लक्षण थौं नं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् राग कम जुइगु जुया च्वन, द्वेष व मोह नाश जुया वनिगु जुया च्वन । इपिं थौं नं सकतां नाश जुया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् सुं सत्त्व प्राणीपितं गया भय दइ मखुगु जुया च्वन । थौं नं अजागु गया भय खने मदु । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् धू आक्स्य ब्वइ मखुगु जुया च्वन । थौं नं अजागु धू खने मदु । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“फसं अनिष्ट गन्ध अर्थात् दुर्गन्ध पुइकः यंकीगु खः, दिव्य सुगन्ध बास वइगु खः । थुगु निमित्तं जिमिसं सिइका च्वना – छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“अरूप ब्रह्मापिं बाहेक मेपिं सकल देव, (रूप) ब्रह्मापिं (उगु इलय्) खने दइगु खः । इपिं सकलें थौं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“गुलि नं नरकत दुगु खः इपिं सकतां उगु इलय् खने दइगु खः । इपिं सकतां थौं नं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“अंगः, पखा, लुखा, गुं, ल्वहैया पर्वत आदिं उगु इलय् छेकवारया ज्या याइ मखु । थौं थुपिं सकतां आकाशथे खुल्ला जुया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“उगु इलय् (सत्त्व प्राणीपिनि) जन्म व मरण जुइ मखुगु जुया च्वन । उकथं थौं नं खने दया च्वन । (उकिं) छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

“छलपोलं थःगु उत्साहयात क्वातुका बिज्याहुं, लिज्यां बिज्याये मते, न्ह्यज्यां बिज्याहुं । जिमिसं थ्व खं स्यू, छलपोल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ ।”

दीपङ्कर बुद्ध तथा भिद्रः चक्रवालयापिं देवतापिनिगु खं न्यना बोधिसत्त्वं लय् लय्तातां (आनन्दातिरेक) उत्साहित जुया थःथम्हं बिचाः यात – “बुद्धपिनिगु वचन अमोघ जुइ । बुद्धपिनिगु वचन (गुबलें) फरक जुइ मखु । गथेकि आकाशय् वांछ्वःगु चा ग्वारा अवश्य बैय् कुतुं वये माःगु खः, जन्म जुइपिनि नितिं सिइमाःगु खः, चा फुना वनेवं पूर्वय् ह्याउं खने दयेवं सूर्य लुइ माःगु खः, थःगु आश्रय अर्थात् गुफां पिहाँ वःम्ह सिंहया सिंहनाद याये माःगु खः, प्वाथय् दुम्ह मिसाया प्रसव जुइ माःगु अनिवार्य व अवश्यभावी खः अथे हे बुद्धयागु वचन निश्चय रूपं अमोघ जुइ । जि निश्चय नं बुद्ध जुये ।”

उकिं धया तःगु दु –

“बुद्धस्स वचनं सुत्वा, दससहस्सीन चूभयं ।
तुइहट्ठो पमोदितो, एवं चिन्तेसहं तदा ॥

“अद्वेज्जवचना बुद्धा, अमोघवचना जिना ।
वितथं नत्थि बुद्धानं, धुवं बुद्धो भवामहं ॥

“यथा खित्तं नभे लेट्ठु, धुवं पतति भूमियं ।
तथेव बुद्धसेट्ठानं, वचनं धुवससत्तं ॥

“यथापि सब्बसत्तानं, मरणं धुवसस्सतं ।
तथेव बुद्धसेट्ठानं, वचनं धुवसस्सतं ॥

“यथा रत्तिक्खये पत्ते, सूरियुग्गमनं धुवं ।
तथेव बुद्धसेट्ठानं, वचनं धुवसस्सतं ॥

“यथा निक्खन्तसयनस्स, सीहस्स नदनं धुवं ।
तथेव बुद्धसेट्ठानं, वचनं धुवसस्सतं ॥

“यथा आपन्नसत्तानं, भारमोरोपनं धुवं ।
तथेव बुद्धसेट्ठानं, वचनं धुवसस्सतं” ॥

“दीपङ्कर बुद्ध तथा भिद्रः लोकया देवतापिनि नितां वचन न्यानां जिं सन्तुष्ट जुया प्रसन्न मनं बिचाः याना ।”

“बुद्धं केवल छता जक वचन न्वं वाना बिज्याइ, गुम्हसियागु वचन अमोघ जुइ । बुद्धपिनिगु वचन असत्य जुइ मखु । जि निश्चय नं बुद्ध जुये ।”

“गथे आकाशय् वाछ्वःगु चाः गः अवश्य हे बँय् कुतुं वइगु खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन सत्य व अवश्यम्भावी खः ।”

“गथे सकल प्राणीपिनिगु मरण सत्य व अवश्यम्भावी खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन नं खः ।”

“गथे चा फ्वचालेवं सूर्य लुइगु निश्चित खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन पूर्ण जुइगु निश्चित खः ।”

“गथे थःगु गुफा छेन्नं पिहाँ वःम्ह सिंह गर्जे जुइगु निश्चित खः, अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन (सत्य जुइगुलि) सत्य व अवश्यम्भावी खः ।”

“गथे गर्भय् च्वंवःम्ह प्राणीया प्रसव निश्चित खः अथे हे श्रेष्ठ बुद्धपिनिगु वचन (चरितार्थ जुइगुलि) सत्य व अवश्यम्भावी खः ।”

बुद्धकारक धर्मयागु चिन्तना

(१) दानपारमिता

“जि निश्चय नं बुद्ध जुइ” धका निश्चय याना वसपोलं बुद्धकारक धर्मयागु चिन्तना यायेगु उद्देश्यं ‘बुद्धकारक धर्म गन दु ? च्वय्, क्वय्, भिगू दिशाय् व अनुदिशाय् गन दु धका छसिकथं सकतां धर्म (धर्मधातु)स बिचाः यायां न्हापा न्हापायापिं बोधिसत्त्वपिनिपाखेँ सेवित सर्वप्रथम दानपारमितायात खंका थुकथं थःत थःम्हं धाल - “पण्डित सुमेध ! छं आवंनिसेँ दकले न्हापां दानपारमिता पुरे यायेमाः । गथेकि लखं जाःगु घः भोपुइवं थःत थःम्हं विल्कुल खालि याना लः प्वंकिइगु खः । हानं प्वंकेधुंकूगु लः लित काइ मखुगु खः अथे हे धन, यश, काय, कला व शरीरया अङ्ग प्रत्यङ्गप्रति अनासक्त जुया, न्ह्योने वःपिं

याचकपित इमिगु सकतां इच्छित वस्तुत बांलाक प्रदान याना बोधिवृक्षया क्वय् च्वना छ बुद्ध जुइमाः ।” अनं वं बिचाः यानां न्हापांगु दानपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प (अधिष्ठान) यात ।’

उकिं धया तःगु दु -

“हन्द बुद्धकरे धम्मे, विचिनामि इतो चितो ।
उद्धं अधो दस दिसा, यावता धम्मधातुया ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, पठमं दानपारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, अनुचिण्णं महापथं ॥

“इमं त्वं पठमं ताव, दद्धं कत्वा समादिय ।
दानपारमितं गच्छ, यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥

“यथापि कुम्भो सम्मुण्णो, यस्स कस्सचि अधोकतो ।
वमतेवुदकं निस्सेसं, न तत्थ परिरक्खति ॥

“तथेव याचके दिस्वा, हीनमुक्कट्टमज्झिमे ।
ददाहि दानं निस्सेसं, कुम्भो विय अधोकतो’ति” ॥

“अहो, जिं बुद्धकारक धर्म थन, अन, च्वय्, क्वय्, भिगू दिशाय् गनतक धर्मधातु दु व सकतां संचय याये ।”

“(सकभनं) थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षिं) पिनिपाखें सेवित महान् मार्ग दानपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थःत थःमहं उपदेशे व्युब्युं थथे धाल -)

“यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तथा च्वनागु खःसा दकले न्हापां थुक्कियात (दानपारमिता) दृढतापूर्वक ग्रहण याना दानयागु चरम सीमातक थ्यंकः हूँ ।”

“गथे जाःगु लःघः भ्वोपुकेवं जम्मां खालि जुया लः प्वनिगु खः, भ्याः भचा नं ल्यनी मखुगु खः अथे हे हीन, उत्तम, मध्यम सकतां प्रकारयापिं याचकपितं खंका छं भ्वोपूगु घः समान जुया सर्वस्व दान या ।”

(२) शीलपारमिता

अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय् बिचाः यायां निगूगु पारमिता शीलपारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचाः यात - “पण्डित सुमेध ! छं आवंलि शीलपारमिता पूरा या । गथे च्वामोसां थःगु प्राणयात वास्ता मयासे थःगु न्हिर्प्ययात रक्षा याइगु खः, अथे हे छं नं आवंलि थःगु प्राणयागु चिन्ता मयासे शीलयागु रक्षा याइम्ह जुया बुद्ध जुइत स्व ।” अनं वं बिचाः यानां निगूगु शील पारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात । उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एत्तकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, दुतियं सीलपारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

“इमं त्वं दुतियं ताव, दब्बं कत्वा समादिय ।
सीलपारमितं गच्छ, यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥

“यथापि चमरी बालं, किस्मिञ्चि पटिलग्गितं ।
उपेति मरणं तत्थ, न विकोपेति बालधिं ॥

“तथेव चतूसु, भूसीसु, सीलानि परिपूरय ।
परिरक्ख सब्बदा सीलं, चमरी विय बालधिन्ति” ॥

“थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । गुलि नं मेगु बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखें सेवित निगूगु (पारमिता) शीलपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थत थःमं उपदेश व्युब्युं थथे धाल -)

“यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तया च्वनागु खःसा थुगु निगूगु पारमिता शीलपारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण याना शीलयागु चरम सीमातक थ्यंकः हूँ ।”

“गथे च्चामोसां गनं तक्कयना च्वंगु थःगु न्हिप्यंया रक्षाया नितिं थःगु प्राणतक नं त्वःते माःसां त्वःतिगु खः परन्तु न्हिप्यं त्वःती मखु ।”

“अथे हे प्यखेरं नं शीलया भूमिं शीलया परिपूर्तिया नितिं गथे च्चामोसां न्हिप्यंया रक्षा याःथें शीलयागु रक्षा या ।”

Dhamma.Digital

(३) नैष्कर्म्यपारमिता

अनं ल्यु थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय् बिचाः यायां स्वंगूगु पारमिता नैष्कर्म्यपारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचाः याना बिज्यात - “पण्डित सुमेध ! छं आवंलि नैष्कर्म्यपारमितायात पूरा या । गथे तन्हुमच्छि इयालखानाय् च्वना वःमह मनुखं उगु इयालखाना प्रति स्नेह तइ मखुगु खः, बरू अनासक्त जुइगु खः अन च्वने ययेका च्वनी मखु । अथे हे छं नं सकतां भव अर्थात् योनियात इयालखाना समान भाप्यु, फुक्क थनं मुक्त जुइया नितिं उत्कण्ठित जुया नैष्कर्म्यपाखें अभिमुख जु, थुगुकथं छ बुद्ध जुइत स्व ।” वं बिचाः याना स्वंगूगु नैष्कर्म्यपारमिताया नितिं दृढ संकल्प यात ।

उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एत्तकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, ततियं नेक्खम्मपारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

“इमं त्वं ततियं ताव, दब्धं कत्वा समादिय ।
नेवखम्मपारमितं गच्छ, यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥

“यथा अन्दुघरे पुरिसो, चिरवुत्थो दुखद्वित्तो ।
न तत्थ रागं जनेति, मुत्तिमेव गवेसति ॥

“तथेव त्वं सब्भवे, पस्स अन्दुघरे विय ।
नेवखम्माभिमुखो होहि, भवतो परिमुत्तिया’ति” ॥

“थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु, उक्कियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षिं) पिनिपाखें सेवित स्वंगूगु (पारमिता) नैष्कर्म्यपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थःत थःमं उपदेश व्युव्यं थथे धाल -)

“यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तथा च्वनागु खःसा थुगु स्वंगूगु पारमिता नैष्कर्म्यपारमिता दूढतापूर्वक ग्रहण यानां नैष्कर्म्ययागु चरम सीमातक थ्यंकः हूँ ।”

“गथे चिरकालतक झ्यालखानाय च्वना दुःख सिया च्वंमह मनुखं उगु झ्यालखानाप्रति आसक्ति तइ मखुगु खः, अनं छुटे जुइत हे जक स्वया च्वनिगु खः ।”

“अथे हे छं सकतां भवयात झ्यालखाना भाप्यु, भव (काम, रूप, अरूप भव) अर्थात् आवागमनं मुक्त जुइया नितिं नैष्कर्म्य अभिमुख (उन्मुख) जु ।”

(४) प्रज्ञापारमिता

Dhamma.Digital

अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं मेगु (धर्म) या सम्बन्धय् बिचाः यायां प्यंगूगु पारमिता प्रज्ञापारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचाः याना बिज्यात - “पण्डित सुमेध ! छं आवंलि प्रज्ञापारमितायात पूरा या । उत्तम, मध्यम, तथा हीनपिं सुयातं नं मतोतूसे सकल पण्डितपिंथाय् वना छं न्ह्यसः न्यं वनेमाः । गथे भिक्षाचारी भिक्षु उत्तम, मध्यम तथा हीनगु फुक्क कुल्य् भेदभाव मतसे सुयातं नं मतोतूसे भोलाक्क पिण्डाचार यायां याकनं हे भोजन प्राप्त याना काइगु खः, अथे हे छं नं सकल पण्डितपिंथाय् वना न्ह्यसः न्यं न्यं बुद्ध जुइत स्व ।” अन वं बिचाः याना प्रज्ञापारमितायागु पूर्तिया नितिं दूढ सङ्कल्प यात ।

उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एत्तकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, चतुत्थं पज्जापारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनितेवितं ॥

“इमं त्वं चतुत्थं ताव, दब्धं कत्वा समादिय ।
पज्जापारमितं गच्छ, यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥

“यथापि भिक्खु भिक्खन्तो, हीनमुक्कड्डमज्झिमे ।
कुलानि न विवज्जेन्तो, एवं लभति यापनं ॥

“तथेव त्वं सब्बकालं, परिपुच्छन्तो बुधं जनं ।
पञ्जापारमितं गन्त्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससी’ति” ॥

“थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखें सेवित प्यंगूगु (पारमिता) प्रज्ञापारमितायात खंका ।” (थथे खंका थत थःम्हं उपदेश व्युव्युं थथे धाल -)

“यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तथा च्वनागु खःसा थुगु प्यंगूगु पारमिता प्रज्ञापारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण यानां प्रज्ञायागु चरम सीमातक थ्यंकः हूँ ।”

“गथे भिक्षाचार यायां भिक्षु उत्तम, मध्यम तथा हीन गुगुं छगू कुलयात नं मतोतूसे पिण्ड (भोजन) प्राप्त याइगु खः ।”

“अथे हे छं फुक्क पण्डितजनपिके न्ह्याबलें न्ह्यसः न्यं न्यं प्रज्ञायागु चरम सीमातक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।”

(५) वीर्यपारमिता

अनं ल्यू थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय बिचाः यायां न्यागूगु पारमिता वीर्यपारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचाः याना बिज्यात - “पण्डित सुमेध ! छं आर्वलि वीर्यपारमिता पूरा या । गथे मृगराज सिंह न्ह्यांगुं अवस्थाय नं दृढ उत्साह दयका च्वं च्वनी, अथे हे छं नं फुक्क योनी तथा अवस्थाय दीर्घ उद्योगी अनासक्त एवं वीर्यवान् जुया बुद्ध जुइत स्व ।” अन वं बिचाः याना न्यागूगु वीर्यपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात । उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एत्तकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, पञ्चमं वीरियपारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनितेवितं ॥

“इमं त्वं पञ्चमं ताव, दक्कं कत्वा समादिय ।
वीरियपारमितं गच्छ, यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥

“यथापि सीहो भिगराजा, निसज्जट्टानचङ्कमे ।
अलीनवीरियो होति, पग्गहितमनो सदा ॥

“तथेव त्वं सब्बभवे, पग्गण्ह वीरियं दक्कं ।
वीरियपारमितं गन्त्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससी’ति” ॥

“शुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचा: यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखें सेवित न्यागूगु (पारमिता) वीर्यपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थःत थःम्हं उपदेश ब्युब्युं थथे धाल -)

“यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तथा च्वनागु खःसा थुगु न्यागूगु पारमिता वीर्यपारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण यानां वीर्ययागु चरम सीमाय् थ्यंकः हूँ ।”

“गथे मृगराज सिंह फेतूसां, दंसां, उखें थुखें वंसां, न्ह्यागुं अवस्थाय् नं न्ह्याबलें आलस्यहीन, उद्योगी तथा दृढ मन दुम्ह जुइ ।”

“अथे हे छं नं फुक्क योनी दृढ उत्साह धारण यायां वीर्ययागु चरम सीमातक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।”

(६) क्षान्तिपारमिता

अनं ल्यू, शुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, शुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय् बिचा: यायां खुगूगु पारमिता क्षान्तिपारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचा: याना बिज्यात- “पण्डित सुमेध ! छं आवलि क्षान्तिपारमिता पूरा या, सम्मान अथवा अपमान निगू अवस्थाय् नं क्षमाशील जुइमा: । गथे मनुखं पृथ्वील्य शुद्धगु वस्तु नं वांछवइ, अशुद्धगु वस्तु नं वांछवइ । अथे धका पृथ्वीनं (शुद्ध वस्तु वांछवइम्हसित) न स्नेह याइ, न (अशुद्ध वस्तु वांछवइम्हसित) हिंसा भावना तइ, वं इमित क्षमा याइ, सह याइ तथा फुक्कं स्वीकार याना काइ । अथे हे छं नं सम्मान अथवा अपमान निगू अवस्थाय् नं क्षमाशील जुजुं बुद्ध जुइत स्व ।” अले वं बिचा: यानां खुगूगु क्षान्तिपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात । उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एतकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अञ्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, छट्टमं खन्तिपारमि ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

“इमं त्वं छट्टमं ताव, दब्बं कत्वा समादिय ।
तत्थ अद्वेज्जमानतो, सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥

“यथापि पथवी नाम, सुचिम्पि असुचिम्पि च ।
सब्बं सहति निक्खेपं, न करोति पटिघं तथा ॥

“तथेव त्वम्पि सब्बेसं, सम्मानावमानक्खमो ।
खन्तिपारमितं गन्त्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससी'ति ॥”

“शुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखे सेवित खुगूगु (पारमिता) क्षान्तिपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थःत थःम्हं उपदेश ब्युब्युं थथे धाल -)

“यदि छं बोधि प्राप्त यायेगु इच्छा तथा च्वनागु खःसा थुगु खुगूगु पारमिता क्षान्तिपारमिता दृढतापूर्वक ग्रहण याना क्षान्तियागु चरम सीमातक थ्यंकः हूँ ।

गथे पृथ्वी पवित्र तथा अपवित्र वस्तुत थःथाय् वांछूवया हःसां सकतां सह याइ, न प्रसन्नता वा न हीनताया भावनां युक्त जुइ ।”

अथे हे छं नं सम्मान अपमानप्रति सहनशील जुया क्षान्तियागु चरम सीमा तक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।”

(७) सत्यपारमिता

अनं ल्यू, थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय् बिचाः यायां न्हेगूगु पारमिता सत्यपारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचाः याना बिज्यात - “पण्डित सुमेध ! छं आवंलि सत्यपारमिता पूरा या । छंगु छचनय् मलखं कसानं धन आदिया कारणं अथवा मेगु छं इच्छायागु वशीभूत जुया चायेक चायेकं मखुगु खँ ल्हाये मते । गथे शुक्रतारा गुगुं ऋतुइ नं थःगु गमनमार्ग त्वःता मेगु मार्गय् वनी मखु, थःगु हे मार्गं वनिगु जुया च्वन । अथे हे छं नं सत्य खँ जक न्वंवाना असत्य खँ न्वंमवासे सत्यवान जुया बुद्ध जुइमाः ।” अले वं बिचाः यानां न्हेगूगु सत्य पारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात । उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एतकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अञ्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, सत्तमं सच्चपारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

“इमं त्वं सत्तमं ताव, दळ्हं कत्वा समादिय ।
तत्थ अद्वेज्जवचनो, सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥

“यथापि ओसधी नाम, तुलाभूता सदेवके ।
समये उतुवस्से वा, न वोक्कमति वीथितो ॥

“तथेव त्वम्पि सच्चेसु, मा वोक्कमसि वीथितो ।
सच्चपारमितं गन्त्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससी’ति” ॥

“थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखे सेवित न्हेगूगु (पारमिता) सत्यपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थःत थःम्हं उपदेश ब्युब्युं थथे धाल -)

“छं थुगु न्हेगूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना कम्पनरहित छगू वचन न्वंवाइम्ह (निगूगु वचन ल्हाइ मखुम्ह) जुया सम्बोधियात प्राप्त या ।”

“गथे शुक्रतारा देवलोक्य एक समान जुया च्वनी, वर्षा ऋतु वा न्त्यागूं समय जूसां थःगु गमनमार्ग अतिक्रमण याइ मखु ।”

“अथे हे छं नं सत्यया विषय सत्यकथनमार्ग गबलें नं विचलित जुइ मते । (थुकथं) सत्य कथनय च्वना सत्ययागु चरम सीमातक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।”

(८) अधिष्ठानपारमिता

अनं ल्यू, ‘थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय बिचाः यायां च्यागूगु पारमिता अधिष्ठान पारमिता खंका वसपोलं थथे बिचाः याना बिज्यात - “पण्डित सुमेध ! छं आवंलि अधिष्ठानपारमिता पूरा या, छं गुलिनं निश्चय याइ उकी अचल जुया च्वं । गथे पर्वतयात प्यखे दिशां वःगु फसं न संके फइ न कम्प याये फइ, थःगु हे थासय स्थिर जुया च्वनी, अथे हे छ थःगु निश्चयलय अचल जुजुं बुद्ध जुइमा ।” अले वं बिचाः याना च्यागूगु अधिष्ठानपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात ।’ उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एतकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, अट्टमं अधिष्ठानपारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

“इमं त्वं अट्टमं ताव, दळ्हं कत्वा समादिय ।
तत्थ त्वं अचलो हुत्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥

“यथापि पब्बतो सेलो, अचलो सुप्पतिट्ठितो ।
न कम्पति भुसवातेहि, सकट्टानेव तिट्ठति ॥

“तथेव त्वम्पि अधिष्ठाने, सब्बदा अचलो भव ।
अधिष्ठानपारमितं गन्त्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससी”ति ॥

“थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षिं) पिनिपाखें सेवित च्यागूगु (पारमिता) अधिष्ठानपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थत थःम्हं उपदेश ब्युब्युं थथे धाल -)

“छं थुगु च्यागूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना उकी अचल जुया सम्बोधियात प्राप्त या ।”

“गथे अचल तथा सुप्रतिष्ठित शैल पर्वत प्रचण्ड वायुया भोकां कम्प जुइ मखुगु खः, थःगु थासय हे थातं च्वं च्वनिगु खः ।”

“अथे हे छं नं थःगु निश्चयलय् सर्वदा अडिग जुया निश्चल जुया अधिष्ठान पारमितायागु चरम सीमातक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।”

(९) मैत्रीपारमिता

अनं ल्यू, ‘थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, थुलिं अतिरिक्त (धर्म) यागु सम्बन्धय् बिचाः यायां गुंगूगु पारमिता मैत्रीपारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचाः याना विज्यात - “पण्डित सुमेध ! छं आवंलि मैत्रीपारमिता पूरा या । हित, अहित अर्थात् मित्र व शत्रु निम्हसिया प्रति समान भाव तयेमाः । गथे लःखं पापी व पुण्यात्मा निम्हसिया नितिं एक समान शीतलता धारण याइगु खः अथे हे छं नं सकल प्राणीपिंप्रति एक समान मैत्री चित्तं युक्त जुजुं बुद्ध जु ।” अले वं बिचाः यायां गुंगूगु मैत्रीपारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात ।’ उकिं धया तःगु दु -

“न हेते एतकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

“विचिनन्तो तदादक्खि, नवमं मेत्तापारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

“इमं त्वं नवमं ताव, दब्बं कत्वा समादिय ।
मेत्ताय असमो होहि, यदि बोधिं पत्तुमिच्छसि ॥

“यथापि उदकं नाम, कल्याणे पापके जने ।
समं फरति सीतेन, पवाहेति रजोमलं ॥

“तथेव त्वम्पि अहितहिते, समं मेत्ताय भावय ।
मेत्तापारमितं गत्त्वा, सम्बोधि पापुणिस्ससी’ति” ॥

“थुलि हे जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।”

“थथे बिचाः यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखें सेवित गुंगूगु (पारमिता) मैत्रीपारमितायात खंका ।” (थथे खंका थःत थःमं उपदेश ब्युब्युं थथे धाल -)

“छं थुगु गुंगूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना मैत्री अद्वितीय जु, यदि छं सम्बोधियात प्राप्त याये यःसा ।”

“गथे लःखं पापी व पुण्यात्मा निम्हसित नं समान रूपं शीतलता प्रदान याना बिइगु खः, निम्हसियागु नं मल सिला बिइगु खः ।”

“अथे हे छं नं शत्रु भिन्नु निम्हसियाप्रति समान भावं मैत्रीयागु भावना ततं मैत्रीयागु चरम सीमातक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।”

(१०) उपेक्षापारमिता

अनं ल्यू, 'थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु, मेगु नं दु धका बिचा: यायां फ़िगूगु पारमिता उपेक्षापारमितायात खंका वसपोलं थथे बिचा: याना बिज्यात - "पण्डित सुमेध ! छं आवंलि उपेक्षापारमिता पूरा या । सुख दुःखय् उपेक्षित जुया च्वं । गथे पृथ्वीस शुद्ध, अशुद्ध वस्तु वांछूवसां नं व मध्यस्थ हे जुया च्वनिगु खः, अथे हे छं नं सुख दुःख निगू अवस्थाय् नं मध्यस्थ जुया बुद्ध जुइमा: ।" अले वं बिचा: याना फ़िगूगु पारमितायागु पूर्तिया नितिं दृढ संकल्प यात ।' उकिं धया तःगु दु -

"न हेते एतकायेव, बुद्धधम्मा भविस्सरे ।
अज्जेपि विचिनिस्सामि, ये धम्मा बोधिपाचना ॥

"विचिनन्तो तदादक्खि, दसमं उपेक्खापारमिं ।
पुब्बकेहि महेसीहि, आसेवितनिसेवितं ॥

"इमं त्वं दसमं ताव, दब्बहं कत्वा समादिय ।
तुलाभूतो दब्बहो हुत्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससि ॥

"यथापि पथवी नाम, निक्खित्तं असुचिं सुचिं ।
उपेक्खति उभोपेते, कोपानुनयवज्जिता ॥

"तथेव त्वम्पि सुखदुक्खे, तुलाभूतो सदा भव ।
उपेक्खापारमितं गन्त्वा, सम्बोधिं पापुणिस्ससी"ति" ॥

"थुलिं जक बुद्धकारक धर्म खइ मखु । मेगु नं गुलि नं बोधिज्ञान परिपक्व यायेत सहायक धर्मत दु उकियात जिं माले ।"

"थथे बिचा: यायां जिं न्हापायापिं बोधिसत्त्व (महर्षि) पिनिपाखें सेवित फ़िगूगु (पारमिता) उपेक्षापारमितायात खंका ।" (थथे खंका थःत थःमहं उपदेश व्युब्युं थथे धाल -)

"छं थुगु फ़िगूगु पारमितायात दृढतापूर्वक धारण याना तुलाभूत अर्थात् तराजुया च्वकार्ये समान भाव सम्पन्न एवं दृढ जुया सम्बोधियात प्राप्त या ।"

"गथे पृथ्वी थःत शुद्ध व अशुद्ध वस्तुत वांछूवःसां निगुलिं प्रति क्रोध एवं प्रसन्नतारहित उपेक्षा भाव तइगु खः ।"

"अथे हे छं सुख दुःख प्रति सर्वदा समानदर्शी उपेक्षायगु चरम सीमातक थ्यंका सम्बोधि प्राप्त याना का ।"

अनं ल्यू, वसपोलं थथे बिचा: याना बिज्यात - "थुगु लोकय् बोधिसत्त्वपिंसं न्हापां याये माःगु, बोधियात परिपक्व याये माःगु तथा बुद्धकारक धर्म थुलि हे खः । थुपिं फ़िता पारमिता बाहेक मेगु मखु । थुपिं फ़िता पारमिता न च्वय् आकाशय् दु, न क्वय् पृथ्वील्य् दु, न पूर्व आदि दिशाय् दु, बरू जिगु हृदय गर्भय् हे च्वना च्वंगु दु ।" थुकथं वसपोलयागु हृदयलय् प्रतिष्ठित जूगु खं सिइका फुक्कयात दृढतापूर्वक अधिष्ठान यायां हानं हानं लुमंकुं लुमंकुं अनुलोम प्रतिलोम क्रमं वसपोलयागु ज्ञानयात क्वातुकल । वसपोलं अन्तनिसें शुरु याना आदीतक थ्यंकल, आदिनिसें शुरु याना अन्ततक थ्यंकल, मध्यय् प्रारम्भ याना निखेरं च्वकाय् थ्यंकल । हानं निखेंतं च्वकां शुरु याना मध्यय् थ्यंका क्वचायेकल । थःगु अङ्गया परित्याग पारमिता,

वाह्य वस्तुया परित्याग उपपारमिता, जीवनया परित्याग परमार्थ पारमिता यानां स्वथी दु । (थुकथं) भिगू पारमिता, भिगू उपपारमिता, भिगू परमत्यपारमिता - (थुपिं) चिकं पेले यायेगु सालय् निगू चिकं धा: यायेथें महासुमेरु पर्वत मंथन यायेगु कथिं चक्रवालरूपी महासमुद्रयात मंथन यायेथें यायां बिचा: यात ।

उगु दस पारमिताया बारे हानं हानं बिचा: या:बले धर्म तेजं प्यंगू नहुत (अरव) निगूलाख योजन धन दुगु थुगु महापृथ्वी गथे किसिं न्हुगु न्हाइपं कथि प्वांय्थें अथवा यन्त्रं प्यले या:गु तुमांथें तःसकं ग्यानापुक सःवयेक सन, कम्प जुल, कुम्हाःया घःचार्ये अथवा चिकं सालय् च्वंगु घःचा ह्य्थुं हिल, सन । उकिं धया तःगु दु -

“एतकायेव ते लोके, ये धम्मा बोधिपाचना ।
ततुद्धं नत्थि अञ्जत्र, दब्धं तत्थ पतिट्ठह ॥
“इमे धम्मे सम्मसतो, सभावसरसलक्खणे ।
धम्मतेजेन वसुधा, दससहस्सी पकम्पथ ॥
“चलती खती पथवी, उच्छुयन्तं पीळितं ।
तेलयन्ते यथा चक्कं, एवं कम्पति मेदनी”ति ॥”

“बोधि अर्थात् परमज्ञानया परिपक्वया नितिं लोकय् थुलि हे धर्म दु । थुलिं अप्वः मेगु मदु । उकिं उकी दृढतापूर्वक प्रतिष्ठित जु ।” (थथे खंका थःत थःम्हं उपदेश ब्युब्बुं थथे धाल -)

“स्वभाव, रस तथा लक्षणसहित थुगु धर्मय् बिचा: या:बले धर्म तेजया कारणं भिद्रः लोक दुगु पृथ्वी कम्प जुल । तु पेले जुया च्वंगु यन्त्र सना च्वंथें अथवा चिकं सालय् च्वंगु कोल्ह चक्र हिला च्वंथें थुगु पृथ्वी सन, कम्प जुल, अले थुकिं ग्यानापूगु सः पिहाँ बल ।”

महापृथ्वी कम्प जूगु कारणं याना रम्यनगरवासी दना च्वने मफुत, गथे प्रलय वायुं प्रताडित महासालवृक्ष गोतुथें मूर्छित जुया गोतुवन । घः आदि कुम्हाःतयसं दय्का तःगु थल बल थवंथवे ल्वाना नचूक्क तःज्यात । भयभीत व त्रसित जूपिं जनसमुदायं भगवान्याथाय् वना न्यंवन - “भगवान् ! छु ध्व नागतय्गु विप्लव खः अथवा भूत, यक्ष, देवतापिंमध्ये सुयागुं ध्व उपद्रव खः ? जिमिसं मसिल । सकल जनता भयभीत जुया च्वन । छु थुकिं थुगु लोक अनिष्ट जुइगुला कि अथवा भिनी ? छलपोलं जिमित थुकिया कारण आज्ञा जुया बिज्याहूँ ।”

शास्तां इमिगु खँ न्यनां थथे आज्ञा जुया बिज्यात - “ग्यायेम्वाः, चिन्ता कायेम्वाः, ध्व भयया कारण मखु । थौं गुगु जिं पण्डित सुमेधयागु भविष्य् गौतम नामक बुद्ध जुइ धका भविष्यवाणी यानागु खः आः उम्हं (पण्डित सुमेधं) पारमितायागु बिचा: याना च्वन । वं थःगु पारमिताय् बिचा: याना च्वंबले तथा मन्थन याना च्वंगु इलय् धर्म तेजया कारणं भिद्रः लोकधातु छकोलं कम्प जूगु खः तथा घनघोर सः पिहाँवगु खः ।” उकिं धया तःगु दु -

“यावता परिसा आसि, बुद्धस्स परिवेसने ।
पवेधमाना सा तत्थ, मुच्छिता सेसि भूमियं ॥
“घटानेकसहस्सानि, कुम्भीनञ्च सता बहु ।
सञ्जुण्णमथिता तत्थ, अञ्जमञ्जं पघटिता ॥
“उब्बिग्गा तसिता भीता, भन्ता ब्यधितमानसा ।
महाजना समागम्भ, दीपङ्करमुपागमुं ॥

‘किं भविस्सति लोकस्स, कल्याणमथ पापकं ।
सब्बो उपहुतो लोको, तं विनोदेहि चक्खुम’ ॥

“तेसं तदा सज्जापेसि, दीपङ्करो महामुनि ।
विस्सत्था होथ मा भाथ, इमस्मिं पथविकम्पने ॥

“यमहं अज्ज ब्याकासिं, बुद्धो लोके भविस्सति ।
एसो सम्मसति धम्मं, पुब्बकं जिनसेवितं ॥

“तस्स सम्मसतो धम्मं, बुद्धभूमिं असेसतो ।
तेनायं कम्पिता पथवी, दससहस्सी सदेवके’ति” ॥

“दीपङ्कर तथागतया भोजन याना बिज्यागु स्थानय् गुलि नं मनूतयग्गु परिषद् दुगु खः इपिं अन कम्पित, मूर्छित जुया पृथ्वीलय् गोतुवन ।”

“अनेक द्रलंढः घः, सलंसः चाः भाडा थवंथवय् ल्वाना नचुक्क तःज्याना धू जुल ।”

“जनसमुदायीपिं उद्धिग्न, त्रसित, भयभीत, भ्रान्त तथा उत्पीडित जुया काचाकाचां तथागत दीपङ्करयाथाय् वना (न्यन) ।”

“हे चक्षुष्मान् ! थुगु लोकयात छुं अनिष्ट जुइ त्यंगुलाकि अथवा छुं भिं जुइ त्यंगु खः ? समस्त लोक उपद्रव आपन्न जुया च्वन, थुगु कष्टयात छलपोलं मदय्का बिज्याहुं ।”

“अनंलि महामुनि दीपङ्करं इमित आज्ञा जुया बिज्यात - छिपिं थुगु भूमी कम्पनं ग्यायेम्वाः आश्वस्त जु ।”

“थौं जिं गुम्हसियागु बारे धयागु खः - (थुम्ह तपस्वी सुमेध) लोकय् बुद्ध जुइ, वं न्हापायापिं जिनपिंसं सेवित धर्मयागु बिचाः याना च्वन ।”

“वयागु बुद्धभूमि बारे धर्मयागु खँय् पूर्ण रूपं बिचाः यायेवं देवसहित थुगु भिद्रः लोक दुगु पृथ्वी कम्प जुल ।”

जनसमुदाय तथागतयागु वचन न्यनां सन्तुष्ट जुया माला गन्ध विलेपन आदि ज्वना रम्यनगरं पिहाँ वया बोधिसत्त्वया थाय् वना माला आदिं पूजा, वन्दना व प्रदक्षिणा याना रम्यनगरय् लिहाँ वल । बोधिसत्त्व नं दसपारमिताया बारे बिचाः यायां थःगु चित्तयात दृढ याना फेतुना च्वंगु आसनं दन । उकिं धया तःगु दु -

“बुद्धस्स वचनं सुत्वा, मनो निब्बायि तावदे ।

सब्बे मं उपसङ्गम्, पुनापि अभिवन्दिसुं ॥

“समादियित्वा बुद्धगुणं, दळ्हं कत्वान मानसं ।

दीपङ्करं नमस्सित्वा, आसना बुद्धिं तदा’ति” ॥

“दीपङ्कर तथागतयागु वचन न्यनां तत्क्षणय् हे जिगु मन शान्त जुल । सकसिनं जिथाय् वया हानं जित वन्दना यात ।”

“अनंलि जिं बुद्ध गुणयागु ध्यान याना चित्तयात क्वातुका दीपङ्कर तथागतयात नमस्कार याना आसनं दना वया ।”

अनंलि बोधिसत्त्व आसनं दना वयेसाथं सकल भिद्रः चक्रवालया देवतापिं मुना दिव्य माला गन्धं वसपोलयात पूजा याना थुकथं स्तुति मङ्गल आदि व्वन - आर्य तपस्वी सुमेध ! थौं छलपोलं भगवान् दीपङ्कर तथागतयागु चरण कमलय् तःधंगु अभिलाषा व्यक्त याना बिज्यात । छलपोलयागु थुगु अभिलाषा निविघ्नपूर्वक पूरा जुइमा । छलपोलयात भय-विघ्न बाधा उपद्रव छुं मजुइमा । छलपोलयागु शरीरय् छुं नं ल्वय् मजुइमा । याकनं हे छलपोलं पारमितायात पूरा याना उत्तमगु बुद्धपद प्राप्त याना कया बिज्याहुं । गथे स्वीं व फल सइगु मां इलय् हे स्वीं व फल ह्वयेकीगु व सय्कीगु खः अथे हे छलपोलं नं समयया अतिक्रमण यायेम्वाकः याकनं हे उत्तमगु बोधिपद लाभ याना बिज्याहुं । थुगुकथं स्तुति याना इपिं थथःगु देवलोकय् वन । बोधिसत्त्व नं थुगुकथं देवतापिनिपाखें प्रसंशित जुया - “जिं दसपारमितायात पुरे याना प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प पूर्ण जुइवं बुद्ध जुये” धका तःधंगु उत्साह तया दृढ संकल्प याना आकाशमार्गं हिमालयय् बिज्यात । उकिं धया तःगु दु -

“दिब्बं मानुसकं पुप्फं, देवा मानुसका उभो ।
समोकिरन्ति पुप्फेहि, बुद्धहन्तस्स आसना ॥

“वेदयन्ति च ते सोत्थिं, देवा मानुसका उभो ।
महन्तं पत्थितं तुहं, तं लभस्सु यथिच्छित्तं ॥

“सब्बीतियो विवज्जन्तु, सोको रोगो विनस्सतु ।
मा ते भवन्त्वन्तराया, फुस खिप्पं बोधिमुत्तमं ॥

“यथापि समये पत्ते, पुप्फन्ति पुप्फिनो दुमा ।
तथेव त्वं महावीर, बुद्धजाणेन पुप्फस्सु ॥

“यथा ये केचि सम्बुद्धा, पूरयुं दस पारमी ।
तथेव त्वं महावीर, पूरय दस पारमी ॥

“यथा ये केचि सम्बुद्धा, बोधिमण्डहि बुज्जरे ।
तथेव त्वं महावीर, बुज्जस्सु जिनबोधियं ॥

“यथा ये केचि सम्बुद्धा, धम्मचक्कं पवत्तयुं ।
तथेव त्वं महावीर, धम्मचक्कं पवत्तय ॥

“पुण्णमाये यथा चन्दो, परिसुद्धो विरोचति ।
तथेव त्वं पुण्णमनो, विरोच दससहस्सियं ॥

“राहुमुत्तो यथा सूरियो, तापेन अतिरोचति ।
तथेव लोका मुच्चित्त्वा, विरोच सिरिया तुवं ॥

“यथा या काचि नदियो, ओसरन्ति महोदधिं ।
एवं सदेवका लोका, ओसरन्तु तवन्तिके ॥

“तेहि थुतप्पसत्थो सो, दस धम्मे समादिय ।
ते धम्मे परिपूरेन्तो, पवनं पाविसी तदा'ति” ॥

“(बोधिसत्त्व) आसनं दना वयेवं देव व मनुष्यापिसं दिव्य व मानुषिक नितां प्रकारयागु स्वीं वा गाकल ।”

“देव व मनुष्य निखलःसिनं (बोधिसत्त्वया नितिं) मङ्गल कामना व्यक्त याना भित्तुन । ‘छलपोलं तःधंगु अभिलाषा याना बिज्यात । गथे छलपोलं याना बिज्यानागु प्रार्थना खः अथे हे छलपोलयागु अभिलाषा पूर्ण जुइमा’ ।”

“सकतां प्रकारयागु उपद्रव मदयेमा, रोग, शोक विनाश जुइमा । छलपोलयात विघ्न वाधा भय अन्तराय छुं मवयेमा । उत्तम पद बुद्धत्व छलपोलं याकनं प्राप्त याना कया बिज्यायेमा ।”

“गथे स्वामाय् इलय् हे स्वां ह्वइगु खः, अथे हे, हे महावीर ! छलपोल बुद्ध ज्ञानं स्वां ह्वयेमा ।”

“गथे सुं गुपिं बुद्ध जुया बिज्याःपिं खः इपिं सकसिनं दसपारमितायात पूरा यात, अथे हे, हे महावीर ! छलपोलं नं दसपारमिता पुरे याना बिज्याहूँ ।”

“गथे सुं गुपिं बुद्ध जुया बिज्याःपिं खः इपिं सकसिनं नं बोधिमण्डलय् बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात, अथे हे, हे महावीर ! छलपोलं नं जिन (बुद्ध) पिंसं प्राप्त याना कया बिज्यागु बोधि लाभ याना बिज्याहूँ ।”

“गथे सुं गुपिं बुद्धपिंसं धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात; अथे हे, हे महावीर ! छलपोलं नं धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्याहूँ ।”

“गथे पुन्हीखुन्हु चन्द्रमा निर्मल जुया जहाँ थीगु खः, अथे हे, छलपोलं नं पूर्ण मन जुया (अभिलाषा पूर्ण याना) भिद्धः (लोक) य् प्रकाशित जुया बिज्याहूँ ।”

“गथे ग्रहणं (राहं) मुक्तमह सूर्य थःगु तेजं अत्यन्त प्रकाशमान जुइगु खः, अथे हे छलपोल लोकं मुक्त जुया थःगु श्री प्रकाशित जुया बिज्याहूँ ।”

“गथे गुलि नं नदीत दुगु खः इपिं फुक्क महासमुद्रय् क्वब्बाःवनिगु जुया च्वन, अथे हे देवसहित सकल लोक छलपोलयाथाय् वयेमा ।” (थुकथं देवमनुष्यपिंसं वसपोलया मङ्गल कामना याना भित्तुन ।)

थुकथं (उपिं देवतापिनिपाखें) प्रशंसित तपस्वी सुमेधं भिता धर्म ग्रहण याना उकिया परिपूर्तिया नितिं बनय् दुहाँ बिज्यात ।”

सुमेध कया क्वचाल ।

१. दीपङ्कर तथागत

रम्य नगरवासीपिंसं नं नगरय् दुहाँ बना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महादान (भोजन) यात । शास्तां इमित धर्मोपदेश याना जनसमूहयात त्रिसरणादिस प्रतिष्ठापित याना रम्यनगरं पिहाँ बिज्यात । अनं लिपा नं अवशेष (बाकी) आयु दत्तले समस्त बुद्धकृत्य पूरा याना छसिंकथं अनुपादिशेष निर्वाणघातुं परिनिर्वाण^{१९} जुया बिज्यात । थन गुलि नं मेगु धाये माःगु खँ दुगु खः उपिं खँ बुद्धवंशय् वःकथं थुइकेमाः । अन धया तःगु दु -

“तदा ते भोजयित्वा, ससङ्गं लोकनायकं ।

उपगच्छुं सरणं तस्स, दीपङ्करस्स सत्थुनो ॥

१९ परिनिर्वाण निधी दु, (१) सउपाधि-शेष परिनिर्वाण व अनुपाधि-शेष परिनिर्वाण ।

“सरणागमने कञ्चि, निवेसेति तथागतो ।
 कञ्चि पञ्चसु सीलेसु, सीले दसविधे परं ॥
 “कस्सचि देति सामञ्जं, चतुरो फलमुत्तमे ।
 कस्सचि असमे धम्मे, देति सो पटिसम्भिदा ॥
 “कस्सचि वरसमापत्तियो, अट्ट देति नरासभो ।
 तित्तो कस्सचि विज्जायो, छळभिज्जा पवेच्छति ॥
 “तेन योगेन जनकायं, ओवदति महामुनि ।
 तेन वित्थारिकं आसि, लोकनाथस्स सासनं ॥
 “महाहनुसभवस्खन्धो, दीपङ्करसनामको ।
 बहू जने तारयति, परिमोचेति दुग्गतिं ॥
 “बोधनेय्यं जनं दिस्वा, सतसहस्सेपि योजने ।
 खणेन उपगन्वान, बोधेति तं महामुनि ॥
 “पठमाभिसमये बुद्धो, कोटिसतमबोधयि ।
 दुतियाभिसमये नाथो, नवुतिकोटिमबोधयि ॥
 “यदा च देवभवनम्हि, बुद्धो धम्ममदेसयि ।
 नवुतिकोटिसहस्सानं, ततियाभिसमयो अहु ॥
 “सन्निपाता तयो आसुं, दीपङ्करस्स सत्थुनो ।
 कोटिसतसहस्सानं, पठमो आसि समागमो ॥
 “पुन नारदकूटम्हि, पविवेकगते जिने ।
 खीणासवा वीतमला, सभिसु सतकोटियो ॥
 “यम्हि काले महावीरो, सुदस्सनसिलुच्चये ।
 नवुतिकोटिसहस्सेहि, पवारिसि महामुनि ॥
 “अहं तेन समयेन, जटिलो उग्गतापनो ।
 अन्तलिक्खम्हि चरणो, पञ्चाभिज्जासु पारगू ॥
 “दसवीससहस्सानं, धम्माभिसमयो अहु ।
 एकद्धिन्नं अभिसमया, गणनातो असद्धिया ॥
 “वित्थारिकं बाहुज्जं, इद्धं फीतं अहु तदा ।
 दीपङ्करस्स भगवतो, सासनं सुविसोधितं ॥
 “चत्तारि सतसहस्सानि, छळभिज्जा महिद्धिका ।
 दीपङ्करं लोकविदुं, परिवारेन्ति सब्बदा ॥
 “ये केचि तेन समयेन, जहन्ति मानुसं भवं ।
 अपत्तमानसा सेक्खा, गरहिता भवन्ति ते ॥

“सुपुष्कितं पावचनं, अरहन्तेहि तादिहि ।
 स्त्रीणासवेहि विमलेहि, उपसोभति सदेवके ॥
 “नगरं रम्मवती नाम, सुदेवो नाम खत्तियो ।
 सुमेधा नाम जनिका, दीपङ्करस्स सत्थुनो ॥
 “सुमङ्गलो च तिस्सो च, अहेसुं अग्गसावका ।
 सागतो नामुपट्टाको, दीपङ्करस्स सत्थुनो ॥
 “नन्दा चेव सुनन्दा च, अहेसुं अग्गसाविका ।
 बोधि तस्स भगवतो, पिप्फलीति पवुच्चति ॥
 “असीतिहत्थमुब्बेधो, दीपङ्करो महामुनि ।
 सोभति दीपरुक्खोव, सालराजाव फुल्लितो ॥
 “सतसहस्सवस्सानि, आयु तस्स महेसिनो ।
 तावता तिट्टमानो सो, तारेसि जनतं बहुं ॥
 “जोतयित्वान सद्धम्मं, सन्तारेत्वा महाजनं ।
 जलित्वा अग्गिखन्धोव, निब्बुतो सो ससावको ॥
 “सा च इद्धि सो च यसो, तानि च पादेसु चक्करतनानि ।
 सब्बं तमन्तरहितं, ननु रिता सब्बसङ्घारा’ति” ॥

“अर्नलि इमिसं भिक्षुसङ्घसहित लोकनायक (बुद्ध) यात भोजन याकेधुंका तथागत दीपङ्करयागु शरणय वन ।”

“तथागतं गुलिसित शरणागमनयं, गुलिसित पञ्चशीलय, गुलिसित दसशीलय् स्थापित याना बिज्यात ।”

“तथागतं गुलिसित प्यंगू सामञ्जफलं (स्रोतापत्तिमार्ग व फल, सकृदागामिमार्ग व फल, अनागामिमार्ग व फल व अर्हत्मार्ग व फलय्) स्थापित याना बिज्यातसा गुलिसित अनुपमगु (अर्थ प्रतिसम्भिदा, धर्म प्रतिसम्भिदा, निरुक्ति प्रतिसम्भिदा, प्रतिभान-प्रतिसम्भिदा सहित अर्हत्त्व) य् स्थापित याना बिज्यात ।”

“वसपोल पुरुष श्रेष्ठं गुलिसियात च्यागू श्रेष्ठ समापत्ति (प्यंगू रूपसमापत्ति, प्यंगू अरूपसमापत्ति) स तथा बिज्यात । गुलिसियात स्वंगू विद्याय, गुलिसियात खुगू अभिज्ञा बिया बिज्यात ।”

“महामुनि दीपङ्करं थुगु कथं जनसमुदाययात उपदेश बिया बिज्यागु जुया च्वन । थुगु हे कारणं वसपोल लोकनाथ अर्थात् तथागत दीपङ्करयागु शासन तःसकं विस्तार जुल ।”

“महाहनुम्ह (मन्चा तःफाम्ह), बृषभस्कन्ध (ब्वह चकम्ह) दीपङ्कर नामक तथागतं आपालं मनुष्यपिंत संसार सागरं तरे याना दुर्गतिं मुक्त याना बिज्यात ।”

“महामुनि दीपङ्कर छगू लाख योजन तापाक बिज्याये मातले ज्ञान चक्षुं खंका बोधनेय्य अर्थात् ज्ञान तत्त्व थुइके फुपिं मनूतयत् खंका तुरन्तमय् हे अन बिज्याना इमित बोध याः बिज्याइ ।”

२०. बुद्ध, धर्म व सङ्घया शरणय् प्रतिष्ठित याका बिज्यागु ।

“छगू अरब अरहन्त भिक्षुपिं मूवःगु जुया च्वन । प्रथम सम्मेलनय् (अभिसमयय्) तथागतं छगू अरब मनुष्यपितं बोध याना बिज्यात । निगूगु सम्मेलनय् ग्वीगू करोड मनुष्यपितं बोध याना बिज्यात ।”

“तथागतं देवलोकय् अभिधर्म धर्मदेशना याना बिज्याबले गुड्डः कोटी (गुंगू खरव) (देवतापितं) बोध याना बिज्यात ।”

“दीपङ्कर तथागतया स्वंगू सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् दस खरव सम्मिलित जूगु जुल ।”

“हानं नारद कूटय् (पर्वत शिखरय्) शास्ता एकान्तवास च्वना बिज्यागु इलय् छगू अरब मनूत क्षीणास्रव मलरहित जुया शान्तिपद (निर्वाण) प्राप्त याना काल ।”

“महावीर दीपङ्कर सुदर्शन धयागु तःजागु पर्वतय् च्वना बिज्यागु इलय् वसपोलया अन गुंगू खरव ९० हजार करोड मनूतय्गु परिवार दुगु जुल ।”

“उगु इलय् जि जटाधारी उग्र तपस्वी खः । आकासय् विचरण याइम्ह खः, न्यागू (पंच) अभिज्ञाय् पारंगतम्ह खः ।”

“छगू इलय् भिद्धः, नीद्धः मनूतय्त धर्माभिबोध जुल । छको निको यायां गुपितं धर्माभिबोध जुल, इमिगु संख्या अत्याख जुल ।”

“उगु इलय् दीपङ्करया सुपरिशुद्ध शासन विस्तृत, व्यापक समुन्नत एवं वैभव प्राप्त जूगु जुल ।”

“खुगू अभिज्ञा प्राप्तपिं ऋद्धिमान् प्यंगू लाख मनुष्यपिं लोकया ज्ञाता दीपङ्करया लिक्क न्ह्याबलें च्वना च्वनिगु जुया च्वन ।”

“उगु इलय् सुं गुपिं मनूत अप्राप्त मन जुया शैक्ष जुइका तुं मनुष्य जीवन त्वःता वने माल धाःसा इपिं निन्दित जुइ मालिगु जुया च्वन । (छायधाःसा अर्हत् जुइ मखंगुलिं) ।”

“तथागतया सुपुष्पित प्रवचन देवलोकसहित थुगु लोकय् क्षीणास्रव परम परिशुद्ध अर्हत्पिं पाखें सुशोभित जुया च्वन ।”

“शास्ता दीपङ्करया जन्मभूमि रम्यवती नगर खः । सुदेव क्षत्रिय धयाम्ह वसपोलया बौ खः, सुमेधा धयाम्ह वसपोलया मां खः ।”

“शास्ता दीपङ्करया सुमङ्गल व तिष्य निम्ह अग्रश्रावकपिं खः, सागत (बर्मी अनुवाद कथं सोभित) वसपोलया उपस्थापक (सेवक) खः ।”

“नन्दा व सुनन्दा वसपोल भगवान्या निम्ह अग्रश्राविकापिं खः, वसपोलया बोधिवृक्ष पीपल वृक्ष खः ।”

“महामुनि दीपङ्करया म्हधिक चय्कु हाकः दु, गुगु दीपवृक्ष व प्रफुल्लित सालराज समान शोभायमान जुया च्वन ।”

“वसपोल महर्षियागु आयु छगू लाख दै दुगु खः । उलि समयतक जीवित जुया वसपोलं तःधंगु जनसमूहयात (संसार सागरं) तरे याना बिज्यात ।”

“सद्धर्मयात प्रकाशित याना छगू तःधंगु जनसमूहयात (संसार सागरं) तरे याना वसपोल तथागत दीपङ्करं थः शिष्यपिं सहितं अग्नि राशियें प्रज्वलित जुया परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।”

“उगु ऋद्धि, उगु यश, उगु चरणय् अङ्कित चक्ररत्न सकतां अन्तर्धान जुया वन । धार्थ्ये नं सकतां संस्कार साररहित अर्थात् विनाश धर्मी खः ।”

२. कौण्डिन्य भगवान् बुद्ध

तथागत दीपङ्करं लिपा छगू असंख्य (कल्प) फुइधुंका कौण्डिन्य धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु शिष्य सम्मेलनय् भिगू खरव, निगूगुली भिगू अरव व स्वंगूगुली गुइगू (९०) करोड प्राणी (भिक्षु) सम्मिलित जूगु खः । उगु इलय् बोधिसत्त्वं विजितावी धयाम्ह चक्रवर्ती राजाया रूप्य उत्पन्न जुया बुद्धप्रमुख भिगू खरव भिक्षुपित महादान (भोजन) बिल । शास्तां ‘बोधिसत्त्व बुद्ध जुइ’ धका आज्ञा जुया बिज्याना धर्मोपदेश याना बिज्यात । वसपोलं शास्तायाके धर्म प्रवचन न्यना राज्य परित्याग याना प्रव्रजित जुया बिज्यात । वसपोलं त्रिपिटक ब्वना च्यागू (अष्ट) समापत्ति व न्यागू (पञ्च) अभिज्ञा प्राप्त याना छुं नं ध्यानं मत्वःतूसे (सिनां) ब्रह्मलोक्य उत्पन्न जुया बिज्यात ।

कौण्डिन्य बुद्धया जन्मभूमि रम्यवती धयागु नगर खः । आनन्द धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ खः । सुजाता धयाम्ह देवी मां खः । भद्र व सुभद्र धयापिं वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । अनुरुद्र (अनिरुद्र) वसपोलया उपस्थापक खः । तिष्या व उपतिष्या निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । सालकल्याणी वृक्ष वसपोलया बोधि (सिमा) खः । वसपोलया म्हधिकः चय्च्याकु हाकः व छगू लाख दै (वसपोलयागु) आयु खः ।

“दीपङ्करस्स अपरेन, कोण्डञ्जो नाम नायको ।
अनन्ततेजो अमितयसो, अप्पमेय्यो दुरासदो”ति” ॥

“तथागत दीपङ्करं लिपा कौण्डिन्य धयाम्ह लोकनायक बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनन्त तेज दुम्ह अमित यश दुम्ह व अप्रमेय अनुपमम्ह खः ।”

३. मङ्गल भगवान् बुद्ध

वसपोलयां लिपा छगू असंख्य (कल्प) फुइधुंका छगू हे कल्पय् प्यम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात – मङ्गल, सुमन, रेवत व सोभित । भगवान् मङ्गलया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । वसपोलया न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू खरव भिक्षु सम्मिलित जूगु खः । निगूगुली भिगू अरव व स्वंगूगुली गुइगू (९०) करोड (भिक्षुपिं दुगु खः) । चिरीमांया पाखें दुम्ह किजा आनन्दकुमार गुइगू (९०) करोड दुगु परिषद् ब्वना धर्मोपदेश न्यनेया नितिं शास्तायाथाय् थ्यंकः बल । भगवानं इमित आनुपूर्विक कथा कना बिज्यात । वसपोलं (आनन्दकुमारं) थःगु परिषद् नापं प्रतिसम्भिदासहितं अर्हत्व प्राप्त याना कया बिज्यात । भगवानं उपिं कुलपुत्रपिनिगु पूर्व चरित्र सिद्धका इमित योगबलं हे चीवर दइगु सिद्धका जःगु ल्हाः ह्वना – ‘वा भिक्षुपिं’ (धका आज्ञा जुया बिज्यात) । इपिं सकलें तत्क्षणय् ऋद्धिबलं प्राप्त जूगु पात्र व चीवर धारण याना ख्वीदैं दुपिं भिक्षुपिनिगु आकृतिं सम्पन्न जुया भगवान्यात वन्दना याना वसपोलया छचालं फेतुत । थ्व हे वसपोलया स्वंगूगु शिष्य सम्मेलन खः ।

(थन छता विशेष खँ छु धाःसां) गथे मेमेपिं बुद्धपिनि चय्कु हाकः दुगु शरीरप्रभा दइगु खः अथे वसपोलयागु मखु । वसपोल भगवान्यागु शरीरप्रभा न्ह्याबलें भिगू लोकधातुतक व्याप्त जुइक फैले जुया च्वनी । (गुकिं याना) सिमा, पृथ्वी, पर्वत, समुद्र व मेमेगु वस्तुतक जक मखु थलबल त्वाःचा आदि नं लुं सिया तगुथें खनेदुगु जुया च्वन । वसपोलया आयु ग्वीद्वः दँ दुगु खः । थुगु कालय् तक (वसपोलया जीवन कालय् तक) चन्द्र सूर्य व अन्य दिव्य वस्तुतयसं थःगु प्रकाश प्रकाशित याये मफुनिगु खः । (उगु इलय्) चां न्हिया भेद सिइके मफुगु खः । गथे सूर्यया प्रकाशं खय्का सत्त्व प्राणीपिं विचरण याइगु खः अथे हे इपिं (प्राणीपिं) न्ह्याबलें बुद्ध-प्रकाशं विचरण याइगु खः । सन्ध्या ई स्वाँ ह्वःगु सिइका अले सुथे भंगःपछित हाःगु सिइका चाः न्हि सिइकीगु जुया च्वन । यदि सुनानं जिके (अर्थकथाचार्ययाके) थथे न्यन धाःसा - छु मेपिं बुद्धपिंके थुजागु प्रभाव मदुला ? जिं थथे लिसः बिये - अवश्य वसपोलपिंके दु, वसपोलपिंके नं इच्छा जुल धाःसा भिद्वः लोकधातु अथवा वयासिवेनं अप्वः थःगु प्रकाशं व्याप्त याना बिज्याये फु । परन्तु वसपोलं न्हापा याना वःगु प्रार्थनाकथं मङ्गल भगवान्यागु शरीरप्रभा मेपिं बुद्धपिनिगु व्यामप्रभा समान न्ह्याबलें भिद्वः योजनतक व्याप्त जुया च्वंगु खः ।

भगवान् मङ्गल बोधिसत्त्व जुया बिज्याबले वेस्सन्तर जुजुथें उत्पन्न जुया थः कलाः कायपिंनाप वङ्गपर्वत वंगु समान छगू पर्वतय् वना च्वना च्वंगु जुया च्वन । उबले खरदाठिक धयाम्ह छम्ह यक्ष महापुरुषं बिया च्वंगु दानयागु खँ न्यना ब्राह्मण भेष कया महासत्त्वयाथाय् वया वसपोलया निम्ह मस्त पवन । महासत्त्वं (थथे बिचाः याना) - 'ब्राह्मणयात कायपिं बिये' धका प्रसन्न चित्त तया जलसहित पृथ्वी कम्प याका निम्हं मस्त व्यूगु खः । उम्ह यक्षं चंक्रमण (ख्यःया) सिथय् आलम्भणया नितिं तया तःगु सिपौत लिधंसा कया अन हे दना तुं महासत्त्वं खंक खंकं पलेस्वाँ दथें निम्ह मस्त नल । यक्षया म्हुतुप्वाः चाय्कुबले म्हुतुं अग्नि ज्वाला वःगु समान हिधाः वया च्वंगु खंका नं महासत्त्वयागु मनय् सँगोछि नं दौर्मनस्य उत्पन्न मजू । (बरु) थथे बिचाः यायां - 'जिपाखें उचित हे दान यानागु जुल' वसपोलयागु शरीरय् आपालं प्रीति व सौमनस्य उत्पन्न जुल । वसपोलं थुजागु कामना याना बिज्यात - भविष्यय् थुकिया फलस्वरूप थुकिया प्रभावं रश्मि पिहाँ वयेमा । वसपोलयागु थुजागु कामनाया फलस्वरूप बुद्ध जुया बिज्यायेवं शरीरं रश्मि पिहाँ वया थुलि थाय्तक व्याप्त जुया स्थित जुया च्वंगु खः ।

वसपोलया मेमेगु नं पूर्व चरित्र दु । वसपोल बोधिसत्त्व जुया च्वंबले छम्ह बुद्धयागु चैत्य खना 'थुम्ह बुद्धया नितिं जिं जीवन परित्याग यायेमाः' धकाः बिचाः याना मशालय् कापः हिनेथें थःगु म्ह छम्हं कापःतं हिना रत्न थुना तःगु लाखौं दां वंगु लुँया देमाय् घ्यो तया उकी द्रोलंबः देवा च्याका उकियात छचनय् तया म्ह छम्हं मि च्याकाः चैत्य चाः ह्युह्युं चच्छि बिते यात । थुकथं सूर्योदयतक कोशिस यात नं वयागु शरीरय् चिम्सँ प्वाःति नं मक्वाः । पद्मगर्भं (पलेस्वाँ भरिभराउ जूगु पुखुली) दुहाँ वनेथें जक जुल । धर्म हे धर्म रक्षा याइम्हसित रक्षा याइ । उकिं हे भगवानं आज्ञा जुया बिज्यागु दु -

“धम्मो हवे रक्खति धम्मचारिं, धम्मो सुचिण्णो सुखमावहाति ।
एसानिसंसो धम्मे सुचिण्णे, न दुग्गतिं गच्छति धम्मचारी”ति” ॥

“धर्माचरण याइम्हसियागु रक्षा निश्चयनं धर्म याइ । उचित धंगं धर्माचरण यायेवं धर्म सुखपाखे यंका बिइ । धर्माचरणया थ्व हे फल खः, धर्माचारी दुर्गती वनी मखु ।”

थ्व हे कर्मया फलस्वरूप भगवान् मङ्गलयागु शरीरप्रभा भिद्वः लोकधातुतक व्याप्त जुया च्वंगु खः ।

उगु इलय् भीमह बोधिसत्त्वं सुरुचि धयाम्ह ब्राह्मण जुया भगवान्यात निमन्त्रणा यायेगु विचारं वसपोलयाथाय् बिज्याना मधुरगु धर्म कथा न्यना - “भन्ते ! कन्हे जिगु भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुँ” धका बिन्ति यात ।

“ब्राह्मण ! छंत गोमह भिक्षु माः ?”

“भन्ते ! छपिनि गुलि परिवार भिक्षु दु ?”

उगु इलय् भगवान्या न्हापांगु सम्मेलन जक जूगु खः, उकिं ‘भ्रिगू अरव दु’ धका आज्ञा जुया बिज्यागु खः ।

“भन्ते ! सकलें व्वना जिगु छेंय् भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुँ ।”

भगवानं स्वीकार याना बिज्यात ।

ब्राह्मणं कन्हेया नितिं (भिक्षुसङ्घसहित भगवान्यात) निमन्त्रणा याना छेंय् वना च्वंगु इलय् बिचाः यात - ‘जिं थुलिमच्छि भिक्षुपितं यागु, जा, वस्त्र आदि ला अवश्य बिये फु परन्तु वसपोलपितं फेतुकेत थाय् गन कायेगु ? वसपोलयागु थुजागु चिन्तां याना चय्प्यद्वल योजन तापाक्क च्वना च्वंमह देवराज इन्द्रयागु पण्डुकम्बल शिलासनय् व्वाना वल । शक्रं थथे बिचाः यात - ‘सुनां जित थुगु थासं च्युत यायेत सना च्वन’ धका दिव्यचक्षुं स्वःगु बखतय् महापुरुषयात खंका - ‘थुमह सुरुचि धयाम्ह ब्राह्मणं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात निमन्त्रणा याना वसपोलपिनि नितिं फेतुकेत थाय्यागु बारे धन्दा चिन्ता कया बिज्याना च्वन, जि नं अन वना पुण्यय् सहभागी जुइ माल धका बिचाः याना बसिला व कःति ल्हाती तया सिकमियागु भेष कया महासत्त्वया न्ह्योने प्रकट ज्वन ।’

वं न्यन- “सुयां छुं ज्या याके माला ?” महापुरुषं वयात खनां न्यन - “छिं छु ज्या याना दी फु ?” (वं लिसः बिल) ‘जिगु नितिं छु नं विद्या (शिल्प) अज्ञात मजू, छें दय्के माःसां, मण्डप (हल = दबू) दय्के माःसां न्ह्यांगु दय्के माःसां जिं दय्का बिइ सः ।’

“अथे जूसा जिथाय् ज्या दु ।”

“आर्य ! व छु ज्या खः ?”

“जिं कन्हे भ्रिगू अरव भिक्षुपिनि नितिं निमन्त्रणा बिया वयेधुन । छु वसपोलपितं फेतुके नितिं मण्डप दय्का बिये फुला ?”

“जिं दय्का बिइ फु यदि छलपोलं जित ज्याला बिया बिज्याये फुसाः ।”

“तात ! जिं बिइ फु ।”

“साधु ! अथेसा दय्का बिइगु जुल धका धया थाय् स्वःवन ।”

उगु भ्रिनिगू योजन ब्याः दुगु व भ्रिस्वंगू योजन हाकः दुगु भूभाग कसिणमण्डल समान माथं वन । वं - ‘थुलि थासय् न्हेगू रत्न दुगु मण्डप बने जुइमा’ धका बिचाः याना अवलोकन यात । उगु इलय् पृथ्वी तःज्यानां छ्रगू मण्डप पिहाँ वल । उगु लुंयागु थांमय् वहःयागु घः, वहःयागु थांमय् लुंयागु घः दुगु जुया च्वन । मणियागु थांमय् मणिमय् घः व सप्तरत्नमय थांमय् सप्तरत्न दुगु घः थापना याना तःगु दु । अनलि वं (थथे बिचाः याना) अवलोकन यात - ‘मण्डपया दुने दथुइ दथुइ गं मालाया किनकिन जाल दयेमा’ । वं खंक खंक थुजागु गं किनकिन जाल खाया तःगुथें च्वंक दत, गुकिं विस्तारं फय् वयेवं न्याता

प्रकारया तूर्ययागु मधुरगु ध्वनि पिहाँ वइगु खः, दिव्य संगीत याःगु समान सः वइगु जुया च्वन । उगु सः पिहाँ वइबले देवतापिनिगु दिव्य बाजँ सःथें च्वंगु जुया च्वन । हानं वं बिचाः यात - 'दथुइ दथुइ सुगन्ध व मालायागु लहर खाया तःगु दयेमा ।' (तत्क्षणय) माला खाया तःगु दत । 'भिगू खरव भिक्षुपिनि नितिं आसन व पात्र दिकेगु खःचा पृथ्वी तज्याना पिहाँ वयेमा' । उगु हे क्षणय इपिं फुक्क पिहाँ वल । 'छगू छगू कुं पत्तिकं छगः छगः लःघः पिहाँ वयेमा ।'

थथे वं छु बिचाः यात तुरुन्तमय् हे अन लःघः पिहाँ वल । थुलि दय्केधुंका वं ब्राह्मणयाथाय् वना धाल - "आर्य ! बिज्याहूँ, थःगु मण्डप स्वया जित ज्याला बिया बिज्याहूँ ।"

महापुरुषं (बोधिसत्त्वं) मण्डप स्वःवन । खनेसाथं हे वयागु म्ह छम्हं न्याता प्रकारयागु प्रीतिं (आनन्दं) जाल । अनलि मण्डप स्वया वयात थथे जुल - 'थुगु मण्डप सुं मनुष्यापाखें बने जूगु अवश्य मखु ।' जिगु बिचाः व जिगु गुणया कारणं निश्चय नं इन्द्रया भवन क्वाना वल जुइ । अनलि देवराज शक्र पाखें थुगु मण्डप दय्के ब्यूगु जुइमाः । थुजागु बांलागु मण्डपय् च्वना छन्हु जक दान बिइगु धयागु जिगु नितिं उचित मजू । जिं छगू सप्ताहतक दान बिये धका वसपोलं बिचाः याना बिज्यात । वाट्य पदार्थ न्ह्याक्को दान ब्यूसा नं बोधिसत्त्व धयापितं गुबलें सन्तोष जुइ मखु । समाये यानां तःगु छयों ध्येना, अजः उला तःगु मिखा लिकया, नुगः स्यें ध्येना बिइगु इलय् जक बोधिसत्त्वपितं त्यागया खँय् सन्तोष जुइगु जुया च्वन ।

सिबि जातकय् भीमह बोधिसत्त्वयात नं न्हिन्हिं न्यागू लाख कार्षापण बिया, नगरया प्यखें नं धवाखाय् दान बिइकल नं त्यागजनित तृप्ति प्राप्त याये मफु । देवराज इन्द्रं ब्राह्मण भेषय् वया वसपोलयागु निगः मिखा फवंगु बखतय् उबले मिखा लिकया ब्यूगु इलय् हे जक वसपोलयात प्रसन्नता जुल । उगु इलय् सँ गोछि नं वसपोलया चित्त विकृत मजू । थुगु कथं (पिनेया) दानं बोधिसत्त्व धयापिं तृप्ति जुइ मखु । अथे हे सुरुचि बोधिसत्त्व महापुरुषं नं, 'छगू सप्ताहतक भिगू खरव भिक्षुपितं दान बियेमाः' धका बिचाः याना उगु मण्डपय् च्वना छगू सप्ताहतक 'गवपान' धयागु दान बिल ।

ततःगोगु कराइलय् दुरु तया मि च्याःगु भुतुलिइ देखुनां दुरु सुकेबले पा जुजुं सुके जुयेवं निगःचा जाकि तया कस्ती, साखः चुं, घ्यः आदि तया थुइगु भोजनयात 'गवपान' धाइ । (अन केवल) मनूतय्सं जक जा तयां फुगु मखु । देवतापिसं नं मुना जा तायेत ग्वाहालि याःवल । उगु भिनिगू भिंस्वगू योजन तब्याःगु थासय् सकल भिक्षुपिं च्वनेत थाय् मगाःगु जुया च्वन । वसपोल भिक्षुपिसं थथःगु योगबलं फेतुत ।

अन्तिम दिनय् सकल भिक्षुपिनिगु पात्र सिला भैषज्यया नितिं घ्यः, मखन, कस्ति, साखः आदि उकी जाय्का स्वपु स्वपु चीवर तया बिल । नवप्रव्रजित भिक्षुपितं प्राप्त जूगु चीवर छज्वःया छगू लाख मू वं । शास्तां थुगु दानयात अनुमोदन यायां - 'थुम्ह पुरुषं थुजागु दान बिल, भविष्यय् ध्व छु जुइ, (धका बिचाः यायां) निगू असंख्यय्य छगू लाख कल्प लिपा भविष्यय् थुम्ह गौतम धयाम्ह बुद्ध जुइ' धका खंका महापुरुषयात सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात - "थुजा थुजागु समय फुइधुंका छलपोल गौतम धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्याइ ।"

महापुरुषं वसपोल (बुद्ध) यागु व्याकरण न्यना- "जि बुद्ध जुइगुसा जित गृहीजीवन छु यायेत ? जि प्रव्रजित जुइ" आदि अनेक प्रकारं चिन्तना याना थःगु उगु (अपार) सम्पत्ति ई फायथें त्वःता शास्तायाथाय् वना प्रव्रजित जुया बुद्धवचन सिइका अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना आयु फुइधुंका ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

भगवान् मङ्गलयागु नगरया नां उत्तर खः । वसपोलया बौ नं उत्तर धयाम्ह क्षत्रिय खः । मांया नां उत्तरादेवी खः । सुदेव व धर्मसेन निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । पालित वसपोलया उपस्थापक खः । सीवली व अशोका धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । नागवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । चय्च्याकु (८८) हाकःगु

वसपोलया म्ह धिकः खः । ग्वीद्वः दैतक जीवित जुया वसपोल महापरिनिर्वाण प्राप्त याना बिज्यात । उबले भिद्वः चक्रवाल्य् तत्क्षण्य् अन्धकार जुल । सकभनं चक्रवाल्यापिं मनुष्य (प्राणी) पिं ततःसकं ख्वयेगु हालेगु यात ।

“कोण्डञ्जस्स अपरेन, मङ्गलो नाम नायको ।
तमं लोके निहन्त्वान, धम्मोक्कमभिधारयी’ति” ॥

“भगवान् कौण्डिन्यं लिपा मङ्गल धयाम्ह लोकनायकं (बुद्धं) लोकयागु अन्धकार नष्ट याना धर्मरूपी प्रकाश दीप धारण याना बिज्यात ।”

४. सुमन भगवान् बुद्ध

थुगु प्रकारं भिद्वः लोकधातुयात अन्धकार याना भगवान् मङ्गल महापरिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं सुमन नामक शास्ता (बुद्ध) उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलन्य् भिगू अरव भिक्षुपिं मुन । कञ्चन पर्वतय् जूगु निगूगु सम्मेलनय् गुंगू खरव व स्वंगूगु सम्मेलनय् च्यागू अरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः । उगु इलय् महासत्त्व अतुल धयाम्ह महर्द्धिक व महानुभावम्ह नागराज जुया च्वन । वसपोलं ‘बुद्ध उत्पन्न जुल’ धयागु न्यना थःगु जाति कुल्यापिं सकलें ब्वना नागभवनं पिहाँ वया भिगू अरव भिक्षुपिसं चाःहुइका बिज्याना च्वंम्ह वसपोल भगवान्यात दिव्य बाजं थानां सत्कार यायां महादान बिया छम्ह छम्ह भिक्षुपित् छज्वः छज्वः दुशासा बिया त्रिरत्नयागु शरण ग्रहण यात । वसपोलं (सुमन बुद्धं) “छलपोल भविष्य्य् बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां क्षेम खः । सुदत्त वसपोलया बौ व सिरिमा वसपोलया मां खः । शरण व भावितात्मा वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । उदेन उपस्थापक खः । सोणा व उपसोणा निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । नागवृक्ष बोधिवृक्ष खः । गुइकु हाकःगु वसपोलया म्ह धिकः खः । गुइद्वः दै वसपोलया आयु दुगु खः ।

“मङ्गलस्स अपरेन, सुमनो नाम नायको ।
सब्बधम्मोहि असमो, सब्बसत्तानमुत्तमो’ति” ॥

“भगवान् मङ्गलयां लिपा सुमन धयाम्ह लोकनायक (बुद्ध) जुया बिज्यात, गुम्ह वसपोल सकतां खँय् अनुपमम्ह व सकल प्राणीपिमंध्ये श्रेष्ठम्ह खः ।”

५. रेवत भगवान् बुद्ध

वसपोल (सुमन भगवानं) यां लिपा रेवत धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात । वसपोलया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिक्षुपिनिगु ल्याः असंख्य अत्याख जुया च्वन । निगूगु सम्मेलनय् भिगू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु व स्वंगूगु सम्मेलनय् नं उलि हे दुगु जुया च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व अतिदेव धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण जुया शास्तायागु धर्मदेशना न्यना (त्रिरत्नयागु) शरण्य् प्रतिष्ठित जुल । अले

वसपोलं निपा ल्हाः ज्वजलपा चित्त मल प्रहाणया नितिं वसपोल शास्तायागु स्तुति याना उत्तरासंग ब्वहःलय पाछाया वसपोलयात पूजा यात । वसपोलं नं 'छ्रपिं बुद्ध जुया बिज्याइ' धका आज्ञा जुया बिज्यात । वसपोल भगवान् (रेवत) या नगरया नां धान्यवती^{२१} खः । विपुल धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ खः । विपुला धयाम्ह वसपोलया मां खः । वरुण व ब्रह्मदेव वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । संभव धयाम्ह उपस्थापक खः । भद्रा व सुभद्रा निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । नागवृक्ष हे बोधिवृक्ष खः । वसपोलया म्ह धिकः चय्कु हाकः दु, ख्वीद्वः दं आयु खः ।

“सुमनस्स अपरेन, रेवतो नाम नायको ।
अनूपमो असदिसो, अतुलो उत्तमो जिनो'ति” ॥

“भगवान् सुमनं लिपा रेवत धयाम्ह नायक (बुद्ध) जुया बिज्यात, गुम्ह वसपोल अनुपम, अद्वितीय, अतुल व उत्तम जुया बिज्याकम्ह जिन (बुद्ध) खः ।”

६. सोभित भगवान् बुद्ध

वसपोल (बुद्ध रेवत) यां लिपा सोभित धयाम्ह शास्ता (बुद्ध) उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगू खः । न्हापांगु सम्मेलनय् छ्रगू अरव भिक्षुपिं दुगू खः । निगूगुली ग्वीगू करोड व स्वंगूगुली चय्गू करोड भिक्षुपिं दुगू खः । उगु इलय् बोधिसत्त्वं अजित धयाम्ह ब्राह्मण जुया शास्तायागु धर्मोपदेश न्यना (त्रिरत्न) या शरणय् प्रतिष्ठित जुया बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घपिंत भोजन याका बिज्यात । वसपोलं नं “छ्रपिं बुद्ध जुइ” धका आज्ञा जुया बिज्यात । उगु इलय् भगवान्या नगर सुधर्म धयागु खः । बौ सुधर्म धयाम्ह जुजु खः, सुधर्मा धयाम्ह वसपोलया मां खः । असम व सुनेत्र निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । अनोम धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । नकुला व सुजाता निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । नागवृक्ष हे बोधिवृक्ष खः । न्येच्याकु हाकःगु वसपोलया म्हधिकः व ग्वीद्वः दं वसपोलया आयु खः ।

“रेवतस्स अपरेन, सोभितो नाम नायको ।
समाहितो सन्तचित्तो, असमो अप्पटिपुग्गलो'ति” ॥

“भगवान् रेवतं लिपा सोभित धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह समाधि प्राप्त शान्त, अतुलनीय व अद्वितीय पुरुष खः ।”

७. अनोमदर्शी भगवान् बुद्ध

वसपोल (सोभित भगवान्) यां लिपा छ्रगू असंख्य (कल्प) फुइधुंका व हे छ्रगू कल्पय् अनोमदर्शी, पद्म व नारद धयापिं स्वम्ह बुद्धपिं जुया बिज्यात ।

भगवान् अनोमदर्शीया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगू खः । न्हापांगुली च्यागू लाख भिक्षुपिं, निगूगुली न्हेगू लाख भिक्षुपिं व स्वंगूली खुगू लाख भिक्षुपिं सम्मिलित जूगू खः । उगु इलय् बोधिसत्त्व महात्रुद्धि भावं

२१. अट्टसालिनी अट्टकथासं 'सुधान्यवती' खने दु ।

सम्पन्नपिं आपालं प्रतापीपिं करोडौ यक्षतय् मालिक जुया च्वंम्ह छम्ह यक्ष सेनापति खः । बुद्ध उत्पन्न जुल धयागु खँ न्यना वसपोल अन वना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात भोजन याकल । शास्तां 'छ्रपिं बुद्ध जुया बिज्याइ' धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

अनोमदर्शी भगवान्यागु नगरया नां चन्द्रवती खः । यशवान धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ व यशोधरा वसपोलया मां खः । निसभ व अनोम वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । वरूण धयाम्ह उपस्थापक खः । सुन्दरी व सुमना निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । अर्जुनवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । वसपोलया म्ह धिकः न्येच्याकु हाकः दु, छगू लाख दँ वसपोलया आयु दुगु खः ।

“सोभितस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
अनोमदस्सी अमितयसो, तेजस्सी दुरतिक्कमो'ति” ॥

“भगवान् सोभितं लिपा नरश्रेष्ठ भगवान् अनोमदर्शी उत्पन्न जुया बिज्यात, गुम्ह अपार यश सम्पन्न तेजस्वी व अदुर्जयम्ह खः ।”

८. पद्म भगवान् बुद्ध

वसपोल (अनोमदर्शी भगवान्) यां लिपा पद्म धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु खः । न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः । निगूगुली स्वंगू लाख भिक्षुपिं व स्वंगूगुली, गुगु गामं तापाक्क जंगलय् जूगु खः, उकी महावनखण्डवासी भिक्षुपिंमध्ये निगू लाख भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः । तथागत उगु इलय् वन्धखण्डय् बिज्याना च्वंबले बोधिसत्त्व सिंह जुया शास्तायात निरोधसमापन्न जुया बिज्यागु खंका प्रसन्न चित्त तथा वसपोलयात वन्दना व प्रदक्षिणा याना प्रीति व सौमनस्य प्राप्त याना काल । हानं स्वकोतक सिंहनाद याना छगू सप्ताहतक बुद्धारम्भणय् ध्यान च्वच्चं (उपलब्ध) प्रीतियात मतोतूसे उगु प्रीति दुगु आनन्दय् निमग्न जुया जीवनया मोह त्याग याना शिकारया नितिं मवंसे ध्यानय् तुं च्वना च्वन ।

छगू सप्ताह वनेवं समापति ध्यानं दना बिज्याम्ह शास्तां सिंहयात खंका चिन्तना याना बिज्यात - थुम्ह सिंहं भिक्षुसङ्घ खना श्रद्धा सम्पन्नम्ह जुया भिक्षुसङ्घयात वन्दना याइ, (उकिं) भिक्षुसङ्घ (थन) वयेमा । भिक्षुपिं तत्क्षणय् हे अन थ्यंकः वल । सिंहयाके सङ्घप्रति श्रद्धा उत्पन्न जुल । वयागु मनयागु खँ सिइका शास्तां “छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् पद्मया चम्पक धयागु नगर खः । असम धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः, असमा धयाम्ह मां खः । साल व उपसाल धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । वरूण धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । रामा व सुरामा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । सोणवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । न्यय्च्याकु हाकःगु म्ह धिकः वसपोलया शरीर खः । छगू लाख दँ वसपोलया आयु खः ।

“अनोमदस्सिस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
पदुमो नाम नामेन, असमो अप्पटिपुगलो'ति” ॥

“भगवान् अनोमदर्शीयां लिपा नरश्रेष्ठ पद्म धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपम व अद्वितीय खः ।”

९. नारद भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् पद्म) यां लिपा नारद धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् गुंगू अरव, स्वंगूगुली च्यागू खरव भिक्षुपिं मूंगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व ऋषि परम्पराकथं प्रव्रजित जुया न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ती पूर्ण अधिकार प्राप्त याना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात भोजन याका ह्याउँगु श्रीखण्डं वसपोलयात पूजा यात । वसपोलं नं “छपिं भविष्य्य बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां धान्यवती खः । सुदेव धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ व अनोमा धयाम्ह वसपोलया मां खः । भद्रशाल व जितमित्र निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । वशिष्ठ वसपोलया उपस्थापक खः । उत्तरा व फाल्गुणी निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । महासोणवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । च्यय्च्याकु हाकः वसपोलया शरीर दु, गुड्डः दै वसपोलया आयु खः ।

“पदुमस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
नारदो नाम नामेन, असमो अप्पटिपुगलो’ति” ॥

“भगवान् पद्मयां लिपा नर श्रेष्ठ नारद धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपमम्ह व अद्वितीय पुरुष खः ।”

१०. पद्मोत्तर भगवान् बुद्ध

भगवान् नारदयां लिपा छगू असंख्य कल्प बिते जुइधुंका छगू कल्पय् छम्ह जक पद्मोत्तर धयाम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । वैभार पर्वतय् जूगु निगूगु सम्मेलनय् गुगू खरव व स्वंगूगुली च्यागू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं जटिल धयाम्ह तःधंम्ह महाजन (सम्मानित नागरिक) जुया बुद्धप्रमुख भिक्षुपिंत स्वपु चीवर (अन्तरवासक, उत्तरासंग, सङ्घाटी) दान बिल । वसपोलं नं - “छपिं भविष्य्य बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् पद्मोत्तरया बुद्ध इलय् अन्य तीर्थिकपिं सुं मदुगु जुया च्वन । सकल देवतापिं व मनुष्यपिं बुद्धयागु शरणय् प्रतिष्ठित जूपिं खः । वसपोलयागु नगरयागु नां हंसवती खः । आनन्द धयाम्ह क्षत्रिय वसपोलया बौ, सुजाता धयाम्ह वसपोलया मां खः । देवल व सुजात धयापिं वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । सुमन धयाम्ह उपस्थापक खः । अमिता व असमा निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । सालवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर च्यय्च्याकु हाकः दु । (वसपोलया) शरीरयागु प्रकाश छचाःखेरं भिनिगू योजनतक फैले जुया च्वंगु खः । छगू लाख दै वसपोलया आयु दुगु खः ।

“नारदस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
पदुमुत्तरो नाम जिनो, अक्खोभो सागरूपमो’ति” ॥

“भगवान् नारदयां लिपा पुरुष श्रेष्ठ पद्मोत्तर धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह सागर समान चांचल्य रहितम्ह खः ।”

११. सुमेध भगवान् बुद्ध

वसपोल पद्मोत्तर भगवानयां लिपा स्वीद्वः (३० हजार) कल्प बिते जुइधुंका छगू हे कल्पय् सुमेध व सुजात धयापिं निम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् सुमेधया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलन सुदर्शन नगरय् जुल । अन छगू अरव क्षीणास्रव अर्हत्पिं सम्मिलित जूगु जुल । निगूगुली गुइगू करोड व स्वंगूगुली चयगू करोड दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व उत्तर धयाम्ह माणवक जुया बँय् म्हुया स्वथना तःगु चयगू करोड धन लिकया ईना बिया बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात भव्यरूपं दान बिया धर्मोपदेश न्यना (त्रिरत्नयागु शरणय् प्रतिष्ठित जुया) छेँनं पिहाँ वया प्रव्रजित जुल । वसपोल शास्तां नं “छपिं भविष्य् बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् सुमेधया नगरया नां सुदर्शन खः । सुदत्त धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ व सुदत्ता धयाम्ह वसपोलया मां खः । शरण व सर्वकाम धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । सागर वसपोलया उपस्थापक खः । रामा व सुरामा धयापिं वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । महानीप (नी हः) सिमा वसपोलया बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर चय्च्याक् हाकः दु, रवीद्वः दँ तक वसपोलया आयु खः ।

“पद्मुत्तरस्स अपरेन, सुमेधो नाम नायको ।
दुरासदो उगतेजो, सब्बलोकुत्तमो मुनी’ति” ॥

“भगवान् पद्मोत्तरयां लिपा सुमेध धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह दुराक्रमणीय उग्रतेज व समस्त लोकय् उत्तमम्ह मुनि खः ।”

१२. सुजात भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् सुमेध) यां लिपा सुजात धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् ख्वीगू लाख भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः । निगूगुली न्ययगू लाख व स्वंगूगुली प्यीगू लाख भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व चक्रवर्ती जुजु जुया च्वंबले बुद्ध उत्पन्न जुल धयागु खँ न्यना वसपोलयाथाय् थ्यंकः वना धर्मोपदेश न्यना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात सप्तरत्नसहित प्यंगू महाद्वीपयागु राज्य दान बिया शास्तायाथाय् प्रव्रजित जुल । सकल देशवासीपिं देशय् उत्पन्न जूगु पदार्थ ज्वना भिक्षुसङ्घया नितिं आरामिक कृत्य यायां बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात न्हिन्हिं भोजन दान बिइगु याना च्वन । वसपोलं नं “छपिं भविष्य् बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां सुमङ्गल खः । उग्रत धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ व प्रभावती धयाम्ह वसपोलया मां खः । सुदर्शन व सुदेव धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । नारद वसपोलया उपस्थापक खः । नागा व नागसमाला धयापिं अग्रश्राविकापिं खः । महावेणु (पंमा) वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । धया तःगु दु, उगु पंया हवः मदुगु ख्वातुसे च्वंगु तःत्यागु सिमार्थे जागु वृक्षय् ततःकागु कचा फैले जूगु च्चका म्हय्खाया पपूथे च्वाउंसे च्वंगु शोभायमान जुया बांलागु जुया च्वन । वसपोल भगवान्या शरीर न्यय्कु हाकः व वसपोलया आयु गुइद्रः दै खः ।

“तत्थेव मण्डकप्पम्हि, सुजातो नाम नायको ।
सीहहनुसभवखन्धो, अप्पमेय्यो दुरासदो’ति” ॥

“मेगु हे मण्डकल्पय् सुजात धयाम्ह लोकनायक जुया बिज्यात, गुम्ह सिंहयार्थे वाकुधी दुम्ह वृक्षभस्कन्ध दुम्ह अप्रमेय दुराक्रणीयम्ह खः ।”

१३. प्रियदर्शी भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् सुजात) यां लिपा भिंच्यासः कल्प बिते जुइधुंका छगू कल्पय् प्रियदर्शी, अर्थदर्शी, धर्मदर्शी धयापिं स्वम्ह बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् प्रियदर्शीया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू खरव भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् ग्वीगू करोड व स्वंगूगुली चय्गू करोड भिक्षुपिं दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व स्वंगू वेदं पारंगतम्ह काश्यप धयाम्ह माणवक जुया शास्तायागु धर्मोपदेश न्यना भिगू खरव धन खर्च याना सङ्घाराम (विहार) दय्का (त्रिरत्नयागु) शरण व पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित जुल ।

उबले शास्तां भिंच्यासः कल्प बिते जुइवं “छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां अनोम खः । सुदिन्न धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः, चन्द्रा धयाम्ह वसपोलया मां खः । पालित व सर्वदर्शी धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । सोभित वसपोलया उपस्थापक खः । सुजाता व धर्मदिन्ना धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । प्रियंगुवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर चय्कु हाकः व वसपोलया आयु गुइद्रः दै खः ।

“सुजातस्स अपरेन, सयम्भू लोकनायको ।
दुरासदो असमसमो, पियदस्सी महायसो’ति” ॥

“भगवान् सुजातयां लिपा लोकनायक प्रियदर्शी बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह स्वयम्भु, दुराक्रमणीय, अनुपम व महायशस्वीम्ह खः ।”

१४. अर्थदर्शी भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् प्रियदर्शी) यां लिपा अर्थदर्शी धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया विज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् गुइच्यागू (९८) लाख भिक्षुपिं दुगु खः । निगूगु व स्वंगूगु सम्मेलनय् चय्च्यागू लाख भिक्षुपिं दुगु खः ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व सुसीम धयाम्ह ऋद्धिं सम्पन्नम्ह तपस्वी जुया देवलोकं मन्दार पुष्प स्वाया कुसाः दय्का शास्तायात पूजा यात । वसपोलं नं “छ्रपिं बुद्ध जुया विज्याइ” धका भविष्यवाणी याना विज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां शोभित^{२२} खः । सागर धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । सुदर्शना धयाम्ह वसपोलया मां खः । शान्त व उपशान्त धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । अभय धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । धर्मा व सुधर्मा धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । चम्पक वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । चय्कु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । शरीरप्रभा न्ह्याबलें छचाखेरं छगू योजनतक व्याप्त जुया च्वना च्वनी । छगू लाख दै वसपोलया आयु खः ।

“तत्थेव मण्डकप्पम्हि, अत्थदस्सी नरासभो ।
महातमं निहन्त्वान, पत्तो सम्बोधिमुत्तम’न्ति” ॥

“उगु मण्डकल्पय् नरश्रेष्ठ अर्थदर्शी भगवानं घोर अन्धकारयात विनष्ट याना उत्तमपद सम्बोधि प्राप्त याना विज्यात ।”

१५. धर्मदर्शी भगवान् बुद्ध

वसपोल (अर्थदर्शी भगवान्) यां लिपा धर्मदर्शी धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया विज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् छगू अरव भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् न्हयगू (७०) करोड^{२३} व स्वंगूगुली चय्गू करोड भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व देवतापिनि जुजु शक्र जुया दिव्य गन्ध व पुष्प व दिव्य बाजं थाना पूजा यात । वसपोलं नं “छ्रपिं भविष्यत् बुद्ध जुया विज्याइ” धका भविष्यवाणी याना विज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां शरण खः । शरण धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । सुनन्दा धयाम्ह वसपोलया मां खः । पद्म व स्पशदेव धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । सुनेत्र धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । क्षेमा व सर्वनामा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । ह्याउंगु कुरवकवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः, उकियात बिम्बिजाल नं धाइगु जुया च्वन । वसपोलया शरीर चय्कु हाकः दु व छगू लाख कल्पतक वसपोलया आयु दु ।

“तत्थेव मण्डकप्पम्हि, धम्मदस्सी महायसो ।
तमन्धकारं विधमित्वा, अतिरोचति सदेवके’ति” ॥

२२. अट्टसालिनी अट्टकथास “शोभन” धयागु नगर खः ।

२३. अट्टसालिनी अट्टकथास निकोगु सम्मेलनय् ९० गू कोटी संख्या दु ।

“व हे मण्डकल्प्य महायशस्वी धर्मदर्शी बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह उगु अन्धकारयात विनष्ट याना देवसहित थुगु लोक्य प्रकाशित जुया बिज्यात ।”

१६. सिद्धार्थ भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् अर्थदर्शी) यां लिपा थुगु कल्पं गुडप्यंगू कल्प्य (न्हापां) सिद्धार्थ धयाम्ह छम्ह हे जक बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् भिगू अरव भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् गुंगू खरव व स्वंगूगुली च्यागू खरव भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व उग्रतेज अभिजा बल सम्पन्न जुया मङ्गल धयाम्ह तपस्वी जुया महाजम्बुफल हया तथागतयात चढे यात । तथागतं उगु फल भपा बिज्याना “ग्वीप्यंगू कल्प बिते जुइधुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइम्ह बोधिसत्त्व खः” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां वैभार खः । जयसेन धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । सुस्पर्शा धयाम्ह वसपोलया मां खः । सम्बल व सुमित्र धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । रेवत धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । सीवली व सुरामा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । कर्णिकारवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । स्वीकु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । छगू लाख दै तक वसपोलया आयु खः ।

“धम्मदस्सिस्स अपरेन, सिद्धत्थो नाम नायको ।
निहनिन्त्वा तमं सब्बं, सूरियो अब्भुग्गतो यथा’ति” ॥

“धर्मदर्शीयां लिपा सिद्धार्थ धयाम्ह बुद्धं सर्व अन्धकारयात नष्ट याना सूर्यथे उदय जुया बिज्यात ।”

१७. तिष्य भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् सिद्धार्थ) यां लिपा थुगु कल्पं ग्वीनिगू कल्प न्हापा तिष्य व पुष्य धयापिं निम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् तिष्यया स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् छगू अरव भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् गुडगू करोड व स्वंगूगुली चयगू करोड भिक्षुपिं दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं महाऐश्वर्य व यशं सम्पन्नम्ह सुजात धयाम्ह क्षत्रिय जुया ऋषि परम्पराकथं प्रव्रजित जुया महान् ऋद्धिबल प्राप्त याना बिज्याना च्चंबले बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यागु दु धका न्यना दिव्य मन्दार स्त्री, पलेस्त्री व पारिजात स्त्री हया प्यंगू प्रकारया परिषद्या दथुइ वना तथागतयात पूजा यात । आकाशय् स्त्री ह्वला पूजा यात । वसपोल शास्तां नं वसपोलयात नं “थुगु कल्पं ग्वीनिगू कल्प बिते जुइधुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां क्षेम खः । वसपोलया बौ जनसन्ध धयाम्ह क्षत्रिय खः, मांया नां पद्मा खः । ब्रह्मदेव व उदय धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । समङ्ग धयाम्ह उपस्थापक खः । फुस्सा व सुदत्ता धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । असनवृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । वसपोलया म्ह धिकः ख्वीकु हाकः दु, छगू लाख दै वसपोलया आयु खः ।

“सिद्धत्थस्स अपरेन, असमो अप्पटिपुग्गलो ।
अनन्तसीलो अमितयसो, तिस्सो लोकग्गनायको’ति” ॥

“भगवान् सिद्धार्थयां लिपा अनन्त शील सम्पन्नम्ह, अमितयश दुम्ह, अनुपमम्ह, अद्वितीय पुरुष तिष्य धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात ।”

१८. पुष्य भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् तिष्य) यां लिपा पुष्य धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् ख्वीगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगुली न्येगू लाख व स्वंगूगुली स्वीनिगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व विजितावी धयाम्ह जुजु जुया (थःगु) विशाल राज्य परित्याग याना शास्तायाथाय् वना भिक्षु जुया त्रिपिटक ब्वना जनसमुदाययात धर्मकथा कनिम्ह जुया च्चन । (वसपोलं) शीलपारमिता नं पुरे याना बिज्यात । वसपोल बुद्धं नं वसपोलयात कया अथे हे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगर काशी खः । जयसेन धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । सिरिमा धयाम्ह वसपोलया मां खः । सुरक्षित व धर्मसेन धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । सभिय धयाम्ह वसपोलया उपस्थापक खः । चाला व उपचाला धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । आमलक वृक्ष बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर न्येच्याकु हाकः दु । ग्वीइद्धः दं वसपोलया आयु खः ।

“तत्थेव मण्डकप्पम्हि, अहु सत्था अनुत्तरो ।
अनूपमो असमसमो, फुस्सो लोकग्गनायको’ति” ॥

“उगु मण्डकल्पय् अलौकिक शास्ता पुष्य धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपमम्ह, अद्वितीयम्ह लोकनायक खः ।”

१९. विपश्यी भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् पुष्य) यां लिपा थुगु कल्पं ग्वीछगू कल्प न्हापा भगवान् विपश्यी उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु खुइच्यागू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् छगू लाख व स्वंगूगुली चय्दः भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वं महर्दिक महानुभाव सम्पन्नम्ह अतुल धयाम्ह नागराजा जुया सप्तरत्न जडे याना तःगु छगू लुँया सिंहासन भगवान्यात चढे यात । वसपोलं नं “थुगु कल्पं ग्वीछगू कल्प बिते जुइधुंका छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां बन्धुमती खः । बन्धुमान् धयाम्ह जुजु वसपोलया बौ खः । बन्धुवती धयाम्ह वसपोलया मां खः । खण्ड व तिष्य वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । अशोक वसपोलया उपस्थापक खः । चन्दा व चन्द्रमित्रा धयापिं निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । पाटलिवृक्ष बोधिवृक्ष खः ।

चय्कु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । शरीरप्रभा न्ह्याबलें न्हेगू योजनतक व्याप्त जुया च्वनिगु खः ।
वसपोलया आयु चय्द्रः दै खः ।

“फुस्सस्स च अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
विपस्सी नाम नामेन, लोके उप्पज्जि चक्खुमा’ति” ॥

“भगवान् पुष्यया लिपा नर श्रेष्ठ, चक्षुष्मान विपश्वी धयाम्ह बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात ।”

२०. शिखी भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् विपश्वी) यां लिपा थुगु कल्प सिबे स्वीछगू कल्प न्हापा शिखी व विश्वभू
धयापिं निम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् शिखीया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु
सम्मेलनय् छगू लाख भिक्षुपिं दुगु जुल । निगूगु सम्मेलनय् चय्द्रः व स्वंगूगुली न्हेय्द्रः (७० हजार) भिक्षुपिं
दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वं अरिन्दम धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्वंबले बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात चीवर
सहित भोजन प्रदान याना सप्तरत्नं सुसज्जित हस्तिरत्न दान बिल । किसिरत्न भिक्षुपिनि नितिं योग्य
मजूगुलिं किसि बराबर प्रत्यय वस्तुत चढे यात । वसपोलं नं “थुगु कल्पं स्वीछगू कल्प बिते जुइधुंका
छलपोल बुद्ध जुया बिज्याइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या अरुणवती धयागु नगर खः । अरुण धयाम्ह क्षत्रिय जुजु वसपोलया बौ खः,
प्रभावती वसपोलया मां खः । अभिभू व संभव निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । क्षेमंकर धयाम्ह उपस्थापक खः ।
सखिला व पद्मा निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । पुण्डरीक वृक्ष (धयागु तुयुगु अँमा) वसपोलया बोधिवृक्ष खः ।
स्वीन्हेय्कु हाकः वसपोलया शरीर खः । वसपोलया शरीरप्रभा स्वंगू योजनतक व्याप्त जुया च्वन ।
स्वीन्हेय्द्रः दै वसपोलया आयु खः ।

“विपस्सिस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
सिखिद्धयो नाम जिनो, असमो अप्पटिपुग्गलो’ति” ॥

“भगवान् विपश्वीयां लिपा नरश्रेष्ठ शिखी धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह अनुपमम्ह व अद्वितीय
पुरुष खः ।”

२१. विश्वभू भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् शिखी) यां लिपा वेस्सभू (विश्वभू) धयाम्ह शास्ता उत्पन्न जुया बिज्यात ।
वसपोलया नं स्वंगू शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । न्हापांगु सम्मेलनय् चय्द्रः भिक्षुपिं दुगु खः । निगूगुली न्हेद्रः
भिक्षुपिं व स्वंगूगुली ख्वीद्रः दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व सुदर्शन धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्वंबले
बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात चीवरसहित भोजन दान बिया वसपोलयाथाय् वना प्रव्रजित जुया आचार गुणं सम्पन्न
जुया बुद्धरत्नप्रति अपार श्रद्धा व प्रीति उत्पन्न याना काल । वसपोलं नं “थनिं स्वीछगू कल्प बिते जुइधुंका
छलपोल बुद्ध जुइ” धका भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां अनोम खः । जुजु सुप्रतीत वसपोलया बौ खः, यशवती वसपोलया मां खः । सोण व उत्तर वसपोलया निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । उपसान्त वसपोलया उपस्थापक खः । रामा व समाला वसपोलया निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । शालवृक्ष बोधिवृक्ष खः । वसपोलया शरीर ख्वीइक् हाकः दु, ख्वीद्वः दै वसपोलया आयु खः ।

“तत्थेव मण्डकप्पम्हि, असमो अप्पटिपुग्गलो ।
वेस्सभू नाम नामेन, लोके उप्पज्जि सो जिनो’ति” ॥

“व हे मण्डकल्पय् अतुलनीय व अद्वितीय वेस्सभू धयाम्ह बुद्ध लोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात ।”

२२. ककुसन्ध भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् विश्वभू) यां लिपा थुगु कल्पय् ककुसन्ध, कोणागमन, काश्यप व भीम्ह बुद्ध (गौतम बुद्ध) धयाम्ह यानां जम्मा प्यम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जुया बिज्यात । ककुसन्ध भगवान्या छगू जक शिष्य सम्मेलन जुल । उकी पीद्वः भिक्षुपिं दुगु जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व क्षेम धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्चंबले बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात पात्रचीवर सहित महादान बिया अजः आदि भैषज्य बिया शास्तायाके धर्मोपदेश न्यना प्रव्रजित जू वन । वसपोल शास्तां नं वसपोलया बारे अथे हे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

भगवान् ककुसन्धया नगरया नां क्षेमवती (नेपालय्-अनु.) खः । अग्निदत्त धयाम्ह ब्राह्मण वसपोलया बौ खः, विशाखा धयाम्ह ब्राह्मणी वसपोलया मां खः । विधुर व संजीव धयापिं वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । बुद्धिज धयाम्ह उपस्थापक खः । श्यामा व चम्पा धयापिं निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । महाशिरीष वृक्ष बोधिवृक्ष खः । प्यीक् हाकःगु वसपोलया शरीर खः । प्यीद्वः दै वसपोलया आयु खः ।

“वेस्सभुस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
ककुसन्धो नाम नामेन, अप्पमेय्यो दुरासदो’ति” ॥

“भगवान् वेस्सभूयां लिपा पुरुष श्रेष्ठ, अप्रमेय, दुराक्रमणीय ककुसन्ध धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात ।”

२३. कोणागमन भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् ककुसन्ध) यां लिपा कोणागमन धयाम्ह बुद्ध (नेपालय्-अनु.) उत्पन्न जुया बिज्यात । वसपोलया नं छगू जक शिष्य सम्मेलन जुल । उकी स्वीद्वः भिक्षुपिं दुगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वं पर्वत धयाम्ह जुजु जुया बिज्याना च्चंबले मन्त्रीगणपिंसं चाःहुइका शास्तायाथाय् वना धर्मोपदेश न्यना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घपित निमन्त्रणा याना भोजन याका प्रतूर्ण (= पट्टण्ण) व चीन देशय् उत्पादित वस्तु, रेशमी कम्बल, दुकूल, लुँया तास चढे याना वसपोलयाके प्रव्रज्या ग्रहण यात । वसपोलं नं वसपोलया बारे अथे हे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या नगरया नां शोभवती खः । यज्ञदत्त ब्राह्मण वसपोलया बौ खः, उत्तरा धयाम्ह ब्राह्मणी वसपोलया मां खः । भीययोस व उत्तर धयापिं निम्ह अग्रश्रावकपिं खः । स्वस्तिज धयाम्ह उपस्थापक खः । समुद्रा व उत्तरा निम्ह वसपोलया अग्रश्राविकापिं खः । उदुम्बर वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । स्वीकु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । स्वीद्वः दै वसपोलया आयु खः ।

“ककुसन्धस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
कोणागमनो नाम जिनो, लोकजेदो नरासभो’ति” ॥

“भगवान् ककुसन्धयां लिपा नरश्रेष्ठ कोणागमन धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात, गुम्ह लोकज्येष्ठ नरपुंगव खः ।”

२४. काश्यप भगवान् बुद्ध

वसपोल (भगवान् कोणागमन) यां लिपा काश्यप धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात । वसपोलया छगू जक शिष्य सम्मेलन जूगु जुल । गुकी नीद्वः भिक्षुपिं सम्मिलित जूगु खः ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह पृथ्वी व आकाश सकभनं प्रसिद्धम्ह ज्योतिपाल धयाम्ह ब्राह्मण जुया बिज्याना च्चंबले वसपोल घटीकार धयाम्ह कुम्हाःया पासा खः । वं थः मित्र ब्वना शास्तायाथाय् वना धर्मकथा न्यना प्रव्रजित जुया आपालं मेहेनत याना त्रिपिटक ब्वना सङ्घप्रति याये माःगु व्रत (कर्तव्य) यायां बुद्धशासनयागु शोभा बढे यात । वसपोलं नं वसपोलया बारे अथे हे भविष्यवाणी याना बिज्यात ।

वसपोल भगवान्या जन्मभूमि वाराणसी नगर खः । ब्रह्मदत्त ब्राह्मण वसपोलया बौ खः, धनवती वसपोलया मां खः । तिष्य व भारद्वाज निम्ह वसपोलया अग्रश्रावकपिं खः । सर्वमित्र वसपोलया उपस्थापक खः । अनुला व उरुवेला निम्ह अग्रश्राविकापिं खः । न्यग्रोध वृक्ष वसपोलया बोधिवृक्ष खः । नीकु हाकःगु वसपोलया शरीर खः । नीद्वः दै वसपोलया आयु खः ।

“कोणागमनस्स अपरेन, सम्बुद्धो द्विपदुत्तमो ।
कस्सपो नाम गोत्तेन, धम्मराजा पभङ्करो’ति” ॥

“भगवान् कोणागमनयां लिपा नरश्रेष्ठ, धर्मराज, प्रभङ्कर काश्यप धयाम्ह बुद्ध जुया बिज्यात ।”

सकल बुद्धपिं

गुगु कल्पय् दशबल दीपङ्कर उत्पन्न जुया बिज्यागु खः । उगु कल्पय् (वसपोल स्वया न्हयव) मेपिं स्वम्ह बुद्धपिं नं उत्पन्न जुया बिज्यागु खः । वसपोलपिनिपाखें बोधिसत्त्वयात बुद्ध जुइगु भविष्यवाणी याना विमज्जागुलिं वसपोलपित थन क्यना मतःगु खः । अट्टकथालय् उगु कल्पनिसें प्रारम्भ याना सकल बुद्धपित क्यना तःगु जुया सकल बुद्धपित क्यनेया नितिं थथे धया तःगु दु -

“तण्हङ्करो मेघङ्करो, अथोपि सरणङ्करो ।
दीपङ्करो च सम्बुद्धो, कोण्डञ्जो द्विपदुत्तमो ॥

“मङ्गलो च सुमनो च, रेवतो सोभितो मुनि ।
अनोमदस्सी पदुमो, नारदो पदुमुत्तरो ॥

“सुमेधो च सुजातो च, पियदस्सी महायसो ।
अत्थदस्सी धम्मदस्सी, सिद्धत्थो लोकनायको ॥

“तिस्सो फुस्सो च सम्बुद्धो, विपस्सी सिखि वेस्सभू ।
ककुसन्धो कोणागमनो, कस्सपो चाति नायको ॥

“एते अहेसुं सम्बुद्धा, वीतरागा समाहिता ।
सतरंसीव उप्पन्ना, महातमविनोदना ।
जलित्वा अग्निखन्धाव, निब्बुता ते ससावका’ति” ॥

“तण्हंकर, मेघंकर, शरणंकर, दीपङ्कर नरश्रेष्ठ कौण्डिन्य धयापिं सम्बुद्ध जुया बिज्यात ।”

“(हानं) मङ्गल, सुमन, रेवत, सोभित, अनोमदर्शी, पद्म, पद्मोत्तर बुद्ध जुया बिज्यात ।”

“(हानं) सुमेध, सुजात, महायशस्वी, प्रियदर्शी, अर्थदर्शी, धर्मदर्शी व सिद्धार्थ लोकनायक जुया बिज्यात ।”

“(हानं) तिष्य, पुष्य, विपश्वी, शिखी, वेस्सभू, ककुसन्ध, कोणागमन, काश्यप बुद्ध जुया बिज्यात ।”

“वसपोलपिं सकलें वीतराग, एकाग्रचित्त बुद्ध महाअन्धकारयात सूर्ययागु किरणं विध्वंस याःथें याना उत्पन्न जुया बिज्यापिं खः । अग्निपुञ्जथें प्रज्वलित जुया शिष्यपिसहित निर्वाण जुया बिज्यात ।”

धर्माचरणया आनिशंस

थुकथं भीमह बोधिसत्त्व दीपङ्कर आदि नीप्यम्ह बुद्धपिंथाय् सेवा व्रतया सम्पादन यायां प्यंगू असंख्य छगू लाख कल्प बिते याना (थन) थ्यंकः बिज्यात । भगवान् काश्यपयां लिपा थुम्ह सम्यक्सम्बुद्ध बाहेक मेपिं सुं बुद्ध जुया विमज्यानि । थुकथं दीपङ्कर बुद्ध आदि नीप्यम्हसिनं नं थुम्ह बोधिसत्त्वयात बुद्ध जुया बिज्याइगु भविष्यवाणी याना बिज्याःगु दु ।

“मनुस्सत्तं लिङ्गसम्पत्ति, हेतु सत्थारदस्सनं ।

पब्बज्जा गुणसम्पत्ति, अधिकारो च छन्दता ।

अट्टधम्मसमोधाना, अभिनीहारो समिज्जती’ति” ॥

वसपोलयापाखें - “मनुष्ययोनि, लिङ्गसम्पत्ति (पुरुष), हेतु (त्रिहेतुक प्रतिसन्धि), शास्ताया दर्शन, प्रव्रज्या (ऋषि अथा श्रमण), गुण सम्पत्ति (ध्यान अभिज्ञा गुण सम्पन्न), अधिकार (भगवान् बुद्धया न्ह्योने तीव्र चेतना युक्त पुण्य) तथा छन्दता (बुद्ध जुइगु तीव्र इच्छा दुम्ह) - थुपिं च्याता धर्म दयेवं जक बुद्धत्व प्राप्तिया प्रार्थना (अभिनीहार) पूर्ण जुइ” (थथे धया तःगु खः) ।

थुपिं च्यागू धर्म संग्रह याना भगवान् दीपङ्करयागु चरणय् गुम्हसिनं थुजागु मुक्तिया कामना यात हानं ‘आः जिं न्ह्याथासंनं बुद्धकारक धर्मयागु खोज याये’ धका बिचाः याना उत्साह तथा खोज यायां ‘उबले जिं दकले न्हापां दानपारमितायात खंका’ थुगु क्रमं दानपारमिता आदि बुद्धकारक धर्म गुम्हसिके खने

दत्त । उम्हसित (बुद्धकारक धर्मयात) पूरा यायां वसपोल वेस्सन्तरयागु जन्मतक थ्यंकः बिज्यात । थुकथं बिज्यापिं बोधिसत्त्वपिंके अभिनीहारयागु गुणयागु बारे थुकथं धया तःगु दु -

“एवं सब्बङ्गसम्पन्ना, बोधिया नियता नरा ।
संसरं दीघमद्धानं, कप्पकोटिसत्तेहिपि ॥
“अवीचिम्हि नुप्पज्जन्ति, तथा लोकन्तरेसु च ।
निज्झामतण्हा खुप्पिपासा, न होन्ति कालकञ्जका ॥
“न होन्ति खुद्दका पाणा, उप्पज्जन्तापि दुग्गतिं ।
जायमाना मनुस्सेसु, जच्चन्धा न भवन्ति ते ॥
“सोतवेकल्लता नत्थि, न भवन्ति मूगपक्खिका ।
इत्थिभावं न गच्छन्ति, उभतोव्यञ्जनपण्डका ॥
“न भवन्ति परियापन्ना, बोधिया नियता नरा ।
मुत्ता आनन्तरिकेहि, सब्बत्थ सुद्धगोचरा ॥
“मिच्छादिट्ठिं न सेवन्ति, कम्मकिरियदस्सना ।
वसमानापि सग्गेसु, असज्जं नूपपज्जरे ॥
“सुद्धावासेसु देवेसु, हेतु नाम न विज्जति ।
नेक्खम्मनिन्ना सप्पुरिसा, विसंयुत्ता भवाभवे ।
चरन्ति लोकत्थचरियायो, पूरेन्ति सब्बपारमी’ति” ॥

“थुगु कथं गुम्ह सर्वाङ्ग सम्पन्न पुरुष खः, गुम्हसिया बुद्ध जुइगु निश्चित खः उम्ह छगू अरव कल्प तक ताःहाकगु अवधितक (छगू भवं मेगु भव) संसरण याःसां नं अवीचि धयागु नरकय् उत्पन्न जुइ मखु, उम्ह लोकान्तर (स्वंगू चक्रवालया दथुइ च्वंगु शीत प्रधान नरक) नरकस नं उत्पन्न जुइ मखु, उम्ह दुर्गती वःसां नं निज्झामत्तुणा धयागु प्रेतयोनी व क्षुधापिपासां व्याकुलगु प्रेतयोनी अथवा कालकञ्जक धयागु अशुरयोनी उत्पन्न जुइ मखु न अति क्षुद्र जन्तु (बट्टाई सिबे चिधिकपिं) या रूपय् उत्पन्न जुइ न त दुर्गती हे वनी ।”

“मनुष्ययोनी उत्पन्न जूसां उम्ह जन्मान्ध जुइ मखु । न उम्ह न्हाय्पं ख्वाःय् जुइ न पाकः जुइ ।”

“मिसाया रूपय् नं उत्पन्न जुइ मखु, निगू लिङ्ग दुम्ह नपुंसक नं जुइ मखु । गुम्ह मनू बुद्ध जुइगु निश्चितम्ह खः व लौकिय (लोक प्रपञ्चं युक्त) जुइ मखु ।”

“उम्ह आनन्तरिय कर्म (मातृघात, पितृघात, अर्हत्तया हत्या, बुद्धयागु शरीरं ही पिकायेगु व सङ्गभेद) पाखें मुक्त जुइ । न्त्थागु जन्मय् नं शूद्रगु धारण दुम्ह जुइ, उम्ह मिथ्यादृष्टिक जुइ मखु, कर्म व कर्मफलयागु सिद्धान्तय् विश्वास तइ ।”

“देवलोकय् व ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूसां नं उम्ह असंजीसत्त्व (ब्रह्मा) या रूपय् उत्पन्न जुइ मखु । शूद्धावास धयागु अनागामी जूपिं ब्रह्मापिं जक उत्पन्न जुइगु देवपिंथाय् उत्पन्न जुइ माःगुया नं छुं कारण दइ मखु ।”

“उम्ह सत्पुरुष भवाभवं विसंयुक्त जुया नैष्कर्म्य जुया भुके जुया च्वनी । उम्ह सकतां पारमिता पूरा याना लोकया कल्याणया नितिं विचरण याइ ।”

जातक्य कनातःगु पारमिता पूरा जूगु खँ

(१) दानपारमिता

बोधिसत्त्व थुपिं धर्माचरणयागु फल प्राप्त यायां (थन तक) बिज्यात । पारमिता पूरा याना बिज्यासे वसपोलं अकीर्ति ब्राह्मण (अकीर्ति जा. नं. ४८०), शंख ब्राह्मण (संखपाल जा. नं. ५२४), धनञ्जय राजा (युधञ्जय जुजु, युधञ्जय जा. नं. ४६०), महासुदर्शन (महासुदस्सन जा. नं. ९५), महागोविन्द (दीघनिकायया महागोविन्द-सुत्त), निमि महाराज (निमि जा. नं. ५४९), चन्द्रकुमार (खण्डहाल (चन्द्रकुमार) जा. नं. ५४२), विसह्य श्रेष्ठी (जा. नं. ३४०), शिविराजा (सिबी जा. नं. ४९९) व वेस्सन्तर (वेस्सन्तर जा. नं. ५४७) यागु इलय् दानपारमिता पूरा याना बिज्यागुली छुं सीमा मदु । शश पण्डित जातक (जा. नं. ३९६) य् विशेष रूपं थये धया तल -

“भिक्खाय उपगतं दिस्वा, सकत्तानं परिच्चजिं ।
दानेन मे समो नत्थि, एसा मे दानपारमी’ति” ॥

“भिक्षाया नितिं थःगु न्ह्योने वःम्ह याचकयात खंका थःगु म्ह तकं दान बिया । दान बिडगुली जिथें जःम्ह मेपिं सुं मदु । थुजागु जिगु दानपारमिता खः ।”

थुकथं थःगु शरीरया परित्याग याना यानागु जिगु वसपोलया दानपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(२) शीलपारमिता

अथे हे शीलव नागराज (किसि, शीलवहत्थि जा. नं. ७२), चम्पेय्य नागराज (चम्पेय्य जा. नं. ५४३), भूरिदत्त नागराज (भूरिदत्त जा. नं. ५४३), छद्दन्त नागराज, जयदिस राजा (जा. नं. ५९३) या काय अलीन शत्रुकुमारयागु जन्मय् शीलपारमिता पूरा याःगुली छुं सीमा मदु । संखपालक जातक (जां नं. ५२४) य् विशेष रूपं -

“सूलेहि विज्झियन्तोपि, कोट्टियन्तोपि सत्तिहि ।
भोजपुत्ते न कुप्पामि, एसा मे शीलपारमी’ति” ॥

“शूलिं सूसां नं हानं भालां प्रहार याःसां नं जिके भोजया कायपिं खना तं पिहाँ मवः । थ्व जिगु शीलपारमिता खः ।”

थुगु कथं थःत थःम्हं उत्सर्ग याना यानागु शीलपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(३) नैष्कर्म्यपारमिता

अथे हे सौमनस्यकुमार (सौमनस्य जा. नं. ५०४), हस्तिपालकुमार (हत्थिपाल जा. नं. ५०९), अयोधर पण्डित (जा. नं. ५१०) या इलय् महान् राज्य परित्याग याना नैष्कर्म्यपारमिताया पूर्ति याःगुया सीमा मदु । चूलसुतसोम जातक (जा. नं. ५२५) य् विशेष रूपं -

“महारज्जं हत्थगतं, खेळपिण्डं च्छट्ठियिं ।
चजतो न होति लग्गं, एसा मे नेक्खम्मपारमी'ति” ॥

“जिं थःगु ल्हातय् दुगु तःधंगु राज्ययात ई फायेथें याना त्याग याना । थुगु परित्याग यानाबले भ्याः भतिचा नं आसक्ति मजू । थुजागु जिगु नैष्कर्म्यपारमिता खः ।”

थुगु कथं निरलिप्त जुया राज्ययात परित्याग यानागु नैष्कर्म्यपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(४) प्रज्ञापारमिता

अथे हे विधुर पण्डित (जा. नं ५४५), महागोविन्द पण्डित (महागोविन्द-सुत्त, दी. नि.), कुदाल पण्डित (जा. नं. ७०), अरक पण्डित (जा. नं. १६९), बोधि परिव्राजक (चूलबोधि जा. नं. ४४३), महोसध पण्डित (महाउम्मग्ग जा. नं. ५४६) यागु जन्मय् प्रज्ञा-पारमितायागु पूर्तिं जूगुया सीमा मदु । सत्तुभस्त जातक (जा. नं. ४०२) य् सेनक पण्डित जुयागु इलय् विशेष रूपं -

“पञ्जाय विचिनन्तोहं, ब्राह्मणं मोचयिं दुखा ।
पञ्जाय मे समो नत्थि, एसा मे पञ्जापारमी'ति” ॥

“प्रज्ञायागु खोज यायां जिं ब्राह्मणयात दुःखं मुक्त याना बिया । प्रज्ञा पूर्तिइ जिथें जःम्ह मेपिं सुं मदु । थ्व जिगु प्रज्ञापारमिता खः ।”

(थुगु कथं) म्हिचाय् दुने च्वंम्ह सर्पयात क्यनेगुली वसपोलयागु प्रज्ञापारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(५) वीर्यपारमिता

अथे हे वीर्यपारमिता आदि पारमितायागु पूर्तीया नं सीमा मदु । महाजनक जातक (जा. नं. ५३९) य् विशेष रूपं -

“अतीरदस्सी जलमज्जे, हता सब्बेव मानुसा ।
चित्तस्स अज्जथा नत्थि, एसा मे वीरियपारमी'ति” ॥

“समुद्रया किनारा खंके मफुपिं मनूत लखय् दथुइ न्या, कापलि आदिं नया सकलें मनूत सिना वन । परन्तु जिगु चित्तय् भ्याः भतिचा नं विकार उत्पन्न मजू । थ्व जिगु वीर्यपारमिता खः ।”

थुकथं सहासपूर्वक समुद्र छिना वयागु जिगु वीर्य परमार्थ पारमिता खः ।

(६) क्षान्तिपारमिता

खन्तिवादी जातक (जा. नं. ३१३) यू -

“अचेतनं कोट्टेन्ते, तिण्हेन फरसुना ममं ।
कासिराजे न कुप्पामि, एसा मे खन्तिपारमी’ति” ॥

“अचेतन (जड) वस्तुयात पां पालेथें जित नःगु पां पाला बिल नं काशिराजाया प्रति जिके तं पिहाँ मवः । थुजागु जिगु क्षान्तिपारमिता खः ।”

थुकथं जड वस्तुथें महादुःख (असह्य वेदना) सह याना थःगु ज्यान पाना यानागु क्षान्तिपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(७) सत्यपारमिता

महासुतसोम जातक (जा. नं. ५३७) यू -

“सच्चवाचं अनुरक्खन्तो, चजित्वा मम जीवितं ।
मोचेसिं एकसतं खत्तिये, एसा मे सच्चपारमी’ति” ॥

“सत्यवचन रक्षा यायां थःगु जीवन परित्याग याना जिं सच्छि व छम्ह क्षत्रियपितं मुक्त याना बिया । थुजागु जिगु परमार्थ सत्यपारमिता खः ।”

थुकथं थःगु ज्यान पाना सत्य रक्षा यानागु जिगु सत्यपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(८) अधिष्ठानपारमिता

मूगपक्ख जातक (जा. नं. ५३८) यू -

“माता पिता न मे देस्सा, नपि मे देस्सं महायसं ।
सब्बञ्जुतं पियं मय्हं, तस्मा वतमधिट्टहि’न्ति” ॥

“न जित मांबौपिलिसे छुं द्वेष दु न महायश हे दु । जित सर्वज्ञता यः । उकिं जिं थुगु व्रतया अधिष्ठान यानागु खः ।”

थुगु कथं थःगु ज्यान पाना यानागु अधिष्ठानपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(९) मैत्रीपारमिता

एकराज जातक^{२४} -

“न मं कोचि उत्तसति, नपिहं भायामि कस्सचि ।
मेत्ताबलेनुपत्थद्धो, र्मामि पवने तदा’ति” ॥

“मेपिं प्राणीपिं नं जि खना मग्ग्याः, जि नं मेपिं प्राणीपिं खना मग्ग्याना । जिं मैत्री बलय् आश्रित जुया न्ह्याबलें बनय् विचरण याना च्वना ।”

थुगु कथं थःगु ज्यान पाना मैत्रीयागु अभ्यास यानागु मैत्रीपारमिता परमार्थ पारमिता खः ।

(१०) उपेक्षापारमिता

लोमहंस जातक (जा. नं. ९४) य् -

“सुसाने सेय्यं कप्पेमि, छवट्टिकं उपधायहं ।
गामण्डला उपागन्त्वा, रूपं दस्सेन्तिनप्पक’न्ति” ॥

“जिं मसानय् सिम्ह लाश व खप्पर क्वय्यात फुंगा तथा दचनागु खः । साःजवा मस्तयसं जित ई व खै फाना हायक वड्गु व गुलिसिनं स्वौ, धुं, धुंपाय् आदि ज्वना पूजा याना प्रशंसा याः वड्गु खः, थुपिं प्रति जि उपेक्षित जुया च्वं च्वना ।”

थुगु कथं गामय् च्वपिं मस्तयसं ई फाइगु आदि पीडा व्यूसां नं अथवा माला गन्धया उपहार आदि बिया सुख व्यूसां नं समभावया उलंघना मयाना । थुजागु उपेक्षापारमिता जिगु परमार्थ पारमिता खः । थुलि थन संक्षिप्तं जक खः । विस्तारं थुकिया अर्थ चरियापिटक^{२५} अनुसारं सिइका कायेमाः । थुगु प्रकारं पारमिता पूरा यायां वसपोल (बोधिसत्त्व) वेस्सन्तरयागु जन्मतक थ्यंकः बिज्यात ।

“अचेतनायं पथवी, अविज्जाय सुखं दुखं ।
सापि दानबला मय्हं, सत्तक्खत्तुं पकम्पथा’ति” ॥

“थुगु पृथ्वी अचेतन खः, सुख दुःखयागु अनुभव याइ मखु । (अथेसा नं) व नं जिगु दानयागु बलं न्हेकोतक कम्प जुल ।”

थुगु प्रकारं महापृथ्वीयात कम्पित याना बिइगु महापुण्य याना आयु फुइधुंका तुषित देवलोकय् उत्पन्न जुया बिज्यात । भगवान् दीपङ्करयागु चरणानिसें आरम्भ याना तुषित धयागु देवलोकय् उत्पन्न जूगु तकया खँ (जीवन कथा) यात दूरे-निदान धका सिइकेमाः ।

दूरे-निदान क्वचाल ।

२४. एकराज जातक धयागु (जा. नं. ३०३) अलग हे छपु जातक दःसां नं थुगु जातक हे सुवण्णसाम जा. नं. ५४० खः धका बर्मी अनुवादकथं म्हसिइका तःगु दु ।

२५. खुइकनिकायया छगू ग्रन्थ ।

अविदूरे-निदान

बोधिसत्त्व तुषितपुर देवलोक्य बिज्याना चंबले बुद्धकोलाहल उत्पन्न जुल । लोक्य स्वता प्रकारयागु कोलाहल उत्पन्न जुइगु जुया च्वन - कल्पकोलाहल, बुद्धकोलाहल व चक्रवर्तीकोलाहल ।

छगू लाख वर्ष बिते जुइधुंका कल्प उत्थान जुइ धका बिचाः याना लोकब्यूह धयापिं कामावचर देवतापिं छर्चो उला, सँ भ्यालां तया, ख्वये मास्तेवगु ख्वाः तया ल्हातं ख्वबी हुहुं ह्याउंगु वस्तं पुना अत्यन्त कुरूप भेष धारण याना मनुष्यलोक्य चाःह्युह्युं थथे हाला जुइगु जुया च्वन - “मारिस ! थनिं छगू लाख वर्ष बिते जुइबले कल्प उत्थान (प्रलय) जुइ । थुगु लोक नष्ट जुया वनी । महासमुद्र गना वनी । थुगु महापृथ्वी व पर्वतराज छ्वया नष्ट जुया वनी । ब्रह्मलोक तक सकतां लोक विनाश जुया वनी । मारिस ! मैत्री भावना या । मारिस ! करुणा, मुदिता, उपेक्षा भावना या । मांया सेवा या, बौया सेवा या, कुलय् थकालिपित सेवा या ।” थ्वयात कल्पकोलाहल धाइ ।

द्विच्छि दँ बिते जुइवं सर्वज्ञ बुद्ध लोक्य उत्पन्न जुया बिज्याइ धका बिचाः याना लोकपाल देवतां थथे उद्घोषण यायां विचरण याइगु जुया च्वन - “मारिस ! थनिं द्विच्छि दं वंका लोक्य बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्याइ ।” थ्वयात बुद्धकोलाहल धाइ ।

सच्छि दँ बिते जुइधुंका चक्रवर्ती जुजु उत्पन्न जुइ धका बिचाः याना देवगणपिं लोक्य उद्घोषण यायां थथे धाइगु जुया च्वन - “मारिस ! सच्छि दँ बिते जुइबले चक्रवर्ती जुजु जुइ ।” थ्वयात चक्रवर्ती-कोलाहल धाइ ।

देवतापिनिगु याचना

थुपिं स्वंगुलिं महान् कोलाहल जुया च्वन । उकी मध्ये बुद्धकोलाहल शब्द न्यनां सकल भिद्धः चक्रवाल्य् च्वपिं देवतापिं छथासं मुनां ‘फलानाम्ह सत्त्व बुद्ध जुया बिज्याइ’ धका सिइका वसपोलयाथाय् वना प्रार्थना याःवनिगु जुया च्वन । थुजागु याचना इमिसं पूर्वनिमित्त उत्पन्न जुइवं जक याइगु जुया च्वन । उबले सकल देवतापिसं चातुर्महाराजिकपिं, शक्र, सुयाम, सन्तुषित, निर्माणरति, परनिर्मित वसवती, महाब्रह्मापिं नाप छगू चक्रवाल्य् मुना तुषित भवन्य् च्वना बिज्याम्ह बोधिसत्त्वयाथाय् वना थथे प्रार्थना यात - “मारिस ! छपिसं दसपारमिता पूरा याना बिज्याःगु न इन्द्र सम्पत्ति, न मार, न ब्रह्मा, न चक्रवर्तीपद प्राप्त यायेया नितिं खः । लोकया उदार यायेया नितिं सर्वज्ञताया कामना यायां छलपोलं पूरा याना बिज्यात । मारिस ! आः बुद्ध जुइगु ई (काल) जुल । मारिस ! थ्व बुद्ध जुइगु समय खः ।”

पञ्च महाअवलोकन

अनंलि बोधिसत्त्वं देवतापितं (थःगु जन्मया बारे) छुं वचन मब्यूसे काल, द्वीप, देश, कुल व मांया आयु (मातृआयु परिच्छेद) - थुपिं न्याता ख्य् विचार याना स्वया बिज्यात ।

समय

उकी मध्ये दकले न्हापां थ्व (जन्म जुइत) उचित समय खः लाकि मखु धका वसपोलं समयया बारे बिचाः याना स्वया बिज्यात - 'छगू लाख दै स्वया अप्वः आयु-प्रमाण (आयु अवधि) उचित मजू । व छु कारणं ? उगु इलय् प्राणीपित जन्म, जरा, मरणयागु ज्ञान दइ मखु । बुद्धपिनिगु धर्मदेशनाय् गुबलें नं स्वंगू लक्षणं रहित जुइ मखु । अनित्य, दुःख, अनात्माया बारे खँ कनेवं मनूतयसं - 'ध्वं छु धया च्वंगु, थ्वयागु खँ न्यने मज्यू, थ्वयात श्रद्धा तये मज्यू' धका मती तये फु ।' उकिं इमित धर्मया ज्ञान प्राप्त जुइ फइ मखु । धर्मया ज्ञान मदुगु कारणं बुद्धशासन (संसार सन्तरणय् इमि नितिं) सहायक जुइ मखु । उकिं अजागु समय अनुकूल मजूगु खः ।

सच्छि दै स्वया कम आयु प्रमाण नं पाय्छिगु समय मखु । व छु कारणं ? उगु समयय् सत्त्व प्राणीपिं चित्त मलय् दुबिना च्वनी । चित्त मलय् दुबिना च्वपिं मनूतयत् बिइगु उपदेश, उपदेशया रूपय् सुग्रहीत जुइ मखु, लखय् कथिं ध्वः कीगु समान याकनं हे मदया वनिगु जुया च्वन । उकिं अजागु ई नं असमय खः । छगू लाख दै क्वय् व सच्छि दै स्वया च्वय्या आयु काल ठीकगु समय खः । हानं ठीक उगु ई नं सच्छि दैया समय जुया च्वन । उकिं महासत्त्व उत्पन्न जुइगु उचित समय थ्यंकः वल धका वसपोलं खंका बिज्यात ।

द्वीप

अनलि द्वीपया बारे अवलोकन याना बिज्यात । उपद्वीपसहित प्यंगू द्वीप खंका स्वंगू द्वीपय् बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्याइ मखु, जम्बुद्वीपय् हे जक उत्पन्न जुया बिज्याइ धका वसपोलं द्वीपयात खंका बिज्यात ।

देश

अनलि, जम्बुद्वीप धाःसा भिद्ध योजना तःधं जू । 'गुगु प्रदेशय् बुद्ध जन्म जुइमाः धका (जन्म) स्थानया अवलोकन यायां मध्य देश स्वया खंका बिज्यात - 'मध्य देशया पूर्व दिशाय् कजंगल (गजङ्गल) धयागु निगम दु । अनं उखे महासाल व अनं नं उखे सीमान्त जनपद दु, थनं मध्यय् (उगु मध्य देश खः) । पूर्व दक्षिण दिशाय् सल्लवती नदी दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ (मध्य देश खः) । दक्षिण दिशाय् स्वेतकर्णिक (सेतकर्णिक) धयागु निगम दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ (मध्य देश) दु । पश्चिम दिशाय् थूण धयागु ब्राह्मण गां दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ (मध्य देश) दु । उत्तर दिशाय् उशीरध्वज (उसीरद्धज) धयागु पर्वत दु । अनं उखे सीमान्त जनपद दु, अनं दथुइ (उगु देश) दु । थुगु प्रकारं विनयपिटकय् थुगु प्रदेशया वर्णन दु । थुगु स्वसः (३००) योजन ताःहाकगु, निसःत्या (२५०) योजन ब्याः दुगु व गुसः (९००) योजन चाकः दुगु खः । थ्व हे प्रदेशय् बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, अग्रश्रावक, अस्तीमहाश्रावकपिं, चक्रवर्ती जुजु व मेपिं महाप्रतापी, ऐश्वर्य सम्पन्नपिं क्षत्रिय ब्राह्मण व गृहपतिपिं उत्पन्न जुइगु जुया च्वन । (थौंम्हग) थ्व व हे कपिलवस्तु धयागु नगर खः । अन जिं जन्म कायेमाः' धका निश्चय याना बिज्यात ।

कुल

अनंलि कुलयागु बारे अवलोकन यायां 'बुद्ध धयाम्ह वैश्य कुल अथवा शूद्र कुल्य उत्पन्न जुया बिज्याइ मखु, लोकं हवाःगु सम्मानित क्षत्रियकुल अथवा ब्राह्मणकुल - थुपिं निगू कुल्य जक जन्म काइगु जुया च्वन । थौंमिहग क्षत्रिय कुल लोकमान्य जुया च्वन । उकिं अन हे जन्म काये । शुद्धोदन धयाम्ह जुजु जिमि बौ जुइ' धका कुलयात खंका बिज्यात ।

मां व आयु

अनंलि मांयागु बारे अवलोकन यायां - 'बुद्धया मां चञ्चल व मद्यपान याइम्ह जुइ मखु । छगू लाखं कल्पं निसें पारमिता पूरा यायेधुंकूम्ह व जन्मनिसें पञ्चशील अखण्डरूपं पालन याना च्वंम्ह जुइमाः । थुम्ह मायादेवी धयाम्ह देवी थुजाम्ह हे खः । थुम्ह जिमि मां जुइ । (हानं) वयागु (मां जुइम्हसियागु) आयु गुलि दु ? भिला व न्हेनु' धका खंका बिज्यात ।

प्रतिसन्धि ग्रहण

थुगु कथं थुपिं पञ्चमहाअभिलोकन यात, अभिलोकन याना - 'हे देवतापिं ! जिगु बुद्ध जुइगु थ्व हे समय खः' थुजागु वचनं देवतापित आश्वस्त याना वचन बिया - 'छलपोलपिं बिज्याहुँ' धका उपिं देवतापित छवया तुषित देवलोकया देवतापिसं चाःहुइका तुषित देवलोकया नन्दन बनय दुहाँ बिज्यात । फुक्क देवलोक्य नन्दन वन दइगु जुया च्वन । अन देवगणपिसं "थनं च्युत जुया सुगति प्राप्त याना बिज्याहुँ, थनं च्युत जुया सुगति प्राप्त याना बिज्याहुँ" धका विचरण याना च्वंबले न्हापा याना तःगु भिंगु ज्या लुमंका बिइगु जुया च्वन । थुगु कथं देवतापिनिपाखें पुण्य लुमंके ब्युब्युं इमिसं चाःहुइका अन विचरण यायां अनं च्युत जुया महामायादेवीया प्वाथय् प्रतिसन्धि (जन्म) ग्रहण याना कया बिज्यात । थुकियात बांलाक स्पष्ट यायेया नितिं क्वय् कना तयागु कथं विवरण खने दु -

महामायादेवीया स्वप्न

उगु इलय् थथे धया तःगु दु, कपिलवस्तु नगरय् आसादी नक्षत्र (आसाद उत्सव) घोषणा याःगु जुया च्वन । जनसमूहं तर्धक नखः हना च्वन । महामायादेवी पुन्ही न्हेनु न्ह्योनिसें विना मद्यपानं मालागन्ध सुशोभित जुया उत्सव नखः हना आनन्द काकां न्हेनु दुखुन्हु सुथ न्हापनं दना सुगन्धित लखं मोल्हुया, प्यंगू लाख (दां) परित्यागपूर्वक महादान बिया फुक्क तिसां सुसज्जित जुया शुद्धगु भोजन ग्रहण याना, उपोषथ अंग अधिष्ठान याना अलंकृत शयनागारय् प्रवेश याना श्रीशय्याय् गोतुला दचन, न्ह्योवःबले थुजागु म्हागस खन -

प्यम्ह दिकपालपिं (महाराजापिं) वया खाता नापं ल्हवनां यंका हिमवन्त प्रदेशय् यंका ख्वीगू योजन दुगु 'मनोशिला' धयागु ल्वहैया दचोने न्हेगू योजन दुगु तःमागु शालवृक्ष व्वय् दिका छखेलिकक दना च्वन । अनं लिपा देवीपिसं वया मायादेवीयात अनोतत्त दहलय् यंका मनुष्यमल मदय्केत मोल्हुय्का दिव्यवस्त्र पुंका सुगन्धयागु लेपं इला दिव्य स्वीं नं छायापिइका बिल । अनंलि लिक्कसं च्वंगु रजत पर्वतय् दुनें च्वंगु कनक विमान धयाथाय् पूर्व दिशाय् छर्चो लाकाः दिव्यशय्याय् (खाताय्) वयात गोतुइका थ्यन ।

अनं लिपा, बोधिसत्त्व तुयूम्ह किसि जुया अनं लिक्क च्वंगु सुवर्ण पर्वतय् विचरण यायां हानं अनं च्वय् रजत पर्वतय् गया उत्तर दिशां वया रजत दामवर्ण स्वयं तुयूगु पलेस्वीं ज्वना कौञ्चनाद याना कनक विमानय् दुहाँ वया मांयागु खाताय् स्वकोतक चाःहुला जवःगु याक्व फाया प्वाथय् दुहाँ वंथें जुल । थुगु कथं उत्तराषाद नक्षत्रय् वसपोलं गर्भय् प्रवेश याना बिज्यात ।

स्वप्न विचार

कन्हेखुन्हु न्ह्यलं चायेवं मायादेवी जुजुयात म्हगसया खँ विन्ति यात । जुजुं ख्वीप्यम्ह प्रमुख ब्राह्मणपिंत सतका, बःछिइका वाः ताय् ह्वला बैय् मूल्यवान् आसन लाया उकी फेतूपिं ब्राह्मणपिंत लुं वहःया देमाय् घ्यः, कस्ति, साखः तया दयका तःगु खीर तया उकियात लुं, वहःया देमां त्वःपुया दान यात । मेगु न्हूगु वस्त्र व कपिलासा दान आदि इमित बिया संतृप्त यात । थुगु प्रकारं इमिगु फुक्क इच्छा पूरा यायेधुनेवं स्वप्नयागु खँ न्यंका 'थुकिया छु फल जुइ' धका न्यन ।

ब्राह्मणपिसं धाल - महाराज ! छलपोल ग्याना बिज्याये माःगु छुं मद्दु, छलपोलया देवीया प्वाथय् गर्भ प्रतिस्थापित जुल । उगु पुरुष-गर्भ खः, स्त्री-गर्भ मखु । छलपोलयात काय् दइ । व यदि छेंय् च्वन धाःसा चक्रवर्ती जुजु जुइ । यदि छेंनं पिहाँ वना प्रव्रजित जुल धाःसा लोकयागु आवरण चिइकीम्ह बुद्ध जुया बिज्याइ ।

स्वीनिता पूर्वनिमित्त

बोधिसत्त्व मांयागु गर्भय् प्रवेश जूगु इलय् सकल भिद्रः लोकधातु कम्प जुया छगुलिं मेगुलि ल्वात । स्वीनिता पूर्वनिमित्त (लक्षण) प्रकट जुल । भिद्रः चक्रवाल्य् अनन्त प्रकाशं खल, मानौ उगु प्रकाश खंकेया नितिं कांतय्के मिखा दुगु जुल । ख्वाय्तय्सं सः ताल । पाकःतय्सं खँ ल्हाये फत । धुसिलूपिं तःप्यन । खुत्यापिं न्यासि वने फत । झ्यालखानाय् कुनांतःपिं सकलें मुक्त जुल । फुक्क नरकय् मि सित । प्रेतपिंत भूख प्यास पित्याःगु मंत । पशुपंछिपिंत भय मंत । सकल प्राणीपिंत ल्वय् (रोग) धयागु मदया वन । सकल प्राणीपिं मधुरभाषी जुल । सल यइपूगु सलं हाला हल । किसि नं यइपूगु सलं हाला हल । सकतां बाजं थथःगु सलं आकाभाकां थाना हल । मनूतय्गु ल्हाती च्वंगु तिसा थवंथवय् मल्वाःसां आकाभाकां सः पिहाँ वल । फुक्क दिशाय् शान्त जुल । प्राणीपिंत सुख दइगु मधुरगु व शीतलगु फय् वल । आकाशय् नं न्याना वाः वल । पृथ्वीलं लः पिहाँ वया खुसी बाः न्ह्यात । भंगःपंछित आकाशय् ब्वयेगु मयात । खुसी धाः मन्ह्यात । महासमुद्रय् लः मधुर जुल । न्ह्याथाय्सनं न्याता रंगया पलेस्वीं ह्वल । सकतां स्वीं जलस्थलय्

हवल । वृक्षस्कन्धय् स्कन्ध कमल, शाखाय् शाखा कमल व लताय् लता कमल स्वाँ हवल । बय् ल्वहँ तःज्याना च्वय् च्वय् न्हेफो न्हेफो दण्डपद्य पिहाँ वल । आकाशय् लचके जुइगु कमल स्वाँ हवल । सकभनं स्वाँ वाः गात । आकाशय् दिव्य तूर्य बाजं थाना हल । सकल भिद्रः लोकधातु दक्षम्ह माली हना तःगु स्वाँमाःथे जुल, बांलाक बुद्ध भरे याना तःगु स्वाँमाःया आसनथे जुल, स्वाँमाःया इवःथे अथवा स्वाँ, धूप, सुगन्ध दुगु च्वामोथे तःसकं बांलासे खने दया च्वन ।

थुगु कथं प्रतिसन्धि ग्रहण याःगु इलनिसें हे मांयागु गर्भय् प्रवेश जूम्ह बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयात उपद्रव मदय्केत सुरक्षाया नितिं ल्हातय् तलवार ज्वना प्यम्ह देवपुत्रपिं पाःच्वंवल । बोधिसत्त्वया मांयात पुरुषप्रति आसक्ति उत्पन्न मजुल । वसपोल आपालं लाभ व यश प्राप्त याना सुखी व अक्लान्त जुल । वसपोलं थःगु प्वाथय् च्वना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात शुभ्र मणिरत्नया हवः प्वालय् तया तःगु म्हासूगु सुकायात स्पष्टं खंथे खंका बिज्यात । लुमंके बहः जू, बोधिसत्त्वं बास याना बिज्यायेधुंकूगु चैत्यगर्भ समानगु प्वाथय् अन्य प्राणीपिं च्वंवयेगु अथवा परिभोग याःवयेगु आसक्य खः । उकिं बोधिसत्त्वया मां बोधिसत्त्व जन्म जुइधुंका छगू सप्ताह लिपा हे सिना तुषित देवलोकय् जन्म ग्रहण याइगु जुया च्वन । गथे मेपिं गुला अथवा भिला अथवा थुलिं नं मयाक कोखय् मचा तया फेतुना वा दचना नं प्रसव याइगु खः, अथे बोधिसत्त्वया मामं याना बिज्याइ मखु । बोधिसत्त्वया मामं बोधिसत्त्वयात पूरा भिला तक प्वाथय् तया दना दना हे प्रसव याना बिज्याइ । थ्व हे बोधिसत्त्वया मांयागु धर्मता (लक्षण) खः ।

बोधिसत्त्वया जन्म

महामायादेवी नं पात्रय् चिकं तयेथे भिलातक थःगु प्वाथय् बोधिसत्त्वयात धारण याना गर्भ परिपूर्ण जुइवं थःछे वनेगु इच्छां शुद्धोदन महाराजयात थथे बित्ति याःवन - “देव ! जि थःछे देवदह नगर वने मास्ते वल” । “ज्यू हँ” धका जुजुं वचन बिइवं कपिलवस्तुं देवनगरतक लँ माथं वंके बिया मर्मत सम्भार याना थाय् थासय् केरामां थना जाःगु घः इवः इवः तया ध्वजापताका आदिं सजे यात । द्वःछिम्ह अमात्यपिं व छगू तःधंगु सेवक दलं सेवा याका देवीयात लुंयागु पालकी फेतुका छवल ।

निगू नगरया दथुइ निगू नगरयापिनि लुम्बिनी वन धयागु छगू मङ्गल शालवन दुगु जुया च्वन । उगु इलय् स्वाँ सिमा दँ नं निसे कया दकले चीधंगु कचाय् तक नं बांलाक स्वाँ हवया च्वंगु व फल सया च्वंगु जुया च्वन । कचा व स्वाँया दचोने न्याता रंगया भमःत व थीथी प्रकारयापिं भंगःपछित बथां यइपूगु सुमधुर सलं हाला च्वना च्वन । सम्पूर्ण लुम्बिनी वन चित्रलता वनथे अथवा सुं महाप्रतापी जुजुया सुसज्जित पसः इवथे न्ह्याइपूसे च्वं च्वन । थुजागु न्ह्याइपुगु लकस खना देवीया मनय् शालवनय् छको क्रीडा यायेगु इच्छा जुल । अमात्यपिं देवी व्वना शालवनय् दुहाँ वन । वसपोलं मङ्गल शालया व्वय् वना शाल सिमाया कचा ज्वनेगु इच्छा यात । सिमा कचा बांलाक दय्का तःगु तुतांया च्वकार्थे भुके जुया देवीया न्ह्योने व्वछुना न्ह्यावल । वसपोलं ल्हाः ल्हवना कचा ज्वना बिज्यात । उगु हे इलय् वसपोलयात प्रसव वेदना जुल । उकिं अन पर्दा प्यना चाःहुइकल, मनूत अनं चिला वन । शालसिमा कचा ज्वना दना दना हे वसपोलया गर्भ उत्थान जुल । ठीक उगु हे इलय् शुद्ध चित्तपिं प्यम्ह महाब्रह्मापिं लुंया जाल ज्वना थ्यंकः वल । उगु लुंया जालय् बोधिसत्त्वयात फया कया मांया न्ह्योने तया इमिसं बित्ति यात - ‘देवी ! प्रसन्न जुया बिज्याहँ, छलपोलयात तःधंगु भाग्य दुम्ह पुत्र छम्ह उत्पन्न जुल ।’

गथे मांया कोखं पिहाँ वइबले मेपिं प्राणीपिं अपवित्र मलं (साःलं) लिप्त जुया वइगु खः अथे बोधिसत्त्वपिं पिहाँ वइ मखु । बोधिसत्त्व धयापिं मांया प्वाथं पिहाँ वइबले धर्मासनं कूहाँ वःमह धर्मकथिकथे अथवा स्वहानं कूहाँ वया च्वंमह मनूथे अथवा निपां ल्हाः तुति चकंका दना च्वंमथे अथवा शुद्ध विशुद्ध काशीयागु वस्त्रय् प्वचीना तःगु मणिरत्नथे मांया प्वाथं छुं गुगुं प्रकारयागु मलं अलिप्त, प्रकाशमान जुया मांया प्वाथं पिहाँ वइगु जुया च्वन । थथे जुइवं बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयागु सत्कार यायेया नितिं आकाशं निधाः लःधाः हाया बोधिसत्त्व व वसपोलया मांयागु शरीरयात शीतल याना बिल ।

अनं लिपा, वसपोलयात लुंयागु जालय् फया दना च्वंपिं ब्रह्मापिनिगु ल्हातं प्यमह महाराजपिसं मङ्गलमय जुइगु सुख स्पर्श युक्तगु मृगचर्मय् बोधिसत्त्वयात ग्रहण याना काल । इमिगु ल्हातं मनुष्यपिसं दुकूल चुम्बटय् तया ग्रहण यात । मनुष्यपिनिगु ल्हातं कूहाँ बिज्याना पृथ्वीलय् दना पूर्व दिशापाखे स्वया बिज्यात । अनेक सहस्र लोक वसपोलया नितिं छगू चुकथे छस्वा जूगु खने दत । देव व मनुष्यपिसं सुगन्ध, माला आदिं पूजा यायां थथे बिन्ति यात - “महापुरुष ! थन छपिं समानमह सुं मद्दु धाःसा गनं मेमह तःधंमह दये फइ” । थुकथं प्यंगू दिशा, प्यंगू अनुदिशा च्वय् व क्वय् - थुपिं भिगू दिशाया अवलोकन यायां थः समानमह सुयातं मखंका, थुगु उत्तर दिशा खः (धका विचार याना) वसपोलं न्हेपलाः छिना बिज्यात । महाब्रह्मां स्वेतछत्रं कुइका बिल, सुयाम देवतां च्वांमोलं गायेका बिल, मेपिं देवतापिसं अवशेष राजकीय ककुध सामग्री (खड्ग, छत्र, पगडी, पादुका, पंखा) ल्हातं ज्वना ल्यूल्यु वंबले न्हेपलाः छिइधुंका दना लोकय् ‘जि हे सर्व श्रेष्ठ खः’ आदि^{२६} आर्ष वचन आज्ञा जूसे सिंहनाद याना बिज्यात ।

बोधिसत्त्वं महोसध जन्म, वेस्सन्तर जन्म व थुगु जन्मसमेत स्वंगू जन्मय् मांया गर्भं पिहाँ वयेसाथं थुजागु आर्ष वचन न्वंवाना बिज्यागु खः । महोसध जन्मय् बोधिसत्त्व मांया प्वाथं पिहाँ वयेसाथं देवराज शक्र अन वया वसपोलया ल्हातय् भिंगु श्रीखण्ड छत्वाः ज्वना वःगु खः । वसपोलं व ज्वना ल्हाः म्हुछिना हे पिहाँ बिज्यागु खः । अनंलि, वसपोलया मामं न्यन - ‘बाबु ! छं छु ज्वना वया ?’ ‘वासः खः, मां !’ (धका वसपोलं लिसः ब्यूगु खः) । औषध ज्वना वःमह जूगु कारणं याना वसपोलया नां औषदारक तःगु खः । उगु वासः हया चाघःलय् क्वफाना बिल । वःपिं कापिं, ख्वांयपिं ल्वगीपित रोग शान्ति यायेया नितिं व हे वासःलं लाल । थ्व महान् औषध खः धाधां वसपोलया नां महौषध (महोसध) जूगु खः । वेस्सन्तर जन्मय् मांया प्वाथं पिहाँ वयेसाथं जवगु ल्हाः चकंका - ‘मां ! छेय् छुं दुला, जिं दान बिइ माल’ धका न्वंवाःगु खः । अले मामं - ‘बाबु ! छ धनी कुलय् जन्म जूमह खः’ धका धाधां वसपोलयागु ल्हातय् थःगु ल्हातं द्वछिसाहि दां दुगु म्हिचा तया बिल । थुगु जन्मय् नं वसपोलं थुगु प्रकारं सिंहनाद याना बिज्यात । थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं स्वंगू जन्मय् मांया प्वाथं पिहाँ वयेसाथं न्वंवाना बिज्यागु दुगु जुया च्वन ।

प्रतिसन्धि जूगु इलय्थे हे जन्म जूगु समय नं स्वीनिता पूर्वनिमित्त लूगु जुल । भूमिह बोधिसत्त्वं लुम्बिनी बनय् जन्म जुया बिज्याबले हे राहुलमाता देवी (यशोधरा), छन्न अमात्य, कालुदायी अमात्य, आनन्द राजकुमार, हस्तिराज आजानीय, अश्वराज कन्थक, महाबोधि वृक्ष व प्यंगः निधिकुम्भ (धनं जाःगु घः) उत्पन्न जूगु खः । उकी मध्ये छगः घः गब्यूति (निगू माइल) प्रमाण दुगु मेगु छगः घः बच्छि योजन प्रमाण दुगु हानं मेगु छगः घः स्वंगू गब्यूति प्रमाण दुगु व मेगु छगः घः छगू योजन प्रमाण दुगु जुया च्वन । थुपिं न्हेतां छकोलं उत्पन्न (सहजात) जूगु खः । निगूलिं नगरय् च्वंपिं वासिन्दापिसं बोधिसत्त्व व्वना कपिलवस्तु नगरय् थ्यंकः वल ।

२६. “थ्व लोकय् जि हे अगु खः । थ्व लोकय् जि हे जेष्ठ खः । थ्व लोकय् जि हे श्रेष्ठ खः । थ्व जिगु अन्तिम जन्म खः । आः हानं (जि) जन्म जुइ म्वाल ।” - दी.नि.पु. १६३ ।

तपस्वी कालदेवल

ठीक उखुनुया दिंखुन्हु हे कपिलवस्तु नगरय् शुद्धोदन महाराजया काय् बुल, थुम्ह कुमार बोधिवृक्ष व्वय् च्वना बुद्ध जुया बिज्याइ धका धाधां तावतिंस देवलोकयापिं देवगणपिं सन्तुष्ट जुजुं आकासय् वस्त्र वांछ्वच्छ्वं लयतातां म्हिता च्वंगु जुया च्वन । उगु इलय् महाराज शुद्धोदनया कुलमान्य कालदेवल धयाम्ह अष्टसमापत्ति लाभीम्ह तपस्वी भोजन यायेधुंका तावतिंस भवन वना अन दिवा विहारया नितिं फेतुना च्वंबले वं उपिं देवतापिं खना इमिके न्यन - 'छु कारण खः छलपोलपिं थपाय्सकं सन्तुष्ट जुया क्रीडा याना च्वना बिज्यानागु ? जित नं थुकिया कारण कना बिज्याहूँ ।'

देवतापिसं लिसः बिल - 'मारिस ! जुजु शुद्धोदनया काय् बुल । वसपोलं बोधिवृक्षया व्वय् फेतुना बुद्ध जुया बिज्याना धर्मचक्र प्रवर्तित याना बिज्याइ । जिमिसं वसपोलयागु अनन्त बुद्धलीला स्वये खनिगु जुल, धर्मोपदेश न्यने खनिगु जुल धका हे जिपिं थन तःसकं लयतातां च्वनागु खः ।'

इमिगु खँ न्यना काचा काचां हथासं तपस्वी कालदेवल देवलोकं कुहाँ वया राजभवनय् दुहाँ वना लाया तःगु आसनय् फेतुना - 'महाराज ! छलपोलया काय् बुल धका धाल, वसपोलयात दर्शन याये माल' धका धाल । जुजुं बांलाक समाये याना तःम्ह कुमारयात हया तपस्वीयात वन्दना याकेत न्ह्योने यंकल । बोधिसत्त्वया तुति पालि थहाँ वया तपस्वीयागु जटाय् लाःवन । बोधिसत्त्व जुइबले वसपोलया नितिं वन्दना याये बहःपिं सुं दइ मखु । यदि मसिइकं बोधिसत्त्वया छ्चौं वयागु तुतिइ लाःगु जूसा तपस्वीयागु छ्चौं न्हेकु दइगु जुइ । तपस्वीं जिं थःत थःम्हं स्यंकेगु फुकेगु उचित मजू धका बिचाः याना आसनं दना बोधिसत्त्वयात ल्हाः ज्वजलपा विन्ति यात । थुगु आश्चर्य खना जुजुं नं थः काय्यात वन्दना यात ।

तपस्वीयाके अतीतयागु पीगू कल्प व भविष्ययागु पीगू कल्प-जम्मां ८० गू कल्पयागु खँ लुमके फुगु शक्ति दुगु जुया च्वन । वं बोधिसत्त्वयागु म्हय् लक्षण स्वया - 'थुम्ह बुद्ध जुइलाकि जुइ मखु धका आवर्जन याना स्वबले निश्चय नं थुम्ह बुद्ध जुया बिज्याइ' धका सिइका थुम्ह अद्भुत पुरुष खः धका मुसुक्क न्हिल । हानं थुम्ह बुद्ध जुइबले जिं वसपोलयात खनी लाकि खनी मखु, खंके फइलाकि फइ मखु धका स्वःगु बखतय् थः दथुइ हे सिना अरूपलोकय् उत्पन्न जुइ, गन सच्छिम्ह वा द्वच्छिम्ह बुद्धपिं उत्पन्न जूसां ज्ञान प्राप्त यायेगु छुं सम्भव दइ मखु, जिं थुजाम्ह अद्भुत पुरुष बुद्ध जुइगु स्वये खनी मखुत, थुकिं जित आपालं तःधंगु हानि जुइगु जुल धका बिचाः याना मिखां ख्वबि तिकि तिकि नंका ख्वल । 'भीम्ह आर्य छको न्हिल, हानं छको ख्वल' धका खंका मनूतय्सं वसपोलयाके न्यन - 'भन्ते ! छु जिमिम्ह आर्यपुत्रयात छुं संकट (पकाः) दुला ?'

'वसपोलयात छुं संकट मदु, वसपोल निश्चय नं बुद्ध जुया बिज्याइ ।'

'अथेसा छपिं छाया ख्वया बिज्याना ?'

'थपाय्धंम्ह अद्भुत पुरुष बुद्ध जुया बिज्याइगु जिं खनी मखुत, थ्व जिगु नितिं तःसकं तःधंगु हानि जुल धका थःगु बारे बिचाः यायां जि ख्वयागु खः ।'

अनंलि, 'हानं जिमि थःथितिपिंमध्ये सुनानं वसपोलयात बुद्ध जुया बिज्याइगु खनी लाकि खनी मखु' धका बिचाः याना स्वबले वं थः भिन्चा नालक धयाम्ह मचायात खंकल । वं थः केहैयाथाय् वना न्यन - छिम्ह काय् नालक गन दु ?

‘आर्य ! व छैय्य हे दु ।’

‘वयात सति ।’

थःथाय् वयेवं वयात धाल - “बाबु ! महाराज शुद्धोदनया कुल्य् काय् मचा छम्ह बुल । वसपोल बुद्धअंकुर (बुद्ध जुइगु चुलि ह्वःम्ह) प्राप्तम्ह खः, स्वीन्यादै लिपा बुद्ध जुया बिज्याइ । छं वयागु दर्शन याये खनी । उकिं थौ हे छ प्रव्रजित जुया हूँ ।”

“जि स्वीन्हेगू करोड धन सम्पत्ति दुगु कुल्य् जन्म जूम्ह काय्मचा खः, जिमि पाजुं जित स्यंकेत अवश्य स्वःगु खइ मखु, धका उगु हे इलय् बजारय् काषायवस्त्र व चाया पात्र काय्के छूवया सँ दान्हि ग्वाय् खाना काषायवस्त्रं पुना- ‘लोक्य् गुम्ह उत्तम पुरुष खः, वयागु हे लक्ष्य् जिगु प्रव्रज्या खः’ धका धया बोधिसत्त्वया पाखे ल्हाः ज्वजलपा न्यागू अंगं वन्दना याना भिक्षापात्र म्हिचाय् तथा ब्वहलय् पाःछ्याया हिमालयय् दुहाँ वना श्रमण-धर्म पालन याःवन ।

(लिपा) परमपद बुद्धत्व प्राप्त जूम्ह तथागतयाथाय् वना नालकपटिपदा आज्ञा जुया बिज्यायेवं (उपदेश न्यना) हानं हिमालयय् दुहाँ वना अर्हत्व प्राप्त याना उत्कृष्ट मार्गय् प्रतिपन्न जुया न्हेलातक म्वाना छगू सुवर्ण पर्वतलिक्क वना दना दनां हे वसपोल अनुपादिशेष निर्वाणधातुं निर्वाण जुया बिज्यात ।

लक्षण-कथन

न्यान्हु दुखुन्हु बोधिसत्त्वयात मोल्हुइका नामसंस्कार यायेत राजभवन प्यंगू प्रकारया सुगन्धं बँथीला लावाःसहित न्याता प्रकारया स्वाँ ह्वलाः लः छप्ते मदुगु (शुद्ध दुरयागु) खीर थुया स्वंगू वेदं पारंगतपिं सच्छि व च्याम्ह ब्राह्मणपिंत निमन्त्रणा याना राजभवनय् फेतुइका सुभोजन याका परम सत्कार याना लक्षणयागु बारे न्यन - ‘(कुमार) छु जुइ ?’

“रामो धजो लक्खणो चापि मन्ती, कोण्डञ्जो च भोजो सुयामो सुदत्तो ।
एते तदा अट्ट अहेसुं ब्राह्मणा, छळ्झवा मन्तं वियाकरिंसू’ति” ॥

“उपिंमध्ये राम, ध्वज, लक्ष्मण, मन्त्री, कौण्डिन्य, भोज, सुयाम व सुदत्त धयापिं थुपिं च्याम्ह ब्राह्मण उगु इलय् खुगू अंग (शिक्षा, कल्प, निरुक्ति, ज्योतिष, व्याकरण व छन्द) स्यूपिं जुया च्वन, थुमिसं व्याकरण (भविष्यवाणी) यात ।”

थुपिं हे च्याम्ह लक्षण स्यूपिं (देवज्ञ) ब्राह्मणपिं खः । प्रतिसन्धि ग्रहण याना बिज्याःगु दिनय् जूगु म्हगसयागु बारे नं इमिसं हे बिचाः याःगु खः । इपिं च्याम्ह ब्राह्मणपिंमध्ये न्हेम्हसिनं निपतिं धस्वाका भविष्यवाणी याःगु खः । थुजागु लक्षण दुम्ह पुरुष छैय्य च्वन धाःसा चक्रवर्ती जुजु जुइ अथवा गृहत्याग याना प्रव्रजित जुल धाःसा बुद्ध जुया बिज्याइ । थुगु प्रकारं चक्रवर्ती जुजुया श्रीसम्पन्न वैभवया वर्णन यात । परन्तु इपिंमध्ये दकले क्वकालिम्ह कौण्डिन्य गोत्रीय ब्राह्मण माणवकं धाःसा बोधिसत्त्वयागु श्रेष्ठ लक्षण खंका - “थुम्ह छैय्य च्वनिगु सम्भावना द हे मद्दु, थुम्ह निश्चय नं बुद्ध जुया बिज्याइ” धका सिइका छपतिं जक धस्वाका छताः जक भविष्यवाणी यात । थुम्ह कृत अधिकार दुम्ह अन्तिम शरीर धारण याःम्ह तथा ज्ञानय् नं मेपिं न्हेम्ह स्वया थैजिम्ह वसपोलयाके छगू जक गति खंका - ‘थुगु लक्षणं सम्पन्नम्ह पुरुष छैय्य च्वनिगु सम्भावना द हे मद्दु, थुम्ह निश्चय नं आवरणरहित बुद्ध जुया बिज्याइ’ धका सिइका छपतिं जक

धस्वाका क्वजिक भविष्यवाणी याःगु खः । थुगु प्रकारं नामकरण याःगु इलय् सकसियागुं अर्थसिद्धि जूगु कारणं वसपोलयात 'सिद्धार्थ' नां छगु जुल ।

पञ्चवर्गीय भिक्षु

अनलि उपिं ब्राह्मणपिसं थथः छेयं वना कायपिंत धाःवन - “बाबु ! जिपिं बुरा जुइधुंकल, महाराज शुद्धोदनया काय बुद्ध जुया बिज्याइबले जिमिसं खनिला मखनिला ध्व खं (जिमिसं) मस्यु । छिपिं उम्ह कुमार बुद्ध जुइबले वसपोलयागु धर्मय् प्रव्रजित जू हूँ ।”

इपिं न्हेम्ह मनूत आयुभर थन म्बाना धर्मानुसार लोकलीला समाप्त यात । कौण्डिन्य माणवक छम्ह जक जीवित जुया च्वन । वं महासत्त्वयागु आयु वृद्धिअनुसारं गृहत्याग याना छसिंकथं उरुवेलय् वना, ‘थुगु भूमिभाग रमणीय जू, ध्यानाभ्यार्थी कुलपुत्रपिनि ध्यानाभ्यास यायेया नितिं थुगु त्वःगु थाय् खः’ धका बिचाः याना अन हे च्व च्वं ‘महापुरुष प्रव्रजित जुइधुंकल’ धका न्यनां उपिं ब्राह्मणपिनि कायपिंथाय् वना थथे धाःवन - “सिद्धार्थ कुमार प्रव्रजित जुइधुंकल अवश्य बुद्ध जुया बिज्याइ, यदि छिमि बौपिं दनिगु जूसा थौ इपिं छे त्वःता प्रव्रजित जुइधुंकल जुइ । यदि छिपिं नं न्ह्याःसा वा, जि उम्ह पुरुषया ल्यु ल्यु प्रव्रजित जू वने त्यना । इपिं सकलें छगू मत जुइ मफुत । इपिंमध्ये स्वम्ह प्रव्रजित मजुल । कौण्डिन्य ब्राह्मणयात थःपिंमध्ये थःकालिम्ह माने याना मेपिं प्यम्ह नं प्रव्रजित जुल । इपिं न्याम्हसित हे ‘पंचवर्गीय भिक्षु’ धका धाइ ।”

प्यंगू पूर्वनिमित्त

छन्हु जुजुं न्यन - “छु खना जिमि काय प्रव्रजित जुइ ?”

“प्यंगू पूर्वनिमित्त खना ।”

“छु छु प्यंगू ?”

“बुद्ध, रोगी, सिइम्ह व प्रव्रजित ।”

जुजुं धाल “थनिंनिसें थुजापिं मनूतय्त जिमि काय्याथाय् क्यके विइ मते । जित जिमि काय बुद्ध जुइके माःगु मद्दु । जिं जिमि काय्यात निद्रः द्वीपं चाःहुउगु प्यंगू महाद्वीपयात आधिपत्य व ऐश्वर्य तथा राज्य यायां स्वीखूगु योजन मण्डलाकार परिषद् दथुइ आकाशं क्वय् विचरण याःगु स्वये मास्तेवः” धका धया वं थुजापिं प्यंगू प्रकारयापिं मनूतय्त कुमारयागु मिखां ताःपाकेया नितिं प्यंगू दिशाय् स्वक्वय् स्वक्वय् ताःपाक पाः तयके बिल ।

उगु दिनय् उगु मङ्गलमय् थासय् मुना च्वपिं चयूद्धः थःथितिपिसं थथःगु परिवारं छम्ह छम्हसिनं छम्ह छम्ह काय बिइगु प्रतिज्ञा यात । ‘थुम्ह बुद्ध जुइमा अथवा जुजु, जिमिसं छम्ह छम्ह काय बियेगु जुल । यदि थुम्ह (कुमार) बुद्ध जुल धाःसा क्षत्रिय श्रमणपिनिपाखें पुरस्कृत व परिवारित जुया विचरण याइ । यदि जुजु जुल धाःसा क्षत्रिय कुमारपिनिपाखें पुरस्कृत व परिवारित जुया विचरण याइ ।’ जुजुं बोधिसत्त्वया नितिं

उत्तम रूप सम्पन्नपिं व सकतां दोष मदुपिं धाइमापिं तथा बिल । बोधिसत्त्व अनन्त परिवार व महती श्री व शोभा तसे छसिं कथं तःधि जुल ।

बुई वा पिइगु मङ्गल उत्सव

छन्हु जुजुया वा पिइगु नखः बल । उखुन्हुया दिनय् (मनूतयसं) सम्पूर्ण नगरयात देवविमानथें बांलाक सुसज्जित याना समाये यात । सकल कर्मचारीत न्हून्हूगु वसतं पुनां सुगन्ध व माला आदिं धारण याना राजकुलय् सामेल जू बल । जुजुयागु (कृषि) कर्मय् द्विइगु हल जोटे याःगु जुया च्वन । उखुन्हुया दिनय् द्रहैत व खिप फालिसहित छगू पाः च्यासः रजतमय हल दुगु जुल । जुजुया हल प्रभासहित लुयागु जुया च्वन । द्रहैया न्येकू, खिपः, फालि, चाबुक आदि लुं भुना तःगु जुया च्वन ।

विशाल परिवारसहित नगरं पिहाँ वया जुजुं थःम्ह काय्यात नं ब्वना यंकूगु जुल । बुई लिक्क आपालं ख्वातुक हःहि कचामचा दया किचः दुगु जामुन सिमा छमा दुगु जुया च्वन । व सिमाया क्वय् कुमारयागु शय्या लाया उकी द्योने लुयागु तासं भुनां अन पाः तथा जुजुं थीथी प्रकारया तिसां तिया अमात्यपिसं चाःहुइका हल जोटे यायेत बुई वन । अन जुजुं लुयागु हल ज्वन । अमात्यपिसं छगू पाः च्यासः (७९९ गू) वहःयागु हल ज्वन । कृषकपिसं मेमेगु हल ज्वना इपिं सकसिनं नं साः वावां उखें थुखें जोटे यात । जुजुं छगू थासं मेगु थासय् लिरु थिरु याना जोटे याना च्वना च्वन । हानं उगु थासं मेगु थासय् जोटे याना लिहाँ वया च्वन । उगु थासय् राजश्री (राजकीय) छांटं अपार शोभा दया च्वन । बोधिसत्त्वयाथाय् छ्चालिं पिया च्विं पिं धाइमापिं जुजुं हल जोटे याःगु स्वये धका कुमारयात त्वःता स्ववन । बोधिसत्त्वं उखे थुखे छ्चालं स्वया बिज्याबले सुनं मखना काचा काचां दना मुलपतिं थ्याना आनापानाया अभ्यास यायां प्रथमध्यान प्राप्त याना कया बिज्यात ।

नयेगु त्वनेगुली धाइमापिनि लगे जुइ माःगुलिं भचा अलमल जुल । निहने दक्क सिमाया किचःत चिलावन परन्तु बोधिसत्त्व च्वना बिज्यागु सिमाया किचः मण्डलाकार जुया अन हे थातं च्वना च्वन । धाइमापिसं - 'आर्यपुत्र याकचा जुया च्वन' धका ग्याग्यां याकनं दुरुर ब्वाये वना स्ववबले बोधिसत्त्वयात लासाय् मुलपतिं थ्याना च्वंगु चमत्कार खना जुजुयाथाय् वना बिन्ति याःवन - 'देव ! कुमार थुकथं फेतुना बिज्याना च्वन । मेमेगु सिमाया किचःत चिला वन परन्तु जामुन वृक्षया किचः मण्डलाकार जुया अन हे थातं च्वना च्वन ।' जुजु काचा काचां हथाये चाचां अन वया स्वःवबले थुजागु चमत्कार खना - 'बाबु ! थ्व जिगु छंत निगूगु वार वन्दना खः' धका पुत्रयात वन्दना यात ।

शिल्प-प्रदशनी

छसिं कथं बोधिसत्त्व भिंखुर्दया वैश थ्यन । जुजुं बोधिसत्त्वया नितिं स्वंगू ऋतुयात अनुकूल जुइक स्वंगू प्राशाद (दरवार) दय्का बिल, छगू गुत जाःगु, छगू न्हेत जाःगु, छगू न्यात जाःगु । पीद्वः नर्तकी मिसात तथा तल । बोधिसत्त्व देवतापिं च्वना च्वथें अलंकृत नर्तकीपिसं चाःहुइका मिसापिनिपाखें तूर्य बाजं आदिं सेवित महान् सम्पत्तिया उपभोग यायां ऋतु क्रमअनुसारं अन भवनय् च्वना च्वन । राहुलमाता देवी वसपोलया अग्रमहिषी खः ।

वसपोलया थुकथं महान् सम्पत्ति अनुभव याना च्वंबले छन्हु थःथितिपिनि दथुइ थुजागु खँ पिहाँ वल - 'सिद्धार्थं म्हिता जक च्वन, वं छुं शिल्प मसय्कू, युद्ध जुल धाःसा थ्वं छु याइ ? जुजुं बोधिसत्त्वयात सःता धाल- 'बाबु ! छिमि थःथितिपिसं सिद्धार्थं छुं शिल्प मसय्कूसे म्हिता जक च्वन धका धया च्वन । छं छु मती तया ?'

'देव ! जिं शिल्प सय्का च्वने माःगु आवश्यक मदु । नगरय् जिगु शिल्प स्वयेया नितिं नाय्खिं च्वय्का बिज्याहुं । थनिं न्हेनु त्वालं जिं थःथितिपितं शिल्प क्यना बिये ।' जुजुं नं अथे हे यात । बोधिसत्त्वं अक्षवेदी, बालवेदी, स्वरवेदी, शब्दवेदी, यशस्वी धनुर्धरपितं सतका जनसमूहया दथुइ मेपिं धनुर्धरपिं स्वया विशेषरूपं असाधारणकथं भिनिगू प्रकारयागु शिल्प प्रदर्शनी थःथितिपितं क्यना बिज्यात । थुपिं फुक्क सरभङ्ग धयागु जातकय् दुगु वर्णनकथं सिइकेमाः । अनं निसें वसपोलया प्रति वसपोलया थःथितिपिके दया च्वंगु शंका मदुगु जुल ।

प्यंगू पूर्वनिमित्त

छन्हु बोधिसत्त्व उच्चान चाट्यु वनेगु विचारं सारथियात सःता - 'रथ तयार या' धका आज्ञा दय्का बिज्यात । 'ज्यू, हवस्' धका सारथिं लिसः बिया तःधंगु व तःजिगु रथयात सकतां अलंकारं छायेपिया तुयुगु पलेस्वाया हः (कुमुदपत्र) थें तुइसे च्वपिं प्यम्ह भिपिं सलतय्त जोते याना बोधिसत्त्वयात सूचं बिल । बोधिसत्त्व देवविमानथें जाःगु रथय् च्वना उपवनपाखे बिज्यात ।

जरा जीर्णम्ह पुरुष

देवतापिसं - 'कुमार सिद्धार्थया बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याइगु ई न्ह्योने थ्यंकः वल, जिमिसं (वसपोलयात) पूर्व निमित्त क्यने माल' धका बिचाः याना सुं छम्ह देवपुत्रयात बुरा जुया बःमलाम्ह, वा हायेधुंकूम्ह, सँ तुइधुंकूम्ह, स्वाहानेथें धेचूम्ह, तुतामं चुया थरथर खाःम्हथें जुइक दय्का क्यन । वयात बोधिसत्त्व व सारथि निम्हसिनं जक खंके फुगु जुया च्वन ।

अनंलि सारथियाके न्यन - 'सौम्य सारथि ! थ्व मनू सु खः ? वया सँ नं मेपिनिथें मच्चं, म्ह नं मेपिनिथें मच्चं ?' धका महापदान (सुत्त) य^{३९} कना तःगु अनुसारं प्रश्न याना बिज्याबले सारथियागु लिसः न्यना (थथे) धाल - 'धिक्कार खः, थुगु जन्मयात गुगु जन्म जूपित बुरा जुइ माःगु, अनुभव याये माःगु जुया च्वन' धका उद्विग्न नुगः तया अनं लिहाँ वया थःगु प्रासादय् बिज्यात ।

जुजुं न्यन - 'जिमि काय् छाया् याकनं लिहाँ वःगु ?'

वं लिसः बिल - 'देव ! बुराम्ह मनू खना ।'

थुजाम्ह बुराम्ह मनू खना प्रव्रजित जुइ, छिमिसं जित छाया् नाश याये त्यना ? याकनं हे जिमि कायया नितिं प्याखँ क्यनेगु या । थुजागुली भुले याना प्रव्रज्या जुइगुली वयागु मन मवनेमा धका धया प्यखेरं थाय् थाय्या दिशाय् बच्छि बच्छि योजनतक पाः तया बिल ।

२७. स्वया दिर्स - दीघनिकाय, नेपाल भाषां पृ. १६५ ।

रोगी

हानं बोधिसत्त्व अथे हे उद्यान चाह्यु वना च्वंबले देवतापिसं दय्कातःम्ह छम्ह रोगीम्ह मनु खना न्हापार्थे हे न्यना शोकाकूल जुया लिहाँ वया प्रासादय् वन । जुजुं नं न्हापार्थे तुं न्यना मन सुख मदय्का पाः तया तःपितं प्यखेरं दिशाय् जछिपा छगू छगू योजन तक पाः बढे याना बिल ।

सिद्धम्ह

अनं छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्व उद्यान चाह्यु वना च्वंबले देवतापिसं दय्कातःम्ह छम्ह सिद्धम्ह मनु खना न्हापार्थे हे न्यना मन सुख मदय्का लिहाँ वया प्रासादय् वन । जुजुं नं न्हापार्थे तुं न्यना मन सुख मदय्का पाः तया तःपितं प्यखेरं थाय् थाय्या दिशाय् छगू छगू योजन तक पाः बढे याना भन् क्वातुका बिल ।

प्रव्रजित

हानं छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्व उद्यान चाह्यु वना च्वंबले देवतापिसं बांलाक वसःतं पुंकातःम्ह चीवरं पुना तःम्ह छम्ह प्रव्रजितयात खना सारथियाके न्यन - “सौम्य ! थ्व सु खः ?” उबले बुद्ध उत्पन्न मज्जिगुया कारणं सारथिं प्रव्रजित अथवा प्रव्रजितयागु गुणया खँ तक नं मस्यूगु जुया च्वन । देवतापिनिगु आनुभावया कारणं - ‘देव ! थ्व प्रव्रजित धयाम्ह खः’ धका धया प्रव्रज्या गुणयागु खँ बयान यात । बोधिसत्त्वं प्रव्रज्याय् रुचि उत्पन्न याना उगु दिनय् उद्यानय् बिज्यात । दीर्घभागकपिनिगु धाःपूकथं बोधिसत्त्वं प्यंगू निमित्त छन्हुया हे दिनय् खंका लिहाँ बिज्याःगु खः ।

अन्तिम श्रृंगार

बोधिसत्त्व न्हिच्छं (उद्यानय्) न्ह्याइपुक न्हिं छद्याना मङ्गल पुष्करिणी मोल्हुया सूर्य लुकू बिना वनेवं थःत छायापियेया नितिं बांलागु छगः ल्वहँ फाँतय् फेतुना बिज्यात । उगु इलय् वसपोलया परिचारकत (सेवकत) विविध वर्णयागु दुशाला, अनेक थरीयागु तिसा ज्वलं व माला गन्ध विलेपन आदि हया छचालं चाहिइका दना च्वन । उगु इलय् इन्द्रयागु आसन क्वाना वल । वं - “सुनां जित थुगु स्थानं च्युत याये त्यन” धका बिचाः याना स्वःबले बोधिसत्त्वया छायापिइगु ई जूगु सिद्धिका विश्वकर्मायात सःतल - ‘सौम्य विश्वकर्मा ! कुमार सिद्धार्थं थौं बाचा इलय् महाभिनिष्क्रमण याना बिज्याइ । आः थ्व वसपोलया अन्तिमकथं श्रृंगार जुइ त्यंगु दु । उद्यानय् वना महापुरुषयात दिव्य अलंकारं अलंकृत याना ब्यु’ ।

‘ज्यू, हवस्’ धका वं लिसः बिया देवतानुभावं व हे इलय् अन थ्यंकः वना वसपोलयात मोल्हुइका बिद्धम्ह नौथे च्वंम्ह जुया वसपोलया ल्हातं फेता कया बोधिसत्त्वयात चिना बिल । बोधिसत्त्वं वयागु ल्हातं

थत थिइखतं अवश्य थुम्ह मनुष्य मखु, सुं देवता जुइमा: धका सिइका विज्यात । उगु फेता चिना च्वंबले छ्चनय् मणिरत्नर्थे जा:गु द्रलछिपु दुशाला व भिको हिंउबले भिद्ध: दुशाला उत्पन्न जुल । थन शंका याये मज्यू, छ्चो चिगोसानं दुशाला यक्व दुगु जुल । उपिंमध्ये दकले त:गोगु दुशाला श्यामलता स्वाँ अपायगो जक ख: । बाकी फुक्व कुतुम्बक स्वाँ आपायगो जक ख: । बोधिसत्त्वया सँ हिना त:गु किंजलक युक्त कुय्यपुष्प समान ख: । वसपोल सकतां प्रकारया तिसां छायेपिया संगीतकारपिं सकसिनं थथ:गु प्रतिभा प्रदर्शन याये धुंकेवं तथा ब्राह्मणपिंसं 'जय नरेन्द्र' आदि वचनं (नारां) अले सूत मागधपिनिगु थीथी प्रकारयागु माङ्गलिक वचन व स्तुति ध्वनिं सम्मानित जुया सकतां प्रकारया छायापिइगु वस्तुकं छायापिया त:गु उत्तमगु रथय् च्वं विज्यात ।

राहुल कुमार

'पाय्छि उगु हे इलय् राहुलमातां काय् छम्ह बुइकल' धयागु न्यना शुद्धोदन महाराजं जिमि काय्यात थुगु न्ह्याइपूगु खबर न्यंका व्यु' धका आज्ञा बिल । बोधिसत्त्वं थुगु खँ न्यने खतं - 'का राहु बुल, बन्धन उत्पन्न जुल' धका धया विज्यात । जुजुं 'जिमि कायं छु धाल' धका न्यंबले अजागु वचन न्यना अथे जूसा जिमि छय्यागु नां "राहुलकुमार" जुइमा धका धाल ।

कृशा गौतमीया उद्गार

बोधिसत्त्वं उत्तमगु रथ गया महान् यश, अति मनोरम ऐश्वर्य एवं शोभायुक्त जुया नगरय् दुहाँ विज्यात । उगु इलय् थ:गु दरवारया बैगलय् च्वना च्वंम्ह कृशा गौतमी धयाम्ह छम्ह क्षत्रिय कन्यां नगर चाहुउला विज्याना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयागु रूप सौन्दर्य खना प्रीति एवं सौमनस्ययुक्त जुया थुजागु उद्गार व्यक्त यात -

**"निब्बुता नून सा माता, निब्बुतो नून सो पिता ।
निब्बुता नून सा नारी, यस्सायं ईदिसो पती"ति" ॥**

"उम्ह माता परम शान्त जू गुम्हसिया थुजाम्ह पुत्ररत्न दु, उम्ह पिता नं परम शान्त जू गुम्हसिया थुजाम्ह पुत्ररत्न दु, उम्ह मिसा नं परम शान्त जू गुम्हसिया थुजाम्ह मिजं दु ।"

बोधिसत्त्वं वयागु खँ न्यना थथे विचा:यात- वं थथे धया च्वन- 'थुजागु रूप खंम्ह मांया नुग: शान्त जुइ, बौया नुग: शान्त जुइ, कलाया नुग: शान्त जुइ' । धात्थेँ छु, शान्त जुइवं नुग: शान्त जुइगु ले ? उबले चित्तमलं विरक्त जुया च्वंम्ह बोधिसत्त्वया मनय् थथे जुल - 'राग अग्नि शान्त जुइवं शान्त जुइ, द्वेष अग्नि शान्त जुइवं शान्त जुइ, मोह अग्नि शान्त जुइवं मानदृष्टि आदि फुक्व क्लेश व तृष्णा उपशमन जुइवं शान्त जुइ । वं जित खूव बांलागु खँ न्यंकल । जि ला निर्वाणया खोजय् लगे जुया च्वनाम्ह ख: । थौं हे जिं गृह जीवन त्याग याना प्रव्रजित जुया निर्वाणयागु खोज या: वनेमा: । थ्व उपहार वयात गुरुदक्षिणा जुइमा' धका मती लुइका थ:गु गप:तं छगू लाख मू वंगु मोतिमा: त्वया कृशा गौतमीयात बिइके छ्वया विज्यात । 'सिद्धार्थकुमारं जिलिसे आसक्त जुया कोस्याली बिया हल' धका वं मती तल ।

निर्वेद

बोधिसत्त्व नं परम श्रीसौभाग्य ज्वना थःगु प्रासादय् वना श्रीशय्याय् गोतुला बिज्यात । उगु इलय् सकतां तिसां अलंकृत, नृत्य गीतय् निपुणपिं देवकन्यार्थे जापिं रूप सौन्दर्य दुपिं मिसातय्सं थीथी प्रकारयागु बाजं ज्वना वसपोलयात छ्चालं चा हुहुं लयतातां प्याखं हुलेगु, म्ये हालेगु, बाजं थायेगु यात । बोधिसत्त्वया धाःसा चित्तमलं विरक्त जूगु कारणं प्याखं, म्ये, बाजनय् ध्यान मवंगुलिं याकनं न्ह्यो वय्का बिज्यात । इपिं मिसातय् नं 'गुम्हसियागु नितिं जिमिसं प्याखं आदि हुला च्वनागु खः, व हे दचने धुंकल धाःसा जिमिसं छ्छाय् थथे सना च्वने माःगु धका बाजं ज्वना तुं (ल्हाः तुति) चताःवाना (न्ह्यो वय्का) दचन । ह्वाला ह्वाला बास वःगु चिकं मत बांलाक च्याना च्वन ।'

आकाभाकां न्ह्यलं चायका दना खाताय् फेतुबले बोधिसत्त्वं उपिं मिसापित बाजं ज्वना चताःवाना थसः थिसः पाया च्वपिं खंका बिज्यात । गुलिसिया म्हुतुं लाहा स्वाल्यायां पिहाँ वया म्हु प्याना छ्छुटी जुया च्वन, गुलिसिनं वा कटकट न्ह्यया सःवय्का च्वन, गुलिसिनं घ्वारर घ्वारर न्ह्यसः वय्का च्वन, गुलिसिनं न्ह्यलय् लालाथे हाला च्वन, गुलिसियां वाका तया च्वन, गुलिसिया म्हुं वसः कुतुं वगुलिं विभत्स गुह्य स्थान छ्छ्यातां खने दया च्वन । थुजागु विकार स्वया वसपोलयात कामभोगप्रति भन् हे विरक्त जुल । वसपोलयात थः च्वना च्वनागु इन्द्रभवनर्थे बांलागु महाभवन नं थीथी प्रकारयागु ध्वरगीगु लाशया लाशं जाया च्वंगु मसानर्थे भिंभां दना वल । स्वंगू भव (कामभव, रूपभव, अरूपभव) मिं नया च्वंगु छ्छेथे खने दत । थुजागु दृष्य खना 'हा ! कष्ट' 'हा ! दुःख' धका आकाभाकां म्हुतुं सः पिहाँ वल । वसपोलयागु चित्त प्रव्रज्याया नितिं भन् हे व्याकुल जुल ।

महाभिनिष्क्रमण

'आः थौं हे जिं महाभिनिष्क्रमण यायेमाः' धका मती तया खातां दना वया लुखाय् लिक्क वना 'अन सु दु' धका न्यना बिज्यात । लुखा खलुस थःगु छ्छोँ दिका दचना च्वंम्ह छ्छन्नं बित्ति यात - 'आर्यपुत्र ! जि छ्छन्दक खः ।'

'छ्छन्द ! आः जिं थौं हे महाभिनिष्क्रमण याये त्यना । जिगु नितिं छ्छम्ह सल तयार या ।'

'ज्यू, हवस्' धया सल म्हुय् तयेगु काठी आदि सामान ज्वना सलगलय् वना ह्वाला ह्वाला वास वःगु चिकनं च्याना च्वंगु मत जलं तिमिलाया जःलय् न्ह्याइपुसे च्वंगु थासय् दना च्वंम्ह अश्वराज कन्थक सलयात खंका - 'थौं जिं थ्वयात हे तयार यायेमाः' धका कन्थक सलयात हे ल्यल ।

कन्थक सलं थतः कसे याना च्वंगुलिं मेमेबलेथे मजुसे थौं अवश्य नं छ्छगू गम्भीरकथं तयारी याना च्वंगु जुइमाः धका सिइका काल । जिमि आर्यपुत्र थौं महाभिनिष्क्रमणया इच्छुक जुया बिज्यात धका उम्ह सल लयताया ततःसकं हाल । उगु हाःसः सम्पूर्ण नगरय् फैले जुइ त्यंबले देवतापिसं उगु हाःसःयात रोके याना सुनानं मताय्का बिल ।

बोधिसत्त्वं नं छ्छन्दकयात ज्या छ्छ्वया काय्यागु ख्वाः छ्छको स्वये धका मती तया आसनं दना राहुलमाताया कोथापाखे स्वया वना तीजक खापा चाय्का बिज्यात । उगु इलय् कोथा छ्छगुलिं मग मग बास

वःगु चिकं मत च्याना च्वंगु जुया च्वन । राहुलमाता ह्वाला ह्वाला बास वःगु जिस्वाँ आदिं दुगु खाताय् काय्या कपालय् ल्हाः दिका दचना च्वन । लुखा खलुई तुती तथा दना वयात स्वया बोधिसत्त्वं - 'यदि जिं देवीयागु ल्हाः चिइका जिमि काय् छको काये धाःसा देवीया न्ह्यलं चाइ । थुकिं याना जिं वनेत पंगल जुइ । बुद्ध जुइका लिपा हे जक काय्या ख्वाः स्वःवये' धका बिचाः याना दरबार त्वःता बिज्यात । जातक अर्थकथालय् कना तःकथं उगु इलय् राहुल कुमार छ्वाः दयेधुंकूगु खः परन्तु थ्व खँ मेमेगु अर्थकथालय् (खने) मद्दु । उकिं च्वय् कनार्थे हे धका सिइका कायेमाः ।

थुकथं बोधिसत्त्व दरबार त्वःता लुखाय् लिक्क दना थःम्ह सलयात थये धया बिज्यात - 'तात कन्थक ! छं थौं छचा जित तरे याना ब्यु, जिं छंगु (थुगु) ग्वहालि कया बुद्ध जुया देवसहित थुगु लोकयात तरे याना बिये ।' अनलि तिगन्हुया कन्थकयागु म्हय् च्वना बिज्यात । कन्थकया गःपिनिसँ भिंचाकु हाकः, उकियात लोय्क म्ह ल्हवं, बल बेग दुम्ह भिंगु शंखथेँ म्ह छम्हं तुइसे च्वंम्ह जुया च्वन । यदि उम्ह सल छको हाल अथवा तुतिं पला छपलाः छित धाःसा उगु पलाः सः नगर छगूलिं ताये दइगु जुया च्वन । उकिं हे देवतापिसं थःगु प्रतापं सुनानं सः मतायेमा धका सलया सः पना गन गन वं पला तल अन अन इमिसं थथःपिनिगु पाःल्हाः तथा ब्यूगु जुया च्वन ।

बोधिसत्त्वं भिंम्ह सलया म्हय् गया छन्दकयात वयागु न्हिप्यँ ज्वं धका धया बाचाः इलय् नगरया तःध्वाखा लिक्क थ्यंका बिज्यात । उगु इलय् बोधिसत्त्वं गुगु इलय् नगरया ध्वाखा चाय्का पिहाँ मवनेमा धका ध्वाखाया निपा खापामध्ये छपा खापा चाय्केत द्वःछिम्ह मनूतयेसं चाय्के माय्क दय्का तःगु जुया च्वन । महाबल सम्पन्नम्ह बोधिसत्त्व किसिया ल्याखं १००००० (अश्व) किसियागु बल दुम्ह जुया बिज्याः, मनूया ल्याखं छगू खरव मनूया बल दुम्ह जुया बिज्याः । उकिं वसपोलं बिचाः याना बिज्यात - 'यदि खापा मचाल धाःसा थौं कन्थकया म्हय् च्वना न्हिप्यँ ज्वना च्वंम्ह छन्दक नापं कन्थकयात म्हय् खम्पां काका भिंचाकु हाःकगु पःखाः हाचां गाया वने ।' छन्दकं नं बिचाः यात - 'यदि खापा मचाल धाःसा जिं आर्यपुत्रयात जिगु व्वहलय् फेतुका कन्थक सलयात जवःगु ल्हातिं प्वाथय् प्यंका लिक्क च्वंगु पःखाः थुना हाचां गाय्का यंके ।' कन्थकं नं बिचाः यात - 'यदि खापा मचाल धाःसा थःगु म्हय् बिज्याना च्वंम्ह स्वामियात व न्हिप्यँ ज्वना च्वंम्ह छन्दकयात व्वना पःखाः हाचां गाया वने ।' यदि (धात्थेँ) खापा मचागु जूसा च्वय् बिचाःयागु कथं स्वता मध्ये छता अवश्य याइगु जुइ । परन्तु खापाय् च्वपिं देवतापिसं खापा चाय्का बिल ।

उगु हे इलय् पापी मारं बोधिसत्त्वयात गना लित व्वना हये धका बिचाः याना आकाशय् दनां थये धाल - 'मारिष ! पिहाँ वने मते । थनिं न्हेनु त्वाकं छपित चक्ररत्न प्रकट जुइ । निद्वल चीचिधंगु द्वीप सहित प्यंगू द्वीपय् छंगु राज्य चले जुइ । मारिष ! लिहाँ हूँ ।'

"छ सु खः ?"

"जि वशवती मार खः ।"

"मार ! जिं नं चक्ररत्न प्रकट जुइ धयागु खँ स्यू । जित राज्य माःगु मद्दु, भिद्वः लोकधातु सकले लय्लय् ताय्का हर्षध्वनी याका बुद्ध जुये ।"

मार - "थौनिसँ छंगु मनय् कामवितर्क वा व्यापादवितर्क वा विहिंसावितर्क वल धाःसा जिं छंत यायेगु स्यूका" धका धया मौका मामां गुबलेँ छुटे मजुइगु किचःथेँ मतोतूसे ल्यू ल्यू जुल ।

बोधिसत्त्वं नं थःगु ल्हातय् वये त्यंगु चक्रवती राज्ययात ई फायेथेँ त्याग याना उकियात - वास्ता मयासे आषाढ पुन्हीखुन्हु उत्तराषाढ नक्षत्र दुबलय् महासत्कारपूर्वक नगरं पिहाँ बिज्याबले हानं छको नगर स्वयेगु इच्छा जुल । थथे मनय् बिचाः वयेसाथं महापृथ्वी कुम्हाःया घःचारथेँ जुया कम्प जुल, मानौ -

महापुरुष ! छं थःगु इच्छा पुवंकेगु जूसा लिफः स्वये माःगु ज्या गुबले छाये याये माःगु धका धाःगुथें च्वन । बोधिसत्त्व नगरपाखे ख्वाः लाका दना नगर स्वया अन थासय् कन्थकनिवर्तन-चैत्यया स्थान दर्शन याना थः वने माःगु लैय् कन्थकयात स्वका महाआदर एवं अपारश्री सौभाग्यपूर्वक बिज्यात ।

उगु इलय् देवतापिसं वसपोलया न्ह्योने ख्वीद्वः, ल्यूने ख्वीद्वः, जवय् ख्वीद्वः, खवय् ख्वीद्वः म्वास्याःप्वाः च्याका ज्वना वंगु दु धका धया तल । मेमेपिं देवतापिसं चक्रवाल ध्वाखाय् असंख्य म्वास्याःप्वाः ज्वना च्वन । मेपिं देवता, नाग, गरुड आदिपिसं नं दिव्य गन्ध, माला, चूर्ण व धूपं पूजा याना च्वन । पालिजाः स्वाँ, मन्दार स्वाँयागु स्वाँ वा वगुली ख्वातुसे च्वंगु सुपाचं वा वगु लः फुतिथें आकाशं स्वाँ वा गात । दिव्य संगीत छ्वाखेरं न्यना च्वन । सकभनं च्याता प्रकारया तूर्य (म्वाःलि), ख्वीता प्रकारया तूर्य, ख्वीन्हेगू लाख बाजं थाना हल । थुमिगु शब्द समुद्रयागु गर्भय् नंन्यागुथें युगन्धरया प्वाथय् समुद्र गर्जन इलय्थें गुञ्जित जुया च्वन । थुजागु ऐश्वर्य व शोभा तथा बिज्याना च्वंम्ह बोधिसत्त्व च्छिद्यया दुने स्वंगू राज्य पार याना स्वीगू योजन ताःपागु अनोमा खुसी सिथय् थ्यंकः बिज्यात ।

छु व सल अनं नं उखे पुला वने मफुतला ? मखु, वने मफुगु मखु । उम्ह सल पृथ्वीया छगू कुनामं चाःहिला मेगु कुनामय् चाहिलेथें छ्वाखेरं सकभनं चाःहिला सुथेसिया जलपानया ई स्वया न्हेवः हे थ्यंकः वया थःगु नितिं दय्का तःगु नसा नःवये फुम्ह खः । उगु इलय् आकाशय् दना देव, नाग, गरुड आदिपिसं वा गायेका हःगु गन्ध माला आदिं (उम्ह सलयागु) जंतक त्वःपूगुलिं थःगु शरीरयात गन्ध माला आदि पाखें पिहां वया न्ह्योने वनेत वयात तःसकं थाकुल । उकिं व स्वीगू योजन जक वने फुगु जुल ।

प्रव्रज्या

अनं लिपा बोधिसत्त्व नदी सीथय् दना छन्दकयाके न्यन - “ध्व नदीयागु नां छु खः ?”

“देव ! अनोमा नदी खः ।”

“जिगु नं प्रव्रज्या अनोमा (धया थासय) जुइ” धका प्वाथं सलयात ब्व ब्व स्याना इसरा यात । सल च्यागू ऋषभ (छगू ऋषभया १४० कु) ब्याः दुगु नदी हाचां गाया पार तरे जुया पारिं वारी थ्यंकः वना दना च्वन । बोधिसत्त्वं सल म्हं कुहां बिज्याना वहरथें तुइसे च्वंगु फिसः ब्वय् दना छन्दकयात धया बिज्यात - “सौम्य छन्दक ! छं जिगु तिसा व कन्थक ब्वना लिहां हुं, जि थन हे प्रव्रजित जुये ।”

“देव ! जि नं छपिं नापं तुं प्रव्रजित जुये ।”

“छंत प्रव्रज्या दइ मखुनि, छु लिहां हुं ।” थुगु कथं स्वको तक गना तिसा व कन्थक सल वयात लःल्हाना थथे बिचाः याना बिज्यात- “जिगु थुपिं सँ श्रमण जुइत मल्वः हानं बोधिसत्त्वयागु सँ खाना बिइत योग्यपिं सुं मेपिं दुगु मखु, उकिं जिं थम्हं स्वयम् सँ खाये ।” वसपोलं जवगु ल्हातं तलवार ज्वना खवगु ल्हातं सँ प्वाँय् ज्वना सँ त्वाःल्हाना बिज्यात । सँ निलङ्गु जक ल्यं दनीबलय् सँ जवं कुलि कुलि चिना छचनय् प्येपुन । वसपोलया जीवनकाछिं तर्कं सँ उलि हे जक जुया च्वन । ग्वाय् दाही नं अथे हे जुल । हानं छको सँ ग्वाय् दाही खाना च्वने माःगु धयागु मंत ।

बोधिसत्त्वं थःम्हं खानागु आगंस आकाशय् वांछ्वया - ‘यदि जि बुद्ध जुइगु खःसा ध्व आकाशय् थातं च्वना च्वनेमा, मखु धयागुसा पृथ्वील्य् कुतुं वयेमा धका धाधां च्वय् आक्सय् वांछ्वया बिज्यात । उगु

चूडामणि सँ प्वाँय् योजनभरतक च्वय् थहाँ वना आकाशय् थातं च्वना च्वन । देवराज इन्द्रं दिव्यचक्षुद्वारा खंका उकियात बांलागु रत्नयागु थलय् फया तावतिसं देवलोकय् यंका चूडामणी चैत्य स्थापना यात ।’

“छेत्वान मोळिं वरगन्धवासितं, वेहायसं उक्खिपि अग्गपुग्गले ।
सहस्सनेत्तो सिरसा पटिग्गहि, सुवण्णचङ्कोटवरेन वासवो’ति” ॥

“अग्र पुरुषं श्रेष्ठ सुगन्ध वास वःगु आगंसं ध्यना आकाशय् वांछ्वया बिज्यात । सहस्र नेत्र दुम्ह इन्द्रं उकियात लुँयागु थलय् फया छचनय् तथा यंकल ।”

हानं, बोधिसत्त्वं बिचाः याना बिज्यात— “थुपिं काशी दय्का तःगु वस्त्र जित श्रमण जुइत मत्वः ।” अनंलि काश्यप बुद्धया पालेयाम्ह वसपोलया न्हापायाम्ह पुलांम्ह पासा घटिकार महाब्रह्मा, गुम्हं छगू बुद्धान्तर बिते याये धुंकासां नं बुरा मज्जुनिम्ह खः, मित्रभावं बिचाः यात – “थौं जिमि पासां महाभिनिष्क्रमण यात, वया नितिं, जिं श्रमण परिष्कार (सामान) यंके माल ।”

“तिचीवरञ्च पत्तो च, वासी सूचि च बन्धनं ।
परिस्सावनेन अट्टेते, युत्तयोगस्स भिक्खुने’ति” ॥

“स्वपु चीवर, छगः पात्र, ख्वचा, मुलु, कायबन्धन व लः छाने यायेगु चालिं कापः थुपिं च्याता वस्तु योगाभ्यासय् लगे जुया च्वंम्ह भिक्षुया नितिं माःगु ज्वलं खः ।”

थुपिं च्याता श्रमणयागु सामान हया (वसपोलयात) लः ल्हाये हल । बोधिसत्त्वं अर्हत्ध्वज धारण याना प्रव्रजितयागु उत्तम भेष ग्रहण याना छन्दकयात लिच्छवयेत प्रेरित याना बिज्यात – “छन्दक ! जिगु भाषां मांबौपित आरोग्य जूगु खँ न्यंकि ।”

छन्दकं बोधिसत्त्वयात वन्दना व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन । कन्थकं छन्दक व बोधिसत्त्वया दथुइ जूगु खँ न्यना अन दना दना हे – ‘आः जित हाकनं जिमि स्वामीयागु ख्वाः स्वये दइ मखुत’ धका सह यानां सह याये मफयेकल । अले व बोधिसत्त्वयात मिखां खने मदयेवं शोक सह याये मफुगु कारणं नुगःचु तःज्याना सित । सिना तावतिसं देवलोकय् कन्थक धयाम्ह देवपुत्र जुया जन्म जू वन । छन्दकयात न्हापा हे छगू शोक दुगु खः । कन्थक सिइवं आः भन् हे निगू शोकं पीडित जुइका ख्वख्वं नुगः मछिंका नगरय् लिहाँ वन ।

राजगृहय् बोधिसत्त्व

बोधिसत्त्व प्रव्रजित जुया बिज्याना अन च्वंगु अनुप्रिय धयागु आम्रवनय् छवाः (छगू सप्ताह) तक प्रव्रज्या सुख अनुभव यायां बिते याना बिज्यात । छन्हुं हे स्वीगू योजन तकयागु लँ न्यासिं वना राजगृहय् दुहाँ बिज्यात । अन वसपोलं छेखा छेखापतिकं भिक्षाटन याना बिज्यात । मानो धनपाल कुवेर राजगृहय् प्रवेश याःगु समान अथवा असुरेन्द्रयागु देवनगरय् प्रवेश याःगु समान सम्पूर्ण नगर बोधिसत्त्वयागु रूप दर्शनं प्रभावित जुल । उकिं राजपुरुषपिसं जुजुयाथाय् वना खबर ब्यू वन – ‘महाराज ! थुजा थुजाम्ह छम्ह मनू नगरय् भिक्षाटन याना च्वन । उम्ह देवता खःला अथवा मनुष्य, नाग खःला अथवा गरुड अथवा सु खः धयागु खँ जिमिसं मस्यू ।’

जुजुं दरवारया बैगल्य च्वना महापुरुषयात खंका आश्चर्यं चकित जुया थः मनूतयत हुकुम बिल - 'है, हे, स्वहै, यदि उम्ह मनुष्य मखुसा नगरं पिने थ्यनेसाथं अन्तर्धान जुया वनी, यदि देवता खःसा आकाश मार्गं ब्वया वनी, यदि नाग खःसा पृथ्वील्य दुसुना वनी, यदि मनुष्य खःसा प्राप्त जूगु भोजन (छथाय च्वना) नइ ।'

महापुरुषं नं पात्रय ल्वाकःबुकगु भोजन मुंका थुलिं हे जित गात धका सिइका थः वयागु नगर धवाखां तुं पिहाँ वना पाण्डव पर्वतया किचलय् पूर्व स्वया फेतुना भोजन भपाः बिज्यायेगु याना बिज्यात । अनलि वसपोलयात प्वाथय च्वंगु आलपति नापं म्हुतुं पिहाँ वइथें च्वंक घौचाया वल । उगु बखतय वसपोलयात थुगु जीवनं (जन्म) य न्हापा न्हापा गुबले नं थुजागु भोजन थःम्हं स्वये मनंगुलिं उजागु प्रतिकूल आहार खना खिन्न जुया थःत थःम्हं थये बोध याना बिज्यात - "सिद्धार्थ ! छ यक्व अन्न दुगु कूलय स्वदं पुलांगु ह्वाला ह्वाला बास वःगु जा व तःतामच्छि तःजिगु लोसा घासा तया नयेगु थासय जन्म जूसां नं छम्ह पांशुकूलधारी (भिक्षु) यात खंका उबले छं थुजाम्ह भिक्षु जुया भिक्षा पचना नयेगु गुबले जुइ धका (मती लुइकागु) मखुला ? छें नं पिहाँ वयेधुंका आः हानं थौं छं थ्व छु याना च्वनागु ?" थुकथं थःत थःम्हं बोध याना विकाररहित जुया भोजन भपाः बिज्यात ।

राजपुरुषपिसं उगु जूगु वृत्तान्तया खं जुजुयाथाय वना बिन्ति याःवन । जुजुं थः दूततयगु खं न्यना तुरन्त हे हथाये चाचां नगरं पिहाँ वया बोधिसत्त्वया न्ह्योने वबले वसपोलयागु इर्यापथ (चालढाल, स्वभाव) खना प्रसन्न जुया बोधिसत्त्वयात थःगु सम्पूर्ण राज्य लःल्हात । बोधिसत्त्वं आज्ञा जुया बिज्यात- "महाराज ! जित वस्तुकाम अथवा क्लेशकाम धयागु छुं ज्या लगे मजू । जिं परमपद अभिसम्बोधि माले धका पिहाँ वयाम्ह खः ।" जुजुं वसपोलयात अनेक प्रकारं याचना यात नं वसपोलया मन भुके मजूगु खनां आखिरय थये बिन्ति यात - "अवश्य छपिं बुद्ध जुया बिज्याइ । छलपोल बुद्ध जुया बिज्याये धुनेवं दकले न्हापां जिगु थुगु राज्यय नि बिज्याहूँ ।" थन थ्व संक्षिप्त प्रस्तुति जक खः । थुकिया विस्तार रूप प्रव्रज्याया वर्णन सम्बन्धी अट्टकथासहित पब्वज्जा-सुत्त^{२८} स्वया थुइकेमाः ।

बोधिसत्त्वया तपश्चर्या

बोधिसत्त्वं नं जुजुयात वचन बिया छुसिकथं चारिका यायां आलार कालाम व रामया काय उदक (रामपुत्र=रामया काय=रामाचार्यया शिष्य उदक) याथाय वना समापत्ति लाभ याना कया बिज्याना थुपिं सम्बोधिया नितिं उत्तमगु मार्गं मखु, उगु समापत्ति भावनां जक गागु मखु धयागु खंका देवसहित अन्य लोकयात थःगु बल, वीर्य क्यनेया नितिं महान् तपश्चर्या यायेगु इच्छां उरुवेल थ्यंकः बिज्याना - "थुगु भूमिभाग रमणीय जू" धका विचाः याना अन हे च्वना महातप याना बिज्यात । कौण्डिन्यसमेत इपिं न्याम्ह प्रव्रजितपिं नं गां, निगम व राजधानी भिक्षाटन यायां गन बोधिसत्त्व बिज्याना च्वंगु दु अन थ्यंकः वल । वसपोलया खुदतक तपश्चर्या याना बिज्याना च्वंबले 'वसपोल आः बुद्ध जुया बिज्याइन, अले बुद्ध जुया बिज्याइन, हनिचा बुद्ध जुया बिज्याइन (धका आशा यायां) आश्रमय बै पुना बिइगु' निसें कया मेमेगु शारीरिक कर्तव्य याना वसपोलयागु सेवा टहल यायां वसपोलयाथाय च्वना च्वंगु जुल ।

२८. स्वया दिसें - सुत्तनिपातया मार वर्गय च्वंगु पब्वज्जा-सुत्त अट्टकथा ।

बोधिसत्त्वं नं पराकाष्ठातक दुष्करक्रिया याये धका बिचाः याना छगः छगः हामो जाकिं तक नं समय बिते याना बिज्यात । छसिंकथं आहार ग्रहण यायेगु हे त्वःता बिज्यात । देवतापिसं नं वसपोलयागु चिमिसं प्वालं दिव्यओज तथा बिल । अनलि वसपोलं भोजन मयासे च्वना बिज्यागु कारणं नं क्वेय् क्वेय् जक जुइक गंसि जुया शरीरया सुवर्णवर्ण नं हाकुया वन । महापुरुषया स्वीनिता लक्षण नं खनेमदया विलिन जुया वन । छको निःश्वास ध्यान अभ्यास याना बिज्याना च्वंबले दुःसाध्य वेदनां पीडित जुया मचलाः वना चक्रमणय् गोतु वन । उबले गुलिं देवतापिसं - श्रमण गौतम सित धका नं धाल । गुलिं गुलिं देवतापिसं - 'अर्हत्पिनि थुजागु हे विहार खः' नं धाल । इपिमध्ये वसपोलयात सित धका भाःपिया च्वंपिं (गुलिं) देवतापिं महाराज शुद्धोदनयाथाय् वना 'छिमि काय् सित' धका न्यंकः वन ।

“जिमि काय् बुद्ध जुया सित लाकि बुद्ध मजूसे सित ?”

“बुद्ध जुये मफुत, तपश्चर्या भूमी गोतु वना सित । इमिगु खं न्यना जुजु पत्याः मजू । अले जुजु धाल - ‘जिं (छिमिगु खंय्) पत्याः मजुया । बुद्धत्व प्राप्त मयासे जिमि काय् अवश्य सी मखु ।”

जुजुं छाया विश्वास मयागुले ? तपस्वी कालदेवलायागु वन्दना खंगुलिं व जम्बुवृक्ष सिमा क्वय् जूगु चमत्कार खंगुलिं ।

हानं चेतना लाभ जुया बोधिसत्त्व दना फेतुना बिज्यायेवं इपिं देवतापिं जुजुयाथाय् वया थथे धाःवल-
“महाराज ! छिमि काय् सकुशल जू ।”

जुजुं धाल - ‘जिं जिमि काय् मसिनि धका स्यू ।’

खुदैतक महासत्त्वं याना बिज्यागु दुष्करक्रिया आकाशय् ताय् दुगु गंसःया सःयात छथाय् कुनेत याःगु प्रयास समान निष्फल जुल । थुजागु दुष्कर तपश्चर्या धयागु बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं मार्ग मखु धका सिइका वसपोलं स्थूल आहार ग्रहण यायेया नितिं गां, नगरय् भिक्षाटन याना भोजन भपाः बिज्यायेगु याना बिज्यात । स्वीनिता महापुरुष लक्षण हानं खने दया वल । वसपोलया शरीर हानं लुंया रंगथे बांलाना वल ।

‘खुदैमच्छि दुष्कर तपस्या यात नं थ्वं सर्वज्ञता प्राप्त याये मफु धाःसा आः गामय् भिक्षा फवना स्थूल नसा नया जूहं छु याये फइ । थ्व आपाः लोभी जुल । तपस्या स्पंमह मनू जुल । मोल्हुइगु इच्छा दुमह मनुखं सीत (ओस) विन्दु मालेगुथे भ्नीसं थ्वयापाखे आशा कायेगु बेकार खः, थ्वया पाखे भ्नीत छु दइ’ धका पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं महापुरुषयात त्वःता थथःपिनिगु पात्रचीवर ज्वना भिंच्यागु योजन तापाक्क ऋषिपतनय् वना (अलग) च्वं वन ।

सुजातायागु भोजन

उगु इलय् उरुवेलया सेनानि धयागु निगमय् च्वंगु सेनानि परिवारय् उत्पन्न जूह सुजाता धयाम्ह छमह कन्या ल्यासे जुइवं छमा बरहःमा (वर्मा सिमा) क्वय् थथे प्रार्थना याना तःगु दया च्वन- “यदि समान जातीया कुलय् वना प्रथम गर्भय् काय् मचा छमह दत धाःसा दैय् दैसं छगू लाख खर्च याना भव्य रूपं जिं छंत (न्यगोध वृक्षदेवतायात) पूजा (बलिकर्म) याये ।” धाथे वयागु भाकल (प्रार्थना) नं पूरा जुल । महासत्त्वया दुष्कर तपस्याया खुगूगु दै पूर्वंगु बैशाख पुन्हीखुन्हु बलिकर्म यायेगु इच्छां न्हापां वं द्रःछिमह सातय्त यष्टिमधु बनय् भोय्का इमिगु दुरु न्यासःमह सायात त्वंका, हानं इमिगु दुरु निसःत्यामह सायात

त्वंका, थुगु हे प्रकारं भिंखुम्ह सायागु दुरु च्याम्हसित त्वंकेधुनेवं दुरु ताकुगु, माकुगु व ओजयागु कामना याना खीर परिवर्तन यात ।

वं वैशाख पुन्हीया दिनय् सुथ न्हापनं बलिकर्म यायेगु इच्छां चा फ्वचालेवं हे च्याम्ह सायागु दुरु न्ह्यात । (उखुन्हुया दिनय्) साया मस्तय्सं नं साया दुरुप्वःलय् तक नं मस्वः । दुरुप्वः लिक्क न्हूगु थल फये खतं थःगु धर्मतावस (स्वाभाविककथं) दुरु धाः तिन्न न्ह्यात । उगु आश्चर्य खना सुजातां थःगु ल्हातं दुरु न्ह्याना न्हूगु थलय् तथा थःगु ल्हातं मिं च्याका खीर थुइगु ज्या यात । उगु खीर थुया च्वंगु इलय् जा दासिवगु जवं चाचाःहिला च्वन । छफुति नं भयेबिया दासी मवः । भुतुलिं भ्याः भचा हे कुं पिहाँ मवः । उगु इलय् प्यम्ह लोकपालपिं वया भुतुलिइ पाः च्वं वःगु खः । महाब्रह्मां छत्रं कुइका बिल । इन्द्रं सिं हया मि च्याका बिल । देवतापिंसं निद्रः द्वीप समूह व प्यंगू महाद्वीपं देव व मनुष्यपिनि योग्य ओजयात हाःप्वलय् च्वंगु कस्ति लिकायेथें थःगु देव प्रतापं मुंका उकी तथा बिल । मेगु इलय् देवतापिंसं ओज छप्ये छप्ये पत्तिकं तथा बिल । सम्बोधि प्राप्तिया दिनय् व महापरिनिर्वाणया दिनय् नं अथे हे याना उगु पात्रय् तथा ब्यूगु खः ।

सुजातां थ्व हे छन्हुया दिनय् अनेक आश्चर्यजनक घटनात घटे जूगु खना थःम्ह पूर्णा धयाम्ह दासीयात सःता (अन्हे यात) धाल - “मै पूर्णा ! थौं भी द्यो तःसकं लय्ताथें च्वं । थुयां न्हापा जिं थौतक थुजागु आश्चर्यजनक घटनात गुबलें मखना । याकनं वना देवस्थल सफा सुघर याः हूँ ।” “ज्यू, हवस्” धका वयागु खँ न्यना हथाये चाचां ब्वाय् ब्वाय् वना सिमाक्वय् वन । बोधिसत्त्वं नं उखुनुया चान्हे न्यागू महास्वप्न खंका ‘थौं जि अवश्य बुद्ध जुइ’ धका निश्चय याना बिज्यात । उगु चाः फ्वचालेवं शौचादि क्रिया सिध्यका थःगु प्रभां समस्त वृक्षयात प्रकाशित यायां सुथ न्हापनं हे उगु तःमागु सिमाक्वय् भिक्षाटन वनेया नितिं ई पिया च्वं च्वं फेतुना बिज्याना च्वं च्वन ।

पूर्णा सिमाक्वय् पूर्व दिशा स्वया च्वंम्ह, फेतुना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात खंकल । वसपोलयागु शरीरं पिज्वया च्वंगु प्रभां समस्त वृक्ष सिमा छमां लुंया रङ्गथें जाःगु रश्मि प्रज्वलित जुया च्वंगु खंका वं मनं मनं थथे धाल - थौं जिमि देवता थःगु हे ल्हातं बलि ग्रहण याना कायेत सिमां कुहाँ वया फेतू बिज्याना च्वन ।

काचा काचां हथाये चाचां ब्वाय् लिहाँ वना सुजातायात थ्व खँ कं वन । सुजातां वयागु खँ न्यना लय्ताया - ‘थौंनिसें छ जिमि तःधिकम्ह म्हचाय्या थासय् च्वं’ धका धया म्हचाय्यातथें वयात सकतां तिसा बिल ।

बोधिसत्त्व धयाम्हसित न्ह्याबलें बुद्धत्व प्राप्त जुइखुन्हु छगू लाख मू वंगु लुंयागु देमा प्राप्त जुइगु खः । उकि वं - जिं लुंया देमाय् खीर तथा यंके धका बिचाः याना छगू लाख मू वंगु देमा कायके छवया उकी खीर ताना बिइगु इच्छां भोजन पाखें ध्यान तल । पलेस्वां हलय् दुगु लःथें छकोलं खीर कुतुं वया देमाय् लाःवल । खीर देमा जायक दुगु जुल । उगु देमायात मेगु छगू लुंया देमां त्वःपुया तुयुगु कापतं भुनां थःत सकतां तिसां छाय्पिया बांलाका थःगु छयनय् उगु भु तथा आपालं ऐश्वर्य साथ उगु न्यगोध वृक्ष (वरहः सिमा) क्वय् थ्यंकः वन । सिमाक्वय् बिज्याना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात खनेखतं तःसकं लय्ताया वं वसपोलयात “वृक्षदेवता” भाःपिल, खनेसाथं लय्ताया छथों क्वछुइका सिमाक्वय् ध्येनेवं थःगु छचनं देमा क्वकाल, बोधिसत्त्वयात लुंया झारी च्वंगु सुगन्धित लखं ल्हाः सिइकेत न्ह्योने वना दँ वन । घटिकार महाब्रह्मां बिया तःगु चाया पात्र तःन्हुतक बोधिसत्त्वयाथाय् दःसां नं उगु इलय् खने मदया वन ।

बोधिसत्त्वं पात्र मखना जवगु ल्हाः ल्हवना लः फया कया बिज्यात । सुजातां लुंदिमा नापं खीर महापुरुषया ल्हाती तथा बिल । महापुरुषं सुजाताया ख्वाः स्वया बिज्यात । वं उगु संकेत थुइका - “आर्य ! जिं बियागु भोजन ग्रहण याना गन बिज्याये माल अन बिज्याना ग्रहण याना बिज्याहूँ” धका धया वन्दना

यात - "जिगु मनोकामना सिद्ध व पूर्ण जूथें छलपोलया नं मनोकामना सिद्ध व पूर्ण जुइमा" धका भिंतुना छगू लाख मूवंगु देमायात गंगु लप्तेयात त्वःता वनेथें अनपेच्छि जुया अनं त्वःता वन ।

बोधिसत्त्वं नं फेतुना च्वनागु थासं दना सिमाया जवं (चाःहुला) देमा ज्वना नैरञ्जना नदी खुसी सिथय् बिज्यात । लाखौं बोधिसत्त्वपिसं, बुद्धत्व प्राप्ति याना बिज्याइगु दिनय् खुसी कुहाँ वना मोल्हुइ बहःगु उगु सुप्रतिष्ठित तीर्थ खः, अन सिथय् देमा (बैय्) तथा कुहाँ वना मोल्हुया लाखौं बुद्धपिसं मुना तःगु अर्हत्ध्वज (चीवर) पुना पूर्व पाखे स्वया फेतुना पीगुप्ये खीर भोजन भपा बिज्यात । थ्व हे (भोजन) बुद्धत्व प्राप्ति याना बिज्यासें निसें न्हेगू हप्ता (४९ दिं) तक बोधिमण्डपय् बिज्याना च्वंबले पीगुन्हु तकया नितिं नसा जुल । थुलि ई तक वसपोलं मेगु नसा भपा बिमज्याः, न स्नान याना बिज्याः, न मुख धोवन याना बिज्याः, न शारीरिक (शौचादि) क्रिया हे याना बिज्यागु जुल । ध्यान-सुख, मार्ग-सुख व फल-सुख अनुभव यायां समय बिते याना बिज्यात ।

खीर भपा बिज्यायेधुंका लुंया देमा ज्वना नदी थथे धया बिज्यात - "यदि जि बुद्ध जुइगु खःसा थ्व नदीया लःधाःया विपरीत न्ह्याना वनेमा, यदि जुइ मफुम्ह जूसा नदीया लःधाःअनुसारं जःकथं वनेमा" धका लुंया देमा वांछवया बिज्यात । उगु लुंया देमा नदीया लःधाःया विपरीत लं दथुं दथुं व्वाये वःम्ह सलथें चय्कुतक नदीया अखः धारं न्ह्याना छगू गालय् कुहाँ वना कालनागराजया भवनय् लाःवन । स्वम्ह बुद्धपिसं वान्छवया बिज्याना तःगु देमा खालाङ्ग खालाङ्ग सः वयेक कुतुं वना दकले तःलय् तैं तैं जुया च्वं वन । कालनाग राजां उगु सः ताया म्हिग तिनि छम्ह बुद्ध उत्पन्न जुल, हानं थौं नं छम्ह बुद्ध उत्पन्न जुइन धका सलंसः गाथां स्तुति याना ब्वन । उम्ह नागराजयात पृथ्वी छगू योजन स्वंगू गव्युति आकाशय् व्याप्त याना थहाँ वःगु इलय् थौं व म्हिगथें जक जुल ।

बोधिमण्डाभिरोहण

Dhamma.Digital

बोधिसत्त्व खुसी सिथय् बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु साल बनय् दिवा विहार याना सन्ध्या इलय् ... स्वां वा गाःगु ई देवतापिसं अलंकृत च्यागु ऋषभ तब्याःगू लैय् सिंह गतिं गन बोधिवृक्ष सिमा दु उखेपाखे बिज्यात । नाग, यक्ष, गरुड आदिं दिव्य, गन्ध व पुष्पं वसपोलयात पूजा यात । दिव्य संगीत हाला हल । भिद्रः लोकधातु एक समान सुगन्धित, एक समान अलंकृत, एक समान "साधु, साधु" धयागु शब्दं गुञ्जायमान जुल ।

उगु इलय् न्ह्योनेया लै घाँय् ज्वना वया च्वंम्ह सोत्थिय धयाम्ह छम्ह घाःसी महापुरुषयागु व्यक्तित्व (आकार) यात खंका च्याम्हु घाँय् वसपोलयात लःल्हाना बिल । बोधिसत्त्वं उगु घाँय् कया बोधिमण्डपय् थहाँ वना दक्षिण दिशाय् उत्तरपाखे स्वया फेतुना बिज्यात । उगु क्षणय् दक्षिण चक्रवाल कुहाँ वना मानौ अवीचितक पाः लुया कुहाँ वंथें जुल । उत्तर चक्रवाल थहाँ वया मानौ भवाग्रतक थहाँ वंथें जुल । बोधिसत्त्वं थुजागु थाय् सम्बोधि प्राप्तिना नितिं पाय्छि मजू धका बिचाः याना चाहला वना पश्चिम दिशापाखें बिज्याना पूर्वपाखें स्वया दना बिज्यात । उगु क्षणय् नं पश्चिम चक्रवाल कुहाँ वना मानौ अवीचितक पाः लुया कुहाँ वंथें जुल । वसपोल गन गन वना दना बिज्यात, अन अन महापृथ्वी थहाँ कुहाँ वंथें जुल, गथेकि नाभियागु बलं चुया च्वंगु छगू तःधंगु रथया घःचा नेमि (आसिया च्वकां) थिया गोतु वंगुथें थथ्याः क्वथ्याः जुल । थुगु थाय् नं बुद्धत्व प्राप्ति यायेया नितिं पाय्छि मजू धका बिचाः ाना चाहला उत्तर दिशापाखे वना दक्षिण दिशापाखे स्वया दना बिज्यात । उगु क्षणय् उत्तर चक्रवाल कुहाँ वना मानौ

अवीचितक पाः लुया कुहाँ वंथे जुल । बोधिसत्त्वं थुजागु थाय् सम्बोधि प्राप्तिया नितिं पाय्छि मजू धका चाःहुला पूर्व दिशापाखे बिज्याना पश्चिमपाखे स्वया दना बिज्यात । 'पूर्व दिशा भाग हे सकल बुद्धिपिनिगु पलंक स्थान खः गुगु न भयं व्याप्त जू, न कम्पित हे जू ।'

महासत्त्वं थुगु सकल बुद्धिपिसं थनागु अचल स्थान खः, क्लेश पन्जर (चित्त मल) या विध्वंसक स्थान खः धका सिद्धका उगु घाय्म्बो ज्वना थाथा याना लाया बिज्यात । उगु इलय् अन भिंप्यकु हाकःगु आसन बने जुल । उगु घाय् नं तःसकं बांलाक बसे जुल गथे सुं सःम्ह चित्रकारं वा शिल्पकारं तक नं बने याये मफुगुथे च्वं । बोधिसत्त्वं सिमायात जनुफाःपाखे लाका पूर्वपाखे स्वया चित्तयात क्वातुका -

“कामं तचो च न्हारु च, अट्टि च अवसिस्सतु ।

उपसुस्सतु निस्सेसं, सरीरे मंसलोहितं” ॥

“चाहे जिगु छयंगु, नसा, क्वें गना वनेमा, चाहे जिगु म्हुय् च्वंगु ला, हि गना वनेमा, बुद्धत्त्व प्राप्त मयाय्कं थुगु आसन त्वःते मखु' (धका) निश्चय याना सलंसः मलखं कःसां मस्यनिगु अपराजित आसन लगे याना फेतुना बिज्यात ।”

मार-पराजय

उगु इलय् मार देवपुत्रं सिद्धार्थकुमार जिगु बसं (अधिकारं) पिहाँ वनिन, वयात जिं पिछ्खवये मखु धका मती लुइका मारसेनातय्थाय् वना इमित थःगु खँ न्यंका मारघोषणां घोषित याना थःगु सेना तयार याना पिहाँ वल । उगु मारसेना न्ह्योने भिनिगु योजनतक, जःख भिनिगु भिनिगु योजनतक व ल्यूनेपाखे चक्रवालया अन्ततक च्वय्पाखे गुंगू योजनतक फौले जूगु जुल, इपिं हाःगु सः द्विछि योजन तापाकनिसें पृथ्वी तःज्यागु सः समान ताये दुगु जुल । उबले देवपुत्र मारं सत्याः योजन हाकः दुम्ह गिरिमेखल धयाम्ह किसि गया द्विछिका ल्हाः दय्का उकी थीथी प्रकारयागु आयुध ज्वना वल । मेमेपिं मारसेनापिंमध्ये छता हे प्रकारयागु सुनानं नं ज्व ज्व मलागु हतियार ज्वना वल । इमिसं थीथी प्रकारयागु रङ्ग व ख्वाः ज्याना बोधिसत्त्वयात छचालं घेरे यात ।

भिद्धः चक्रवालयापिं देवतापिसं महासत्त्वयागु स्तुति यात । देवराज शक्र (इन्द्रं) विजयोत्तर शंख पुपुं दना च्वन । उगु शंख सच्छि व नीकु हाकः दुगु खः । छको पुइवं प्यलातक सः पिहाँ वया थ्वया च्वनिगु खः । महाकाल नागराजं सच्छिपु गाथां मयाक गुणगान यायां दना च्वन । महाब्रह्मां श्वेतछत्रं कुइका च्वन । मारया सेनात सुं नं बोधिमण्डपया लिक्क लिक्क दना च्वने मफुत । न्ह्योने थ्यनेवं बिस्सूं वन । कालनागराज पृथ्वीस थःगु न्यासः योजन दुगु मञ्जेरिक भवनय् वना निपाः ल्हातं ख्वाः त्वपुया भोसुना च्वन । विजयोत्तर शंख जनुफातय् लुकुं छिना शक्र चक्रवालया सिथय् वना दना च्वं वन । श्वेतछत्रयात चक्रवालया सिथय् तया महाब्रह्मां स्वयं थः ब्रह्मलोक वन । छम्ह नं देवतापिं अन च्वना च्वने मफुत । महापुरुष याकचा जक फेतुना बिज्याना च्वन ।

मारं थः सेनातय् हुकुम बिल- “तात ! शुद्धोदनया काय् सिद्धार्थे जाःम्ह मेपिं सुं वीरपुरुष मदु । भ्नीसं न्ह्योने मुखामुखं युद्ध याये फइ मखु, ल्यूनेपाखें युद्ध याये नु । महापुरुषं नं स्वंगू दिशा पुलुक स्वया बिज्याबले सकल देवतापिं बिस्सूं वनेधुंकूगु कारणं सुनसान् जूगु खंका बिज्यात । हानं उत्तरपाखें मारया सेना ग्वाः ग्वाः बथान बथान न्ह्यांवाःगु खना ‘थुपिं उलिमछि थुलिमछि यत्न व पराक्रम क्यना जि

याकचिया विरुद्धय् सना च्वन । थुगु थासय् जिमि मांबौपिं दाजुकिजापिं वा सुं थःथितिपिं धका दुगु मखु । थ्व दस पारमिता हे दीर्घकालनिसें पालन पोषण याना तथापिं थःथितिपिं समान खः । उकिं पारमितायात ढाल दय्का पारमिता शस्त्रं प्रहार याना थुपिं मारसेनायात जिं विध्वंस याये माल धका मती लुइका पारमिता आवर्जन यायां (लुमंकुं लुमंकुं) फेतुना बिज्याना च्वन' ।”

अनंलि 'थुम्ह सिद्धार्थयात बिसिक छूवये' धका बिचाः याना तःसकं फय् वय्का हल । उगु इलय् पूर्वयागु, पश्चिमयागु आदि फय् वय्का बागू योजन, छगू योजन, निगू योजन, स्वंगू योजन तःगोगु पर्वत चोकायात नं फसं पुइकः यंके फुगु, वन जंगलयात नं मदय्के फुगु, गां निगमयात नं धू धू याना चकनाचूर याये फुगु जुया नं महापुरुषया तेजं प्रभावहीन जुया वसपोलया लिक्व थ्यनेवं वसपोलयागु चीवर भ्या भतिचा नं फितिकं संके मफुगु जुल ।

अनं लिपा, 'थ्वयात लःखय् दुबे याना स्याये' धका बिचाः याना घनघोर नक्सां वा वय्का हल । वयागु प्रभावं च्वं सच्छि व द्धि वः सुपाय् वया वा वय्का हल । वा वःगु धारया वेगं पृथ्वील्य् थाय् थासय् प्वाः प्वाः गन । अन वृक्ष फुसय् भयंकर नक्सां नन्याना वाः वये कूसां नं शीत फुति वःगु समान जुया महासत्त्वयागु चीवर भ्याःभतिचा नं प्याके मफुगु जुल ।

अनं लिपा ल्वहँ ग्व ग्व वा वय्का हल । ततःगोगु पर्वतय् कुं वय्का मिं च्या च्यां आकाश मार्गं वया बोधिसत्त्वयाथाय् थ्यने साथं दिव्य स्वां माला जुल ।

अनंलि आयुध (ल्वाभः) वर्षा याना हल । ह्याउँक प्रज्वलित जूगु छ्खें पाखें धाः दुगु, निखे पाखें धाः दुगु तलबार, भाला तीर आकाशं कुतुं वया बोधिसत्त्वयाथाय् थ्यंबले शीतलगु दिव्यपुष्प स्वां बने जुल ।

हानं, मिया वर्षा याना हल । ह्याउँसे च्वंगु मिं आकाश मार्गं कुतुं वया वा गाःबले बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यनेसाथं दिव्य पुष्प जुल ।

हानं, नौया वर्षा याना हल । तःसकं ह्याउँक क्वाःगु मिं समानगु नौ आकाश मार्गं कुतुं वया वाः गाःबले बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यंबले श्रीखण्ड चुं जुल ।

अनं लिपा फिया वर्षा याना हल । तःसकं मिहीनगु ह्याउँक प्रज्वलित जूगु फिचुं वा गाबले बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यनेसाथं दिव्यपुष्प जुल ।

अनंलि, ध्याचःयागु वर्षा याना हल । ह्याउँक प्रज्वलित जूगु ध्याचः आकाशं वर्षे जुया बोधिसत्त्वयागु चरणय् थ्यंबले तुरन्तमय् हे दिव्य लेप जुल ।

अनंलि, सिद्धार्थयात ख्याना बिसिकः छूवये धका खिउँक अन्धकार उत्पन्न याना बिल । प्यंगू अङ्गं युक्त भयंकरगु अन्धकार बने जुया बोधिसत्त्वया लिक्क वःबले निभा लुइवं खिउँगु मदया चकना वंथें खिउँगु मदया वन ।

थुकथं मारं वायु, जल, ल्वहँ, आयुध, मिं, क्वाःगु नौ, फि, ध्याचः व अन्धकारयागु वर्षा याना हल नं बोधिसत्त्वयात बिसिकः छूवये मफुसँलि थःगु परिषद्यात स्वया भोके जुल - 'छिपिंसं छु स्वया च्वनागु ? थुम्ह कुमारयात ज्वं, स्या, पा, बिसिकः छूव ।' थः स्वयं गिरिमेखल धयाम्ह किसिया म्हय् च्वना ल्हाती चक्र ज्वना सिद्धार्थया न्ह्योने वना धाल - "सिद्धार्थ ! थुगु आसनं दँ, थ्व छंगु नितिं मखु, थ्व जिगु खः ।" वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं लिसः बिया बिज्यात - 'मार ! छं न त दसपारमिता पुरे याःगु दु, न उपपारमिता न परमार्थ पारमिता हे पुरे याःगु दु, न त छं न्यागू महादान याःगु दु हानं न त छं ज्ञानया नितिं न त लोक कल्याणया नितिं न त बुद्धत्व प्राप्तिया नितिं आचरण याःगु दु, थ्व आसन छंगु नितिं मखु, थ्व जिगु नितिं खः ।'

बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना तँ पिकया तैया वेग सह याये मफया मारं महापुरुषयात चक्रं कय्का हल । दसपारमिता आवर्जन याये मात्रं स्वाँमा बने जुया वसपोलया फुसय् इलांथें जुया थपक च्वंवल । उगु तीक्ष्ण धार दुगु चक्र मेमेबले जूसा वं तँ पिकया त्वःतूगु जूसा त्वहैया थांयात नं पंथें चत्त याउँक चाना पाला बिइ फुगु जुया च्वन । उगु इलय् स्वाँमाया इलांथें बने जुइवं ल्यं दुपिं मारपरिषदं आः भ्नीसं ध्वयात आसनं थना भागाभाग जुइक बिसिकः छ्वये धका ततःगोगु पर्वत च्वकां वयात कय्का हल । उपिं दक्क नं दसपारमिता लुमंके मात्रं महापुरुषया न्त्योने वया स्वाँमा बने जुया पृथ्वीस स्वाँ वा वल ।

देवता गणपिं चक्रवालया सिथय् दना ककु तताःहाकः याना तःस्वाका छर्चो च्वय् ल्हवना स्वया - 'आका ! सिद्धार्थ कुमारया बांलासे च्वंगु शरीर नष्ट जुइन, घाः ! च् च् !! आः वसपोलं छु याना बिज्याये फइ ।' धका चिन्ता कया कालाकुलु हाला च्वन ।

पारमिता पूरा याना बिज्याकम्ह बोधिसत्त्वयात बुद्धत्व प्राप्त जुइगु दिनय् प्राप्त जूगु पलंक आसन 'जिगु नितिं खः' धका दावी याना च्वंम्ह मारयाके महापुरुषं न्यना बिज्यात - "मार ! छं दान बियाबले सु साछि दु ?"

थुपिं उलिमछि साछि दु का धका धाधां मारसेनातयत् क्यना मारं ल्हाः ब्वय्का क्यन । उगु इलय् मारपरिषद्पिसं नं 'जि साछि दु' 'जि साछि दु' धका कालकुलु हाःगु सःलं पृथ्वी हे तज्याइथें च्वन । अनलि मारं महापुरुषयाके न्यन - "सिद्धार्थ ! छं दान बियाबले सु साछि दु ले ?" महापुरुषया लिसः खः - 'छं दान ब्यूबले साछि सचेतन प्राणी खःसा थन जिं बियागु दानया सचेतन प्राणीपिं सुं साछि म्दु । जिं मेमेगु जन्मय् बियागु दानया खँ त्वःति । केवल वेस्सन्तरया जन्मय् हे जक जिं न्हेगू सप्ताहतक बियागु महादान यानाबलेयाम्ह थुम्ह अचेतन महापृथ्वी साछि दु' धका चीवरया दुनें जवःगु ल्हाः पिकया 'वेस्सन्तरया जन्मय् जिं न्हेगू सप्ताहतक बियागु महादानया छ साछि खः लाकि मखु' धका महापृथ्वीयात ल्हातं थिया भूमि स्पर्श याना बिज्यात ।

महापृथ्वी - 'जि उगु इलय्याम्ह छपिनि साछि खः' धका सलंसः वाणीं द्वलंदः उद्घोषं, लखलख उद्घोषं न्वंवायेवं मारया सेना छयालबिछ्याल जुया वन ।

अनलि "सिद्धार्थ ! छं महादान याःगु दु, उत्तम दान याःगु दु" धका वेस्सन्तर जन्मयागु दानयागु खँ स्वीकार याना (सत्याः योजन हाकः दुम्ह) गिरिमेखल किसि पुलिं चुया नतमस्तक जुल । मारसेनात विभिन्न दिशाय् चिला मिला दनां बिस्युं वन । छकालं निम्ह तक नं वने मफुत । छचनय् तिया तःगु तिसा व म्हय् पुना तःगु वसःतक नं उखेला थुखेला मदय्क छयाल ब्याल जुइक वांछ्वया न्त्योने लाःगु दिशां लिफः हे मस्वसे इपिं भागाभाग जुइक बिस्युं वन । भागाभाग जुया बिस्युं वीपिं मारसेनातयत् खंका देवतापिसं - 'मारयागु पराजय जुल, सिद्धार्थ कुमारयागु विजय जुल, विजयी जूम्हसियागु पूजा याये माल धका नागपिसं नागपिंत, गरुडपिसं गरुडपिंत, देवतापिसं देवतापिंत खबर छ्वया ल्हाती गन्ध माला आदि तया महापुरुषया बोधिपल्लक (बोधि आसन) या लिक्क थ्यंकः वल । अले गाथाद्वारा इमिसं थथे ब्वन -

“जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं, मारस्स च पापिमतो पराजयो ।
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता, जयं तदा नागगणा महेसिनो ॥

“जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं, मारस्स च पापिमतो पराजयो ।
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता, सुपण्णसङ्घापि जयं महेसिनो ॥

“जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं, मारस्स च पापिमतो पराजयो ।
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता, जयं तदा देवगणा महेसिनो ॥

“जयो हि बुद्धस्स सिरीमतो अयं, मारस्स च पापिमतो पराजयो ।
उग्घोसयुं बोधिमण्डे पमोदिता, जयं तदा ब्रह्मगणापि तादिनो’ति” ॥

“श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल ।’ उगु इलय् आनन्दं विभोर जूपिं नागतयूसं बोधिमण्डपय् महर्षियागु विजय गान यायां उद्घोषणा यात ।

बोधिमण्डपय् मुना च्वं पिं प्रसन्न चित्त दुपिं गरुडतयूसं – ‘श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल’, महर्षियागु विजय जुइवं जय ध्वनि यात ।

‘श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल ।’ उगु इलय् प्रमुदित जूपिं देवतापिसं बोधिमण्डपय् महर्षियागु जय जय गान यात ।

उगु इलय् बोधिमण्डपय् मुनां च्वं पिं आल्हादित ब्रह्मापिसं ‘श्रीमान् बुद्धयागु जय जुल, पापी मारयागु पराजय जुल’ धका धाधां महर्षियागु जय जय गान यात ।”

भिद्रः चक्रवालय् च्वं पिं ल्यंदुपिं अन्य देवतापिसं नं माला गन्ध विलेपन आदिं पूजा व स्तुति यात ।

सम्बोधि

थुकथं महापुरुषं निभाः दनिबले मारया सेनातयूत नष्ट याना बिज्यायेवं वसपोलया चीवरया द्योने बोधिवृक्ष सिमां ह्याउंगु भिम्पूथे जाःगु अंकुर स्वां हाया कृतुं वया पूजित जुया रातया प्रथम प्रहरय् पूर्वजन्मया ज्ञान प्राप्त याना बिज्यात, निगूगु प्रहरय् दिव्यचक्षु विशुद्ध याना बिज्यात, अनलि, अन्तिम प्रहरय् प्रतीत्यसमुत्पादयागु ज्ञान” साक्षात्कार याना कया बिज्यात । अनलि, भिनिगू अंग दुगु प्रतीत्यसमुत्पादयात वर्त-विवर्त दृष्टिं तथा अनुलोम-प्रतिलोमक्रमं छसिंकथं बिचाः याना बिज्यात । उगु इलय् भिद्रः लोकधातु भिनिगो कम्प जूगु जुल ।

भिद्रः लोकधातुयात उन्नादित याना महापुरुषं अरुणोदय बेलाय् सर्वज्ञता प्राप्त याना बिज्यायेवं सकल भिद्रः लोकधातु अलंकृत जूगु जुल । पूर्वयागु चक्रवालय् दकले सिथय् ब्वय्का तःगु ध्वजा पताकायागु प्रभा (किरण) पश्चिम चक्रवालयागु सिथय् थ्यंकः थ्यंगु जुल । अथे हे पश्चिम चक्रवालया सिथय् ब्वय्का तःगु पूर्वयागु चक्रवालया सिथय् तक, उत्तरयागु चक्रवालया सिथय् ब्वय्का तःगु दक्षिण चक्रवालया सिथय् तक, दक्षिण चक्रवालया सिथय् ब्वय्का तःगु ध्वजा पताकायागु प्रभा उत्तर चक्रवालया सिथय् थ्यंकः खया च्वन । पृथ्वी तलय् ब्वया च्वंगु ध्वजा पताकां ब्रह्मलोक थिया च्वन । ब्रह्मलोकय् च्वंगु पताकां पृथ्वीतक थ्यना च्वन । भिद्रः चक्रवालय् च्वंगु फुक्क स्वांमाय् स्वां ह्वया च्वन । फल सइगु सिमा दक्क फलया भारं ब्वछुना च्वन । चुइ पलेस्वां (स्कन्ध पद्म) ह्वया च्वन । कचाय् शाखा पद्म, लताय् लता पद्म, आकाशय् कोल्लुइगु पद्म त्वहं तज्याना थहाँ थहाँ वया न्हेफो न्हेफो जुया दण्डक पद्म स्वां ह्वया च्वन । भिद्रः लोकधातु आवेष्ठित जुया कोखाय्कूगु माःथे अथवा स्वां ह्वला तःगु स्वांयागु खातार्थे जुल । चक्रवालया दथुइ च्याद्वः योजनया लोकान्तरयागु थासय् गन न्हेम्ह सूर्ययागु प्रकाशं नं न्हापा गुबले प्रकाश खय्के मफुगु कथं अन नं बांलाक प्रकाश खया अन्धकार मदया वन । चय्प्यद्वः योजन जाः दुगु महासमुद्रया लः त्वने

२९. स्वया दिसं – दीघनिकायया महानिदान-सुत्त पृ. १७९ ।

ज्यूगु व त्वनेबले साःगु जुल । खुसी मन्ट्यासैं दिना च्वन । जन्मान्धपिसं नं रूप खन । जन्मनिसैं ख्वायपिसं नं सः ताल । जन्मनिसैं खू जूपिसं नं न्यासिं वने फत । न्यवः सिखः आदि आकाभाकां च्वबुना बैय् कुतूवन ।

थुगु कथं अप्रमेय शोभा व वैभवपूर्वक पूजित तथा अनेक प्रकारयागु आश्चर्यजनक घटना जुइक वसपोलं बुद्धत्व साक्षात्कार याना बिज्यायेधुंका सकल बुद्धपिसं (तोमफीइक) आज्ञा जुया बिज्यागु उदान वसपोलं (सम्यक्सम्बुद्धं) आज्ञा जुया बिज्यात^{३०} -

“अनेकजातिसंसारं, सन्धाविस्सं अनिब्बिसं ।

गहकारं गवेसन्तो, दुक्खा जाति पुनप्पुनं ॥

“गहकारक दिट्ठोसि, पुन गेहं न काहसि ।

सब्बा ते फासुका भग्गा, गहकूटं विसङ्गतं ।

विसङ्घारगतं चित्तं, तण्हानं खयमज्झगा’ति” ॥

“हानं हानं जन्म काये माःगु दुःखया दुःख जक जूया नितिं जिं थ्व शरीररूपी छें दय्कूह गृहकारकयागु खोजे यायां जिं अनेक जन्मतक व्यर्थ भत्के जुइधुन ।”

“अय् गृहकारक ! आः जिं छंत खंकेधुन । आः हानं छं (स्कन्धरूपी) छें दय्के फइ मखुत । छें दय्केत माःगु फुक्क ज्याभः (क्लेश) दक्व त्वःथुला बियेधुन । (अविद्यारूपी) छेंया धुलि स्यंकेधुन । जिगु चित्त संस्काररहित निर्वाणय् थ्यने धुंकल, अले सकतां तृष्णा फुका (अर्हत्फल) कायेधुन ।”

थुकथं तुषितपुरंनिसैं शुरु याना थन बोधिमण्डपय् सर्वज्ञता प्राप्त याना बिज्यागु जीवन कथा तकयात अविदूरे-निदान (धाइ) धका सिइकेमाः ।

सन्तिके-निदान

सन्तिके-निदान - “भगवान् श्रावस्ती अनाथपिण्डकया आराम जेतवनय् विहार याना बिज्याना च्वन, वैशाली महावनया कूटागारशालाय् विहार याना बिज्याना च्वन आदि थुकथं थाय् थासय् विहार याना बिज्याज्यां उगु उगु थासय् च्वना बिज्यात धका धया तल । गुलिनं थथे धया तःगु खः उकियात शुरुंनिसैं थथे सिइकेमाः ।”

जयपल्लंकरं

उगु उदान व्यक्त याना बिज्याना जय आसनय् फेतुना बिज्याम्ह भगवान्यात थथे जुल - ‘जि थुगु (विजय) आसनया नितिं प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्पतक व्वाय् व्वाय् जुयेधुन । थुगु आसनया नितिं हे जिं थुलिमिद्धि दितक बांलास्ये च्वंगु थःगु छर्चो गःपःतकं ध्यनां बिइधुन, बांलास्ये च्वंगु मिखा व नुगःचु

लिकया विइधुन, जालियकुमारथे जाःम्ह काय, कृष्णाजिनाथे जाःम्ह म्हचाय् व मदीदेवीथे जाःम्ह जहानयात दास जुइकेत दान यायेधुन । थ्व जिगु आसन जय आसन खः, श्रेष्ठ आसन खः । थुकी हे फेतुना जिगु संकल्प पूरा जूगु जुल । जि थन आः दने मखु ।’ दशौं खरव समापत्ति लाभ यायां छगू सप्ताहतक अन हे फेतुना च्वना बिज्यात । थ्व हे लक्ष कया धया तःगु दु – “अनंलि भगवान् छगू हे आसनय् च्वं च्वं विमुक्ति सुखया आनन्द कया बिज्याना च्वन ।”

अनिमेष-चैत्य

अनंलि सायद कुमार सिद्धार्थया अभ्र नं छुं याये ल्यं दनी जुइ, वसपोलं आसनप्रति दुगु आसकितयात त्वःता विमज्यानि धका गुलिं गुलिं देवतापिनि मनय् थुजागु शंका जुल । शास्तां देवतापिनिगु मनयागु वितर्कया खँ सिइका इमिगु शंका मद्यका बिइया नितिं आकाशय् बिज्याना यमकप्रातिहार्य क्यना बिज्यात । बोधिमण्डपय् क्यना बिज्यागु थुगु प्रातिहार्य, थःथितिपिनिगु समागमयागु अवसरय् याना बिज्यागु प्रातिहार्य, पाथिकपुत्रया समागमय् याना बिज्यागु प्रातिहार्य – थुपिं फुक्व प्रातिहार्य गण्डववृक्ष सिमा क्वय् याना बिज्यागु यमकप्रातिहार्य समान खः । थुगु प्रकारं शास्तां थुगु प्रातिहार्यद्वारा देवतापिनिगु शंका मद्यका आसनं भतिचा उत्तर पूर्वपाखे दना ‘थ्व हे आसनय् च्वना जित सर्वज्ञता प्राप्त जुल’ धका बिचाः याना प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्पतक यानागु पारमिताया फलस्वरूप प्राप्त स्थान उगु आसनयात निर्निमेष दृष्टिं स्वस्वं छगू सप्ताह बिते याना बिज्यात । उगु थाय्या नां ‘अनिमेष-चैत्य’ जुल ।

रत्नचंक्रमण चैत्य

अनंलि उगु आसनं दना च्वना बिज्याना च्वंगु थाय्या दथुइ चंक्रमण दयका पूर्व पश्चिम हाकःगु रत्नचंक्रमणय् चंक्रमण यायां छगू सप्ताह बिते याना बिज्यात । उगु थाय्या नां ‘रत्नचंक्रमण-चैत्य’ जुल ।

रत्नघर

प्यंगूगु सप्ताह देवतापिसं बोधि सिमाया पाखें उत्तर पश्चिम दिशाय् रत्नघर दयका बिल । अन आसनय् मुलपतिं थ्याना बिज्याना शास्तां अभिधर्मपिटकया व विशेष याना अनन्त नय दुगु समन्तपट्टानया^{३१} बारे मनन यायां छगू सप्ताह बिते याना बिज्यात । अभिधार्मिकपिनिगु धापूकथं ‘रत्नघर’ धयागु रत्नं दयका तःगु छँयागु नां मखु । न्हेगू प्रकरण (गन्थ) या बारे बिचाः याना बिज्यागु थाय् जूगुया नितिं रत्नघर धाःगु खः । थन निगू खँ नं मिले जू उकिं नितं कायेमाः । अनं निसें उगु थाय्या नां ‘रत्नघर-चैत्य’ जूगु खः ।

३१. अभिधर्मपिटकया छगू ग्रन्थ ।

अजपाल-न्यग्रोध

थुकथं बोधिवृक्ष लिक्क प्यंगु सप्ताह बिते याना न्यागु सप्ताह बोधिवृक्षस वना अजपाल धयागु वर सिमाक्वय् बिज्यात । अन नं धर्म्य बिचाः यायां विमुक्ति सुखया आनन्द काकां फेतुना बिज्याना च्वन ।

उगु इलय् देवपुत्र मारं थुलिमछि दिंतक मौका मामां वयागु ल्यूल्जू जुया नं वयाके छु नं स्वलन (दोष) मखना, थ्व जिगु वशं पिहाँ वन धका दौर्मनस्ययुक्त जुया महामार्ग्य फेतुना भिंखुता कारणया बारे विचार यायां बैय् भिंखुध्वः ध्वः किल । जिं वथें दानपारमिता पूरा यानागु मद्दु, उकिं जि वथें जुइ मफुत धका बिचाः याना न्हापांगु ध्वः छुध्वः किल । हानं जिं वथें शीलपारमिता, नैष्कर्म्यपारमिता, प्रज्ञापारमिता, वीर्यपारमिता, क्षान्तिपारमिता, सत्यपारमिता, अधिष्ठानपारमिता, मैत्रीपारमिता व उपेक्षापारमिता पूरा यानागु मद्दु उकिं जि वथें जुइ मफुत धका भिंखुगु ध्वः किल । जिं वथें इन्द्रिय थीथी अवस्थासम्बन्धि असाधारण ज्ञान प्रतिवेधया आशयभूत जुया च्वंगु दसपारमिता पूरा यानागु मद्दु उकिं जिं वथें जुइ मफुत धका भिंखुध्वः ध्वः कित । हानं जिं वथें असाधारण-आश्रय, अनुशयज्ञान, महाकरुणासमापत्तिज्ञान, यमकप्रातिहार्यज्ञान, अनावरणज्ञान, सर्वज्ञताज्ञानया प्राप्तिया उपनिश्रयभूत जुया च्वंगु दसपारमिता पूरा यानागु मद्दु, उकिं जिं वथें जुइ मफुत धका भिंखुगु ध्वः किल । थुकथं थुजागु कारणं महामार्ग्य भिंखुध्वः (बैय्) ध्वः क्युक्युं मार्ग्य भुले जुया फेतुना च्वन ।

उगु इलय् तृष्णा, अरति व रगा धयापिं मारया स्वम्ह म्हचाय्पिसं 'जिमि बौ आः खने मद्दु । गन वना च्वन जुइ' धका स्वबले वयात दौर्मनस्य जुइका बैय् ध्वःकिया च्वंम्ह खंका थःपिनि बौया लिक्क वना न्यंवन- "बा ! छि छाया दुःखी जुया ख्वाः ख्यूंका च्वना दीगु ?"

"यः मै ! थुम्ह महाश्रमण जिगु वशं पिहाँ वन । तःन्हुमछि मौका स्वया च्वना नं वयाके छुं स्वलन मखना, उकिं जि दुःखी जुया ख्वाः ख्यूंका च्वनागु खः ।"

"थुलिं खँ खःसा चिन्ता कया दी म्वाः । जिमिसं वयात थःगु बशय् तया हया बिइ ।"

"यः मै ! सुनां नं वयात बशय् तये फइ मखुत । थुम्ह अचल श्रद्धाय् प्रतिष्ठितम्ह पुरुष खः ।"

"बा ! जिपिं मिसात खः । आः जिमिसं वयात राग आदि पाशं चिनां छिथाय् हये । छिं धन्दा कया दीम्वाः ।"

इपिं अनं भगवान्याथाय् वना धाःवन - "श्रमण ! जिमिसं छपिनिगु चरणय् सेवा याये ।" भगवानं न त इमिगु खँय् ध्यान तया बिज्यात न त मिखा चाय्का हे इमित स्वया बिज्यात । वसपोल लोकोत्तर उपधिरहित (निर्वाणय् रत) मुक्तचित्त जुया एकान्त सुखयागु अनुभव यायां फेतुना बिज्याना च्वन । हानं मारया म्हचाय्पिसं विचार यात - मिजंत धयापिनिगु रुचि थीथी प्रकारयागु दु । गुलिसियां कुमारीपिं यया च्वनी, गुलिसियां आयुया प्रथम चरणय् थ्यंपिं ल्यासेत (मिसात) यया च्वनी, गुलिसियां आयुया मध्यम अवस्थाय् थ्यंपिं मिसात यया च्वनी, गुलिसियां अन्तिम अवस्थाय् थ्यंपिं बुरीपिं यया च्वनी । 'छाय् जिमिसं जक थीथी प्रकारयागु रूपं वयात प्रलोभन मयाये' धका छम्ह छम्हसिनं कुमारी आदि सच्छि सच्छि रूप दय्का कुमारी, अप्रसूता (छको हे मचा बुइके मनंम्ह मिसा), छको जक मचा बुइके नंम्ह मिसा, निको जक मचा बुइके नंम्ह मिसा, बाज्यः वंम्ह मिसा, बुरी अवस्थायापिं मिसात जुया खुकोतक भगवान्या न्ह्योने वया - 'श्रमण ! छंगु चरणय् जिमिसं सेवा याये' धका धाःवल । भगवानं इमिगु खँय् ध्यान तया बिमज्याः, वसपोल लोकोत्तर उपधिरहित (निर्वाणय् रत) जुया विमुक्ति चित्त तया फेतुना बिज्याना च्वन ।

गुलिं आचार्यपिसं धाइ - उरिं बुरिपिं मिस्तय्गु रूप खना भगवानं - 'थुपिं थुजागु वा हाःपिं, सँ तयुपिं जुइमा' धका अधिष्ठान याना बिज्यात' धका धाइ । परन्तु थये सम्भे जुइ मज्यू । शास्तां थुजागु अधिष्ठान गुबलें याना बिज्याइ मखु । भगवानं - छिपिं थनं चिला हूँ, छाया थये सना च्वना । वीतरागी मजूपिंथाय् जक थये यायेमाः । तथागतया जुलसा राग नष्ट जुइधुंकल, द्वेष नष्ट जुइधुंकल, मोह नष्ट जुइधुंकल धका धया थःके क्लेश मदयेधुंकूगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात ।

“यस्स जितं नावजीयति, जितमस्स नोयाति कोचि लोके ।
तं बुद्धमनन्तगोचरं, अपदं केन पदेन नेस्सथ ॥

“यस्स जालिनी विसत्तिका, तण्हा नत्थि कुहिञ्चि नेतवे ।
तं बुद्धमनन्तगोचरं, अपदं केन पदेन नेस्सथा'ति” ॥

“गुम्हसियांगु विजययात हानं बुके फइ मखुत, गुम्हसिया त्याके धुंकूगु - राग, द्वेष, मोह हानं लिहाँ वइ मखुत, उजाम्ह अनन्त गोचर जुया बिज्याकम्ह, पथ मदुम्हसित गुगु पथं यंके त्यना ?”

गुम्हसिया फैले जुया वनिगु जाल संत, गुम्हसित विषरूपी तूष्णां थ्व लोकय् गनं हे यंके मफये धुंकल, उजाम्ह वसपोल अनन्त गोचर जुया बिज्याकम्ह, पथ मदुम्हसित गुगु पथं यंके त्यना ?”

धम्मपदया बुद्ध-वर्गय् वःगु (गाथा नं. १७९, १८०) थुपिं निपु गाथा आज्ञा जुया बिज्यानां वसपोलं धर्मोपदेश याना बिज्यात । इमिसं नं 'धात्थे हे जिमि बौनं थुम्ह पुरुष थुगु लोकय् सुगत व अर्हत् खः, थ्वयात रागादि बन्धनय् तये फइ मखुत धका धया दीगु सत्य हे जुया च्वन' धाधां इपिं थः बौयाथाय् वन ।

Dhamma.Digital

मुचलिन्द व राजायतनया क्वय्

भगवानं अन छगू सप्ताह बिते याना मुचलिन्द सिमाक्वय् च्वं बिज्यात । अन छगू सप्ताहतक मेघजनित शीतादिपाखें बचे जुइत मुचलिन्द नागराजया पाखें न्हेगू फन्का हिंका विवाधारहित गन्धकुटी दुने च्वनागु समानं विहार यायां विमुक्ति सुखया आनन्द काकां छगू सप्ताह बिते याना (अनं) राजायतन सिमाक्वय् च्वं बिज्यात । अन नं विमुक्ति सुखया आनन्द काकां फेतुना बिज्याना च्वन । थुगु प्रकारं न्हेगू सप्ताह पूवन । थुलिया दुने वसपोलं मुखप्रक्षालन याना बिमज्याः, स्नान नं याना बिमज्याः, आहार-ग्रहण याना नं बिमज्याः । ध्यान-सुख, मार्ग-सुख, फल-सुखय् आनन्द तातां बिते याना बिज्यात ।

अनंलि, न्हेगू सप्ताह बिते जुइधुंका पीगुन्हुया दिनय् ख्वाः सिले माल धयागु इच्छा जुल । देवराज इन्द्रं हलः हया बिल । शास्तां भपाः बिज्यात । उकिं याना वसपोलयात शौच जुल । अले शक्रं (दतिवं यायेत) नागलतायागु दतिवं व ख्वाः सिलेत लः हया बिल । दतिवं याना शास्ता अनोतप्त (अनोतत्त) दँहंलय् ख्वाः सिला म्हुतु चोला अनं हे राजायतनया क्वय् बिज्याना च्वं बिज्यात ।

तपस्सु भल्लिक

उगु इलय् तपस्सु व भल्लिक धयापिं निम्ह व्यापारीत न्यासःगू गाडी ज्वना उत्कल जनपदं मध्य देश वना च्वन । उबले इमि न्हापाया जन्मय् थःलाम्ह सुं छम्ह देवतां इमिगु गाडी रोके याना इमिपाखें शास्ताया नितिं भोजन ताःलाकेत प्रेरित यात । मन्थ (बजि) व चाकु मन्हि ज्वना - 'भन्ते ! भगवान् ! थुगु आहार ग्रहण याना कया बिज्याहुँ' धका धया भगवानया लिक्क दना च्वन । खीर ग्रहण याना बिज्यागु दिन खुन्हुनिसें भगवानया पात्र अन्तर्धान जूगुया कारणं तथागतं ल्हातं फया आहार ग्रहण याये माली' धका वसपोलं बिचाः याना बिज्यात । उबले वसपोलयागु बिचाः सिइका प्यखे दिशायापिं प्यम्ह महाराजपिसं इन्द्रनीलमणियागु पात्र वसपोलयात लःल्हाये हल । भगवानं स्वीकार याना कया विमज्याः । हानं इमिसं भिम्पु रंगयागु प्यंगः ल्वहैया पात्र ज्वना वल । भगवानं उपिं प्यम्ह देवपुत्रपित अनुकम्पा तथा बिज्यासे प्यंगः पात्रनं ग्रहण याना छगःया द्योने मेगु तनंतं तथा - 'थुपिं फुक्वं छगः जुइमा' धका अधिष्ठान याना बिज्यात । प्यंगः पात्रत नं तनंतं छगः जुया मध्यम आकार दुगु छगः पात्र जुल । भगवानं उगु मूल्यवान्गु पत्थरमय पात्रय् आहार ग्रहण याना कया भोजन भपाः बिज्याना अनुमोदन याना बिज्यात । निम्हं व्यापारी दाजुकिजापिं बुद्ध व धर्मयागु शरणय् वना द्वेवाचिक उपासिक (जूपिं) जुल । अनलि, इमिसं भगवानयाके पूजाया नितिं चिं छगू पवन । वसपोलं जवगु ल्हातं थःगु छचनय् च्वंगु सँ लिक्कया इमित केशघातु प्रदान याना बिज्यात । इमिसं उगु केशघातु यंका थःगु नगरय् केशघातुयात गर्भय् तथा उकी चैत्य दय्कल ।

सहम्पति ब्रह्मायागु याचना

सम्यक्सम्बुद्धं नं अनं दना अजपाल निगोध सिमाक्वय् बिज्याना फेतुना बिज्यात । उबले वसपोलया अन फेतुना बिज्याना च्वना बिज्याबले थःम्हं प्राप्त यानागु धर्मया गम्भीर भावय् बिचाः याना च्वं च्वं सकल बुद्धपिनिपाखें हानं हानं आसेवित गम्भीर धर्मयागु जिं साक्षात्कार यायेधुन । मेपित उपदेश विइगु खँय् (वसपोलयात) अनिच्छापूर्वक वितर्क उत्पन्न जुल । अनलि, सहम्पति ब्रह्मां - 'आः काः ! थुगु लोक नाश जुइन, थुगु लोक विनाश जुइन' धका धन्दा काकां भिद्रः चक्रवालयाम्ह शक्र, सुयाम्, सन्तुषित, निर्माणवशवती, महाब्रह्मापिं व्वना शास्तायाथाय् वया - 'भन्ते ! भगवानं धर्मदेशना याना बिज्याहुँ, सुगत ! धर्मदेशना याना बिज्याहुँ' आदि प्रकारं धर्मदेशनाया नितिं याचना यात ।

धर्मचक्रप्रवर्तन

शास्तां वयात वचन बिया 'सुयात (न्हापां) जिं धर्मोपदेश याये' धका बिचाः याना स्वया बिज्याबले 'आलार (ऋषि) पण्डित खः वं याकनं हे थुगु धर्म थुइका काये फु' धका बिचाः याना वयात (लुमंका) स्वबले छगू सप्ताह न्हापा हे व सिइधुक्कूगु खँ सिइका उद्दकया बारे लुमंका बिज्यात । व नं थौं चान्हे (प्रथम यामय्) जक सिइगु खँ सिइका 'पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं जित आपालं उपकार याःगु दु' धका मती लुइका 'आः थुपिं पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं गन दु' धका स्वया बिज्याबलय् वाराणसीया ऋषिपतन मृगदायय् दु

धका सिद्धका अन वना धर्म चक्रप्रवर्तन याये धका तःन्हुतक बोधिमण्डपया छ्वाखेरं भिक्षाचार यायां आषाढ पुन्ही खुन्हु (दिनय्) वाराणसी थ्यंक वने धका चतुदशीया सुथ न्हापां पात्रचीवर धारण याना भिंच्यागू योजन मार्गय् बिज्याबले लैय् उपक धयाम्ह आजीवक (तीर्थकर) यात खन । वयात थः बुद्ध जुयागु खँ न्यंका व हे दिनय् सन्ध्या इलय् ऋषिपतन थ्यंकः बिज्यात ।

पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं तथागतयात तापाकनिसें बिज्याना च्वंगु खना छ्महं मेम्हसित थये धाल - 'आवुसोपिं ! हँ खँ ला, थुम्ह श्रमण गौतम वया च्वन, यक्व सरसामान मुंकिम्ह, पथभ्रष्टम्ह परिपूर्ण शरीरम्ह' स्फीत इन्द्रिय दुम्ह, सुवर्ण वर्णम्ह जुया, वया च्वन । वयात भीसं अभिवादन आदि याये मखु न्हां । वरु व छ्मह तःधंगु कुलय् उत्पन्न जूम्ह खः उकिं थुम्हसित आसन छ्गू सम्म तथा बिइ माःम्ह खः । उकिं भीसं वयात आसन छ्गू जक लाया बियेगु फु धका कबुल यात । भगवानं देवसहित सकल लोकयागु चित्तयागु खँ सिद्धके फुगु ज्ञानं 'थुमिसं छु मती लुइका च्वन' धका आवर्जन याना स्वया बिज्याबले इमिगु मनया खँ सिद्धका बिज्यात । अनलि, सकल देव मनुष्यपित समानरूपं व्याप्त जुया च्वंगु मैत्री चित्तयात विशेषकथं उपिं पञ्चवर्गीयपित लगे याना बिज्यात । इमित भगवानयागु मैत्री चित्त थ्यूगु कारणं गुलि गुलि तथागत न्ह्योने थ्यंकः बिज्यात, उलि उलि हे पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं थथःपिनिगु कबुलय् (खँय्) थातं च्वना च्वने मफया थःपिं फेतुना च्वनागु आसनं दना वया अभिवादन प्रत्युपस्थान आदि सकतां याना बिल । अथेन्हं इमिसं वसपोल सम्बुद्ध जुया बिज्यात धयागु खँ मस्युगुलिं केवल 'नामं' वा 'आवुसो' धयागु शब्दं व्यवहार यात ।"

"भिक्षुपिं ! तथागतयात 'नामं' वा 'आवुसो' धयागु शब्दं व्यवहार याये मज्यू, भिक्षुपिं ! तथागत अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध खः" धका आज्ञा जुया बिज्यासे थःगु बुद्धभावयात क्यं क्यं लाया तःगु श्रेष्ठ बुद्ध-आसनय् फेतुना बिज्यात । उत्तराषाढ नक्षत्रयोग दुबले भिंच्यागू कोटि ब्रह्मापिसं चाःहुइका पञ्चवर्गीय स्थविरपित सम्बोधन याना धर्मचक्रप्रवर्तन-सुत्त^{३२} उपदेश बिया बिज्यात । इपिमध्ये अञ्जाकौण्डिन्य स्थविर वसपोलयागु धर्मअनुसारं ज्ञान बढे यायां थुगु सूत्रयागु उपदेशया अन्तय् भिंच्यागू कोटी ब्रह्मापिसहित श्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । शास्ता अन हे वर्षावास याना बिज्यासे कन्हेखुन्हु वप्प स्थविरयात उपदेश यायेत च्वना बिज्याना च्वन । बाकी मेपिं प्यम्ह भिक्षुपिसं भिक्षाचार यात । वप्प स्थविरं पूर्वाण्ह इलय् हे श्रोतापत्तिफल प्राप्त याना काल । थ्व हे क्रमं कन्हेखुन्हु भद्रिय स्थविर, हानं वयां कन्हेखुन्हु महानाम स्थविर, हानं वया नं कन्हेखुन्हु अस्सजि स्थविरसमेत सकलें श्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । पक्षया न्यान्हुया दिनय् न्याम्हसित नं मुंका अनत्तलक्खण-सुत्त उपदेश बिया बिज्यात । उपदेशया अन्तय् थुपिं न्याम्हं स्थविरपिं अर्हत्फल्य् प्रतिष्ठित जुल ।

चारिका विधान

अनं लिपा, उखुन्हु चान्हे निर्वेद प्राप्त याना छें त्वःता पिहाँ वःम्ह यश कुलपुत्रयात मार्गफल प्राप्त याये फुगु क्षमता खंका - 'वा यश' धया सःता बिज्यात । उखुन्हु हे चान्हे वयात श्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित याना बिज्यात, कन्हेखुन्हु दिनय् अर्हत्फल्य् प्रतिष्ठित याना बिज्यात । वया मेपिं न्यय्प्यम्ह (५४ म्ह) पासापित नं 'वा भिक्षुपिं' प्रव्रज्या वचनं प्रव्रज्या बिया अर्हत्त्वफल्य् प्रतिष्ठित याका बिज्यात ।

३२. स्वया दिसै धम्मचक्कप्पवत्तन-सुत्त, सं.नि. नेपाल भाषा पृ. १११३ ।

अले थुगु प्रकारं लोकय् ख्वीछ्मह अरहन्तपिं दयेवं शास्तां बर्षावास च्वने सिधयेवं पवारणा याना - 'भिक्षुपिं ! चारिका या: हूँ', धका ख्वीमह भिक्षुपिंत थीथी दिशाय् छवया स्वयं थ: उरुवेल वनेगु लैय् बिज्याना च्वंबले बच्छि लै थ्यंका कप्पासिक बनखण्डय् स्वीमह भद्रवर्गीय कुमारपिंत दीक्षित याना बिज्यात । उपिंमध्ये दकले कमगु फल प्राप्त या:मह हे श्रोतापन्नमह ख: । दकले उत्तममह अनागामी ख: । उपिं सकसितं नं 'वा भिक्षुपिं' नयं प्रव्रजित याना विभिन्न दिशाय् इमित् छवया स्वयं थ: उरुवेल वना स्वद्व:त्या: (३५००) प्रातिहार्य क्यना द्व:छिम्ह जटिल परिवार ब्वना उरुवेल काश्यप आदि स्वमह जटाधारी दाजुकिजापिंत 'वा भिक्षुपिं' नयं प्रव्रजित याना बिज्यात । अले वसपोलं गयाशीर्ष पर्वतय् फेतुना आदित्तपरियाय देशनायागु आधारय् इमित् अरहत् अवस्थाय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात । इपिं द्व:छिम्ह अरहत्पिंसं चा:हुइका जुजु बिम्बिसारयात बिया त:गु वचन पूर्वकेगु विचारं राजगृह नगर लिक्क च्वंगु यट्टिवन उद्यानय् थ्यंक: बिज्यात ।

भगवान् राजगृहलय्

जुजुं उद्यानपालपाखें शास्ता थ्यंक: बिज्यात धयागु खबर न्यन । अले जुजु भिद्र: ब्राह्मण गृहपतिपिंसं चा:हुइका भगवानयाथाय् वना विचित्र चक्राकित लुंयाम्ह चन्द्रमार्थे तेज दुगु तथागतया श्रीपादय् प्रणाम याना थ:गु परिषदसहित् छखेलिक्क आसनय् फेतुत । अनं लिपा उपिं ब्राह्मण गृहपतिपिंत थथे जुल - 'छु ख: ? महाश्रमण उरुवेल काश्यपयाथाय् उत्तमगु आचरणयात आचरण याना च्वंगु लाकि उरुवेल काश्यपं महाश्रमणयाथाय् उत्तमगु आचरणयात आचरण याना च्वंगु ?'

भगवानं थ:गु चित्तं इमिगु मनयागु खँ सिइका उरुवेल काश्यपयात गाथाद्वारा थथे सम्बोधन याना बिज्यात -

“किमेव दिस्वा उरुवेलवासि, पहासि अग्गिं किसको वदानो ।
पुच्छामि तं कस्सप एतमत्थं, कथं पहीनं तव अग्गिहुत्त'न्ति” ॥

“हे उरुवेलवासी ! छ तप चर्यां गंसि जुया च्वंपिं जटिलपिंत उपदेश बीमह - छंके न्यना च्वना, उगु मिं पूजा यायेगु छं छाया त्व:तागु ?”

स्थविरं नं भगवानयागु अभिप्राययात सिइका गाथाद्वारा थथे ब्विन्ति यात -

“रूपे च सदे च अथो रसे च, कामित्थियो चाभिवदन्ति यज्जा ।
एतं मलन्ति उपधीसु जत्त्वा, तस्मा न यिट्ठे न हुत्ते अरज्जि'न्ति” ॥

“यज्ञ याना रूप, शब्द, रस (आदि) पञ्चकाम व स्त्री जाति प्राप्त जू धका धया तल । थ्व फुक्कं पञ्चस्कन्ध धयागु उपधीया मल ख: धका सिइका कायेधुन । उकिं जिं यज्ञ व हवन यायेगु त्व:ता बियेधुन ।”

थुगु गाथाद्वारा ब्विन्ति याना उरुवेल काश्यपं थत शिष्यभाव क्यनेया नितिं तथागतया पाली भोपुया- “भन्ते ! भगवान् छलपोल जिमि शास्ता ख: । जि छलपोलया श्रावक (शिष्य) ख: ।” छुमा, निमा, स्वमा यायां न्हेमा ताइब:सिमा जा:तक न्हेक: आकाशय् थहाँ वना हानं अनं कुहाँ वया तथागतयात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । उगु प्रातिहार्य खना अपार जनसमूहनं धाल - “अहो ! बुद्ध महाप्रतापीमह खनि ! थुजाम्ह सबल मिथ्यादृष्टिं युक्तमह, थत अरहत् धया जुइमह उरुवेल काश्यपयात तक नं वयागु दृष्टिजाल ध्वस्त याना दमन याना बिज्यात” धका प्रशंसा यायां शास्तायागु गुणगान यात । भगवानं 'आ: जक जिं

उरुवेल काश्यपयात दमन यानागु मखु न्हापा नं जिं दमन यानागु दु' धका आज्ञा जूसे थुगु खँयात क्यनेत महानारद काश्यप जातक कना बिज्यासे प्यंगू आर्यसत्ययात प्रकाश याना बिज्यात । मगध राजा भिंछगू नहुत (११ लाख ब्राह्मण गृहपतिपिं) सहित श्रोतापत्तिफल्य प्रतिष्ठित जुल । बाकी मेपिं उपासकपिं जुल । जुजुं शास्ताया लिक्क तुं फेतुना थःके न्यागू प्रबल आकांक्षा^{३३} दुगु खँ कना त्रिरत्न ग्रहण याना कन्हेखुन्हु भोजनया नितिं निमन्त्रणा बिया आसनं दना भगवान्यात अभिवादन व प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

राजगृह्य च्वापिं कन्हेखुन्हुया दिन्य भगवान्यात खँपिं, मखँपिं सकलें मनूत भगवान्यागु दर्शन यायेया नितिं सुथ न्हापनं हे राजगृह नं लट्टिवन (तिं वन) य वना च्वन । स्वंगू गब्युति मार्ग (छ माइल लँ) नं भरीभराउ जुया मन्थ्यन । सम्पूर्ण लट्टिवन उद्यान छगूलिं दालाय वा भये भये ब्यूथें मनूत भरीभराउ जुल । जनसमूह दसबलयागु सौन्दर्य रूप खना तूत्त मज्जूगु जुया च्वन । थुगु थाय वसपोलया रूपयागु वर्णन जूगु थाय खः । थुजागु थासय तथागतया (महापुरुष) लक्षण^{३४}, अनुव्यञ्जन^{३५} आदियागु सकतां भेदसहित वसपोलया सौन्दर्यया बयान यायेमाः ।

थुगु प्रकारं सौन्दर्य सम्पन्न तथागतयागु रूप दर्शन यायेया नितिं जनसमूह उद्यानय व लँय न्त्याबलें हुल हुल जूगुया कारणं भिक्षु छम्ह पिहाँ जुइत नं थाय मंत । उगु दिन्य भगवान्यात खाना चू मला मजुइमा (धका) इन्द्रयागु आसन क्वाना वल । वं आवर्जन याना स्वगु बखतय थुगु कारण सिइका ब्राह्मण माणवकयागु भेष धारण याना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घया न्ह्यो न्ह्यो ध्व गाथा ब्वं ब्वं वना च्वन -

“दन्तो दन्तेहि सह पुराणजटिलेहि, विष्णुमुत्तो विष्णुमुत्तेहि ।
सिङ्गीनिवखसवण्णो, राजगहं पाविसि भगवा ॥

“मुत्तो मुत्तेहि सह पुराणजटिलेहि, विष्णुमुत्तो विष्णुमुत्तेहि ।
सिङ्गीनिवखसवण्णो, राजगहं पाविसि भगवा ॥

“तिण्णो तिण्णेहि सह पुराणजटिलेहि, विष्णुमुत्तो विष्णुमुत्तेहि ।
सिङ्गीनिवखसवण्णो, राजगहं पाविसि भगवा ॥

“दसवासो दसबलो, दसधम्मविदू दसभि चुपेत्तो ।
सो दससतपरिवारो, राजगहं पाविसि भगवा'ति” ॥

“दान्तगु चित्त दया बिज्याकम्ह, क्लेशं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, सिङ्गी लँयागुथें जाःगु वर्ण दया बिज्याकम्ह भगवान्, दान्तगु चित्त दया बिज्यापिं, क्लेशं मुक्त जुया बिज्यापिं, पुलापिं जटिलपिं नापं राजगृह्य दुहाँ बिज्यात ।”

“संसार दुःखं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, क्लेशं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, सिङ्गी लँयागुथें जाःगु वर्ण दया बिज्याकम्ह भगवान्, संसार दुःखं मुक्त जुया बिज्यापिं, क्लेशं मुक्त जुया बिज्यापिं, पुलापिं जटिलपिं नापं राजगृह्य दुहाँ बिज्यात ।”

३३. जुजु बिम्बिसार न्हापा कुमार जुया च्चंबले न्यागू प्रबल आकांक्षा दुगु खः, थुपिं क्रमशः खः - (१) अहो, जित राज्याभिषेक दःसा गुलि ज्यू, (२) जिगु राज्यय अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध बिज्यासा गुलि ज्यू (३) वसपोल भगवाननाप सत्संगत याये खंसा गुलि ज्यू, (४) वसपोल भगवानं जित धर्मोपदेश बिया बिज्यासा ज्यू, (५) भगवानया धर्म जिं थुइके दःसा ...ज्यू ।

३४. स्वया दिसँ तथागतयाके दुगु ३२ ता लक्षणया नितिं दी.नि. पृ. ४०६ ।

३५. स्वया दिसँ तथागतयाके दुगु ८० ता अनुव्यञ्जनया नितिं बु.श्रा.वि.च I.पृ. ४२२ ।

“संसार दुःखं तरे जुया बिज्याकम्ह, क्लेशं मुक्त जुया बिज्याकम्ह, सिङ्गी लँयागुथें जाःगु वर्ण दया बिज्याकम्ह भगवान्, संसार दुःखं तरे जुया बिज्यापिं, क्लेशं मुक्त जुया बिज्यापिं पुलांपिं जटिलपिं नाप राजगृह्य दुहाँ बिज्यात ।”

दश (भिता प्रकारयागु) आर्यवास^{३६} दया बिज्याकम्ह, दशबल^{३७}, दश धर्मविद् (दश कुशल कर्मपथ धर्म पूर्ण जुया बिज्याकम्ह) तथा दश (भिता प्रकारया) अशैक्ष लक्षणं युक्त जुया बिज्याकम्ह, वसपोल भगवान् शास्ता द्वःछिम्ह अरहत्पिसं चाःहुइका राजगृह्य दुहाँ बिज्यात ।”

थुपिं गाथाद्वारा शास्तायागु गुण वर्णन यायां इन्द्र न्ह्यो न्ह्यो वना च्वन । जनसमूहं माणवकयागु रूप स्वयाः- ‘थुम्ह माणवक गपायसकं बांलास्ये च्वंम्ह खः, जिमिसं न्हापा थुजाम्ह गबलें खनागु मदु’ धका मती लुइका थुम्ह माणवक गनं वःगु जुइ, सुया काय जुइ धका न्यन । थुजागु खँ न्यना उम्ह माणवकं गाथाद्वारा लिसः बिल -

“यो धीरो सब्बधि दन्तो, सुद्धो अप्पटिपुगलो ।
अरहं सुगतो लोके, तस्साहं परिचारको’ति” ॥

“गुम्ह लोकय् धीर जुया बिज्याम्ह खः, फुकक इन्द्रियय् दान्त जुया बिज्याम्ह, फुकक क्लेशं शुद्ध जुया बिज्याम्ह, ज्वः मदुम्ह जुया बिज्याम्ह, देव मनुष्यपिनिगु पूजा विशेष ग्रहण याना बिज्याये बहः जुया बिज्याम्ह, अरहत् वं सुगत जुया बिज्याम्ह खः, जि वसपोलया हे सेवक (परिचारक) खः ।”

वेलुवन विहार दान

शास्ता, इन्द्रं क्यना यंकूगु लँ लँ द्वःछिम्ह भिक्षुपिसं चाःहुइका राजगृह्य दुहाँ बिज्यात । जुजुं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घपित भोजन दान बिया - “भन्ते ! जि त्रिरत्न विना च्वने मफु । इलय् ब्यलय् भगवान्या लिक्क वये । लड्डिवन धयागु उद्यान तःसकं तापाः । थ्व जिमिगु वेलुवन (वेणुवन) धयागु उद्यान तापाः नं मजू, सत्ति नं मजू, अपुक वये वने याये ज्यू, बुद्धया निवासस्थानया नितिं योग्य जू । थ्वयात भगवानं स्वीकार याना बिज्याहुँ” धका लँयागु कलशं पुष्प, गन्धसहितगु मणिवर्णथें यच्चुगु लः हाय्का वेलुवन उद्यान बुद्धयागु ल्हातय् लःल्हाना बिल । उगु विहार ग्रहण याना बिज्यागु इलय् बुद्धशासनया मूल (जग, हाः) बसे जुल धका महापृथ्वी कम्प जुल । (थन लुमंके बहः जू) जम्बुद्वीपय् वेलुवन छगू बाहेक मेमेगु विहार ग्रहण याना बिज्याबले महापृथ्वी कम्प मजू । ताम्रपर्णी द्वीपय् (श्रीलंकाय्) नं महाविहार ग्रहण काल अतिरिक्त अन्य शयनासन ग्रहण याःगु इलय् गुबलें नं पृथ्वी कम्प मजू । शास्तां वेलुवन विहार ग्रहण याना जुजुयागु दान अनुमोदन याना आसनं दना भिक्षुसङ्घसहित वेलुवनया नितिं प्रस्थान याना बिज्यात ।

३६. भिता आर्यवासया नितिं स्वया दिसं दी.नि.पू. ४६९ ।

३७. भिता बलया नितिं स्वया दिसं म.नि. पू. ५९ ।

सारिपुत्रमौद्गल्यायन-कथा

उगु इलय् सारिपुत्र व मौद्गल्यायन धयापिं निम्ह परिव्राजकपिं अमृतयागु खोज्य् राजगृह्य च्वना च्वन । इपिंमध्ये सारिपुत्रं भिक्षाया नितिं चारिका याना बिज्याना च्वंम्ह अस्सजित स्थविरयात खंका प्रसन्न चित्तं व नापं ल्यू ल्यू वना 'गुगु धर्म हेतु पाखें उत्पन्न जूगु खः ...' थुगु गाथा न्यना श्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुया थःम्ह पासा मौद्गल्यायन परिव्राजकयात नं उगु गाथा न्यंकल । व नं श्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । इपिं निम्हं (थःम्ह गुरु) संजय नाप लायेधुंका थःगु परिषद् ब्वना शास्तायाथाय् प्रव्रजित जुल । इपिंमध्ये महामौद्गल्यायनं छगू सप्ताहलय् (छवाःया दुने) अरहत्व प्राप्त याना काल । सारिपुत्रं बाच्छीं (अरहत्व प्राप्त याना काल) । शास्तां इपिं निम्हसितं नं अग्रश्रावकयागु स्थान्य् प्रतिष्ठित याना बिज्यात । सारिपुत्रं अरहत्व प्राप्त याःगु दिन्य् शिष्य सम्मेलन जूगु जुल ।

कपिलवस्तुगमन-कथा

तथागतया व हे वेलुवन धयागु उद्यान्य् विहार याना बिज्याना च्वंबले शुद्धोदन महाराजं - 'जिमि काय् खुदैतक दुष्कर तपस्या याना परमपद सम्बोधि प्राप्त याना श्रेष्ठ धर्मचक्रप्रवर्तन याना आः राजगृह लिक्क वेलुवन्य् विहार याना बिज्याना च्वंगु दु' धयागु खँ न्यना छम्ह मन्त्रीयात सःतल - "हे भणे ! छं द्रःछिम्ह मनूत ब्वना राजगृह्य हूँ, जिगु भाषां जिमि काय्यात धा - 'छपिनि बौ शुद्धोदनं छपित स्वये मास्ते वय्का च्वन' धका धया 'जिमि काय् ब्वना हति" धका ज्या वात । "ज्यू हवस्, देव !" धका वं जुजुयागु खँ न्यना द्रःछिम्ह मनूत ब्वना याकनं हे ख्वीगू योजन लँ वना (राजगृह ध्यंका) शास्तां प्यंगू परिषद्दया दथुइ धर्मोपदेश याना च्वंगु इलय् विहार्य दुहाँ वन । वं- 'जुजुं ज्या वाना हःगु संदेश अर्थेनि तये' धका बिचाः याना उगु परिषद्दया छगू सिथय् च्वना शास्तायागु धर्मोपदेश न्यना द्रःछिम्ह मनूत दना दनां हे अरहत्व प्राप्त याना प्रव्रज्यायागु याचना यात । भगवानं इमित ल्हाः ल्हवना 'वा "भिक्षुपिं !' धका आज्ञा जुया बिज्यात । इपिं सकलें उगु हे क्षण्य् ऋद्धिं प्राप्त जूगु पात्रचीवर धारण याना च्वंपिं सच्छिद्दं दुपिंथें जुल । अरहत्व प्राप्त जूसैनिसें आर्यपिं मध्यस्थ जुल । उकिं इमिसं जुजुं बिया हःगु संदेश तथागतयात बिनित्त मयात । जुजुं वंपिं न लिहाँ वः, न खबर कंवः धका बिचाः याना "वा भणे ! छ हूँ" धका न्हापायें तुं छम्ह मेम्ह अमात्ययात ज्या ब्वया छवत । इपिं नं वना न्हापायापिंथें तुं परिषद्सहित अरहत्व प्राप्त याना सुंक च्वन । जुजुं नं थुगु कथं द्रःछि द्रःछि मनूत नापं गुम्ह मन्त्रीतय्त छ्वयेधुंकल । इपिं सकलें थथःगु ज्या सिधय्का शान्त जुया अन हे विहार याना च्वन ।

जुजुं खबर ज्वना वइपिं सुं मखना बिचाः यात - 'थुलिमछि मनूतय्सं जित स्नेह तया छुं खबर हये मफुत, आः सुनां जिगु खँ न्यनी' धका मती लुइका दरबार्य् च्वंपिं सकलें मनूतयगु बारे बिचाः याना स्वःगु बखतय् कालुदायीयात खन । उम्ह जुजुया थःगु सकतां ज्या पुवंका बिइम्ह तःसकं हे विश्वासीम्ह अमात्य खः, गुम्ह बोधिसत्त्वलिसे छन्हु हे दिन्य् जन्म जूम्ह नं खः । मचानिसें धुलय् म्हिता वःम्ह पासा नं खः । उकिं जुजुं वयात सःता - "तात कालुदायी ! जिं थःम्ह पुत्र स्वयेगु इच्छां गुद्दः मनूतय्त छ्वयेधुन । इपिं छम्ह नं वया खबर ब्यू वःपिं मदु । जिं गुलि हे म्वाइतिनी, मस्यू । जि सिइ न्हयो हे काय्यागु ख्वाः छको स्वये मास्ते वः । छु सुनानं जित जिमि काय् छको क्यना बिइ फइला ?"

“देव ! जिं क्यना बिइ फु, यदि जित प्रव्रजित जुइगु आज्ञा दःसाः ।”

“तात ! छ प्रव्रजित जु अथवा मजु न्ह्याथे यानांसां जिमि काय्यात क्यना ब्यु” धका (जुजुं) धाल ।

वं “ज्यू हवस्, देव !” धया जुजुयागु संदेश ज्वना शास्ताया धर्मदेशनाया इलय् परिषद्या छखे सिथय् धर्मोपदेश न्यना थःगु परिषद् सहित अरहत्व प्राप्त याना ‘वा भिक्षुपिं’ भावं प्रव्रज्या ग्रहण यात ।

शास्ता बुद्ध जुया न्हापांगु वर्षावास ऋषिपतनय् याना वर्षाया अन्तय् प्रवारणा याना, उरुवेलाय् वना स्वलातक च्वना जटाधारी स्वम्ह दाजुकिजापित दीक्षित याना द्वःछिम्ह भिक्षुपिं ब्वना पोयला पुन्हीखुन्हु राजगृहय् बिज्याना अन निलातक च्वना बिज्यात । थुबले तक वाराणसीं पिहाँ बिज्यागु न्याला दयेधुंकल । सम्पूर्ण हेमन्तकाल फुइधुंकल । उदायी स्थविर वःगु नं न्हेनु च्यानु दयेधुंकल । वं फागुन पुन्हीखुन्हु थये बिचाः यात - सम्पूर्ण हेमन्त ऋतु फुइधुंकल, वसन्त ऋतुया आगमन जुइधुंकल । मनूतयसं बूई बाली लयेधुंकल । ज्यापुत थः मामाथाय् वनेधुंकल । पृथ्वी वाउँगु घांसं त्वपुइधुंकल । वनखण्डय् बांलाक स्वाँ ह्वयेधुंकल, लँ न्यासिं वने बहः जुइधुंकल, थ्व हे बुद्धया नितिं थःथितिपिलिसे नाप लाका बिइगु पाय्छिगु ई खः, उकिं भगवान्या लिक्क वना (वं थये बिनित यात) -

“अङ्गारिनो दानि दुमा भदन्ते, फलेसिनो छदनं विष्पहाय ।

ते अच्चिमन्तोव पभासयन्ति, समयो महावीर अङ्गीरसानं...पे०... ॥

“नातिसीतं नातिउण्हं, नातिदुब्बिक्खत्तातकं ।

सहला हरिता भूमि, एस कालो महामुनी’ति” ॥

“भन्ते ! फलयागु आशां थःगु वस्त्र (खवाला) त्वःता सिमा ह्याउँगु वर्ण जुइधुंकल । इपिं अर्चिमान् (अग्नि शिखा) समान प्रभासित जुया च्वन । हे महावीर ! शाक्यपित संग्रह यायेत उत्तम समय थ्व खः ।”

“(आः) न अतिकं चिकु, न अतिकं तान्वो जू । पृथ्वी वाउँगु हलं भरि भराउ जुया च्वन । हे महामुनि ! थ्व हे उत्तम समय खः ।”^{३८}

थुकथं (उदायी) ख्वीपु गाथाद्वारा तथागतया कुल नगर बिज्याकेया नितिं यात्राया प्रशंसा यात ।

अनंलि, भगवानं न्यना बिज्यात - ‘उदायी ! छाया छं मधुर स्वरं यात्रा वर्णन याना च्वनागु ?’

“भन्ते ! छपिनि पिता शुद्धोदन महाराजं छलपोलयात दर्शन यायेत तःसकं उत्सुक जुया च्वना च्वन, छलपोलं थःथितिपित संग्रह याना बिज्याहूँ ।”

“ज्यू, उदायी ! जिं थःथितिपित संग्रह याये, ‘भिक्षुसङ्घयात गमिक व्रत (यात्राया तयारी यायेगु ज्या) ठीक या’ धका धा ।”

“ज्यू हवस्, भन्ते !” धया स्थविरं वसपोलयात लिसः बिल ।

भगवान् अंग-मगधवासी भिद्रः कुलपुत्रपिं व कपिलवस्तुवासी भिद्रः कुलपुत्रपिं - जम्मां नीद्रः क्षीणासव भिक्षुपिं ब्वना राजगृहं पिहाँ बिज्याना निहं छगू छगू योजन बिज्याना च्वन । कपिलवस्तु नगरं राजगृह ख्वीगू योजन दु, निलां थ्यंकः वने धका बिचाः याना अतुरित चारिका अर्थात् बुलुहं बिज्याना च्वन । ‘भगवान् पिहाँ बिज्याये धुंकूगु खँ जुजुयात आकाश मार्गं ब्यूवने’ धका स्वविरं मती लुइका आकाश मार्गं वना दरवारय् प्रकट जूवने । जुजुं स्थविरयात खना लयताया वसपोलयात बहुमूल्य वंगु आसनय् फेतुका

थत धका तयार याना हःगु थीथी प्रकारयागु स्वादिष्ट भोजन वसपोलया भिक्षापात्रय् जाय्क तथा प्रदान यात । स्थविर दना प्रस्थान याना बिज्यायेथे याना बिज्यात ।

“तात ! फेतुना भोजन याना बिज्याहूँ ।”

“महाराज ! भगवानया लिक्क वना भोजन याःवने ।”

“शास्ता गन (बिज्याना च्वंगु) दु ?”

“महाराज ! नीद्वः भिक्षुपिं व्वना वसपोल छलपोलयात नाप लायेत पिहाँ बिज्याये धुकूगु दु ।”

जुजुं प्रसन्न चित्त तथा धाल - “छपिसं थन हे च्वना भोजन याना बिज्याहूँ, गुबलेतक जिमि काय् थन थ्यनी मखुनि उबलेतक वसपोलया नितिं थनं हे भिक्षा यंका बिज्याहूँ ।” स्थविरं स्वीकृति बिद्या बिज्यात ।

जुजुं स्थविरयात भोजन तये हया बिल, भिक्षापात्रयात सुगन्धित चूर्णं इला भोजन जाय्का ‘ध्व तथागतयात बिद्या बिज्याहूँ’ धका पात्र स्थविरया ल्हाती तथा बिल । स्थविरं सकसिनं खंक खंक पात्रयात आकाशय् वांछवया स्वयं थः नं आकाशय् वना भिक्षापात्र ज्वना वना भगवान्या ल्हाती तथा बिल । ध्व हे क्रमं न्हिं न्हिं स्थविरं भोजन यंका बिल । शास्तां नं लै जोछि जुजुया भोजन ग्रहण याना बिज्यात । स्थविरं नं भोजन धुंका न्हिन्हं भगवान् थौं थन थ्यंकः बिज्यात, थौं थुलि बिज्यात धका (शुद्धोदन जुजुयात) खबर न्यंकु न्यंकुं बुद्ध गुणं युक्त धार्मिक कथा कना भगवान्यागु दर्शन विना हे सकल परिवारयात भगवान्प्रति श्रद्धा सम्पन्न याना बिल । उकिं हे वयात भगवानं - ‘भिक्षुपिं ! जिमि गृहस्थीपितं मन प्रसन्न याइपिं जिमि शिष्यपिमध्ये कालुदायी सर्व श्रेष्ठ जू’ धका आज्ञा जूसे वयात अग्रस्थानय् प्रतिष्ठित याना बिज्यागु खः ।

कपिलवस्तुइ भगवान्

शाक्यपिसं भगवान् थ्यंकः बिज्यायेवं ‘जिगु थःगु जाती श्रेष्ठ पुरुषयात दर्शन याये’ धका मुना भगवान् बिज्याकेगुया नितिं थाय् माला स्वःबले न्यग्रोध शाक्ययागु आराम रमणीय जू धका खंका अन सकभनं सफा सुघर याका ल्हाती गन्ध, पुष्प ज्वना लसकूस यायेत दकले न्हापां तिसा ज्वाय् ज्वाय् तिका बांलाका तःपिं नगरया मस्तयत्तिं न्ह्यः न्ह्यः छवल । अनं ल्यू राजकुमार व राजकुमारीपितं छवया बिल । अनं नं ल्यू थःपिं गन्ध, पुष्प, चूर्णादि ज्वना भगवान्यात पूजा यायां वसपोलयात न्यग्रोध आरामय् बिज्याकल । अन भगवान् नीद्वः क्षीणास्रवपिसं चाःहुइका प्रज्ञप्त बुद्धासनय् फेतुना बिज्यात । शाक्यत जातीय स्वभावं अभिमानीपिं खः, इपिसं थत श्रेष्ठ भापिइपिं खः । इमिसं ‘सिद्धार्थ कुमार जिपिं स्वया क्वकालिम्ह खः, जिमि किजा धाये माःम्ह, भिंचा खः, काय्, काय्चा खः, छय्चा खः’ आदि प्रकारं विचार यायां चिचिधिकपिं राजकुमारपितं ज्या अरे यात - “छिमिसं भगवान्यात वन्दना या, जिपिं छिमिगु ल्यूने फेतुना च्वने ।” इमिसं थये वन्दना मयासे फेतुना च्वंगुलिं भगवानं इमिगु थुजागु छाःत पह खना - जिमि थःथिपिसं जित वन्दना मयाः, अँ, जिं इमिसं वन्दना याके अभिज्ञापादक ध्यान च्वना च्वय् आकाशय् थहाँ वना इमिगु छयौं फुसय् धु छ्वारां छ्वारां वय्का गण्डम्बवृक्ष सिमाक्वय् याना बिज्यागु यमकप्रातिहार्य^{३९} थें हे प्रातिहार्य क्यना बिज्यात ।

३९. धम्मपद अट्ठकथा ।

जुजुं अजागु आश्चर्य खना धाल - 'भगवान् ! छलपोल जन्म जुया बिज्या:खुन्ह छलपोलयात ऋषि कालदेवलयात वन्दना याकेया नितिं यंकाबले छलपोलयागु पालि च्वय् थहाँ वया ब्राह्मणयागु छचनय् ला:गु खना जिं छलपोलयागु चरणय् वन्दना यानागु ख: । व जिगु न्हापांगु वन्दना ख: । बुई वा प्यवना खुन्ह उत्सव माने यानाबले जम्बुवृक्ष सिमा किचलय् श्रीशैय्याय् फेतुना च्वंगु इलय् जम्बुवृक्ष सिमायागु किच: गन ख: अन तुं थातं च्वना च्वंगु खना जिं छलपोलयागु चरणय् वन्दना यानागु ख: । व जिगु निकोगु वन्दना ख: । थौं थुगु न्हापा गबले मखनागु प्रातिहार्य खनां जिं छलपोलयागु चरणय् वन्दना यानागु जुल । थ्व जिगु स्वकोगु वन्दना ख: । जुजुं जक वन्दना छु यात, अले वन्दना मयासे च्वना च्वंपिं छम्ह हे शाक्यत मंत । फुकसिनं नं वन्दना यात । थुकथं भगवानं थ:थितिपिसं वन्दना याका आकाशं कुहाँ बिज्याना लाया त:गु आसनय् फेतुना बिज्यात । भगवान् फेतुना बिज्यायेवं दकले च्वय्या जाति समागम जुल । उबले महामेघं पुष्कल वर्षा आरम्भ यात । सिजथें ह्याउँगु वा: फुति इवाररं स: वयेक बैय् तिकिननां च्वन । म्हय् लखं प्याके यपिनि ल:खं छुत्ति जुइक प्याइगु जुया च्वन, प्याके मय:पिनि इमिगु म्हय् वा छफुति नं तिकि मननिगु जुया च्वन । थुजागु गजपगु दृष्य खना इपिं सकले आश्चर्य जुया हाल - 'अहो आश्चर्य ! अहो अद्भुत !!' शास्तानं - केवल आ: जक जिमि वंशयापिनिगु समागमया इलय् पुष्कल वर्षा जूगु मखु न्हापा नं जूगु दु धका आज्ञा जुया बिज्याना थुगु अर्थ स्पष्ट यायेया नितिं वेस्सन्तर जातक^{१०} कना बिज्यात । धर्मोपदेश न्यना सकले दना वन्दना याना वन । कन्हेया नितिं भगवानयात जिमिगु भोजन ग्रहण याना बिज्याहुँ धका जुजुं नं मधा:, महामन्त्रीपिसं नं मधा:, सुं छम्हसिनं नं मधा:गु जुया च्वन ।'

भिक्षाचार

कन्हेखुन्ह शास्ता नीद्व: भिक्षुपिं व्वना कपिलवस्तुस भिक्षाया नितिं दुहाँ बिज्यात । सुनानं वया न वसपोलयात भोजनया नितिं निमन्त्रणा यात न पात्र हे का:वल । भगवानं इन्द्रकीलाय् दना बिचा: याना बिज्यात- "गुकथं न्हापायापिं बुद्धपिसं थ:पिनिगु कुल नगरय् भिक्षाचार याना बिज्यागु ख: ? छु वसपोलपिसं भोलाक मकासे केवल एश्वर्य सम्पन्नपिं मनूतय्यु छेंय् छेंय् जक बिज्यागु लाकि सपदानचारिका (भोलाक छसिकथं छेंय् छेंय् भिक्षा कायेगु) याना बिज्यात ?" उबले छम्ह बुद्धं नं भोमलाक भिक्षाचार याना बिमज्यागु खना 'जिगु नं आ: व हे बुद्धवंश ख:, व हे परम्परा ख:, जिं नं अथे हे पालन यायेमा: । थथे यायेवं भविष्यय् नं जिमि शिष्यपिसं जिगु अनुकरण यायां भिक्षाचार व्रत पूरा याइ' धका बिचा: याना शुरुनिसें (सिथंनिसें) भोलाक छेंय् छेंय् भिक्षाचार याना बिज्यात । "आर्य सिद्धार्थकुमार भिक्षाचार का:वया च्वन" धयागु खँया हल्ला खैला न्यना मातनय्, चोतय् इया: चाय्का मनूत ब्वाय् वया वसपोलयात स्व: जुल ।

राहुलमाता देवी नं आर्यपुत्र न्हापा थुगु नगरय् महान् राज्य वैभवपूर्वक लुंयागु पालीकय् च्वना चा:हिला बिज्याइम्ह थौं सँ दाही ग्वाय् खाना काषायवस्त्र पुना ल्हातय् पात्र ज्वना भिक्षाटन बिज्याना च्वन । थ्व छु जू ल्या: धका हा:हां इया: चाय्का भगवान्यात स्वस्वं वसपोल परम वैराज्ञं उज्ज्वल, शरीर प्रभा नगरया कुं कुनामय् तक चकंक खयेका, परिमण्डलाकार व्यामप्रभां युक्त, च्येता अनुव्यञ्जनं युक्त, स्वीनिता महापुरुष लक्षणं युक्त, अनुपम बुद्ध शोभां सोभायमान जुया बिज्याम्ह खंका वसपोलयागु छचोनं निसें पालि तकयागु वर्णन (थ: काय्यात न्यंकुं न्यंकुं) थथे धाल -

४०. स्व. जातक नं. ५४७ जातक भाग ६ स ।

“सिनिद्धनीलमुदुकुञ्चितकेसो, सुरियनिम्मलतलाभिनलाटो ।
युत्ततुङ्गमुदुकायतनासो, रंसिजालविततो नरसीहो ॥

“चक्कवरङ्कितरत्तसुपादो, लक्खणमण्डितआयतपण्हि ।
चामरिहत्थविभूसितपण्हो, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“सक्ककुमारो वरदो सुखुमालो, लक्खणविचित्तपसन्नसरीरो ।
लोकहिताय आगतो नरवीरो, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“आयतयुत्तसुसण्डितसोतो, गोपखुमो अभिनीलनेत्तो ।
इन्दधनुअभिनीलभमुको, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“पुण्णचन्दनिभो मुखवण्णो, देवनरानं पियो नरनागो ।
मत्तगजिन्दविलासितगामी, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“सिनिद्धसुगम्भीरमञ्जुसघोसो, हिङ्गुलवण्णरत्तसुजिह्वो ।
वीसतिवीसतिसेतसुदन्तो, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“खत्तियसम्भवअग्गकुलिनो, देवमनुस्सनमस्सितपादो ।
सीलसमाधिपतिट्टितचित्तो, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“वट्टसुवट्टसुसण्डितगीवो, सीहहनुमिगराजसरीरो ।
कञ्चनसुच्छविउत्तमवण्णो, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“अञ्जनसमवण्णसुनीलकेसो, कञ्चनपट्टविसुद्धनलाटो ।
ओसधिपण्डरसुद्धसुउण्णो, एस हि तुहं पिता नरसीहो ॥

“गच्छन्तो निलपथे विय चन्दो, तारागणपरिवट्टितरूपो ।
सावकमज्झगतो समणिन्दो, एस हि तुहं पिता नरसीहो’ति” ॥

“नायुगु, क्वातुगु, वचुगु व कुलि कुलि चिंगु केश दुम्ह, सूर्यथें यचुसे चकंगु कपा दुम्ह, छ्वालं रश्मि ज्वाला फैले जूम्ह, वसपोल हे खः नरसिंह (पुरुष श्रेष्ठ) ।”

“चक्र चिन्हं सुशोभित जुया बिज्याम्ह, ह्याउँगु व बांलागु तुति पाली दुम्ह, लक्षणं सुभूषित जुया बिज्याम्ह, तताःहाकगु ग्वाली दुम्ह, चमर व चक्र चिन्हं विभूषित जूगु ल्हाः दुम्ह, वसपोल नरसिंह हे छं बौ खः ।”

“कुमारपिंमध्ये श्रेष्ठ कुमार जुया बिज्याम्ह शाक्यमुनि, विचित्र लक्षणं युक्त परिशुद्ध शरीर दुम्ह, वसपोल वीरपुरुष लोक कल्याण यायेया नितिं थन बिज्याना च्वन । वसपोल नरसिंह हे छं बौ खः ।”

“तःहाकगु व पुष्टगु न्हाय् व कान्तियुक्त ख्वाः दुम्ह, इन्द्रेणीथें अति सुन्दर व वचूगु मिखा फुसि दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

“पूर्णचन्द्र समान चकंगु ख्वाःया कान्ति दुम्ह, नरश्रेष्ठ देव, व मनुष्य सकसियां यःम्ह, मत्त गजराजया समान बांलागु गति दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

“नायुगु, गम्भीरगु व मनोहरगु वाणी दुम्ह, हिंगुल वर्णगु ह्याउँगु में दुम्ह, च्वय् नीपु क्वय् नीपु श्वेत वर्णगु सुन्दर दन्त दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

“अग्रगु क्षत्रिय कुल्य जन्म जुया बिज्याम्ह, गुम्हसियागु चरणयात देव मनुष्यपिंसं पूजा याम्ह, चित्त शील व समाधी प्रतिष्ठित जूम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

“बांलागु, गोलाकार जुया तःसकं बांलागु गःप दुम्ह, सिंहयाथें वाक्कुधी दुम्ह, सिंहयाथें जाःगु शरीर दुम्ह, उत्तम काञ्चन वर्णथें बांलागु छवि दुम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

“अजःथें जाःगु सुनील व बांलागु केश दुम्ह, लुंया पाताथें सुचूगु चकंगु कपाः दुम्ह, औषधि तारा अर्थात् शुक्रताराथें शुद्ध पण्डर वर्ण समान प्वालालां थीइम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

“तारागण परिवारित नील पथय् गतिमान अभिरूप चन्द्रमा समानं श्रावकपिमध्ये श्रामणेन्द्र जुया बिज्याकम्ह, वसपोल नरश्रेष्ठ हे छं बौ खः ।”

थुकथं भिपू नरसिंह गाथा व्वनेधुंका थःम्ह (ससः बौ) जुजुयाथाय् वना - “आर्य, छपिनि पुत्र छेंय् छेंय् पिण्डाचार याना बिज्याना च्वन” धका कं वन ।

“काचा काचां हथाये चाचां जुजुं ल्हातं धोति च्युच्युं तुरन्तमय् हे पिहाँ वया व्वाय् वना भगवान्या न्ह्योने दना विन्ति यात - “भन्ते ! जिमित छाया म्छालेपूसे च्वंका बिज्याना ? छाया छलपोलं भिक्षाटन याना बिज्याना च्वना ? छु जिं थुलि भिक्षुपित नके फइ मखु धका क्यनेत (थथे) बिज्याना च्वनागुला ?”

“महाराज ! जिमिगु वंश परम्पराय् न्हापां निसें थथे खः ।”

“भन्ते ! छु भ्नीगु महासम्मत क्षत्रिय वंश जक वंश मखुला ? भ्नी छम्ह नं क्षत्रियापिं भिक्षाचारी जूगु मदु ।”

“महाराज ! थ्व छपिनिगु राजवंश खः । जिमिगु दीपङ्कर, कौण्डिन्य ... (पूर्ववत्) ... काश्यप आदियापिं वंशयागु नां बुद्धवंश खः । वसपोलपिं तथा मेमेपिं द्वलंद्रः बुद्धपिं भिक्षाचारी जुया बिज्यात, भिक्षाचारं हे जीवन निर्वाह याना बिज्यात” धका आज्ञा जुजुं व हे लैय् दथुइ दना दना हे थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“उत्तिट्टे नप्पमज्जेय्य, धम्मं सुचरितं चरे ।

धम्मचारी सुखं सेति, अस्मिं लोके परम्हि चा'ति” ॥

“उद्योगी जु, प्रमादी जुइ मते, सुचरित धर्मया आचरण या, धर्माचरण याइम्ह थुगु लोक व परलोक निथायसनं सुखपूर्वक न्ह्योवइकी ।”

थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात । गाथा क्वचायेवं जुजु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल ।

“धम्मं चरे सुचरितं, न नं दुच्चरितं चरे ।

धम्मचारी सुखं सेति, अस्मिं लोके परम्हि चा'ति” ॥

“सुचरित धर्मया आचरण या, दुच्चरित धर्मया आचरण याये मते । धर्माचरण याइम्ह थुगु लोक व परलोक निथायसनं सुखपूर्वक न्ह्योवइकी ।”

थुगु गाथा न्यना व (जुजु) सकृदागामीफल्य् प्रतिष्ठित जुल, महाधम्मपाल जातक न्यना अनागामीफल्य् प्रतिष्ठित जुल । (लिपा) सिइ त्ययेका श्वेतछत्रया क्वय् श्रीशय्याय् गोतुला च्व च्वं हे वं अरहत्व प्राप्त याना काल । जुजुया अरण्यय् लगे जुया ध्यानाभ्यास आदि उद्योग (तपश्चर्या) याये म्वाल ।

स्रोतापत्तिफलया साक्षात्कार याना जुजुं भगवान्याके च्वंगु पात्र थःम्हं लःल्हाना काल । भिक्षु परिषद्सहित भगवान्यात दरबारय् यंका प्रणीतगु खाद्य भोज्य भपिकल ।

भोजन धुंका स्त्री निवासयापिं सकलें मिसात वया भगवान्यात वन्दना याःवल । (परन्तु) राहुलामाता छम्ह जक मवः । वयात जहानपिसं “वा, आर्यपुत्रयात वन्दना याःवने वा” धका सःत वंबले ‘यदि वसपोलया मिखाय् जिके गुण दु धयागु जूसा आर्यपुत्र स्वयं थः हे जिथाय् बिज्याइ, थन बिज्यायेवं जक जिं वसपोलयात वन्दना याये’ धका लिसः बिया व (चिला) मवं । भगवानं जुजुयात पात्र ज्वंका निम्ह अग्रश्रावकपिं नापं व्वना राजकन्याया शयनागारय् बिज्याना ‘राजकन्यायात यत्थे वन्दना याःसां छुं धाये मते’ धका आज्ञा जूसे लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । वं व्वाय् वया वसपोलया पाली ज्वना छुं दिका थःगु इच्छानुसार वन्दना यात । जुजुं राजकन्यायागु भगवानप्रति अपार स्नेह सत्कार भाव आदि गुणया बारे विन्ति यात -

“भन्ते ! जिमि म्हचायं छपिसं काषायवस्त्र पुना बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं काषायवस्त्र धारण यात । छपिसं छुं जक भपिया बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं छुं जक नल । छपिसं तःजागु व तःजीगु खाता त्वःता बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं (तःजागु व तःजीगु खाताय् मदचंसे) सिपौयागु बैय् दचन । छपिं माला गन्ध आदिं विरक्त जुया बिज्यात धयागु खँ न्यना वं नं माला गन्ध आदिं विरक्त जुल । वया थःथितिपिसं ‘जिमिथाय् वा जिमिसं छंगु हेरविचाः याये’ धका धाःवलं नं सुयागुं खँ मन्यं । भगवान् ! थुम्ह जिमि म्हचाय् थुजागु गुणं सम्पन्नम्ह खः ।”

“महाराज ! छपिनिगु सुदृष्टी आरक्षित जूम्हं, परिपक्व ज्ञान दुम्हसिनं थःत रक्षा यात धयागु खँ छुं आश्चर्य चाये माःगु मदु । न्हापाया जन्मय् आरक्षा मदुगु इलय् पहाड पर्वत क्वय् विचरण याना च्वंबले परिपक्व ज्ञान मदुगु अवस्थाय् तक नं वं थःत रक्षा याःगु दु धका कना बिज्यासे भगवानं चन्द्रकिन्नर जातक^{४९} कना बिज्यात । अनंलि, वसपोल आसनं दना लिहाँ बिज्यात ।”

Dhamma.Digital

नन्दया प्रव्रज्या

कन्हेखुन्हु राजकुमार नन्दया अभिषेक, गृहप्रवेश तथा विवाह थुपिं स्वतां माङ्गलिक उत्सव हने त्यंगु अवसरय् (भगवान्) वयागु छेंय् बिज्याना प्रव्रजित यायेगु विचारं वयात थःगु पात्र ज्वंका मङ्गल वचन आज्ञा जुया बिज्यासे आसनं दना पिहाँ बिज्यात । जनपदकल्याणीं कुमारयात वना च्वंगु खना, ‘आर्यपुत्र ! याकनं लिहाँ बिज्याहुँ, न्हि’ धका छयं थःस्वेका क्यलेंहें स्वया धया छुवत । ‘भगवान् ! पात्र कया बिज्याहुँ’ धका धाये मछाला नन्द विहारतक (भगवान्या ल्यूल्यु वना) थ्यंकः वन । भगवानं वयागु इच्छा मद्यक मद्यकं नन्दयात प्रव्रजित याना बिज्यात । थुकथं भगवान् कपिलवस्तु नगरय् बिज्याना स्वन्हु दुखुन्हु नन्दयात प्रव्रजित याना बिज्यागु जुल ।

४९. चन्द्रकिन्नर जातक नं. ४८५ ।

राहुलया प्रव्रज्या

न्हेन्हु दुखुन्हु राहुल मातां कुमारयात बांलाक समाये याना भगवान्याथाय् छ्वया- बाबु ! स्व, नीद्वः श्रमणपिसं छ्वालं चाःहुइका च्वंम्ह, लुंयागु वर्णथें जाम्ह, ब्रह्मार्थें बांलाम्ह (उत्तम रूप दुम्ह) थुम्ह श्रमण छं बौ खः । वयाके आपालं आपाः निधि (धुकू) दु, वसपोल छेंनं पिहाँ बिज्यासेलि जिमिसं निधि मखना । वसपोलयाके अंश फ्वं हूँ । (वना वसपोलयात बिन्ति या)- 'पिता ! जि राजकुमार खः, अभिषिक्त जुया चक्रवर्ती जुजु जुये, जित धन माःगु दु, जित धन बिया बिज्याहूँ । काय् हे बौयागु धन सम्पत्तिया स्वामी खः ।' धका धाधां राजकुमारयात बौयाथाय् छ्वल । बौया लिक्क वना पितृस्नेह प्राप्त याना लयताया, 'हे श्रमण ! छपिनिगु किचः सुखमय जू' धाधां थःम्हं नं धाये बहःगु आपालं खँ न्यंका दना च्वन ।

भगवान् भोजन धुंका दान अनुमोदन याना आसनं दना पिहाँ बिज्यात । कुमार नं 'श्रमण ! जित अंश ब्यु, जित अंश ब्यु' धाधां वसपोलया ल्यूल्यु वन । भगवानं कुमारयात लिछ्वया विमज्याः । जहानपिसं नं वयात भगवान्लिसें वना च्वंम्हसित मगं । थुगु कथं व भगवान्लिसें तुं आरामय वन । उबले भगवानं बिचाः याना बिज्यात - 'थ्वं बौयाके फ्वना च्वंगु धन संसारय् आवद्ध जुइगु व नाशवान् जुइगु धन खः । जिं थ्वयात बोधिमण्डप (बोधिसिमा क्वय्) य् प्राप्त यानागु न्हेता प्रकारया आर्य धन बिया थ्वयात लोकोत्तर दायज्ज (अंश) या स्वामी दय्का ब्यूसा वेश जुइ' धका बिचाः याना आयुष्मान् सारिपुत्रयात सःता बिज्यात- 'सारिपुत्र ! अथे जूसा छं राहुल कुमारयात प्रव्रजित या ।' स्थविरं वयात प्रव्रजित यात ।

राहुलकुमार प्रव्रजित जुइवं जुजुयात तच्चवंतं दुःख जुल । उगु दुःख सह याये मफया वं भगवान्याके बिन्ति याना वर फ्वन - "भन्ते ! मांबौयाके वचन मकायेकं काय्यात प्रव्रजित छता याना मबिज्यासा वेश जुइ ।" वयात थुगु वर बिया कन्हेखुन्हु राजदरबारय् भगवान्या भोजन धुंका छखेलिक्क फेतुना च्वंबले जुजुं धाल - "भन्ते ! छपिनिगु दुष्कर तपस्याया इलय् छम्ह देवता जिथाय् वया 'छंम्ह काय् सित' धका धावःबले जिं वयागु खँय् पत्याः मजुयागु जक मखु विरोध तक नं याना वयात धया - जिमि पुत्रं सम्बोधि प्राप्त मयाय्कं सी मखु ।'

(बुद्ध) - "महाराज ! न्हापा नं छपिंत क्वय्यं क्यना 'छपिनि काय् सित' धका धावःबले छपिसं विश्वास याना विमज्याः धाःसा आः जक छपिसं गथे विश्वास याना बिज्याइ" धका आज्ञा जूसे थुगु खँ (अर्थ) यात प्रकाशित यायेया नितिं महाधम्मपाल जातक^{४२} कना बिज्यात । थुगु जातक कना बिज्याये सिधयेवं जुजु अनागामीफलय् प्रतिष्ठित जुल । थुकथं भगवानं बौयात स्वंगू फलय् प्रतिष्ठित याना भिक्षुसङ्घ व्वना हानं राजगृह बिज्याना शीतवनय् विहार याना बिज्यात ।

अनाथपिण्डकया जेतवन

उगु इलय् गृहपति अनाथपिण्डकं न्यासःगू गाडी वस्तुत तथा राजगृहयाम्ह थः यःम्ह छम्ह पासा सेठया छेंय् वन । अन भगवान् बुद्ध उत्पन्न जूगु खँ न्यना शुद्ध नसंचा इलय् देवतापिनिगु आनुभावं चाय्कूगु ध्वाखां पिहाँ वना शास्तायाथाय् धर्मोपदेश न्यना स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । कन्हेखुन्हु

४२. महाधम्मपाल जातक नं. ४४७ ।

बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घ्यात भोजन बिया श्रावस्ती बिज्यायेगुया नितिं शास्तायाके वचन कया प्यीन्यागू योजन दुगु लैय् छगू छगू लाख खर्च याना छगू छगू योजन पतिकं विहार दय्का करोडौं लुंया दां लाया भिंच्यागू करोड सुवर्ण असर्फी जेतवन न्याना अन विहार दय्कल । वं दथुइ शास्ताया नितिं (विशेषरूपं) गन्धकुटी दय्कल । उकिया छचालं चय्म्ह महास्थविरपिनि नितिं अलग अलग निवास, छबः पःखा दुगु, निबः पःखा दुगु हैय्या आकार दुगु तःहाकगु सलंशाला, मण्डप आदि निवासस्थान, पुखु, चंक्रमण थाय्, रात्रिया स्थान, न्हिनेया स्थान आदि भिंच्यागू करोड खर्च याना रमणीय भूभागय् बांलागु आराम दय्कल । भगवान् बिज्याकेत दूत छव्वल । शास्तां दूतयागु खँ न्यना महान् भिक्षुसङ्घ ब्वना राजगृहं पिहाँ बिज्याना छसिंकर्थं श्रावस्ती नगर थ्यंकः बिज्यात ।

महासेठं उगु तःधंगु विहार दय्के सिधय्का भगवान्यात जेतवनय् लसकुस याःगु दिनय् (न्हापां) थःम्ह काय्यात सकतां तिसां तिका समाये याना तःपिं मेमेपिं न्यासः कुमारपिलिसे अन छव्वत । व (काय्म्ह नं) पासापिं ब्वना न्याता प्रकारया रंगयागु न्यासः कापःयागु ध्वजा पताका ज्वना भगवान्यात लसकुस यायेत वन । इमियां ल्यू महासुभद्रा, चूलसुभद्रा धयापिं निम्ह श्रेष्ठीया म्हचाय्पिं नं न्यासः कन्यातलिसे जाःगु लःघः ज्वना वन । इमियां नं ल्यू सकतां तिसा तिया तःम्ह सेठया जहान न्यासःम्ह मिसातलिसे जाःगु जाभु ज्वना वन । दकले ल्यूने स्वयं थः महासेठं तुयुगु वसतं पुना मेमेपिं तुयुगु वसतं पुना तःपिं न्यासःम्ह सेठत ब्वना भगवान्यात लसकुस यायेत वन ।

भगवानं थुम्ह उपासक परिषद्यात न्ह्यः न्ह्यः तया महाभिक्षुसङ्घं चाःहुइका थःगु शरीर प्रभां सुवर्ण रसं वन जंगलयात रंजित याना बिज्यागु समान अनन्त बुद्धलीला व अद्वितीय बुद्ध-सौन्दर्ययुक्त जुइका जेतवन धयागु विहारय् दुहाँ बिज्यात । अनलि अनाथपिण्डिकं भगवान्यात विन्ति यात - “भन्ते ! जिं थुगु विहारया बारे गुकथं याये माल ?”

“गृहपति ! अथे जूसा थुगु विहार (चतुर्दिशां) वःपिं मवःपिं भिक्षुसङ्घ्यात लः ल्हा ।”

“ज्यू हवस् भन्ते !” धया महासेठं लुंया लःथलं शास्ताया ल्हातय् लः हाय्का ‘थुगु जेतवन विहार प्यंगू दिशां वःपिं मवःपिं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घ्यात बियागु जुल’ धका धाधां लःल्हाना विल ।

शास्तां विहार स्वीकार याना बिज्यासे उगु दानयात अनुमोदन याना थुकथं विहार दानया आनिशंस (महात्म्य) आज्ञा जुया बिज्यात -

“सीतं उण्हं पटिहन्ति, ततो वाळ्भिगानि च ।
सरीसपे च मकसे, सिसिरे चापि बुद्धियो ॥

“ततो वातातपो घोरो, सज्जातो पटिहञ्जति ।
लेणत्थञ्च सुखत्थञ्च, ज्ञायितुञ्च विपस्सितुं ॥

“विहारदानं सङ्घस्स, अगं बुद्धेन वण्णितं ।
तस्मा हि पण्डितो पोसो, सम्पस्सं अत्थमत्तनो ॥

“विहारे कारये रम्मे, वासयेत्थ बहुस्सुते ।
तेसं अन्नञ्च पानञ्च, वत्थसेनासनानि च ॥

“ददेय्य उजुभूतेसु, विप्पसन्नेन चेतसा ।
ते तस्स धम्मं देसेन्ति, सब्बदुक्खापनूदनं ।
यं सो धम्मं इधञ्जाय, परिनिब्बाति अनासवो’ति ॥”

“चिकुगु वा तान्वगुयात हटे याना बिइ, क्रूर जनावरतय्पाखें बचे याना बिइ, सर्प, पत्ति व शिशिर हावा व वर्षादं नं बचे याना बिइ ।”

“छागु फसं, गर्मी बचे याना बिइ । थुगु आश्रयया नितिं, सुखया नितिं, ध्यान व विपश्यनाया नितिं सुखावहगु खः । सुयात विहार दान बिइगु धयागु अग्रदान खः धका बुद्धपिनिपाखें वर्णित दु ।”

“थःगु हित बिचाः याइपिं पण्डित पुरुषपिसं रमणीयगु विहार दय्का अन बहुश्रुतपितं तथा इमिगु नितिं अन्न, पान, वस्त्र, शयनासनयागु प्रबन्ध मिले याना, ऋजु जूपिं (सङ्घ) यात प्रसन्न चित्तं दान व्यु । इमिसं (सङ्घं) वयात (दातायात) फुक्क दुःखं मुक्त जुइगु उपदेश न्यंकी अले उगु धर्मोपदेश अवबोध याना थ्व हे जन्मय् अनास्रव जुया परिनिर्वाण जुइ फु ।”

अनाथपिण्डकं सरखुन्हं (कन्हे) निसें विहारया पूजा शुरु यात । विशाखां विहारया पूजोत्सव प्यला बिका क्वचाय्कूगु खःसा अनाथपिण्डकया विहारया पूजोत्सव गुलातक बिका क्वचाय्कल । विहार पूजोत्सवय् नं भिंच्यागु करोड हे खर्च जूगु जुल । थुकथं थुगु विहार न्येप्यंगू करोड धन खर्च जूगु जुल ।

अतीत कालय् भगवान् विपश्चीया इलय् पुनर्वसुमित्र धयाम्ह सेठं लुंयागु अप्पा लाया व हे जग्गा न्याना अन छगू योजन दुगु सङ्घाराम दय्कल । भगवान् शिखीया इलय् श्रीवर्द्धन धयाम्ह सेठं लुंया पाता लाया व हे जग्गा न्याना अन स्वंगू गब्यूति दुगु सङ्घाराम दय्कल । भगवान् विश्वभूया इलय् स्वस्ति धयाम्ह सेठं लुंया किसि पलाखं व हे जग्गा न्याना अन बच्छि योजन दुगु सङ्घाराम दय्कल । भगवान् ककुसन्धया इलय् अच्युत धयाम्ह सेठं लुंया अप्पा लाया व हे जग्गा न्याना अन छगू गब्यूति दुगु सङ्घाराम दय्कल । भगवान् कोणागमणया इलय् उग्र धयाम्ह सेठं लुंया काबले लाया व हे जग्गा न्याना अन बच्छि गब्यूति दुगु सङ्घाराम दय्कल । भगवान् काश्यपया इलय् सुमङ्गल धयाम्ह सेठं लुंया अप्पा लाया उकिया मोलं व हे जग्गा न्याना अन भिंखुगू करीष दुगु विहार दय्कल । भूमि भगवान् गौतम बुद्धया इलय् अनाथपिण्डक धयाम्ह सेठं करोडौ कार्षापण लुंदां लाया व हे जग्गा न्याना उगु थासय् च्यागू करीष दुगु सङ्घाराम दय्का बिल । थुगु थाय् सकल बुद्धपिसं त्वःता विमज्यागु थाय् खः ।

थुकथं महाबोधिमण्डपय् सर्वज्ञता प्राप्तिं निसें कया महापरिनिर्वाण मञ्च तक गन गन थासय् भगवानं विहारं याना बिज्यात, व फुक्क (खँ) सन्तिके-निदान खः । थ्व हे आधार कया क्वय्या फुक्क जातकया वर्णन याना यंके त्यना ।

निदान-कथा क्वचाल ।

१. ढ्हापांगु निपात

१. अपण्णक वर्ग

१. अपण्णक जातक

“अपण्णकं ठानमेके...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवन महाविहारय् च्वना बिज्याःगु इलय् आज्ञा जुया बिज्याःगु खः । छु कारणं कना बिज्याःगु ? छम्ह सेठया न्यासः तैथिक पासापिनि कारणय् ।

वर्तमान कथा

छन्हु अनाथपिण्डिक सेठं थः न्यासः अन्यतैथीक पासापिं च्वना आपालं गन्ध, (स्वाँ) माला, लेप, चिकं, कस्ति, मक्खन, वस्त्र-आच्छादन (कापः) आदि ज्वंका जेतवनय् वन । (अन) इमिसं शास्तायात वन्दना याना मालादिं पूजा यात । भिक्षुसङ्घयात वासः व वस्त्रादि प्रदान याना फेतुइगु सम्बन्धय् खुता दोष^{४३} मदय्का छखेलिकक फेतुत । इपिं अन्यमतयापिं शिष्यपिसं नं तथागतयात वन्दना याना शास्ताया पाखे पुन्हीया तिमिलार्थे शोभां ख्वाः, लक्षण व अनुलक्षणं (अनुव्यञ्जनं) मण्डित तथा प्यखेरं प्यकु (ब्याम) तक पिज्वःगु प्रभां प्रकाशित सुन्दर शरीरं (ब्रह्मकायं) इलय् व्यलय् ज्वः ज्वः हना बुद्धकिरण पिज्वया च्वंगुयात स्वस्वं अनाथपिण्डिकया लिक्क फेतूवन ।

अनंलि, शास्तां इमित, मनःशिलातलय् (त्वहँफाँतय्) च्वना सिंहनाद याःम्ह तरुण सिंहंथे जुया, वा वये न्ह्यः नं न्याइगु समानं अथवा आकाश-गंगा कुहाँ वःगुथें याना, अथवा रत्नयागु माला हनेथें, च्यागू गुणं युक्त, श्रवण युक्त, कमनीय व उत्तम स्वरं थीथी विचित्र धर्मकथा आज्ञा जुया बिज्यात । इमिसं शास्तायागु उपदेश न्यना प्रसन्न मन तथा दनावना शास्तायात वन्दना यात । अले मेगु मतय् शरण वनेगु त्वःता बुद्धयागु शरण ग्रहण याना काल । उखुन्हुया दिननिसें शुरु याना इमिसं न्हिया न्हियं अनाथपिण्डिकलिसे गन्ध, मालादि ल्हातं ज्वना विहारय् वना धर्म न्यनेगु, दान यायेगु व उपोसथ-कर्म (व्रत) पालन यायेगु यात ।

कन्हे खुन्हु, शास्ता श्रावस्ती राजगृह बिज्यात । तथागत बुद्ध बिज्यायेवं इपिं अन्यतैथीक श्रावकपिं बुद्धयागु शरण त्वःता हानं मेगु मतय् शरण ग्रहण याना थथःगु ढ्हापाया थासय् तुं लिहाँ वन । भगवान् बुद्ध च्याला भिला समय बिते जुइका हानं जेतवनय् तुं लिहाँ बिज्यात । अनाथपिण्डिकं हानं इमित च्वना शास्तायात गन्धादिं पूजा याना, वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । इपिं तैथिकपिसं नं भगवान् बुद्धयात वन्दना

४३. तःसकं लिक्क, तःसकं तापाक, फय् वः पाखे, तः जाःथाय्, चूलंचु न्ह्योने, अले ठीक ल्यूने थुपिं फयतुइबलेया खुता दोष खः ।

याना छखेलिकक फेतुत । अनंलि अनाथपिण्डिकं तथागतयात वसपोल चारिका बिज्यागु इलय् इपिं तैर्थिकपिसं बुद्धयागु शरण त्वःता हानं मेगु मतय् शरण ग्रहण याना न्हापाया धासय् तुं लिहाँ वंगु खँ बिनित्ति यात ।

शास्तां अनन्त (अप्रमाण) करोड कल्पांकल्पतक निरन्तर वचन (वाणी) सम्बन्धी सदाचारयागु पालन याःगुया प्रतापं, दिव्य सुगन्धं, सुगन्धित, थीथी प्रकारयागु सुगन्धं जागु रत्नया बत्ता (रत्न करण्ड) चाय्केथे याना थाःगु मुख-पद्म चाय्का मधुर स्वरं न्यना बिज्यात - “उपासकपिं ! छु छिमिसं धात्थे त्रिशरण (बुद्ध, धर्म व संघया शरण) त्वःता मेगु मतय् शरण वनापिं खः ला ?”

इमिसं सुचुका धाये मफुगु कारणं बिनित्ति यात - “धात्थे ख भगवान् शास्ता !”

अनंलि शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “उपासकपिं ! क्वय् अवीचि धयागु नरकनिसे च्वय् भवाग्र धयागु दकसिबे च्वय्यागु देवलोक तक गुलि नं अप्रमाण लोकधातुत दु उकी मध्ये (गनं नं) शीलादि गुण्य बुद्धसमानम्ह सुं मद्दु, (धाःसा) वयासिबे उत्तमम्ह गन काः वने ? भिक्षुपिं ! तुति म्दुपिं वा निपा तुति दुपिं, प्यपा तुति दुपिं, वा तुति यक्व दुपिं प्राणीपिं दु उपिमध्ये तथागत सर्व श्रेष्ठम्ह खः ।^{४४} थुगु लोक वा परलोक्य गुलि नं धन दु इत्यादि सूत्रय् दुगु स्वंगू रत्नया गुण प्रकाशित याना क्यना बिज्यात । थुजागु गुणं युक्तगु स्वंगू शरणय् शरण वनिपिं उपासक वा उपासिकापिं नरकादी जन्म जुइ मखु । इपिं नरकं बचे जुया देवलोक्य उत्पन्न जुया महासम्पत्ति भोग याइ । उकिं, छिमिसं थुजागु शरणयात त्वःता अन्य मतय् शरण ग्रहण याना अनुचित यात ।

त्रिरत्नयात मोक्षदायक व उत्तम माने याना शरण वपिं नरकादी जन्म काःवने म्वाःगु खँ क्यनेया नितिं थुगु सूत्र^{४५} न्ह्यब्वयेमाः -

“ये केचि बुद्धं सरणं गतासे, न ते गमिस्सन्ति अपायभूमिं ।
पहाय मानुसं देहं, देवकायं परिपूरेस्सन्ति ॥

“ये केचि धम्मं सरणं गतासे, न ते गमिस्सन्ति अपायभूमिं ।
पहाय मानुसं देहं, देवकायं परिपूरेस्सन्ति ॥

“ये केचि सङ्गं सरणं गतासे, न ते गमिस्सन्ति अपायभूमिं ।
पहाय मानुसं देहं, देवकायं परिपूरेस्सन्ति ॥

“बहुं वे सरणं यन्ति, पब्बतानि वनानि च ।
आरामरुक्खचेत्यानि, मनुस्सा भयतज्जिता ॥

“नेतं खो सरणं खेमं, नेतं सरणमुत्तमं ।
नेतं सरणमागम्म, सब्बदुक्खा पमुच्चति ॥

“यो च बुद्धञ्च धम्मञ्च, सङ्गञ्च सरणं गतो ।
चत्तारि अरियसच्चानि, सम्पप्पञ्जाय पस्सति ॥

“दुक्खं दुक्खसमुप्पादं, दुक्खस्स च अतिक्कमं ।
अरियञ्चट्ठङ्गिकं मगं, दुक्खूपसमगापिणं ॥

४४. अरगपसाद-सुत्त, इतिवुत्तक पृ. ८२ ।

४५. महासमय सुत्त, दी.नि.पृ. २७९ ।

“एतं खो सरणं खेमं, एतं सरणमुत्तमं ।
एतं सरणमागम्म, सब्बदुक्खा पमुच्चती”ति” ॥

“गुपिं बुद्धया शरणय् वनी इपिं अपायभूमी वनी मखु, मनुष्य शरीर त्वःते धुंका इमिसं देवकाय प्राप्त याना काइ ।”

“गुपिं धर्मया शरणय् वनी इपिं अपायभूमी वनी मखु, मनुष्य शरीर त्वःते धुंका इमिसं देवकाय प्राप्त याना काइ ।”

“गुपिं सङ्घया शरणय् वनी इपिं अपायभूमी वनी मखु, मनुष्य शरीर त्वःते धुंका इमिसं देवकाय प्राप्त याना काइ ।”

“भययागु कारणं यक्व मनूत पर्वत, वन, उद्यान, वृक्ष अथवा चैत्यादियागु शरणय् वनी ।”

“अजाथाय् शरण वना भयं मुक्त जुइ मखु । थुजागु शरण कल्याणकारी मखु न त थुपिं शरण उत्तम हे खः । थुजाथाय् शरण वना दक्व दुःखं मुक्त जुइ फइ मखु ।”

“गुम्हसिनं बुद्ध, धर्म व सङ्घ (त्रिरत्न) या शरणय् वनी, अले गुम्हसिनं ‘दुःख सत्य’, ‘दुःखसमुदय सत्य’, ‘दुःखनिरोध सत्य’ व ‘दुःखनिरोध जुइगु आर्य अष्टाङ्गिकमार्ग सत्य’ धयागु प्यंगू आर्यसत्ययात प्रज्ञाज्ञानं खंका काइ ।”

“उम्हसियागु थुगु शरण धयागु अतिकं कल्याणकारीगु खः, भयं मुक्तगु शरणमध्ये उत्तमगु शरण खः थुजागुली शरण वन धाःसा तिनि सकतां दुःखं मुक्त जुइ ।”

शास्तां इमित थुलि जक धर्मोपदेश याना बिज्यागु मखु, थ्व नं आज्ञा जुया बिज्यात - “उपासकपिं ! बुद्धानुस्मृति-कर्मस्थान, धर्मानुस्मृति-कर्मस्थान व संघानुस्मृति-कर्मस्थानं स्रोतापत्तिमार्ग, स्रोतापत्तिफल, सकृदागामीमार्ग, सकृदागामीफल, अनागामीमार्ग, अनागामीफल, अर्हत्मार्ग व अर्हत्फलदायक जुइ । अले इमित थ्व हे क्रमं धर्मोपदेश याना (अन्तय) थुजागु शरण त्वःता छिमिसं अनुचित यात ।”

“बुद्धानुस्मृतिं स्रोतापत्तिमार्ग आदि बिइ । भिक्षुपिं ! थ्व छगू धर्म अभ्यास यायेवं, बढे यायेवं सम्पूर्ण निर्वेद, निरोध, उपशमन, अभिज्ञा, सम्बोधि व निर्वाण प्राप्त जुइ । छु छगू धर्म ? बुद्धानुस्मृति”^{४६} (आदि सूत्रत कना यंकेमाः १) थुकथं भगवान् बुद्धं थीथी प्रकारं उपासकपित उपदेश बिया आज्ञा जुया बिज्यात - “उपासकपिं ! न्हापाया इलय् मनूतय्सं (छको) तर्कवितर्कं अयोग्यगु शरणयात शरण भाःपिया ग्रहण याःगु कारणं अमनुष्य (भूत) दुगु मरुभूमिस वना यक्षतय्गु नसा जुया नष्ट जुया वन । व हे मरुभूमी निर्दोष (अपण्णक) शरणयात ज्याछिंकर्थं सम्पूर्णरूपं ग्रहण याःपिं मनूत कल्याण (स्वस्तिभाव) प्राप्त जुल ।” थुलि आज्ञा जूसे तथागत सुम्क च्वना बिज्यात ।

अनंलि अनाथपिण्डक गृहपति आसनं दना भगवान् बुद्धयात वन्दना याना प्रशंसा याना ल्हाः ज्वजलपा बिनित्त याना तुती छर्चो भोसुना थथे बिनित्त यात - “भन्ते ! थुपिं उपासकपिं थुगु इलय् उत्तमगु शरण त्वःता वितर्कं मदुथाय् वंगु खँला जिमिसं स्यू । परन्तु न्हापाया इलय् भूतत दुगु मरुभूमी वितर्कं मदुथाय् वंपिं नष्ट जूगु व अले निर्दोष ग्रहणी (अपण्णक ग्राह) ग्रहण यापिं कल्याण जूगु खँ जिमिसं मसिल । व खँ छलपोलं जक सिया बिज्याः । भगवान् शास्ता ! छपिसं जिमित थुगु खँ, आकाशय् लुया वःम्ह पुन्हीया तिमिलार्थे याना क्यना बिज्याःसा साप हे बेश जुइ ।”

४६. एकक निपात, अङ्कतरनिकाय ।

अनंलि भगवान् बुद्धं- “गृहपति ! जिं अनन्त (अप्रमाण) समयतक दसपारमितायात पूर्वका मनूतय्गु संशय मदयकेया नितिं बुद्ध (सर्वज्ञता) या ज्ञान प्राप्त यानागु खः । लुँया बाता (पात्र) य् सिंहयागु चिकं तयेगुथें याना ध्यान बिया न्यं” आज्ञा जूसे सेठयात सचेत याना सुपाय् चिइका वःम्ह चन्द्रमार्थे याना पूर्वजन्मयागु सुपिना च्वंगु खँयात प्रकट याना बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी (बनारस) नगरय् ब्रह्मदत्त धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं छगू बंजा (सत्थवाह) या छेंय् जन्म काल । छसिकथं तःधिक जुइवं न्यासः गाडा ज्वना व्यापार यायां चाःहिला च्वन, व गुबलें पूर्व देशं अपरान्त देशय् वंसा, गुबलें अपरान्तं पूर्वय् ।

वाराणसी हे छगू मेगु परिवारय् बंजाया काय् छम्ह दु । व जुलसा मूर्खम्ह, जिहीम्ह व ध्वाढम्ह जुया च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं वाराणसी आपालं मूल्यवान् मालसामान न्यासःगु गाडाय् तया वनेत सना च्वन । उम्ह मूर्खम्ह बंजाया काय् नं अज्यागु हे न्यासः गाडाय् सामान तया वनेत ठीक जुया च्वन । बोधिसत्त्वं बिचाः यात; “यदि थुम्ह मूर्खम्हलिसे जिनापं वन धाःसा छगू हे लँय् द्विच्छिगू गाडा वनेवं लः गाड मखु । मनूतय् नितिं सिं, लः व थुसातय् नितिं घाय्, लः नसा दये थाकुइ । उकिं कि त वयात न्हापा छवयेमाल कि जि ।”

अनंलि उम्ह मनूयात सःतके छवया वं थ्व खँ कना न्यन - “भीपिं निम्हं छकोलं वने फइ मखुगुलिं छ न्हापा वने लाकि लिपा ?”

वं मती तल- “न्ह्यवः वने दःसा ला जित आपा लवः दइ । मस्यंगु लं वने दइ, थुसातय्सं सुनावं मनःगु घाय् (न्हापां) नये दइ, मनूतय्त तरकारी नयेया नितिं सासाःगु भिभिंगु जडीबुटि नये खनी । लः यचुगु दइ । अले दकले सकलेगु खँ छु धाःसा, जिगु वस्तुया मू जिं हे तया व्यापार याये दइ ।” (थुलि मती तया) वं धाल - “सौम्य ! जि हे न्हापा वने ।”

बोधिसत्त्वं नं लिपा वनेगुली यक्व लाभ खंकल । वं बिचाः यात - “थ्वं न्ह्यः न्ह्यः वना माथं मवंगु थासय् माथं वंकी, जि वं वना बान्कि सीदय्का वंगु लँ वने दइ । न्हापा वंगु गाडाय् च्विपिं थुसातय्सं पाके जूगु छाःगु घाय् नइ, लिपा वनिपिं जिमि थुसातय्सं नकतिनि बुया वःगु क्यातुगु, नायुगु, माकुगु घाय् नइ । वाउँगु हः त्वतूथाय् हानं चुलि जाया वइगु न्हूगु हः तरकारी नयेत क्यातुइ, माकुइ । थुपिं मनूतय्सं गन लः मदु अन गाः म्हुया वुंगाः दय्का लः पिकाइ, अले मेपिसं म्हुगु वुंगाःया लः त्वने दइ । (वस्तुया) मू कोछिइगु धयागु मनूया ज्यान काय्थें हे थाक् । जि लिपा वनां वं मू च्यंगु मूल्यं व्यापार याये ।” थुलि फाइदा खंका वं वयात धाल - “सौम्य ! छ न्ह्यवः हँ ।”

“ज्यू, सौम्य !” धया उम्ह मूर्खम्ह बंजा गाडा जोते याना नगरं पिहाँ वन । इपिं छसिकथं मनूतय्गु बस्ती दुथासं पार जुया कान्तार (मरुभूमी) या प्रवेश स्थानय् थ्यंकः वन ।

कान्तार धयागु न्याथी दु- (१) खूंतय्गु कान्तार, (२) ब्याल (हिंसक जन्तुतय्गु) कान्तार, (३) अमनुष्य कान्तार, (४) लः मदुगु कान्तार व (५) अल्पभक्ष कान्तार ।

खूंतयूसं लैय् हमला याः वड्गुयात खूंतयूगु कान्तार धाइ । सिंह आदि जनावरतयूसं कब्जा कया तःगुयात ब्याल कान्तार, गन मोल्हुइत वा त्वनेत लः दइ मखु अनयात निरुदक कान्तार, भूत (अमनुष्य) त दुगु लैपुयात अमनुष्य कान्तार व नये त्वने लाय्कगु कन्दमूल आदि छुं हे मदुगुयात अल्पभक्ष कान्तार धका धाइगु जुया च्वन । थुपिं न्याथी कान्तारत मध्ये इपिं वंगु कान्तार निरुदक कान्तार व अमनुष्य कान्तार जुया च्वन । उकिं हे थुम्ह बंजाया मचां गाडा गाडाय् तःतगोगु त्यपय् जाय्क लः थनां उगु ख्वीगू योजनया कान्तारय् वन ।

कान्तारया दथुइ थ्यनेवं, अन कान्तारय् च्वंम्ह दैत्यं बिचाः यात - 'यदि जिं थुमिसं ज्वना वःगु लः वांछवय्के फत धाःसा इपिं बःमलाना वनेवं जिं थुपिं छम्ह छम्हसित नये खनी ।' (थुलि मती तया) वं म्ह छम्हं तुइसे च्वपिं थुसातयत् यइपुसे च्वंगु रथय् जोते याना धनुष, तरकस, ढाल आदि ल्वाभः ल्हातं ज्वना वल । हानं वचुगु व तुयुगु पलेस्वाँमाः क्वखाया, प्याःगु सँ फौँफँ तया, प्याःगु वसतं पुना, भिम्ह भिनिम्ह दैत्यपिं लिसँ छम्ह तःधंम्ह जुजु सवारी जुइथें उगु रथय् च्वना, ध्याचः क्युगु घःचा तुइका लैय् वना च्वन । वया न्ह्योने ल्यूने च्वपिं वया परिचारक (सेवक) पिं नं, प्याःगु सँ, प्याःगु वसः पुना वचुगु व तुयुगु पलेस्वाँमाः क्वखाया, ह्याउँगु कमल स्वाँया म्हु ज्वनां स्वाँया दं न्ह्यया लः व ध्याचः तिकि तिकि नंका वया च्वन । उगु इलय् गजागु चलन धाःसा फय् न्ह्योने पाखें वड्बले बंजाया नायोतयूगु रथ नोकरतयूगु रथ न्ह्यः न्ह्यः तया (फसं बचे याना) वनी । ल्यूने फय् वड्बले अथे हे तुं ल्यूने पाखे नोकरतयूगु रथ तया वनी । उगु इलय् जुलसा फय् न्ह्योने वया च्वनं अथेनं ल्याय्म्हम्ह बंजा न्ह्योने च्वंगु रथय् च्वना वना च्वन ।

दैत्यं उम्ह बंजा वया च्वंगु खन । वं थःगु रथ लै छखे सिथय् यंका दिका न्यन - "गन भाये त्यना ?" अले हानं कुशल क्षेमया खँ न्यन ।

बंजानं नं थःगु रथयात लैय् सिथय् यंकल, अले मेमेगु गाडायत नं लै चिला बिया, छखे लिक्क दिका उम्ह दैत्ययात धाल- "ज्यौ ! जिपिं वाराणसी वयापिं खः ।" अले न्यन - "थ्व गुगु छिं उत्पल कुमुद स्वाँमा क्वखाया दिल नि, पञ्चपुण्डरीक ल्हातं ज्वना, ध्याचलं किका, लः तिकि तिकि नंका, दँ वां न्ह्यया न्ह्यया भाल नि, उकिं छु छिकपिं भायागु लैय् वा वया च्वंगु दु ला ? (अन) छु पलेस्वाँलं त्वःपूगु पुखू दु लाकि ?"

वयागु खँ न्यना दैत्यं धाल - "पासा ! छु धया दियागु ? न्ह्योने उखे गुगु छिं वाउँगु वन जंगल खना दियाला, अनं उखे जंगल छगूलिं मूसलधार वर्षा जुया च्वन । पहाडया कापी लः जाया च्वन । थाय् थासय् पलेस्वाँ आदि ह्वया च्वंगु पुखूत दु । हानं न्ह्योने ल्यूने च्वंगु गाडात क्यना न्यन - "थुपिं गाडात ज्वना गन भाये त्यनागु ले ?"

"फलानागु देशय् ।"

"उगु गाडाय् छु छु सामान दु ?"

"थुकी थ्व दु, थुकी थ्व दु ।"

"लिपा वंगु छिगु गाडा ला साप हे ड्यातुथें च्वं, थुकी छु छु सामान दु ?"

"उकी लः दु ।"

"आः तक (थन तक) लः हयादीगु बां हे लात । परन्तु थनं उखे लः यंके माःगु मदु । न्ह्योने यक्व लः दु । त्यपः तःछयाना लः वाँछवया याउँक भासँ ।"

थुकथं व लिसे खँल्हाबल्हा यायेधुंका दैत्यं “छिकपिं भ्रासँ, जिमित लिबात” धया भचा उखे थ्यंका इमिगु मिखां न्ह्याय् मदयेवं (दैत्य) थःगु नगरय् लिहाँ वन ।

उम्ह मूर्खम्ह बंजानं थःगु मूर्खताया कारणं दैत्ययागु खँ न्यना त्यपत धमाधम तछ्चाके बिल । लः छप्ते नं बाकी मतसे दक्व वांछ्ववयेके बिया गाडात हाके याना यंकल । न्ह्योने लँय् छप्ति हे लः मदु । मनूत लः त्वने प्याः चाया सास्ति जुल । इमिसं सूर्य बिना वनेत्यबले बहनि थुसातय्त फ्यना गाडात छ्चाखेरं घेरा लगे याना तया, थुसातय्त गाडाय घःचालय् चिना बिल । थुसातय् लः त्वने मखन, मनूतय् भोजन नये मखन । बःमलापिं मनूत उखें थुखें चत्तावाना गोतुला दचना च्वन । चान्हे जुइवं दैत्यतय्गु नगरं दैत्यत पिहाँ वया दक्व थुसातय्त व मनूतय्त स्याना इमिगु ला नया क्वेया क्वे जक त्वःता थकल । थुकथं (उम्ह) बंजाया काय्यागु मूर्खताया कारणं दक्व दिक्वं नाश जुया वन । इमिगु ल्हाः तुति आदिया क्वेत उखें थुखें छ्चालब्याल जुया च्वन । परन्तु न्यासःगू गाडात जुलसा गथे खः अथे हे तुं दिना च्वन ।

उम्ह मूर्खम्ह बंजाया काय् वंगु लच्छि लत्या लिपा बोधिसत्त्व नं न्यासःगू गाडा ज्वना नगरं पिहाँ वन । अले छसिकथं कान्तारया न्ह्योने थ्यन । अन वं त्वपय् जाय्क जाय्क लः थन । अले थःगु देशय् नाय्खिं च्वय्का मनूतय्त मुंका धाल – “जिके मन्यंसे लः छप्तितक नं छ्चले मते । जंगलय् विष दुगु सिमात नं दु । उकिं अजागुया हः, स्वाँ वा फल, छिमिसं न्हापा गुबलें मनयागु जूसा, अजागु जिके मन्यंके नये दइ मखु ।”

थुकथं मनूतय्त चेतावनी बिया न्यासः गाडात ज्वना मरुभूमिपाखे स्वया वन ।

उगु कान्तारय् दथुइ थ्यनेवं उम्ह दैत्यं न्हापायाम्हसित थें तुं बोधिसत्त्वयागु लँपुइ खने दयेकः वल । बोधिसत्त्वं वयात खनेसाथं म्हसीका बिचाः यात– “थुगु मरुभूमी लः मदु । थुकिया नां हे लः मदुगु कान्तार खः । थुम्ह (मनू) मग्याम्ह खः । थवया मिखा ह्याउँसे च्वं । अले थवयागु किचः तकं खने मदु । निस्सन्देह थव न्हापा वंम्ह मूर्खम्ह बंजाया काय्यागु दक्व लः वांछ्ववय्का, थुमित सास्ति याना थुमिगु बथान सहित स्याना नःम्ह जुइमाः । थ्वं जिगु पण्डित्याइ (बुद्धि) व उपाय कुशलतायात मस्यु ।” अनलि वं धाल – “छ्हुं । जिपिं व्यापारी धयापिं मेगु लः मखंके थःम्ह हयागु लः वांछ्ववइ मखु । मेगु लः खन धाःसा जक अबले लः वांछ्ववया गाडायत याउँका हलुका याना वने ।

दैत्य भतिचा उज्यां वनेधुंका अन्तर्धान जुया थःगु नगरय् तुं लिहाँ वन । दैत्य वनेधुंका मनूतय्सं बोधिसत्त्वयाके न्यन – “आर्य ! थुम्ह मनुखं ‘थन वाउँगु वन जंगल खने दत । अनं उखे मूसलधार वर्षा जुया च्वन’ धाधां उत्पल कुमुद आदि स्वाँमाः क्वखाया, पद्मपुण्डरीकया स्वाँम्ह ल्हातं ज्वना, दं वां न्ह्यया, प्याःगु वसः, प्याःगु सँ तया लः तिकि तिकि नंका वल । उकिं छाया भ्रीसं लः वांछ्ववया गाडायत हलुका याना याकनं याकनं मवने ?”

बोधिसत्त्वं इमिगु खँ हे मन्यंसे, गाडात दिके बिया, दक्व मनूतय्त मुंका इमिके न्यन – “छ्हुं छिमिसं सुनानं थुगु कान्तारय् पुखू वा दह दु धका न्यना तयागु दु ला ?”

“मदु, आर्य ! बरु थन कान्तारय् लः मदुगु कान्तार धका जकं न्यना तयागु दु ।”

“आः गुलिं मनूतय्सं धया च्वन, थुगु वाउँगु वन जंगलं उखे वा वया च्वंगु धका । अथेसा छ्हु वा वइगु फय् गुलि तापाक तक वया च्वनी ?”

“आर्य ! छ्हुगू योजन तक ।”

“छ्हु सुं छ्हुम्हसिया म्हय् वा वःगु फसं कया च्वंगु दु ला ?”

“मदु, आर्य ।”

“सुपाय्या च्चका गन तक खने दइ ?”

“आर्य ! योजनभरं निसैं ।”

“छु सुं छम्हसिनं नं सुपाय् खँ ला ?”

“मखना, आर्य ।”

“नं न्याइबले गुलि तापाक खने दइ ?”

“आर्य ! प्यंगू न्यागू योजनं निसैं ।”

“छु सुनांनं हावालासा त्वःगु खं ला ?”

“मखं, आर्य !”

“नं न्यागु गुलि तापाकं निसैं ताये दइ ?”

“आर्य ! छगू निगू योजनं निसैं ।”

“छु सुनांनं नं न्याःगु ताः ला ?”

“मताः, आर्य !”

“थुम्ह मनुष्य मखु, थुम्ह दैत्य खः । वं भीगु लः वांछ्वयका बःमलाका भीत नयेगु विचारं वःम्ह जुइमाः । न्ह्यवः वंपिं मूर्खम्ह बंजाया काय्पिं उपाय-कुशलपिं मखु । वं अवश्यं लः वांछ्वयका सास्ति नका इमित नया छवत जुइमाः । इमिगु न्यासःगू गाडात गथे खः अथे हे दु जुइमाः । थौं भीसं खनी हे तिनि । छप्ति लः नं वामंछ्वसे गाडात हाके याना यंकि” धया थःम्हं नं हाके याना यंकल ।

अथे, वनाच्चंबले बोधिसत्त्वं गथे धाल अथे हे, गथे खः अथे, गाडात, थुसातयगु व मनूतयगु ल्हाःतुति आदि क्वेंत उखें थुखें छ्यालब्याल जुया च्वंगु खन, गाडात फ्यना गाडाया जःखः पाल गवया न्हिं दनिबले हे मनूतयत् व थुसातयत् बेली (सन्ध्याया भोजन) नके बिया मनूतयसं घेराय् दुने थुसातयत् चिना थ्यनां स्वयं थः बलनायकतलिसे ल्हातय् खड्ग ज्वना चाया स्वंगू याम तक पाः च्वना, दना दना हे द्यो तुइया वयेवं थुसातयत् नका, बःमलागु गाडात त्वःता बबःलागु कया, कम मू वंगु वस्तुत त्वःता आपाः मू वंगु वस्तुत गाडाय् तयेका गन वने माःगु खः अन वन । मालसामान निदुगं, स्वदुगं मूल्यं मिया थःपिनि मनूतनापं हानं सकुशल पूर्वक थःगु नगरय् तुं लिहाँ वल ।

थुगु कथा कना बिज्यासे शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “गृहपति ! थुकथं न्हापाया इलय् ध्वां जूपिनि सर्वनाश जुल । परन्तु यथार्थग्राही जूपिं मनूत दैत्ययागु ल्हातं मुक्त जुया सकुशल इच्छित स्थानय् थ्यंका, हानं थःगु थासय् तुं लिहाँ वये फत ।”

थुकथं थुपिं निगूली बाखँयात मिले याना न्ह्योने व ल्यूनेया कथाया स्वापूयात क्यना सम्यक्सम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु यथार्थ (अपण्णक) धर्मोपदेशया बारे थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“अपण्णकं ठानमेके, दुतियं आहु तक्किका ।

एतदज्जाय मेधावी, तं गण्हे यदपण्णक’न्ति” ॥

“गुलिं (पण्डित) पिसं यथार्थ (अपण्णक) खँ कना च्वनसा गुलिं तार्किक मनुखं मेगु (अयथार्थ खँ कनाच्वन ।) थुगु खँ सिइका बुद्धिमान्म्ह मनुखं गुगु यथार्थगु खः उकियात ग्रहण यायेमाः ।”

थुकथं शास्तां उषिं उपासकपित स्वंगू कुल सम्पत्ति, खुगू कामावचर स्वर्ग, अले ब्रह्मलोक सम्पत्ति बिया नं अन्तय् अर्हत् मार्गयात विइगु अपण्णक प्रतिपदा तथा प्यंगू दुर्गति (अपाय) व न्यागू नीच कुलय् जन्म जुइम्वाःगु सपण्णक प्रतिपदाया थुगु यथार्थ (अपण्णक) धर्मया उपदेश याना प्यंगू आर्यसत्ययात भिखुथी कथं प्रकाशित याना बिज्यात । प्यंगू सत्यया प्रकाशनया अन्तय् उषिं सकलें न्यासः उपासकपिं स्रोतापन्न जुल ।

शास्तां थुगु धर्म उपदेश न्ह्यथना निगुलिं कथा कना बिज्यासे, तुलना याना जातकयागु सारांश पिकया क्यना बिज्यात ।

उगु इलययाम्ह मूर्खम्ह बंजा देवदत्त खः । वयागु बथान देवदत्तया परिषद् खः । थुगु ईया बुद्धपरिषद् उगु ईयापिं पण्डित बंजाया परिषद् खः । अले बुद्धिमान्म्ह बंजा जुलसा जि हे खः । (थुलि आज्ञा जूसे) शास्तां धर्म-उपदेश क्वचाय्का बिज्यात ।

- * -

२. वण्णुपथ जातक

“अकिलासुनो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्ती च्वना बिज्यागु इलय् आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । सुया नितिं ? छम्ह छ्वासुक्क कुतः याःम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्ता श्रावस्ती च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह श्रावस्ती च्वंम्ह कुलपुत्रं जेतवनय् वना शास्तायाथाय् धर्म-उपदेश न्यन । अले प्रसन्न चित्त तथा इन्द्रिय सम्बन्धी सुखय् दोष खंका प्रब्रजित जुया उपसम्पदा (भिक्षु दीक्षा) प्राप्त यात । न्यादँ दयेधुंका निगू मात्रिका व विदर्शना क्रमयात सय्के सिइके याना, शास्तायाके थःगु चित्तयात ल्वःगु कर्मस्थान (योगक्रिया) ग्रहण यात । अनलि छगू जंगलय् दुने वना, वर्षावास स्वलातक साधनाय् च्वन नं अवभास मात्र नं उत्पन्न याये मफुत ।

अनलि, वया थथे मती लुल - “शास्तां प्यथी प्रकारयापिं मनूत दु धका कना बिज्यागु दु । जि जुलसा प्यथीम्ह प्रकारयाम्ह, पदपरम, व्यक्ति जुइमाः । जिं थुगु जन्मय् मार्ग वा सुख छुं दय्के फइ मखु । अथेसा थथे जि जंगलय् च्वना छु याना च्वनेगु ? (उकिं) शास्तायाथाय् वना वसपोलयागु अति बांलागु शरीरयात दर्शन याना (वसपोलयाके) मधुरगु धर्मोपदेश न्य न्यं च्वं च्वने ।” (थुलि बिचाः याना) जेतवनय् लिहाँ वया च्वं च्वन ।

अले म्हस्यूपिं वया पासापिसं वयाके न्यन - “आयुष्मान् ! छ श्रमणधर्म (योगाभ्यास) यायेया नितिं भगवान् शास्तायाके कर्मस्थान कया वंम्ह खः । आः जुलसा लिहाँ वया संघय् वया चाःहिला च्वं च्वन । छु छ प्रव्रजित जुयागुया ज्या सिधल ला ? छु छं जन्म काः वनेगु ज्यां मुक्तम्ह जुइ धुन ला ?

“आयुष्मानपिं ! जिं मार्ग अथवा फल कयागु मद्दुनि । जि थुकिया नितिं योग्यम्ह मखु धका भाःपिया जिं अभ्यास यायेगु त्वःता लिहाँ वयाम्ह खः ।”

“आयुष्मान् ! छ क्वातुक पराक्रमी याना विज्याइम्ह उपदेशकयागु शासन (धर्म) य् प्रव्रजित जुया नं कुतः यायेगु त्वःता विल, थ्व छं याःगु अनुचित जुल । वा, छंत तथागतयाथाय् यंका बिये” धया वयात शास्तायाथाय् व्वना यंकल ।

शास्तां वयात खना आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! छाय् छिमिसं थुम्ह भिक्षुयात मं मदय्क मं मदय्क व्वना हयागु ? थुम्ह भिक्षुं छु अपराध याःगु दु ?”

“भन्ते ! थुम्ह भिक्षु थुजागु नैर्यानिक धर्मय् प्रव्रजित जुया नं श्रमणधर्म (योगाभ्यास) यायां कुतः यायेगु त्वःता लिहाँ वःम्ह खः ।”

अर्नलि भगवान् बुद्धं वयाके न्यना विज्यात - “छु धात्थें, भिक्षु ! छं कुतः यायेगु छ्वासुकागु खः ला ?”

“खः, धात्थें खः, भगवान् शास्ता !”

“भिक्षु ! थुजागु जिगु शासनय् प्रव्रजित जुया छं थःत थःम्हं अल्पेच्छ, सन्तुष्ट, एकान्तप्रिय व प्रयत्नवान्म्ह मज्जेसे अलसीम्ह भिक्षु जुया क्यना च्वनागु ला ? छु छ पूर्वजन्मय् उद्योग परायणम्ह मखुला ? (पूर्वजन्मय्) छ याकचिगु कुतलं मरुभूमिसं न्यासःगु गाडायापिं मनूतय्त व थुसातय्त लः वा वय्का सुखी यानाम्ह मखुला ? आः जुलसा छ छुया नितिं निराश जुया च्वं च्वनागु ?

उम्ह भिक्षुं भगवान् बुद्धयागु वचन न्यना थःत थम्हं सहास थकया हल ।

थुगु खँ न्यना भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके प्रार्थना यात - “भन्ते ! थुगु इलय् ला थुम्ह भिक्षु निराश जुया कुतः मयासे च्वं च्वंगु खने दु, परन्तु पूर्वजन्मय् थ्व याकचियागु प्रयत्नं मरुभूमिसं मनूतय्त व थुसातय्त लः दय्का सुखी याःगु खँ जिमिसं मसिल । उगु खँ छपिनिगु सर्वज्ञताया ज्ञानं जक क्यने फुगु खः । जिमित नं उगु कारण (खँ) आज्ञा जुया विज्याहूँ ।”

अतीत कथा

न्हापा न्हापा काशी देशय् वाराणसी नगरय् ब्रह्मदत्तं जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छगु बंजाया कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं न्यासः गाडात ज्वना वना व्यापार याः जुल । व छन्हुया दिनय् ख्वीगु योजन दुगु मरुभूमी वन । उगु कान्तारया फि थुलि गंगु नचुगु जुया च्वन कि ल्हातय् तया म्हु चिनेवं ल्हातय् फि मथागु जुया च्वन । सूर्य लुया वइगु इलंसिं मि च्यागुथें हाप् हापं गरम जुया वइगु जुया अन मनूत वने फइ मखुगु जुया च्वन । उकिं उगु कान्तार पार जुयावनिपिं मनूतय्सं सिं, लः, हामो, जाकि दक्कं गाडाय् तया यंका चान्हे वने माःगु जुया च्वन । सुथे छो तुइया वयेवं गाडात छ्चाखेरं तया

अन पाल ग्वया ई दुबले हे भोजन याये सिधयका, किचलय् च्वच्चं न्हि फुके माःगु जुया च्वन । सूर्य बिना वनेवं सन्ध्याया भोजन याना भूमि ख्वाउँइवं गाडातयत जोते याना वनें माःगु जुया च्वन । थुगु यात्रा समुद्र यात्रार्थे जाःगु खः । (उकिसनं नं) दिशा प्रदर्शक (थल नियामक) माःगु जुया च्वन । उम्ह दिशा प्रदर्शकं नौ (तारा) त स्वया यात्रीदलपित कान्तारं पार याना यंकीगु जुया च्वन ।

उम्ह बंजा नं, उगु इलय्, थ्व हे ढंगं उगु कान्तारय् वना च्वन । न्येय्गुंगू (५९) योजन पार तरे यायेधुंका, थौया चान्हे हे भीपिं मरुभूमिं पिहाँ वनेगु धका सिइका सन्ध्याया भोजन याना सकतां सिं वांछ्वया गाडा जोते याना वन । दिशा प्रदर्शक न्ह्योनया गाडाय् आसन लाया आकाशय् स्वस्वं थुखें यंकि, थुखें यंकि धाधां गोतुल । तन्हुमच्छि, तापाकनिसें वया च्वंगु कारण व न्ह्यो वय्के मखना च्वंगुलिं त्यानुया वया न्ह्यो वल । थुसात ल्युने पाखे फःहिला गुखें वःगु खः उखे पाखे तुं लिहाँ वन । थ्व खँ वं सिइके नं मफुत । थुसात च्छि वना च्वन । दिशा प्रदर्शकं सुथ न्हापनं दना नौत स्वया गाडात लितयंकि, लितयंकि धका ततसकं हाल । गाडात लित यंकुबले छसिंकथं लैय् वना च्वबले हे सूर्य लुया वल ।

मनूतयसं सीकल - “थ्व ला भीपिं म्हिगः बास च्वनागु थाय् खः ।” (अले बिचाः यात -) “भीके सिं, लः मदये धुकल । उकिं आः भीपिं फुत ।” गाडात फ्यना, छचाखेरं चाःहुइका पाल ग्वया चिन्ता काकां इपिं थथःगु गाडायया तःलय् गोतुला च्वं च्वन ।

बोधिसत्त्वं ‘जिं हिम्मत मयात धाःसा थुपिं फुककं फुना वनी’ धका बिचाः याना सुथ न्हापनं चाःहिला स्वबले वं छमा कुश घाँय् बुया वया च्वंगु खना मती तल- “थ्व घाँय्माया तःलय् लः दुगुलिं हे बुया वःगु जुइमाः । अले वं कु कया हया अन म्हुल । ख्वीकुतक गाः म्हुल । थुलि म्हुइधुंका छगः ल्वहँतय न्यात । ल्वहँतय कु न्यायेवं सकलें निराश जुल । परन्तु बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “थुगु ल्वहँया तःलय् लः दयेमाः ।” (थथे बिचाः याना) कुहाँ वना ल्वहँतय पला तया क्वःछुना न्हायपं दिका सः न्यन । क्वय् लः बाः वना च्वंगु सः ताया च्वय् थहाँ वया चिधिम्ह ज्यामियात धाल - “तात ! यदि छं हिम्मत मयासे च्वन धाःसा भीपिं सकलें सिना वनी । छं हिम्मत मत्वःतूसे नया मुगः ज्वना वना गाः म्हुया उगु ल्वहँयात तछ्या ।”

वं बोधिसत्त्वया खँ न्यन । अले सकसिनं हिम्मत यायेगु त्वःतूसां नं वं हिम्मत यायेगु मत्वःतूसे कुहाँ वना ल्वहँतय मुगलं कल । ल्वहँ दथुइ बाकुदला कुतुवना लःया स्रोतया दथुइ लात । अनं ताइबःसिमाथे तजाः जुइक तिन्न म्हुया लःया धार पिहाँ वल । सकसिनं लः त्वन, मोल्हुया पुलांगु घचाः, सिंत्या दुया जा थुया जा नल । थुसातयत नं नकल । अले सूर्य बिना वनेवं लः गालय् भण्डा गाडे याना थःपिं वनेमाःथाय् थ्यंकः वन । अन इमिसं मालसामान मिया निदुगं स्वदुगं लवः नल । अले हानं थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वल ।

अन थथःगु आयु दतले म्वाना थथःगु कर्मानुसार गतिइ जन्म काः वन । बोधिसत्त्वं नं दानादि पुण्यकर्म यायां परलोक वन । सम्यक्सम्बुद्धं थुगु खँ कना बिज्यायेत अभिसम्बुद्ध जुइधुंका थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“अकिलासुनो वण्णुपथे खणन्ता, उदङ्गणे तत्थ पपं अविन्दुं ।
एवं मुनी वीरियबलूपपन्नो, अकिलासु विन्दे हृदयस्स सन्ति’न्ति” ॥

“प्रयत्नशीलम्ह मनुखं मरभूमिया लैय् म्हुया लः लुइका काल । थुकथं हे वीर्यबल दुम्ह मनुखं (मुनिं) प्रयत्नशील जुया नुगःयात सिचुइकेत शान्ति (आर्यधर्म = निर्वाण) प्राप्त यायेमाः ।”

थुकथं धर्मोपदेश न्ह्यथना बिज्यासे भगवान् बुद्धं प्यंगू आर्यसत्ययात प्रकाशन (व्याख्या) याना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह हिम्मत त्वःतूम्ह भिक्षु अर्हत्त्व (धयागु) उत्तम फलय् प्रतिष्ठित जुल ।

शास्तां निगुलिं कथा न्यंका बिज्यासे तुलना याना जातकया स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् हिम्मत मत्वःतूसे ल्वहँ तछ्छ्याना जनसमूहयात लः त्वंकूम्ह चिधिम्ह ज्यामि (चूलुपस्थापक) थ्व हे हिम्मत त्वःतूम्ह भिक्षु खः । ल्यंगु परिषद् थौया बुद्ध परिषद् खः । मू बंजा जुलसा जि थः हे खः ।

- * -

३. सेरिववाणिज जातक

“इध चे नं विरोधेसि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्ती च्वना बिज्याबले छम्ह निराश जूम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

च्वय्या बाखँनय्थें तु भिक्षुपिसं उम्ह भिक्षुयात (शास्ताया न्ह्योने) तये हयेवं शास्तां वयाके न्यना बिज्यात- “भिक्षु ! थुजागु मार्गफलदायक शासन (धर्म) य् प्रव्रजित जुया नं छं निराश जुया च्वं च्वन धाःसा लाख मूल्य वंगु लुंयागु भू त्वःफिका च्वंम्ह सेरि बंजार्यें चिन्ता यायां नुगः मछिंका च्वं च्वने माली ।” भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके उगु खँ स्पष्ट याना बिज्यायेया नितिं प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

थनिं न्यागू कल्प न्हापा बोधिसत्त्व सेरिव धयागु देशय् चाःचाःहिला वस्तुत म्यू जुइम्ह बंजाया रूपय् जन्म जुल । वं सेरिव धयाम्ह छम्ह मेम्ह लोभीम्ह बंजालिसे नील बाहिनी धयागु नदीपारी वना अन्धपुर धयागु नगरय् वन । (निम्हसिनं) नगरया गल्ली गल्लीया इलाका इना काल । बोधिसत्त्व थःगु भागया इलाकाय् मालसामान मिया च्वनसा, मेम्हसिनं वया थःगु हे भागया इलाकाय् मिया च्वन ।

उगु इलय् छगू नगरया छम्ह सेठ परिवार स्यना गरीब जुया वन । वया थःथितिपिं व धन फुक्कं न्हना वन । उगु परिवारय् अजिम्ह छम्ह व मिसाम्ह छय्म्ह निम्ह जक ल्यन । निम्हसिनं कतःपिनिगु छेंय् ज्या याना थःगु ल्हाः म्हुतु चूलाका च्वन । परन्तु इमिगु छेंय् न्हापा महासेठं छचला तःगु मेगु थलबल दथुइ वांछ्ववया तःगु लुंया भु छपाः दुगु जुया च्वन । ताःकालनिसें छचला मतःगु जुया धुलं गया हाकुसे च्वना वथं गथें जुया च्वन । इपिं निम्हसिनं नं थ्व लुंयागु भु धका तक नं मस्युगु जुया च्वन । उगु इलय् उम्ह लोभीम्ह बंजा “हिरा माः ला, मोति माः ला” धाधां चाःचाःहिला इमिगु छेंया न्ह्योने थ्यंकः वल । मिसामचां वयात खना थः अजियात धाल -

“अजि ! जित कण्ठमा (सिखः माः) छमाः कया ब्यु ।”

“मै ! भीपिं गरीबपिं, छु बिया कायेगु ?”

“भीके थ्व भु छपाः दु, थ्व भीत ज्याय् नं मवः, थ्व बिया कया ब्यु ।”

वं व्यापारीयात सःता आसनय् फेतुकल । वं उगु भु बिया धाल - “आर्य ! थ्व कया थःम्ह केहैयात न्ह्यांगुसां छगू ब्यु ।”

व्यापारी भु ल्हातं कायेसाथं लुंया भु धका सिइका पुइका स्वत, न्याय्का स्वत, मुलुं किया स्वत । “लुंयागु हे खः” धका सिइका ‘थुमिके थ्व भु सितिकं छायाय् मयंके’ धका मती तथा धाल - “थ्व गुलि हे मू वंगु धका, थ्व ला दान्छि दाँ नं मवं” धका भु बैय् बस्वाना आसनं दना पिहाँ वन ।

(थःपिनि जमान याना तःकथं) छगू गल्ली वनेधुंका मेगु गल्ली वने माःगु जुया च्वन । उम्ह बंजा वनेधुंका बोधिसत्त्व उगु गल्ली दुहाँ वया “हिरा माः ला, मोति माः ला” धाधां व हे गल्ली थ्यंकः वल । उम्ह मिसामचां हानं अथे हे अजिम्हेसित पिरे यात । अजिम्हं धाल - “मै ! न्हाचः वःम्ह बंजा नं भु बय् बःस्वाना वन, आः छु बिया कण्ठमाः कायेगु ? मचां लिसः बिल - “अजि ! न्हाचःयाम्ह बंजा छाक्क खँ ल्हाइम्ह खः, आःयाम्ह थुम्ह स्वये हे यइपुसे च्वंम्ह खः, (सौम्य मूर्ति ख्वाः वम्ह) नाइक खँ ल्हाइम्ह खः । थ्वं भीगु भु कया यंकि ।”

“अथेसा, सःति ।”

मचां वयात सःतल । व छेंय् दुहाँ वया फेतुइवं वयात भु क्यन ।

वं ‘थ्व लुंया भु’ धका सिइका “अजि ! थ्व भु लाख मू वंगु खः । भुया मू ति सामान जिके म्दु ।”

“आर्य ! न्हाचः वःम्ह व्यापारी थ्व दाँछि दाँ नं मवं धया बैय् बःस्वाना वन । थ्वला छंगु हे पुण्यया प्रतापं लुंया भु जूगु जुइमाः । जिमिसं थ्व छंत बिये (थुकिया पलेसा) जिमित छु नं छुं बिया यंकि ।”

बोधिसत्त्वया ल्हातय् उगु इलय् न्यासः कार्षापण व न्यासःया वस्तुत दुगु जुया च्वन । दक्वं बिया “जित थ्व तराजु, म्हिचा व च्यातका कार्षापण बिया दिसँ” धका पवना भु ज्वना वन । अले याकनं याकनं नदीया सिथय् वना माभीयात च्यातका कार्षापण बिया डुंगाय् च्वना वन ।

अले हानं व लोभीम्ह बंजा इमिगु छेंय् थ्यंकः वया धाःवल - “हिं व भु जिं छिमित न्ह्यांगुसां छता बिया थके ।”

मिसामचां वयात ब्वः ब्युब्युं धाल - “छं जिमिगु लाख मूवंगु भु दाँछि दाँ हे मवं धया वनाम्ह मखुला ? छथें जाःम्ह, परन्तु भिम्ह व्यापारी छम्ह वया जिमित द्विच्छिसाहि दाँ बिया यंके धुंकल ।”

मचाया खँ न्यना- “जिं लाख मू वंगु लुंया भु मदय्का च्वने माल, जित तःधंगु हानि जुल धका तःसकं तःसकं हे नुगः मछिंका आकुल ब्याकुल जुल । वया स्मृति हीन जुया वेंथें जुल । वं थःगु ल्हातय् च्वंगु कार्षापण व वस्तुत छेंया लुखा क्वय् छ्वालब्याल जुइक वांछूवल । थःम्हं फिना तःगु, पुना तःगु वसःत नं त्वल, अले तराजुया चु ज्वना बोधिसत्त्वयात ल्यू वन । नदीया सिथय् थ्यंबले बोधिसत्त्वयागु डुंगा खुसीया दथुइ वना च्वंगु खना माभीयात सःतल- “अय् माभी दाइ ! अय् माभी दाइ ! नाउ लित हिं ।” बोधिसत्त्वं डुंगा लित यंके मते धया न्ह्योने यंके बिल ।

उम्ह बंजायात बोधिसत्त्व छुटे जुया वंगु खना तच्चतं हे नुगः मछिन । वया नुगः क्वाना वल । म्हुतुं हि ल्हवत । अले गंगु व नुगः कसि तःज्यायेथें तःज्यात । (थुकथं) बोधिसत्त्वया प्रति शत्रुताया भाव मनय् तथा उवले हे व सिना वन ।

(लुमंके बहः जू) बोधिसत्त्वया प्रति थ्व देवदत्तया न्हापांगु इर्था खः । बोधिसत्त्व नं दानादि पुण्य याना क्रमानुसार थःगु गती वन ।

सम्यक्सम्बुद्धं थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना अभिसम्बुद्ध जुया विज्याये धुंका थुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“इध चे नं विराधेसि, सद्धम्मस्स नियामतं ।
चिरं त्वं अनुतप्पेसि, सेरिवायं वणिजो’ति” ॥

“यदि छं थुगु शासनय् सद्धर्मया नियम (स्रोतापत्तिमार्गं च्चदचयेका च्चन) प्राप्त याये मफुत धाःसा छ नं सेरिव नां दुम्ह बंजा नं थें (ताःकाल तक चाःचाःहिला) शोक सन्ताप जुइका च्चं च्चने माली ।”

थुकथं शास्तां अर्हत्त्व प्राप्तितकया सर्वोच्चस्थानया खें थुगु धर्मदेशनाय् कना प्यंगू (आर्य) सत्ययात व्याख्यान याना विज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह निराश जूम्ह भिक्षु अर्हत्त्व (धयागु) सर्वोत्तम (अग्र) फलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां निगूलिं बाखें कना, तुलना याना, जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात ।

उगु इलय्याम्ह मूर्खम्ह बंजा देवदत्त खः, अले बुद्धिमान्म्ह बंजा जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

४. चूळसेट्टि जातक

“अप्पकेनपि मेधावी...” थुगु गाथा शास्तां राजगृहया लिक्क जीवकया आम्रवनय् च्चना विज्यागु इलय् चूलपन्थक स्थविरया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थन न्हापां चूलपन्थकया खें नि कनेमाः । राजगृहय् छम्ह धन धयाम्ह सेठया म्हचाय् नं थःथाय् ज्या याकेत तथा तःम्ह च्योनापं सम्बन्ध तल । मेपिसं थुगु खें सिइ धका सुचुकेया नितिं वं ग्याना च्योयात धाल - “आः भीपिं थन च्चने मफुत । यदि जिमि मांबौपिसं थ्व खें सिल धाःसा जित लाख्वः हिख्वः पिया त्या त्या याइ । नु, भीपिं विदेशय् वने नु ।”

(अनंलि इपिं) निम्हसिनं ल्हातं ज्वना वने ज्यूगु मूवंगु वस्तुत ज्वने फक्व ज्वनां नगरयागु मू ध्वाखां पिहाँ वनां गनं छ्थाय् मस्यूथाय् वना च्चं वनेगु इच्छां विस्यूं वन । इपिं छ्थासं नापं च्चं च्चंगु इलय्

निम्हसिया सहवासं मिसाया प्वाथय् दत । गर्भं परिपक्व जुइवं (मिसाम्हं) भातम्हसित धाल - “गर्भं परिपक्व जुइ धुंकल । थःथितिपिं सुं मदु थासय् च्वना मचा बुइकेमाल धाःसा भीपिं निम्हसिनं आपालं दुःख सी । नु, बौया छेय् वनेनु ।”

वं ‘थौ वने, कन्हे वने’ धाधां दिं बिते याना च्वन । मिसां बिचाःयात- “थुम्ह मूर्खं थःगु अपराधया कारणं वनेत ग्याना च्वन । मांबौपिं न्ह्याथे धाःसां भित्तुनिपिं खः । चाहे व वयेमा वा मवयेमा, जि वं हे वने ।” अले वया मिजै पिहाँ वना च्वंबले छेयागु सामान ठीकठाक यात । थः बौयाथाय् वनेगु खँ जलाखलापिंत कना थः (सुतुकक) बौयाथाय् वनेत पिहाँ वन । वया मिजै छे वःबले थःम्ह मिसायात मखना जलाखलापिंके न्यनास्वत । बौयाथाय् वंगु खँ सिइका याकनं याकनं ब्वाय् ब्वाय् वना वयात लैय् नाप लाकल । उबले वया लैय् बिचे हे मचा बुइके धुंकूगु जुया च्वन । “भद्रे ! छु जुल ?” धका वं न्यन । “स्वामी ! काय् बुल । आः छु याये माःगु दु ? गुगु ज्याया नितिं बौया छे वने माःगु खः उगु लैय् हे सिधल । आः अन छाया वने माःगु दु ?

अले इपिं निम्हसिया खँ मिले याना लिहाँ वल । उम्ह मचा लैय् बूम्ह जुया वयागु नां पन्थक धका तल ।

छुं ई लिपा हानं वया प्वाथय् दत । (न्हापायाथे तुं थन नं सकतां खँ सिइका कायेमाल ।)

लैय् हे बूगुलिं न्हापायाम्हसित महापन्थक अले लिपा बूम्हसित चूलपन्थक नां छुत । निम्ह मस्त ब्वना इपिं थः च्वनेथाय् तुं लिहाँ वल । पन्थक मस्त मेपिं मस्त नापं म्हितः वंबले “ककापिं, बाज्यापिं, अजिपिं” धका हाला जूगु न्यना मांम्हसिथाय् वना न्यंवन - “मेपिं मस्तयूसं ‘ककापिं, बाज्यापिं, अजिपिं’ धका हाला च्वन । मां ! छु भी सुं थःथितिपिं मदुला ?”

“खः, तात ! थन छिमि थःथितिपिं सुं मदु, राजगृह नगरय् धन सेठ धयाम्ह छिमि बाज्या दु । अन छिमि आपालं थःथितिपिं दु ।”

“मां ! अन जिमित छाया मयंकागु ?

वं कायपिंत थः मवनागु खँ कन । कायपिसं बारम्बार पिरे यासेलि थःम्ह मिजैयात धाल - “थुपिं मस्त तःसकं नुगलय् स्याका च्वन । छु मांबौपिसं भीत खना भीगु ला धयना नइ मखुथे ! नु । थुपिं मस्तयत् बायागु छे छको क्यना हये नु ।”

“जि न्ह्योने च्वं वने मखु । खः, छ जक अन हूँ ।”

“आर्य ! न्ह्याथे यानासां थुमित बौयागु छे छको ला क्यने हे मालनि ।”

निम्हसिनं मस्त ब्वना छसिंकथं राजगृहय् थ्यंकः वन । नगर धवाखाय् छगू फलेचाय् च्वं च्वन । मांबौयाथाय् सूचं बिइके छवत- “मस्तय् मां थःम्ह निम्ह मस्त ज्वना थ्यंकः वया च्वन ।”

इमिसं उगु सन्देश न्यना धाय्के छवत - “संसारय् जन्म मरणया चक्करय् चाःहिला जुया च्वंपिनि सु नं सुं काय् म्हाय् जुया मवःपिं सुं मदु । थुपिं निम्हसिनं जिमित तःधंगु अपराध यात । उकिं इपिं जिमिगु मिखाया न्ह्योने च्वंबये फइ मखु । थुलि धन ज्वना निम्हं गनं छथाय् सुखपूर्वक च्वंहुँ, मस्त थन त्वःता थकेगु खःसा त्वःता थकि ।”

सेठया म्हाचायं मांबौपिसं बिया हःगु धन काल । अले मस्तयत् वःपिं दूतलिसें लिका छवत । मस्त (थः) बाज्याया छेय् लहित ।

उपिं निम्हमध्ये चूलपन्थक जुलसा भचा मचा हे तिति । परन्तु महापन्थक (थःम्ह) बाज्यालिसे भगवान् बुद्धयाथाय् धर्मोपदेश न्यं वनेगु यात । निह्निहं भगवान् बुद्धया न्ह्योने वना धर्मोपदेश न्यनेवं वया मनय् प्रव्रजित जुइगु बिचाः लुयावल । वं थः बाज्यायाके न्यन - “यदि छपिसं वचन बिया बिज्यात धाःसा जि प्रव्रजित जूवने ।”

“तात ! छु धया ? जिगु नितिं सारा लोकयागु प्रव्रज्याया सिबे नं छंगु प्रव्रज्या भिं जू । यदि छं फःसा, तात ! प्रव्रजित जू हूँ ।” (धया) स्वीकार याना शास्तायाथाय् यंकल । शास्तां न्यना बिज्यात - “छाय् महासेठ ! छु छं काय् दतला ?”

“खः, भन्ते ! थुम्ह मचा जिमि छय् खः, छपिंथाय् प्रव्रजित जुइ धका धया च्वन ।”

शास्तां छम्ह पिण्डपातिक भिक्षुयात धया मचायात प्रव्रजित यायेत वचन बिया बिज्यात । स्थविरं उम्ह मचायात त्वच-पञ्चक कर्मस्थान कना प्रव्रजित यात ।

वं शास्तायाथाय् यक्व उपदेश सय्के सिइके याना नीदंया वर्षय् उपसम्पदा प्राप्त यात । उपसम्पन्न जुया बांलाक मन बिया अभ्यास यायां अर्हत्त्व प्राप्त यात । ध्यान-सुख व मार्ग-सुखं समय बिते यायां छन्हु वं बिचाः यात - “छु जिं थ्व सुख चूलपन्थकयात नं बिये फइला ?” अले बाज्याम्ह सेठयाथाय् वना धाःवन- “महासेठ ! यदि छपिसं स्वीकार याना बिज्यातसा जिं थुम्ह मचायात नं प्रव्रजित याये यंके ।”

“भन्ते ! प्रव्रजित याये यंकि ।”

स्वविरं चूलपन्थकयात प्रव्रजित याना भिगू शीलय् स्थापित यात । चूलपन्थक श्रामणेर प्रव्रज्यां प्रव्रजित जूसैनिसें मन्दबुद्धिम्ह जुल ।

“पदुमं यथा कोकनदं सुगन्धं, पातो सिया फुल्लमवीतगन्धं ।
अङ्गीरसं पस्स विरोचमानं, तपन्तमादिच्चमिबन्तलिक्खे”ति” ॥

“गथे ह्याउँगु पलेस्वाँ अथवा सुगन्धित जूगु कोकनदस्वाँ आकाशय् सुथन्हापनं लुया वःम्ह सूर्य खना सुगन्धित जुया ह्वइगु खः, अथे हे आकाशय् प्वालप्वालां थीम्ह सूर्य थें जाःम्ह, प्रकाश दुम्ह अंगिरस गोत्रिय (बुद्ध) यात स्व ।”

ध्व छपु गाथा चूलपन्थकं प्यलां नं (न्वये वय्का) स्यना काये मफुत । उम्ह भिक्षु (न्हापा) काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया इलय् प्रव्रजित जूम्ह खः । (थः) बुद्धिमानम्ह भाःपिया छम्ह मन्दबुद्धिम्ह भिक्षुयात पाँती (बुद्धवचन) स्यना च्वंगु इलय् वयात गिजे याःगु जुया च्वन । वं गिजे याःगु खना उम्ह भिक्षुया पाठ ब्वने नं मफुत, स्वाध्याय याये नं मफयक मछाल । उगु हे कर्मया फलं (थुगु जन्मय्) थुम्ह भिक्षु प्रव्रजित जुइसाथं मन्दबुद्धिम्ह जूगु खः । लुमंकागु पद अथें तया लिपायागु पद न्वये वय्केवं न्हापायागु पद ल्वःमनिगु जुया च्वन । उगु इलय् छपु जक गाथा कण्ठस्थ यायेगु कृतः यायां वं प्यला समय काल । अनंलि वयात महापन्थकं धाल - “पन्थक ! छ थुगु शासन (धर्म) या नितिं योग्य मजू । प्यलां छपु गाथा जक नं छं स्यना काये मफुसा प्रव्रज्याया उद्देश्य गथे याना पूरा याइ ? पिहाँ हूँ, (धया) वयात विहारं पितिना छ्वत ।

बुद्धशासनया प्रति स्नेह दुगुलिं चूलपन्थक गृहस्थ जूवने मास्ती मवः । महापन्थक उगु इलय् भोजन प्रबन्धक (भत्त उद्देसक) खः । (व हे दिनय्) कौमारभृत्य जीवक यक्व गन्धमाला ज्वना थःगु आम्रवनय् वना (अन) बुद्धयात पूजा याना वं धर्मोपदेश न्यन । आसनं दना शास्तायात वन्दना याना, महापन्थकयाथाय् वना न्यन - “भन्ते ! (थौकन्हे) भगवान् बुद्धयाथाय् च्वं च्वं पिं भिक्षुपिं गुलि दु ?”

“न्यासः भिक्षुपिं दु ।”

“भन्ते ! बुद्धसहित न्यासः भिक्षुपिं ब्वना कन्हे जिथाय् छैय् भोजन स्वीकार याना बिज्याहूँ ।” स्थविरं लिसः बिल - “उपासक ! चूलपन्थक धयाम्ह छम्ह मन्दबुद्धिम्ह, मूढम्ह भिक्षु त्वःता बाकी मेमेपिं सकसियागु निमन्त्रणा स्वीकार याये ।”

चूलपन्थकं मती तल - “स्थविरं थुलिमच्छि भिक्षुपिनिगु निमन्त्रणा स्वीकार यात परन्तु जि बाहेक याना स्वीकार यात । निःसन्देह जिमि दाइया मन जि खना स्यने धुंकल । आः जिं थुगु शासनय् च्वं च्वनां छु याये ? गृहस्थ जुया दानादि पुण्य याना जीवन हनेगु याये माल ।”

अले व सुथन्हापनं दना गृहस्थ जूवनेगु इच्छा याना पिहाँ वन । शास्तां सुथ न्हापनं लोकयागु बारे विचार याना स्वया बिज्याबले (थःगु दिव्यज्ञानं) थ्व खँ सिइका कया बिज्यात । अले चूलपन्थकसिबे न्त्यवः हे बिज्याना व वइगु लैपुइ दथुइ च्वना चंक्रमण याना बिज्याना च्वन । चूलपन्थक विहारं पिहाँ वयेवं शास्तायात खना वसपोलयात वन्दना याःवन । शास्तां न्यना बिज्यात - “चूलपन्थक ! आःइलय् छ् गन वने त्यनागु ?”

“भन्ते ! जिमि दाइनं जित पितिना हल । उकिं जिं गृहस्थ जूवने त्यना ।”

“चूलपन्थक ! छ् जिथाय् प्रव्रजित जूम्ह खः । यदि छं दाइनं पितिना हःसा जिथाय् छाया मवयागु ? वा, गृहस्थ जुयां छु यायेगु ? जिथाय् वा ।” (थुलि आज्ञा जुया) चूलपन्थकयात ब्वना गन्धकुटीया लुखाय् फेतुका धाल - “चूलपन्थक ! पूर्व दिशापाखे ख्वाः लाका थुगु कापः (लुमार) छ्क्यात ‘रजो हरणं, रजो हरणं’ धाधां बुबु स्याना थन हे च्वना च्वं ।” (अले हानं) ऋद्धिबलं दयूकूगु परिशुद्धगु यचुगु कापः छ्कू वयात बिया बिज्यात । ई त्यःगु सूचं वयेवं थः स्वयं भिक्षुसङ्घ ब्वना जीवकया छैय् बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात ।

चूलपन्थक नं सूर्यपाखे स्वस्वं उगु कापः छ्कू ‘रजो हरणं, रजो हरणं’ धाधां कापः बुबु स्याना फेतुना च्वन । अथे कापः बुबु स्याना च्वंबले हाक्या वल । वं मती तल - “थुगु कापः न्हापाला अतिकं परिशुद्धगु खः, आः जुलसा शरीरया कारणं न्हापार्थे मज्जुसे थ्व हाक्या वन ।” (थुलि मती तया) वं सकतां संस्कार अनित्य खः धका बिचाः लुइका संस्कारयागु क्षय व ब्ययया बारे बिचाः यायां विदर्शना भावना (समाधि) बढे यात ।

शास्तां “चूलपन्थकयागु चित्त विदर्शना भावनाय् आरुद्ध जुल” धयागु खँ सिइका बिज्याना “चूलपन्थक ! छ् थथे धका सम्भे जुइ मते, थुगु कापः हाक्या वन । छ्कं दुने च्वंगु खिति (राग) यात मदय्का छ्व ।” थुलि आज्ञा जुया न्त्योने फेतुना च्वंमथे जुया प्रकाश फैले याना क्यना थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“रागो रजो न च पन रेणु वुच्चति, रागस्सेतं अधिवचनं रजोति ।
एतं रजं विष्पजहित्व भिक्खवो, विहरन्ति ते विगतजस्स सासने ॥

“दोसो रजो न च पन रेणु वुच्चति, दोसस्सेतं अधिवचनं रजोति ।
एतं रजं विष्पजहित्व भिक्खवो, विहरन्ति ते विगतजस्स सासने ॥

“मोहो रजो न च पन रेणु वुच्चति, मोहस्सेतं अधिवचनं रजोति ।
एतं रजं विष्पजहित्व भिक्खवो, विहरन्ति ते विगतजस्स सासने’ति” ॥

“रागयात हे खिति धाइगु खः, धूयात धाइगु मखु । रज धयागु रागयात धाःगु खः । भिक्षुपिं थुजागु रजं मुक्त जुया, रज मदुम्ह भगवान् बुद्धया शासनय् च्वं च्वनी ।”

“द्वेषयात हे खिति धाइगु खः, धूयात धाइगु मखु । रज धयागु द्वेषयात धाःगु खः । भिक्षुपिं थुजागु रजं मुक्त जुया, रज मदुम्ह भगवान् बुद्धया शासनय् च्वं च्वनी ।”

“मोहयात हे खिति धाइगु खः, धूयात धाइगु मखु । रज धयागु हे मोहयात धाःगु खः । भिक्षुपिं थुजागु रजं मुक्त जुया, रज मदुम्ह भगवान् बुद्धया शासनय् च्वं च्वनी ।”

गाथा क्वचायेवं चूलपन्थकयात प्रतिसम्भदा ज्ञानसहित अर्हत्व प्राप्त जुल । अले प्रतिसम्भदा ज्ञानया लिसे लिसें तुं त्रिपिटकयागु ज्ञान नं दया वल ।

वं न्हापायागु जन्मय् जुजु जुया नगर चाह्यू वंबले कपालं चःति पिहाँ वयेवं शुद्धगु लुमारं हुइगु जुया च्वन । कापः हाकूइवं “थुगु शरीरया कारणं थपाय्सकं यचुसे च्वंगु कापः न्हापार्थे यचु मज्जुसे हाकूल” धका मती तथा “सकतां संस्कार अनित्य खः” थुजागु अनित्य ज्ञां काःगु खः । थ्व हे कारणं थुगु जन्मय् वया नितिं थ्व (अर्हत्व प्राप्ति) कारण ‘रजो हरणं’ हे जूगु जुल ।

कौमारभृत्य जीवकं शास्ताया नितिं ल्हाः सिइकेत लः बिल । शास्तां “जीवक ! भिक्षु छम्ह विहारय् दनि” धया ल्हातं पात्र त्वःपुया विज्यात । महापन्थकं धाल – “भन्ते ! (आः) विहारय् (सुं) भिक्षु म्दु ।”

शास्तां आज्ञा जुया विज्यात – “जीवक ! दनि ।”

जीवकं मनूत सःता- “भणे ! हँ, विहारय् भिक्षु छम्ह दुला कि म्दु स्वया वा ।”

उगु इलय् चूलपन्थकं ‘जिमि दाइनं “विहारय् भिक्षु म्दु’ धया च्वन धका मती तथा वयात विहारय् भिक्षुपिं दुगु क्यना बिये” धका आम्रवन छगूलिं जाय्क भिक्षुपिं दय्का बिल । गुलिं भिक्षुपिसं चीवर सुइगु ज्या याना च्वन । गुलिं भिक्षुपिसं रंगं छिना च्वन । गुलिं मिले जुया पाठ याना च्वन । थुकथं छथी छथी प्रकारं भिन्न भिन्नपिं हजारौं भिक्षुपिं दय्का च्वं च्वन । उम्ह मनुखं भिक्षुपिं यक्व खना लिहाँ वना जीवकयात धाःवन – “आर्य ! आम्रवन छगूलिं जाय्क भिक्षुपिं विज्याना च्वंगु दु ।” उगु इलय् चूलपन्थक स्थविरं –

“सहस्सवखत्तुमत्तानं, निम्मिनित्वान पन्थको ।

निसीदम्बवने रम्मे, याव कालप्पवेदना’ति” ॥

“चूलपन्थकं थत थिथी हजारौं प्रकारयापिं दय्का (भोजनया) ईया सूचं व दुगु ई तक न्ह्याइपूगु आम्रवनय् च्वं च्वन ।”

अर्नलि शास्तां उम्ह मनूयात आज्ञा जुया विज्यात – “विहारय् वना शास्तां चूलपन्थकयात सःता विज्यात धाःहँ ।”

व वना अथे हे धया सःतेवं द्रलंद्र म्हुतुं “जि चूलपन्थक खः, जि चूलपन्थक खः” धका सः बिल ।

व मनु लिहाँ वया धाःवल – “भन्ते ! सकलें चूलपन्थक हे जुया च्वन ।”

“का, अथेसा छ वना न्यनेबले दकले न्हापां सुनां ‘जि चूलपन्थक’ धका धाइ वयागु ल्हाः ज्वं । मेपिं दक्वं अन्तर्धान जुया वनी ।

वं अथे हे यात । उगु इलय् द्रलंद्रया ल्याखय् दुपिं भिक्षुपिं अन्तर्धान जुया वन । स्थविर मनूनापं वल । शास्तां भोजन धुंका जीवकयात सःता आज्ञा जुया बिज्यात - “जीवक ! चूलपन्थकया पात्र का । चूलपन्थकं छंगु दानानुमोदन याइ ।”

जीवकं अथे हे यात । स्थविरं सिंहनाद यासे ल्याय्म्हम्ह सिंहंथे स्वंगू पिटकयागु सारांश पिकया अनुमोदन याना बिज्यात ।

शास्ता भिक्षुसङ्घ व्वना आसनं दना विहारय् बिज्यात । अन भिक्षुपिसं (थःगु) माध्यान्हिक सम्मान प्रकट यात । अनलि आसनं दना (भगवान् बुद्ध) गन्धकुटीया न्ह्योने दना भिक्षुसङ्घयात सुगतोपदेश (बुद्धोपदेश) बिया कर्मस्थान कना भिक्षुपित उत्साहित याना सुगन्धित गन्धकुटी दुने बिज्याना जःगुलिं च्या सिंह-शय्या याना गोतुला बिज्यात । अनलि सन्ध्या इलय् धर्मसभाय् भिक्षुपिं उखें थुखें वया मुंवल । ह्याउंगु रंगयागु पर्दा साला च्वंबले नं, फेतुना च्वंबले नं, बुद्धत्वयागु गुण वर्णन याना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! महापन्थकं चूलपन्थकयागु मनया खँ मस्यु । अन्ने प्यलां छपु गाथा न्वये वय्के मफुम्ह मूढम्ह धया विहारं पितिना छ्वत । सम्यक्सम्बुद्ध जुलसा अतुलनीय धर्मराज जुया बिज्यागु कारणं सुथे व न्हिनेसिया भोजनया ई तकया दुने वयात प्रतिसम्भिदा ज्ञानसहित अर्हत्व प्रदान याना बिज्यात । लिसें प्रतिसम्भिदा ज्ञानया नापं वयात त्रिपिटकयायागु ज्ञानं नं दयावल । अहो ! बुद्धबलया महानता !”

अनलि भगवान् बुद्धं धर्मसभाय् थजागु खँ जुया च्वंगु दु धका सिइका बिज्याना “थौं जि अन वनेमाः ।” वसपोल बुद्धशय्यां दना बिज्याना बांलाक संघाटी धारण याना बिज्यासे हावालासा त्वइगुथें याना कायबन्धन (पेटी) चिना, ह्याउंगु कम्बलथें जागु महाचीवर पाछाया सुगन्धित गन्धकुटी पिहाँ बिज्यात । मस्तम्ह किसियात लिना वःम्ह सिंह समान बुद्धलीलां वसपोल धर्मसभाय् थ्यंकः बिज्यात । (अन सभाय् बिज्याना) अलंकृत मण्डपया दथुइ बांलाक लाया तःगु बुद्धासनय् थहाँ बिज्याना छ्ववर्णया बुद्धकिरण फैले याना, समुद्रगर्भयात प्रकाशित यायां युगन्धर पर्वतया फुसय् च्वंम्ह बालसूर्यथें जुया आसनय् फेतुना बिज्यात । सम्यक्सम्बुद्ध बिज्यायेवं भिक्षुपिसं खँ मल्हासे सुम्क च्वन । शास्तां नायुगु मैत्रीपूर्ण चित्तं परिषदयात स्वया बिचाः याना बिज्यात - थुगु परिषद् अतिकं बांलाना च्वन । सुं छम्हसिया ल्हाःयागु नं चञ्चलता मद्दु । तुतियागु चञ्चलता मद्दु । छसः हाछिका तःगु वा मुसु तःगुया सः तक नं ताये मद्दु । सकलें बुद्धयागु गौरव तइपिं जुया च्वन । सकलें बुद्धयागु तेजं प्रभावित जुया च्वन । जिगु आयु कल्पतक सुम्क च्वंसां इमिसं न्हापां न्वं वाना हइ मखु । जिं हे खँल्हाबल्हा शुरु याये माल ।” न्हापां थःम्ह हे खँ ल्हायेगु निश्चय याना भगवान् बुद्धं नायुगु ब्रह्मस्वरं भिक्षुपित आमन्त्रित याना बिज्यासे न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् छु खँ ल्हाना च्वनागु खः ? आःइलय् छु खँ जुया च्वंगु खः ?”

“भन्ते ! थन जिमिसं छुं मेगु ज्या ख्वले मद्दुगु खँ (तिरश्चीन कथा) ल्हाना च्वनागु मखु । जिपिं थन फेतुना छलपोलयागु गुणानुवाद हे यायां “आयुष्मान्पिं महापन्थकं चूलपन्थकया खँ सिइके मफुत अहो ! बुद्धबलयागु महानता ! ! ! धाधां च्वं च्वनागु खः ।

शास्तां भिक्षुपिनिगु खँ न्यना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थ्व हे जन्मय् जक चूलपन्थकं जिगु कारणं धर्मय् महानता प्राप्त याःगु मखु, न्हापाया जन्मय् नं जिगु कारणं व भोग (ऐश्वर्य) य् महानता प्राप्त याःगु दु ।”

भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके उगु खँ प्रकट याना बिज्यायेत प्रार्थना यात । अनलि भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु सुले धुंक्गु खँ प्रकट याना बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापाया इलय् काशी राष्ट्र्य वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छगू सेठया कुलय् उत्पन्न जुल । तःधिक जुइवं श्रेष्ठीया पद प्राप्त याना चूलसेठी नामं नां जाःम्ह जुल । व पण्डितम्ह खः, व्यक्तम्ह खः, सकतां लक्षण स्यूम्ह खः । छन्हु वं जुजुया सेवाय् वना च्वंगु इलय् गल्ली सीम्ह छुं छम्ह खन । व हे इलय् नक्षत्रया विचार यायां वं धाल - “बुद्धिमान्म्ह (सुं) कुलपुत्रं ध्व छुंयात यंका (थःगु) परिवार लहि फु अथवा जीविकोपार्जन यायेत थुलि दःसा गाः ।”

छम्ह गरीबम्ह कुलपुत्रं श्रेष्ठीयागु खँ न्यना- “ध्व श्रेष्ठी अर्थे मसय्कं मसीकं थथे धाःगु खइ मखु” धका वं छुंयात कया पसलय् यंका भौचित नकेया नितिं विइ यंकल । उकिया नितिं वयात काकणी (कार्षापणया च्याव्व भागय् छव्व) दत । वं व काकणी कया साखः न्यात । अले छगः थलय् लः तया, जंगलय् वं पिं गथु (माली) पिंत खना, उकी भति भति साखः ल्वाकः छ्याना साखःति लः त्वंकल । इमिसं वयात छम्ह छम्ह स्वां बिल । कन्हेखुनु वं उगु स्वां मिया वःगु ध्यवां हानं साखः व लःया घः छगः ज्वना स्वांया उद्यानय् हे वन । गथुनिपिसं वयात बच्छि ल्यया स्वांमात बिल ।

याकनं कम समयया दुने वं थुगु उपायं च्यागू कार्षापण दय्कल । छन्हु तःसकं वा फय् वल । अले फसं राजोद्यान छगूलिं आपालं आपाः गंगु सिं, कचामचा व हः कृतुं वया च्वन । गथुं थुपिं गथे याना चिइका छव्वयेगु धयागु खँ मसिल । व वना गथुयात धाल - “यदि थुपिं सिंत, हःत जित बिल धाःसा जिं थुपिं फुक्क चिइका बिये फु ।” “आर्य ! यंकि ।” (धया) वं स्वीकार यात । अनलि व चूल अन्तेवासिक चिचिधिकपिं मस्त म्हिता च्वंथाय् वन । इमित भति भति साखः बिया सिंसा, हः आदि ल्हयेका उद्यानया धवाखालिकक मुंके बिल । उगु इलय् जुजुया कुम्हानं राजपरिवारया थलबल उइत सिं माः जुया च्वन । राजोद्यानया धवाखाय् लिक्क थ्यंबले वं सिं द्वं मुंका तःगु खन । वयाके न्याना काल । उखुन्हुया दिनय् अन्तेवासिकयात सिं मिया भिंखुगू कार्षापण व न्यागः थल दत । थुकथं बुलुं बुलुं वयाके नीप्यंगू कार्षापण दत । वं बिचाः यात - “जिगु नितिं ध्व बांलागु तरिका खः ।” वं नगर धवाखाया लिक्क लःया त्यपः तया न्यासः घांसी (तृणहारक) पिंत लः त्वंकेगु याना च्वन । “सौम्य ! छं जिमित आपालं उपकार यात । जिमिसं छंगु नितिं छु याये माल ?”

“मालीबले धाये” धया उखे थुखे चाःहिला जूबले वं स्थलपथकर्मिक (स्थल मार्गयापिं कर्मचारी) पिं लिसे व जलपथकर्मिक (जलमार्गया कर्मचारीपिं) लिसे मित्रता दय्कल ।

(छन्हु) स्थलपथकर्मिकपिसं वयात धाल - “कन्हे थुगु नगरय् सलः व्यापारी न्यासःम्ह सलत ज्वना थ्यंकः वइगु दु ।” इमिगु खँ न्यना घांसीतय्त धाःवन - “थौं जित सकसिनं छम्ह छम्ह घांय् व्यु, अले जिगु घांय् मम्युतले छिमिगु घांय् मिइमते ।” इमिसं ‘ज्यू’ धया स्वीकार यात । अले न्यासःम्ह घांय् यंका वयागु छेय् तये यंका बिल । (कन्हेखुनु) सलया व्यापारी नगर छगुलिं चाःहुला घांय् माः वंबले गनं नं सलया नितिं नसा माले मफुत । (अन्तय्) वयात द्वछि दाँ बिया वयाके च्वंगु घांय् न्याना काल ।

छुं दिन लिपा, वया जलपथकर्मिक पासं वयात घाट (पत्तन, बन्दरगाह) स तःगोगु जहाज छगः थ्यंकः वइगु दु धका कंवल । वं बिचाः यात - “ध्व छगू खासगु मौका खः ।” अले च्यागू कार्षापण बिया सकतां सामान सुसज्जित याना तःगु छगू रथ (रिजर्भ यात) भाडाय् काल । तःसकं बांलाक समये याना कसे जुया जहाज दिके हइगु घाटय् वना नाविकयात अंगू छपाः बैना बिया वया लिक्क छगू पाल ग्वया

उकी दुने च्वना, मनूतयूत धायुकल - "पिनेयापिं व्यापारीत वल धाःसा इमित स्वथायू पाः तथा तःपिं मनूतयूसं व्वना हिं ।"

"जहाज थ्यंकः वल" धयागु खबर न्यना वाराणसीयापिं सच्छिम्ह व्यापारीत मालसामान न्यायेत अन वल । "थन छिम्मित सामान दइ मखु, फलानाम्ह तःधंम्ह व्यापारी बैना बिया तये धुंकल" धयागु खँ न्यना इपिं वयाथायू वल । सेवकपिसं न्हापा धयातःथें याना स्वथायू पाः तथातःपिं मनूतयूसं इमित व्वना हया सूचं बिल ।

इपिं व्यापारीत सच्छिम्ह दुगु जुया च्वन । इपिं छम्ह छम्हसिनं द्वछि द्वछि दाँ बिया वयात नं इपिं लिसे सहभागी याना बिल । थुकथं द्वछि द्वछि बिया थथःपिसं तुं माल छुटे याना यंकल । थुकथं चूल अन्तेवासिकयाके निगू लाख दाँ दत अले व वाराणसीस लिहाँ वन । कृतज्ञता प्रकट यायेगु इच्छा याना छगू लाख दाँ चूलसेठियात विइ यंकल । श्रेष्ठी न्यन - "तात ! छु याना छं थ्व धन कमाये यानागु खः ?"

वं धाल - "छपिसं कना बिज्यागु उपायं प्यलाया दुने थुलि धन कमाये यानागु खः ।" अले वं सीम्ह छुंनिसें कया सकतां जुक्क फुक्क खँ कन । चूल महासेठं "थुजाम्ह ल्यायूम्हयात मेथायू छवयेगु ठीक मजू ।" धका मती तथा वयात थःम्ह ल्यासेम्ह म्हचायू बिया परिवार छगुलिंया थुवा दय्का बिल ।

श्रेष्ठी सिना वने धुंका वयात उगु नगरया श्रेष्ठीपद बिल । बोधिसत्त्व नं कर्मानुसार परलोक वन । सम्यक्सम्बुद्धं थुगु धर्मदेशना कना अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

"अप्यकेनपि मेधावी, पाभतेन विचक्खणो ।

समुद्दापेति अत्तानं, अणुं अग्गिव सन्धम'न्ति" ॥

"दक्षम्ह मेधावीं छकुचा मि ख्वाना फु फु याना यक्व दय्कीथें भतिचा मूल धनं थःत उन्नत याना काइ ।"

थुकथं भगवान् बुद्धं "भिक्षुपिं ! थुगु जन्मयू जक चूलपन्थकं जिगु कारणं धर्मयू धर्मयागु महानतायात प्राप्त याना काःगु मखु, न्हापायागु जन्मयू नं भोग (ऐश्वर्य) यागु महानता व यशयागु महानतायात प्राप्त याना काःगु दु ।" धका आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्पष्ट याना, निगुलि बाखें कना, तुलना याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।

उगु इलयू याम्ह चूलअन्तेवासिक (आःयाम्ह) चूलपन्थक खः । अले चूलमहासेठ जुलसा जि स्वयं थः हे खः ।

५. तण्डुलनाळि जातक

“किमघति तण्डुलनाळिका...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लाल उदायीयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् आयुष्मान् मल्लपुत्र दक्व सङ्घया भोजन-प्रबन्धक (भत्तुदेसक) खः । सुथे वसपोलं भोजनया शलाका इना बिइबले लाल उदायी स्थविरयात गुबले बांलागु भोजन चूलाइसा गुबले बांमलागु भोजन चूलाइगु जुया च्वन । वयात बांमलागु भोजन चूलाइखुन्हु भोजनया शलाका इनिबले वं ल्वापु थइगु जुया च्वन । अले वं धाइ - “छु दब्बं जक शलाका इने सःगुला जिमिसं मसःला ?” शलाका इनाच्वंथाय् वया ल्वाःवसेलि वयात हे शलाका (कथि) द्वं न्ह्योने तया “हन्त ! का, छं हे इना ब्यु” धका धाल । उखुन्हुया दिननिसें वं सङ्घया भोजनयागु शलाका इनेगु यात । इना ब्युगु इलय् थ्व खँ वं मस्युगु जुया च्वन- “थ्व बांलागु भोजनया शलाका खः, थ्व बांमलागु खः । हानं थुलि वर्ष दुपिं भिक्षुपित बांलागु भोजन बियेधुन, थुलि वर्ष दुपिं भिक्षुपित बांमलागु भोजन बियेधुन धयागु खँ नं मस्युगु जुया च्वन । थुलि वर्ष तकया दुनेयापित धका चिं तयेधुंका नं थुलि वर्ष तकयापित बियेधुन धका सिइकेगु ह्याउ मदुगु जुया च्वन । भिक्षुपिनिगु थाय्या बारे, “थुगु थासय् थुलि दँ दुपिं भिक्षुपिं च्वना बिज्याहुँ, थुगु थासय् थुलि दँ दुपिं च्वना बिज्याहुँ” धाधां बैय् अथवा पःखालय् ध्वः सालीगु जुया च्वन । कन्हेखुन्हु शलाका भोजन इनेगु थासय् भिक्षुपिं (मिहग स्वया) कम जुइगु अथवा अप्वः जुइगु जुया च्वन । भिक्षुपिनिगु ल्याः कम जुइवं ध्वः क्वय् कुहाँ वइ, अप्वः जुइवं च्वय् । वं सीमायागु वास्ता मयासे ध्वःया चिं अनुसार शलाका इना बिइगु यात । अले वयात भिक्षुपिसं धाइ - “आयुष्मान् लाल उदायी ! ध्वः च्वय् थहाँ वंसा क्वय् कुहाँ वंसां बांलागु भोजन दये धुंकूपिं भिक्षुपिं थुलि वर्ष तकयापिं खः, अले बांमलागु भोजन दयेधुंकूपिं थुलि दँयापित खः ।” (लाल उदायी) इवके जुया धाइ - “यदि अथे खःसा थ्व ध्वः साला तयागु छु यायेत ? जिं छिभिगु खँ विश्वास याइम्ह धका च्वना ला ? जि ला ध्वःयात विश्वास याइम्ह खः ।”

अनंलि न्हूपिं भिक्षुपिसं व श्रामणेरपिसं वयात शलाका इना बिउबले छ भिक्षुपिनिगु लाभय् हानी याना बिइम्ह खः । छं शलाका इनेमसः । “थनं पिहाँ हुँ” धका धया शलाका इना बिइगु थासं पितिना छवत । उगु इलय् शलाका इना बिइगु थासय् तःसकं हल्ला जुल ।

उगु हल्ला ताया शास्तां आनन्दयाके न्यना बिज्यात - “आनन्द ! शलाका इनेगु थासय् तःसकं हल्ला जुया च्वन । थ्व छुकिया सः ?” स्थविरं तथागतयात थ्व खँ बित्ति यात ।

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “आनन्द ! थःगु मूर्खताया कारणं लालूदायी आः थुगु जन्मय् जक मेपिनिगु हानि याःगु मखु, न्हापा नं थ्वं अथे हे याःगु दु ।” (आनन्द) स्थविरं थुगु खँ स्पष्ट यायेया नितिं प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापाया इलय् काशी राष्ट्रया वाराणसी नगरय् ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् भीमह बोधिसत्त्व उम्ह जुजुया अर्धकारक (मू कोछिइम्ह) खः । वं किसि, सल, मणि, लुं आदिया मूल्य निश्चित याना वस्तुया थुवातय्त वस्तुया उचित मू बिइगु जुया च्वन । परन्तु जुजु जुलसा लोभीम्ह खः । वं लोभी स्वभाव जूगुया कारणं बिचाः यात - “यदि ध्वयात अर्धकारकया ज्या याका तल धाःसा याकनं हे जिगु छेयागु (लाय्क्यागु) धन फुना वनी । उकिं सुं मेम्हसित अर्धकारक तये माल ।” वं इयाः चाय्का लाय्क्या चुकय् स्वःबले छम्ह लोभीम्ह, मूर्खम्ह, ध्वाढम्ह मनूयात अनं वना च्वंगु खना बिचाः यात - “थ्वं जित मू चिनेगु ज्या याना बिये फइ ।” अले वयात सःतके छ्वया न्यन - “अय् ! छु छं जिमिगु मू तयेगु ज्या याये फु ला ?”

“महाराज ! याये फु ।” जुजुं थःगु धनया रक्षाया नितिं उम्ह मूर्खम्ह मनूयात अर्धकारकयागु ज्याय तया बिल । उगु इलनिसें उम्ह मूर्ख अर्धकारकं किसि, सल आदिया मू कोछिइगु इलय् मू यक्व क्वापाला मनय् वक्क धया कम मूल्य तयेगु यात । उगु पद तःसकं इज्जत दुगु जुया वं गुलि धाल उलि हे उगु वस्तुया मूल्य जुइगु जुया च्वन ।

उगु इलय् छम्ह उत्तरापथिक सल व्यापारी न्यासः सलत ज्वना वल । जुजुं उम्ह मनूयात सःतके छ्वया सलतय्गु मू तयेके बिल । वं न्यासः सलतय्गु मू ‘छगू तण्डुलनालिका’ कोछित । अले सल व्यापारीयात छगू तण्डुलनालिका बिया छ्व” धका धया सलत जुजुया लाय्कुलि च्वंगु सलगलय् यंका तये यंकल । सल व्यापारी पुलांम्ह अर्धकारकयाथाय् वना ‘थ्व खँ’ कना आः छु याये माली धका सल्लाह काःवन ।

वं लिसः बिल - “थुम्ह मनूयात घूस बिया वयात थये धा - “जिमिगु सलतय्गु मू छगू तण्डुलनालिका जुल धका ला जिमिसं सिल, आः जिमित बिइगु तण्डुलनालिकाया मू गुलि वं ? छु छपिसं जुजुया न्ह्योने च्वना, तण्डुलनालिकाया मूल्य थुलि वं धका धया बिज्याये फुला ? धका न्यं । यदि वं धाये फु धाःसा वयात ब्वना जुजुयाथाय् वा । जि नं अन वये ।”

सल व्यापारी “ज्यू” धया बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना अर्धकारकयात घूस बिया व खँ धाल । वं घूस नयेधुंका धाल - “ज्यू, जिं छाया धाये मफै, तण्डुलनालिकाया मू जिं धया बि हे बिये नि ।” “अथेसा लाय्कुलि वने नु” धया वयात ब्वना जुजुयाथाय् वन । बोधिसत्त्व व मेमेपिं आपालं अमात्यपिं नं वल ।

सल व्यापारीं जुजुयात प्रणाम याना धाल - “सरकार ! सलतय्गु मू ला छगू तण्डुलनालिका धका सिल । आः अर्धकारकयाके छगू तण्डुलनालिकाया मू गुलि वं धका न्यना बिज्याहूँ ।”

जुजुं रहस्य मस्यगुलिं न्यन - “अय् अर्धकारक ! न्यासः सलतय्गु मू गुलि वं ?

“सरकार ! तण्डुलनालिका ।”

“अय् ! न्यासः सलतय्गु मूल्य तण्डुलनालिका खःसा उगु तण्डुलनालिकाया मू गुलि वं ?” उम्ह मूर्खं लिसः बिल - “तण्डुलनालिकाया मूल्य दुने व पिनेया (दक्व) वाराणसी ।”

(न्हापां ला) जुजुया पक्ष लिना न्यासः सलतय्गु मूल्य छगू तण्डुलनालिका मू तःगु खः । आः सल व्यापारीयाके घूस नया गुगु तण्डुलनालिकाया मू दुने पिने (दक्व) वाराणसी याना बिल ।

“किमग्घति तण्डुलनालिकायं, अस्सान मूलाय वदेहि राज ।
वाराणसिं सन्तरबाहिरं, अयमग्घति तण्डुलनालिका’ति” ॥

“राजन् ! सलतय्गु मू वंगु थुगु तण्डुलनालिकाया गुलि मू वंगु खः ? थुगु तण्डुलनालिकाया मूल्य दुने पिने (दक्कं) वाराणसी छगुलिं न्यायेत गाः ।”

ध्व खें न्यना अमात्यपिसं लापा थाना न्हिला धाल - “जिमिसं थौतक पृथ्वी व राज्यया मू अमूल्य धका सम्भे जुया च्वनागु खः । थपाय्धंगु राज्यसहितगु वाराणसीया मूल्य केवल छगू तण्डुलनालिका मात्र खनि । अहो ! मूल्य तःम्हसिया प्रज्ञा ! थुलि समयतक थुम्ह अर्धकारक गन वना च्वन ? भीम्ह जुजु हे थुकिया नितिं योग्य मजू ।

उगु इलय् जुजु मछाल । उम्ह मूर्खम्हसित लिकया बोधिसत्त्वयात हे अर्धकारकया पदय् तल । बोधिसत्त्व नं कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह ध्वाढःम्ह, मूर्खम्ह अर्धकारक (आःयाम्ह) लालूदायी खः । बुद्धिमान्म्ह अर्धकारक जुलसा जि हे खः ।

- * -

६. देवधम्मजातक

“हिरिओत्तप्पसम्पन्ना...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह यक्व सामान मुंका तःम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं थः प्रव्रजित जुइन्ह्यो थःया नितिं परिवेण, अग्निशाला, भण्डागार दय्का उगु भण्डागारय् घ्यः, जाकि आदि जायक तथा प्रव्रज्या ग्रहण यात । अले (थः) प्रव्रजित जुइधुंका वं थः नोकरत सःता (इमिपाखें) थःत यत्थे भोजन दय्के बिया नया च्वन । वयाके सामानत यक्व दुगु जुया च्वन । बहनि छपू चीवर पूसा न्हिनय् मेगु हे चीवर पुनिगु जुया च्वन । बहनिया नितिं लासाफांगा व न्हिनेसिया नितिं मेगु लासाफांगा दुम्ह खः । व विहार लिक्क छथाय् याउँक च्वना च्वन ।

छन्हु वं चीवर, लासाफांगा, आदि पिकया परिवेणय् हया निभालय् पाये हयातल । उगु इलय् जनपद (देश) यापिं आपालं भिक्षुपिं शयनासन स्वस्वं चाःहिला परिवेणय् थ्यंकः वल । इमिसं आपालं चीवरादि परिष्कारत खना न्यन - “थुपिं सुयागु खः ?” वं लिसः बिल - “आयुष्मान्पिं ! थुपिं फुक्कं जिगु हे खः ।”

“आयुष्मान् ! थ्व चीवर, थ्व नं चीवर, थ्व फांगा थ्व नं फांगा, थ्व लासा थ्व नं लासा - थुपिं दक्कं छंगु हे खः ला ?”

“खः, थुपिं दक्वं जिगु हे खः ।”

“आयुष्मान् ! भगवान् बुद्धं (आपालं आपा) स्वपु चीवर (तयेगु) यागु आज्ञा बिया तथा बिज्यागु जुल । थुजागु लोभ मदुगु बुद्धया धर्मय् प्रव्रजित जुया नं छं थुलिमच्छ सामान तथा तयेगु ला ? नु, छंत भगवान् बुद्धयाथाय् ब्वना यंके नु” धया वयात शास्तायाथाय् ब्वना यंकल ।

शास्तां खना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छ्वाय् जबरजस्तिं थुम्ह भिक्षुयात ब्वना हयागु ?”

“भन्ते ! थुम्ह भिक्षुं यक्व वस्तु मुंका तल, यक्व सामान तथा तल ।”

“भिक्षु ! छु छं धात्थे यक्व सामान मुंका तयागु खः ला ?”

“खः, भन्ते ! धात्थे खः ।”

“भिक्षु ! छुया नितिं बहुभाण्डिक जुयागु ? छु जिं निर्लोभता, संतोष, एकान्त चिन्तन व अभ्यासयागु प्रशंसा यानागु मखुला ?”

शास्तायागु खं न्यना उम्ह भिक्षु तंम्वय्का धाल - “अथेसा ज्यु ! आवलि जि थुकथं च्वने” धया चीवर त्वःता सभाय् दथुइ केवल अन्तरवास छपु जक पुना दना च्वन ।

अनलि शास्तां वयात खं थुइकेत न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छं जल राक्षसयागु जन्मय् लज्जा व भय कया भिंनिदं तक च्वनाम्ह मखुला ? अथेसा हानं आः थुजागु गौरवपूर्णगु बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुया नं छु छु कारणं प्यंगू परिषदया दथुइ च्वना पुना तयागु चीवर त्वःता, लज्जा-भय मदुम्ह जुया च्वनागु ?”

वं शास्तायागु वचन न्यना, लज्जा व भय दुम्ह जुया चीवर पुना शास्तायात वन्दना याना छ्खेलिकक फेतुत । भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके उगु खं कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु लुकुबिना च्वंगु खं प्रकट याना बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी नगरय् ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया महारानीया कोखं जन्म ग्रहण यात । नामकरणया दिनय् वयागु नां महिंसासकुमार तल । व न्यासि जुया म्हितः जुइ सःबले जुजुयात मेम्ह काय् छम्ह नं दत । वयागु नां चन्द्रकुमार तल । व म्हितः जुइ सःबले वया (बोधिसत्त्वया) मां सित । जुजुं मेम्ह महारानी दयकल । व जुजुया यःम्ह त्वःम्ह खः । जुजुया व लिसे सहवासं वयापाखे छम्ह काय् दत । वयागु नां सूर्यकुमार तल । जुजुं काय्मचा खना लयताया धाल - “भद्रे ! छंम्ह काय्यात वर बिये ।” लानिं ‘इच्छा दइबले काये’ धया वरयात थाति तल । (हानं) थः काय् तःधिक जुइवं लानिं जुजुयात धाल - “छपिसं काय् बूबले जित वर बिया बिज्यागु दु, आः जिमि काय्यात राज्य बिया बिज्याहूँ ।”

“प्रज्वलित अग्निपुञ्ज समान जहाँ थीपिं जिमि निम्ह काय्पिं दु । (इमित त्वःता) छंम्ह काय्यात राज्य बिये फइ मखु” धया जुजुं अस्वीकार यात । परन्तु लानिं बार बार याचना याना च्वंगु खना जुजुं बिचाः यात - “थ्व जिमि काय्पिनिगु मभिंगु मती तये फु ।” (उकिं) काय्पित सःता धाल - “तात ! जिं सूर्यकुमार बूबले वर बिया तयागु दु । आः वया मामं राज्य फवना च्वन । जिं वयात बिये मास्ति मवः ।

परन्तु मिसाजाति पापी जुइयः, वं छिभिगु मभिंगु मती तये फु । उकिं आः छिपिं जंगलय् वना च्वं हूँ, जि सिइधुंका थःगु कुल परम्पराकथं (थुगु) नगरय् राज्य या ।” (थुलि धया) ख्वख्वं कुमारपिनि छचनय् चुप्पा नया (इमित जंगलय्) छ्वया बिल ।

बौयात प्रणाम याना राजदरबारं कुहाँ वया च्वंगु इलय् इमित सूर्यकुमारं खन । वं नं खँ सिइकल । “जि नं दाइपिं लिसे वनेगु” धका व नं इपिं नापं पिहाँ वन ।

इपिं हिमालयय् दुहाँ वन । बोधिसत्त्वं लं चिला छमा सिमाक्वय् च्वना सूर्यकुमारयात सःता धाल – “तात सूर्य ! थुगु पुखुली वना, अन मोल्हुया, लः त्वना जिमित नं त्वनेया नितिं पलेस्वाँ हलय् लः तया ज्वना वा ।” उगु पुखू कुवेरं (वैश्रवणं) छम्ह जलराक्षसयात बिया तःगु जुया च्वन । कुवेरं उम्ह राक्षसयात देवधर्म स्पूपिं बाहेक मेपिं न्ह्यांम्ह हे पुखुली कुहाँ वइपिं छंगु नसा जुइ, पुखुली कुहाँ मवःपिं छंगु नसा जुइ मखु धका अधिकार बिया तःगु जुया च्वन ।

अबलेनिसें उम्ह राक्षसं पुखुली कुहाँ वःपिकें देवधर्म न्यनिगु खः । गुम्हसिनं मस्यू वयात नइगु खः । सूर्यकुमार उगु पुखुली वन । वं बिचाः मयासे पुखुली वन । राक्षसं वयात ज्वना न्यन – “छं देवधर्म स्पूला ?”

वं लिसः बिल – “स्पू, चन्द्रसूर्य देवधर्म खः ।”

“छं देवधर्म धयागु मस्यू” धया वयात थःगु वासस्थानय् यंका तल । बोधिसत्त्वं ताउ जायका नं मवसेलि चन्द्रकुमारयात छवत । राक्षसं वयात नं ज्वना न्यन – “छं देवधर्म स्पूला ?” “स्पू, प्यंगू दिशा देवधर्म खः ।” राक्षसं ‘छं देवधर्म धयागु मस्यू’ धया वयात नं ज्वना अन हे तये यंकल ।

व नं ताउतकं मवयेवं “छुं आपद् विपत् जुल जुइमाः” धका मती तया बोधिसत्त्व थः हे अन वन । इपिं वना च्वंगु पलाखाँय् खना “थुगु पुखू राक्षसयात अधिकार बिया तःगु जुइमाः (धका) मती तया तलवार पिकया दना च्वन । जलराक्षसं बोधिसत्त्व लखय् कुहाँ मवःगु खना जंगलय् ज्या याइम्ह मनूया रूप धारण याना बोधिसत्त्वयाके न्यन – “भाजू ! लय् वया त्यानुचाम्ह छ पुखुली कुहाँ वना, मोल्हुया, लः त्वना, दं नया स्वाँ धारण याना सुखपूर्वक (न्ह्योने) छाया मवनागु ?”

बोधिसत्त्वं वयात खना मती तल ‘थ्व व हे राक्षस जुइमाः’ अले थ्व सिइका वयाके न्यन – “छुं हे जिमि किजापित ज्वना तयागु खः ला ?”

“खः, जिं ज्वना तयागु दु ।”

“छु कारणं ?”

“थुगु पुखुली कुहाँ वइपित नयेगु जित अधिकार दु ।”

“छु दक्वसितं अधिकार दु ला ?”

“गुम्हसिनं देवधर्म स्पू, इपिं बाहेक मेपिं सकसितं नयेगु अधिकार दु ।”

“छु छं देवधर्म सिइके यः ला ? यदि यःसा जिं छंत देवधर्म कना बिये ।”

“अथेसा कं, जिं न्यने ।”

“जिं देवधर्म कनेत तयार दु, परन्तु जिगु म्ह सफा मज्जिन ।”

राक्षसं बोधिसत्त्वयात मोल्हुइकल । भोजन याकल । लः त्वंकल । स्वाँ धारण याकल । सुगन्धित लेपं बुइका बिल । अनंलि अलंकृत मण्डपया (दबुया) दथुइ आसन तया बिल । बोधिसत्त्वं आसनय् फेतुना,

राक्षसयात तृतिक्वय् फयेतुइका “अथेसा, देवधर्म बांलाक ध्यान तथा, न्हाय्पं बिया न्यं” धया थुगु गाथा धाल -

“हिरिओत्तप्पसम्पन्ना, सुक्कधम्मसमाहिता ।
सन्तो सम्परिसा लोके, देवधम्माति बुच्चरे’ति” ॥

“थुगु लोकय् लज्जा (मभिंगु दुश्चरित्र ज्या यायेत, खँ ल्हायेत मछालेगु) व भय (मभिंगु दुश्चरित्र ज्या यायेत, खँ ल्हायेत ग्यायेगु) दुपिं कुशल शुक्ल धर्म सम्पन्न, शान्त व सत्पुरुषपिंत देवधर्म दुपिं धाइ ।”

यक्ष थुगु धर्मदेशना न्यना लय्ताल । अले बोधिसत्त्वयात धाल - “पण्डित ! जि छ खना लय्ताल । छम्ह किजायात लित बिये । (धा) गुम्ह किजायात हये ।”

“चिधिकम्ह किजायात हति ।”

“पण्डित ! छं देवधर्म सि जक स्यू । उगु अनुसारं आचरण याये मसः ।”

“गुकथं (छु कारणं) ?

“छाय्किं छं थकालिम्ह किजायात त्वःता वयासिबे चिकिधिकम्ह किजायात फ्वना तःधिकम्हसियागु गौरव मतः ।”

“यक्ष ! जिं देवधर्म स्यू अले उकिया अनुसारं आचरण नं याये सः । थ्व हे किजाया कारणं जिमिसं थुगु बनय् प्रवेश याना । थ्वयागु हे कारणं जिमि पिता (महाराज) याके थ्वया मामं राज्य फ्वन । जिमि पितां वयात वर मब्यूसे जिमिगु रक्षाया नितिं जिमित वनवासयागु आज्ञा बिल । उकिं थुम्ह कुमार लित व्वना मयंकूसे जिपिं जक लिहाँ वन धाःसा, ‘वयात जंगलय् छम्ह यक्षं नल’ धका धयां सुं नं पत्याः जुइ मखु । उकिं हे जिं, निन्दाया भयं भयभीत जुया, थ्वयात हे फ्वनागु खः ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं वयात धाल - “सौम्य ! छ थःगु न्हापायागु मखुगु (पाप) कर्मया कारणं मेपिनिगु हि, ला नइम्ह यक्षया योनी जन्म जुल । आः हानं नं पापकर्म हे याना च्वन । थुगु पापकर्म नरक आदिपाखें त्वःतकी मखु । (उकिं) आर्वलिं छं पापकर्म त्वःता पुण्य (कुशल) कर्म या ।” (थुकथं) बोधिसत्त्वं उम्ह यक्षयात दमन यात । उम्ह यक्षयात दमन याना व हे यक्षयात पाः तथा अन हे च्वं च्वन ।

छन्हु नक्षत्र स्वबले बौम्ह सिइगु खँ सिइका यक्षयात नापं व्वना इपिं वाराणसी थ्यंकः वन । राज्य ग्रहण याना चन्द्रकुमारयात उपराज अले सूर्यकुमारयात सेनापतिया पद प्रदान यात । यक्षया नितिं रमणीय थासय् मन्दिर (आयतन) दय्के बिया वयात भिंगु स्वाँमाः, भिंगु स्वाँ, भिंगु भोजन दइगुकथं व्यवस्था याना बिल । धर्मानुसार राज्य यायां व कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्यया अन्तय् वसपोलं भिक्षुपिंत स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित याना बिज्यात । सम्यक्सम्बुद्धं बाखँ निगुलिं कना, तुलना याना, जातकया सारांशया स्वापू क्यना बिज्यात ।

उगु इलय् लखय् च्वनिम्ह राक्षस बहुभाण्डिक भिक्षु खः । सूर्यकुमार (थुगु इलय्) आनन्द खः । चन्द्रकुमार सारिपुत्र खः । अले महिसासकुमार धयाम्ह तःधिकम्ह दाजु जुलसा जि हे खः ।

७. कडुहारि जातक

“पुत्तो त्याहं महाराज...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् वासभ खत्तिय (क्षत्रिय) यागु बाखेंया वारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वासभ खत्तियया कथा भिंनिगू निपात (परिच्छेद) य् भद्रसाल जातक (जा. नं. ४६५) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

महानाम शाक्यया नागमुण्डा धयाम्ह दासीया कोखं छम्ह म्हचाय्मचा दत । (लिपा व) कोशल जुजुया महारानी जुल । वयापाखें जुजुयात काय् छम्ह दत । परन्तु जुजुं उम्ह लिपा दासी (या म्हचाय्मचा) धयागु खें सिइका वयात व वया काय् विडूडभयात नं उगु थासं च्युत यात । निम्हं छेंय् दुने हे तया तल । शास्तां थुगु खें सिइका बिज्याना न्यासः भिक्षुपिं व्वना सुथे हे जुजुया निवासस्थानय् बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । अले न्यना बिज्यात – “महाराज ! वासभ खत्तिया सुया म्हचाय् खः ?”

“भन्ते ! महानामया ।”

“अले (थन) वया सुयाम्ह जहान जुल ?”

“भन्ते ! जिमिम्ह ।”

“महाराज ! थुम्ह, जुजुया म्हचाय् जुजुयाम्ह जुल । जुजुया पाखें हे थ्वया काय् दत । उम्ह काय्मचा छु जुया बौया राज्यया उत्तराधिकारी मजुल ? न्हापा न्हापा जुजुपिसं सिं कुबिइम्ह मिसालिसे घौ पलखया सहवासं दुम्ह काय्यात राज्य ब्यूगु दु ।”

जुजुं भगवान् बुद्धयाके उगु खें बांलाक कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु लुकु विना च्वंगु खें आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी नगरय् ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् जुजु तःधक समारोह न्यायका उद्यानय् वन । वं अन पुष्प फलयागु इच्छा याना चाःहिला च्वन । उगु इलय् उद्यानयागु बनखण्डय् म्ये हाहां सिं माला जुया च्वम्ह मिसा छम्हसित खन । वयाप्रति आसक्त जुल । जुजुं वलिसे सहवास यात । व हे इलय् बोधिसत्त्व वयागु कोखय् च्वंवल । वयागु कोख वज्रयागु भारीथें भयातुल । वं प्वाथय् दुगु सिइका जुजुयात धाल – “देव ! जि गर्भवती जुल ।” जुजुं वयात अंगू छपा बिया धाल – “यदि म्हचाय् बुल धाःसा थ्व (अंगू) मिया मचायात लह्यु । काय् बुल धाःसा अंगू ज्वना वयात व्वना जिथाय् वा ।” थुलि धया जुजु वन । गर्भ परिपक्व जुइवं बोधिसत्त्व जन्म जुल । बोधिसत्त्वं उखे थुखे व्वाय् वना म्हिता च्वनिबले गुलिं गुलिसिनं धाइगु “बौ मदुम्ह मचां जिमित दाल ।” थ्व खें न्यना बोधिसत्त्वं मांयाथाय् वना न्यंवन- “मां ! जिमि बौ सु खः ?”

“तात ! छ वाराणसी जुजुया काय् खः ।”

“मां ! छु उकिया दसी (प्रमाण) दु ला ?”

“तात ! ‘यदि म्हचाय् बुल धाःसा थ्व मिया मचायात लह्यु । काय् बुल धाःसा अंगू ज्वना छंत व्वना जिथाय् वा’ धया थ्व अंगू छपा बिया थकूगु दु ।”

“मां ! यदि थथे खःसा, जित छाया् बौयाथाय् मयंकाःगु ?”

वं थःम्ह काय्यागु बिचाः सिइका लाय्कु धवाखाय् वना जुजुयात धाय्के छवल । जुजुं सःतका हयेवं व वना जुजुयात वन्दना याना धाल – “देव ! थ्व छपिनि काय् खः ।”

जुजुं म्हस्यूसा नं सभाय् लज्जायागु कारणं धाल – “थ्व जिमि काय् मखु ।”

“देव ! थ्व छपिनिगु अंगू खः । थुकियात म्हसीका बिज्याहूँ ।”

“थ्व अंगू नं जिगु मखु ।”

“देव ! आः ला जिके सत्यक्रिया छगू बाहेक मेगु दसी (साक्षी) मंत । ‘यदि थुम्ह मचा छपिनिपाखें दुम्ह खः धयागु जूसा थ्व आकाशय् थाना च्वनेमा, मखुसा भूमी कुतुं वया सिइमाः’ धया वं बोधिसत्त्वयात त्तिं ज्वना आकाशय् वांछवल । बोधिसत्त्व आकाशय् मुलपतिं छयाना फेतुना नायुगु सलं पितृधर्म (बौया कर्तव्य) कथं थुगु गाथा धाल –

“पुत्तो त्याहं महाराज, त्वं मं पोस जनाधिप ।
अज्जेपि देवो पोसेति, किञ्च देवो सकं पज’न्ति” ॥

“महाराज ! जि छपिनि काय् खः । छपिसं जित पालन याना बिज्याहूँ । देव ! छपिसं ला मेपिंत नं पालन पोषण याना बिज्याइ धाःसा थः हे सन्तानयात छाया् पालन पोषण मयायेगु ?”

जुजुं बोधिसत्त्व आकाशय् च्वना थुकथं धर्मोपदेश याःगु न्यना ल्हाः चकंका धाल – “तात ! वा । जिं हे पालन याये । जिं हे लही । (अले मेपिं द्रलद्रसिनं) द्रलंद्रः ल्हाः चकंकल । बोधिसत्त्व मेपिं सुयांगु ल्हातय् मवंसे (कुहाँ वया) जुजुया ल्हातय् कुहाँ वया जुजुया मुलय् फेतुत । जुजुं वयात उपराजा घोषणा याना मांम्हसित महारानी (अग्रमहिषी) याना बिल । बौ मदयेवं व काष्टवाहन जुजुया नामं धर्मपूर्वक राज्ययागु सञ्चालन याना (थःगु) कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां कोशल जुजुयात थुगु धर्मोपदेश न्ह्यथना बाखें निगुलिं कना बिज्यासे तुलना याना जातकयागु साराशं पिकया क्यना बिज्यात । उगु इलय् मां महामाया खः । बौ शुद्धोदन खः । अले काष्टवाहन जुजु जुलसा जि हे खः ।

८. गामणि जातक

“अपि अतरमानानं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्योगहीनम्ह (अलसिम्ह) भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः । थुगु जातकयागु वर्तमान कथा व अतीत कथा निगुलिं भिंछ्छ्गूगु निपात (परिच्छेद) यागु संवर जातक (जा. नं. ४६२) सं वइतिनि । उगु जातकय् दुगु व थुकी दुगु बाखें उत्थें च्वं अथे नं गाथा धाःसा फरक खने दु ।

बोधिसत्त्वयागु उपदेश माने याना सच्छिम्ह दाजुपिंमध्ये दकले चिधिकम्ह जुल नं गामणिकुमार सच्छिम्ह दाजुपिनि दथुइ स्वेतछत्रया क्वय् सिंहासनय् आरुढ जुल । थःगु यशरूपी धनयागु बारे विचार यायां, ‘जिगु थुगु यशरूपी धन, जित थःम्ह आचार्ययापाखें दुगु खः’ धका सन्तुष्ट-चित्त तया थुगु उदान (प्रीति वाक्य) प्रकट यात -

“अपि अतरमानानं, फलासाव समिज्जति ।
विपक्कब्रह्मचरियोस्मि, एवं जानाहि गामणी’ति” ॥

“हथाये मचासे च्वनिम्हसिया इच्छा याःगु फल पूरा जुइ । गामणि ! छं थथे सिइका का, जि पूर्ण ब्रह्मचारी खः ।”

वं राज्य प्राप्त याना न्हेन्हु च्यान्हु लिपा वया सकल दाजुपिं थथःगु छेंय् लिहां वन । गामणि राजां धर्मानुकूल राज्य सञ्चालन याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु अन्तय् (उम्ह) अलसिम्ह भिक्षु अर्हतपदय् प्रतिष्ठित जुल । शास्ता बाखें निगुलिं कना, तुलना याना, जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात ।

उगु इलय् याम्ह उद्योगहीनम्ह गामणि आःयाम्ह उद्योगहीन भिक्षु खः । आचार्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

९. मघदेव जातक

“उत्तमङ्गरुहा मय्हं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् महाभिनिष्क्रमणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः । महाभिनिष्क्रमण च्वय् निदानकथासं कना वये धुनागु जुल ।

वर्तमान कथा

उगु इलय् भिक्षुपिं फेतुना बुद्धयागु गृहत्याग (महाभिनिक्रमण) या बारे प्रशंसा याना च्वन । शास्तां धर्मसभाय् बिज्याना बुद्धासनय् फेतुना भिक्षुपिंत सम्बोधन याना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छिमि छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“भन्ते ! मेगु खँ मखु, छपिनिगु अभिनिक्रमणया बारे प्रशंसा याना च्वनागु खः ।”

“भिक्षुपिं ! तथागतं आः जक अभिनिक्रमण याःगु मखु, न्हापा नं याना वयागु दु ।”

भिक्षुपिंसं भगवान् बुद्धयात उगु खँ बांलाक कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मया त्वःमने धुंकूगु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा विदेह राष्ट्रया मिथिला नगरय् मघदेव धयाम्ह धार्मिक जुजु छम्ह दु । वं चय्प्यद्वः दैतक बालक्रीडा (मचा जुया म्हितल) यात । अनं चय्प्यद्वः दैतक उपराज जुया अनलि महाराज जुल ।

ताःकाल लिपा जुजुं छन्हु थःम्ह नौ (कप्पक) यात धाल - “सौम्य कप्पक ! गुबले जिगु छचनय् तुयुगु सँ खने दइ, अबले जित धा निहं ।” नौनं यक्व यक्व समय लिपा छन्हु जुजुया सँ खाःबले हाकुसे प्वालप्वालां च्वंगु छचनय् तुयुगु सँ छपु खन । अले जुजुयात निवेदन यात - “देव ! छपिनिगु छचनय् छपु तुयुगु सँ खने दया च्वन ।”

“अधेसा, सौम्य ! उगु तुयुगु सँ लिना जिगु पाः ल्हातय् तया ब्यु ।”

थये धायेवं नौनं लुंयागु चिम्तां तुयुगु सँ पुया पाः ल्हातय् तया बिल । उगु इलय् जुजुया चय्प्यद्वः दै आयु ल्यं दनिगु जुया च्वन । तुयुगु सँ खनेवं जुजुयात यमराज न्ह्योने दं वःथे च्वन, अथवा व्हाना व्हाना च्याना च्वंगु कुटिइ दुने च्वना च्वनागुथे जुया वयागु चित्त उद्विग्न जुल । वं बिचाः यात - “मूर्ख मघदेव ! तुयुगु सँ बुयावल नं छं थःगु चित्तयागु खितियात परित्याग याये मफुनि ।” वं थुकथं तुयुगु सँ बुया वःगुलि बारम्बार बिचाः यायेवं वयागु नुगः क्वाना पुना वल । म्हं चःतिं प्यात । वसः प्याःगुलिं त्वये बहः जुल । वं ‘थौं हे जि पिहाँ वना प्रव्रजित जुइमाः’ धका निश्चय याना नौयात लाख (दाँ) आम्दानी वइगु गाँ बक्सिस बिया तःधिकम्ह काय्यात सःतके छवया धाल - “तात ! जिगु छचनय् तुयुगु सँ बुयावल । जि बुरा जुल । (आः) जिं मानुषिक (मनूया) भोग याये गात, आः जिं दिव्यभोगयागु लैपु माले माल । (थ्व) जिगु गृहत्याग (अभिनिक्रमण) या ई जुल । (आः) छं थुगु राज्ययात सञ्चालन या । जि प्रव्रजित जुया मघदेव आम्रवनय् च्वना योगाभ्यास (श्रमणधर्म) या वने ।”

थुकथं जुजुं प्रव्रज्या कायेगु इच्छा प्रकट यायेवं अमात्यपिं वया वयाके न्यंवल- “देव ! छपिं प्रव्रजित जुइ माःगु छु कारण खः ?” जुजुं तुयुगु सँ ल्हातय् तया अमात्यपिंत थुगु गाथा धाल -

“उत्तमङ्गरुहा मरुहं, इमे जाता वयोहरा ।

पातुभूता देवदूता, पब्बज्जासमयो ममा’ति” ॥

“ध्व जिगु आयुया हरण याइम्ह जिगु छचनय् तुयुगु सँ बुया वये धुंकल । थुम्ह देवदूत न्ह्योने ध्यंकः वये धुंकल । ध्व जिगु प्रव्रज्या जुइगु ई ध्यंकः वल ।”

थुलि (खँ) कना व हे दिनय् राज्य त्वःता ऋषिप्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया मघदेव धयागु आम्रवनय् च्वं वन । चय्प्यद्वः वर्षतक प्यंगू ब्रह्मविहार (मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षा-भावना) यागु भावना यायां ध्यानावस्थायात मत्वःतूसे सिना वनालि ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन । हानं अनं मिथिलाय् हे निमि धयाम्ह जुजुया रूपय् उत्पन्न जुल । अले वं थःगु नष्ट जुइ त्यंगु वंशयात न्ह्याकल । हानं व हे आम्रवनय् प्रव्रजित जुया ब्रह्मविहारयागु भावना याना हानं ब्रह्मलोकय् हे तुं उत्पन्न जुल ।

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! तथागतं आः थुगु जन्मय् जक महाभिनिष्क्रमण याना बिज्यागु मखु, न्हापा नं अभिनिष्क्रमण याना बिज्यागु दु” धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना प्यंगू (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । (उगु इलय्) गुलिं स्रोतापन्न जुल । गुलिं सकृदागामी जुल । गुलिं अनागामी जुल ।

थुकथं भगवान् बुद्धं थुपिं निपु बाखँ कना बिज्यासे तुलना याना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु इलय् नौ (आःयाम्ह) आनन्द खः । काय् (आःयाम्ह) राहुल खः । अले मघदेव जुजु ला जि हे खः ।

- * -

१०. सुखविहारि जातक

Dhamma Digital

“यच्च अज्जे न रक्खन्ती...” थुगु गाथा शास्तां अनूप्रिय नगरया लिक्क अनूप्रिय आम्रवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सुखपूर्वक विहार याना च्वंम्ह भदिय स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

सुखपूर्वक विहार याइम्ह भदिय स्थविर, खुम्ह क्षत्रियपिं व न्हेम्हम्ह उपालि (नौ) यागु प्रव्रज्याया इलय् प्रव्रजित जूपिंमध्ये छम्ह खः । इपिं (न्हेम्ह) मध्ये भदिय स्थविर, किम्बल स्थविर, भृगु स्थविर, व उपालि स्थविरपिं अर्हत्व प्राप्त यापिं खः । आनन्द स्थविर स्रोतापन्न (बुद्धया इलय् तक) जुल । अनुरुद्ध स्थविर दिव्यचक्षु लाभीम्ह जुल । देवदत्त ध्यान लाभीम्ह जुल । अनूप्रिय नगरतक खुम्ह क्षत्रियपिनिगु कथा खण्डहाल जातक (जा. नं. ५४२) स वइतिनि । आयुष्मान् भदिय राज्य याना च्वंगु इलय् थःगु सुरक्षार्थ अंगरक्षकत तया जुइमाः, अथे हे आपालं प्रकारयागु सुरक्षायागु प्रबन्ध याना जुइ माःगु खः । दरवारया तलय् च्वंसां, तःधंगु तःजागु खाताय् गोतुला च्वंसां, थः भयभीत जुइ माःगु खँ लुमका अले आः अर्हतपद प्राप्त याये धुंका न्ह्याथाय् वना च्वं वंसां नं थःत निर्भय जूगु खना लय्ता प्वंका धया जुइ- “अहो ! सुख ! अहो ! सुख !”

थ्व खँ न्यना भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयात विन्ति यात - “आयुष्मान् भदियं थः अर्हत जूगु धया जुल ।”

भगवान् बुद्धं आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! भदिय आः जक सुखपूर्वक विहार याःम्ह मखु, न्हापा नं थ्वं सुखविहार याना जूम्ह खः ।” भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके उगु खँ स्पष्ट यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु लुकु बिना च्वंगु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी नगरय् ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं छगू नां जागु तःधंगु कुलय् ब्राह्मण जुया जन्म जुल । कामभोगय् लिप्त जुया च्वंबले उकिया दुष्परिणाम (आदीनव) व वैराग्य (निष्कमण= निकाश) य् लाभ खंका भोगयात त्वःता हिमवन्त प्रदेशय् वना ऋषिपिनिगु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । वं च्यागू समापत्ति प्राप्त यात । वया ल्यूल्यू वःपिं अनुयायीपिं यक्व दु । न्यासः ला तपस्वीपिं जक हे दु । वर्षावास न्हयोने थ्यंकः वयेवं तपस्वीगणपिं ब्वना गामं गामय्, नगरं नगरय् चाचाः ह्युह्युं वाराणसी थ्यंक वया जुजुया आश्रित राजउद्यानय् वर्षावास यात । अन वर्षाया प्यला च्वना जुजुयाके विदा काःवन । जुजुं प्रार्थना यात - “भन्ते ! छपिं बुरा जुइ धुंकल । छपिं हिमवन्तय् विज्याना छु फाइदा ? शिष्यपित अन छवया छपिं (छम्ह) थन हे च्वना विज्याहूँ ।”

बोधिसत्त्वं थःम्ह मूलम्ह शिष्ययात न्यासः तपस्वीपित लःल्हाना धाल - “छ हूँ । छं इपिं ब्वना हिमवन्तय् च्वं हूँ । जि थन हे च्वने ।” (थुकथं) इमित छवया थः अन हे च्वन । वयाम्ह मूलम्ह शिष्य राज प्रव्रजितम्ह खः । वं आपालं तःधंगु राज्य त्वःता प्रव्रजित जुया कसिण परिकर्म (योगाभ्यास) याना च्यागू समापत्ति प्राप्त याःम्ह खः । हिमवन्तय् तपस्वीपिं नापं च्वना च्वच्वं छन्हु वं (थः) आचार्ययात दर्शन यायेगु इच्छां तपस्वीपित सःतके छवया धाल - “छपिं उत्कण्ठा मदुपिं जुया थन हे च्वना च्वं । जि आचार्ययात वन्दना याना लिहाँ वये ।” अले आचार्ययाथाय् वना वन्दना याना कुशलक्षेमया खँ न्यना छपा माला (सुख) लाया अन हे आचार्यया लिक्क गोतुला च्वन ।

उगु इलय् जुजु तपस्वीयात दर्शन यायेगु इच्छां उद्यानय् वना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । तपस्वीया शिष्य जुजु वःगु खना नं (थःगु थासं) दना मवं, गोतुला तुं ‘अहो ! सुख !, अहो ! सुख !’ धाधां उदान (प्रीतिवाक्य) प्रकट याना च्वन । जुजुं ‘थुम्ह तपस्वी जित खना नं दना मवं’ धका सुख मदय्का बोधिसत्त्वयात धाल - “भन्ते ! थ्व तपस्वीया प्वा जाय्क नये दु जुइमाः । उकिं हे ‘उदान’ हाहां सुखपूर्वक गोतुला च्वंगु जुइमाः ।”

“महाराज ! न्हापा थ्व तपस्वी नं छपिंथें जाःम्ह हे छम्ह जुजु खः । वं जिं राज्यश्रीयागु आनन्द कया च्वनाबले गुलिमछि शस्त्रधारी अंगरक्षकतय्सं जिगु सुरक्षा याना पाः तथा तःसां जित थुजागु सुख अनुभव याये मखं, धका बिचाः याना वं थःगु प्रव्रज्या सुखया बारे कया थुकथं उदान प्रकट याना च्वंगु खः ।”

थुलि धया बोधिसत्त्वं जुजुयात धर्मकथा कनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“यञ्च अञ्जे न रक्खन्ति, यो च अञ्जे न रक्खति ।
स वे राज सुखं सेति, कामेसु अनपेक्खवा’ति” ॥

“महाराज ! गुम्ह व्यक्तियात मेपिसं नं रक्षा मया: । गुम्ह व्यक्तिं मेपितं नं रक्षा मया: । व हे काम (वस्तुकाम व क्लेशकाम) य् आशा मदये धुंकूम्ह व्यक्ति जक अवश्यं सुखपूर्वकं दचने फइ ।”

जुजुं धर्मदेशना न्यना सन्तुष्ट जुया वन्दना याना थःगु राजदरबारय् लिहाँ वन । अले (उम्ह) शिष्य नं आचार्ययात वन्दना याना हिमवन्तय् लिहाँ वन । बोधिसत्त्व जक अने हे च्वच्चं ध्यानावस्थित जुया सिना वनेवं ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना बाखें निगुलिं कने सिधय्का तुलना याना जातकयागु सारांश कना बिज्यात । उगु इलय् शिष्य भद्रिय स्थविर खः । गणया नायो जुलसा जि हे खः ।

अपण्णक वर्ग वचाल ।

१. शील वर्ग

११. लक्खणमिग जातक

“होति सीलवत्तं अत्थो...” थुगु गाथा शास्तां राजगृहया लक्क वेलुवनय् बिज्याना च्वंगु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वतर्मान कथा

देवदत्तं भगवान् बुद्धयात स्यायेत स्वःगुया वृत्तान्तया खें खण्डहाल जातक (जा.नं. ५४२) स, धनपाल (किसि) छूवया (स्याके हःगु) वृत्तान्तया खें चूलहंस जातक (जा.नं. ५३३) स अले पृथ्वीस (देवदत्त) दुसुना वंगुया वृत्तान्तया खें भिस्वंगु निपात (परिच्छेद) स च्वंगु समुद्वाणिज जातक (जा.नं. ४६६) स वइतिनि ।

छगू इलय् देवदत्तं भगवान् बुद्धयाके न्याता वस्तु (खें)^{४७} स्वीकार याना बिज्यायेत प्रार्थना यात । न्याता खेंयात अस्वीकृत जुइवं वं सङ्गभेद याना न्यासः भिक्षुपिं व्वना गयाशीषय् च्वं वन । (छुं ई लिपा) गुलिं भिक्षुपिनि बुद्धि वल । थ्व खें सिइका बिज्यासे भगवान् बुद्धं (थः निम्ह) अग्रश्रावकपित आज्ञा जुया बिज्यात -

४७. सकलें भिक्षुपिं आजीवन आरण्यवासी जुइमाः, २. सिमा क्वय् च्वनिपिं (विहारय् मच्चनीपिं) जुइमाः, ३. पंसुकूलिक जुइमाः, ४. पिण्डपातिक (भिक्षां जक जीवन हनीपिं) जुइमाः व ५. शाकाहारी (ला मनइपिं) जुइमाः ।

“सारिपुत्र ! छिद्रिमि पासापिं न्यासः भिक्षुपिं देवदत्तयागु मतयात ययुका व लिसे वन । आः इमिके ज्ञां दत । छं तःमहमच्छिद्र भिक्षुपिं व्वना अन हूँ । इमित धर्मोपदेशद्वारा मार्गफलययागु बोध याका नापं व्वना हति ।” अनंलि वं अथे हे याना (गयाशीषय्) वन । अले वं इमित धर्मोपदेश याना मार्गफल अवबोध याका हानं छन्हु सूर्य उदय जूगु इलय् इपिं भिक्षुपिंत व्वना वेलुवनय् लिहाँ वल । वया सारिपुत्र स्थविरं भगवान् बुद्धयात वन्दना याना छखेलिकक दना च्वन । अबले भिक्षुपिसं स्थविरयागु प्रशंसा यायां भगवान् बुद्धयात थथे बिन्ति यात -

“भन्ते ! जिमि थकालिम्ह दाजु धर्मसेनापतिं (सारिपुत्रं) न्यासः भिक्षुपिसं चाःहुइका बिज्याबले गपायस्कं बांला ! देवदत्त धाःसा अनुयायीपिं (परिवार) मद्दुम्ह जुल ।”

“भिक्षुपिं ! ज्ञातिसंघया दथुइ च्वना सारिपुत्र (वःगु) आः जक बांलागु मखु, न्हापा नं शोभा दुगु खः । अले देवदत्त आः जक गण मद्दुम्ह जूगु मखु, न्हापा नं जूगु दु ।

भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयात उगु खँ प्रकट याना बिज्यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु लुकु बिना च्वंगु खँ प्रकट याना बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा मगध देशया राजगृह नगरय् छम्ह मगध जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व मृगयागु योनी जन्म जुल । तःधिक जुइवं द्वच्छिद्रम्ह मृगतयगु बथानलिसे जंगलय् बास याना च्वन । वया लक्षण व काल धयापिं निम्ह कार्यापिं दु । वं थः बुरा जुइवं धाल “तात ! जि आः बुरा जुइ धुंकेल । आः छिमिसं थुपिं मृग बथानयात बिचाः याना ति ।” थुलि धया छम्ह छम्ह काय्यात न्यासः न्यासः मृगत लःल्हाना बिल । उगु इलनिसें इपिं निम्हसिनं मृग बथां व्वना चाःहिला जुल । मगध देशय् बुई वा पिइगु दिनय्, बुई वा बाली सइगु इलय् जंगलय् मृगतयत् खतरा दइगु जुया च्वन । बुँ बाली नः वइपिं मृग, चलातयत् स्यायेत मनूतय्सं उखें थुखें गाः म्हुया, कंया बार तया, ल्वहैया यन्त्रत सजे याना, कूटपाश आदि बन्धन फेले याना तइगु जुया च्वन । (गुकिं) मृगत लाना सिइगु खः । बोधिसत्त्वं बुँ बाली पाके जूगु सिइका कार्यापिंत सःता धाल - “थ्व बाली पाके जुइगु ई खः । (थुगु समयय्) यक्व मृगतयत् स्याइगु बखत खः । जिपिं बुरापिं ला न्ह्याथे यानासां छथाय् च्वना दिं बिते याना च्वने । छिपिं जुलसा थथःपिं मृग बथां ज्वना बन जंगलय्, पर्वतय् वना च्वं हूँ, अले (अन च्वना) वा लये सिधयुका लिहाँ वा ।”

इमिसं बौयागु खँ न्यना ‘ज्यू’ (धया) थःपिनि अनुयायीपिं व्वना वन । इपिं लैय् वना च्वंगु इलय् लैय् लापिं मनूतय्सं “थुगु इलय् मृगत पर्वतय् वनिगु, थुगु इलय् पर्वतं कुहाँ वइगु” धयागु स्यूगु जुया च्वन । अले उखें थुखें सुपिले ज्यूथाय् सुपिला आपालं मृगतयत् स्याइगु जुया च्वन । काल (धयाम्ह) मृग थःगु मूढताया कारण, थ्व वनेगु ई खः वा मखु धयागु मस्यूगु कारण मृग बथानयात पूर्वाण्ह इलय् नं, सन्ध्या इलय् नं, बहनि चान्हे नं, अले सुथेयागु इलय् नं गांया ध्वाखालिकक जूसां पिहाँ वइगु जुया च्वन । न्ह्याथाय् जूसां खने दय्क च्वना च्वपिं वा सुपिला च्वपिं मनूतय्सं आपालं मृगतयत् स्याना बिल । थुकथं थःगु मूढताया कारणं (वं) आपालं मृगत स्याके बिया, तःसकं कम मृगत व्वना अरण्यय् दुहाँ वन । परन्तु पण्डित, व्यक्त, उपाय कुशल स्यूम्ह लक्षण (धयाम्ह) मृग ‘थुगु इलय् वनेमाः, थुगु इलय् वने मज्यू’ धयागु स्यूम्ह जुया च्वन । व गांया ध्वाखां मवं, न्हिने नं मवं, सन्ध्या इलय् नं मवं, सुथे नं मवं । मृग बथान व्वना बाचा इलय् वन ।

थुकथं छम्ह नं मृगया नाश मजुइक हे जंगलय् वन । अन प्यला च्वना वा लये सिधयका पर्वतं कुहाँ वल । काल मृग लिहाँ वःबले नं न्हापाथें याना लिहाँ वल । अले ल्यंदुपिं मृगत नं स्याके बिया याकचा जक लिहाँ वल । परन्तु लक्षण मृग थःगु बथानय् छम्ह हे नं मृगयात नोक्सानी मयाकुसे थःम्ह न्यासः मृगत च्वना माबौपिंथाय् (लिहाँ) वल । बोधिसत्त्वं निम्हं काय्पिं लिहाँ वःगु खना, मृग बथान लिसे खँलाबल्हा यायां थुगु गाथा धाल -

“होति सीलवतं अत्थो, पटिसन्धारवुत्तिं ।
लक्खणं पस्स आयन्तं, जातिसङ्घपुरक्खतं ।
अथ पस्ससिमं काळं, सुविहीनं व जातिभी’ति” ॥

“(सदाचारी) व श्रेष्ठ जीवन ब्यतीत याइपिनि उन्नति जुइ । ज्ञातिसंघया न्ह्यः न्ह्यः वया च्वंम्ह लक्षणयात स्व अले ज्ञातिसंघ मदय्क (याकचा) वया च्वंम्ह थुम्ह कालयात नं छिमिसं स्व ।”

थुकथं काय्यागु प्रशंसा यायां बोधिसत्त्वं आयुभर (म्हाना) च्वना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! ज्ञातिसंघया किजापिलिसे वःम्ह सारिपुत्र आः जक बांलाम्ह मखु, न्हापा नं बांलाम्ह हे जुल । अले देवदत्त आः जक गण मदुम्ह मखुसे न्हापा नं अजाम्ह हे जूगु खः ।” थुगु धर्मदेशनायात न्ह्यथना बाखें निगुलिं मिले याना, तुलना याना जातकयागु सारांश कना बिज्यागु जुल ।

उगु इलय् कालमृग (आःयाम्ह) देवदत्त खः वयागु परिषद् नं देवदत्त परिषद् खः । लक्षणमृग सारिपुत्र खः । वयागु परिषद् बुद्ध परिषद् खः । मांम्ह (आःयाम्ह) राहुलमाता खः । अले बौम्ह जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

१२. निग्रोधमिग जातक

“निग्रोधमेव सेवेय्य...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कुमारकाश्यपया मांयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः ।

वर्तमान कथा

व (कुमारकाश्यप स्थविरया मां) छम्ह महासम्पत्तिशाली सेठया म्हचाय् खः । अति स्वच्छ विचार, परिमार्जित संस्कार, अन्तिमशरीरधारी उम्ह मिसामचाया तुगलय् मुक्त जुइगु इच्छा, घलय् दुने च्याना च्वंगु मत प्रज्वलित जुया च्वंथें प्रज्वलित जुया च्वंगु जुया च्वन । ज्ञां दसेंनिसें वयागु मन गृहस्थी मवन । वं प्रव्रजित जुइगु इच्छा तथा मांबौयात धाःवन - “मांबापिं ! जि छेंय् च्वने मं मदु । जि मोक्षपाखे वनिगु बुद्धधर्मय् प्रव्रजित जूवने मं दु । छिकपिसं जित प्रव्रजित जुइत अनुमति बिया दिसँ ।”

“मै ! छु धयागु ? थ्व धनी कुल खः । छ जिमि याकः म्हचाय् खः । छ प्रव्रजित जुइ फइ मखु ।”

मांबौपिके बारम्बार प्रार्थना यात नं प्रव्रज्यायागु आज्ञा काये मफयेवं वं मती तल- “बरु भातया छेय् वना भातयात हेय्का प्रव्रजित जूवने । अले ल्यासे जुइधुंका भातपिनिथाय् वना भातयात छो भाःपिया शीलवान् सदाचारीनी जुया गृहस्थय् च्वं च्वन । भातलिसेया सहवासं वया प्वाथय् दत । प्वाथय् दुगु खँ वं मस्युगु जुया च्वन ।

उगु इलय् नगरय् उत्सव (नखः) यागु घोषणा जुल । सकल नगरवासीपिं नखः हना च्वन । नगर देवनगरथें भःभः धाय्क समाये याना तल । थपाय्सकं उत्सव हना च्वन नं वं थःगु शरीरयात (चन्दनादि) लेप बुइगु मयाः, थःत समाये तकं मयाः । स्वाभाविक भेषं हे चाःहिला जुल ।

वया भातं वयाके न्यन - “भद्रे ! नगर छगुलिं उत्सव माने याना च्वन नं छं थःत छाय् समाये मयानागु ?”

“आर्य ! थ्व शरीर स्वीनिता फोहरं जाया च्वंगु दु । थ्वयात बांलाकां छु हे जुइ ? थ्व शरीर देवपिसं दय्कूगु मखु, ब्रह्मपिसं दय्कूगु नं मखु, न लुंयागु खः, न वहःयागु खः, न मणियागु खः, न हरिचन्दनयागु हे खः, न पलेस्वाँ, पुण्डरिक, कमल, उत्पलयागु गर्भं उत्पन्न जूगु हे खः अथवा न त अमृतवास हे वःगु खः । अनित्यता, मालिस व मर्दन याये माःगु, तज्याइगु स्यनिगु - थ्व हे थ्वया स्वभाव खः । थ्व मसानयात बढे याइम्ह, तृष्णा दुगु खः । शोकयागु निदान खः । विलापया कारण खः । सकतां रोगयागु छें खः । दण्डकर्म भोग याइम्ह खः । दुने नवःगु दु । पिनें न्हिन्हं (नित्य) ज्वया च्वंगु दु । कीतयगु छें खः । मसानया यात्री खः । सिइगु हे थ्वया अन्त खः । (थुगु शरीर) सकल मनूतयगु मिखाय् दया नं -

“अङ्गिनहारुसंयुतो, तचमंसावलेपनो ।
छविया कायो पटिच्छन्नो, यथाभूतं न दिस्सति ॥

“अन्तपूरो उदरपूरो, यकनपेळस्स वत्थिनो ।
हदयस्स पण्फासस्स, वक्कस्स पिहकस्स च ॥

“सिङ्घाणिकाय खेळस्स, सेदस्स च मेदस्स च ।
लोहितस्स लसिकाय, पित्तस्स च वसाय च ॥

“अथस्स नवहि सोतेहि, असुची सवति सब्बदा ।
अक्खिम्हा अक्खिगूथको, कण्णम्हा कण्णगूथको ॥

“सिङ्घाणिका च नासतो, मुखेन वमतेकदा ।
पित्तं सेम्हञ्च वमति, कायम्हा सेदजल्लिका ॥

“अथस्स सुसिरं सीसं, मत्थलुङ्गस्स पूरितं ।
सुभतो नं मज्जति बालो, अविज्जाय पुरक्खतो ॥

“अनन्तादीनवो कायो, विसरुक्खसमूपमो ।
आवासो सब्बरोगानं, पुज्जो दुक्खस्स केवलो ॥

“सचे इमस्स कायस्स, अन्तो बाहिरको सिया ।
दण्डं नून गहेत्त्वान, काके सोणे च वारये ॥

“दुग्गन्धो असुचि कायो, कुणपो उक्करूपमो ।
निन्दितो चक्खुभूतेहि, कायो बालाभिनन्दितो ॥

“अल्लचम्मपटिच्छन्नो, नवदारो महावणो ।
समन्ततो पग्घरति, असुची पूतिगन्धियो’ति” ॥

“ध्व क्वे व नसाया संयोग खः । च्व्य् छ्चंगु (त्वच्) व लां इला (लेप) याना तःगु खः, अले उकिया दचोने छ्चंगुलिं भुना तःगु दु । (उकिं थुगु शरीरयागु) यथार्थ स्वरूप खंके फइ मखु ।”

“आलपति, प्वाः, मल, न्ह्यपु, पित्त, खै, न्हि, हि, चःति, ख्वबि, पित्त व दाः- थुपिं जाया च्वंगु दु । थुकी गुप्वाः प्वालं न्ह्याबलें फोहर बाः वया च्वंगु दु ।”

“मिखां ख्वबि, न्हायपनं न्हायपं पुइ, न्हासं न्हि । गुबलें म्हुतुं ल्ह्वइगु पित्त व कफ, मं चःति । थये ह्वःप्वाः दुगु छ्चौं न्ह्यपुं जाया च्वंगु दु । अविच्चां घेरे जूपिं मनूतयूत (शरीरयागु) आकर्षण खने दया च्वनी । ध्व विष वृक्ष (सिमा) थें जाःगु शरीर अनेक दोष (आदीनव) दुगु खः । सकतां रोगया छें खः । केवल दुःखया द्वं (समूह) खः । यदि छुं कथं थुगु शरीरयागु दुनेया भाग पिहाँ वल धाःसा निश्चय नं कथि ज्वना क्वःतयूत व खिचातयूत ख्याः जुइ माली । (उकिं) पण्डितपिसं (चक्षुभूतपिसं= मिखा दुपिसं) थुगु दुर्गन्ध दुगु फोहरया फोहरं जाःगु फोहरगु शरीरयात निन्दा याः । बाल मूर्खपिसं जक थुकियात च्वछाया च्वनी ।”

“आर्यपुत्र ! थुगु शरीरयात बांलाकां छु याये ? ध्व शरीरयात बांलाकेगु धयागु फोहरगु नवःगु धःया पिनं चित्र च्वया बालाकेथें जक जुइ ।”

सेठपुत्रं वयागु थुगु वचन न्यना (प्रभावित जुया) धाल - “भद्रे ! यदि छं ध्व शरीरय् थुलिमच्छि दोष खना नं छ्छाय् प्रव्रजित मजुयागु ?”

“आर्यपुत्र ! यदि जित प्रव्रज्या दइगु जूसा जि थौं हे प्रव्रजित जूवने ।” सेठपुत्रं “ज्यू, जिं छंत प्रव्रजित याका विये ।” धया महादान, महासत्कार याना आपालं आपाः परिवार व्वना देवदत्तया पक्षयापिं भिक्षुणीपिंथाय् यंका प्रव्रजित याना बिल । व प्रव्रज्या प्राप्त याना थःगु संकल्प पूवनेवं लयूताल । अनलि वयागु गर्भ परिपक्व जुया वयेवं वयागु इन्द्रिय (आकार प्रकार) पाना वल, ल्हाः तुति व जं झ्यातुया वल । अले प्वाः तःगो जुया वःगु खना भिक्षुणीपिसं न्यन - “आर्या ! छं प्वाथय् दुर्थे च्वं, ध्व छु खः ?”

“आर्य ! जिं नं ‘ध्व छु खः’ धयागु मस्यू । जिगु शील परिपूर्ण हे जू ।”

अनलि इपिं भिक्षुणीपिसं वयात देवदत्तयाथाय् यंका देवदत्तयाके न्यन - “आर्य ! थुम्ह कुलपुत्रिं थः भातयात तःसकं थाक्क खं न्यंका प्रव्रज्या प्राप्त याःम्ह खः । आः ध्वया प्वाथय् दुगु खने दत । ध्वया प्वाथय् दुगु गृहस्थीबले हे ला अथवा प्रव्रजित जुइयुंका ला धयागु जिमिसं नं मस्यू । आः जिमिसं छु यायेगु ? “देवदत्तं बुद्ध मखुगु कारण व क्षान्ति, मैत्री व दया मदुगु कारणं बिचाः यात - “जिं ध्वयागु चीवर त्वकेमाल, मखुसा मनूतयूसं देवदत्तया पक्षयाम्ह छ्छम्ह प्वाथय् दुम्ह भिक्षुणी चाःहिला जुया च्वन नं देवदत्तं वास्ता मयाः” धका खं ल्हाना निन्दा मयाइ मखु ।

अनलि वं बिचाः हे मयासे ल्हव्हं पुइकेथें याना धाल - “हूँ, ध्वयात चीवर त्वकि ।” इमिसं वयागु वचन न्यना वन्दना याना दना विहार (उपाश्रम) य् लिहाँ वन ।

अबले थुम्ह ल्यासेम्ह भिक्षुणीं नं मेपितं धाल - “आर्यापिं ! देवदत्त स्थविर बुद्ध मखु । जि ध्वया अनुयायी जुया भिक्षुणी जुयाम्ह नं मखु । जि गुम्ह लोकय् अग्रम्ह, सम्यक्सम्बुद्ध खः, वसपोलया अनुयायी

जुया प्रव्रजित जुयाम्ह खः । अले थ्व 'प्रव्रज्या' जित तःसकं थाकुक् प्राप्त जूगु खः । थ्व जिगु प्रव्रज्यायात मदय्के मते । नु, जित (नापं) व्वना शास्तायाथाय् वने नु ।" इमिसं वयात व्वना राजगृहं पीन्यागू योजन छसिकथं न्यासि वना जेतवनय् थ्यंकः वन । बुद्धयात वन्दना याना इमिसं थुगु खँ बिनित् यात । शास्तां बिचाः याना बिज्यात - "थ्वया गृहस्थीबले हे प्वाथय् दुगु खः अथे नं श्रमण गौतमं देवदत्तं पितितना हःम्ह (भिक्षुणी) नापं जुया च्वन धका तीर्थङ्करतय्सं हाला जुइ फु । उकिं थुगु खँयात निवारण यायेया नितिं जुजु सहित परिषद् (दुगु कमिटि) या दथुइ थुगु अधिकरण (मामिला) या फैसला जुइमाः ।"

अले छन्हु कोशलया प्रसेनजित जुजु, तःधिकम्ह अनाथपिण्डक, च्चिधिकम्ह अनाथपिण्डक महाउपासकपिं, विशाखा व मेमेपिं प्रसिद्धपिं महाकुलयापितं सःता सन्ध्या इलय् प्यथी परिषदपितं मुंका उपालियात सम्बोधन याना बिज्यात - "हँ, प्यथी परिषदया दथुइ थुम्ह युवती भिक्षुणीयागु कर्मया परीक्षा या ।"

"भन्ते ! ज्यू" धया स्थविरं परिषदया दथुइ बिज्याना थःगु आसनय् फेतुना जुजुया न्ह्योने उपासिका विशाखायात सःता वयात अधिकरण लःल्हात - "विशाखा ! थुम्ह युवती फलानागु महिनाय् फलानागु दिनय् प्रव्रज्या ग्रहण याःगु खः । छ वना वयागु गर्भ प्रव्रज्या जुइ न्ह्यःयागु खः ला अथवा लिपायागु, यथार्थ रूपं सिइकि ।"

उपासिकां 'ज्यू' धया स्वीकार याना पर्दा तथा दुने व्वना यंकल । दुने यंका युवती भिक्षुणीया ल्हाः, तिति, त्यपुचा, प्वाः थ्यंक स्वया महिना व दिनयागु विचार याना पाय्छिकथं गृहस्थीबले हे गर्भवती जूगु ठहरे यात । अले स्थविरपिनिथाय् वना थ्व खँ निवेदन यात । स्थविरं प्यंगू परिषदया दथुइ उम्ह भिक्षुणीयात निर्दोष ठहरे यात । अले वं भिक्षुसङ्घ व शास्तायात वन्दना याना भिक्षुपिलिसें तुं भिक्षुणीपिनिगु विहारय् वन । गर्भ परिपक्व जुइवं वं अजाम्ह महाप्रतापीम्ह काय् बुइका बिल गुम्हिसिनं पञ्चोत्तर बुद्धया चरणय् प्रार्थना याना वःगु दुगु जुया च्वन ।

अर्नलि छन्हुया दिनय् जुजु भिक्षुणीपिनि विहारया क्वंक्वं वना च्वंबले मचा ख्वःगु सः न्यना मन्त्रीतय्के न्यन । मन्त्रीतय्सं बुभ्के याना सिइका जुजुयात बिनित् यात - "देव ! उम्ह युवती भिक्षुणीयात काय् बुल । थ्व व मचायागु ख्वः सः खः ।

"भणे ! भिक्षुणीपितं मचात लहि थाकुइ । उकिं थ्व (मचा) यात जिमिसं लहि यंके । जुजुं उम्ह मचा कया यंका दरबारय् च्वपिं धाइमापितं बिया (राज) कुमारयातथें हे लहित । नां छूगु दिनय् वयागु नां काश्यप तल । (राज) कुमारथें तुं लहिना तःम्ह जुया थुम्ह कुमारकाश्यप नामं नां जाल । न्हय्दँ दुबले शास्तायाथाय् प्रव्रजित जुल । (नीदँ) आयु पूरा जुइवं उपसम्पदा प्राप्त याना लिपा बालाम्ह धर्मोपदेशक जुल । "भिक्षुपिं ! जिमि बालाम्ह (विचित्र) धर्मकथिक श्रावकपिं मध्ये कुमारकाश्यप अग्रम्ह खः ।^{४८}" धका आज्ञा जूसे वयात सर्वश्रेष्ठ पद बिया बिज्यात । लिपा वम्मिक-सुत्त^{४९} न्यने धुंका अर्हतपद प्राप्त यात । वसपोलया भिक्षुणी मांम्हं नं विपश्यना भावनाद्वारा अग्रफल (अर्हत्व) प्राप्त यात । कुमारकाश्यप बुद्धपिनिगु शासनरूपी आकाशय् पुन्हीया तिमिलार्थें जहाँ थीम्ह खः ।

छन्हु तथागत भिक्षाटन याना लिहाँ बिज्याना भोजन भपा बिज्यायेधुंका भिक्षुपितं उपदेश बिया गन्धकुटी दुहाँ बिज्यात । भिक्षुपिसं उपदेश ग्रहण याना थथःपिं चान्हिं च्वनेगु थासय् दिन बिते याना सन्ध्या इलय् धर्मसभाय् उपस्थित जुल । "आयुष्मानपिं ! देवदत्तं 'बुद्ध' मखुगु कारणं व क्षमा, मैत्री व दया मदुम्ह जूगुया कारणं कुमारकाश्यप स्थविर व स्थविरियात तुरन्त नष्ट याना बिल । परन्तु सम्यक्सम्बुद्धं धर्मराज

४८. अहूत्तरनिकाय, एतदग्गवग्ग ।

४९. मज्झिमनिकायया नीस्वपुगु सूत्र खः, स्वया दिसं म.नि नेपाल भाषा पृ. १२० स ।

जुया बिज्यागु कारणं तथा क्षमा, मैत्री व दयारूपी सम्पत्ति दुम्ह जूगुया कारणं इपिं निम्हसियां आश्रय जुया बिज्यात” धाधां फेतुना बुद्धगुणयागु प्रशंसा याना च्वन ।

शास्ता बुद्धलीलां धर्मसभाय् बिज्याना, लाया तःगु आसनय् फेतुना न्यना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” सकसिनं लिसः बिल - “भन्ते ! छलपोलया गुण-कथाया बारे खँ ल्हाना च्वनागु खः ।”

“भिक्षुपिं ! तथागत आः जक थुपिं निम्हसिया आश्रय सहारा (दाता) व लिधंसा जुयाम्ह मखु न्हापा नं जुयागु दु ।”

भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु लुकु बिना च्वंगु खँ प्रकट याना बिज्यात ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व चलाया कोखय् जन्म जुल । व मांया प्वाथं पिहाँ वसेनिसें हे लुंयागु रंगथें म्हासुम्ह जुया च्वन । वयागु मिखात मणियागु गुल्चार्थें च्वं, नेकू वहःथें च्वं, ख्वाः ह्याउँगु रंगया दुशालाया प्वःथें च्वं, ल्हाः तुतिया ख्वःलय् भौ तया तःगुथें च्वं, अले वयागु निह्प्यं च्वामोसाया निह्प्यं (च्वामो) थें च्वं । वयागु म्हधिकः सलया मचाथें च्वं । व न्यासः चलातलिसे जङ्गलय् वना च्वं च्वन । वया नां खः, निगोध मृगराज । वया भतिचा तापाक न्यासः चलातलिसे छम्ह मेम्ह नं शाखमृग दुगु जुल । व नं सुवर्णवर्णयाम्ह हे जुया च्वन ।

इगु इलय् वनारसया जुजु चलातयत् स्यायेगु ज्याय् लगे जुया च्वन । ला मदय्कं जा हे नइ मखुम्ह खः । मनूतयत् नं ज्या मयाकुसे सारा निगम व जनपदयापिं मनूत मुंका निह्निहं शिकारया नितिं जुजुलिसे वने माःगु जुया च्वन । मनूतयत्सं बिचाः यात - “थ्व जुजुं (निह्निहं) जिमित ज्या मयाकुसे च्वना च्वन । छाय् जिमिसं उद्यानय् घाँय् (निवाप) पिना, लः तया, आपालं मृगतयत् उद्यानय् कुने हया, लुखा तिना जुजुयात लःल्हाना मबिये ।” इपिं सकसिनं उद्यानय् मृगतयत् नितिं घाँय् पिना लः तया बिल । हानं इमिसं खापा तिना नगरयापिं मनूत मुना मुगः आदि थीथी प्रकारया ल्वाभः ज्याभः ज्वना जङ्गलय् वन । मृगतयत् मामां घेराय् दुने लावःपिं मृगतयत् ज्वने धका बिचाः याना योजनभर स्थानयात घेरा लगे यात । (उगु घेरायात) चीचाकः यायां निगोधमृग व शाखमृगया निवासस्थानया दथुइ घेरा लगे यात । हानं उगु मृग बथांयात खना सिमाय्, भालय् व बैय् कथिं तारा तारा सः वय्क दादां मृगतयगु पुचःतयत् सुपिनाच्वंगु थाय् थासं पिकया तलवार, भाला, धनुषादि ल्वाभ पिकया कोलाहल यायां बथानका बथान मुंका हया उद्यानय् कुना खापा तिना जुजुयाथाय् वना धाःवन - “देव ! लगातार शिकार वनेबले जिमि ज्याय् यक्व हानी जुल । जिमिसं जङ्गलं मृगत हया इमित उद्यानय् जाय्का बियेधुन । आवलि छपिसं इमिगु ला भपा बिज्याहूँ ।” अले जुजुयाके वचन कया इपिं लिहाँ वन ।

जुजुं इमिगु खँ न्यना उद्यानय् वना मृगतयत् खना (इपिमध्ये) लुंथें जापिं निम्ह मृगत खना इमित अभयदान बिल । उखुन्हुया दिननिसें गुबलें जुजु थः हे वना छम्ह मृगयात स्याना यंकी, गुबलें वया भुतसुवात वना मृगतयत् स्याना यंकीगु जुया च्वन । मृगत धनुषयात खनेसाथं सिइ माःगु भय खना ग्याना गिना बिस्यू वनिगु जुया च्वन । निथाय् स्वथाय् घाःपा नया तःसकं स्याना, रोगी जुया अले (गुलिं गुलिं ला)

सिना वीपिं नं दत । मृगतय् वथानं थ्व खँ बोधिसत्त्वयात कंवन । वं शाखमृगयात सःतका धाल- “सौम्य ! मृगत गयाना आपालं म्हासे जुया वना च्वन । यदि सी माःगु अवश्य खः धयागु जूसा आर्वलि मृगतयत् तीरं कय्के म्वालेमा । गःपः त्वा ल्हायेगु सिं त्वाकलय् (धर्म-गण्डिकस्थानय्) च्वं वनेगु पाःया व्यवस्था याये नु । छन्हु जिगु पुचलं (परिषदं) छम्हसिया पाः वइ अले मेगु दिनय् छंगु पुचलं छम्हसिया पाः वइ । गुम्हसिया पाः वइ उम्ह मृग धर्म-गण्डिका सिं त्वाकलय् वना छर्चो दिका च्वं वनेमाः । थथे यायेवं मृगत घाःपाः जुइका च्वने माली मखु ।”

वं ‘ज्यू’ धया स्वीकार यात । उगु इलंनिसें पाः लाःम्ह चला (मृग) स्याइगु त्वाकलय् थः हे वना च्वं वनिगु जुल । भुतुसुवात वया त्वाकलय् च्वंम्ह मृगयात स्याना यंकेगु यात ।

छन्हु शाखमृगया पुचःपाखें छम्ह प्वाथय् दुम्ह मृगया पाः वल । वं शाखमृगयाथाय् वना धाःवन - “स्वामी ! जि प्वाथय् दु । मचा बुइवं जिपिं निम्हं पालपाः वने । थौं जिगु थासय् मेपिं सुं छम्हसित छ्वया व्यु ।” वं लिसः बिल - “जिं छंगु पलेसा सुं मेपितं छ्वये फइ मखु । थौं छंगु पाः । छ हे वनेमाः ।”

वं दया तथा मक्यंसेली व बोधिसत्त्वयाथाय् वन । अले वना व हे खँ धाल । वं उम्हसियागु खँ न्यना “ज्यू, छ हूँ, जि छंगु पालय् थः हे वना बिये” धया थः स्वयं वना धर्म-गण्डिका सिं त्वाकलय् छर्चो दिका च्वन । भुतुसुवानं वयात खना अभयदान बिया तःम्ह मृगराज सिं त्वाकलय् वया च्वं वया च्वन, छु कारण खः ? धका बिचाः याना ब्वाय् वना जुजुयात धाःवन । जुजु उगु इलय् हे रथय् च्वना तुरन्त जनसमूह व्वना वंबले बोधिसत्त्वयात खना न्यन - “सौम्य मृगराज ! छु जिं छंतं अभयदान बिया तयागु मखुला ? थन छ छाय् च्वना च्वनागु ?”

“महाराज ! प्वाथय् दुम्ह मृगं जिथाय् वया वयागु पालय् मेम्हसित छ्वया व्यु धाःवल । जिं छम्हसियागु मरण दुःखयात सुं मेम्हसित लाके मफु । उकिं थःगु जीवन वया नितिं बिया, व सिइमाथाय् थःम्हं पाः कया जि थन च्वं च्वनागु खः । महाराज ! थुकी छर्पिसं मेगु छुं शंका कया बिज्याये म्वाः ।”

जुजुं धाल - “स्वामी ! लुंथें जाःम्ह मृगराज ! जिं छर्थें जाःम्ह क्षमा मैत्री व दयावान्म्ह मनूतय्थाय् नं सुयातं थ्वयां न्हयो मखनानि । उकिं जि छ खना लय्ताया । दं, छंतं व प्वाथय् दुम्ह मृगयात अभयदान बियागु जुल ।”

“महाराज ! जिपिं निम्हसित ला छलपोलं अभयदान बिया बिज्यात, मेपिं मृगतयत् छु याना बिज्यायेगु ले ?”

“स्वामी ! मेपिं मृगतयत् नं अभय बियागु जुल ।”

“महाराज ! मृगतयत् ला अभय बिया बिज्यात, बाकी प्यपां चूपितं छु याना बिज्यायेगु ?”

“स्वामी ! इमित नं अभय बिये ।”

“महाराज ! प्यपां चूपितं ला अभय बिया बिज्यात, बाकी भंगपक्षितयत् छु याना बिज्यायेगु ?”

“स्वामी ! इमित नं अभय बिये ।”

“महाराज ! भंगपक्षितयत् ला अभय बिया बिज्यात, बाकी लखय् च्वनिपितं (न्यां आदितयत्) छु याना बिज्यायेगु ?”

“स्वामी ! इमित नं अभय बिये ।”

थुकथं महासत्त्वं (बोधिसत्त्वं) जुजुपाखँ सकल प्राणीपिनि नितिं अभय वर फ्वना त्वाकलं दना वया जुजुयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना- “महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहँ । न्याय याना बिज्याहँ । मां, बौ, काय्, म्हचाय्, ब्राह्मण गृहपति, निगम व जनपदयापिं मनूत सकसियाप्रति धर्मयांगु व्यवहार यायेवं शरीर त्वःता सिना सुगति स्वर्गलोकय् वनी ।” थुकथं जुजुयात बुद्धलीलां धर्मोपदेश बिया तःन्हुतक उद्यानय् च्वना मृगतय्गु बथान ब्वना अरण्य (जङ्गल) य् लिहाँ वन । उम्ह मृगनीनं नं स्वाँ थें बांलाम्ह काय् बुइकल । व मचा न्ह्याबले शाखमृगयाथाय् वना म्हितः वनिगु जुया च्वन । वया मामं वयात अन म्हितः वंगु खना- “पुता ! आवंलि अन वनेमते । निग्रोधमृगयाथाय् जक हँ ।” थुलि धया वयात उपदेश व्युब्जुं थुगु गाथा धाल -

“निग्रोधमेव सेवेय्य, न साखमुपसंवसे ।

निग्रोधस्मि मतं सेय्यो, यञ्चे साखस्मि जीवित'न्ति” ॥

“निग्रोधयागु जक आश्रय का । शाख (मृग) याथाय् वनेमते । शाखयागु (आश्रय) कया च्वनेगु सिबे बरु निग्रोधयागु आश्रय कया सिना वनेगु हे भिं जू ।”

अनं लिपा अभय प्राप्त जूपिं मृगतय्सं मनूतयगु बुँई वना वामा आदि नःवन । मनूतय्सं ‘थुपिं अभय प्राप्तपिं मृगत खः’ धका इमित स्याये नं मछ्छाः, दाये नं मछ्छाः, ख्याना छ्वये नं मफु । इपिं सकलें लाय्कु चुकय् मुना जुजुयात थ्व खँ जाहेरी याःवन । जुजुं लिसः बिल - “जि लय्ताया उम्ह श्रेष्ठम्ह मृगयात अभय वर बियेधुन । जिं बिये धुनागु अभययात लित काये मखु बरु जिं थःगु राज्य त्वःता वने । हँ, छिपिं थःगु छेंय् लिहाँ हँ, जिगु राज्यय् मृगतयत् स्याके बिइ मखु ।

निग्रोध मृगं थ्व खँ सिइका, दक्व मृगतय्गु बथान मुंका “आवंलि छिमिसं कतःपिनिगु बुँई वना पिना तःगु वामा आदि नये मते” धया मृगतयत् (बुँई वनेगुलि मनाहि याना) निषेध यात । मनूतयत् आवंलि बुँई वालं ची माःगु मद्दु धका धाय्कल । मृगतय्सं पिना तःगु वामादि नइ मखु । “छिमिसं थःगु बुँई ‘थनं उखे बुँ खः’ धका सिइकेत लपते हःहि तया छगू चिं जक तया ति । मृगतय्सं बुँ स्यंकी मखु ।” उगु इलनिसें बुँई हःहिलं सीमाना ख्वीगु चलन वःगु जुल । अनंलि सुं मृगं नं उगु चिं हाचां गाया मवन । (छाय्धाःसा) बोधिसत्त्वं इमित अथे यायेत उपदेश व्यूगु खः । थुकथं मृग बथानयात उपदेश बिया बोधिसत्त्व आयुपर्यन्त पुण्यकर्म याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! जिं आः जक थुम्ह स्थविरि व कुमार काश्यपया आश्रय दाता जुयाम्ह मखु, न्हापा नं आश्रय दाता जुइ धुनागु दु ।” थुलि धर्मदेशना न्ह्यथना प्यंगू आर्यसत्यरूपी धर्मदेशना कना बाखँ निगुलिं कना स्वापू दय्का जातकयागु सारांश क्यना बिज्यात ।

उगु इलय् शाखमृग देवदत्त खः^{१०} । वयागु बथान नं देवदत्त परिषद् खः । मृगनी आःयाम्ह स्थविरि खः । काय् कुमारकाश्यप खः । जुजु आनन्द खः । निग्रोधमृग जुलसा जि हे खः ।

- * -

१०. देवदत्तं बोधिसत्त्वयात तःगुमच्छि जन्मय् वैर तया दुःख व्यूगु खँ क्यना तःगु संक्षिप्तं सिइकेत मिलिन्द-प्रश्न पृ. २५७ या कुशल अकुशल सम व विसमया विषयय् प्रश्न धयागु शीर्षक अन्तर्गतया खँत स्वये बहः जू ।

१३. कण्डि जातक

“धिरथु कण्डिनं सल्लं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना विज्यागु इलय् न्हापायाम्ह कलाया लोभयागु वारे कया आज्ञा जुया विज्यागु खः । थुगु खँ च्यागूगु निपातय् इन्द्रिय जातक (जा.नं. ४२३) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

भगवान् बुद्धं उम्ह भिक्षुयात आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षु ! न्हापा नं छ उम्ह मिसाया कारणं ज्यान वंकेमाल, ह्याउँक र्वाःगु मिइ छुइका च्वने माल ।” भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयात उगु खँ आज्ञा जुया विज्यायेत प्रार्थना यात । भगवान् बुद्धं पूर्वजन्मयागु लुकु बिना च्वंगु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

[थनं लिपा “भिक्षुपिसं प्रार्थना याःगु व पूर्वजन्मयागु लुकु बिना च्वंगु खँ जूगुलिं धका मधासे अतीतयागु कथा आज्ञा जुया विज्यागु जुल -” थुलि जक न्ह्यथनेगु जुइ । थुलि धाःसा नं ‘प्रार्थना याःगु’ व सुपायया गर्भं चन्द्रमा पिहाँ वयेथें ‘पूर्वजन्मयागु लुकु बिना च्वंगु खँ प्रकट जूगु’- थुपिं सकतां खँ च्वय् कनाकथं हे स्वाका थुइका काये माःगु जुल ।]

अतीत कथा

न्हापा न्हापा मगध राष्ट्रया राजगृह (नगर) य् मगध जुजुं राज्य याना च्वन । मगधवासीपित बुँज्या यायेगु इलय् मृगतय्पाखें आपालं हानि जुइगु जुया च्वन । इपिं (मृगत) जङ्गलय् पर्वतय् वना च्वं वनी । व छम्ह जङ्गली पर्वत निवासी मृग, छम्ह गांमय् च्वंम्ह मृगनीलिसे संवास जूगुया कारणं इपिं मृगतलिसे पर्वतं कुहाँ वया गांया सिथय् च्वंबले, उम्ह मृगनीप्रति आसक्त जुया वया ल्यूल्यू कुहाँ वल । उम्ह मृगनीनं वयात धाल - “आर्य ! छ पर्वतवासी मूर्खम्ह मृग खः । गां धयागु आशंका व भय दुगु थाय् खः । छ जिपिलिसे वये मते ।” व मृगनीलिसे आसक्त जूगुया कारणं लिहाँ मवं अले व नापं तुं कुहाँ वल ।

मगधवासीपिं ‘थुगु इलय् मृगत पर्वतं कुहाँ वइगु ई खः’ धका सिइका सुपिलेगु थासय् वना सुपिला च्वं च्वन । इपिं निम्हं वया च्वंगु लय् नं छम्ह शिकारी छथाय् सुपिला च्वन । मृगनीनं मनूतय्गु गन्ध नंताया, ‘छम्ह शिकारी दु जुइमाः’ धका उम्ह मूर्खम्ह मृगयात न्ह्यःन्ह्यः छवया थः ल्यूल्यू वन । शिकारी छगू हे वाणं कय्का उम्ह मृगयात भ्याराक्क गोतुइका बिल । मृगनीनं घाः जूगु सिइका तिन्हुया फय्थें बिस्सू वन । शिकारी सुपिला च्वंगु थासं पिहाँ वया मृगयात पाला ध्यना मी छुया ह्याउँक र्वाःगु मी माकुक् छुया, नया, लः त्वना हि तिकि तिकि नंगु बाकी ला नुगलं कुबिया मस्तय्त् लय्ताय्केया नितिं छेंय् ज्वना वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व उगु जङ्गलय् देवता जुया जन्म कया च्वंगु जुया च्वन । वं उगु घटना खना (बिचाः यात), थुम्ह मूर्खम्ह मृग न त मांया नितिं सिना वन, न बौया नितिं । व सित कामुकताया नितिं । कामुकताया कारणं प्राणी सुगतिं कुतुंवना ल्हाः त्वाःल्हाके माःगु दुर्गति, न्याथी प्रकारयागु बन्धनादि (व) थी थी प्रकारयागु दुःख सिइमाले यः । मेपित मरण दुःखथें जाःगु दुःख बिइगु नं थुगु लोकय् निन्दनीय हे जू ।

गुगु देशय् मिसा न्यायाधीश (विचारक) जुइ, अनुशासन याइ, उम्ह मिसायागु अधीनताय् लाःगु देश नं निन्दनीय हे जू । थुगु प्रकारं छपु गाथां स्वता निन्दनीय वस्तुयात क्यना, बन देवतापिनिपाखें साधुकार बिइका गन्धपुष्पादिं पुजा याःगु इलय् मधुर स्वरं उगु बनखण्ड छगुलिं थ्वयेक (उन्नादित याना) थुगु गाथाद्वारा धर्मोपदेश यात -

“धिरत्थु कण्डिनं सल्लं, पुरिसं गाळ्हेवेधिनं ।
धिरत्थु तं जनपदं, यत्थित्थी परिणायिका ।
ते चापि धिक्किता सत्ता, ये इत्थीनं वसं गता’ति” ॥

“(नुगलय् दुने थ्यंकः प्रेमरूपी) तीरं कःम्ह मनू निन्दनीय जू । मिसां नेतृत्व कया तःगु जनपद नं निन्दनीय जू । मिसाया बशय् लाःम्ह मिजं नं निन्दनीय जू ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । सत्ययागु अन्तय् उत्कण्ठित जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां खें निगुलिं कना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया क्यना बिज्यात । [थनं लिपा निगुलिं खें कना मधासे स्वापू क्यना जक धायेगु जुइ । थथे मधासां च्वय् धया वयाथें सिइका कायेमाःगु जुल ।]

उगु इलय् पर्वतवासी मृग उत्कण्ठित भिक्षु खः । मृगनी (आःयाम्ह) न्हापायाम्ह कला खः । कामुकतायागु दोष क्यना उपदेश ब्यूम्ह देवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

१४. वातमिग जातक

“न किरत्थि रसेहि पापियो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् चूलपिण्डपातिक तिथ्य स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्ता राजगृह लिक्क वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह महासम्पत्तिशाली सेठकुलियाम्ह तिथ्यकुमार धयाम्ह काय् छन्हू वेलुवनय् वन । शास्तायागु धर्मदेशना न्यना प्रब्रजित जुइगु इच्छा तया प्रब्रज्याया याचना यात । मांबौया वचन मदुगुलिं रट्टपाल स्थविर^{५१}थें तुं छवाः तक चांलाना मांबौयाके वचन कया शास्तायाथाय् प्रब्रज्या ग्रहण यात । शास्तां वयात प्रब्रजित याका बिज्यायेधुंका, बाच्छित्ति वेलुवनय् च्वना बिज्याना, जेतवनय् लिहाँ बिज्यात । अनंनिसें उम्ह कुलपुत्रं भिंस्वगू धुताङ्ग व्रत धारण याना श्रावस्ती छसिंक्थं छेंखापतिकं भिक्षाटन यायां ई बिते याना च्वन । चूलपिण्डपातिक तिसस स्थविर नामं व बुद्धशासनय्

५१. स्वया दिसं, रट्टपाल-सुत्त, मज्झिमनिकायया सुत्त नं. ४३५, नेपाल भाषा ।

आकाशय पुन्हीया तिमिलार्थे, नां जाःम्ह जुल । उगु इलय राजगृहय उत्सव (नक्षत्र क्रीडा) जूगु जुया च्वन । स्थविरया मांबौपिसं स्थविर गृहस्थ जुया च्वंबले कायं तिडगु तिसात वहःयागु बत्ताय तया इमिसं थःगु छाती तया, 'मेमेबले उत्सवय् जूसा जिमि काय नं थुपिं तिसां तिया समाये याना जुइम्ह खः । थौं जिमि काय्यात ब्वना श्रमण गौतमं श्रावस्ती यंकल । आः व गन च्वं च्वन जुइ ! गन दना च्वन जुइ !' धाधां ख्वख्वं हाहां च्वं च्वन । छम्ह वेश्या इमिगु छें क्वं वंबले सेठनी ख्वया च्वंगु खना न्यन - "आर्या ! छाया ख्वया च्वनागु ?"

वं सकतां खँ कन ।

"आर्या ! आर्यपुत्रयात छु छु यः ?"

"फलानागु फलानागु वस्तु ।"

"यदि छिं, थुगु छेंया सकतां ऐश्वर्य जित बिडगु खःसा जिं आर्यपुत्रयात लित ब्वना हये ।"

सेठनीनं 'ज्यू' धया स्वीकार याना वयात खर्च बिया आपालं मनूत वलिसे छ्वया बिल । वयात "हूँ, थःगु बलं जिमि काय्यात ब्वना हिं" धया छ्वया बिल ।

व पर्दा दुगु गाडी च्वना श्रावस्ती थ्यंक वन । (अन) गुगु गल्ली न्हिन्हं स्थविर भिक्षा बिज्याइगु खः उगु छेंय् बालं च्वन । अले सेठया नोकरतयूत स्थविरं खनी धका न्ह्योने मतसे थः मनूतयूत जक न्ह्योने तया तल । स्थविर भिक्षा बिज्याइगु इलय न्हापां वया च्वंगु स्वया चतामं छथु जा व बाताचां छथल कें तया बिल । (थुकथं) रस तृष्णाय् भुले यायां बुलुं बुलुं छें दुने फेतुका भिक्षा बिडगु यात ।

वं (स्थविरयात) थःगु बशय् वःगु सिइका, (छन्हु) रोगी जूगु त्वहः चिना, व छेंय् दुने हे गोतुला च्वं च्वन । स्थविर भिक्षाया इलय् छसिंकथं भिक्षा काकां वया च्वंबले छेंया लुखाक्वय् थ्यकः वल । नोकरतयूसं स्थविरयाके च्वंगु पात्र कया वयात छेंय् दुने फेतुइके यंकल ।

स्थविरं फेतुना न्यना बिज्यात - "उपासिका गन दु ?"

"भन्ते ! बिरामी जुल । छपिनिगु दर्शन याये मास्ति वय्का च्वं च्वन ।"

रस तृष्णाय् भुले जूगुलिं वं थःगु प्रतिज्ञा (व्रत समादान) स्यंकल । व गोतुला च्वंथाय् (कोठाय्) वन । वं वयात थः वयागु (वास्तविक) कारण कना वयागु मन स्यंका बिल । अनंलि वं रसतृष्णाय् भुले याना वयागु म्हय् पुना तःगु चीवर त्वका बिल । वयात थःगु बशय् तया बिल । अले गाडी तया आपालं मनूत ब्वना राजगृहय् लिहाँ वन । थ्व खँ सकसिनं सिल । धर्मसभाय् फेतुना भिक्षुपिसं 'छम्ह वेश्यां चूलपिण्डपातिक तिस्र स्थविरयात रसतृष्णाय् चिना यंकल' धका खँ ल्हाना च्वन । शास्ता धर्मसभाय् बिज्याना बांलाक समाये याना तःगु आसनय् फेतुना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपिं ! छु खँ ल्हाना च्वनागु ? इमिसं उगु खँ बिनित्ति यात । भगवान् बुद्धं "भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षु आः जक रसतृष्णाय् भुले जुया वयागु बशय् लाःवंगु मखु, न्हापा नं लाःगु दु" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ कना बिज्यात ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् जुजुया सञ्जय धयाम्हा माली छम्ह दु । छम्ह शीघ्रगामी मृग (वातमृग = फय्थें ब्वाय् वनिम्ह चला) उगु उद्यानय् वडगु, अले सञ्जययात खन धायेवं बिस्सुं वनिगु जुया च्वन । सञ्जयं उम्ह ग्याःम्ह मृगयात छ्याना

छ्वइगु खः । व बारम्बार उद्यानय् वया च्वं वया च्वन । मालिं न्हिन्हिं उद्यानं थीथी प्रकारया स्वाँ, फलफुल जुजुयाथाय् तःवने माःगु जुया च्वन । छन्हु जुजुं वयाके न्यन - “सौम्य उद्यानपाल ! उद्यानय् छुं आश्चर्य (गजबगु वस्तु) खनागु दु ला ?”

“देव ! मेगु ला छुं मदु, अँ, बरु, छम्ह शीघ्रगामी मृग छम्ह न्हिन्हिं उद्यानय् वया च्वन ।”

“छुं छं वयात ज्वने फुला ?”

“कस्ति भतिचा दःसा वयात थन राजदरबारय् दुने थ्यंकः हया बि फु ।”

जुजुं वयात कस्ति काय्के छ्ववया बिल । वं कस्ति ज्वना उद्यानय् वना, शीघ्रगामी मृगं नः वइगु घाय् दुथाय् घाय्माय् कस्तिं बुला बिल । मृग वया कस्ति भ्यागु घाय् नया रसतृष्णाय् भुले जुया व गनं नं मेथाय् मवसे उद्यानय् हे जक वयेगु यात । मालिं वयात कस्ति भ्यागु घाँसय् भुले जूगु खँ सिइका विस्तारं विस्तारं थः न्ह्योने च्वं वन ।

मृगं वयात खना छुं दितक बिस्यूं वन । बरोबर खना च्वंम्ह जुसेलि विश्वास दत । विस्तारं विस्तारं मालीया ल्हातय् च्वंगु घाय् नं नः वल । मालीं वयात विश्वास दत धका सिइका राजदरबारया लँपुइ लासाथें च्वंक सुखु लायेके बिल । अन उखें थुखें घाय् हवलातल । (अले वं) कस्ति घः पाछाया घाय् छम्हु याक्वं काका कस्ति तिकि नकुं नकुं ल्यू ल्यू मृगयात व्वना हया राजदरबारय् दुने थ्यंकः वन । मृग दुहाँ वयेवं खापा तिना बिल । मृग मनूत खना थर थर खाखां सिइगु भयं ग्याना राजदरबारय् चुकय् उखें थुखें व्वाय् व्वाय् जुल । जुजु दरबारं कुहाँ वया व थर थर खाःगु खना बिचाः यात - वातमृगं गन मनूत खन अन छ्वाःतक च्वनी मखु । अले हानं गन ग्यात अनला जीवनभर च्वनी हे मखु । अजाम्ह थुकथं सुपिला जुइम्ह वातमृग रसतृष्णाय् भुले जुया थजागु थासय् थ्यंकः वया च्वन । भो ! लोकय् रसतृष्णा सिबे तःधंगु मभिंगु वस्तु मेगु मदु । थुलि मती तया थुगु गाथाद्वारा धर्मोपदेश यात -

“न किरत्थि रसेहि पापियो, आवासेहिव सन्थवेहि वा ।

वातभिगं गहननिस्सितं, वसमानेसि रसेहि सञ्जयो’ति” ॥

“थुगु लोकय् निवासस्थान वा पासापिनिगु मिलापयागु आसक्ति सिबे नं रसयागु आसक्तिथें तःधंगु मभिंगु वस्तु मेगु मदु । घोर जङ्गलय् च्वनिम्ह मृगयात सञ्जयं रसया सवालं थःगु बशय् काल ।”

शास्तां “भिक्षुपिं । आः जक उम्ह वेश्यां थ्वयात रसतृष्णां चिना थःगु बशय् तःगु मखु, न्हापा नं तःगु दु ।” थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात ।

उगु इलय् सञ्जय (आःयाम्ह) वेश्या खः । वातमृग चूलपिण्डपातिक खः । वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

१५. खरादिय जातक

“अट्टक्खुरं खरादिये...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह कटुभाषी भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह कटुभाषी भिक्षु (सुयागुं) उपदेश मन्यं । शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छु धात्थे कटुभाषी खः ला ?”

“भगवान् शास्ता ! ध्व धात्थे खः ।”

शास्तां “न्हापा नं छु कटुभाषीताया कारणं पण्डितपिनिगु उपदेश मन्यनीम्ह खः अले पाशय् चिइका थःगु प्राण फुके माःम्ह जुल” धका आज्ञा जूसे अतीत कथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व मृगयागु योनी जन्म जुल । मृग बथानलिसे जङ्गलय् वना च्वं च्वन । छन्हु वया केहेम्हं वया म्हय् गया मचायात क्यना धाल - “दाई ! ध्व छिमि भिंचा खः धवयात मृग-माया स्येना ब्यु ।” थुलि धया वं थःम्ह मचा लःल्हाना बिल । वं भिंचायात धाल - “फलानागु इलय् वया स्यं वा ।” व धाःगु इलय् मवः । छन्हु निन्हु यायां न्हेन्हुतक न्हेगू उपदेशयागु उल्लंघन यात । वं मृग-माया स हे मसय्कूसे घाँय् नः वंबले पाशय् लात । मांम्ह दाईयाथाय् वया न्यंवल - “दाई ! छु छं भिंचायात मृग-माया स्येना बिये धुनला ?” उम्ह खँ मन्यंम्हसियागु बारे खँ हे ल्हाये मते । छंम्ह कायं मृग-माया स्येना मका ।” धया आः वयात स्येने मास्ते मवःगु खँ कनेत थुगु गाथा धाल -

“अट्टक्खुरं खरादिये, मिगं वड्ढातिवड्ढिनं ।
सत्तहि कालातिक्कन्तं, न नं ओवदितुस्सहे’ति” ॥

“अय् खरादिये धयाम्ह केहें मय्जु ! जिं (छिमि काय) तुति च्याख्वः दुम्ह, चाःतूगु न्येकू दुम्हसित न्हेको न्हेकोतक तालिम यायेत ई बिया नं उल्लंघन याःम्हसित उपदेश बियेगु रचि हे मदु ।”

शिकारी उम्ह पाशय् तःक्यंम्ह कटुभाषी मृगयात स्याना ला कया यंकल ।

शास्ता नं “भिक्षु ! छु आः जक कटुभाषी जूगु मखु, न्हापा नं कटुभाषीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात ।

उगु इलय् भिंचाम्ह मृग (आःयाम्ह) कटुभाषी भिक्षु खः । केहें उत्पलवर्णा (भिक्षुणी) खः । परन्तु उपदेश ब्युम्ह मृग जुलसा जि हे खः ।

१६. तिपल्लत्थमिग जातक

“मिगं तिपल्लत्थमनेकमायं...” थुगु गाथा शास्तां कोसम्बीया बदरिकारामय् च्वना बिज्यागु इलय् शिक्षाकामी राहुल स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू समयय् शास्ता आलवि नगरया लिक्क अगगालव चैत्यय् च्वना बिज्यागु इलय् उपासिकापिं व भिक्षुणीपिं धर्म न्यनेया नितिं विहारय् वया च्वन । धर्मश्रवण न्हिनय् जुइगु खः । न्हि लिबालिसे उपासिकापिं व भिक्षुणीपिं लिहाँ वनेगु यात । भिक्षुपिं व उपासकपिं जक (धर्मश्रवण यायेत) च्वना च्वन । अनं लिपा धर्मश्रवण बहनि लिबाक जुइगु जुल । धर्मश्रवण यायेधुंका स्थविर भिक्षुपिं थथःपिनिगु निवासस्थानय् वना दचं वनी । इपिं दचना च्वंबले गुलिं गुलिसिनं न्हयः सुलय् हाला वा कट कट न्हयया सासः घुर् घुर् सः वय्का दचना च्वन । गुलिं गुलिं लिबाक दचना दना वयेगु यात । उगु विकार (विकृति) खना इमिसं शास्तायात बित्ति यात । भगवान् बुद्धं “गुम्ह भिक्षु (सुं) अनुपसम्पन्नम्हलिसे नापं दचन धाःसा व पाचित्तिय (प्रायश्चित्त याये बहःगु दोष) या भागी जुइ” धयागु शिक्षापद घोषणा (प्रज्ञप्त) याना कोसम्बी लिहाँ बिज्यात ।

भिक्षुपिसं आयुष्मान् राहुलयात धाल - “आयुष्मान् राहुल ! भगवान् बुद्धं शिक्षापदयागु घोषणा याना बिज्याये धुंकल । आः छं थःया नितिं निवासस्थान माः हूँ ।” थ्वयां न्हयो, भगवान् बुद्धया प्रति गौरव दुगुया कारणं, अले उम्ह आयुष्मान् राहुल शिक्षाकामी जूगुया कारणं भिक्षुपिसं थःगु निवासस्थानय् वयेवं वयात आपालं सत्कार याना थ्यनी । वया नितिं चीपाचागु लासा लाया बिइ । उखुन्हुया दिनय् शिक्षापद (स्यनि धयागु) या भयं निवासस्थान तकं मबिल । राहुलभद्र नं दशबल जिमि पिता खः अथवा धर्मसेनापति (सारिपुत्र) जिमि उपाध्याय खः अथवा महामौदगल्यायन जिमि आचार्य खः अथवा आनन्द स्थविर जिमि कका खः (धका) इपिमध्ये सुयाथाय् मवंसे दशबलं छ्चला बिज्याना तःगु शौचालयय् ब्रह्मविमानय् दुहाँ वनेथें, दुने वना (अनसं) च्वं च्वन ।

बुद्धपिनिगु शौचालयया खापा बांलाक बन्द जुया च्वनी । भूमि सुगन्धं युक्त जुया च्वनी । सुगन्धित स्वांमा इवः इवः दया च्वनी । चच्छं मत च्याना च्वनी । परन्तु राहुलभद्रं उगु शौचालय (कुटी) स थुपिं सकतां प्रकारया वस्तु (सम्पत्ति) दुगुया कारणं अन उपयोग याः मवं । बरु भिक्षुपिसं ‘आः छ् थःगु थासय् वना च्वं हूँ’ धका धायेवं वसपोलयागु उपदेशयात गौरव तइम्ह व शिक्षाकामी जूगुलिं अन निवास यात । इलय् ब्यलय् बरोबर भिक्षुपिसं नं उम्ह आयुष्मान्यात तापाकनिसें वःगु खनेवं वयागु परीक्षा याना स्वयेया नितिं च्वाफी अथवा तुफि कया पिने वांछ्ववये यंकी । अले व वयेवं वयाके न्यनी - “आवुसो ! थ्व सुनां वांछ्ववःगु ?” अले सुनां नं ‘राहुल नकतिति थनं वंगु’ धका धाःसां वं ‘भन्ते ! जिं मस्यू’ मधासे वं तुफि कया तयेमाथाय् तये यंकी । ‘भन्ते ! जित क्षमा याना बिज्याहूँ’ धया क्षमा फवनी । व थपाय्सकं शिक्षाकामीम्ह खः । व थः शिक्षाकामी जूगुलिं हे व अन वना च्वं वन ।

शास्ता निभा (सूर्य) लुयावये न्हयो हे शौचालयया लुखाय् दना ‘अहं’ धया मुसु तया बिज्यात । उम्ह आयुष्मानं नं मुसु तल । ‘अन सु ?’ ‘जि राहुल’ धया पिहाँ वया वसपोलयात वन्दना यात । “राहुल ! छ् थन छु याना च्वं च्वनागु ?” “च्वनेत थाय् मदया ! भन्ते ! न्हापा जित सत्कार (संग्रह) याः । आः

आपत्ति (दोषी जुड़गुया) भयं जित सुनानं निवासस्थान मब्यू । उकिं जि थुगु थासय् सुं वइमखु धका थन च्वं च्वनागु खः ।”

भगवान् बुद्धया मनय् 'राहुलयात तकं थथे वास्ता मयाःसा भिक्षुपिसं मेमेपिं कुलपुत्रपितं प्रव्रजित यानां छु याये ?” धका मती तथा धर्मसवेग जुल । वसपोलं सुथ न्हापां हे सकलें भिक्षुपितं मुंका बिज्यात । भगवान् बुद्धं धर्मसेनापतियाके न्यना बिज्यात - “सारिपुत्र ! छं स्यूला, थौं (या चाय्) राहुल गन च्वन ?” “भन्ते ! मस्यू ।” “सारिपुत्र ! थौं राहुल शौचालय (वच्चकुटि) स च्वन । सारिपुत्र ! छिमिसं राहुलयात थुकथं वांछुवया मस्तयत् प्रव्रजित याना छु यायेगु ? थुजागु (अवस्था) जुल धाःसा थुगु शासनय् प्रव्रजितपिं थातं च्वने फइमखु । थनं लिपा आवंलि अनुपसम्पन्नपितं छन्हु वा निन्हु थःथाय् तथा स्वन्हु दुखुन्हु वयागु निवासस्थान (क्यना बिया) सिइके बिइमाः । इमित (अन) छखे तयेमाः ।” थुगु उपनियम द्यका बिज्यासे शिक्षापदयागु घोषणा याना बिज्यात ।

उगु इलय् धर्मसभाय् फेतुना भिक्षुपिसं राहुलयात प्रशंसा याना च्वन । “आयुष्मान्पिं ! स्वसा ! थुम्ह राहुल गपाय्सकं शिक्षाकामी खनी ! ‘थःगु निवासस्थानय् हूँ’ धका धाःबले ‘जि दशबलया काय् खः । छिपिं सु खः ? पिहाँ हु, छिपि हे पिहाँ हूँ’ धका सुं छम्ह भिक्षुयात न्त्यसःलिसः मब्यूसे (बरु थः हे) शौचालयय् वना दचंवन । इमिसं थुकथं खँ हाला च्वंगु इलय् शास्ता धर्मसभाय् बिज्याना समाये याना तःगु आसनय् फेतुना न्यना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “भन्ते ! मेगु खँ ला मखु, राहुल शिक्षाकामी जूगुया खँ ल्हाना च्वनागु ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! राहुल आः जक शिक्षाकामी जूम्ह मखु, न्हापा पशुयोनी जन्म जुया नं शिक्षाकामी हे जूम्ह खः ।” आज्ञा जूसे अतीतयागु कथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

Dhamma Digital

न्हापा न्हापा राजगृहय् छम्ह मगध जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व मृगया योनी जन्म जुल । मृग बथान ब्वना जंगलय् वना च्वं च्वन । वया केहेँ नं थःम्ह काय्यात वयाथाय् यंका धाल - “दाई ! (थःम्ह) थुम्ह भिंचायात मृग-माया (चलाया ज्ञां) स्यना ब्यु ।” वं पाजुं धाःगु इलय् वना पाजुयाथाय् वना मृग-माया स्यना काल । छन्हु जंगलय् जुया च्वंबले व पाशय् तःक्यना, बन्धनय् लाःगुलिं चिल्लाये दंक हाल । मृग बथान ब्वाय् वना वया मांम्हसित धाल - “छंम्ह काय् पाशय् तःक्यना च्वन ।” व दाजुम्हसिथाय् वना धाःवन - “दाई ! छु छंम्ह भिंचां मृग-माया स्यना काःगु दु ला ?” बोधिसत्त्वं “छंम्ह काय्या बारे म्वाःगु आशंका याना च्वने मते, वं मृग-माया बांलाक स्यना कया तःगु दु । व अले न्हिला न्हिला वइतिनि” धया थुगु गाथा धाल -

“मिगं तिपल्लत्थमनेकमायं, अट्टक्खुरं अट्टस्तापपारिं ।

एकेन सोतेन छमास्ससन्तो, छहि कलाहितिभोति भागिनेय्यो’ति” ॥

“स्वथीकथं दचनेगु याना, अनेक कथं छले यायेगु माया सःम्ह, च्याख्वः खुर दुम्ह, बाचा इलय् लः त्वनीम्ह, (जिमि) भिंचा, छप्वाः न्हाय्प्वाः बय् दिका सासः ल्हाल्हां खुगु कलां (शिकारी = व्याध्यायात) छले याना वइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं भिंचां बांलाक (सम्यक् कथं) मृग-माया स्यना कया तःगु खँ कना केहेँम्हसित ह्येकल । उम्ह मृगया मचां नं पाशय् तःक्यना च्वनेवं ल्हाः तुति थीकः मन्त्वंसे बय् महासुखपूर्वकं ल्हाः तुति चकंका, गोतुल, तुति क्वय् तुतिं ख्वारा ख्वारा याना फिइ गाः म्हुया घौय् लिना, खि च्व फाना छय्छौं याताहां

क्वःछुइका, म्ये पिकया, म्हय् म्हुतुया ई व लाहा भ्याः याना, फसं प्वाः फुले याना, मिखा थथकंका, क्वय्या न्हाय्प्वालं सासः काकां, च्वय्या न्हाय्प्वालं सासः मल्हासे, म्ह छम्हं छाकाः, थः सीम्हथें च्वंक च्वं च्वन । वचुपिं भुजिंतयूसं भुना च्वन । उखें थुखें न्यौकनं कोत हावल । व्याधा वया प्वाथय् जैय् ल्हाः तया, थौ सुथे हे फसे जूम्ह जुइमाः, आः सिना ध्वरगीन” धका वयागु बन्धनया खिपः फ्यन । “आः थ्वयात थन हे पाला थ्वयागु ला यंके माली” धका आशंका मदुम्ह जुया घौय् सिं मुंकः जुल । मृगया मचा दना वया प्यपा तुतिं दना, म्ह तिप्यंका गःपः चकंका, तःसकं वःगु ग्व फसं लप्ते पुइकः यंकेथें व्वीय् वना मांम्हसिथाय् थ्यंकः वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! राहुल आः जक शिक्षाकामीम्ह मखु, न्हापा नं शिक्षाकामीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू कना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात ।

उगु इलय् भिंचा मृगया मचा राहुल खः । मां उत्पलवर्णा खः । अले माया-मृग जुलसा जि हे खः ।

- * -

१७. मालुत जातक

“काळे वा यदि वा जुण्हे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् निम्ह बुरा जुइका भिक्षु (वृद्ध प्रव्रजित) जूपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dharma Digital
वर्तमान कथा

इपिं (निम्ह) कोशल जनपदया छगू अरण्य वासय् च्वं च्वन । छम्हसिया नां खः काल (हाकु) स्थविर अले मेम्हसिया नां खः जुण्हे (तुयु) स्थविर । छन्हु जुण्हे स्थविरं कालयाके न्यन - “भन्ते ! ख्वाउँसे च्वनिगु (चिकुइगु) छु इलय् ला ?” वं लिसः बिल - “काल (कृष्णपक्ष) य् लाः ।” अले हानं छन्हु कालं जुण्हेयाके न्यन - “भन्ते जुण्हे ! ख्वाउँसे च्वनिगु छु इलय् खः ?” वं लिसः बिल - जुण्हेय् (शुक्लपक्षय्) लाः ।” इपिं निम्हसियां शंका मदय्के मफया शास्तायाथाय् वन । शास्तायात वन्दना याना न्यन - “भन्ते ! ख्वाउँसे च्वनिगु छु इलय् लाः ?” शास्तां इमिगु खँ न्यना “भिक्षुपिं ! जिं न्हापा नं छिमिगु थुगु न्ह्यसःया लिसः बिये धुनागु खः परन्तु न्हापायागु जन्मय् जन्मं ल्हाये धुंकुगुलिं छिमिसं थुकिया न्ह्यसः सिइके मफुगु खः ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा सिंह व धुं पासापिं निम्हं छगू पर्वतया भागय् च्वं च्वन । उगु हे इलय् बोधिसत्त्व नं ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया व हे पर्वत भागय् वना च्वन । छन्हुया दिनय् उपिं पासापिनि निम्हसिया

ख्वाउँइगु बारे कया विवाद ब्वलन । धुं धाल- “काल (कृष्णपक्ष) य् ला: ।” सिंह धाल- “जुण्ह (शुक्लपक्ष) य् ला: ।” उपिं निम्हसिया मदयेके मफया बोधिसत्त्वयाथाय् वना न्यंवन । बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

“काळे वा यदि वा जुण्हे, यदा वायति मालुतो ।
वातजानि हि सीतानि, उभोत्थमपराजिता’ति” ॥

“कृष्णपक्षय् जुइमा अथवा शुक्लपक्षय्, फय् सनेवं ख्वाउँइगु ख: । ख्वाउँइगु धयागु फय् सना उत्पन्न जुइगु ख: । छिपिं निम्हं थुगु खँय् मबू (अपराजित ख:) ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! जिं न्हापा नं छिमिगु थुगु न्ह्यसऱया लिस: बियेधुनागु ख:” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना आर्यसत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्यया अन्तय् निम्हं स्थविरपिं स्रोतापतिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां स्वापू क्यना जातकया सारांश पिकया बिज्यात ।

उगु इलय् धुं (आऱ्याम्ह) काल (स्थविर) ख: । सिंह (आऱ्याम्ह) जुण्ह (स्थविर) ख: । न्ह्यसऱया लिस: ब्यूम्ह तपस्वी जुलसा जि हे ख: ।

- * -

१८. मतकभत्त जातक

Dhamma.Digital

“एवं चे सत्ता जानेय्यु...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् श्राद्ध (मतकभत्त) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु ख: ।

वर्तमान कथा

उगु इलय् मनूतय्सं आपालं आपा: दुगुचा, फौचा अथे हे मेमेपिं प्राणीपिं स्याना सिद्धिपिं थऱितिपिनिगु (मतक सम्बन्धिपिनिगु) लुमन्ती श्राद्ध (मतकभत्त) याना भव्य नइगु जुया च्वन । भिक्षुपिसं उपिं मनूतय्सं अथे याना च्वंगु खना शास्तायाके न्यंवन - “भन्ते ! मनूतय्सं आपालं प्राणीपिं स्याना श्राद्ध याना च्वन । भन्ते ! छु थुकिं (श्राद्ध याःम्हसिया) उन्नति जुइला ?” शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! श्राद्ध यायेगु विचारं प्राणी हत्या याइपिनि छुं नं उन्नति जुइ मखु । न्हापा न्हापा नं पण्डितपिसं आकाशय् च्वय् फेतुना धर्मोपदेश याना (प्राणी हत्याया) दोष क्यना सकल जम्बुद्वीपवासीपिं प्राणी हिंसाकर्म मुक्त याना बिल । आ: (उगु खँ) पूर्वजन्मय् जन्मं ल्हाये धुंकूगु जुया थुगु (कर्म) हानं खने दुगु ख: ।” (थुलि आज्ञा जूसे) अतीतया कथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् छम्ह त्रिवेद स्यूम्ह, दिशाप्रमुख (लोक्य नां जाःम्ह) आचार्य ब्राह्मण श्राद्ध यायेगु विचारं छम्ह फैचित काय्के छ्वया थः शिष्यपितं धाल- “तात ! थ्व फैचित नदी यंका मोल्हुइका गःपतय् स्वामालं क्वखाय्का न्यापतिं छाप (पञ्चाङ्गुलिया चिं) तया बांलाक समाये याना हति । इमिसं ‘ज्यू’ धया स्वीकार याना उम्ह फैचित नदी यंका अन वयात मोल्हुइका, समाये याना खुसि सिथय् तया तल । उम्ह फैचां थःगु पूर्वजन्मयागु (खँ लुमंका) विचार याःबले “थुजागु दुःखं थौं जि मुक्त जुइम्ह जुल” धका लयताया घः तज्यार्थे ततःसकं हररं न्हिल” अले (हानं) “थुम्ह ब्राह्मणं जित स्याना गुगु दुःख जिं भोग यानागु खः वं नं अजागु हे दुःख भोग याइ” धका ब्राह्मणप्रति करुणा तया ततःसकं छ्वया हल । उपिं ब्रह्मचारीपिसं वयाके न्यन- “पासा फैचा ! छ ततःसकं (न्हाचः) न्हिल अले हानं ख्वल । छु कारणं न्हिलागु ? अले छु कारणं छ्वयागु ?” “छिमिसं थ्व खँ जिंके छिमि आचार्ययाथाय् यंका न्यं ।” इमिसं वयात आचार्ययाथाय् यंका थ्व खँ थःम्ह आचार्ययात कंवन ।

आचार्य इमिगु खँ न्यना फैचिके न्यन - “फैचा ! छ छाय् न्हिलागु ? अले हानं छाय् छ्वयागु ?” फैचां पूर्वजन्म स्मरण ज्ञानद्वारा थःगु पूर्वजन्मयागु खँ लुमंका ब्राह्मणयात धाल - “ब्राह्मण ! पूर्वजन्मय् जि छर्थे हे मन्त्रपाठी ब्राह्मण जुया श्राद्ध याये धका छम्ह फैचित स्याना श्राद्धया भव्य नकाम्ह खः । व, जिं उम्ह फैचित स्यानागु कारणं छगू पाः न्यासः (४९९ कः) जन्म-जन्मय् तक थःगु छर्चो ध्यंका वयेधुन । थ्व जिगु न्यासःगू बार, अन्तिम जन्म खः । “थौं जि थुगु दुःखं मुक्त जुइ दइगु जुल धका लयताया अले थ्व हे कारणं न्हिलागु खः । अले गुगु छ्वयागु खः व (थुगु विचार याना कि) जि ला छम्ह फैचा स्यानागु कारणं न्यासःगू जन्मतक (थःगु) छर्चो ध्यंका वयेधुन । थौं ला जि थुगु दुःखं मुक्त जुया वने । परन्तु थुम्ह ब्राह्मणं जित स्याना जिर्थे हे तुं, न्यासःगू जन्म-जन्मय् तक छर्चो ध्यंके मालिगु दुःख जुइ । व, छंप्रति करुणा तया छ्वयागु खः ।” “फैचा ! छ ग्याये मते । जिं छंत स्याये मखु ।” “ब्राह्मण ! छु धयागु ? छं चाहे स्या, वा स्याये मते । जि थौं मरण दुःखं छुटे जुइ फइ मखु ।” “फैचा ! ग्याये मते । जिं छंत विचाः याना रक्षा याना तये, छलिसे हे च्वना च्वने ।” “ब्राह्मण ! छंगु आरक्षा अल्प (भतिचा) जक खः । जिं याना तयागु पाप यक्व झ्यातु ।”

ब्राह्मणं फैचित मुक्त याना “थुम्ह फैचित सुनानं स्याके बिये मखु” धका शिष्यपिं व्वना फैचालिसें तुं जुया च्वन । फैचां (थःत) त्वःतेसार्थं छगः ल्वहँ लिक्क बुया वया च्वंगु घाय् नये धका ककु ताःहाक याना हः नयेत सन । व हे इलय् उगु ल्वहँतय् नं न्याना मलः जुल । उगु ल्वहँ तज्याना ल्वहँया छकु टुका तिंग्हुया फैचिया ताःहाक याना तःगु ककुइ लाना गःपः ध्यन । जनसमूह मुन । उगु इलय् बोधिसत्त्व उगु थासय् वृक्षदेवता जुया च्वम्ह खः । वं उपिं मनूतयसं खनिकथं (थःगु) दैवी शक्तिं आकाशय् मुलपतिं थ्याना “साप हे वेश जुइ यदि थुपिं प्राणीपिसं पापकर्मयागु थुजागु फल सिइका प्राणीहिंसा मयायेगु यात धाःसा” धका मधुरस्वरं धर्मोपदेश यासे थुगु गाथा धाल -

“एवं चे सत्ता जानेय्युं, दुक्खायं जातिसम्भवो ।
न पाणो पाणिनं हज्जे, पाणघाती हि सोचती’ति” ॥

“यदि सत्त्व प्राणीपिसं जाति (जन्म कायेमाःगु) दुःख खः धका स्यूगु जूसा छम्ह प्राणी मेम्ह प्राणीयात हत्या याइ मखुगु जुइ । प्राणघात याइम्हसिया प्यंगू अपायलय् कुतुं वना तःधंगु दुःख भोगे याये माली ।”

थुकथं महासत्त्वं नरक (निरय) भययात न्ह्यथना धर्मोपदेश यात । मनूत उगु धर्मोपदेश न्यना नरक खना भयभीत जुया प्राणातिपातं (जीव हिंसां) अलग जुल । बोधिसत्त्वं उपदेश बिया मनूतयत शील (सदाचार) य् प्रतिष्ठित याना (थःगु) कर्मानुसार परलोक वन । जनसमूह नं बोधिसत्त्वयागु उपदेश अनुसार (प्राणीहिंसा मयासे) आंचरण याना दान आदि पुण्यकर्म याना देवनगर जाय्का बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया क्यना बिज्यात - जि हे उगु इलय् वृक्षदेवता खः ।

- * -

१९. आयाचितभत्त जातक

“सचे मुच्चे पेच्च मुच्चे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवतापितं याइगु याचनासम्बन्धी बलिकर्म (भाकल्प) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः ।

वर्तमान कथा

उगु इलय् व्यापारीत व्यापार यावने न्ह्यः प्राणीपिं स्याना देवतापितं बलि बिया “जिपिं यदि विघ्नबाधा म्दुपिं जुया (थःगु) ज्या सिद्ध (अर्थ सिद्ध) याना लिहाँ वये फत धाःसा छपितं बलि चढे याःवये” धका भाकल (आयाचना) याना वनिगु जुया च्वन । अले छुं हे म्वाक ज्या सिद्ध याना लिहाँ वयेवं ‘थुम्ह देवतायागु कृपां जुल’ धका आपालं प्राणीपितं स्याना भाकल पूरा याना मुक्त जुइत बलि-कर्म याइगु जुया च्वन । थुजागु खना भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयाके न्यन - “भन्ते ! थजागु बलिकर्म याना ज्या सिद्ध जुइला ?” भगवान् बुद्धं अतीतयागु खँ कना बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा काशी राष्ट्रय् छगू गामय् छम्ह कुटुम्बं (परिवारं) गांया ध्वाखालिकक च्वंगु न्यग्रोध वृक्ष सिमाया देवतायात भाकल यात । अले छुं हे म्वाक ज्या सिध्यका लिहाँ वया आपालं प्राणीपिं स्याना भाकल पूरा यायेत स्वत । उम्ह वृक्षदेवता कुहाँ वल । अनलि वृक्षदेवतां क्वय् दना थुगु गाथा धाल -

“सचे मुच्चे पेच्च मुच्चे, मुच्चमानो हि बज्जति ।
न हेवं धीरा मुच्चन्ति, मुत्ति बालस्स बन्धन’न्ति” ॥

“यदि मुक्त जुइगु खःसा (हानं हानं जन्म जुइगुलिं) मुक्त जुया हूँ, (आः ला) छं मुक्त जुइत कुतः यायां भन् हे बन्धनय् क्वब्बां वना च्वन । धीर (पण्डितपिं) थुकथं मुक्त जुइत स्वइ मखु । बाल (मूर्ख मनूत जक) मुक्ति जुइगु कुतः यायां भन् हे अज्यागु बन्धनय् लाः वना च्वनी ।”

उगु इलानिसे प्रारम्भ याना मनूतय्सं थज्यागु प्राणीहिंसा कर्म अलग जुया धर्मानुसार आचरण याना देवनगर जायकेगु ज्या यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु इलय् जुलसा जि हे वृक्षदेवता खः ।

- * -

२०. नलकपान जातक

“दिस्वा पदमनुत्तिण्णं...” थुगु गाथा शास्तां कोशल (जनपद) य् चारिका याना (चाःहिला) बिज्याना नलकपान गामय् बिज्यात । नलकपान पुखुसिथय् केतकबनय् च्वना बिज्यागु इलय् आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् भिक्षुपिसं नलकपान पुखुली मोल्हुया मुलु तयेगु छें (घर) दय्केया नितिं श्रामणेरपितं तिं (न्हायपं) कथि काय्के छ्ववया उकी च्वः प्वः हवाताहं ह्वःपवाः खना शास्तायाथाय् वना न्यं वन - “भन्ते ! जिमिसं मुलु तयेगु छें दय्केत तिं कथि काय्के छ्ववया, उकी क्वनिसें च्वय्थ्यंक ह्वःपवाः खना । थुकिया छु कारण खः ?” शास्तां “भिक्षुपिं ! थ्व जिगु पुलांगु अधिष्ठान (या फल) खः” आज्ञा जूसे अतीत कथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा उगु वनखण्ड (छगू) अरण्य (जंगल) खः । अन पुखुली च्वनिम्ह छम्ह जलराक्षसं (पुखुली) कुहाँ वनिपितं नइम्ह जुया च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं रोहित मृग (चला) या मचा अपाय्धिकम्ह कपिराज (माकः) जुया चय्द्व माकःतय्सं चाःहुइका कपिसेनाया नायक जुया अरण्यय् वना च्वं च्वन । वं माकःतय्यु पुचलय् उपदेश बिल - “तात ! थुगु अरण्यय् विषवृक्ष दु, अमनुष्यतय्यु कब्जा दुगु पुखुत दु । उकिं छिमिसं न्हापा गुबले मनयागु फलफुल खन अथवा न्हापा गुबले मत्वनागु लः खन धाःसा जिके नि न्यं ।” इमिसं नं ‘ज्यू’ धया स्वीकार याना छन्हु न्हापा गुबले मवंगु थासय् वन । अन न्हिनय् ताउतक लः माला जूबले अन छगू पुखू खना, अनयागु लः मत्वसे बोधिसत्त्व थ्यंकः वइ धका पिया च्वन । बोधिसत्त्व थ्यंकः वयेवं न्यन - “तात ! लः छाय् मत्वनागु ?” “छपिं बिज्याइ धका पिया च्वनागु खः ।” “तात ! असल हे जुल” धया बोधिसत्त्वं पुखू छ्चाखेलं चाःहिला स्वबले पलाख्वाय् स्वया (केवल) वना च्वंगु पलाख्वाय् जक खन, लिहाँ वःगु पलाख्वाय् मखन ।

थुगु पुखू अवश्य नं अमनुष्यपिसं कब्जाय् कया तःगु जुइमाः धका सिइका वं धाल - “तात ! छिमिसं लः मत्वंगु बांलात । ध्व पुखू अमनुष्यपिसं कब्जाय् कया तःगु खः ।” जलराक्षसं नं लः त्वं मवःगु सिइका वचुगु प्वाः, तुयुगु ख्वाः, अले ह्याउँगु ल्हाः तुति दुम्ह वीभत्सरूप धारण याना लःया दथुं पिहाँ वया धाल - “छिपिं छाया च्वं च्वनागु ? कुहाँ वया लः त्वं वा ।”

बोधिसत्त्वं न्यन - “छ थनयाम्ह जलराक्षस खः ला ?”

“खः, जि हे खः ।”

“छ थन वइपित नइम्ह खः ला ?”

“खः । जिं थन वइपित ज्वनेम्ह खः । मेगु ला छु, जिं भंगःतयूत तक नं मत्वःता । छिपिं सकसितं नं नया बिये ।”

“जिमिसं छंत नके बिये मखु ।”

“अले लः त्वनेगु मखुला ?”

“खः, लः त्वनेमानी, अले छंगु बशय् लाके मखु ।”

“अथेसा गथे याना लः त्वनेगु ?”

“खः । लः त्वने, अले छंगु बशय् नं वयेमखु ।”

“अथेसा गथे याना लः त्वनेगु ?”

“छु छं स्वयेबले पुखुली कुहाँ वया लः त्वनी धका च्वनागु ला ?” जिपिं चय्प्यद्वःपिं मध्ये छम्ह नं पुखुली कुहाँ मवंसे छपु छपु तिं कथि कया हया, पलेस्वाँचू लः त्वनीथें, छंगु पुखुली च्वंगु लः त्वना वने । अले छं जिमित नये फइ मखु ।” थुगु अर्थ सिइका शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका, थुगु गाथा न्हापांगु चरण कथं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“दिस्वा पदमनुत्तिणं, दिस्वानोतरितं पदं ।

नळेन वारिं पिस्सामा, नेव मं त्वं वधिस्ससी'ति” ॥

“(तुतिया) पालिख्वाँय स्वयाबले कुहाँ वना च्वंगु जक खने दु, थहाँ वया तःगु खने मदुगुलिं तिं कथिं लः त्वने अले छं जिमित स्याये फइ मखु ।”

थये धया बोधिसत्त्वं छपु तिं कथि काय्के छवया पारमितायागु विचार याना सत्यक्रिया याना म्हुतुं पुल । तिं कथिया दुनेया गथः चाला वना छगू च्वकां मेगु प्वाःका तक फुस्कलु जुल । थुकथं हे मेमेगु तिं कथित कायेका म्हुतुं पुया बिल । थुकथं छपु छपु जक याना च्वन धाःसा न्ह्याक्व पूसां फवचाली मखु धका भापिये मज्यू । बोधिसत्त्वं थुगु पुखुया छचाखेलं च्वंगु तिमा दक्व प्वाः चाःगु जुइमा धका अधिष्ठान यात । बोधिसत्त्वया हितचिन्तन तःधं जूगुया कारणं वयागु अधिष्ठान पूरा जुइगु जुया च्वन । अबलेनिसें उगु पुखुया जःखः च्वंगु तिमा बुया वक्व फुक्कं दुने प्वाः चाःगु जुल ।

थुगु कल्पया अन्त तक च्वनिगु प्यंगू ऋद्धि दु । छु छु प्यंगू ? (१) चन्द्रमाय् खराचिया चिं.....

(२) वटुक जातकय् (जा. नं. ३५ स वर्णन जूथें) मि स्यागु थासय् थुगु कल्पभर मिं नइमखु..... ।

(३) घटिकार^{५२} च्वंगु थासय् थुगु कल्पभर वा वइमखु..... । (४) थुगु पुखूया जःखः बुया वःगु तिंमाय् कल्पभर तक प्वाः चाःगु ह्वः दुगु जुइ । थुपिं प्यथी कल्पभर तक च्वनिगु ऋद्धि खः । बोधिसत्त्वं थजागु अधिष्ठान याना छपु तिं कथि कया फेतुत । इपिं चयद्र माकःतयसं नं छपु छपु तिं कथि कया पुखुया छचाखेलं भुन । बोधिसत्त्वं तिं कथिं साला लः त्वंबले इमिसं नं सिथय् च्वना अथे हे याना त्वन । थुकथं इमिसं लः त्वनेवं जलराक्षसया छुं याये मफया असन्तुष्ट जुया थःगु छेंय् लिहाँ वन । बोधिसत्त्वं नं थः अनुचरपिं व्वना जंगलय् दुहाँ वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! थुकथं तिं कथि फुस्लुगु जूगु जिगु हे पुलांगु अधिष्ठानया फल खः” आज्ञा जूसे धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु इलय् जलराक्षस देवदत्त खः । चयद्र माकः बथां बुद्ध परिषद् खः । खः, उपाय कुशलम्ह कपिराज जुलसा जि हे खः ।

शील वर्ग क्वचाल ।

३. कुरुङ्गु वर्ग

२१. कुरुङ्गमिग जातक

“जातमेतं कुरुङ्गस्स...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् बिज्याना च्वंगु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

छन्हु धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिंसं देवदत्तयात निन्दा याना च्वन - “आवुसो ! देवदत्तं तथागतयात स्यायेया नितिं धनुर्धरपिं नियुक्त यात, ल्वहँतं कयका हल, धनपालक (किसि) त्वःता हल - थुकथं तःगु कथं तथागतयागु हत्या यायेत कुतः यात ।” शास्ता बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना भिक्षुपिंके न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

५२. घटिकार-सुत्त, मज्झिमनिकाय पृ ४२९ ।

“भन्ते ! देवदत्तं छपिनिगु हत्या यायेया नितिं याःगु कुतःया बारे खँ ल्हाना फेतुना वयात निन्दा याना च्वनागु खः ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! देवदत्तं आः जक जिगु हत्या यायेत कुतः याःगु मखु, न्हापा नं कुतः याःगु दु । परन्तु व समर्थ (सफल) मजुल” आज्ञा जूसे अतीतयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व कुरुङ्गमृग जुल । छगू अरण्यय् फल नया च्वं च्वन । छको, वं फल सःगु सेपण्णि वृक्ष (सिमा) या सेपण्णि फल नया च्वन । छम्ह गांयाम्ह मनु मचान (खः) दय्का शिकार याइम्ह व्याधा फल सःगु सिमाया क्वय् वइपिं चला (मृग) तय्गु पलाख्वाय् स्वया उगु सिमाया च्वय् मचान दय्का अनं फल नयेत वइपिं मृगतयत् भालां कय्का स्याना इमिगु ला मिया जीविका हना च्वन । व छन्हु उगु सिमाक्वय् वंबले अन बोधिसत्त्वयागु पलाख्वाय् खन । उगु सेपण्णि सिमाय् मचान दय्का सुथ न्हापां नयेनिये याना भाला ज्वना बनय् दुहाँ वना अन च्वं च्वन । बोधिसत्त्व नं सुथन्हापनं थःगु निवासस्थानं पिहाँ वया सेपण्णि फल नये धका सिमाक्वय् तप्यंक मवसे गुबले गुबले शिकार याइम्ह शिकारी मचान दय्का च्वं च्वनेयः (धका) लाःसा थन छुं गडबड जक मदुला धका पिने हे दना सतर्क जुया च्वं च्वन । शिकारी बोधिसत्त्वयात मवःगु खना मचानय् तुं च्वना सेपण्णि फल बोधिसत्त्वया न्ह्योने वांछवया हल । बोधिसत्त्वं थुगु फल जिगु न्ह्योने कुतुं वल । लाःसा च्वय् व्याधा दयेफु (धका) बरोबर च्वय् स्वस्वं व्याधयात खंका, मखंसु याना धाल - “हे वृक्ष ! न्हापा जूसा छं फल तप्यंक कुतुका हइगु खः । थौं छं थःगु स्वभावयात त्वःतल । छं थःगु स्वभावयात हे त्वःते धुंकल धाःसा जिं नं आः छंत त्वःता मेगु सिमाक्वय् वना नसा मावने त्यना ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“जातमेतं कुरुङ्गस्स, यं त्वं सेपण्णि सेय्यसि ।
अञ्जं सेपण्णि गच्छामि, न मे ते रुच्चते फल’न्ति” ॥

“हे सेपण्णि ! छं गुगु (जि वयेवं) विशेषकथं (फल) वांछवया हल, व खँ कुरुङ्ग (मृगं) सिल । उकिं जिं आः मेगु हे सेपण्णि सिमाक्वय् वने त्यना । जित छंगु फल यः मजुल ।”

व्याधां मचानय् हे च्वना भालां कय्का, हल अले धाल - “हँ ! छ थुगु पटकय् बचे जुल ।” बोधिसत्त्वं लिफः स्वया दना धाल - “जि ला आः न्ह्याथे यानासां बचे जुल, परन्तु छ च्यागू नरकं, भिंखुगू उस्सद नरकं न्याथी बन्धन आदि दण्डं बचे जुइ फइ मखु ।” थुलि धया व बिस्यूं वन । बनय् गन इच्छा जुल अन वन । व्याधा नं कुहाँ वया थः मं दुथाय् वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! देवदत्तं आः जक जिगु हत्या यायेत प्रयत्न याःगु मखु, न्हापा नं याःगु दु, परन्तु वं सफल याये मफुत” आज्ञा जूसे थुगु धर्मोपदेश कना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु इलय् मचानं शिकार याइम्ह व्याधा (आःयाम्ह) देवदत्त खः । अले कुरुङ्गमृग जुलसा जि हे खः ।

२२. कुक्कुर जातक

“ये कुक्कुरा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् जाति (थःथितिपिनिगु) यागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ भिनिगु निपातया भद्रसाल जातक (जा. नं. ४६५) स वइतिनि । थन ला (वर्तमान) कथा कनेधुंका अतीत कथा कनातःगु दु-

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी नगरय् ब्रह्मदत्त धयाम्हु जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छुं मखुगु पापया फलं खिचाया कोखय् जन्म जुल । वया संलंसः परिवार दु । परिवार मुंका छगू तःधंगु मसानय् वना च्वं च्वन ।

छन्हुया दिनय् जुजु बांलापि सलत दुगु सकतां अलंकारं अलंकृत याना तःगु रथय् च्वना उद्यानय् चाह्यु वन । अन न्हिच्छि च्वन म्हिता, निभा (सूर्य) बिना वनेवं लिहाँ वया नगरय् दुहाँ वन । रथयात वं गथे खः अथे हे तुं लाय्कु चुकय् दिका तल । चच्छिं वा वल । रथ प्यात । दरबारय् लहिनातःपिं खिचात वया रथय् च्वंगु छचंगू, छचंगूया खिपः व मेमेगु दक्व दिक्व छचंगूया सामानत नया तल । कन्हेखुन्हु जुजुयात खबर बिल - “देव ! खिचातय्सं रथय् च्वंगु छचंगू व छचंगूया खिपः दक्वं नया तल ।” जुजु तमं चूर जुया हुकुम बिल - “न्त्याथाय् खंसा खिचातय्त स्याना छ्व ।”

उगु इलंसिं खिचातय्त तःधंगु विपत्ति वल । इपिं गन गन खन, अन अन स्याकुं स्याकुं बिस्युं वया मसानय् बोधिसत्त्वयाथाय् वल । बोधिसत्त्वं न्यन - “छिपिं दक्वदिक्व सकलें मुना छाया वयागु ?” इमिसं लिसः बिल - लाय्कुली दुने तया तःगु रथय् च्वंगु छचंगू व छचंगूया खिपः खिचातय्सं नया बिल । जुजु तमं चूर जुया खिचात स्यायेत हुकुम बिल । आपालं खिचात नाश जुया वना च्वन । महाभय उत्पन्न जुल ।” बोधिसत्त्वं बिचाः यात -

लाय्कुली दुने, पिने च्वपिं खिचात दुहाँ वने फइ मखु । लाय्कुली दुने च्वपिं खिचातय्सं बाहेक मेपिसं नये फइ मखु । खुंयात छुं दण्ड मदु । खुं मखुपिं सिना च्वन । छाया जिं जुजुयात (सकलिम्ह) खुंयात क्यना (थः) जातिसंघयात जीवदान कया मबिये ?” वं खिचातय्त सान्त्वना बिया “छिपिं ग्याये मते । जिं अभयदान कया बिये । जिं जुजु नाप लाना मवतले छिपिं थन हे तुं च्वना च्वं” धया पारमितायागु विचार याना मैत्री भावनायात न्ह्योने तया अधिष्ठान यात - ‘जित ल्वहंतं कय्का महयेमा, कथिं मदायेमा अथवा छुक्सिसं कय्का महयेमा ।’ (अले थुलि अधिष्ठान याना) व याकचा हे नगरय् दुहाँ वन । अले वयात न्ह्याम्हिसिनं खंसा सुनानं तँ पिमकाल । जुजुं खिचातय्त स्यायेगु हुकुम बिया थःगु न्यायालयय् च्वना च्वन ।

बोधिसत्त्व अन हे थ्यंका, तिगन्हुया वना जुजुया आसन क्वय् च्वं वन । राजपुरुषपिसं वयात पितितेने स्वत । जुजुं गन । बोधिसत्त्वं पलख सासः ल्हाना जुजुया आसनया तःलं पिहाँ वया जुजुयात वन्दना याना न्यन - “छु छपिसं खिचातयूत स्याके बियागु खः ला ?”

“खः, जिं (स्याका च्वना) ।”

“राजन् ! इमिगु छु अपराध खः ?”

“इमिसं जिगु रथय् द्योने च्वंगु छचंगु व छचंगु खिपः नःगुलिं ।”

“स्यूला, गुपिं खिचातयूसं नःगु धका ?”

“मस्यू ।”

“देव ! थ्वं नल वं नल धका बांलाक मसिइकं खं खंपिं खिचात दक्वसित स्याकेगु उचित मजू ।”

“रथय् च्वंगु छचंगु खिचातयूसं नल, उकिं जिं न्ह्याथाय् खंसा दक्वं स्यायेत आज्ञा बियागु दु ।”

“अथेसा मनूतयूसं दक्वदक्व खिचातयूत स्याना छूवइगु ला कि मस्याइपिं खिचात नं दु ला ?”

“दु, जिमिथाय् दरबारय् च्वंपिं खिचातयूत स्याइ मखु ।”

“महाराज ! छपिसं नकतिनि धया बिज्यात, रथय् च्वंगु छचंगु खिचातयूसं नल, उकिं जिं न्ह्याथाय् खंसां खिचात दक्वं स्यायेत आज्ञा बियागु दु, हानं नकतिनि हे, जिमिथाय् दरबारय् च्वंपिं खिचातयूत स्याइ मखु धका धया बिज्यात । अथे जुइवं पक्षपाती जुया अगतिस मवनी ला ? अगतिस वनेगु बांमला । थ्व जुजुया धर्म मखु । जुजु धयापिसं सुयागुं पं मल्यूसे, तालजुया दण्डीथें निष्पक्ष जुया न्याय याना बिज्यायेमाः । लाय्कुली च्वंपिं खिचात धाःसा मसी, पिने च्वंपिं बःमलापिं, निरपराधीपिं खिचात जक सिना च्वन ।” थुलि धया बोधिसत्त्वं मधुर स्वरं “महाराज ! छपिसं गुगु थ्व ज्या याना बिज्यात व राजधर्म मखु” धाधां थुगु गाथा धाल -

“ये कुक्कुरा राजकुलम्हि वद्धा, कोलेय्यका वण्णबलूपपन्ना ।

तेमे न वज्झा मयमस्म वज्झा, नायं सधच्चा दुब्बलघातिकायन्ति” ॥

“वर्ण व बलं युक्तपिं लाय्कुली च्वंपिं खिचातयूत धाःसा मस्यायेगु, जिमित जक स्यायेगु । थ्व दक्वदक्व खिचातयूत स्याइगु नीति मखुत । थ्व ला केवल बःमलापित जक स्यायेगु नीति खः ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना न्यन - “पण्डित ! रथय् च्वंगु छचंगु थ्वं नल धका छं स्यूला ले ?”

“स्यू, महाराज !”

“सुनां नल ?”

“छपिनि दरबारय् च्वंपिं खिचातयूसं नल ।”

“थन च्वंपिं खिचातयूसं नल धका छं गथे धाये फत ?”

“इमिसं नःगु जिं क्यना बिये फु ।”

“पण्डित ! का क्यना ब्यु ।”

“महाराज ! अथे जूसा दरबारय् च्वंपिं खिचात दक्वं मुंका बिज्याहूँ । इमित घाय् चुं ल्वाकः छ्याना मही त्वंका बिज्याहूँ ।”

जुजुं अथे हे यात । महासत्त्वं धाल - थुगु महीलय् घाय् चुं वाला उपिं खिचातय् त्वंका ब्यु । जुजुं अथे हे याना मही त्वंकल । गुपिं खिचातय्सं त्वन उपिं खिचातय्सं छ्चंगु नापं ल्हवया हल । जुजु वयात सर्वज्ञ बुद्धं थुइका बिज्याइथें याना ब्यंगु खना अति प्रसन्न जुया श्वेतछत्रं बोधिसत्त्वयात पूजा यात । बोधिसत्त्वं “महाराज ! हे क्षत्रिय ! मातापिताया प्रति धर्मया व्यवहार याना बिज्याहूँ” आदि तेसकुण जातक (जा.नं. ५२१) स वःगु भिगू धर्माचरणसम्बन्धी गाथाद्वारा जुजुयात धर्मोपदेश याना “महाराज ! आर्वलि छपिं अप्रमादी जुया बिज्याहूँ (धया), जुजुयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठापित याना श्वेतछत्र जुजुयात हे लित बिल ।

जुजुं महासत्त्व (बोधिसत्त्व) यागु धर्मकथा न्यना सकल प्राणीपिंत अभयदान बिया बोधिसत्त्व प्रमुख सकल खिचातय् नितिं थःम्हं नयेगु भोजनथें जागु भोजन न्हिन्हं नकेगु प्रबन्ध याना बिल । बोधिसत्त्वया उपदेशअनुसार आचरण याना आयु दतले दानादि पुण्यकर्म याना सिना परलोकय् उत्पन्न जुल । कुक्कुरोवाद (खिचायागु उपदेश) भिद्वः वर्ष तक (प्रभाव) च्वन । बोधिसत्त्व नं गुलि आयु दुगु खः उलि म्वाना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! तथागत आः जक थःगु ज्ञाति सम्बन्धिपिंत उपकार याःम्ह मखु, न्हापा नं याःम्ह खः” धया थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु समयय् जुजु (आःया) आनन्द खः । सकलें बुद्ध परिषद् खः । नायोम्ह खिचा जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

२३. भोजाजानीय जातक

“अपि पस्सेन सेमानो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह कुतः यायेगु त्वःतूम्ह (अलसिम्ह) भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःतके छ्वया “भिक्षु ! न्हापाया इलय् पण्डितपिसं थःगु सामर्थ्य पिनेया ज्याय् नं प्रयत्नवानम्ह जूगु दु । चोट नया नं कुतः यायेगु मत्वःतू” आज्ञा जूसे अतीतयागु कथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व भोजाजानीय धयाम्ह सैन्धव कुलय् (सिन्धु पार याःम्ह सलयागु कुलय्) जन्म जुल । वाराणसी जुजुया सकतां अलंकारं छायापिया तःम्ह माङ्गलीक अश्व (सल) जुल । वं छगू लाख मू वंगु लुंया भुईं थीथी प्रकारया भिंभिं रस दुगु, स्वदैं पुलांगु मार्सी जाकिया जा नइम्ह खः । प्यथी सुगन्धं दुगु सौलिं बैय् बछिना तःथाय् च्वना च्वनी । व च्वनिगु थाय् ह्याउँगु पाल ग्वया तःगु दु । फुसय् लुंया तास दुगु कापः इलां तया तःगु दु । प्यखेरं स्वांमा खाया तःगु दु । न्ह्याबलें हवाला हवाला वास वःगु चिकं मत च्याका तःगु दु । वाराणसी राज्ययागु इच्छा मयापिं (अबले) जुजुपिं सुं हे मदु । छको न्हेम्ह जुजुपिसं वाराणसीयात घेरा लगे याना वाराणसीया जुजुयाथाय् सन्देश छवत- “जिमित राज्य व्यु अथवा युद्ध या ।” जुजुं अमात्यपित मुंका उगु सन्देश न्यंका न्यन - “तात ! आः छु याये माल ?” (अमात्यपिसं लिसः बिल) “देव ! न्हापां हे छपिं युद्धय् बिज्याये जी मखु । न्हापां फलानाम्ह अश्वारोह (सल गइम्ह नायो) यात छवया युद्ध याके छवयेमाः । वं मफुसा जक भीसं आः छु यायेगु धका हानं बिचाः याये माली ।” जुजुं उम्ह (अश्वारोह) यात सःतके छवया न्यन - “तात ! छु छं न्हेम्ह जुजुपिलिसे युद्ध याये फुला ?” “देव ! यदि जित भोजाजानीय सैन्धव सल दत धाःसा न्हेम्ह जुजुपिं ला छु, सकल जम्बुद्वीपयापिं जुजुपिं नापं नं युद्ध याये फु ।” “तात ! भोजाजानीय सैन्धव जुइमा अथवा मेमेपिं न्ह्यांम्ह माःसां इपिं नापं त्वाः हूँ ।”

वं “देव ! ज्यू” धया जुजुयात प्रणाम यात । अले दरबारं कुहाँ वया भोजाजानीय सलयात काय्के छवया म्हाय् काथी कसे याना थःम्हं नं सकतां प्रकारया शस्त्र धारण याना खड्ग घाना सिन्धु सलया म्हाय् च्वना वन । न्हापांम्ह जुजुयात म्वा म्वाकं ज्वना हल । अले हानं नगरय् लिहाँ मवसे वयात (जुजुयात) थःगु सेनाया घेरा त्वाःथला खुम्हम्ह जुजुयात ज्वंबले भोजाजानीय सलयात घाःपाः जुल । हि बाः वया च्वन । तःसकं स्याका च्वन । अश्वारोहं भोजाजानीय सल घाःपाः जुल धका सिइका जुजुया धवाखाय् (आराम बिया) गोतुइका, काथी छ्वासुइका मेम्ह सलया म्हाय् काथी कसे याःवन । बोधिसत्त्वं तःसकं सुखपूर्वक गोतुला च्वच्चं मिखा चाय्का, अश्वारोहयात खना मती तल - “थुम्हं (अश्वारोहं) मेम्ह सलयात काथी कसे याना च्वन । थुम्ह सलं न्हेगूगु सेनाया घेरा त्वाःथला न्हेम्हम्ह जुजुयात ज्वने फइ मखु । जिं याना क्यनागु ज्या सितिं वनिन । थुम्ह अतुलनीय अश्वारोह नं फुना वनिन । जुजु नं कतपिनि ल्हाती लाः वनिन । जि बाहेक मेपिं सुं नं सलं न्हेगूगु सेनाया घेरा त्वाःथला न्हेम्हम्ह जुजुयात ज्वने फइ मखु ।” (थुलि मती तया) व गोतुला च्वं च्वं हे अश्वारोहयात सःतके छवया “भिम अश्वारोह ! जि बाहेक न्हेगूगु सेनाया घेरा त्वाःथला, न्हेम्हम्ह जुजुयात ज्वना हये फुपिं मेपिं सुं सल मदु । जिं थःम्हं यानागु ज्या सितिं वंके मखु । जित हे थना काथी कसे या” धया थुगु गाथा धाल -

“अपि पस्सेन सेमानो, सल्लेभि सल्ललीकतो ।
सेय्योव वळ्वा भोज्जो, युज्ज मज्जेव सारथी’ति” ॥

“हे वीर अश्वारोह ! बाणं कय्के बिया च्वने माःम्ह, छखेपाखें गोतुला च्वने माःम्ह जुया नं भोजाजानीय सैन्धव सल हे जक मेपिं सलत सिबे दकले भिंम्ह खः । उकिं छं जित जक हे तिसा वसतं छाय्प्यु ।”

अश्वारोहं बोधिसत्त्वयात थना घालय् पतिं चिना, अले बांलाक काथी कसे याना वयागु म्हाय् च्वना वन । न्हेगूगु सेनाया घेरा यात त्वाःथला न्हेम्हम्ह जुजुयात जीवितं ज्वना हया जुजुया सेनायात लःल्हाये

हल । बोधिसत्त्वयात नं लाय्कु ध्वाखाय् हल । जुजुं वयागु दर्शन यायेत पिहाँ वल । महासत्त्वं जुजुयात धाल - “महाराज ! थुपिं न्हेम्ह जुजुपितं स्याका बिज्याये मते । कबूल याका त्वःता छूवया बिज्याहूँ । जित व अश्वारोहयात बिइ माःगु यश सकतां अश्वारोहयात हे बिया बिज्याहूँ । न्हेम्ह जुजुपितं ज्वना हःम्ह योद्धा नष्ट याये बहः मजू । छपिसं नं दान बिया बिज्याहूँ । शीलयागु रक्षा याना बिज्याहूँ । धार्मिकपूर्वक पक्षपात मयासे राज्य याना बिज्याहूँ ।” थुकथं बोधिसत्त्वं जुजुयात उपदेश बिये सिधयेवं बोधिसत्त्वयागु काथी फ्यना बिल । व काथि फ्यना बिइवं सिना वन । जुजुं वयागु शरीर कृत्य याना अश्वारोहयात तःधंगु यश बिया न्हेम्ह जुजुपितं हाकनं विद्रोह मयायेगु कबूल याका इमित थथःगु थासय् लिछूवया बिल । अनं लिपा, जुजुं धार्मिकपूर्वक पक्षपात मयासे राज्य यायां आयु फुइवं कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां “हे भिक्षु ! न्हापायागु इलय् पण्डितपिसं सामर्थ्यं पिनेया खँय् नं प्रयत्न याःगु दु । थुकथं घाःपाः जुल नं कुतः यायेगु मत्वःतू । छ थुकथं नैर्याणिक (मोक्षदायक = कल्याणकारी) शासनय् प्रव्रजित जुया नं छाया कुतः यायेगु त्वःतागु ?” थुलि आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् प्रयत्न हीनम्ह भिक्षु अर्हत्व फलय् प्रतिष्ठित जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु (आःयाम्ह) आनन्द खः । अश्वारोह सारिपुत्र खः । अले भोजाजानीय सैन्धव सल जुलसा जि हे खः ।

- * -

२४. आज्ज जातक

“यदा यदा यत्थ यदा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह सिथिल प्रयत्न याःम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुया सःतके छूवया- “भिक्षु ! न्हापाया इलय् पण्डितपिसं सामर्थ्यं पिनेया खँया नितिं घाःपाः जुल नं प्रयत्न याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । (नकतिनि) च्वय् कना वयाथे हे न्हेम्ह जुजुपिसं नगर घेरे यात । छम्ह रथ सवार योद्धां निम्ह दाजुकिजा सैन्धव सलतय् रथय् जोते याना नगरं पिहाँ वया खुगू सेनाया घेरायात त्वाःथला खुम्ह जुजुपितं म्वाः म्वाकं हे ज्वना हल । उगु इलय् (निम्ह सलत मध्ये) थकालिम्ह सलं प्रहार फये मागुलिं घाःपाः जुल । सारथी रथयात जोते याना

लित हया लायकु ध्वाखाय् हया थकालिम्ह सलयात रथं फ्यना साज छ्वासुका छ्खेपाखे गोतुइका थ्यन । मेम्ह सलयात कसे याना तयार याना च्वन । बोधिसत्त्वं वयात खना, च्वय्हे तुं, मती तया सारथीयात सत्ता गोतुला च्वच्चं हे थुगु गाथा धाल -

“यदा यदा यत्थ यदा, यत्थ यत्थ यदा यदा ।
आज्जो कुरुते वेगं, हायन्ति तत्थ वाळ्वा”ति” ॥

“(हे सारथि !) न्हचागु अवस्थाय् थजु, न्हचागुं थासय् थजु, न्हचाबलें थजु, न्हचागु युद्धय् थजु, न्हचाथिंजाःगु घाःपाः जूगु थजु, आजानीय सैन्धव सलं हे जक तीव्र प्रयत्न याये फु । थुगु इलय् (अन) साधारण सलतय्गु उद्योग वीर्य तंका च्वनिगु जुया च्वन । (उकिं थुगु रथय् जित जक जोते या ।)”

सारथी बोधिसत्त्वयात थन । रथय् जोते यात । हाँके याना यंकल न्हेगूगु सेनाया घेरा त्वाःथला न्हेम्हम्ह जुजुयात म्वाः म्वाकं ज्वना रथ हाँके याना लायकु ध्वाखाय् यंका सैन्धव सलयात फ्यना बिल । बोधिसत्त्वं छ्खेपाखें गोतुला च्वं च्वं हे च्वय्यागु उपदेश जुजुयात व्युब्बुं सिना वन । जुजुं वयागु शारीरिक कृत्य याका सारथीयात सम्मान याना धर्मानुसार राज्य याना, यथाकर्म परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना प्यंगू अर्य (सत्य) यात प्रकाशित याना जातकयागु सारांश क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु अर्हत्त्वय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् जुजु (आःयाम्ह) आनन्द स्थविर खः । अले सल जुलसा जि हे खः ।

२५. तित्थ जातक

“अज्जमज्जेहि तित्थेहि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् धर्मसेनापति (सारिपुत्र) या शिष्य छम्ह लुं कमिया काय् भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

मेपिनिगु आशय (चित्तयागु अवस्था) यागु ज्ञान केवल बुद्धपिंके जक दइ, मेपिंके दइ मखु । उकिं सारिपुत्रं थःके मेपिनिगु चित्तयागु अवस्था सिइके फइगु सामर्थ्य मदुगु कारणं थःम्ह पासायागु चित्तया अवस्था मसिया वयात अशुभ कर्मस्थान^{५३} कन । वयात उगु कर्मस्थान अनुकूल मजुल । छाया ? वं न्यासःगु जन्मतक लगातार लुं कमिया छेंय् हे जन्म काःम्ह जुया च्वन । वयात ताःकाल तक परिशुद्धगु लुं स्वया च्वनेगु अभ्यास दुगुलिं अशुभ (कर्मस्थान) अनुकूल मजुल । वं अभ्यास यायां प्यला बिते यात । परन्तु निमित्त^{५४} मात्र नं पिकाये मफुत । धर्मसेनापतिं थम्ह पासायात थः स्वयं अर्हत्त्वय् थ्यंका बिये मफुसेली मती

५३. म्हय् दुने दुगु फोहरया बिचाः याना योग अभ्यास यायेगु ।

५४. शरीरया ३२ गू भागमध्ये छताया नं काल्पनिक आकार ।

तल “थ्व निश्चयं नं बुद्ध वैनेय्य खः । जिं थ्वयात तथागतयाथाय् यंका बिये माल ।” थुलि मती तथा सुथन्हापनं हे वयात ब्वना तथागतयाथाय् वन ।

शास्तां न्यना बिज्यात - “सारिपुत्र ! छाय् छम्ह भिक्षुयात ब्वना वयागु ?” “भन्ते ! जिं थ्वयात कर्मस्थान बिया । प्यला दय्का नं थ्वं निमित्त मात्र नं लुइका काये मफुत । ‘थुम्ह बुद्ध वैनेय्य जुइमाः’ धका छपिनिथाय् ब्वना हयागु खः ।”

“सारिपुत्र ! छं थः शिष्ययात गजागु कर्मस्थान बियागु खः ?”

“भगवान् शास्ता ! अशुभ कर्मस्थान ।”

“सारिपुत्र ! छंगु (चित्त) सन्ततिस आशयानुशय ज्ञान मदु । हूँ, सन्ध्या इलय् वया थः शिष्ययात नापं ब्वना यंकि ।”

थुकथं स्थविरयात अनुज्ञा बिया, शास्तां उम्ह भिक्षुयात बांलागु निवासस्थान व चीवर बिइके बिया (हानं) वयात ब्वना भिक्षाचरणया नितिं बिज्यात । प्रणीत भोजन बिइके बिया भिक्षुमहासंघसहित विहारय् लिहाँ बिज्यात । न्हिनेया इलय् गन्धकुटी बिते याना बिज्यात । सन्ध्या इलय् उम्ह भिक्षुयात ब्वना यंका विहार चारिका यायां आम्रवनय् (दिव्य शक्तिं) छगू पुखू दय्का अन पलेस्वां छम्ह कया उकीमध्ये छपवः तःफोगु पलेस्वां दय्का उम्ह भिक्षुयात - “भिक्षु ! छं थ्व स्वांयात स्वस्वं च्वना च्वं” आज्ञा जूसे वयात फेतुका थः स्वयं गन्धकुटी दुहाँ बिज्यात ।

उम्ह भिक्षुं उगु स्वां तुते मजुइक स्वया च्वन । भगवान् बुद्धं उगु स्वां सुखुगंका बिज्याकल । वं स्वया च्वंक च्वंक हे उगु स्वां सुखुगना विरूप जुया वंगु खन । उकिया पलेसा छहः छहः याना हाया ववं फुक्कं हः हाया वंगु खन । अनं लिपा रेणु (धु) हाया कुतु वंगु खन । खाली दं जक ल्यंगु नं खन । उम्ह भिक्षुयात उगु स्वांया थीथी अवस्था स्वस्वं बिचाः वल- “थ्व स्वां नकतिनि हे बांलागु खः, स्वये हे यइपुगु खः । आः थ्वया रंग थ्वया वन । हः हाया वन । रेणु (धु) कुतुं वन । केवल दं जक बाकी दनी । थपायसकं बांलागु स्वां सुखु गना वन धाःसा जिगु शरीर जक छु मजुइगु जुइ ?” (थुकथं मती ततं) सकतां संस्कारयागु अनित्ययात विचार याना विदर्शनाय् स्थापित यात । शास्तां ‘वयागु चित्त विदर्शनारुढ जुल’ धका सिइका बिज्यासे गन्धकुटी च्वं च्वं हे थःगु तेज फैले याना थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“उच्छिन्द सिनेहमत्तनो, कुमुदं सारदिकं व पाणिना ।

सन्तिमगमेव ब्रूहय, निब्बानं सुगतं देसितं न्ति” ॥

“गथे शरदन्तुया इलय् पलेस्वां ल्हातं त्वःथुलीगु खः, अथे हे थःप्रति दुगु स्नेह त्वःथुला ब्यु । शान्ति (आर्य अष्टांगिक) यागु मार्गय् वना सुगतं कना बिज्यागु निर्वाण प्राप्त या ।”^{११५}

उम्ह भिक्षुं थुगु गाथाया अन्तय् अर्हत्व प्राप्त याना “जि सकतां भव (संसार) पाखें मुक्त जुइ धन” भाःपिया निम्न लिखित गाथाद्वारा उदान (प्रीति वाक्य) प्रकट यात -

“सो वुत्थवासो परिपुण्णमानसो, खीणासवो अन्तिमदेहधारी ।

विसुद्धसीलो सुसमाहितिन्द्रियो, चन्दो यथा राहुमुखा पमुत्तो ॥

“समोततं मोहमहन्धकारं, विनोदयिं सब्बमलं असेसं ।

आलोकपज्जोतकरो पभङ्करो, सहस्सरंसी विय भाणुमा नभे’ति” ॥

“उम्ह अर्हत् वुसितवास, परिपूर्ण मानस, क्षीणास्रव, अन्तिमदेहधारी, विशुद्धशील, संयत (सुसमाहित) इन्द्रियम्ह राहुया म्हुतुं मुक्त जूम्ह चन्द्रमार्थे जुल ।”

“जिगु विस्तृत महामोहान्धकार चिला फुना वन । जिं सकतांया सकतां खिति गथे प्रभास्वर आलोक जः उत्पन्न याइम्ह सहस्र रश्मी दुम्ह सूर्य आकाशय लुया वयेवं सकतां अन्धकारयात चिइका छ्वइगु खः अथे हे चिइका छ्वयेधुन ।”

थुकथं उदान व्यक्त यायेधुंका भगवान् बुद्धयाथाय वना वन्दना यात । (सारिपुत्र) स्थविर नं वया शास्तायात वन्दना याना थः शिष्ययात नापं व्वना यंकल । थ्व खँ भिक्षुपिसं सिल । इपिं धर्मसभाय फेतुना च्वच्वं दशबल बुद्धयागु गुणानुवाद याना च्वन- “आयुष्मान्पिं ! सारिपुत्र स्थविरयाके आशयानुशय ज्ञान मदुगुलिं थः पासायागु चित्तया अवस्था सिइके मफुत । परन्तु शास्तां (उकियात) सिइका छन्हु हे उम्ह (भिक्षु) यात प्रतिसम्भदा ज्ञानसहित अर्हत्व बिया बिज्यात । अहो ! बुद्धपिनिगु महानुभाव (शक्ति) !”

शास्ता लाया तःगु आसनय बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “भगवान् शास्ता ! मेगु ला छुं मखु, छलपोलयाम्ह धर्मसेनापतियाम्ह (थःम्ह) शिष्ययागु आशयानुशय-ज्ञानयागु बारे कया खँ ल्हाना च्वनागु खः ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! थुकी छुं आश्चर्य मदु, यदि थुगु समयय जि बुद्ध जुया वयागु आशय स्यूगु । जिं न्हापा नं वयागु आशय सिइकागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय बोधिसत्त्व जुजुयात अर्थ व धर्मसम्बन्धी उपदेश विइम्ह खः । उगु इलय जुजुया माङ्गलिक सलयात मोल्हुइकेगु थासय छम्ह क्वह्यंम्ह सलयात मोल्हुइकल । माङ्गलिक सलयात मेपिं सलतयत मोल्हुइके धुंकूगु तीर्थ (घाट) य् क्वत यंकुबले वं घौचाया कुहाँ वनेगु अस्वीकार यात । सल जवा (अश्वगोपक) जुजुयाथाय वना धाःवन - “देव ! माङ्गलिक सल तीर्थय कुहाँ मवंसे च्वं च्वन ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयात ज्या ब्वल - “पण्डित ! माङ्गलिक सल तीर्थय छाया मवंसे च्वना च्वंगु धयागु खँ सिइका वा ।” बोधिसत्त्वं “ज्यू, देव !” धया खुसी सिथय वना, सलयात स्वया, व निरोगी जूगु खंका, ‘थ्व छु कारणं थुगु तीर्थय कुहाँ मवन’ धका बिचाः यात । ‘थन न्हापा सुं मेम्हसित मोल्हुइकल जुइमाः । उकिं घौचाया थ्व तीर्थय कुहाँ मवंगु जुइमाः’ धका सिइकल । अले वं सलजवाःयाके न्यन - “भो ! थन तीर्थय न्हापा सुयातं मोल्हुइकूगु दु ला ?” “स्वामी ! मेम्ह छम्ह सलयात मोल्हुइकूगु दु ।” बोधिसत्त्वं “थुम्ह माङ्गलिक सल थःगु पवित्रता (शुचिता, नी-ची) या कारणं थन मोल्हुइ मयकल, थ्वयात मेथाय तीर्थय यंका मोल्हुइकेगु या ।” थुकथं वयागु मनयागु खँ (आशय) सिइका वं सलजवाःयात धाल - “भो अश्वगोपक ! घ्यः कस्ति, साखः दुगु दुरु नं न्ह्याबले त्वना च्वनेवं तुनीयः । थुम्ह सलं तःक्वःमच्छ थुगु तीर्थय मोल्हुये धुंकल । उकिं थ्वयात मेथाय तीर्थय यंका मोल्हुइका लः त्वंकि ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“अञ्जमञ्जेहि तित्थेहि, अस्सं पायेहि सारथि ।
अच्चासनस्स पुरिसो, पायासस्सपि तप्पती ति” ॥

“हे सारथि ! क्षीर भोजन हे जूसां फूदक नल धाःसा नुनीयः । उकिं थुम्ह सल (न्हि न्हिं) थ्व तीर्थय् जक मोल्हुगुलिं वाक्की वल । मङ्गल सलयात मेगु तीर्थय् यंका मोल्हुका लः त्वंकि ।”

“खः देव ! सलं मोल्हुया लः नं त्वन ।”

“न्हाचः छ्वाय् मोमल्हुगु ले ?”

“थुगु कारणं” धया जुक्व फुक्क खँ कन ।

जुजुं “अहो ! बोधिसत्त्वयागु पण्डितत्व ! थ्वं थजापिं पशुतय्गु मनयागु खँ तकं स्यू ।” धका बिचाः याना बोधिसत्त्वयात आपालं सम्पत्ति बिल । आयु फुइवं यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! जिं आः जक थ्वयागु मनयागु खँ सिइकागु मखु, न्हापाया इलय् नं स्यूगु खः” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु इलय् माङ्गलिक सल आः थ्व भिक्षु खः । जुजु (आःयाम्ह) आनन्द खः । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

२६. महिळामुख जातक

“पुराणचोरान वचो निसम्म...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् बिज्याना च्वंगु इलय् देवदत्तया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

देवदत्तं राजकुमार अजातशत्रुयात थःप्रति श्रद्धावान् दयका (थःगुया नितिं) लाभसत्कार दयकल । (राज) कुमार अजातशत्रुं गयाशीर्षय् देवदत्तया नितिं विहार दयके बिया (अन) प्रतिदिन थीथी प्रकारयागु रस दुगु स्वदं पुलांगु सुगन्धित जाकिया भोजन थुया न्यासः भू छवया तल । लाभसत्कार दुगु कारणं देवदत्तया अनुयायीपिनिगु ल्याः बढे जुल । देवदत्त (थः) अनुयायीपिलिसे विहारय् च्वना च्वन । उगु इलय् राजगृह निवासी निम्ह पासापिंमध्ये छम्ह जुलसा शास्तायाथाय् प्रव्रजित जुल, अले मेम्ह देवदत्तयाथाय् । इपिं छम्हं मेम्ह न्ह्याथाय् खंसां मिले जुया विहारय् वना नं मिले जुया च्वना च्वन ।

छन्हु देवदत्तया आश्रयय् च्वना च्वंम्हं (पासां) मेम्हसिके न्यन - “आवुसो ! छु छु न्हिन्हिं चःति हायका भिक्षा वनेगु ला ? देवदत्त गयाशीर्ष विहारय् च्वना च्वंके हे थीथी प्रकारयागु रस दुगु बांलागु साःगु भोजन नया च्वन । छु थुकथं छुं उपाय मदुला ? छु छ्वाय् छुकिया नितिं दुःख सिया च्वना ? छु छंगु नितिं, छु सुथ न्हापतं दना गयाशीर्षय् वया, (अन) जलपानसहित यागु (क्वाति जा) व भिंच्याता प्रकारयागु नसात्वंसा नया त्वना साक्क भोजन याये मफुला ?” तःक्वःमच्छि थथे धायेवं व राजी जुल । उखुन्हुया दिननिसें गयाशीर्षय् वल, अले नयेधुंका वेलुवनय् लिहाँ वनेगु यात । गयाशीर्ष वना देवदत्तया नितिं जोरे

याना हःगु भोजन नया वड्गु खँ तःन्हतक सुचुका तये मफुत । याकनं हे थ्व खँ प्रकट जुल । वया पासापिसं वयाके न्यन - “आयुष्मान् ! छु छं धात्थें देवदत्तया नितिं जोरे याना हःगु भोजन नया वयाम्ह खः ला ?”

“सुनां धागु ?”

“फलाना फलाना मनूतय्सं धाल ।”

“आवुसो ! जिं धात्थें गयाशीर्ष वना भोजन याः वनागु खः । परन्तु जित देवदत्तं भोजन बिड्गु मखु, मेपिं मनूतय्सं ब्यूगु खः ।”

“आयुष्मान् ! देवदत्त बुद्धया विरोधी खः, दुःशीलम्ह खः । वं अजातशत्रुयात थःप्रति श्रद्धावान् दय्का अधर्मपूर्वकं थःया नितिं लाभसत्कार दय्का च्वना च्वन । थुकथं कल्याणकारी शासनय् प्रव्रजित जुया नं छं देवदत्तयागु अधर्मपूर्वकं दय्कूगु भोजन नया च्वना ला ? वा, छंत बुद्धयाथाय् यंके नु” धया वयात इमिसं धर्मसभाय् यंकल ।

शास्तां खना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! छिमिसं छाय् थ्व भिक्षुयात मं मदय्क मं मदय्क व्वना हयागु ?”

“खः, भन्ते ! थुम्ह भिक्षुं छलपोलयाथाय् प्रव्रजित जुया देवदत्तयापाखे अधर्मं दय्का तःगु भोजन नया च्वन ।”

“भिक्षु ! छु छं धात्थें देवदत्तयापाखें अधर्मं दय्का तःगु भोजन नया च्वनाम्ह खः ला ?”

“भन्ते ! देवदत्तं जित भोजन नकूगु मखु, मेपिं मनूतय्सं ब्यूगु हे जिं नया च्वनागु खः ।”

शास्तां “भिक्षु ! त्वहः तये मते । देवदत्त अनाचारीम्ह खः, दुःशीलम्ह खः । थुखे प्रव्रजित जुया जिगु सङ्ग (शासन) य् च्वना नं गुकथं देवदत्तयागु भोजन नया च्वनागु ? छ न्ह्याबलें हे थुकथं संगति प्रेमी जुया च्वन । गन गजाम्ह ध्वःदुल व तापं मिले जुया च्वन ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अमात्य खः । उगु इलय् जुजुया महिलामुख धयाम्ह शीलवानम्ह व सदाचार दुम्ह किसि छम्ह दु । सुयातं नं दुःख कष्ट मब्यू । छन्हु बाचा इलय् खुंतय्सं वयागु गः (शाला) लिक्क वया, भतिचा जक तापाक च्वना चोरमन्त्रणा (खुड्गु खँ) यात - “थुकथं सुरंग म्हुयेमाः । थुकथं ह्वप्वाः खनेमाः । सुरं व ह्वःप्वाः लँथें जागु खः, तीर्थथें जागु खः । उकियात पंगल मजुइक, बाधा विरोध मदय्क खुड्गु यायेमाः । अले मालसामान यंकेबले (मनूतयत्) स्याना हे जक मालसामान यंकेगु यायेमाः । थथे यायेबले सुनानं दना वया ज्वं वये फड् मखु । खुंत धयापिं शीलवान् जुइ मज्यू । खुँ धयापिं कडागु स्वभाव दुपिं व अले जबरजस्ती याइपिं जुइमाः ।” थुकथं थवंथवय् सल्लाह याना छम्हं मेम्हंसित स्यना इपिं खुंत अनं वन । थथे हे याना छन्हु निन्हु यायां तन्हुतक इपिं खुंत अन वया मन्त्रणा याः वया च्वन । उम्ह किसिं इमिगु

खँल्हाबल्हा न्यना 'थुमिसं जित हे स्यना च्वंगु खः' आवँलि जि कडा स्वभावम्ह, कठोरम्ह व जबरजस्ति याइम्ह जुइमाल' धका मती तल । व अबलेनिसेँ अजाम्ह हे जुल । सुंथन्हापां वःम्ह किसिमागःयात स्वँ ज्वना बँय् बँस्वाना स्याना बिल । निम्हसित नं, स्वम्हम्हसित नं सुसु वल इपिं सकसितं स्याना बिल । मनूतय्सं जुजुयात खबर बिल "महिलामुख" वँ जुल । खँखंपित स्याना च्वन । जुजुं बोधिसत्त्वयात छुवत - "पण्डित ! किसि छु कारण स्यन, सिइका वा, हुँ ।" बोधिसत्त्वं किसिया म्हय् छुं रोग जूगु मखना, 'ध्व छु जुया स्यन' धका बिचाः यात । ध्वं, सुं मेपिं मनूतय्गु खँल्हाबल्हा न्यना थुमिसं जित स्यना च्वना धका भाःपिया स्यंम्ह जुइमाः धका बिचाः यात । थुकथं बिचाः याना, वं किसिमागःतयत सःता न्यन - "छु सुनानं किसिगःया लिक्क चान्हे छुं खँल्हाबल्हा याःगु दु ला ?"

"स्वामी ! खः दु, चान्हे खुँत वया न्हिन्हिं खँ ल्हाः वः ।"

बोधिसत्त्वं जुजुयाथाय् वना सूचं व्यूवन- "देव ! किसिया म्हय् छुं विकार मद्दु । खुँतय्गु खँल्हाबल्हा न्यना स्यंम्ह खः ।"

अथेसा आः छु याये माल ले ?"

"शीलवान्पिं श्रमण ब्राह्मणपितं किसिगल्य् तथा सदाचारसम्बन्धी खँ ल्हाके माल ।"

"तात ! अथेसा अथे हे याकि ।" बोधिसत्त्व वना सदाचारी श्रमण ब्राह्मणपिं सःता हया किसिगःया लिक्क तथा धाल - "भन्ते ! सदाचारसम्बन्धी खँ ल्हाना बिज्याहुँ ।" इपिं किसिया भतिचा तापाक च्वना सदाचारयागु खँ ल्हात - "सुयातं दुःख बिइ मज्यू । सुयातं स्याये मज्यू । सदाचारी जुया शान्ति, मैत्री व करुणा तथा च्वने फयेकेमाः ।" वं इमिगु खँ न्यना थुमिसं जित हे स्यना च्वंगु जुइमाः । उकिं आवँलि जि सदाचारी जुया च्वनेमाः । अले व सदाचारी जुल । जुजुं बोधिसत्त्वयाके न्यन - "तात ! छु उम्ह किसि शीलवान् जुल ला ?" "खः देव ! थुगु प्रकारयाम्ह दुष्टम्ह किसि पण्डितपिनिगु (संगतिया) कारणं थःगु न्हापायागु स्वभावय् हे प्रतिष्ठित जुल" धका धया थुगु गाथा धाल -

"पुराणचोरान वचो निसम्म, महिळामुखो पोथयमन्वचारी ।

सुसञ्जतानञ्जि वचो निसम्म, गजुत्तमो सब्बगुणेषु अट्टा'ति"॥

"महाराज ! महिलामुख (किसि) न्हापा खुँतय्गु खँ न्यना इमिगु अनुकरण याइम्ह जुल । (अले व हे) उत्तमम्ह किसि संयमी मनूतय्गु खँ न्यना सकतां गुणय् न्हापाथेँ तुं प्रतिष्ठित जुल ।"

"ध्व पशुतय्गु मनयागु खँ (आशय) स्यूम्ह" धका जुजुं बोधिसत्त्वयात यक्व ऐश्वर्य (यश) बिल । अले व जीवनकाछि म्वाना बोधिसत्त्वसहित कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां "भिक्षु ! न्हापा नं सु सु ध्वःदुल व वलिसे छुं संगत याः जुल । खुँयागु खँ न्यना छ इमि अनुयायीम्ह जुल । हानं धार्मिक मनूतय्गु खँ न्यना इमि अनुयायीम्ह जुल ।" थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना स्वापू क्यना जातकयागु सारांश क्यना बिज्यात । उगु इलय् महिलामुख आःयाम्ह विपक्षी दलय् वंम्ह भिक्षु खः । जुजु (आःयाम्ह) आनन्दं खः, अले अमात्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

२७. अभिण्ह जातक

“नालं कबळं पदातवे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उपासक व छम्ह वृद्धम्ह स्थविरया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती निम्ह पासापिं दु । इपिंमध्ये छम्ह प्रव्रजित जुया (नं) न्हिन्हिं वया पासायाथाय् वना च्वन । वं वयात भिक्षा बिया स्वयं थःम्ह नं नया, वलिसें तुं विहारय् वइ अले सूर्यास्त जुइवं खँल्हाबल्हा यायेधुंका नगरय् लिहाँ वनि । वया पासा भिक्षु नं नगर ध्वाखाय् तक तःवइ । इमिगु थवंथवय् दुगु प्रेमया बारे भिक्षुपिसं सिइकल । इपिं भिक्षुपिसं धर्मसभाय् च्वना इमिगु थवंथवय् प्रेमया बारे खँ ल्हाना च्वन । शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” इमिसं धाल - “भन्ते ! थुजा-थुजागु खँ ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! थुपिं निम्ह आः जक परस्परय् प्रेमीपिं मखु न्हापा नं परस्पर प्रेमीपिं खः” धया पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अमात्य जुया च्वन । उगु इलय् छम्ह खिचा माङ्गलिक किसिया नइगु थासय् वाना च्वंगु जा नयेगु याना च्वन । अज्यागु भोजन ननं माङ्गलिक किसिया विश्वास पात्र जुल । व किसियाथाय् हे वया नः वयेगु याना च्वन । इपिं निम्हं थवंथवय् बाये मफुत । वयात किसिं स्वँ ज्वना उखें थुखें संका म्हितेगु याना च्वन । छन्हु छम्ह गांयाम्ह मनू वल । अले वं किसि मागःयात ध्यबाः बिया खिचा (न्याना यंका) थःगु गामय् यंकल ।

उसानिसें उम्ह किसिं खिचायात मखंसेलि न नं मनः, त्व नं मत्वं; मो नं मल्हू । मनूतय्सं जुजुयात थुगु खँ कंवन । जुजुं बोधिसत्त्वयात ज्या ब्वल - “पण्डित ! किसिं छाया थथे याना च्वन धयागु खँ सिइका वा, हँ ।” बोधिसत्त्व किसिगलय् वना किसि दुःखित चित्त जुइका च्वंगु सिइका काल - थ्वयागु म्हय् छुं रोग जूगु धाःसा मदु । अवश्य नं थ्वया सुंनाप मित्रता दु जुइमाः । थ्वया पासा खने मदुगुलिं नुगः मछिंका च्वंम्ह जुइमाःथें च्वं । (थथे बिचाः याना) वं किसि मागःयात सःता न्यन - “छु थ्वया सुंलिसे मित्रता जुया च्वंगु दु ला ?”

“खः, स्वामी ! थन खिचा छम्ह दु । व लिसे थ्वया साब मित्रता दु ।”

“आः व खिचा गो ले ?”

“छम्ह मनुखं यंकल ।”

“उम्ह मनुया छें स्यूला ले ?”

“स्वामी ! मस्यु ।”

बोधिसत्त्वं जुजुयाथाय वना “देव ! किसियात मेगु छुं जूगु मखु । वया छम्ह खिचालिसे साब मित्रता दु । वं खिचायात मखना मनगु खः धयागु खँ कना थुगु गाथा धाल -

“नालं कबळं पदातवे, न च पिण्डं न कुसे न घंसितुं ।
मज्जामि अभिण्हदस्सना, नागो स्नेहमकासि कुक्कुरे’ति” ॥

“मङ्गल किसिं न जाप्ये (कबल) नः, न जाग्वारा नः । घाँयुं नं मनः, न घाँसं ब्वः ब्वः स्याके हे ब्यु । न्हिन्हिं नापं च्वना च्वंगुलिं किसि व खिचाया प्रेम जूगु खने दु ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना न्यन - “पण्डित ! आः छु याये माल ले ?”

“देव ! छपिसं नाय्खिं च्वय्का ‘जिमि माङ्गलिक किसिया पासा खिचायात सुं छम्ह मनुखं यंकल । सुयागुं छेँय् उम्ह खिचा खन धाःसा वयात थुजा-थुजागु दण्ड जुइ’ धका घोषणा याका बिज्याहुँ ।”

जुजुं अथे हे याकल । खिचा यंका तःम्ह मनुखं राजदण्ड खना ग्याना थःथाय् यंका तःम्ह खिचायात त्वःता बिल । खिचा चुललं ब्वाँय् वना किसि दुथाय् वन । किसि साब खुशी जुल । किसिं खिचायात थःगु स्वँ ज्वना थःगु छ्चनय् तल । स्वँथं पित्तुपिया खिचायात तःसकं माया यात । खिचा नं किसिया स्वँथय् लतपते जुया म्हितल । खिचां नसेलि किसिं नं जल । उसानिसेँ किसिं न नं नल, त्व नं त्वन । ‘ध्वं पशुतय्गु मनयागु खँ तक नं (आशय) सिइकल’ धका बिचाः याना बोधिसत्त्वयात आपालं ऐश्वर्य बिल ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! थुपिं निम्ह आः जक परस्पर प्रेमी जूपिं मखु न्हापा नं अजापिं हे खः ।” आज्ञा जूसे धर्मदेशना न्ह्यथना प्यंगू आर्यसत्यया खँ कना स्वापू क्यना बिज्यात । जातकयागु सारांश कना बिज्यात । [थुगु प्यंगू आर्यसत्यया खँ फुक्क जातकय् नं क्यना तःगु दु परन्तु जिमिसं थ्वयात अन अन जक क्यने गन थुकिया छुं फल दु ।] उगु इलय्या खिचा (आःयाम्ह) उपासक खः । किसि वृद्ध स्थविर खः । अमात्य पण्डित जुलसा स्वयं जि हे खः ।

- * -

२८. नन्दिविसाल जातक

“मनुज्जमेव भासेय्य...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छःवर्गीय भिक्षुपिसं छाक्कः खँ ल्हाना जुइगु (कठोर वाणी) यां बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् छःवर्गीय भिक्षुपिं ल्वापु यायां शान्ति-प्रिय भिक्षुपित हायका, निन्दा यायां, (ख्याः याना) न्हिला, भित्ता आक्रोश वस्तुं (भिगू कारणद्वारा तँ पिकाय्केगु)^{५६} ब्वः बिया जुल । भिक्षुपिसं भगवान् बुद्धयात बिनित्ति याःवन । भगवान् बुद्धं छःवर्गीय भिक्षुपित सःतके छवया “भिक्षुपिं ! छु थ्व धात्थे खः ला ?”

५६. जाति, नाम, गोत्र, कुल, कर्म, शिल्प (ज्या), आबाध (ल्वय), लिङ्गक्लेश व आपत्ति (सदोष) ।

धका न्यना बिज्यात । “धात्थे खः” धका बिन्ति यायेवं इमित धिक्कार यायां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छाःगु वचन पशुतयत् तक नं मयः । न्हापाया इलय् छम्ह पशुं थःत छाःगु वचनं सःतूगुलिं द्रच्छि दाँ बुका बिल” (थुलि आज्ञा जुया) पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा गन्धार राज्ययागु तक्षशिलाय् गान्धार जुजुं राज्य याना च्वंगु जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्व साया कोखय् जन्म जुल । उम्ह बोधिसत्त्व ल्याय्म्हचाम्ह थुसा (द्रहँचा) जूगु इलय् छम्ह ब्राह्मणं गो-दक्षिणा विइम्ह जय्मां (दाता) याथाय् वना, वयात दान कया हया नन्दिविसाल नां तल । काययातथे आपालं माया याना यागु, जा आदि नका लहिना तल । तःधिक जुइवं बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “जित थ्व ब्राह्मणं तःसकं थाक्कु लहिना तल । सकल जम्बुद्वीपय् जिलिसे धुरय् (भार वहन) याये फुपिं सुं मेम्ह थुसा (द्रहँ) मदु । छाःय् जिं थःगु बल क्यना उम्ह ब्राह्मणयात पालन पोषणया खर्च दय्का मबिये ?”

छन्हु वं ब्राह्मणयात धाल - “ब्राह्मण ! हँ, गोधन (दुपिं) साहुतयथाय् वना जिमि थुसां छगू पाखं चिना तःगु द्रच्छिगू गाडा साले फु’ धका बाजी (शर्त) तः हँ ।”

उम्ह ब्राह्मणं साहुतयथाय् वना खँ ल्हाःवन - “थुगु गामय् सुयाके दकले बःलाम्ह थुसा दु ?” उम्ह साहुनं फलानाम्हेसिथाय् दु, फलानाम्हेसिथाय् दु धाधां (अन्तय्) सारा नगरय् जिमिके दुपिं थुसातथे बःलापिं मेपिं सुयाके मदु ।” ब्राह्मणं धाल - “जिमिम्ह थुसां छक्वलं स्वात्तुस्वाका चिना तःगु भारी दुगु सच्छिगू गाडा जूसां साले फु ।”

साहुं धाल - “अजाम्ह थुसा गन दु ?”

ब्राह्मणं लिसः बिल - “जिथाय् छेंय् दु ।”

“बाजी ति ।”

“ज्यू, बाजी तये ।” धया वं द्रच्छि दाँयागु बाजी तल ।

सच्छिगू गाडाय् फि, रोडा व ल्वहँयागु भारी थना छसिंकथं इवलाक तया छगुलिं मेगु खिपतं चिना नन्दिविसालयात मोल्हुइका, सुगन्धितं न्यापतिं चिन्हं छायेपिया गःपतय् माः क्वखाय्का दकले न्ह्योने च्वंगु गाडाया धुरय् याकःचित जोते यात । थः धुरय् च्वय् फेतुना “का ! बेइमान् (कुट) ! सा, बेइमान् (कुट) !”

बोधिसत्त्वं ‘थ्वं जित बेइमान् मजूसां बेइमान् धया च्वन’ धका मती तया प्यपा तुतिं थाथे इकिधिकि हे मसंकुसे दना च्वन । साहुं ब्राह्मणयाके तुरन्त द्रच्छि दाँ पुइकल ।

ब्राह्मण द्रच्छि दाँ बुका थुसायात त्वःता छेंय् वया नुगः मछिंका ख्वाः खिउँका च्वन । नन्दिविसालं घाय् नया वयेधुंका ब्राह्मणयात नुगः मछिंका ख्वाः खिउँका च्वंगु खना न्यन - “ब्राह्मण ! छाःय् नुगः मछिंका ख्वाः खिउँका च्वना च्वनागु ?”

“द्रच्छि दाँ बूम्हसिया ख्वाः गनं चक्कनि ले ?”

“ब्राह्मण ! जि छंथाय् थुलिमच्छि च्वनेधुन । छंगु छेंय् थुलिमच्छि च्वना जिं सुयातं न्हयागु, जिं मखु मखुथाय् खि, च्व फानागु, मखुथे सना फोहर यानागु, छंगु मालताल नोक्सानी यानागु, छं स्यूला ?”

“तात ! मस्यू ।”

“अले छायाले छं जित ‘कूट, कुट (बेइमान) धका सःतागु ?’ थ्व छंगु हे दोष खः, जिगु मखु । हँ, (थुगु पटकय्) वलिसे निद्रः दाँयागु बाजी ति । जित अकूटम्हसित ‘कूट’ छता धाये मते ।”

ब्राह्मणं वयागु खँ न्यना निद्रः दाँया बाजी तःवन । च्वय् कनार्थे सच्छिगू गाडाय् जायक भारी थना छगुलिं मेगु स्वाना कक्ताक चिना नन्दिविसालयात समाये याना न्ह्योनेया गाडाय् जोते यात । गुकथं जोते यात ? छगुलिं मेगु क्वातुक चिना गाडाय् घःचालय् खिपतं चिना उखें थुखें सिमां साय्का फितिकक हे संके मजीक तया तल । थये याये सिधय्का उम्ह ब्राह्मणं धुरय् च्वना नन्दिविसालया म्हाय् ल्हातं उसि उसि याना – “का, सा, भद्र ! सा, भद्र !” बोधिसत्त्वं छकोलं चिना तःगु सच्छिगू गाडाय् छगू हे भटकां सालायंका दकले लिपायागु गाडा, दकले न्ह्योनेयागु गाडा दुथाय् तये हल । गोधन साहु बुत, ब्राह्मणयात निद्रः दाँ बिल । अले मेमेपिं मनूतय्सं नं बोधिसत्त्वयात आपालं आपाः धन बिल । व दक्वं धन ब्राह्मणयागु हे जुल । थुकथं बोधिसत्त्वयागु कारणं वयात आपालं धन लाभ जुल ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! छाःगु वचन धयागु सुयातं यइ मखु” आज्ञा जूसे छःवर्गीय भिक्षुपिंत धिक्कार यायां शिक्षापद (नियम) दय्का अभिसम्बुद्ध जुइधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात –

“मनुज्जमेव भासेय्य, नामनुज्जं कुदाचनं ।
मनुज्जं भासमानस्स, गरुं भारं उदद्धरि ।
धनञ्च नं अलाभेसि, तेन चत्तमनो अहूति” ॥

“न्ह्याबले (मेपिं नापं) न्वं वायेबले मनय् दुहाँ वंक नाइक खँ ल्हा, छाक्कः मयेक खँ ल्हाये मते । मनोज्ञवाणी न्वं वागुलिं (थुसां) भारी साला बिल । उम्ह (ब्राह्मण) यात धन दत गुकिं याना व अत्यन्त सन्तुष्ट जुल ।”

Dhamma Digital

थुकथं शास्तां ‘मनुज्जमेव भासेय्य’ थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ब्राह्मण (आःयाम्ह) आनन्द खः । अले नन्दिविसाल जुलसा जि हे खः ।

- * -

२९. कण्ह जातक

“यतो यतो गरु धुरं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् यमकप्रतिहार्ययागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया खँ भिंस्वंगूगु निपात (परिच्छेद्) य् देवारोहणलिसे सरभमिग जातक (जा.नं. ४८३) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

सम्यक्सम्बुद्धं यमकप्रातिहार्यं याना देवलोक्य बिज्याना, महापवारणा धुंका संकिस्स नगरया धवाखा क्वय् कुहाँ बिज्याना आपालं अनुयायीपिं ब्वना जेतवनय् दुहाँ बिज्यात । धर्मसभाय् फेतुना भिक्षुपिसं तथागतयागु गुणकथा ल्हाना च्वन - “आयुष्मानपिं ! तथागत असमधुरम्ह जुया बिज्याः । तथागतं गुगु धुरयात कुबिया बिज्यात अजागु धुर कुबिइ फुपिं मेपिं सुं म्दु । मेपिं खुम्ह शास्तापिसं जिमिसं नं प्रातिहार्यं याये, जिमिसं नं प्रातिहार्यं याये’ धाःसां नं छगू नं प्रातिहार्यं क्यने मफु । अहो ! (भीम्ह) शास्ता असमधुरम्ह जुया बिज्याः ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “भन्ते । मेगु ला छुं मखु छलपोलया गुणकथा ल्हाना च्वनागु खः ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जिं सालागु धुरयात सुनां साली ? पूर्वजन्मय् पशुयोनी जन्म जुया च्वनाबले नं जिथे जाःम्ह समधुर मेपिं सुं म्दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समय्य काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व सायागु योनी जन्म जुल । वया थुवानं, व थुसा बचाधिकः जुइवं छम्ह बुरीयात वया बाःया रूप्य बिया थकल । वं यागु व जा आदि नका थः कायर्थे याना लहिना तल । उम्ह थुसाया नां ‘आय्यिका कालक’ जुल । तःधिक जुइवं कुंथे हाकुम्ह जुया गांयापिं मेपिं सा, द्रहँत नापं जया च्वन । व सुशील स्वभावम्ह खः । गांयापिं मस्तयूसं वयागु न्येकुं न्हायूपं व ककु ज्वना क्वःछुइकेगु याना म्हिता च्वन । वयागु निहप्यं साला (ज्वना) म्हिता च्वन । म्हय् गया म्हिता च्वन ।

वं छन्हु बिचाः यात - “जिमि मां गरीब जुया च्वन । वं जित तःसकं थाकुक काय्यातथे लहिना च्वन । जिं छाया वयात ज्या याना बिया वयागु गरीबी मदय्का मबिये ?” अनं लिपा, वं ज्या मामां जुल । छन्हु छम्ह सार्थवाह पुत्रया न्यासः गाडात छगू विषम खुसी (तीर्थय) लाना फसे जुल । वं थुसातय्गु गाडा पिकाये मफुत । न्यासः गाडाया थुसातय्त् छगू हे युग्य तया जोते यात नं छगू गाडा तर्कं पिकाये मफुत ।

बोधिसत्त्व नं गाःयापिं थुसातलिसे तीर्थया लिक्क जया च्वन । सार्थवाह पुत्र गोशास्त्रज्ञ (थुसाया बारे विशेषज्ञ) जुया च्वन । वं थुपिं थुसातमध्ये गुम्हेसिनं थ्व गाडात पिकाये फुम्ह थुसा (वृषभ) आजानीय दु ला कि म्दु” धका मती लुइका माला स्वबले बोधिसत्त्वयात खन । ‘थुम्ह आजानीय (वृषभ) खः । थ्वं जिगु गाडात साला पिकाये फु’ धका सिइका साजवाःतय्के (ग्वालातय्के) न्यन - “थ्वया थुवा सु खः ? जिं थ्वयात थःगु गाडाय् जोते याना गाडा पिकायेवं थ्वया थुवायात ज्याला बिये ।” इमिसं लिसः बिल - “थन थ्वया थुवा म्दु । यंका जोते याये यंकि ।” वं बोधिसत्त्वयात थुनाय् खिपः तया साला यंकेत स्वबले साले मफुत । बोधिसत्त्वं ‘ज्याला कोछिइवं जक वने’ धका मवं । सार्थवाह पुत्रं वयागु मनयागु खँ सिइका - “स्वामी ! छं न्यासः गाडात साला पिकया बिल धाःसा छगू छगू गाडाया ज्याला निगू कार्षापणया ल्याखं द्रच्छि (कार्षापण) बिये ।” अनं बोधिसत्त्वं थथःम्ह वन । मनूतयूसं वयात गाडाय् जोते यात । वं छगू हे भटकां गाडात लखं साला हया जमिनय् तया बिल । थुकथं दक्वं गाडात पिकया बिल ।

सार्थवाह पुत्रं छगू गाडाया छगू कार्षापणया दरं न्यासः दाँ प्वः दय्का वयागु गःपतय् घाना बिल । बोधिसत्त्वं थ्वं बिइ माःगु ज्याला पूरां मब्यू, उकिं आः जिं छ्वये मखु धका लँ पना बिल । वयात चिइका छ्वये धका यक्व कुतः यात नं फ हे मफुत ।

सार्थवाह पुत्रं बिचाः यात - “थ्वं थःगु ज्याला मगागु सीकल ।” अले वं छगू लुमारय् द्विच्छ दाँ प्वः चिना ‘थ्व छंगु गाडा पिकागुया ज्याला खः’ धया वयागु गःपतय् यःखाना बिल ।

वं द्विच्छ दाँया प्वः ज्वना मांयाथाय् वन । गांयापिं मस्त, ‘आय्यिक कालक’ या गःपतय् छु चिना तःगु दु धका स्वःवल । वं इमित लिपा लाका, विसिकः छ्वया, मांयाथाय् वन । न्यासः गाडा सालावम्ह जुया नितिं ह्याउंगु मिखा क्यना त्यानु चाःगु क्यन । उपासिका वयागु गःपतय् द्विच्छया मिहचा खना “तात ! थ्व छंत गनं वल ?” न्यन । (हानं) गांयापिं साजवाःतय्पाखें थ्व खँ सिइका धाल - “तात ! जि छंगु ज्याला मदया दचांलाम्ह ला ? छं छुया नितिं दुःख सियागु ?” धका धया बोधिसत्त्वयात व्वागु लखं मोल्हुइका म्ह छम्हं चिकं बुइका, लः त्वंका, अनुकूल भोजन नकल । लिपा आयु पूरा जुइवं व बोधिसत्त्व सहितं कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! तथागत आः जक असमधुरम्ह मखु, न्हापा नं असमधुरम्ह हे खः ।” थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । अभिसम्बुद्ध जुया बिज्याये धुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“यतो यतो गरु धुरं, यतो गम्भीरवत्तनी ।
तदास्सु कण्हं युञ्जन्ति, स्वास्सु तं वहते धुरन्ति” ॥

“गन गन धुर भारी जुइ, गन गन लँ थाकुइ अन अन हाकुम्ह थुसा जोते जुइ । अले व उगु धूरयात साला हया बिइ ।”

Dhamma.Digital

थुकथं भगवान् बुद्धं “भिक्षुपिं ! हाकुम्ह उम्ह थुसां वहन याःगु खँ न्ह्यथना बिज्यासे स्वापू क्यना जातकयागु सारांश पिकया बिज्यात । उगु समयय् वृद्धा (आःयाम्ह) उत्पलवर्णा खः । आय्यिका कालक जुलसा जि हे खः ।

- * -

३०. मुनिक जातक

“मा मुनिकस्स पिहयि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह बुरी कन्याया प्रति आसक्तियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः । थनया खँ भिंस्वंगु निपात (परिच्छेद) य् चूलनारदकस्सप जातक (जा. नं. ४७७) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात - "भिक्षु ! छु छ धात्थें उत्तेजित जुयाम्ह खः ला ?"

"खः, भन्ते ।"

"छुया नितिं ?"

"भन्ते ! बुरीम्ह कन्याया लोभयागु कारणं ।"

शास्तां "भिक्षु ! थुम्ह (कुमारी) छंगु अनर्थ याःम्ह खः । पूर्वजन्मय् नं छं थ्वया विवाहया दिं खुन्हु सिना वने माल, महाजन (समूह) या नसा जुइमाल" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू गामय् छगू कुटुम्बी (परिवार) छेंय् गोयोनी थुसा जुया जन्म जुल । वयागु नां महालोहित खः अले वया किजा नं चूललोहित नामं (थुसा) जुल । थुपिं निम्ह दाजुकिजापिनि कारणं उगु परिवारया ज्याखँ उन्नति जुया च्वन । उगु हे कुलय् छम्ह म्हचाय्मचा दु । वयात छम्ह नगरवासी कुलपुत्रं थः काय्या नितिं धाय्के छ्वया हल । उम्ह (कुमारी) या मांबौपिसं म्हचाय् बिया छ्वयेत ला नकेया नितिं छम्ह फाँ लहित । वयात यागु व जा नका लहिना तल । वयात नकूगु खना चूललोहितं थःम्ह दाईयाके न्यन - "थुगु परिवारया सकतां ज्याखँ याना च्वनापिं भीपिं खः । भी निम्हसियागु कारणं इपिं भिना च्वंगु खः । अथे नं थ्व छेंय् च्वंपिसं भीत घाय् सु आदि जक नकेबिया फाँयात धाःसा यागु व जा नकेबिया लहिना तल । छु कारणं थ्वयात थुपिं सकतां दुगु ?" वया दाजुम्हं लिसः बिल-

"तात ! चूललोहित ! छं थ्वयागु भोजन खना ईर्ष्या याये मते । थ्व फाँ थःगु मरण-भोजन नया च्वन । 'थुम्ह कुमारीया विवाहया ई जुइवं वइपिं पाहुनापिनि नितिं नसा जुइ' धका बिचाः याना छेंय् च्वंपिसं थ्वयात ल्हवंक नका च्वंगु खः । कन्हे कंस याकनं हे इपिं मनूत वइ । अले छं खनी । थ्व फाँयात तुति ज्वना, घ्वास्यास्यां साला फाँगलं पिकया यंका स्याये यंकीतिनि । पाहुनापिंत सूप व्यञ्जन कवाफ् दय्की ।" थुलि धया वं थुगु गाथा धाल -

"मा मुनिकस्स पिहयि, आतुरन्नानि भुञ्जति ।

अप्पोस्सुक्को भुसं खाद, एतं दीघायुलक्खण'न्ति" ॥

"फाँया नसा खना ईर्ष्या याये मते । वं मरणान्त भोजन याना च्वन । छं नये यःसां मयःसां छंगु खाना न । थ्व ताःकाल म्वायेगुया लक्षण खः ।"

छुं दिं लिपा मनूत वल । इमिसं फाँयात स्याना थीथी प्रकारयागु ला घासा दय्कल । बोधिसत्त्व चूललोहितयाके न्यन- "तात ! छं फाँयात खन मखुला ?" "खः, दाई ! जिं मुनिकं नःगु नसाया फल खना । थ्वयागु जा सिबे बरु भीगु घाय्, सु, ह्यमः सच्छि, द्वच्छि, लाख गुणा भिं जू, दोष मद्दु । (थ्व) दीर्घायुया लक्षण खः ।"

शास्तां “हे भिक्षु ! छ् थुकथं पूर्वजन्मय् नं थुम्ह कुमारीया कारणं स्याका, मनूतय् खाना जुल ।” थुलि धर्मदेशना न्ह्यथना आर्यसत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । आर्यसत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उत्कण्ठित जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां नं स्वापू क्यना जातकयागु सारांश क्यना बिज्यात । उगु इलय् फाँ (आःयाम्ह) उत्कण्ठित भिक्षु खः । कन्या थुम्ह बुरीम्ह कन्या खः । चूललोहित (आःयाम्ह) आनन्द खः । महालोहित जुलसा जि हे खः ।

कुरुङ्ग वर्ग क्वचाल ।

४. कुलावक वर्ग

३१. कुलावक जातक

“कुलावका...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लः कापतय् तथा छाने मयासे त्वंम्ह भिक्षु छ्म्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्तीयापिं ल्याय्म्ह पासा भिक्षुपिं निम्ह (कोशल) जनपदय् सुखपूर्वक च्वने बहःगु गनं छगू थासय् गुलि मं दु उलि च्वना च्वन । अनलि सम्यक्सम्बुद्धयागु दर्शन यायेगु इच्छां अनं वया जेतवनपाखे स्वया प्रस्थान यात । छ्म्हेसिके लः छाने यायेगु कापः दु, मेम्हसिके म्दु । (उकिं) निम्हसिनं छगू हे कापतं लः छाने याना त्वना च्वन । छ्न्हु इपिं निम्हय् त्वापु जुल । लः चालनि दुम्हं मेम्ह (भिक्षु) यात छाने यायेगु मब्बूसे थःम्हं जक लः छाने याना त्वन । मेम्हं छाने यायेगु म्दुगुलिं, प्याः चाःगु सह याये मफया, छाने मयासे हे त्वन । निम्हं छ्सिं कथं जेतवनय् थ्यन । इमिसं शास्तायात वन्दना याना फेतुत । शास्तां म्ह फु मफु न्यनेधुंका इमिके न्यना बिज्यात - “गनं वयापिं खः ?”

“भन्ते ! जिपिं कोशल जनपदया छगू गामय् च्वपिं, छ्पिनिगु दर्शन यायेया नितिं वयापिं खः ।”

“छु मिलेचले जुया वयापिं खः ला ?”

लः छाने यायेगु मदुम्ह भिक्षुं विन्ति यात - “भन्ते ! थ्वं लैय् बिचे जिलिसे ल्वाना लः छाने यायेत मब्बू ।”

मेहम्हं विन्ति यात - “भन्ते ! थ्वं सिइक सिइकं छाने मयासे जीव दुगु लः त्वन ।”

“भिक्षु ! छु छं धात्थें सिइक सिइकं जीव दुगु लः त्वनागु खः ला ?”

“खः, भन्ते ! थ्वं जित छाने मयासे लः त्वने माय्का बिल ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! न्हापाया इलय् देवनगरय् राज्य याना च्वंबले पण्डितपिसं युद्धं बुना, समुद्रया सतहपाखे विस्सू वना च्वंबले ‘जिमिसं ऐश्वर्यया नितिं प्राणी हत्या याये मखु’ धका बिचाः याना तःधंगु ऐश्वर्ययात त्याग याना गरुडया मस्तयत् प्राणदान बिया, रथयात रोके यात” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा मगध राज्यया राजगृह नगरय् छम्ह मगध जुजुं राज्य याना च्वन । उबले वर्तमान समययाम्ह शक्र (इन्द्र) देव (थःगु) पूर्वजन्मय् मगध राष्ट्या मचल गामय् जन्म जूम्ह खः । अथे हे तुं, बोधिसत्त्व उगु इलय् व हे मचल गामय् छगू तःधंगु परिवारय् जन्म जुल । नां छगू दिनय् वयागु नां मघकुमार तल । तःधिक जुइवं मघ माणवक नामं प्रसिद्ध जुल । वया मांबौपिसं थःगु समान जातिया कुलं वया नितिं भौमचा छम्ह हया बिल । कायम्हचाय्पिसहित वया परिवार बढे जुसेलिं व दानपति जुल । वं पञ्चशील पालन याना च्वन । उगु गामय् जम्मां स्वीगू जक कुल दुगु जुया च्वन । उपिं स्वीगू कुलयापिं मनूत छन्हू गांया दथुइ च्वना गांया ज्या याना च्वन । बोधिसत्त्व गन च्वन अनया फि तुतिं चिइका उगु थाय्यात न्ह्याइपुक दय्का अन च्वना च्वन । छम्ह मेह मनू वया उगु थासय् च्वंबल । बोधिसत्त्व मेगु थासय् न्ह्याइपुक दय्का अन वना च्वना च्वन । अन नं मेह मनू वया उगु थासय् च्वंबल । बोधिसत्त्व हानं मेगु, हानं मेगु यायां फुक्क थासय् च्वना न्ह्याइपुक थाय् दय्कल । (हानं) मण्डपयात चिइका छगू शाला दय्कल । अन फेतुइत फल्वा दय्का, त्वनेत लःघः तया बिल । छुं समय वनेधुंका उपिं स्वीम्हसियां बोधिसत्त्वयाथें समान विचार दुपिं जुल । बोधिसत्त्व इमित पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना अनं लिपानिसें इपिं ब्वना पुण्य यायां चाचाःहिला जुया च्वन । इपिं नं बोधिसत्त्वलिसे पुण्य यायां सुथन्हापनं दना बसिला, पाः व छलं कतां ज्वना प्यकालैय् (चतुमहापथय्) वना अन लैय् पंगल जुया च्वंगु ल्वहँ चिइकः जुल । गाडीया घःचालय् पंगल जुया च्वंगु सिमा चिइका थहाँ क्वहाँ वंगु लँ माथं वंकः जुल । ताः (पू) दय्क जुल । पुख् म्हु जुल । शाला दय्कः जुल । शील पालन याना जुल । थुगु प्रकारं प्रायः सकलें गांयापिं मनूत बोधिसत्त्वयागु उपदेश अनुसारं सदाचारी जुल ।

अनलि गांयाम्ह प्रमुखं (ग्रामभोजकं) - “थुपिं न्हापां अय्लाः त्वना जुइपिं, प्राणीहिंसा याना जुइपिं जुया च्वंबले थुमिपाखें जित घूस वः, कार्षापणया रूपय् दुहाँ वः, दण्डबलि (सजाय = बौ) आदिया रूपय् धन दुहाँ वया च्वंगु खः । आः थुम्ह मघ माणवकं शील पालन यासेलिं मनूतयत् प्राणीहिंसा याके मबिल” धका बिचाः याना “का स्वय्का आः छिमित पञ्चशील पालन याकूगु” (धया) तँम्बय्का वं जुजुयात धाःवन -

“महाराज ! आपालं चोर (खुँ) घाटकत आदि चाःहिला जुया च्वन ।” जुजुं वयागु खँ न्यना हुकुम जुल - “हँ, इमित ज्वना हति ।” वं इपिं सकसितं चिना जुजुयाथाय् यंका धाल - “महाराज ! खुँतयत्

हयेधुन ।” जुजुं इमिगु ज्या (कर्म) जांचे मयासे हे इमित किसिं न्हइकेगु हुकुम बिल । सकसितं लाय्कु चुकय् गोतुइका किसिं न्हइके हल ।

बोधिसत्त्वं (इपिं) मनुतयूत उपदेश बिल – “छिमिसं थःगु शीलयागु विचार या । मखुगु खँ ल्हाना चुक्ली यापिनिप्रति, जुजुया प्रति, किसिया प्रति व थःगु शरीरया प्रति एकसमानं मैत्री भावना या ।” इमिसं नं अथे हे यात । इमित न्हइकेत किसिं न्ह्योने तये हल । न्ह्योने हल नं किसिं इमित न्हइत मवं । किसिं क्वाय् क्वाय् हाला बिस्यूं वन । निम्हम्ह, स्वम्हम्ह किसित हल । इपिं नं अथे हे याना बिस्यूं वन ।

जुजुं विचाः यात – “थुमिके वासः दयेमाः ।” उकिं इमिगु म्हय् वाला (खान तलाशी) स्वयेत हुकुम बिल । इमिगु म्हय् वाला स्वत नं छुं मखना धाल – “महाराज ! छुं नं मदु ।” जुजुं – “इमिके मन्त्र दु जुइमाः” धका विचाः यात । अले इमिके छुं मन्त्र दु ला न्यनेत हुकुम जुल । राजपुरुषपिसं न्यंवन । बोधिसत्त्वं “(मन्त्र) दु” राजपुरुषपिसं जुजुयात धाःवन – “महाराज ! मन्त्र दु हँ ।” सकसितं सतके बिया “छिमिके दुगु छिमिसं स्युगु मन्त्र कँ” धका हुकुम जुल ।

बोधिसत्त्वं धाल – “महाराज ! जिमिके मेगु छुं मन्त्र मदु । जिपिं स्वीम्हसिनं प्राणीहिंसा मयाना, खुँज्या मयाना, ब्यभिचार मयाना, मखुगु खँ मल्हाना, अय्लाः थ्वँ नशालु पदार्थ सेवन मयाना, (सकसिया प्रति) मैत्री भावना याना च्वना, दान बिया च्वना, लँ माथं मवंगुयात माथं वंका च्वना, पुखू दय्का च्वना, शाला दय्का च्वना – थ्व हे जिमिगु मन्त्र खः, थ्व हे जिमिगु आरक्षा (परित्त) खः, थ्व हे जिमिगु अभिवृद्धि खः ।”

जुजुं इपिं खना प्रसन्न जुया चुक्ली याःम्ह (भुठा उजुरी याःम्ह) सिया छें बू सकतां जफत याना इमित बिइके बिल । चुक्ली याःम्हसित इमि दास याना बिल । किसि व गां नं इमित हे बिल । अबलेनिसें इमिसं गाक्क (यथेच्छ) पुण्य यायां प्यका लँया दथुइ तःधंगु सतः (शाला) दय्केगु इच्छा तथा सिकमितयूत सतःता (इमित) सतःया जग तय्के बिल । मिसात (मातुगाम) या प्रति आसक्ति मज्जूगु कारणं इमिसं उगु सतः दय्केत मिसातयूत सहभागी मयाः । उगु इलय् बोधिसत्त्वया छें सुधम्मा, चित्ता, नन्दा व सुजाता धयापिं प्यम्ह मिसात दुगु जुया च्वन । इपिंमध्ये सुधर्मा सिकमितलिसे मिले जुया “दाजु ! थुगु सतः (दय्केगुली) जित (मुख्यम्ह) नकिं दय्का ब्यु” धया वयात घूस बिल । वं ‘ज्यु’ धका स्वीकार यात । पहिलां हे गजू दुगु थां (कर्णिक) दय्केत सिमाया सिं गंका, तासे याना, प्वाः खना (गजू छुइगु) थां दय्का कापतं हिना छथाय् तय्का तल । अले शाला दय्के सिधयेवं गजू छुइत्येका धाल –

“अहो, आर्यपिं ! छुता खँ त्वःमन ।

“भो ! छु खः ?”

“गजू छुइत थां माल ।”

“ज्यु कया हिं ।”

“प्यागु सिं दय्के मज्यु । न्हापां हे ध्यना, तासे याना ह्वः खना तःगु थां माः ।”

“अथेसा छु यायेगु ले ?”

“यदि सुयां छें मिइत तथा तःगु दःसा माला हये माली ।” माला स्वबले इमिसं सुधर्माया छेंय् लुइकल । (परन्तु) ध्यवां काये मफुत । “यदि जित नं सतः दय्केगुलि सहभागी यायेगुसा जक बिये” धका धायेवं इमिसं मिसातयूत भाग (पत्ति) बिये मखु धका धाल । अले सिकमिं इमित धाल – “आर्यपिं ! छु धया बिज्यानागु ? ब्रह्मलोक बाहेक अजागु गनं मदु गन मिसात मदुगु खः । (थ्वयाके) थां कया बिज्याहँ । थथे

जुइवं भीगु ज्या सम्पूर्ण जुइ ।” इमिसं “का सा ज्यू हे धायेमाल” धया थां कया सतः सिधय्का आसन व लासा लाया लःघः तथा यागु व जाया (सदाव्रत) व्यवस्था दय्कल । सतःया प्यखेरं पःखा दना उकी लुखा दय्का प्यखेंया पखा दुने फि हवला अनं पिने ताइबःसिमा इवलाक पित । चित्रां नं अन उद्यान दय्कल । अन स्वाँ सिमा (या जात) मदुगु छुं हे सिमा स्वाँमा उगु उद्यानय् मदु धयागु मदु । नन्दां नं उगु थासय् न्याथी ऊन (रंग) यागु पलेस्वाँ जाय्क दुगु पुखू दय्का बिल । सुजातां छुं मयाः । बोधिसत्त्वं मायागु सेवा, बौयागु सेवा, थः सिबे थकालिपिनिगु सम्मान, सत्यभाषण, मृदुभाषण, चुक्ली मयायेगु खँ, मात्सर्य (ईर्ष्या, नुगः स्यायेगु भाव) मदय्का थुपिं न्हेगू व्रतयात पू वंका^{५७}—

“मातापेत्तिभरं जन्तुं, कुले जेडापचायिनं ।
सण्हं सखिलसम्भासं, पेसुणेय्यप्पहायिनं ॥

“मच्छेरविनये युत्तं, सच्चं कोधाभिभुं नरं ।
तं वे देवा तावत्तिंसा, आहु सप्पुरिसो इती’ति” ॥

“गुम्हसिनं मांबौयात भरणपोषण याइ, कुलगृहया थकालिपित सम्मान याइ, गुम्ह मधुर व नम्र भाषं खँ ल्हाइ, चुगली खँ ल्हाइ मखु ।”

“गुम्ह कंजूसी मदय्का, सत्यवक्ता जुया, तंयात क्वत्यली, त्रयस्त्रिंश लोकया देवतापिसं वयात सत्पुरुष धाइ ।”

थुकथं प्रशंसाया भागी जुया जीवन फुइवं त्रयस्त्रिंश भवनय् देवेन्द्र शक्र जुया उत्पन्न जुल । वया पासापिं नं अन हे उत्पन्न जूवन । उगु इलय् त्रयस्त्रिंश लोकय् असुरत च्वना च्वन । देवेन्द्र शक्रं बिचाः यात “थुपिलिसे बच्छि बच्छि राज्य यानां भीत छु लाभ ?” अले वं असुरपित दिव्यपान त्वंका इपिं बेहोस जुइवं इमिगु तृति ज्वना सुमेरु पर्वतया प्रपातं कुतुका बिल । इपिं असुर भवनय् लावन । असुर भवन सुमेरु पर्वतया क्वय् लाः अले त्रयस्त्रिंश देवलोक अपायकु हे जुइकं तःधं । देवतापिंथाय् पारिजात वृक्ष (सिमां) दुथें अन असुरपिनिथाय् चित्रपाटली धयागु कल्पस्थायी वृक्ष दु । चित्रपाटली सिमाय् स्वाँ हवयेवं थ्व जिमिगु देवलोक मखु, छाया धाःसा देवलोकय् ला पारिजात स्वाँ हवइगु खः धका असुरपिसं सिइका काल । बुराम्ह शक्रं जिमित बेहोश याना महासमुद्रया सतहलय् वांछवया जिमिगु देवनगर लाका काल धका सिइका “आः जिमिसं वलिसे ल्वाना थःपिनिगु देवनगर काः वने माल । थामय् इमुचात गया वनेथें याना इपिं सुमेरु पर्वत गया (थहाँ) वन । शक्रं ‘असुरत दनावल’ (धका सिइका) समुद्रया सिथय् वया इपिलिसे ल्वाःबले इमिसं बुका बिइवं सत्याः योजन (हाकः ब्या) दुगु वैजयन्त रथय् च्वना दक्षिण समुद्रया फुसं फुसं बिस्सू वनेगु यात । समुद्रया तःलय् वेगं ब्वाय् वंबले वयागु रथ सिम्बलि बनं बनं वन । वयागु लँपुइ सिम्बलि बन ताइबः सिमाया हः हाया वयेथें, समुद्रया तःलय् कुतुं वल । समुद्रया तःलय् फारा फारा पुपुं कुतुं वःपिं गरुडया मस्त ततःसकं चीत्कार याना हाल । शक्रं (थःम्ह सारथी) मातलीयाके न्यन – “मातलि ! थ्व तःसकं नुगः काइय्या मिंका हाला हःगु सः छु खः ?”

“देव ! छपिनिगु रथया वेगं नचुया कुतुं वंगु सिम्बलि बनया कारणं सिइगु भयं भयभीत जुया गरुडया मस्त छकोलं चिच्याय् दना हाःगुया सः खः ।”

महासत्त्वं धाल - "सौम्य मातलि ! जिमिगु कारणं थुमित कष्ट मजुइमाः । ऐश्वर्यया नितिं जिमिसं प्राणीहिंसा याये मखु । इमिगु नितिं जिमिसं थःगु प्राण तकं त्याग याना बरु असुरतयत् बिया बिये । थुगु रथयात लित यंकि ।" धया थुगु गाथा धाल -

**"कुलावका मातलि सिम्बलिस्मि, ईसामुखेन परिवज्जयस्सु ।
कामं चजाम असुरेसु पाणं, मामे दिजा विकुलावा अहेसु'न्ति" ॥**

"मातलि ! सिम्बलि बनय् च्वंपिं गरुडया मस्तयत् रथया न्ह्योनेयागु घचालं (हानि जुइगुपाखें) बचे या । जिमिसं असुरपित थःगु प्राण विइ हे माःसां बिये, परन्तु थुपिं गरुड भंगतय्गु स्वं स्यंके बिये मते ।"

वयागु खें न्यना मातलि सारथीं रथ रोके याना मेगु लेंपुं देवलोकपाखे हाके याना यंकल । असुरपिसं रथ लिहाँ वंगु खना बिचाः यात "निश्चय नं मेगु चक्रवालं नं शक्र वया च्वन । सेनाया ग्वहालि दयेवं हे जक रथ लिहाँ वंगु जुइमाः ।" थुकथं बिचाः याना सिइगु भयं भयभीत जुया असुर भवनय् (बिस्यू वना) सुप्युवन । शक्रं नं देवनगरय् वना निगू देवलोकया देवतापिसहित नगरया दथुइ च्वंवल । उगु हे बखतय् पृथ्वी तज्यात अले अनं सहस्र योजन तःजागु वैजयन्त प्रासाद (दरबार) पिहाँ वल । विजयया अन्तय् पिहाँ वःगु जूगुलिं उकिया नां वैजयन्त तल । शक्रं असुरपित हानं काः वये मफय्क न्यागु थासय् सुरक्षाया व्यवस्था याना बिल । थुकिया बारे धयातःगु दु -

**"अन्तरा द्विन्नं अयुज्जपुरानं, पञ्चविधा ठपिता अभिरक्खा ।
उरगकरोटिपयस्स च हारी, मदनयुता चतुरो च महन्ता'ति" ॥**

"निगू अयुद्धपुरया दथुइ न्याथी सुरक्षाया व्यवस्था याना तल- नागतय्गु, गरुडतय्गु, कुम्भाण्ड (दानव राक्षसतय्गु), यक्षतय्गु व प्यम्ह महाराजपिनिगु ।"

थुपिं न्यागु थासय् सुरक्षा व्यवस्था स्थापित याना देवेन्द्रं (शक्रं) दिव्य सम्पत्तिया उपभोग याना च्वंबले सुधर्मा च्युत जुया उम्ह शक्रया हे जहान जुया जन्म काल । कणिका (थां) व्यूगुया फलस्वरूप वया नितिं न्यासःगु योजन (हाकः ब्या) दुगु सुधर्मा धयागु देवमणि शाला उत्पन्न जुल । अन च्वना दिव्य तुयुगु कुसाया क्वय् योजनभर दुगु काञ्चन पलंगया दद्योने फेतुना देवेन्द्र शक्रं देव मनुष्यपिनिगु कर्तव्य कृत्य याना च्वन । चित्रा नं सिना वना वया हे कला जुया जन्म जुल । उद्यान दय्का वःगुया कारण वया नितिं चित्रलता बन धयागु उद्यान दत । नन्दा नं सिना वना वया हे कला जुया जन्म जुल । पुखू दय्का वःम्ह जुया वया नितिं नन्दा धयागु पुखू दत ।

सुजातां छुं भिंगु ज्या याना वःगु मदुगुया कारणं छगू जंगलया गनं छगू कापी बगुला (न्याखुं ब्वहः) भंगःया योनी उत्पन्न जुल । शक्रं 'सुजाता खने मदु, व गन जन्म जुल' धका बिचाः याना स्वबले वयात खंकल । अन वना वयात ब्वना हल । अले वयात न्ह्याइपूगु देवनगरय् सुधर्मा देवसभा, चित्तलता बन व नन्दा पुखू क्यना बिल । अले 'थुमिसं भिंगु ज्या याना जिमि मिसा जुया जन्म जुल, छ जुलसा छुं भिंगु ज्याः मयाःम्ह जूगुलिं पशुपंछि (तिरच्छिन) या योनी जन्म जुल । आबलि शीलयागु रक्षा या' थुलि उपदेश बिया वयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित यात । अले वयात अन हे यंका तये यंकल । वं नं उगु इलनिसें सदाचार (शील) यागु रक्षा यात । छुं दिन लिपा शक्रं 'वं शील पालन याना च्वंला मच्वंला' स्वयेया नितिं वया न्ह्योने न्याथें जुया क्यंवन । वं सीम्ह न्यां सम्फे जुया छचनय् क्वात । न्यां न्हिप्यें संकल । वं 'म्वानीम्ह' धका भाःपिया वयात त्वःता बिल । शक्रं "साधु ! साधु !!" (धया) शील पालन याना च्वं धया वन । अनं सिना वना व वाराणसीया कुम्हाःया छें जन्म जूवन ।

गन जन्म जूवन धका शक्रं स्वबले अन जन्म जूगु सिइका तुसी दुने लुं थना गाडाय् तुसि जाय्क तया गांया दथुइ छम्ह बुराया भेष कया ततःसकं “तुसि न्याये माला, तुसि न्याये माला” धका हाला जुल ।

मनूत वया धाःवल - “तात ! हति ।”

जिं शील पालन याना च्वंपित जक मियेगु । छिमिसं शील पालन याः ला ?”

“जिमिसं शील धयागु मस्यु, ध्यबा कया ब्यु ।”

“जित ध्यबा म्वाः, शील पालेयाःपितं जक बियेगु ।”

“थ्व गजाम्ह लाता रंगः या !” धाधां मनूत वन । सुजातां थुगु खँ सिया ‘जिगु नितिं हःगु जुइमाः’ धका सिइका धाःवन - “तात ! हति ।”

“मै ! छु शील पालन याना ला ?”

“खः । जिं पालन याना ।”

“थ्व फुक्क छंगु नितिं हयागु खः” धया गाडासहित छें दुतयंका तया बिल । वं नं जीवनपर्यन्त शील पालन याना अनं सिना वेपचित्ति असुरेन्द्रया म्हचाय् जुया जन्म जुल । शील पालन याःम्ह जूगुलिं बांला । असुरेन्द्रं व ल्यासे जुइवं जिमि म्हचायं थः यःम्ह भात ल्यय्केगु इच्छां असुरपितं छथाय् मुंकेल । शक्रं गन जन्म काःवन धका स्वबले अन जन्म काःवंगु खँ सिइका सुजातायात यःम्ह भात ल्यइगु इलय् जित हे ल्यइ धका मती तया असुरया रूप धारण याना अन वन । सुजातायात बांलाक छाय्पिइका सभाय् हया ‘छं यःम्ह भात ल्य’ धका धाल । वं स्वया यंकुबले शक्रयात खना थःगु न्हापाया स्नेहया कारणं ‘थ्व जिमि भात खः’ धका ग्रहण यात । वं वयात देवलोक्य हया अन वयात निद्वत्याः कोटी प्याखँ हुलिपिं मय्जुपिनि नकिं याना आयु पर्यन्त च्वना यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “हे भिक्षु ! पूर्व समयय् देवराज्य याना च्वनाबले पण्डितपिंसं थुकथं थःगु जीवन परित्याग याना नं प्राणीहिंसा मयाः । आः छं थुकथंया कल्याणकारी शासनय् प्रव्रजित जुया नं छाने मयासे जीव दुगु लः त्वन” (आज्ञा जूसे) उम्ह भिक्षुयात ब्वःबिया जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मातलि धयाम्ह सारथि (आःयाम्ह) आनन्द खः शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

३२. नच्च जातक

“रुदं मनुज्जं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह यक्व सामान तया तःम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः । थनया खँ न्हापा वनेधुंकूगु देवधम्म जातक (जा. नं. ६) स वनेधुंकूगुथें जागु खः ।

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात - "भिक्षु ! छु छं धात्थे यक्व सामान दुम्ह खः ला ?"

"खः, भन्ते !"

"भिक्षु ! छु छाया् यक्व सामान दुम्ह जुयागु ?"

व थुलिचा खँ तंम्बल । पुना तःगु चीवर त्वःता 'आः थुकथं च्वने' (धया) शास्ताया न्ह्योने नांगां दन । मनूतय्सं "धक्कार, धक्कार" धाल । व अनं बिस्यू वना चीवर त्वःता वन । धर्मसभाय् फेतुना च्वपिं भिक्षुपिसं "ध्व शास्ताया न्ह्योने हे थथे याये छाःम्ह" धया वयात निन्दा यात ।

शास्ता बिज्याना- "भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु" धका न्यना बिज्यात ।

"भन्ते ! उम्ह भिक्षुं छपिनि न्ह्योने प्यंगू परिषदया दथुइ लज्जा भय त्वःता, गांयापिं मस्तय्संथे, नांगां दंबले मनूतय्सं घृणा यायेवं गृहस्थ जुया (बुद्ध) शासनं च्युत जुया वन" धया उम्ह भिक्षुयागु निन्दा याना च्वनागु खः ।"

शास्तां "भिक्षुपिं ! आः जक उम्ह भिक्षु लज्जा व भय मदय्का शासनरूपी रत्नं पतित जुया वंगु मखु न्हापा नं पूर्वजन्मय् नं स्त्रीरत्न लाभ जुइगुलिं दचाका च्वने माःम्ह जूगु दु" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् न्हापांगु कल्पय् प्यपां चूपिसं सिंहयात (थःपिनि) जुजु दयकल । न्यांतय्सं आनन्द न्यांयात न्यांया जुजु दयकल । पंछितय्सं सुवर्ण हंसयात जुजु यात । उम्ह सुवर्ण हंसराजया म्हचाय् बांलाम्ह खः । वं (हंसराजं) वयात थःत यःम्ह मिजँ ल्ययेत वरदान बियातल । वं थः यःम्ह मिजँ ल्ययेत उजं फ्वन । हंसराजं वयात वरदान बिया हिमवन्त प्रदेशया सकल पंछित मुंकल । थीथी प्रकारयापिं हँय्, म्हय्खा आदि पंछिगणपिं वया छगो तःगोगु ल्वहँया पर्वतया क्वय् मुंवल ।

हंसराजं थः म्हचाय्यात "छं यःम्ह भात ल्य वा" धका सःतल । वं पंछि समूहयात स्वस्वं मणिया रंगथे जाःम्ह, ककु दुम्ह, विचित्रगु पपू दुम्ह म्हय्खायात खना थः मिजँ दय्केगु इच्छा यात । पंछितय्सं म्हय्खायाथाय् वना धाःवन - "सौम्य म्हय्खा ! थुम्ह जुजुया म्हचायं थुलिमच्छि पंछितमध्ये छंत हे ल्यल ।"

म्हय्खां "अथेसा छु ध्वं थौं नं जिगु बल मखनि" (धया) तःसकं लय्ताया लज्जा भय त्वःता उलिमच्छि पंछिसंघया दथुइ पपू चकंका प्याखँ हुला क्यन । प्याखँ हुबले नांगा (छु नं त्वः मपूल) जुल । सुवर्ण हंसराज मछाला 'ध्वयाके न दुनेया लज्जा दु, न पिनेया लज्जा भय दु । थुम्ह लज्जा भय मदुम्हसित जिमि म्हचाय् बिये मखु (धया) पंछितय् दथुइ थुगु गाथा धाल -

"रुदं मनुज्जं रुचिरा च पिट्टि, वेळुरियवण्णुपनिभा च गीवा ।
व्याममत्तानि च पेखुणानि, नच्चेन ते धीतरं नो ददामी'ति" ॥

छंगु सः न्यने हे न्हचाइपुसे च्वंसां, जनुफाः नं ल्वःवनापुसे च्वंसां, गःपः नं विलौरयागु ऊन (रंग) थांथें च्वंसां, न्हिप्यं नं म्हधुच्छ हाकः दुसां लज्या भय मदयक प्याखं हुगुलिं छंत जिमि म्हचाय् बिये मखु ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक थ्वं लज्जा भय त्वःतूगु कारणं (बुद्ध) शासनरूपी रत्नं पतित जूगु मखु, पूर्वजन्मय् नं स्त्रीरत्न दइगुलिं दचाका च्वने माःम्ह जुल ।” थुगु जातक न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।

उगु इलय् म्हाय्खा (आःयाम्ह) यक्व सामान दुम्ह (भिक्षु) खः अले हंसराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

३३. सम्मोदमान जातक

“सम्मोदमाना...” थुगु गाथा शास्तां कपिलवस्तुया लिक्क निगोधाराम (विहार) य् बिज्याना च्वंगु इलय् चुम्बट-कलहयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थुगु बाखें कुणाल जातक (जा. नं. ५३६) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

उगु इलय् शास्तां थःथितिपिं आमन्त्रित याना- “महाराजपिं ! थःथितिपिनि दथुइ छम्हं मेम्हलिसे ल्वायेगु उचित मजू । न्हापाया इलय् तिरश्चीन (पशुपंछि) या योनी जन्म जुया नं छगू मत जुया च्वने फुगुलिं शत्रुतय्त बुकाबिल, अले गुबले इपिं थवंथवय् ल्वात उबले महाविनाश जुया वन” आज्ञा जूबले जुजुपिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खें आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व बट्टाई जुया जन्म जुल । वं अनेक सहस्र बट्टाईत मुंका जंगलय् च्वं च्वन । उगु इलय् छम्ह व्याधा इपिं च्वंना च्वंगु थासय् वन । व बट्टाईथें हालेगु यात । बट्टाईत मुनेवं वं इमित जाल वांछ्वया त्वपुइ । अले इमिगु छ्छो ज्वना छम्ह छम्हसित पंजलय् कुनाबिइ । अले इमित छेंय् यंका मिया वःगु ध्यबां थःगु जीविका हना च्वन ।

अनंलि छन्हु बोधिसत्त्वं इपिं बट्टाईत मुंका धाल - “थुम्ह व्याधां भी थःथितिपिं नाश याना च्वन । वं ज्वने मफइगु उपाय छगू स्यू । आवंलि छिमिगु दचोने जाल वांछ्वया प्यनीबले छिमिं सकसिनं जालीया

गथ गथ पतिकं छुचो तया जालीयात ब्वय्का हया उकियात चक्कंथाय् यंका गनं कं दुगु भालय् तःक्यंके यंकि । थये जुइवं भीपिं व्वं न्ह्याथासय् नं बिस्यू वने फइ ।” इपिं सकसिनं ‘ज्यू’ धाल । कन्हेखुन्हु इमिगु दचोने जाली वांछवया हयेवं इमिसं बोधिसत्त्वं धाःकथं जालीयात ब्वय्का यंका कं दुगु भाडी तःक्यंका इपिं थयःपिं उखें थुखें पिहाँ वया बिस्यू वन ।

व्याधाया भालय् थानाच्चंगु जाली लिकाकां लिमलाना हैरान जुल । व खाली ल्हातं (छें) लिहाँ वन । कन्हेखुन्हु नं बट्टाईतयसं अथे हे यात । उम्ह (व्याधा) निभा (सूर्य) बिना वंबले तकं जाली लिकाकां छुं हे काये मफया खाली ल्हातं छेंय् लिहाँ वन । अनंलि वया कलाम्ह तंम्बया धाल – “छं न्हिन्हं खाली ल्हातं लिहाँ वया च्वन । लासा छं पिने सुयातं लहिना तयागु दु लाकि छु ?” व्याधां धाल – “भद्रे ! जित सुं मेपिं लहि माःगु मदु । खाली इपिं बट्टाईचात मुना नसा नः वया च्वन । जिगु जालीयात ब्वय्का यंका कंया भालय् तःक्यंका बिस्यू वना च्वन । इपिं न्ह्याबलें थुकथं मिले जुया च्वने फइ मखु । छं धन्दा कायेम्वाः । गुबले इमि ल्वापु जुइ उबले इपिं सकले ज्वना छंत न्ह्यू ख्वाः वय्का छेंय् लिहाँ वये ।” थुलि धया कलाम्हसित थुगु गाथा धाल –

“सम्मोदमाना गच्छन्ति, जालमादाय पक्खिनो ।
यदा ते विवदिस्सन्ति, तदा एहिन्ति मे वस’न्ति” ॥

“आः भंगत छगू मत जुया मिले जुया च्वंगु कारणं जाल नापं ज्वना ब्वया वना च्वन । गुबले इमि दथुइ ल्वापु जुइ, उबले इपिं जिगु बशय् लाः वइ ।”

छु दिन लिपा नसा मालेगु भूमी कुहाँ वया च्वंबले छम्ह बट्टाईया गलित जुया मेम्हसिया छुचो हांचा गाया वन । मेम्हं तं पिकया धाल – “जिगु छुचो हांचा गाया वंम्ह सु ?” “जि गलितं वने लात । तं चाये मते ।” अथे धाल नं तं म्वम्ह तं म्वया हे च्वन । बारम्बार खँ न्यंकल नं छम्हं मेम्हसित धाल – स्वय्का छंगु ताई – छं हे जक जाली ल्हवंम्ह धका ला ? (धया) ल्वात ।

इमिगु विवाद खना बोधिसत्त्वं बिचाः यात – “विवाद याइपितं भिं जुइ मखु । आः थुमिसं जाली ल्हवनी मखुत । महाविनाश जुया वनी । व्याधायात मौका वइन । जि आः थन च्वने मखुत ।” थुलि मती तया (थःम्हं धयाथे दुपिं जक) परिषद् व्वना मेथाय् च्वं वन । व्याधा नं छुं दिन लिपा वया बट्टाईया भाषं न्वंवाना इपिं मुनेवं इमित जाली वांछवल । छम्ह बट्टाई नं मेम्हसित धाल – “जाली ल्हवना यंकु यंकुं छंगु छचनय् सँ मदये धुकल, का ल्हवं, का ल्हवना यंकि ।” मेम्हसिनं धाल – “जाली ल्हवना यंकु यंकुं छखे पपूया पा हाया वने धुकल । यंकि, आः ब्वय्का ।” थुकथं इमि दथुइ “छं छं” “जि जि” धया ल्वाना च्वंबले लाक व्याधा थ्यंकः वया जाली लिकया सकसितं ज्वना पंजलय् तया यंका कलायात लय्ताय्केत छेंय् लिहाँ वन ।

शास्तां “ हे महाराजपिं ! जातिसम्बन्धीपिनि कलह बांला मजू । कलह विनाशया कारण खः ।” थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मूर्खम्ह बट्टाई (आःयाम्ह) देवदत्त खः । अले पण्डितम्ह बट्टाई जुलसा जि हे खः ।

- * -

३४. मच्छ जातक

“न मं सीतं न मं उण्ह...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् बिज्याना च्वंगु इलय् न्हापायाम्ह मिसां लोभ क्यंगुया बारे कया आज्ञा जुयां बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उबले शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थे उत्कण्ठित जुयागु खः ला ?”

“धात्थे खः, भगवान् शास्ता !”

“छंत सुनां उत्कण्ठित यात ?”

“भन्ते ! जिमि न्हापायाम्ह मिसाया ल्हातय् माधुर्य दु । वयात त्वःते मफुगुलिं ।”

अर्नलि शास्तां “हे भिक्षु ! थुम्ह मिसा छंत अनर्थ याःम्ह खः । पूर्वजन्मय् नं छ थ्वयागु कारणं सिइ त्यंम्ह खः । परन्तु शरण वःगुया कारणं सिइगुलिं बचे जूम्ह जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया पुरोहित जुया च्वन । माभीतय्सं नदी जाल प्यन । छम्ह तःधिकम्ह न्यां थःम्ह मिसाम्ह न्यां लिसे जोचिना (रति क्रीडा यायां) वना च्वन । वया न्ह्यः वंम्ह मिसाम्ह न्यां जालयागु गन्ध न ताया जालं चिला स्वात्त बिस्यू वन । व कामासक्त जुया लोभी जूम्ह न्यां जालय् दुने लात । माभीतय्सं वयात जालय् दुने लाःगु सिइका जाल थकया न्यांयात मस्यासे फिसलय् तये हल । इमिसं ‘थ्वइत मिइ छुया नये माल’ धका मती तल । उकिं इमिसं मि ख्वाः वन । काकय् दय्क वन । न्यां बिचाः यात - ‘जित मिइ छुया पुकुसां, कया कथिं सूसां अथवा मेमेगु दुःख कष्ट व्यूसां’ जित कष्ट जुइ मखु, परन्तु जिमि मिसाम्ह न्यां मेम्ह मिसाम्ह न्यां नापं च्वं वन धका बिचाः याइ धका जक जित दुःखं सास्ति जुल धका ख्वख्वं थुगु गाथा धाल -

“न मं सीतं न मं उण्हं, न मं जालस्मि बाधनं ।
यच्च मं मञ्जते मच्छी, अञ्जं सो रतिया गतो’ति” ॥

“जित ख्वाउँगुलिं सास्ति मजू, पूगुलिं नं सास्ति मजू । जालय् दुने लाना स्याइगुलिं नं सास्ति मजू । ‘जिमि न्यां (जि) न्हचाइपु ताय्के सास्ति वया मेम्ह मयजू न्यालिसे भुले जूवन’ धाइ धयागु दुःखं जित सास्ति जुया च्वन ।”

उबले लाक्क दासपिसं छ्चालं भुनां पुरोहित स्नान यायेया नितिं नदी सिथय् वया च्वन । वं दक्क प्राणीपिनिगु भाय् थूगु जुया च्वन । वं उम्ह न्यां ख्वया हाला च्वंगु न्यना वयागु मनय् (थुगु विचार) लुया वल - “थ्व न्या कामासकितया दुःखं सास्ति जुया ख्वया च्वन । थुकथं आतुर (दुःखित) चित्त तया सित धायेवं थ्व नरकय् उत्पन्न जूवनी । जिं थ्वयात उद्धार याना बिये माल । (थुलि बिचाः याना) माभीतय्थाय् वना धाल - “भो ! छिमिसं जिमित छन्हुयात नं त्वसा घासाया नितिं न्यां छम्ह नं बिइ मखुला ?”

माभीतय्सं धाल - “स्वामी ! छु धया बिज्याना ? छपिंत गुम्ह न्यां यः, यंका बिज्याहूँ ।”

बोधिसत्त्वं वयात निपा ल्हातं ज्वना नदीया सिथय् च्वना - “भो न्यां ! यदि थौं जिं छंत मखंगु जूसा छंगु ज्यान वनिगु जुइ । आः का, क्लेशयागु बशय् जुइ मते ।” थुलि उपदेश बिया लखय् त्वःता छ्वया (थः) नगरय् वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उत्कण्ठित भिक्षु सोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मिसाम्ह न्यां (आःयाम्ह) पुलांम्ह कला खः । न्यां (आःयाम्ह) उत्कण्ठित भिक्षु खः । अले पुरोहित जुलसा जि हे खः ।

३५. वट्टक जातक

“सन्ति पक्खा अपतना...” थुगु गाथा शास्तां मगधय् चारिका याना बिज्याना च्वंगु इलय् दावाग्नि (गुं मिं नःगु) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू समयय् शास्ता मगधय् चारिका याना बिज्याना च्वंबले मगधया गांचाय् भिक्षाटन याना, भिक्षाटनं लिहाँ बिज्यात । भोजन धुंका भिक्षुगणपिसहित लैय् बिज्याना च्वन । उगु इलय् तःसकं गुं मिं (दावाग्नि) नल । (शास्ताया) न्ह्योने व ल्यूने आपालं भिक्षुपिं दुगु खः । व मिं नं कुं छत्याः, मिया ज्वाला छत्याः जुया फैले जुया न्ह्यां वना च्वन । गुलिं सिइ खना भयभीत जुया अन्न (पृथक्जन) भिक्षुपिं ‘जिमिसं प्रति-अग्नि (मेथाय् मि) च्याका बिये माल, थथे यात धाःसा मेथाय् मि सरे जुया वने फइ मखु’ (धका) अरणि च्याका मि च्याकः जुल । मेपिसं धाल - “आवुसो ! छिमिसं छु यानागु ? आकाशया दथुइ तिमिलायात खना नं मखंछु याना, पूर्व दिशाय् लुया वइम्ह सहस्र रश्मि धारी सूर्यमण्डलायात खना नं मखंछु याना, सुमेरु पर्वतयाथाय् दना नं सुमेरु पर्वतयात मखंछु याना, छु छिमिसं लोकय् सदां अग्रम्ह व्यक्तित्व, सम्यक्सम्बुद्धयात थःपिं नापं बिज्याना च्वंगु खना नं प्रति-अग्नि च्याके धका सना च्वनागु ला ? छु छिमिसं बुद्धबल मस्यूला ? (नु) भगवान् बुद्धयाथाय् वने नु ।” न्ह्योने ल्यूने च्वपिं सकलें मुना दशबलयाथाय् वन ।

महाभिक्षुसङ्घं ब्वना शास्ता छगू थासय् दना विज्यात । दावाग्निं (गुं मि) दक्खसित बुका, लिना हःमहथेँ ह्वारा ह्वारां च्याना वया च्वन ।

तथागत गुगु थासय् दना विज्यागु खः अन मि च्याना सरे जुया अनं प्यखेरं भिंखुगू करीस तापाक लिहाँ वन । मि अथेँ हे गथे म्वास्याप्वायात लखय् थुनेवं मि सिइथेँ, सिना वन । शास्ता जःखः स्वीनिगू करीस परिधिभर मि फैले जुया वये मफुत ।

भिक्षुपिसं शास्तायागु गुण बखान यात- “अहो ! बुद्धपिनिगु गुण ! थुगु अचेतन मिं नं बुद्धपिं दना विज्यागु थासय् न्यना वये मफु । अले म्वास्याप्वाः लखय् थुनेवं सिइथेँ सिना वन । अहो ! बुद्धया आनुभाव !”

शास्तां इमिगु खँल्हाबल्हा न्यना आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! थ्व जिगु आःयागु बल मखु, गुकिया कारणं थुगु मि थन थ्यनेवं सिना वंगु खः । परन्तु थ्व जिगु पुलांगु सत्यक्रियाया बल खः । थुगु प्रदेशय् छगू कल्पभर मि च्याइ मखु । थ्व कल्पभर स्थिर जुइगु प्रातिहार्य (अलौकिक क्रिया) खः ।”

आयुष्मान् आनन्दं शास्ता फेतुना विज्यायेत संघाटी प्यबः याना लाया बिल । शास्ता मुलपतिं थ्याना फेतुना विज्यात भिक्षुसङ्घं नं तथागतयात वन्दना याना छ्वाखेलं फेतुत । अनंलि शास्तायात भिक्षुपिसं - “भन्ते ! थ्व खँ जिमित कना विज्याहुँ । अतीतयागु ल्वःमने धुंकूगु खँ कना विज्याहुँ” धका प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा मगध राष्ट्रय् थ्व हे प्रदेशय् बोधिसत्त्व बट्टाईया कोखय् जन्म जुल । मांया प्वाथं पिहाँ वया, खेंचं पिहाँ वःबले भचा तःधिकम्ह बट्टाई जुल । वया मांबौपिसं वयात स्वैय् तथा त्वाथलं नसा नका लहिना तल । उबले व पपू चक्कंका आक्सय् ब्वये नं मफुनि, पलाछिना न्यासि नं वने मफुनि । थुगु प्रदेशय् दैय् दैसं दावाग्नि जुइगु जुया च्वन । (मिं नःबले) व चिल्लाय् दंक हाला बिस्युं मवंसे अन हे च्वना च्वन । पक्षीगणपिं थथःगु स्वं पिहाँ वया सिइगु खना ग्याना चिल्लाय् दंक हाला बिस्युं वन । बोधिसत्त्वया मांबौपिं नं सिइगु भयं ग्याना बोधिसत्त्व याकःचित त्वःता बिस्युं वन । बोधिसत्त्व स्वैय् तुं च्वना च्वन । थःगु ककु तःहाक याना स्वबले फैले जुया न्ह्या वया च्वंगु मि खना मती तल - “यदि जिके पपू चक्कंका आक्सय् ब्वया वने फुगु बल दुगु जूसा ब्वया मेथाय् वनेगु खः । यदि तुतिं चुया दने फुगु जूसा न्यासि वना मेथाय् वनेगु खः । जिमि मांबौपिं नं सिइगु भयं ग्याना जि याकःचित त्वःता थःगु ज्यान बचे यायेत बिस्युं वने धुंकल । आः जित सुयागुं शरण मंत । जि त्राण मदुम्ह जुयेधुन । शरण मदुम्ह जुयेधुन । जिं थौं छु याये माल ?” अनंलि वया मनय् थथे जुल - “थुगु लोकय् शीलगुण (धयागु) दु, सत्य दु, पूर्ण समयय् पारमिता पूरा याना बोधिवृक्षया क्वय् च्वना अभिसम्बुद्धत्व प्राप्त याना, शील-समाधि-प्रज्ञा-विमुक्ति-विमुक्तिज्ञानदर्शन दुगु सत्य-दया-करुणा-शान्तिलिसे समन्वित जूगु, सकल सत्त्वपिनिगुप्रति समान मैत्री भावना तथा विज्यापि सर्वज्ञ बुद्धपिं (जुया विज्यागु) दु धयागु जूसा, वसपोलपिनिपाखें साक्षात्कार याना विज्यागु धर्मतत्त्व (थेँ जाःगु) जिके नं छगू सत्य दु (अर्थात् जिके नं दु धयागु जूसा) छगू विद्यमान स्वाभाविक धर्म खने दयेमा । उकिं जिं न्हापा जुया विज्याये धुंकूपिं बुद्धपिं व वसपोलपिसं साक्षात्कार याना विज्यागु धर्मयागु विचार यायेमाः । थःके दुगु सत्य स्वाभाविक धर्मयात कया सत्यक्रिया याना मियात लिच्छवया, थौं थःत व बाकी मेपिं पंछितय्गु कल्याण यायेमाल ।” उकिं धयातःगु दु -

“अत्थि लोके सीलगुणो, सच्चं सोचेय्यनुदया ।
तेन सच्चेन काहामि, सच्चकिरियमनुत्तरं ॥

“आवज्जेत्वा धम्मबलं, सरित्वा पुब्बके जिने ।
सच्चबलमवस्साय, सच्चकिरियमकासह'न्ति” ॥

“लोक्य् शीलगुण (सदाचार) दु, सत्य (दु), पवित्रता (मैत्री, दु) करुणा दु धयागु जूसा उगु सत्य (वचनं) उत्तम-उत्तमगु सत्यक्रिया याये ।”

“धर्मबल व न्हापायापिं बुद्धपितं लुमंका सत्यबलया लिधंसाय् सत्यक्रिया याना ।”^{५८}

व बोधिसत्त्वं न्हापा परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंकूपि बुद्धपिनिगु गुणयात लुमंका थःके दुगु सत्य स्वभावया बारे कया सत्यक्रिया यायां थुगु गाथा धाल -

“सन्ति पक्खा अपतना, सन्ति पादा अवञ्चना ।
मातापिता च निक्खन्ता, जातवेद पटिक्कमा'ति” ॥

“जिके पपू दु, ब्वये मफु । तुति दु, न्यासि वने मफु । जिमि मांबौपिसं (जित) त्वःता वने धुंकल । उकिं, हे अग्नि ! छ लिचिला हूँ ।”

थुकथं महासत्त्वं 'यदि जिके पपू दुगु सत्य खः अले उक्रियात चकंका आकाशय् ब्वये मफुगु (खँ) सत्य खःसा, हानं यदि जिगु तुति दया नं पलाः न्ह्याके मफुगु व मांबौपिसं जित स्वयं हे त्वःता वंगु (खँ) सत्य खः, स्वभावभूत खः धयागु जूसा 'हे जातवेद ! थुगु सत्यया कारणं छ थनं चिला हूँ' धया स्वयं हे च्वच्चं सत्यक्रिया यात । वं सत्यक्रिया याये खतं मि भिंखुगू करीस तक लिज्यां वन । लिहाँ वंगु अले मसिसे मि (बाकी) जंगलय् ल्यूने लिज्यां वन । उगु थासय् लः तया स्यार्थे मि सिना वन ।

“सह सच्चे कते मय्हं, महापज्जलितो सिखी ।
वज्जेसि सोळस करीसानि, उदकं पत्वा यथा सिखी'ति” ॥

“जिं सत्यक्रिया यायेसाथं हे तःसकं दिनि दिनि च्याना च्वंगु, मि लखं मि स्यायेथे भिंखुगू करीस (भूमी) तक मि ज्वाला चिला वन ।”

थुगु थाय् थुगु सारा कल्पया नितिं अग्निं सुरक्षित जुल । थ्व कल्पभर स्थायी जुइगु प्रातिहार्य खः । बोधिसत्त्वं थुकथं सत्यक्रिया याना जीवनया अन्तय् कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! गुगु थुगु जंगल मि मनःगु खः । थ्व जिगु आःयागु बल मखु । थ्व पूर्वजन्मय् बट्टाईया मचा जुया च्वनाबलेया सत्यबल खः । थुकथं धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्यया अन्तय् गुलिं स्रोतापन्न जुल, गुलिं सकृदागामी जुल, गुलिं अनागामी जुल, गुलिं अर्हत् जुल ।

उगु इलय् मांबौ (आःया) मांबौपिं खः । बट्टाई राज जुलसा जि हे खः ।

- * -

३६. सकुण जातक

“यं निस्सिता...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मिं नःगु पर्णशालाय् च्वना च्वंम्ह छम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह भिक्षु शास्तायाथाय् कर्मस्थान ग्रहण याना जेतवनं वना, कोशल (जनपद) या छगू सीमान्त गांया लिक्क छगू अरण्यय् च्वना च्वन । (वर्षावास) या न्हापांगु महिनाय् वयागु पर्णशाला मिं नल । वं मनूतय्त धाल - “जिगु पर्णशाला मिं नल । जिं दुःख कष्ट सिया च्वना ।” मनूतय्सं धाल - “आः जिमि भूँ गं, उकी लः कुनेधुंका जक (पर्णशाला) दय्का बिये ।” लः कुनेधुंका, पुसा तथा..., पुसा पियेधुंका..., वा पियेधुंका..., वामा चिइ सिधय्का..., घाँय् पुइधुंका, वा लयेधुंका..., वा दुकायेधुंका..., थुकथं इमिसं ज्या क्यक्यं स्वला बिते याना बिल । उम्ह भिक्षु स्वलातक चक्कंगु थासय् दुःख कष्ट सिया च्वने माःगुलिं कर्मस्थानया अभ्यासय् छुं उन्नति याये मफुत, अर्हत्व प्राप्त याये मफुत । पवारणा धुंका व शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । शास्तां वलिसे खँलाबल्हा यायेधुंका न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु वर्षावास सुखपूर्वक बिते जूला ?” छु कर्मस्थान सफल जूला ?” वं उगु खँ बित्ति याना निवासस्थान अनुकूल मज्जूगुलिं कर्मस्थान सफल मज्जूगु खँ कना लिसः बिल । शास्तां “भिक्षु ! न्हापायागु समयय् तिरश्चीन प्राणीपिसं हे थःगु अनुकूलता, प्रतिकूलता स्यू धाःसा छं छाया सिइके मफुगु ?” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व पक्षीयोनी जन्म जुल । पक्षीगणसहित अरण्यय् वना कचामचा यक्व दुगु तःमागु सिमाया आश्रय कया च्वना च्वन । छन्हु उगु सिमाया छगू कचां मेगु कचा ल्वाना धूथें जागु कुतुं वःगु (व मिया) कुं पिहाँ वःगु खना बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “थुकथं छगुलिं मेगुलि च्वलेथें ल्वाना ल्वाना निगू कचाया दथुं मि पिहाँ वया मिं नया मिं चू कुतुं कुतुं वना गंगु पुलांगु सिमा हलय् लाना मिं नयेफु । अले थुगु मिं सिमा छमां मिं नयेफु । जिपिं थन च्वने मखु । जिपिं थनं बिस्यू वना मेथाय् वनेमाः ।” थुलि बिचाः याना पक्षीगणपितं थुगु गाथा धाल -

“यं निस्सिता जगतिरुहं विहङ्गमा, स्वायं अग्गि पमुञ्चति ।

दिसा भजथ वक्कङ्गा, जातं सरणतो भयन्ति” ॥

“हे पंडित ! गुगु सिमाय् पंक्षी (भंगः) तय्सं आश्रय कया च्वंगु खः, उगु सिमां मि पिकया च्वन । (भ्रीगु) शरण स्थानं हे भय उत्पन्न जुया च्वन । उकिं (मेमेथाय्) दिशाय् हूँ । ”

बोधिसत्त्वयागु खें न्यंपिं, ज्ञां दुपिं पक्षीत बोधिसत्त्वलिसें तुं ब्वया मेथाय् च्वं वन । परन्तु मूर्खपिंसं 'थुजापिं छपित् लखय् गोंजु स्वंजु खंपिं' धया वयागु खें मन्यंसे अन हे च्वना च्वन । छुं समय लिपा, गथे बोधिसत्त्वं बिचाः याःगु खः अथे हे मि पिहाँ वया उगु सिमा छमां मिं नल । कुं व मि ज्वाला थहाँ वयेवं कुं याना कां जूपिं पक्षीत मेथाय् वने मफुत । अन हे मीं क्वबाना (विनाश जुया) फुना वन ।

शास्तां "भिक्षु ! न्हापाया इलय् तिरश्चिन योनी जन्म जुया नं सिमा च्वय् च्वना थःगु अनुकूलता व प्रतिकूलता सिइका काः (धाःसा) छं छाय् मसिइकागु ?" थुगु धर्मदेशना न्त्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यन्ता बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वयागु खें न्यंपिं (आःया) बुद्धपरिषद् खः । (अले) ज्ञां दुम्ह पक्षी जुलसा जि हे खः ।

- * -

३७. तित्तिर जातक^{५९}

"ये नुद्धमपचायन्ती..." थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सारिपुत्र स्थविरयात निवासस्थान (शयनासन) मदुगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डिकं विहार दय्के सिधय्का दूत छूवया हयेवं शास्ता राजगृहं पिहाँ बिज्याना वैशाली थ्यंकः बिज्यात । अन इच्छानुसार च्वना श्रावस्ती वने धका बिज्यात ।

उगु बखतय् छःवर्गीय भिक्षुपिं न्त्यो न्त्यो वना स्थविरपिंसं आसन ग्रहण याःवने न्त्यो (थःपिं वना) थ्व आसन जिमि उपाध्यायपिनि नितिं, थ्व आचार्यपिनि नितिं धाधां शयनासन (थाय्) कया च्वन । लिपा बिज्यापिं स्थविरपिंसं शयनासन काये मखन । सारिपुत्रया शिष्यपिंसं स्थविरया नितिं शयनासन माःवंबले काये मफुत । अले शयनासन मदयेवं सारिपुत्र स्थविर शास्ताया शयनासनया लिक्क छमां सिमाक्वय् च्वना बिज्यात । अन फेतुना व चंक्रमण यायां समय बिते याना बिज्यात । भगवान् बुद्ध प्रत्युष समयय् पिहाँ बिज्याना मुसु तथा बिज्यात । स्थविरं नं मुसु तथा बिज्यात ।

"अन सु ?"

"भन्ते ! जि सारिपुत्र !"

५९. विनयपिटकया चूलवर्गस न्हापांगु आसन, न्हापांगु लः व न्हापांगु भोजन सुयात प्राथमिकता विइमाः धयागु नियम दय्का बिज्यायेत थुगु जातक कना बिज्यागु खः । स्व. विनयपिटक (हिन्दी) पृ. ४६३ ।

“सारिपुत्त ! आः इलय् थन छु याना च्वनागु ?”

अनंलि स्थविरं जुक्व फुक्क खँ बन्ति यात । स्थविरयागु खँ न्यना शास्तां- “थुपिं भिक्षुपिसं जिगु जीवनकालय् हे थुकथं थवंथवय् अनादर याना सना जुल धाःसा जिगु परिनिर्वाण जुइधुंका छु जक मयाइगु जुइ ।” धका विचार यायां भगवान् बुद्धया मनय् धर्मसंवेग उत्पन्न जुल । अले सुथे जुइवं भिक्षुसङ्घयात मुंका भिक्षुपिके न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छःवर्गीय शिष्यपिं न्ह्यो न्ह्यो वना स्थविरपित शयनासन बिइ मखु धाःगु खँ सत्य खः ला ?”

“भन्ते ! धाथे खः ।” धका बन्ति यायेवं भगवान् बुद्धं इभिगु निन्दा यायां धार्मिक खँ आज्ञा जुया बिज्यासे भिक्षुपित आमन्त्रण याना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! सुनां अग्रासन, अग्रजल, अग्रभोजन काये बहः जू ?”

इपिमध्ये गुलिसिनं ‘क्षत्रीय कुलं प्रव्रजित जूपिसं’ धका लिसः बिल । गुलिसिनं ‘ब्राह्मणकुलं प्रव्रजित जूपिसं’ धका धाल । मेपिसं ‘विनयधर, धर्मकथिक, प्रथमध्यान लाभी, द्वितीयध्यान लाभी, तृतीयध्यान लाभी, चतुर्थध्यान लाभी’ धका बन्ति यात । मेमेपिसं ‘स्रोतापन्न, सकृदागामी, अनागामी, अरहत, त्रैविद्य व षडभिज्ञ’ धका बन्ति यात । थुकथं उपिं भिक्षुपिसं थथःगु विचार प्वंकूबले शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! जिगु धर्मय् अग्रासनया योग्यता क्षत्री आदि कुलं प्रव्रजित जूगु प्रमाणकर मखु । न सौत्रान्तिक, न अभिधार्मिक, न प्रथमादि ध्यान लाभी, न स्रोतापन्नादि हे प्रमाणकर खः । भिक्षुपिं ! थुगु धर्मय् छिसिकथं दकसिबे थकालिम्हनिसे अभिवादन, प्रत्युपस्थान नमस्कार सत्कार सम्मान यायेमाः । अग्रासन, अग्रजल, अग्रभोजन बिइमाः । थ्व हे प्रमाण खः । वृद्धतरयागु आधारय् हे इभिगु योग्यता क्रमसिइकेमाल । भिक्षुपिं ! आः सारिपुत्र जिमि अग्रश्रावक खः, धर्मचक्र अनुप्रवर्तन याये फुम्ह खः । जियां लिपा शयनासन ग्रहण याइम्ह व हे खः । थौया चाय् शयनासन मदया वं सिमाक्वय् समय बिते यात । यदि छिमिसं आवंनिसें हे अनादर अगौरव तथा व्यवहार यायेगु यात धाःसा लिपा समय वंलिसे छिमिसं छु जक मयाइगु जुइ ?” अनंलि इमित अतिं बिइया नितिं “भिक्षुपिं ! न्हापा तीर्थकरपिसं थें थवंथवय् अनादर याना थवंथवय् विरोध याना थवंथवय् अलग जुया च्वने भीत मल्वः । भी इथुइ थकालिम्ह सु धयागु लुइका वयात अभिवादानादि याना च्वने धका बांलाक परीक्षण यात । ‘थ्व भीपिमध्ये थकालिम्ह खः’ धका सिइका वयात अभिवादानादि याना देवपथ पूरा यात” थुलि आज्ञा जूसे अतीतया खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापाया छगू समयय् छमां तःमागु बरमांया आश्रय कया तित्तिर, माकः व किसि - थुपिं स्वम्ह पासापिं च्वना च्वन । इपिं स्वम्हं थवंथवय् मिले जुया मच्चं, सत्कार याना मच्चं, नापं जीविका याना मच्चपिं खः । अनंलि इमि मती वन ‘भीगु नितिं थुकथं च्वना च्वनेगु उचित मजू । भीपिमध्ये सु थकालि, वयात प्रणाम आदि याना च्वनेमाः । अले इपिमध्ये सु थकालि ?’ धयागु खँय् विचार यायां छन्हु इमिसं थकालि व क्वकालि म्हसीकेगु छगू उपाय लुइकल । अले इपिं स्वम्हं बरमांया क्वय् फेतुत ।

अन फेतुना तित्तिर व माकःनं किसियाके न्यन - “सौम्य किसि ! छं थ्व बरमां गुबलेनिसें स्यू ?”

वं लिसः बिल - “पासापिं ! जि मचाबले थ्व बरमांया सिमा हाचां गायेबले जिगु त्यपुचाय् तक जक थ्यं । दथुइ दनेबले वयागु च्वकां जिगु प्वाथय् थ्यू । जिं थ्व चीमाचाबलेनिसें स्यू ।” अले निम्हसिनं नकतिनिथें माकःयाके न्यन -

वं धाल - “पासापिं जि मचाबले थन ब्यं फेतुना गःपः मल्हवंसे थुगु बरमांया चिचिचापवःगु स्वांत थ्वयागु जिं स्यू । उकिं जिं थ्वयात चिमाचांबलेनिसें स्यू ।” बाकी निम्हसिनं नकतिनिथें तुं तित्तिरयाके न्यन । वं लिसः बिल - “सौम्यपिं ! न्हापा फलानागु थासय् छमां तःमागु बरमां छमा दु । जिं उकिया फल नया थन वया खि फाना । व खिस बरमांया पुसा दुगु जुल । लिपा व सिमा अनं हे बुयावल । थुगु प्रकारं जिं थ्व सिमा बुया मवबलेनिसें हे स्यू । उकिं छिपिं (निम्ह) स्वया जन्मं जि थकालि जुल ।”

थथे धायेवं माकः व किसिं तित्तिर पण्डितयात धाल - “सौम्य ! छ जिपिं सिबे थकालिम्ह खः । उकिं आवंलि जिमिसं छंगु सत्कार याये, गौरव तये, माने याये, वन्दना याये, पूजा याये, अभिवादन याये, सेवा याये, ल्हाः ज्वजलपा बिनित्ति याये अले सकतां उचित कर्म याये । छंगु उपदेशअनुसारं जुये । (उकिं) आवंलि जिमित उपदेश ब्यु, अले अनुशासन या ।” उगु इलनिसें तित्तिरं इमित उपदेश बिइगु यात । (वं) इमित न्यागु शीलय् प्रतिष्ठित यात । थथःम्हं नं शील ग्रहण यात । इपिं स्वम्ह पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित जुया छम्हं मेम्हसित आदर सत्कार यायां नापं च्वना जीविका हना च्वन । जीवनया अन्तय् देवलोकगामी जुल ।

इपिं स्वम्हसियागु थुगु सम्भौतायात “तैत्तिरीय ब्रह्मचर्य” धाइ । भिक्षुपिं ! इपिं तिर्यक् योनिया प्राणीपिं खः । (अथे नं) इमिसं छम्हं मेम्हसित गौरव तया सत्कार याना च्वना च्वन । छिपिं थुजागु सु-आख्यात धर्मविनयय् प्रब्रजित जुया नं छुया नितिं छम्हं मेम्हसित गौरव मतसे, सत्कार मयासे च्वना च्वनागु ?”

“भिक्षुपिं ! आवंलि छिमिसं वृद्धपनया क्रम (थकालि कथं) अभिवादन, प्रत्युपस्थान (थकालिपिनि न्ह्योने दना बिइगु) ल्हाः बिनित्ति यायेगु, कुशल प्रश्न न्हापां आसन (प्रथम आसन), न्हापां लः (प्रथम जल), न्हापां लःल्हाना बिइगु अनुज्ञा बिया च्वन । आवंलि क्वकालिपिं भिक्षुपिसं थकालिपिनिगु शयनासन काये दइ मखु । गुम्हसिनं काइ वयात दुष्कृतया आपत्ति (जुइ) । थुकथं शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“ये नुद्धमपचायन्ति, नरा धम्मस्स कोविदा ।
दिट्ठेव धम्मे पासंसा, सम्पराये च सुग्गती’ति” ॥

“गुपिं धर्मया ज्ञां दुपिं मनूत थकालिपिंत (गौरव तया) पूजा याना च्वनी, इपिं थुगु जन्मय् प्रशंसा याका च्वने दइ अले परलोकय् सुगती थ्यंती ।”

थुकथं शास्तां थकालिपिंत सत्कार यायेगु ज्या (कर्म) यागु प्रशंसा याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् किसि मौद्गल्यायन (स्थविर) खः । माकः सारिपुत्र खः । तित्तिर पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

३८. बक जातक

“नाच्चन्तं निकतिप्पञ्जो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् चीवर मूकीम्ह (बढे याइम्ह) भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह जेतवनवासी भिक्षु चीवरसम्बन्धी चायेगु, रफू भरे यायेगु, इस्त्री तयेगु, सुइगु आदि छु छु ज्या खः व सकतां याये सम्ह खः । उकिं व चीवरवर्द्धक नामं नां जाल । वं छु ज्या याइगु ? पुलांगु भ्वाथःगुलि होश तथा ज्या याना, उकियापाखें नायुगु, बांलागु चीवर दय्का, रंगं छिइधुंका, उकी मः तथा (गंका) शङ्घं घोटे याना प्वाला प्वालां थिइका, मने हे ल्वःवंक चीवर दय्की । चीवर सुइ मसःपिं भिक्षुपिसं न्हूगु कापः ज्वना वयाथाय् वना धाःवनी - “जिमिसं चीवर सुइ मसः । जिमित चीवर सुया ब्यु ।” वं “आवुसोपिं ! चीवर सुया च्वनेबले यक्व समय लगे जू । जिके तयारी चीवर दु । थुगु कापः बिया तयारी चीवर यंकि ।” (थथे धया तयारी चीवर) क्यने हइ । इमिसं उकिया रंगया लडक भडक खना दुनेया बारे छुं मस्युगुलिं (कापः) पक्कागु खः धका भाःपिया उगु चीवर कया चीवरवर्द्धकयात न्हूगु कापः बिया हिलाबला याना यंकि । भतिचा हाकुइवं क्वाः लखं चाया हिइवं उगु चीवरया वास्तविकता खने दइगु जुया च्वन । उखें दुखें पर्कातःगु, पुलांगु कापः भ्वाथ खने दयेधुंकी । इपिं (भिक्षुपिनि) नुगः मछिंकी । थुकथं वइपित भ्वाथःगु कापःया चीवर बिया ठगे याइम्ह जूगु कारणं उम्ह भिक्षु न्त्याथाय् नं नां जाल । गथे थन जेतवनय् खः अथे तं छगू गामय् नं छम्ह (मेम्ह) अज्याम्ह हे चीवरवर्द्धक भिक्षुं संसारयात ठगे याना च्वन । वलिसे नाप लाना वयेधुंकीपिं म्हस्यूपिं भिक्षुपिसं वयात धाल - “भन्ते ! जेतवनय् छम्ह चीवरवर्द्धक भिक्षुं थुकथं लोकयात ठगे याना च्वंगु दु ।”

उम्ह भिक्षुया मनय् थथे जुल- “जिं उम्ह जेतवनवासी भिक्षुयात ठगे याये माल ।” अले वं भ्वाथःगु कापःयात बांलाक सुया चीवर दय्का बांलाक रंगं छिना व चीवरं पुना जेतवनय् वन । चीवरवर्द्धक भिक्षुं वयात खनेसाथं ल्वःवन । न्यन - भन्ते ! छु थ्व चीवर छपिसं दय्का बिज्यानागु खः ला ?”

“खः, आवुसो !”

“भन्ते ! आम चीवर जित बिया बिज्याहूँ । छपिसं मेगु कया बिज्याहूँ ।

“आवुसो ! जिपिं गांयापि खः । जिमित प्रत्यय (चीवरादि आवश्यक वस्तुत) अपुक कायेगु मद्दु । जिं थ्व चीवर छंत बिया, जिं छु पुनेगु ?”

“भन्ते ! जिके न्हूगु कापः दु । व यंका छपिसं थःत न्हूगु चीवर दय्का बिज्याहूँ ।”

“आवुसो ! जिं थुकी ल्हातं ज्या यानागु दु, छं थथे धासैलि जिं छु याये ? कया यंकि ।” (धया) व भ्वाथःगु कापःया चीवर वयात बिया न्हूगु कापः हिलाबला याना कया वयात ठगे याना वन । जेतवनवासी (भिक्षुं) उगु चीवर पुना छुं दिन लिपा क्वाःगु लखय् चाया ह्युबले भ्वाथःगु कापःयागु चीवर धका सिल । व, गांयाम्ह भिक्षुं जेतवनयाम्ह भिक्षुयात भंगः लाना थकल धका मछाल । वयात ठगे याना थकूगु खं (भिक्षु) सङ्गय् प्रकट जुल ।

छन्हु धर्मसभाय् भिक्षुपिसं थ्व खँ ल्हाना च्वन । शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छिपिं थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” इमिसं उगु खँ बिन्ति यात ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक जेतवनवासी चीवरवर्द्धकं मेपिंत ठगे याःगु मखु, न्हापा नं ठगे याःगु दु । आःजक गांयाम्ह चीवरवर्द्धकं जेतवनवासी (उम्ह भिक्षु) यात ठगे याःगु मखु, न्हापा नं ठगे याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् बोधिसत्त्व छगू जंगलय् छगू पलेस्वाँ पुखुसिथय् सिमा छमांय वृक्षदेवता जुया जन्म जुल । अबले तालाया मौसमबले छगू मेगु चिधंगु पुखुली लः सुना वन । उगु पुखुली आपालं न्यांत दुगु जुया च्वन । छम्ह न्यांखुँ ब्वहं “थुपिं न्यांतय्त छगू कथं ठगे याना नये माल” धका मती तथा पुखू सिथय् चिन्तितम्हथें जुया दना च्वन । वयात खना न्यांतय्सं न्यन - “आर्य ! छाय् चिन्तित जुया च्वनागु ?”

“छिमिगु बारे चिन्ता कया च्वनागु ।”

“आर्य ! जिमिगु चिन्ता 'छाय् कयागु' ?”

“थुगु पुखुली लः सुना वना च्वन । नयेगु नसा मगाः, गर्मी जुया वया च्वन, आः थुपिं न्यांतय्सं छु याइगु जुइ धका छिमिगु बारे चिन्ता कया च्वनागु का ।”

“आर्य ! अथेसा जिमिसं छु याये माल ले ?”

“यदि छिमिसं जिं धयागु खँ न्यन धाःसा जिं छिमित छम्ह छम्ह यायां त्वाथलं ज्वना पंचवर्ण दुगु पलेस्वाँया छगू तःधंगु पुखुली यंका त्वःता बिये ।”

“आर्य ! न्हापांगु कल्पनिसें (शौतक) न्यांतय्गु चिन्ता (हित) याःपिं सुं न्यांखुँ ब्वहः मदु । छु छं जिमित छम्ह छम्ह याना नये त्यनागु ला ?”

“जिं थःत विश्वास याःपिंत - छिमित नये मखु । (मेथाय्) तःधंगु पुखू दु धयागु जिगु खँय् विश्वास मदुसा जिलिसे छम्ह न्यां पुखू स्वयेत छवया हिं ।”

न्यांतय्सं वयागु खँय् विश्वास याना “थुम्ह (न्यां) जल व स्थल निथाय्सनं च्वने फुम्ह खः (धका) छम्ह काणी तःधिकम्ह न्यांयात क्यना धाल- “थ्वयात यंकि ।” वं वयात यंका पुखुली त्वःता बिल अले पुखू छगुलिं क्यना वयात लित हया न्यांत दुथाय् त्वःते हल । वं इपिं न्यांतय्त पुखू बांलागु खः धका कन । इमिसं वयागु खँ न्यना वने मास्ति वय्का (न्यांखुँ ब्वहःयात) धाल - “का, सा, आर्य ! जिमित यंका ब्यु ।”

न्यांखुँ ब्वहः हानं उम्ह काणी तःधिकम्ह न्यां पुखुसिथय् यंका पुखू क्यना, पुखू सिथय् बुया वया च्वंगु वरुण वृक्षय् (सिमाय्) च्वं वन । हानं उम्ह न्यांयात सिमाकचाय् तथा त्वाथलं क्वाना क्वाना स्याना ला नया कं जक सिमाक्वय् व हाया कापी तथा बिल । अन वना, वयात तथा वयेधुन, आः मेम्ह वा (धया) थुगु उपाय याना वं छम्ह छम्ह यंका दक्वसित नया बिल । अन छम्ह नं न्यां मंत ।

अन छम्ह कःलि जक ल्यन । न्यांखुँ ब्वहःनं वयात नं नयेगु इच्छां धाल - “भो कर्कटक ! जिं दक्क न्यांत यंका तःधंगु पुखुली त्वःता बियेधुन । वा, छंत नं तया बिये ।”

“यंकेत, गथे याना यंकेगु ?”

“त्वाथलं (क्वातुकक) ज्वना यंके ।”

“थथे यंकीबले जित छं कुतुका बिइ । जि छलिसे वने म्हां ।”

“ग्याये मते । जिं छंत बांलाक ज्वना यंका बिये ।”

कःलिं बिचाः यात - “ध्वं न्यांतयत्त पुखुली यंका त्वःते यंकुगु खः हे मखु । यदि जित पुखुली यंका त्वःता बिल धाःसा ध्वयागु असल हे जुइ, मत्वःतूसा जिं ध्वयागु ककु प्यदंका ध्वयागु ज्यान काये ।” अले वं धाल - “सौम्य ब्वहः ! छं बांलाक ज्वने फइ मखु । जिं बांलाक ज्वने फु । उकिं छं जित छंगु ककुइ घयपुइकल धाःसा जि छलिसे वये ।” वं वयात ठगे याये त्यंगु मस्यूगुलिं ‘ज्यू’ धया स्वीकार यात । कःलिं वयात थःगु तुतिं, नकःमिं काप्सलीं नं क्वातुकक ज्वनेथे याना, वयागु ककु बांलाक ज्वना धाल - “आः का नु ।” वं वयात यंका पुखू क्यना वरुण वृक्षपाखे यंकल ।

कःलिं धाल - “पाजु ! पुखू ला उखे खः छं मेथाय् यंका च्वन ।”

ब्वहःनं धाल - “छं स्वयेबले, ‘जि छं यःम्ह पाजुं छ जिमि केहेया यःम्ह काय्’ भाःपिया म्वासां म्वासां ल्हेया जुइम्ह छं च्यो धका च्वना ला ? स्व, थुगु वरुण सिमाक्कय् न्यांतयगु कं द्रं । जिं थुपिं न्यांतयत्त नयाथे तुं छंत नं नये त्यना ।”

कःलिं लिसः बिल - “थुपिं न्यांत थःगु मूर्खताया कारणं छंगु नसा जुल । जिं छंत थःत नके बिये मखु । बरु छंत हे स्याना बिये । छं थःगु मूर्खताया कारणं जित ठगे याना धका च्वन । सिइ हे मासैलि निम्हं सिये । स्व, जिं छंगु छचो प्यदंका ध्यना बैय् कुतुका बिये ।” (धया) वं थःगु काप्सलिथे च्वंगु तुतिं न्याक्क काकेथे याना वयागु गःपः क्वातुकक ज्वन । ब्वहं थःगु म्हुतु प्यकुं लाक वांखाया, मिखां ख्वबि हाय्का सिइ खना ग्याना धाल - “स्वामी ! जित जीवन दान ब्यु । जिं छंत नये मखु ।”

“अथे खःसा, क्वय् यंका पुखुली त्वःता ब्यु ।”

वं क्वय् हया कःलियात पुखू सिथय् ध्याचलय् तये हल । कःलिं, कैचिं पलेस्वाँया दं चत्त चायेथे याना, वयागु गःपः ध्यना लखय् कुहाँ वन । वरुण वृक्षया देवतां उगु आश्चर्ययात खना साधुकार ब्यु ब्युं वन छगुलिं ध्वय्क मधुरस्वरं थुगु गाथा धाल -

“नाच्यन्तं निकतिप्पञ्जो, निकत्या सुखमेधति ।

आराधेति निकतिप्पञ्जो, बको कक्कटकामिवा’ति” ॥

“धूर्तगु ज्ञां दुम्ह (मनुखं) थःगु अखः धूर्ततां न्ह्याबले सुख सिइ फइ मखु । धूर्त (ब्यकोगु छलकटी ज्ञां दुम्ह) बुद्धि दुम्हं (थःम्ह यानागु फल) भोगे याइ, गथे ब्वहं कःलिया कारणं गःपः प्यदंका च्वनेमाःथे ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! गांयाम्ह चीवर दुम्हसिनं ध्वयात आः जक ठगे याःगु मखु, पूर्वजन्मय् नं ठगे याःगु दु” आज्ञा जूसे धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् उम्ह ब्वहः (आःयाम्ह) जेतवनय् च्वंम्ह चीवर दुम्ह खः । कःलिं गांयाम्ह चीवर दुम्ह खः । वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

३९. नन्द जातक

“मञ्जे सोवण्णयो रसि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सारिपुत्त स्थविरयाथाय् च्वंम्ह छम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षु आज्ञाकारी व धयागु खँ न्यनिम्ह खः । धायेसाथं न्ह्यागुं ज्या तुरन्त तुरन्त याना बिइम्ह खः । छगू इलय् सारिपुत्र स्थविरं शास्तायाके वचन कया दक्षिणागिरी जनपदय् बिज्यात । अन थ्यनेवं उम्ह भिक्षु अभिमानी जुल । स्थविरं धाःगु खँ मन्यन । “आवुसो ! ध्व या ।” धाःसां स्थविरं धाःगु खँ मताःसु यात । स्थविरं वयागु मनया खँ सिइके मफुत । स्थविर अन चारिका याना हानं जेतवनय् तुं लिहाँ बिज्यात । स्थविर जेतवन विहारय् थ्यनेवं उम्ह भिक्षु हानं न्हापाथें तुं जुल । स्थविरं शास्तायात विन्ति यात - “भन्ते ! जि शिष्य छम्ह छगू थासय् (च्वनीबले) सच्छि द्यबां न्याना तःम्ह च्योथें जुइ, हानं व हे मेथाय् (च्वनीबले) अभिमानी जुया ‘ध्व या ।’ धाःसां मताःसु याना जुइम्ह जुल ।” शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “सारिपुत्र ! थुम्ह भिक्षुया ध्व आःयागु स्वभाव जक मखु, न्हापा नं छगू थासय् सच्छि द्यबां न्याना तःम्ह च्योथें जुल अले मेगु थासय् थ्यंबले प्रतिपक्षी, (प्रति) शत्रु जुल ।” थुलि आज्ञा जुइवं स्थविरयागु याचनाकथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं छगू कुटुम्बय् जन्म काल । छम्ह गृहस्थ वया पासा दु । गृहस्थ बुराम्ह खः, अले वया कला ल्यासे । वया मिसापाखें छम्ह काय दत्त । वं बिचाः यात - “(छुं जुया) थुम्ह ल्यासेम्ह मिसां जिं मदय्का सुं मेम्ह मिजँ कया थुगु धन नष्ट याना छूवइला । जिमि काय्यात मबिइला । उकिं जिं ध्व धनसम्पत्ति बैय् गाडे याना स्वथना थके माल ।” (थुलि बिचाः याना) छेंयाम्ह नन्द धयाम्ह च्योयात ब्वना यंका छगू थासय् धन गाडे यात । वयात धाल - “तात, नन्द ! जि सिइवं जिमि काय्यात थुगु धन क्यना व्यु । वयात बेवास्ता याये मते । (थुकथं) उपदेश बिया व सिना वन ।

छसिकथं वया काय् तःधिक जुल । माम्हं धाल - “तात ! छुं बौनं नन्दयात ब्वना यंका धन गाडे याना थकूगु दु । व कया हया कुटुम्बयात लह्यु ।” वं छन्हु नन्दयाके न्यन - “पाजु ! छु जिमि बौनं धन गाडे याना थकूगु दु ला ?”

“दु, खः स्वामी !”

“व गन गाडे याना थकूगु ?”

“स्वामी ! जंगलय ।”

“अथेसा नु” धया त्वःकु, दाला ज्वना गन धन गाडे याना तःगु खः अन थ्यंका न्यन - “पाजु ! धन गन दु ?”

नन्द धनया फुसय् वना अन दना धनया कारणं अभिमानी जुया कुमारयात व्वःबिल - “अरे, दासीपुत्र ! चेटक ! थन छंगु धन गनं दइ ?”

कुमारं वयागु छाःगु वचन न्यना मताःसु याना धाल - “म्वालका, अथेसा लिहाँ वनेनु ।”

हानं निन्हु स्वन्हु लिपा नन्दयात व्वना वन । वं हानं नं अथे हे व्वःबिल । वयात छुं नं मधासे कुमार लिहाँ वया । “आः का वा, क्यनाबिये धाःसां थ्व दासं मक्यं । भून दकले अन थ्यनेवं व्वःजक बिइगु याः । थुकिया रहस्य छु खः जिं थुइके मफुत । जिमि अबुया छम्ह विश्वासीम्ह पासा (कुटुम्ब) दु । वयाके न्यना थुगु कारण सिइकेमाल धका बोधिसत्त्वयाथाय् वना सकतां खँ सविस्तारं कना “तात ! थुकिया कारण छु खः ?” धका न्यन ।

बोधिसत्त्वं “तात ! गुगु थासय् दना नन्दं छंत व्वःब्युगु खः, उगु थासय् छिमि अबुं धन गाडे याना स्वथना थकूगु खः । उकिं गन च्वनां नन्दं छंत व्वःबिइ, उबले वयात “अरे दास ! वा, छं छु याये फु” धया साला यंका कु ज्वना वना उगु थासय् म्हुया थःगु कुलयागु धन पिकया दासयात कुबिइका हजि” धाधां थुगु गाथा धाल -

“मज्जे सोवण्णयो रासि, सोवण्णमाला च नन्दको ।
यत्थ दासो आमजातो, टितो थुल्लानि गज्जती’ति” ॥

“गन च्वना (दना) नन्दक गर्जे जुया छंत व्वःबिइ, व हे थासय् लुंया द्वं व लुंया माः स्वां नं दइ धका जिं भाःपिया ।”

बोधिसत्त्वं थुकथं कुमारयात धन लिकायेगु उपाय कना बिल । बोधिसत्त्वयात वन्दना याना कुमार छेंय् वन । नन्दयात व्वना धन दुगु थासय् वना बोधिसत्त्वं स्यना हःथें याना धन लिकया हया कुटुम्ब पालन याना बोधिसत्त्वयागु अर्ति बुद्धिस च्वना दानादि पुण्यकर्म याना जीवनया अन्तय् कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां “न्हापा नं अजाम्ह हे खः” धया थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु पूर्वापर स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या नन्द (आः) स्थविरलिसे च्वंम्ह भिक्षु खः । पण्डित कुटुम्ब जुलसा जि हे खः ।”

- * -

४०. खदिरङ्गार जातक

“कामं पतामि निरयं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय अनाथपिण्डिकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डिकं विहार दयकेत जक हे न्ययप्यंगू धन बुद्धशासनया नितिं त्याग यात (ह्वला बिल) । वं त्रिरत्न (बुद्ध, धर्म व संघ) यात रत्न भाःपिया मेगु (रत्न) यात रत्न भामप्युसे शास्तां जेतवनय विहार याना बिज्याना च्वंबले निहं स्वको दर्शन यायेत वना च्वन । छकोगु पटक सुथय वनी, निकोगु पटक जलपान यायेधुंका वनी, स्वकोगु पटक सन्ध्या इलय वनी । हानं दथुइ दथुइ नं वं । अथे वनिबले श्रामणेरपिसं वा मस्तयसं 'जिगु ल्हातय छुं ज्वना वःगु दु ला धका स्वइगु जुया' व गुबले खाली ल्हातं मवं । सुथे वनिबले यागु ज्वंका वनि । जलपानया इलय वनिबले घ्यः, कस्ति, मखन,, साखः आदि व सन्ध्या इलय वनिबले गन्ध, माला, वस्त्र आदि ज्वना वनी । थुकथं न्हियान्हिथं परित्याग यायां वं थुलिमच्छि परित्याग यात, थुकिया ल्याःचा हे मदु । यक्व व्यापारीतयसं नं ल्हातं च्वया (सहि याना) वयाके भिंच्यागु करोड धन त्यासा (ऋण) कया तःगु दुगु जुया च्वन । महासेठं इमिके उगु धन साहु उठे याः मवं । हानं मेगु नं थ्वयागु परम्परागत भिंच्यागु करोड धन नदीया सिथय गाडे याना तःगु दु । जल-वायुं याना, नदीया सि चलः वन । वयागु धन समुद्रय चुइकः यंकल । अन वयागु नया घःत, गथे खः अथे हे छाप तयातःथें, समुद्रय लाना च्वन । हानं थ्वयागु छेंय न्यासः भिक्षुपितं निहं निहं नित्य भोजन यायेगु व्यवस्था याना तःगु दु । सेठया छेंय भिक्षुसङ्घया नितिं प्यका लया दथुइ म्हुया तःगु पुखूथें खः । व सकल भिक्षुपिनि मांबौ समान खः । उकिं वयागु छेंय सम्यक्सम्बुद्ध नं बिज्याः, चय्म महास्थविरपिं नं बिज्याः, मेपिं भिक्षुपिनिगु ल्याःचा हे मदु । उगु छें न्हेगू तल्ला दुगु व न्हेदुवा लुखा दुगु खः । उकिया प्यंगूगु लुखाय मिथ्यादृष्टि (धारण) दुम्ह देवी छम्ह च्वना च्वन । सम्यक्सम्बुद्ध छेंय बिज्याइबले व थःगु विमानय च्वना च्वने मफुगु जुया च्वन । मस्त ब्वना कुहाँ वया बैय् अथें दना च्वं वने माःगु जुया च्वन । चय्म महास्थविरपिं व मेपिं स्थविरपिं दुहाँ पिहाँ जुइवं नं वं अथे हे याना जुइ माल । वं बिचाः यात - “गुबलेतक श्रमण गौतम अथवा वया श्रावकपिं थ्व छेंय वये-वने याना च्वनी, उबलेतक जित सुख दइ मखु । जि न्हिनिहं यां थ्यां जुया थहाँ कुहाँ जुया बैय् वना च्वं वने फइ मखु । थुपिं छेंय दुहाँ मवय्केगु छगू उपाय मयासें मजिल ।”

वं छन्हु दचना च्वंमह मू नायोमह बंजा (कर्मचारी) याथाय वना (थःगु) जः फैले याना दना च्वन । “अन सु खः ?” न्यनेवं लिसः बिल - “जि प्यंगूगु लुखाय च्वनेमह देवी खः ।”

“छु यायेत वयागु ?”

“छु छं सेठया ज्या खं मखंला ? वं थःगु भविष्ययागु छुं हे मस्वसे धन यंका केवल श्रमण गौतमयात पूजा याना च्वन । वं धन व्यापारय लगे मया, न त कर्मान्तय (बुँइ) हे लगे याः । छं सेठयात खं न्यंका ब्यु । गुकिं याना व थःगु ज्याय लगे जुइमाः, श्रावकपिं सहित श्रमण गौतम थ्व छेंय गुबले दुहाँ मवयेमा ।”

वं लिसः बिल- “मूर्ख देवी ! सेठं गुगु धन खर्च यात व कल्याणकारी बुद्धशासनया नितिं खर्च याना च्वन । यदि वं जिगु न्त्योने च्वंगु सँप्वाय् ज्वना जित भिया बिल धाःसां जिं छुं धाये मखु । छ चिला हूँ ।”

अथे हे याना, छन्हू, वं सेठया काययाथाय् वना थ्व खँ न्यंकः वन । सेठया कायं नं च्वय् वं धाःथे हे ब्वःबिया हल । सेठयाथाय् तप्यंक वना धाः वने धाःसा मफु ।”

सेठं लगातार दान बिया च्वंगुलिं, व्यापार मयागु कारणं आम्वदानी म्हो जुया वन । धन आपालं पाः जुया वन । थुकथं छसिंकथं व गरीब जुया वन । वया पुनेगु वसः, लासा भोजन आदि नं न्हापाथे मजुल । अथे जूसां नं वं भिक्षुसङ्घयात दान बिया च्वन । खः, बरु आः प्रणीतगु (भोजन) छता बिये मफुत । छन्हू वन्दना याना च्वंम्हसित शास्तां न्यना बिज्यात - “गृहपति ! छंगु छेय् दान व्यूनिला ?”

“भन्ते ! व्यूनि, च्वकिया जा व म्हिगया बासि जा ।”

“गृहपति ! ‘जिं रूखासुखा दान बिया च्वना’ धका मन चीकु मयासे, प्रसन्न (पवित्र) मनं बुद्धपितं, प्रत्येकबुद्धपितं व बुद्धश्रावकपितं व्यूगु दान रूखासुखा दान जुइ मखु । छाया ? (उकिया) फल तःधं जूगुलिं । चित्त प्रसन्न याये फुम्हसियागु दान ‘रूखासुखा दान’ जुइ मखु । थ्वयात थुकथं सिइकेमाः-

“नत्थि चित्ते पसन्नम्हि, अप्पका नाम दक्खिणा ।

तथागते वा सम्बुद्धे, अथ वा तस्स सावके ॥

“न किरत्थि अनोमदस्सिसु, पारिचरिया बुद्धेसु अप्पका ।

सुव्खाय अलोणिकाय च, पस्स फलं कुम्मासपिण्डिया’ति ॥”

“चित्त प्रसन्न जुल धाःसा तथागत सम्बुद्ध अथवा वसपोलया श्रावकपितं व्यूगु दक्षिणा चीधं जुइ मखु । न त अनोमदर्शी आदि बुद्धपितं याःगु सेवा (पारिचरिया) हे चीधं जुइ । सुखागु चि मदुगु, कुम्मास पिण्ड (मू जा) यागु (दानया) फल स्व ।”

वयात मेगु नं खँ आज्ञा जुया बिज्यात - “गृहपति ! छं थःगु रूखासुखा दान व्यूबले च्याम्ह आर्य पुद्गलपितं दान बिया च्वन । परन्तु जि वेलाम (ब्राह्मण) या रूपय् जन्म जुया च्वनागु बखतय् सारा जम्बुद्वीप छगुलिं हैला खैला जुइक न्हेगू रत्न बिया, न्यागू महानदीयात छधा यायेथे, खुसि बाः छधाः न्त्याका (चित्तयागु प्रसन्नतां जायका) महादान बियागु इलय् त्रिशरण वंषिं वा पञ्चशील पालन याःपिं सुं हे मदु । थुजापिं दानया अधिकारी पुद्गलपिं दइगु नं दुर्लभ खः । उकिं ‘जिगु दान रूखासुखा’ भाःपिया छं मन स्यंके मते । थुलि धया वेलाम-सुत्त आज्ञा जुया बिज्यात ।

उम्ह देवी न्हापां ला सेठलिसे खँ ल्हाःवने मफुगु खः । अथे नं आः सेठ स्यना वंगुलिं (शायद) ‘वं जिगु खँ न्यनी’ धका बिचाः याना बाचा इलय् (सेठया) शयनागारय् दुहाँ वना (थःगु) जः खयका आकाशय् दना क्यन ।

सेठं वयात खना न्यन - “सु खः ?”

“सेठ ! जि, प्यंगूगु लुखाय् च्वंम्ह देवी ।”

“छु याः वयागु ?”

“छंत बांलागु सल्लाह बिइ धका वयागु ।”

“ज्यू ! अथेसा धा ।”

“तःधंम्ह सेठ ! छं भविष्ययागु चिन्ता मयाः । काय्म्हचाय्पितं मस्वः । छं श्रमण गौतमया शासनय् आपालं धन फुकल । आः छं ताःकालतक धन खर्च याना च्वंगुलिं अले (बुँइ) न्हू न्हूगु ज्या मयागुलिं गरीब जुल । अथे जुल नं छं श्रमण गौतमयात मत्वःतू । थौतकं श्रमण छंगु छेंय् वया हे च्वन । गुलिं नं वं यंकल व लित काये फइ मखुत, यंकुगु यंकल । परन्तु आवंलि, छं श्रमण गौतमयाथाय् वनेगु अले वया श्रावकपितं थुगु छेंय् दुकायेगु बन्द याना व्यु । (लैय् वना च्वनेबले पलख नं) दिना नं श्रमण गौतमयात मस्वसे, (थःगु) व्यापार व वाणिज्य यायां थःगु परिवार (कुटुम्ब) पाले या ।”

वं वयात धाल – “गुगु बांलागु सल्लाह छं जित वियेमास्ति वःगु खः व थ्व हे ला ?”

“खः ! थ्व हे खः ।”

“छथे जापिं सच्छिम्ह, द्विच्छिम्ह, लाखम्ह देवतापिनिगु उपदेशं जि विचलित जुइम्ह मखु । दशबल (बुद्ध) प्रति जिगु श्रद्धा सुमेरु पर्वतसमानं अचल जू, सुप्रतिष्ठित जू । जिं कल्याणकारी त्रिरत्न शासनया नितिं गुगु धन खर्च याना, उकियात छं अनुचित धाल । छं बुद्धशासनयात दोष बिल । थुजाम्ह अनाचारिणी, दुःशीलम्ह व अलक्षणम्हलिसे जि छखा छेंय् च्वने मफु । पिहाँ हूँ, जिगु छेंनं तुरन्त पिहाँ हूँ, मेथाय् च्वं हूँ ।”

स्रोतापन्नम्ह आर्यश्रावक (अनाथपिण्डिक) या खँ न्यना च्वने मफुगुया कारणं व थःगु निवासस्थानय् वना थः मस्तयूत ल्हातं ज्वना (अनं) पिहाँ वन । (परन्तु) पिहाँ वना च्वनेथाय् गनं मदुगुलिं सेठयाके क्षमा फवना अन हे च्वने धका मती लुइका नगर रक्षक देवपुत्रयाथाय् वना वयात वन्दना याना दना च्वन ।

“छु याः वयागु ?” धका न्यनेवं वं कन- “स्वामी ! जिं बिचाः मयासे प्वाक्क सेठयात छुं धाये लात । व तंम्बया जित निवासस्थानं पितिना हल । सेठयाथाय् वना वयाके क्षमा फवना जित च्वनेत थाय् बिइका बिज्याये माल ।”

“छं सेठयात छु धया ?”

स्वामी ! जिं सेठयात छु धयागु धाःसा आवंलि बुद्ध-उपस्थान (सेवा), संघ-उपस्थान याये मते । श्रमण गौतमयात छेंय् दुकाये मते ।”

“छं अनुचित धाल । बुद्धशासनयागु निन्दा यात । जिं छंत व्वना सेठयाथाय् वने मद्धाः ।”

वं, वयागु र्वहालि काये मफया, प्यम्ह महाराजापिनिथाय् वन । इमिसं नं अथे हे म्हां धया हसेलि शक्र देवेन्द्रयाथाय् वन । वं वयात दक्व जुक्व फुकक खँ कन । तःसकं नम्र जुया याचना यात – “हे देव ! निवासस्थान मदुगुलिं जिं मस्त ल्हाः ज्वना ज्वना शरण मदुम्ह जुया चाःहिला च्वना । छपिनि कृपां जित निवासस्थान बिइका बिज्याहूँ ।”

वं नं धाल – “छं बुद्धशासनयात निन्दा याना अनुचित यात । जिं नं छंगु पक्षय् च्वना सेठलिसे खँ ल्हाः वने मफु । परन्तु सेठयाके क्षमा कायेगु खःसा छगू उपाय धाःसा कना बिये फु ।”

“ज्यू, देव ! कना बिज्याहूँ ।”

“मनूतय्सं तमसुक भ्वँ च्वंया सेठया ल्हातं भिंच्यागू करोडया ल्याखं धन त्यासा कया यंका तःगु दु । छं सेठया मनू (बहिदार) या भेष कया सुयातं छुं मधासे, उगु भ्वँ कया ज्वना वना आपालं यक्ष युवकपितं व्वना, छपाः ल्हातं भ्वँ व छपाः ल्हातं कलम ज्वना इमिगु छेंय् वना छेंया दथुइ च्वना थःगु यक्षबलं (आनुभावं) इमित ख्याना ‘थ्व छंगु सहि खः । जिमि सेठं थः ज्यूबले छिमित छुं मधाः, परन्तु आः व गरीब (निर्धन) जुल । छं कया हयागु ध्यबा व्यु’ (धया) थःगु यक्षयागु ख्याचो बिया उपिं फुकक भिंच्यागू लुँ

(या ध्यवा) जाय्का व्यु । मेगु अचिरवती नदिया सिथय् गाडे याना तःगु धन नदीकुल स्यना समुद्रय् चुइकः यंकल । उकियात नं थःगु सामर्थं हया खाली भण्डार (कोठा) जाय्कि । हानं मेगु नं फलाना फलानागु थासय् थुवा मदुगु भिंच्यागू करोडया धन दु, उकियात नं हया खाली भण्डार जाय्का व्यु । थुपिं न्यय्प्यंगू कोटी धन हया खालीगु भण्डार जाय्केधुंका दण्डकर्म याना महासेठयाके क्षमा फवं ।”

वं “ज्यू, देव !” धया वं धाःथें स्वीकार यात । वं कथें सकतां धन हया बाचा इलय् सेठया शयनागारय् दुहाँ वना (थःगु) जः फैले याना आकाशय् दना च्वन ।

“छ सु खः ?” धका न्यनेवं देवी धाल - “सेठजु ! जि छपिनिगु प्यंगूगु लुखाय् च्वंम्ह कां, मूर्खम्ह देवी खः । जिं थःगु महामोहं मूढताया कारणं बुद्ध-गुण्यात म्हमसिया, उखुन्हु छपिलिसे गुलि नं धया उकिया नितिं जित क्षमा बिया बिज्याहूँ । जिं देवेन्द्र शक्रयागु सल्लाहकथं छपिनिगु त्यासा उठे याना हया भिंच्यागू करोड, समुद्रय् चुइक यंका तःगु भिंच्यागू करोड व फलाना फलानाथाय् थुवा मदुगु भिंच्यागू करोडया धन याना न्यय्प्यंगू करोडया धन हया खालीगु भण्डार जाय्का दण्ड फयेधुन । जेतवन विहार दय्केत गुलि खर्च जूगु खः उलि धन मुंका बियेधुन । निवासस्थान मदुगुलिं जित सास्ति जुया च्वन । सेठजु ! जिं अज्ञानतां गुगु भूल यानागु जुल, उकियात क्षमा याना बिज्याहूँ ।”

अनाथपिण्डकं (वयागु खँ न्यना) विचाः यात “वं धाःगु - ‘जिं दण्ड फयेधुन, अले थःगु दोषयात स्वीकार याना’ धका धाल । ‘ध्वयात सम्यक्सम्बुद्धयाथाय् यंके माल । अले अन तथागतं थःगु गुण वयात कना बिज्याइ ।” अले वं धाल - “अम्मं, देवी ! यदि छं जिंके क्षमा फवनेगु खःसा शास्ताया सम्मुखय् क्षमा प्रार्थना या ।”

“ज्यू ! अथे हे याये । जित नं शास्तायाथाय् यंका व्यु ।” वं ‘ज्यू’ धया चा फवचालेवं सुथन्हापनं वयात ब्वना, शास्तायाथाय् यंकल । वं शास्तायात वं धाःगु व वं याःगु सकतां खँ बिनित्ति यात । शास्तां “हे गृहपति ! गुबलेतक पापकर्म याइम्हसिया पाप पाके जुइ मखु, उबलेतक वं सुख भोग याइ, परन्तु गुबले वयागु पापकर्म पाके जुइ उबलेनिसें वं दुःखया दुःख जक भोग याइ । (थुकथं हे) गुबलेतक पुण्यकर्म याइम्हसिया पुण्यकर्म पाके जुइ मखु उबलेतक वं दुःख भोग याइ । परन्तु गुबले वयागु पुण्यकर्म पाके जुइ अबलेनिसें वं सुखया सुख भोग याइ” आज्ञा जूसे थुपिं निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -^{६०}

“पापोपि पस्सती भद्रं, याव पापं न पच्चति ।

यदा च पच्चती पापं, अथ पापो पापानि पस्सति ॥

“भद्रोपि पस्सती पापं, याव भद्रं न पच्चति ।

यदा च पच्चती भद्रं, अथ भद्रो भद्रानि पस्सती’ति” ॥

“पापयागु फल मवतल्ले पापी पापयात बांलागु धका भाःपिया च्वनी, पापयागु फल भोग याये मालीबले जक पापयात मभिं धका खंकी ।”

“पापयागु फल मवतल्ले पुण्य याइम्हसिनं नं पुण्ययात बांलागु मखने फु, गुबले थःम्हं पुण्यया फल भोग याये खनी उबले जक पुण्ययात बांलागु खनी ।”

थुपिं गाथात (आज्ञा जुया बिज्याबले) अन्तय् उम्ह देवी स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । वं शास्ताया चक्रंकित पाली (चरणय्) भोसुना धाल - “भन्ते ! जिं राग अनुरक्त जुया, अविद्यां कां जुया, छलपौलयागु

६०. स्वयादिसँ धम्मपद गा. नं. ११९ व १२०, नेपाल भाषा पृ. ११२ या बाखँ व अर्थ सहित गाथात ।

गुणयात महसिद्धिकागु कारणं अपशब्द प्रयोग यायेलात, उकिं जित क्षमा याना बिज्याहूँ ।” शास्तायाके क्षमा फवनेधुंका वं सेठयाके नं क्षमा फवन ।

उगु इलय् अनाथपिण्डिकं शास्ताया सम्मुख्य थःगु गुण वर्णन यात - “भन्ते ! थुम्ह देवी ‘बुद्धया सेवा याये मते (धया) गंबले नं जित गने मफु । दान बिइ मते धका गन नं जिं दान बिया । भन्ते ! छु थ्व जिगु गुण मखुला ?”

शास्तां “गृहपति ! छ स्रोतापन्नम्ह खः, आर्यश्रावक खः, अचल श्रद्धा दुम्ह खः, विशुद्ध दृष्टिम्ह खः । यदि थ्व अल्प शक्य देवी छंत (दान बिइगुलिं) गन नं गने मफु धाःसा थुकी छुं आश्चर्य चाये माःगु म्दु । आश्चर्य ला थ्व हे खः, बुद्ध उत्पन्न जुया बिमज्यागु इलय् नं (वयागु = जिगु) ज्ञान परिपक्व मज्जनिगु इलय् नं पूर्व समयय् पण्डितपिसं कामावचर लोकया स्वामी मार वया आकाशय् दना ‘यदि दान बिल धाःसा थुगु नरकय् पाके जुइ माली’ (धका ख्याना) चय्कु गाः दुगु मिगाः क्यना ‘दान बिइ मते’ धका गन नं पलेस्वाँ हःया केशरीया दथुइ दना दान बिल ।” थुलि आज्ञा जूबले अनाथपिण्डिकं याचना यासेलि पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी सेठया छेंय् जन्म जुल । थीथी प्रकारया सुख सामग्री (भोग) य् देवकुमारयाथें च्वंगु वातावरणय् हुकें जुया छ्रसिंक्थं ज्ञान प्राप्त याना भिंखुदैया उमेरय् सकतां शिल्प (ज्या) सःम्ह जुल । वं थः बौ सिद्धवं सेठया पद ग्रहण यात । नगरया प्यंगू धवाखाय् प्यंगू दानशाला, नगरया दथुइ छगू, थःगु छेंया लिक्क छगू थुकथं खुगू दानशाला दय्के बिया महादान यात । शील (सदाचार) पालन यात । छन्हु सुथे जलपान यायेगु इलय्, बोधिसत्त्वया नितिं थीथी प्रकारया श्रेष्ठ (अग्र) रस दुगु, ल्वःवनापुसे च्वंगु भोजन हःबले लाक्क छ्वाः न्ह्यः ध्यानय् च्वना दना बिज्याम्ह प्रत्येकबुद्धं भिक्षाया समय बिचाः याना ‘थौं जि वाराणसी सेठया लुखाक्वय् वने माल’ (धका) मती तया नागलता धयागुलिं वा च्वला, अनोतप्त दहस छ्वाः सिला, मनोशिला ल्वहँफाँटय् दना चीवरं पुना, कायबन्धनं (पेति) चिना, चीवर धारण याना, ऋद्धिं बने जूगु चाया पात्र ज्वना, आकाशं बिज्याना, बोधिसत्त्वयात भोजन नके हये त्यंगु इलय् वयागु छें क्वय् लुखाय् बिज्याना दना बिज्यात ।

बोधिसत्त्वं वसपोलयात खनेसाथं आसनं दना सत्कार याना सेवकपित स्वल । (इमिसं) “स्वामी ! छु याये माल ?” धका न्यनेवं धाल - “आर्ययागु पात्र हति ।” उगु हे क्षणय् पापीमार उत्तेजित जुया वाथाइथिं दना वया “थुम्ह प्रत्येकबुद्धयात थनिं न्हेन्हु न्हापा भोजन चूलागु खः । थौं मदयेवं विनाश जुया वनी । जिं थ्वयात विनाश याना बिये । सेठयात दान बिइगुली पंगल थनेमाल” (धका) व हे क्षणय् वया चुकय् दथुइ चय्कु हाकः गाःवंगु मिं जागु गाः दय्का बिल । उगु खदिर न्ह्यंगवाया मिं परिपूर्णगु, प्रज्वलितगु, ज्योतिमान गाः अवीचि महानरकर्थें च्वंगु खः । अथे दय्के सिधय्का थथःम्हं आक्सय् दन । पात्र कावम्ह मनू वयात खनेसाथं ग्यानागिना बिस्सुं वन । बोधिसत्त्वं न्यन - “तात ! छाय् लिहाँ वयागु ?”

“स्वामी ! चुकय् हवाना हवाना च्याना च्वंगु मिया तःगाःगु गाः दु ।” मेम्ह वन, हानं मेम्ह वन - गुलिं नं वन इपिं सकलें ग्यानागिना बिस्सुं वल ।

बोधिसत्त्वं मती तल - “थौ वशवर्ती मार जिगु दानय् पंगल थनेत कुतः याना च्वन जुइमाः । वं जित सच्छिम्ह, द्विच्छिम्ह मार वःसां विचलित याये फइ मखु धका मस्यू जुइ । थौ मारयाके व जिके - जिपिं निम्ह मध्ये - सु तःसकं बलाः, सु आपाः प्रताप दुम्ह खः धयागु खँ सिइका काये । वं गथे खः अथे न्ह्यच्याके हःगु भू थःगु छचनय् तथा छँ नं पिहाँ वया मिगाःया सिथय् दना आकाशपाखे स्वस्वं मारयात खंका न्यन - “छ सु खः ?”

“जि मार खः ?”

“थुगु मिया गाः छँ हे दय्कागु खः ला ?”

“खः जिं ।”

“छाय् ?”

“छंगु दानय् पंगल थनेया नितिं अले प्रत्येकबुद्धया जीवन विनाश यायेया नितिं ।”

बोधिसत्त्वं “न त जिं छंत थःगु दानय् पंगल थंके बिये, न त प्रत्येकबुद्धया जीवन विनाश याके बिये । छंके व जिके निम्हमध्ये सु अप्वः शक्तिशाली खः, थुकिया थौ परीक्षा याये” (धया) मिगाःया सिथय् दना “भन्ते प्रत्येकबुद्ध ! जिं थुगु मिगालय् ख्वालं चूवने माःसां रोके याये मखु, छपिसं जिं बिइगु भोजन जक स्वीकार याना बिज्याहँ ।” (थुलि धया) थुगु गाथा धाल -

“कामं पतामि निरयं, उद्धंपादो अवंसिरो ।
नानरियं करिस्सामि, हन्द पिण्डं पटिग्गहाति” ॥

“भन्ते ! जि हचंगवाःयागु तुथें च्वंगु नरकय् छचौं क्वय् तुति च्वय् जुइका कुतुं वंसां थ हँ; असत्पुरुष ज्या छता याये मखु । जिगु भोजन स्वीकार याना बिज्याहँ ।”

थुलि धया दृढतापूर्वक निश्चय याना बोधिसत्त्वं भोजन दुगु भू ज्वना मिया गाः फुसं वन । व हे इलय् मिया चय्कु गाःवंगु गालं च्वय् च्वय् खुफ्वः पलेस्वाँया अतिरिक्त न्हेफ्वगु तःफ्वगु पलेस्वाँ उत्पन्न जुया बोधिसत्त्वया चरण स्पर्श यात । हानं छगू महातूम्ब (कुलिंचा) जायक धू ब्वया वल । अले उकिं बोधिसत्त्वया छचौं नं निसें तुति क्वय् थ्यंकः हाहा यायेथें कुतुं वया म्ह छम्हं लुँया चू नं ब्याप्त जुल । वं मू पलेस्वाँया दथुइ दना थीथी प्रकारया श्रेष्ठ (अग्र) रस दुगु भोजन प्रत्येकबुद्धयागु पात्रय् तथा बिल । प्रत्येकबुद्धं उकियात स्वीकार याना बिज्यात । (दान) अनुमोदन याना बिज्यात । पात्रयात आक्सय् वांछवया थीथी प्रकारयागु सुपाँय् इवःतय्त चिइका हिमवन्त (प्रदेश) य् बिज्यात । मार बुत । दुःखित चित्त तथा थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन । बोधिसत्त्वं पलेस्वाँ मूहलय् दना दनां हे जनसमूहयात दान शीलादिया प्रशंसा यात । (इमित) धर्मोपदेश बिया जनसमूहया लिसें तुं थःगु निवासस्थानय् दुहाँ वन । जीवन दतले दानादि पुण्यकर्म यायां कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां “गृहपति ! छ दृष्टिसम्पन्न जुया उम्ह देवीया उपदेशं चञ्चल (कम्पित) मजू धयागु खँ छुं आश्चर्य चाये माःगु खँ मखु । बरु न्हापायापिं पण्डितपिनिगु ज्या जक आश्चर्यजनक जुल” (आज्ञा जूसे) थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् याम्ह प्रत्येकबुद्ध अबले हे परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंकल । मार बुना वन । पलेस्वाँया मू हःलय् दना हे प्रत्येकबुद्धयात भिक्षा दान ब्यूम्ह वाराणसी सेठ जुलसा जि हे खः ।

कुलावक वर्ग क्वचाल ।

५. अत्यकाम वर्ग

४१. लोसक जातक

“यो अत्यकामस्सा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोसक तिस्स धयाम्ह स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुम्ह लोसक तिस्स स्थविर सु खः ? कोशल राष्ट्रय् छम्ह स्वकीय कुलनाशक (थःम्हं याना कुल नाश जूम्ह), अलाभी (छुं लाभ मदयका च्वने माःम्ह), माभीया काय् भिक्षु । वं (थःगु) पूर्वजन्मयागु थासं च्युत जुया कोशल राष्ट्रय् द्विच्छिगू छेखा दुगु माभीतय्गु गामय् छम्ह माभीया मिसाया कोखय् च्वंवल । वया प्वाथय् च्वंवःगु दिंखुन्हू द्विच्छिगु परिवारपिसं जाल ल्हातं ज्वना (न्यां) लायेत वन । उपिं द्विच्छिगु कुलया मनूतय्सं नदी व पुखू आदी छम्ह चिधिकम्ह न्यां छम्ह तकं लाये मफुत । उगु इलंनिसें उपिं माभीत स्यना वन । व गर्भय् च्वं वसेनिसें उगु गामय् न्हेको मिं नल । न्हेको जुजुयापाखें दण्डित जुइ माल । थुकथं न्हियान्हिथं छसिंकथं दुर्गति जुया वन । (अले) इमिसं बिचाःयात- “न्हापा जूसा भीत थथे मजू । आः धाःसा न्हियान्हिथं स्यना वना च्वन । भीथाय् सुं छम्ह अलक्षिणम्ह दु जुइमाः । भीपिं निध्वः याना व्यागलं च्वने माल ।” अले न्यासः न्यासः बच्छि बच्छि याना निथाय् च्वन । अनंलि वया मांबौपिं दुगु पुचलय् अवनति जुल । मेगु पुचलय् उन्नति जुल । इमिसं हानं निध्वः यात । हानं इमिसं निध्व यात । थुकथं यायां उम्ह अलक्षिणगु कुल लुइका काल । ध्व हे कुल अलक्षिणगु खः धका सिइका इमित दाया पितिना छवत ।

अनंलि वया मांम्हं तःसकं थाकुक दिं बिते याना गर्भ परिपक्व जुइवं काय्मचा बुइकल । अन्तिमशरीरधारी व्यक्तियात सुनां नं स्याये फइ मखु । वयागु नुगलय् अर्हत्त्वया उपनिश्रय अथे हे थिना च्वनी गथे घःलय् दुने च्याना च्वंगु मत । वं उम्ह मचायात लहिना व ब्वाय् जुइ सःबले वयागु ल्हातय् छचोया पात्र छगः ज्वंका “पुता ! छखा छेय् दुहाँ वना (फ्वं) धया व छेय् वनाच्वंबले (मांम्ह) बिस्सुं वन । व उगु दिनंनिसें याकचा फ्वफ्वं छगू थासय् च्वना च्वन । मो मल्हु, म्ह मस्यू, धुलं गःम्ह पिशाचथें जुया तःसकं थाकुक जीवन हना च्वन । थुकथं यायां छसिंकथं न्हेदँ दुबले छखा छेया लुखा क्वय् चिपः वायेगु सिलेगु (उक्खलि धोवन) थासय् च्वना जागव छगः छगः कोखं क्वाना नयेथें सिना नया च्वन ।

श्रावस्ती भिक्षाटन याना च्वंगु इलय् धर्मसेनापतिं (सारिपुत्रं) वयात खना ‘थुम्ह सत्त्वप्राणीयागु दशा तःसकं करुणा चाइपुसे च्वं, ध्व गन गामय् च्वंम्ह खः ?’ धका बिचाः याना वयाप्रति मैत्रीभाव बढे याना दन । स्थविरं वयाके न्यन - “छ गन गामय् च्वंम्ह खः ? छं मांबौपिं गन दु ?”

“भन्ते ! जि प्रत्यय (आवश्यक वस्तु) मदुम्ह खः । जिमि मांबौपिं ‘जिपिं ध्वया कारणं दुःख कष्ट जुल’ धका जित त्वःता बिस्सुंविपिं खः ।”

“छ प्रव्रजित जुइ न्ह्याला ?”

“भन्ते ! जि प्रव्रजित जुइ धायेत जि गरीबम्ह (दरिद्रम्ह) सित सुनां याना बिइ ?”

“जिं याना बिये ।”

“ज्यू ! अथेसा प्रव्रजित याना बिज्याहूँ ।”

स्थविरं वयात खाद्य भोज्य बिया, बिहारय् यंका, थःगु हे ल्हातं मोल्हुइका प्रव्रज्या याना बिज्यात । वर्ष गायेवं वयात उपसम्पन्न यात । वृद्ध जुइवं व लोसकतिस्स स्थविर, अपुण्यवान्मह व अल्पलाभीम्ह धका नां जाल । असाधारण दानय् नं वयात प्वाः जाय्क नयेगु मद्दु, म्वायेतगाच्छि जक नये खना च्वन । वयागु पात्रय् धवतं छत्तु यागु (क्वाति जा) तया बिइबले दातापिसं वयागु पात्र भय् भय् ब्यूगु खनीगु जुया च्वन । मनूतय्सं थवयागु पात्र जाल धका वयां ल्यूने च्विपित यागु तया बी । थये नं धाः, वयागु पात्रय् यागु तया च्वनिगु इलय् मनूतय्गु थलय् हे यागु खने मदया वनी । खाद्य आदिया बारे थये हे जू । लिपा जूबले विदर्शना भावना बढे याना अर्हत्व अग्रफलय् प्रतिष्ठित जुल नं व अल्पलाभीम्ह हे जुया च्वन । थुगु क्रमं वयागु आयुसंस्कार फुना परिनिर्वाण दिं नं थ्यंकः वल ।

धर्मसेनापतिं वयागु परिनिर्वृत्त जुइगु खँ ध्यानं सिइका थुम्ह लोसकतिस्स स्थविर थौं परिनिर्वाण जुइ । उकिं जिं थवयात प्वाः जाय्क भोजन याकेमाः धका वयात व्वना श्रावस्ती पिण्डपातया नितिं दुने बिज्यात । उम्ह (लोसकतिस्स) स्थविरनापं दुगुया कारणं थुलिमच्छि मनूत दुगु श्रावस्ती स्थविरयात सुनां नं ल्हाः ल्हवना वन्दना याःपिं तकं मंत । स्थविरं वयात ‘आयुष्मान् ! आसनशालय् वना च्वं’ धया वयात छवया थःके दुगु भोजन लोसकयात व्यु धया सुयात बिइके छवत । यंका ब्यूम्ह मनुखं लोसक स्थविरयात लोमंका थःम्हं तु नया बिल ।

स्थविर दना विहारय् वंगु इलय् लोसकतिस्स स्थविर वना स्थविरयात वन्दना यात । स्थविरं दिना दिना हे न्यन - “आयुष्मान् ! छंतं भोजन दत ला ?” “मदुनि, भन्ते !” स्थविरं संवेग वय्का ई स्वया बिज्यात । (भोजन यायेगु) ई वनेधुंकल । स्थविरं “आयुष्मान् ! थन हे च्वनाच्वं धया लोसक स्थविरयात आसनशालाय् फेतुका कोशल जुजुया लाय्कुलि वन । जुजुं स्थविरयागु पात्र कया भोजनया ई फुइ धुंकुगुलिं पात्रय् प्यथी मधुर पदार्थं (घ्यः, मखन, साखः, कस्ति) जाय्का स्थविरयात बिल ।

स्थविरं ज्वना वना “आयुष्मान् तिस्स ! वा, थुगु चतुमधुया भोजन या” धया पात्र (थःगु हे ल्हातय्) तया दना बिज्यात । लोसक स्थविरं गौरवया कारणं मछाला मनसे च्वना च्वन । स्थविरं धाल - “वा, जिं थव पात्र ज्वना च्वने । छ फेतुना भोजन या । यदि जिं पात्र ल्हातं क्वय् तल धाःसा थुकी छुं नं मदया वने फु ।” उम्ह आयुष्मान् लोसकतिस्स स्थविरं अग्रेश्वर धर्मसेनापतिया ल्हातं पात्र ज्वना च्वबले चतुमधुया भोजन नल । स्थविरया ऋद्धिबलया कारणं उगु भोजन फुनामवं । उगु इलय् लोसकतिस्स स्थविरं गुलि माल उलि प्वाः जाय्क भोजन यात । अले व हे दिनय् वं उपाधि मदुगु निर्वाणधातु प्राप्त यात । सम्यक्सम्बुद्धं लिक्क च्वना शरीरया दाह-क्रिया याका बिज्यात । (शरीर) धातु यंका चैत्य दय्कल ।

उगु इलय् धर्मसभाय् मुना च्विपिं भिक्षुपिं (थवंथवय्) फेतुना खँ ल्हाना च्वन- “आयुष्मान्पिं ! लोकसतिस्स स्थविर अपुण्यवान्मह खः, अल्पलाभीम्ह खः, थुजाम्ह अपुण्यवान्मह अल्पलाभीम्हं गुकथं आर्यधर्म (अर्हत्व) प्राप्त यात ?” शास्तां धर्मसभाय् बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छिपिं थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” धका बिनित् यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षुं थःत थःम्हं हे अल्पलाभी दय्कूम्ह खः, अले स्वयं हे अर्हत् नं जूम्ह खः । पूर्वजन्मय् मेपिनिगु लाभय् पंगल जुया ब्यूगुलिं थव अल्पलाभी जुल अले अनित्य, दुःख, अनात्मयागु विदर्शना दुगु भावना (योगाभ्यास) या फलस्वरूप आर्यधर्म लाभीम्ह (अर्हत्) जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया इलय्, छम्ह भिक्षु छम्ह गृहस्थया लिधंसाय् छगू गांया निवासस्थानय् च्वना च्वन । व स्वभावं हे शीलवान् (सदाचारी) खः अले विदर्शना (योगाभ्यास) य् लगे जुया च्वंम्ह खः । (व हे इलय्) छम्ह क्षीणास्रव स्थविर थःम्हं याये माःगु कर्तव्यप्रति बेवास्ता मयासे छगू-छगू थासय् च्वं च्वं छसिकथं उम्ह भिक्षुया उपस्थापक गृहस्थयागु हे गांमय् थ्यंकः वल । गृहस्थं स्थविरया इर्यापथ खना लयताया वयागु पात्र कया (वयात) छेंय् दुत हया बांलाक भोजन नकल । छुं धर्मकथा न्यना स्थविरयात वन्दना याना धाल - “भन्ते ! जिमि लिक्क विहारय् बिज्याहुँ । जिपिं बहनि छपिनिगु दर्शन यायेत वये ।” स्थविर विहारय् वना अन च्वंम्ह स्थविरयात वन्दना यात । अले वलिसे कुशलक्षेमया खँ न्यना छखेलिक्क फेतुत । उम्ह स्थविरं नं वयाके म्हफु मफु न्यना खँलाबल्हा यायेधुंका न्यन - “आयुष्मान् ! थौं छपित भोजन दत ला ?” “खः दत ।” “गनं ?” “छपिनि गांया गृहस्थाया छेंय् ।” थुलि धया थःगु शयनासन न्यना (अन) बँ पुना पात्रचीवर थासय् तया, ध्यानसुख व फलसुखं समय बिते याना फेतुना च्वन ।

उम्ह गृहस्थं बहनि गन्धमाला, चिकंमत ज्वंका, विहार वना नैवासिक स्थविरयात वन्दना याना न्यन - “भन्ते ! थन छम्ह आगन्तुक भन्ते बिज्याःला ?”

“खः, वःगु दु ।”

“आः गन ले ?”

“फलानागु थासय् ।”

व वयाथाय् वना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुना धर्मकथा न्यना, चिक्या वयेवं चैत्य व बोधि (वृक्ष) यागु पूजा याना पालचाः मत तया, निम्हं स्थविरपित सरखुन्हुया (भोजन) निमन्त्रणा बिया लिहाँ वन । स्थानीय स्थविरं बिचाः यात - “थुम्ह गृहस्थ बदले जुल । यदि थ्व भिक्षु थुगु विहारय् च्वना च्वन धाःसा थ्वं (गृहस्थं) जित ल्याः हे ख्याइ मखु ।” (वं) स्थविरयाप्रति मनय् असन्तोष उत्पन्न याना “थ्व विहारय् च्वने मफुगुकथं जिं यायेमाल ।” थथे बिचाः याना च्वंगु इलय् उपस्थानया नितिं वःबले वलिसें वं न्वं मतुल । क्षीणास्रव स्थविरं वयागु मनया खँ सिइका “थुम्ह स्थविरं जि भिक्षुगणय् आसक्त मजूम्ह धयागु खँ मस्यु, गृहस्थ कुलय् नं आसक्ति मदये धुंकूगु खँ नं मस्यु” धका बिचाः याना थःगु थासय् लिहाँ वना ध्यानसुख व फलसुखय् समय बिते यात ।

कन्हेखुन्हु स्थानीय भिक्षुं थःगु लुसिं (हल्का नक्सां) चिसकं गं थात । अले लुसिं (आगन्तुक भिक्षुया) खापाय् त्वाक् त्वाक् यात । अले व गृहस्थया छेंय् वन । उम्ह गृहस्थं वयागु पात्र कया, वयात लाया तःगु आसनय् फेतुका न्यन - “भन्ते ! आगन्तुक भन्ते गो ?”

“जिं मस्यु, छंम्ह उम्ह कुलूपक (कुलय् वये वने याइम्ह) यागु अवस्था ! गं थाना, खापा घारा घारा यानां नं वयात थने मफु । म्हिग छंथाय् सासाःगु भिंभिंगु भोजन नया पचे याये मफुगुलिं दचना च्वंगु जुइमाः । छं नं गुबले श्रद्धा दत उबले उजापित हे श्रद्धा तः जुल ।”

क्षीणास्रव स्थविरं थः भिक्षा काःवनेगु ई सिइका म्हय् चीवर मिले याना पात्रचीवर ज्वना आकाशं ब्वया मेथाय् हे बिज्यात ।

उम्ह गृहस्थं स्थानीय स्थविरयात घ्यः, कस्ति व साखः त्वाकः छ्याना खिर नकेधुंका पात्रय सुगन्धित चूर्णं इला उकी हानं जायका- “भन्ते ! उम्ह स्थविर लैय न्यासि जुइ माःगुलिं त्यानु चाल जुइ । ध्व (वसपोलयात) यंका बिज्याहूँ” धया बिल । भिक्षुं अस्वीकार याये मफया कया यंकुबले लैय दथुइ बिचाः यात- “यदि उम्ह भिक्षुं थुगु खीर नल धाःसा ध्वयात ककुतिना पिछ्वःसां वनी मखु; यदि जिं ध्व खीर सुयातं बिल धाःसा जिगु ध्व ज्या मेपिसं सी । यदि लखय् प्वंका बिल धाःसा लखय् दचोने घ्यः थसी; यदि बैय् प्वंके धाःसा कोत मुंवयेवं सिइका काइ । ध्वयात गन वांछ्वयेगु ?” धका बिचाः याबले, वं छगू मिं नया च्वंगु बुं खना मि चिइका खीर अन प्वंकल । उकी दचोने मि तया बिल । अले (व) सरासर बिहारय् वन । (विहारय् थ्यंका अन) भिक्षुयात मखना बिचाः यात - “निश्चय नं उम्ह क्षीणस्रव भिक्षुं जिगु मनयागु खँ सिइका गनं मेथाय् वन जुइमाः । अहो ! जिं प्वाःया नितिं अनुचितगु ज्या याये लात ।” (थुलि मती तयेवं) उगु इलय् वयात तःधंगु पश्चाताप जुल । अबलेनिसें व मनुष्य-प्रेत जुया याकनं हे सिना नरकय् उत्पन्न जूवन ।

लाखौ वर्षतक नरकयागु मिं च्याना, ल्यंगु कर्मया फल फुइवं वं छसिंकथं न्यासः पटक यक्ष योनी जन्म जुल । वं छन्हु हे प्वाः जायक नये मखं । खः ! छन्हु जक मचा बूबलेसियागु साः प्वाः जायक नये खन । हानं न्यासः जन्म तक खिचा जुल अबले नं छन्हु (सुं छम्हसिनं) ल्हवया तःगु प्वाः जायक नये खन । मेगु समयय् गुबलें नं वं प्वाः जायक नये मखं । खिचाया योनिं च्युत जुया काशी राष्ट्रय् छगू गामय् छगू दरिद्र कुलय् जन्म जुल । व जन्म जुसानिसें उगु कुल अत्यन्त दरिद्र जुया वन । अन, वयात त्यपुचां च्वय् (प्वाः जायकेत) लःतकं त्वने मखन । (उगु इलय्) वयागु नां मित्रविन्दक खः । मांभौपिसं सन्तान सुख सह याये मफुगुलिं “पिहां हूँ, अलक्षीणा ।” धया दाया ककुतिना पिछ्वबल । व हाना मदुम्ह जुया चाःहिला जुजुं वाराणसी थ्यंकः वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी लोक प्रसिद्धम्ह आचार्य जुया, न्यासः शिष्यपित शिल्प स्यना च्वन । अबले वाराणसी निवासीपिनिपाखें दरिद्रपिं विद्यार्थिपित छात्रवृत्ति बिया शिल्प स्यनेगु याका तल । थुम्ह मित्रविन्दक नं बोधिसत्त्वयाथाय् निःशुल्क शिक्षा स्यना च्वन । व छाःगु स्वभावयाम्ह व धयागु खँ मन्यंम्ह जुया च्वन । वं न्ह्याम्हसितं दाया जुल । बोधिसत्त्वं उपदेश ब्यूसां धयागु खँ मन्यं । वयागु कारणं बोधिसत्त्वयागु आम्दानि नं म्हो जुया वन । मेपिं शिष्यपिलिसे ल्वाना, उपदेश मन्यसे अनं बिस्यूं वना चाःहिला जुजुं छगू प्रत्यन्त गामय् (सिमानां पिनेया गामय्) वना ज्या याना जीविका याना च्वन । अन वं छम्ह दरिद्रम्ह मिसालिसें सहवास यात । वयापाखें कायपिं निम्ह दत । गांयापिसं ‘छं जिमित भिंगु मभिंगु खबर बिया च्वं’ धया मित्रविन्दकयात ज्याय् तल । वयात गांया धवाखाया लिक्क सतलय् (फल्वाय्) तया तल । उम्ह मित्रविन्दकया कारणं उगु प्रत्यन्त गांयापिसं न्हेकोतक राजदण्ड फयेमाल, न्हेकोतक मिं नल अले न्हेकोतक पुखू तज्यात । इमिसं बिचाः यात - “थुम्ह मित्रविन्दक वये न्ह्यो, जिमिगु थजागु (दशा) मजू, थौं ध्व वसानिसें जिमिगु अवनति जुजुं वना च्वन ।” (थुलि मती तया) इमिसं वयात ककुतिना पितिना छ्ववत । वं थः मस्त ब्वना, मेथाय् वंबले छगू अमनुष्यं कब्जा कया तःगु (अधिगृहीत) जंगलय् वना च्वं वन । अन अमनुष्य (यक्षादि) पिसं वया मिसा व मस्तयत स्याना इमिगु ला नया बिल ।

अनं बिस्यूं वना उखें थुखें चाचाःहिला जुजुं गम्भीर धयागु छगू बन्दरगाहलय् जहाज न्ह्याइगु दिखुन्हु थ्यंका नोकर ज्या याना जहाजय् च्वं वन । जहाज न्हेन्हु समुद्रय् वना न्हेन्ह्या दिनय् थामय् चिना तःथें फितिकक हे मसंसे समुद्रया दथुइ दित । इमिसं अलक्षणम्ह मनु ल्ययेत सिंत्या इना बिल । न्हेकोतक ल्यल नं मित्रविन्दकयात हे लात । मनूतय्सं वयात छगू पंया नाउँचा दय्का ल्हातं ज्वना समुद्रय् वांछ्ववत । वयात वांछ्ववयेवं हे जहाज सुररं न्ह्याना वन । मित्रविन्दकं काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया इलय् सदाचारमय जीवन हना वःगु दु । फलस्वरूप पैया नाउँचाय् गोतुला वना च्वंबले छगू स्फटिक विमानय् प्यम्ह देवकन्यापिं नापलात ।

छवाःतक व इपिलिसे च्वना सुख भोग याना च्वं च्वन । उपिं विमान प्रेतनीत छवाःतक सुख भोग याइ, छवाःतक दुःख । दुःख भोग यावनेत वंगु इलय् जिपिं लिहाँ मवःतले थन हे च्वना च्वं' धया इपिं वन । इपिं वनेवं पैया नाउचाय् गोतुला वना च्वंम्ह मित्रविन्दक न्ह्यावनेवं रजत विमानय् च्याम्ह देवकन्यापिं नापलात । इपिसिबे नं न्ह्योने वनेवं मणिविमानय् भिंखुम्ह, लुँया विमानय् स्वीनिम्ह देवकन्यापिं नापलात । इमिगु खँ नं मन्यंसे न्ह्योने वनेवं वं छगू द्वीपया दुने छगू यक्ष नगर खन । अन छम्ह यक्षणी (छम्ह) च्वलेचिया रूप धारण याना चाःहिला जुल । मित्रविन्दकं व यक्षणी धका मसिया (ध्वयात स्याना) ला नयेगु मती तथा वयागु तुति ज्वन । वं (थःगु) यक्षबलं वयात तुतिं प्यंका वांछ्वल । वं वांछ्वबले समुद्र नाघे जुया वाराणसीया छ्चा पःखाया दुने छगू कया भालय् क्वबाः वन । अनं खुत्यां काकां व ख्यलय् वल ।

उगु इलय् उगु छ्चा पःखाया दुने जुजुया च्वलेत खुँतयसं खुया यंका च्वन । च्वलेत स्वइपिसं खुँत ज्वनेगु विचारं गनं छथाय् च्वना सुला च्वन । मित्रविन्दकं क्वबसां पुया गोतुला च्वंबले, बैय् दना च्वंबले उपिं च्वलेत खना बिचाः यात - "जिं समुद्रया छगू द्वीपय् खःम्ह च्वलेचिगु तुति ज्वना, वं तुतिं प्यंका वांछ्ववया हःबले जि थन लाः वल । यदि आः जिं थन नं छम्ह च्वलेचिया तुति ज्वन धाःसा वं जि उखे समुद्रपारी विमान देवतापिंथाय् वांछ्ववया विइ ।" अनंलि वं थुजागु उगुं थुगुं खँ मनय् तथा, वं च्वलेचिगु तुति साः वन । च्वलेचा, तुति ज्वनेसाथं "माय्, माय्" हाल । च्वलेचा पिया च्वंपिं मनूत उखें थुखें ब्वाय् वया 'ध्व थुलिमच्छि दिनतक जुजुया च्वलेचात नःम्ह खुँ खः" धका वयात ज्वना यंका दाया, चिना जुजुयाथाय् यंकल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व न्यासः शिष्यपिंसहित नगरं पिहाँ वया मोल्हुइत वना च्वंबले, मित्रविन्दकयात खना, म्हसीकल । (वं) उपिं मनूतय्के न्यन- "तात ! ध्व जिमि शिष्य खः, ध्वयात छाया ज्वनागु ?" "आर्य ! ध्व च्वले खुँ खः । ध्व छम्ह च्वलेचिया तुति ज्वन, उकिं ध्वयात ज्वना हयागु खः ।"

"अथेसा ध्वयात जिमि दास दयका जिमित व्यु, जिमिथाय् लहिना तये ।" इमिसं "आर्य ! ज्यू ।" धया वयात त्वःता वन । अनंलि बोधिसत्त्वं मित्रविन्दकयाके न्यन - "छ थुलिमच्छि समयतक गन वना च्वनागु ?" वं थःत जुक्व सकतां खँ कन । हितैषिपिनिगु खँ माने मयापिंत थजागु दुःख जुइ" धया बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

**"यो अत्थकामस्स हितानुकम्पिनो, ओवज्जमानो न करोति सासनं ।
अजिया पादमोलम्ब, मित्तको विय सोचती'ति" ॥**

"गुम्हसिनं, (थःगु) भलाइ चाहना याइम्ह हितैषीयापाखें उपदेश बिल नं उगु उपदेशकथं आचरण याइमखु, वं च्वलेचिया तुति ज्वंम्ह मित्र (विन्दकं) थें न्ह्याबलें शोक याये माली ।"

थुकथं उम्ह स्थविरयात थुलिमच्छि समयावधिया दुने केवल स्वंगू हे जन्मय् जक प्वाः जाय्क नयेगु चूलात । यक्ष जुया च्वंबले मचा बुया कुहाँ वःगु साः नया, खिचाया जन्मय् ल्हवया तःगु नया, व परिनिर्वाणया दिनय् धर्मसेनापतिया आनुभावं चतुमधु नया । उकिं मेपिनिगु लाभय् बाधा बियेवं थःत दोष लाइ धयागु खँ सिइका कायेमाः ।

उगु इलय् यापिं आचार्य व मित्रविन्दक नं, निम्हं (थःगु) कर्मानुसार (परलोक) वन । शास्तां "भिक्षुपिं ! वं हे थःगु अल्पलाभीम्ह दय्कल अले अर्हत्व नं प्राप्त याःगु - थुपिं नितां थःगु हे कारणं खः" आज्ञा जूसे धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या मित्रविन्दक (आःयाम्ह) लोसक स्थविर खः । लोकप्रसिद्ध (दिशाप्रमुख) आचार्य जुलसा जि हे खः ।

४२. कपोत जातक

“यो अत्थकामस्स...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय लोभीम्ह भिक्षु छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः । व लोभी जूगु (बाखँ) गुंगूगु निपात (परिच्छेद) य काक जातकय^{६१} वइतिनि । उगु इलय भिक्षुपिसं शास्तायात विन्ति यात - “भन्ते ! थ्व लोभीम्ह भिक्षु खः ।” अबले शास्तां वयाके न्यना बिज्यात- “हे भिक्षु ! छु छ धात्थें लोभी जुयाम्ह खः ला ?” “खः, भन्ते !” “हे भिक्षु ! छ पूर्वजन्मय नं लोभीम्ह खः । लोभया कारणं छं थःगु ज्यान वंकेमाल अले छंगु कारणं पण्डितपिसं नं थःगु निवासस्थान त्वःता वने माल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय बोधिसत्त्व बखुँ जुया जन्म जुल । उगु इलय वाराणसी निवासीपिनि पुण्य कमाये यायेगु इच्छां भंगःतयत्त सुखपूर्वक बाय् तयेया नितिं गः दय्का छेंय यःखाना तयेगु चलन दु । वाराणसीया सेठया भुतुसुवानं नं थःगु भान्छाघरय छगू गः दय्का तथा तल । बोधिसत्त्व अन हे च्वना च्वन । व सुथय पिहाँ वना, नसा माःवनेथाय नसा माला सन्ध्या इलय अन वया च्वं वइ । थुकथं वयागु जीवन न्ह्याना च्वन । छन्हु छम्ह कोनं फुसं फुसं ब्वया वना च्वंबले न्यांया ला दय्का तःगु हवाला हवालां माकुक् साइखाः वय्क वास वःगु नंताया वयाके लोभ पिहाँ वल । (अले वं) बिचाः यात - “जिं थुपिं न्यांया ला गथे याना नयेगु ?” भतिचा उखे वना बिचाः याबले सन्ध्या इलय बखुँ वया भुतुली दुहाँ वःगु खना मती तल - “थुम्ह बखुँयापाखें जिं नये दइ ।” कन्हेखुन्हु सुथन्हापनं बोधिसत्त्वया नसा माःवनाच्वंबले वया ल्यूल्य वन ।

बोधिसत्त्वं वयाके न्यन - “सौम्य ! छ जिगु ल्यु ल्यु छु याः वयागु ?”

“स्वामी ! जित छंगु जीवनचर्या साप यल । आवंलि छंगु सेवा याना च्वने ।”

“सौम्य ! छंगु नसा मेगु हे, जिगु नसा मेगु हे । छं जिगु सेवा यायेत थाकुइ ।”

“स्वामी ! छं नसा नया च्वनिबले जि नं नसा नया छलिसे हे (लिहाँ) वये ।”

“ज्यू ! प्रमाद मजूसे जक च्वनेमाः ।” बोधिसत्त्वं कोयात उपदेश बिल ।

वयात उपदेश बिया बोधिसत्त्व नसा नया च्वनिगु इलय घाय्, पुसा आदि नइ अले कोनं व हे इलय सौखि द्रय् च्वंगु कीत नया प्वा जाय्का बोधिसत्त्वयाथाय् वया धाःवइ - “स्वामी ! छं ताउतक नसा नया च्वन । आपाः नयेगु ठीक मजू ।” बोधिसत्त्व सन्ध्या इलय लिहाँ वःबले को ब्वना भुतुली दुहाँ वन । भुतुसुवानं जिमि बखुँनं पासा छम्ह ब्वना हल धका कोयात नं गः दय्का बिल । उगु इलनिसें निम्हं अन हे च्वना च्वन ।

६१. काक जातक नं. १४०, १४६, ३९५ वसां गुंगूगु निपातय काक जातक खनेमदु । जा. नं. २७४ व ३७५ स्वयादिसँ ।

छन्हु सेठया नितिं यक्व न्यां ला हल । सुवा नं ला हया भुतुली उखें थुखें खाया तल । कोनं ला खाया तःगु खना नयेगु इच्छा यात । अले नसा माःमवंसे जि थन हे च्वना नये माल धका बिचाः याना चान्हे न्ह्यो मवय्कूसे छटपटे जुया च्वन । कन्हेखुन्हु बोधिसत्त्वं नसा माःवनेत सःतवल- “सौम्य काक ! वा ।”

“स्वामी ! छ जक हूँ । जित प्वाः स्याना च्वन ।”

“सौम्य ! कोयात न्हापा गुबले प्वाः मस्याः । इपिं (नये मखना) चाया स्वंगू पहरमध्ये छगू छगू पहर पतिकं मूर्च्छित जुया च्वनी । मतया इताः घुकेँ दयेवं क्षणभरया नितिं लुधनी । छं थुपिं न्यां ला नये मास्ते वयेकल जुइमाः । वा, मनूतय्सं नइगु वस्तु नयेगु छंगु नितिं अनुचित खः । अथे याये मते । जिलिसे नसा माःवने वा ।”

“स्वामी ! वने मफु ।”

“ज्यू ! छं थःगु ज्यां (कर्म) क्यनी । लोभी जुया च्वने मते । प्रमाद मदुम्ह जु ।” वयात उपदेश बिया बोधिसत्त्व नसाया नितिं वन । भुतुसुवालं थीथी प्रकारयागु न्यां व लायागु लोसा घाःसा (परिकार) दय्का हा पिकाय्त पुस्पा भतिचा उला तया तल । थःगु ख्वालय् वःगु चःति हु हूँ पिने वया च्वं च्वन ।

उगु हे इलय् कोनं गलं पिहाँ वया भान्छाघर स्वस्वं भुतुसुवा पिने वना च्वंगु खना बिचाः यात - “आःबले जित प्वाःत्यंक नयेगु मौका खः । जिं तःकुगु ला नये लाकि नचुगु चूला ?” नचुगु चूला नयेबले याकनं प्वाः जाइ मखु । उकिं जिं तःपांयूगु ला छपांय् ज्वना गलय् यंका (अन) च्वना नये माल ।” (थथे मती तया) पुस्पातय् ज्वन । पुस्पातं घ्वाराक्क सः वल । भुतुसुवालं सः ताया ‘छुकिया सः, (धया) दुहाँ वल । वं कोयात खना “थुम्ह दुष्टम्ह कोनं सेठया नितिं दय्का तयागु ला नये त्यन । जि सेठया ज्या याना म्वाना च्वनाम्ह खः । थ्व मूर्खया नितिं मखु । जि थ्वलिसे छु मतलव ?” (धया) खापा तिना कोयात ज्वन । म्हछम्हं पा पुल । कचिगु पालु, चि व जी नीना उकियात ध्वरगीगु मईलय् ल्वाकःछ्याना वयागु म्हछम्हं बुला बिल । (अले) वयात गलय् वांछ्वया बिल । व तःसकं स्यागु अनुभव याना छटपटे जुया च्वं च्वन । बोधिसत्त्व सन्ध्या इलय् लिहाँ वःबले थुकथं सास्ति नया च्वंगु खना ‘लोभी को ! जिगु खँ मन्य । लोभया कारणं छं थुजागु दुःख सिल’ धया थुगु गाथा धाल -

“यो अत्थकामस्स हितानुकम्पिनो, ओवज्जमानो न करोति सासनं ।
कपोतकस्स वचनं अकत्वा, अमित्तहत्थगतोव सेती’ति” ॥

“गुम्हसिनं भित्तूम्ह हितैषीयागु उपदेश बिल नं, उगु उपदेशकथं आचरण याइमखु, वं बखुँया खँ मन्यंसे अभिन्नयागु ल्हातय् लाका (कोनं दुःख सिइमाःथें) दुःखित जुया दचना च्वने माली ।”

बोधिसत्त्वं थुगु गाथा कना, ‘आः जि थन च्वने मखुत’ धया मेथाय् वन । को अन हे सित । भुतु सुवानं वयागु गःनापं लिक्कया यंका धू वांछ्वयेथाय् वाये यंकल ।

शास्ता नं “भिक्षु ! छ आः जक लोभीम्ह मखु, न्हापाया जन्मय् नं लोभीम्ह खः । छंगु कारणं पण्डितपिंसं थःगु थाय् त्वःता वने माल ।” थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्य प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्य (प्रकाशनया) अन्तय् उम्ह भिक्षुं अनागामीफल प्राप्त यात । शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उम्ह को (आःया) लोभीम्ह भिक्षु खः । (अले) बखुँ जुलसा जि हे खः ।

४३. वेलुक जातक

“यो अत्थकामस्स...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् खं मन्यंम्ह भिक्षु छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु खः ।

वर्तमान कथा

भगवान् बुद्धं उम्ह भिक्षुयाके “भिक्षु ! छु छु धात्थे खं न्यनी मखुम्ह जुयागु ला ?” थथे न्यना बिज्यायेवं “भन्ते ! धात्थे खः” धाल । “भिक्षु ! छ आः जक खं न्यनी मखुम्ह जूगु मखु, पूर्वजन्मय् नं खं न्यनी मखुम्ह जूगु खः । अले खं मन्यनीगु स्वभाव दुम्ह जूगु कारणं (छं) पण्डितपिनिगु खं मन्यना सर्पया म्हुतुइ लाना ज्यान वंके माल । थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं काशी राष्ट्रय् छगू महासम्पत्तिशाली कुलय् जन्म जुया ज्ञां दयेवं कामभोगयागु हानि खंका अले नैष्कर्म्यय् लाभ खंका, कामभोगयात त्वःता हिमवन्तय् दुहाँ वन । (व) ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुल । (प्रब्रजित जुया) योगाभ्यास याना न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना (व) ध्यान-सुखय् समय बिते याना च्वन । लिपा जूबले न्यासः तपस्वीपिनि नेता जुया गणया शास्ता जुया च्वना च्वन ।

(छन्हु) छम्ह विषधारी सर्पया मचा थगु स्वभावकथं चाचाःहिला जुया च्वंबले उम्ह तपस्वीया आश्रमया लिक्क वन । तपस्वीया उम्ह (सर्पया मचा) याके पुत्रस्नेह उत्पन्न जुया वल । वयात छगू पंया गलय् तथा लहिना तल । पंया गलय् दचनिगु कारणं वयागु नां वेलुव जुल । अले वेलुवयात पुत्रस्नेह तथा लहिना तःगुलिं उम्ह तपस्वीया नां वेलुवपिता जुल । बोधिसत्त्वं छम्ह तपस्वी विष दुम्ह सर्पयात लहिना तल धयागु खं न्यना वयात सःतके छवया “छु छं धात्थे विष दुम्ह सर्प लहिनागु ला ?” धका न्यंबले वं “खः, धात्थे खः” धाल । अले बोधिसत्त्वं धाल - “विष दुम्ह सर्पयागु विश्वास मदु । वयात लहि मते ।”

तपस्वी धाल - “आचार्य ! व जिमि काय् खः । जि व विना च्वने मफु ।”

“ज्यू ! अथेसा थ्वयापाखें छंगु ज्यान वनी ।” तपस्वी बोधिसत्त्वयागु खं मन्यं, (हानं) विष दुम्ह सर्पयात नं त्वःता मछ्व ।

वयां छुं दिन लिपा सकलें तपस्वीपिं फलफुल माःवनेत वन । अन फलमूल यक्व कायेगु दुगुलिं निन्हु स्वन्हु अन हे च्वना च्वन । वेलुवपिता नं इपिनापं वने त्यंबले, विष दुम्ह सर्पयात पंया गःलय् तथा, त्वःपुया वन । निन्हु स्वन्हु लिपा तपस्वीपिं लिहाँ वल । वं वेलुवयात नसा तथा बिये धका पंया पुस्पा चाय्का “वा पुता ! छु छं नये मास्ते वल ला ?” (धया) ल्हाः दुछ्ववत । विष दुम्ह सर्प निन्हु स्वन्हुतक नसा नये मखना दचां लागुलिं तें पिकया तपस्वीया ल्हातय् लाक न्यात । तपस्वी अन हे सित । तपस्वीयात

स्याना विष दुम्ह सर्प जंगलय् बिस्यू वन । मेपिं तपस्वीपिसं वयात खना बोधिसत्त्वयात सूचं बिल ।
बोधिसत्त्वं वयागु शरीर कृत्य याका ऋषिगणपिनि दथुइ च्वना ऋषिपित उपदेश ब्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“यो अत्थकामस्स हितानुकम्पिनो, ओवज्जमानो न करोति सासनं ।
एवं सो निहतो सेत्ति, वेळुकस्स यथा पिता’ति” ॥

“गुम्हसिनं भित्तूम्ह हितैषीयागु उपदेश बिल नं, उगु उपदेशकथं आचरण याइ मखु, व वेलुवपिताथें नाश जुया वनी ।”

शास्ता नं “भिक्षु ! छ आः जक खँ मन्यनीम्ह जूगु मखु, पूर्वजन्मय् नं छ खँ मन्यनीम्ह खः । अले खँ मन्यनीगु स्वभावया कारणं छ विष दुम्ह सर्पया म्हुतुइ लाये माल, विकृत भावय् लाये माल ।” थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या वेलुवपिता (आःयाम्ह) खँ मन्यंम्ह भिक्षु खः । बाकी परिषद् (आःया) बुद्ध-परिषद् खः । गणया शास्ता जुलसा जि हे खः ।

- * -

४४. मकस जातक

“सेय्यो अमित्तो...” थुगु गाथा शास्तां मगध (देशय्) च्वना बिज्यागु इलय् छगू गांया मूर्ख गांयापिं (जां मदुपिं) मनूतय्गु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू समयय् तथागत श्रावस्ती मगध राष्ट्र बिज्याना अन च्वना बिज्याबले छगू गामय् बिज्यात । गुगु गामय् आपाः याना तःसकं मूर्खपिं मनूत च्वना च्वन । अनलि छन्हू, उपिं तःसकं मूर्खपिं मनूत मुना (थवंथवय्) सल्लाह ब्याकल - “भो ! जंगलय् वना ज्या याःवनेबले भीत पत्तिं न्याइ । थुकिं भीत ज्या यायेत मछिं । भी सकसिनं धनुष व ल्वाभः (आयुध) ज्वना वने नु । वना पत्तितलिसे ल्वाना सकलें पत्तितय्त् सुया, पालां स्याये नु ।” थये सल्लाह याना जंगलय् वन । अन पत्तितय्त् कय्के धका छम्हं मेम्हसित कय्कल, पाता पातां दाल । सास्ति, दुःख जुइका वया गांया दुने, दथुइ व पिने न्यौकनं थसः पाया च्वन ।

भिक्षुसङ्घसहित शास्ता उगु गामय् भिक्षाया नितिं दुहाँ बिज्यात । अवशिष्ट पण्डित (बुद्धिमान्) मनूत भगवान् बुद्धया दर्शन याना गांया ध्वाखाय् मण्डप दय्का बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात महादान बिया शास्तायात वन्दना याना फेतुना च्वन । शास्तां उखें थुखें गोतुला च्वापिं मनूत खना उपिं उपासकपिंके न्यना बिज्यात - “थन आपालं घाःपाः जूपिं मनूत दु । थुमिसं छु यात ?”

“भन्ते ! थुपिं मनूत पत्तिलिसे ल्वाःवनेगु धका छम्हं मेम्हसित घाःपाः यायां थःथःपिसं घाःपाः याना जूपिं खः ।” शास्तां “थुपिं तःसकं मूर्खपिं मनूतय्सं आः जक पत्तिलिसे ल्वायेत वना थःत घाःपाः यागु मखु, न्हापाया समयय् नं पत्तिलिसे ल्वाये” धका छम्हं मेम्हसित दाया घाःपाः याना जूपिं खः । उपिं मनूतय्सं याचना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशया वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व व्यापार याना थःगु जीविका हना च्वन । उगु इलय् काशी देशया छगू सीमान्तया गामय् आपालं सिकमित च्वना च्वन । अन छम्ह बुराम्ह सिकमिं सिमा पाला च्वन । वयागु सिजःया बाताथें गोलागु खोपडी छम्ह पत्ति जुना वयागु छचनय् थपाय्सकं चुसे याना न्याना च्वन, मानो च्वामुगु भालां सूथें च्वंक । वया लिक्क फेतुना च्वम्ह काय्यात धाल - “तात ! जिगु छचनय् छम्ह पत्तिं स्याक्क न्याना च्वन, वयात ख्याना छव ।”

“तात ! आसे ख्याना छवये मते । छत्थु नका वयात स्याना बिये ।” उगु इलय् बोधिसत्त्व नं थःगु व्यापारया सिलसिलाय् उगु गामय् वया सिकमितय्गु फल्चाय् च्वना च्वन । अनलि उम्ह सिकमिं काय्म्हसित धाल - “तात ! थ्व पत्तियात ख्याना छव ।” वं “तात ! ख्वाना बिये” धया नःगु पा ल्हवना बौया जनुफा ल्यूने दना ‘पत्तियात स्याये’ (धका) बौया छचोँ निकू जुइक पां पाला बिल । सिकमि अन हे सित । बोधिसत्त्व वयागु उगु ज्या (कर्म) खना विचाः यात - “बुद्धिमान्म्ह शत्रु बरु भिं जू । वं दण्ड खना ग्याना मनूतय्त स्याइ मखु” थुलि विचाः याना थुगु गाथा धाल -

“सेय्यो अभित्तो मत्तिया उपेतो, न त्वेव मित्तो मत्तिविप्पहीनो ।
‘मकसं वधिस्स’न्ति हि एळमूगो, पुत्तो पितु अब्भिदा उत्तमङ्ग’न्ति” ॥

“बुद्धिमान्म्ह शत्रु बरु भिं जू । मूर्खम्ह पासा भिं मजू । ध्वाढःम्ह कायं पत्तियात स्याये धका बौया छचोँ तछ्छाना बिल ।”

थुगु गाथा न्वंवाना बोधिसत्त्व दना गन वने माल अन वन । सिकमिया फुकितय्सं वयागु शरीर-कृत्य यात ।

शास्तां “उपासकपिं ! न्हापाया इलय् नं पत्तियात स्याये धका छम्हं मेम्हसित स्याइपिं मनूत दु ।” थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् गाथा न्वंवाना वंम्ह व्यापारी जुलसा जि हे खः ।

४५. रोहिणि जातक

“सेय्यो अभित्तो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् अनाथपिण्डक सेठया छम्ह दासीयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु खः ।

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डकया छम्ह रोहिणी धयाम्ह च्योनी दु । (छन्हु) वया बुरीम्ह मां कुति वायेगु थासय् वया गोतुला च्वन । भुजित् हवाईया भुना मुलुं सुइयें न्याना च्वन । वया मांम्हं म्हचाय्यात धाल - “मै ! जित् भुजिं नं न्याना च्वन । इमित् ख्याना छ्व ।” वं “मां ! आसे ख्याना छ्वये ।” धया मूसःसिं ल्हवना मांया म्हय् च्वना च्वपिं भुजित्यत् स्याना छ्वये (धका) मांयात मूसः सिं दाल, (वयात) स्याना बिल । व सिइगु खना मां सित् धका ह्वांय् ह्वांय् खवल । थ्व खँ सेठयात कन । सेठं वयागु शरीर कृत्य याका विहारय् वना वं सकतां खँ शास्तायात विन्ति यात । शास्तां “गृहपति ! आः जक थ्वं मांया म्हय् च्वंम्ह भुजियात स्याये धका मूसः सिं दाया स्यागु मखु न्हापा नं स्याःगु दु” आज्ञा जूबले सेठं याचना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

Dhamma.Digital

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छम्ह सेठया कुलय् जन्म जुल । बौ सिइवं व श्रेष्ठीया पदय् च्वन । वया नं रोहिणी धयाम्ह च्योनी छम्ह दु । वं नं थः वा कुति वाना सुया च्वनिगु थासय् गोतुला च्वंम्ह मांम्हं “मै ! जिगु म्हय् च्वपिं भुजित् ख्या ।” धायेवं अथे हे याना मूसःसिं दाया मांयागु जीवन अन्त याना खवया च्वन । बोधिसत्त्वं थुगु वृत्तान्तया खँ न्यना ‘बरु बुद्धिमान्म्ह शत्रु हे भिं जू’ धया थुगु गाथा धाल -

“सेय्यो अभित्तो मेधावी, यञ्चे बालानुकम्पको ।
पस्स रोहिणिकं जम्मिं, मातरं हन्त्वान सोचती’ति” ॥

“मूर्ख दयालु (मित्र) सिबे बरु बुद्धिमान्म्ह शत्रु ज्यू । मूर्खम्ह रोहिणीयात स्वः सा । मांयात स्याना आः नुगः मछिंका च्वना च्वंगु ।”

शास्तां “गृहपति ! आः जक थ्वं भुजियात स्याये धका मांयात स्याःगु मखु, न्हापा नं स्याःगु दु” थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् याम्ह मांम्ह आः नं मांम्ह हे खः, म्हचाय् म्हचाय्म्ह हे खः । अले महाश्रेष्ठी जुलसा जि हे खः ।

- * -

४६. आरामदूसक जातक

“न वे अनत्थकुसलेना...” थुगु गाथा शास्तां कोशल (देश) या छगू गांया बगैचा स्यंकूम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्ता कोशल्य चारिका याना बिज्याना छगू गाम्य बिज्यात । अन छम्ह गृहस्थं तथागतयात निमन्त्रणा याना थःगु उद्यान (क्यब) य् च्वना बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात (भोजन) दान बिया बिन्ति यात - “भन्ते ! थुगु उद्यान्य न्त्याइपुक इच्छानुसार च्वना बिज्याहुँ ।”

भिक्षुपिसं दना वना गथुयात व्वना उद्यान्य चाह्य वनाच्चंबले छथाय् चुकथे जाःगु थाय् खना गथुयाके न्यन - “उपासक ! थुगु उद्यान्य न्यौकनं ख्वातुक किचः दु । परन्तु थुगु थासय् गनं सिमा वा भ्नाः छुं मद्दु । थुकिया छु कारण खः ?”

“भन्ते ! थुगु क्यबय् स्वाँ सिमा प्यबले छम्ह ज्ञां मदुम्ह मचां लः ब्यबले थन च्वंगु चिचिम्हागु सिमाचा लिना लिना स्वया उकिया हाया जाःअनुसार (नापे याना) लः ब्यगु खः । उकिं अनया बिरुवात गनां सिना वन । थ्व हे कारण थुगु थाय् चुकथे जूगु खः ।

भिक्षुपिसं शास्तायाथाय् वना थुगु खँ बिन्ति यात । शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह मचा मूर्खम्ह जुया क्यब स्यंकूम्ह मखु, न्हापा नं थ्वं क्यब स्यंकूम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् वाराणसीस उत्सव (नक्षत्र = नखः) यागु घोषणा जुल । उत्सव भेरीया सः न्यनेधुंका नगरया सकल निवासीपिं उत्सवय् मोजय् लगे जुया चाःहिला च्वन । उगु इलय् जुजुया उद्यान्य आपालं माकःत च्वना च्वन । गथुं बिचाः यात - “नगरय् उत्सवयागु घोषणा जुल । थुपिं माकःतय् लः ब्यु धया उत्सवय् म्हितः वने माल । वं थकालिपिं माकःतय् मू नायोयात सत्ता धाल- “सौम्य ! माकः जुजु ! थुगु उद्यान दया छिमित नं आपालं फाइदा जुल । छिपिं थनया फलफुल, हः नइपिं खः । नगरय् उत्सव जुया च्वन । जि उत्सवय् छको वना न्त्याइपुकः वने त्यना । जि लिहाँ मवतले छिपिं सकसिनं उगु उद्यान्य मांय लः बिइ फुला ?”

“ज्यू ! जिमिसं लः बिया तये ।”

“अथेसा अत्सि जुइ मते” (धया) वं इमित लः बियेत गोम्प व सिंया अथः बिया वन । गोम्प व सिंया अथः ज्वना माकःतय्सं माय् लः ब्यव्वन । अबले इमित माकःया नायोनं धाल - “लः ल्यंका तयेमाः । छिमिसं मांय लः बिइगु इलय् (इमित) लिना लिना इमिगु हा (या नाप) स्वया गाःवंगु हाय् आपाः लः ब्यु, हा आपाः मदुगुलि भतिचा जक लः ब्यु । लिपा भीत लः काये थाकुइ ।

इमिसं 'ज्यू' धया स्वीकार याना अथे हे यात । छगू समयय् छम्ह बुद्धिमानीम्ह मनुखं इपिं माकःतय्त जुजुया उद्यानय् अथे याना च्वंगु खना न्यन - "अय् माकःत ! छिमिसं छाया मां लिना लिना हाअनुसारं लः बिया च्वनागु ?"

इमिसं लिसः बिल - "जिमि मू नायो नं अथे हे या धका धाःगु दु ।" वं इमिगु खं न्यना "अहो ! मूर्खपिसं उपकार याये धातलें स्यंका च्वन" (धया) थुगु गाथा धाल -

"न वे अनत्थकुसलेन, अत्थचरिया सुखावहा ।
हापेति अत्थं दुम्मेधो, कपि आरामिको यथा'ति" ॥

"मतलवया ज्या याये मसःम्ह मनुखं उपकार (अर्थ) याःगु नं सुखदायक जुइ मखु । बगैचा पिवाः माकःनं थें, मूर्खम्ह मनुखं ज्या स्यंकाः जुइ ।"

थुकथं उम्ह बुद्धिमान्म्ह मनुखं थुगु गाथा न्वंवाना, माकःया मू नायोयात निन्दा यात । अले थःगु परिषद् ब्वना उद्यानं पिहाँ वन ।

शास्तां "भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह ध्वाढःम्ह मचां बगैचा स्यंका जूम्ह मखु, न्हापा नं स्यंकूम्ह खः" आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् माकःया मू नायो (आःयाम्ह) बगैचा स्यंकूम्ह मचा खः । अले बुद्धिमानीम्ह मनु जुलसा जि हे खः ।

- * -

४७. वारुणिदूसक जातक

"न वे अनत्थकुसलेना..." थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह अय्लाः स्यंका ब्यूम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डकया छम्ह अय्लाः मिइम्ह व्यापारी मुसाःगु अय्लाः दय्का लुं, वहः (दाँ) कया मिया च्वन । (छन्हु) वं मिया च्वच्चं यक्व ग्राहकपिनि हल जुइवं थःम्ह बंजा (शिष्य) यात - "तात ! (इमित) ध्यबा कया अय्लाः ब्यु" धया (थः) मोल्हु वन । मनूतय्त अय्लाः ब्यूवंबले मनूतय्सं बरोबर चि हिं धया चि कया चिभ्या कया च्वंगु खन । थ्व खना, वं अय्लाखय् न्यालु (चि मगाः) जुइ (धका) 'थुकी चि तये माल' धका अय्लाः क्वनय् नालिका^{६२} (मानाति) चि क्वफाना मनूतय्त अय्लाः बिइ यंकल । इमिसं म्हुतुइ तयेवं ल्हवया न्यन - "थ्व छं छु यानागु ?"

६२. अन्न दायेगु कुली वा माना ।

“छिमिसं अय्लाः त्वत्वं चि हतिधया कया (उकी) चि तया त्वना च्वंगुलिं ।”

“थपाय्सकं भिंगु मुसाःगु अय्लाः स्यंकल । मूर्खम्ह ध्वाढःम्ह” धाधां इमिसं वयात निन्दा याना वन ।

अय्लाःया व्यापारी वःबले छम्ह नं मनू मद्दुगु खना वं न्यन - “अय्लाः त्वनिपिं गन वन ?”

बंजानं सकतां खँ कन । वया थुवा नं “मूर्खम्ह ! छं थपाय्सकं भिंगु मुसाःगु अय्लाः स्यंका बिल” धका वयात निन्दा यात । अले थ्व वृत्तान्त खँ अनाथपिण्डकयात कन । अनाथपिण्डकं नं “बिन्ति यायेत ज्यूगु खँ” धका मती तया जेतवनय् वना शास्तायात वन्दना याना थ्व खँ बिन्ति यात । शास्तां “गृहपति ! थ्वं आः जक अय्लाः स्यंकूम्ह मखु, न्हापा नं अय्लाः स्यंकूम्ह हे खः । (आज्ञा जूसे) वयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी सेठया काय् खः । वयागु आश्रय कया छम्ह अय्लाः व्यापारी जीविका याना च्वन । वं मुसाःगु भिंगु अय्लाः दयका (थःथाय् तया तःम्ह) बंजायात ‘थ्व म्यु’ धया (थः) मोल्हु वन । व वनेवं हे बंजानं अय्लाखय् चि तया, अथे हे अय्लाः स्यंका बिल । अर्नलि वया थुवा वया व खँ सिइका श्रेष्ठीयात धाल । श्रेष्ठी “मतलवया ज्या याये मसःम्ह मनुखं उपकार याःसां अपकार हे जुइ” धया थुगु गाथा धाल -

“न वे अनत्थकुसलेन, अत्थचरिया सुखावहा ।
हापेति अत्थं दुम्मोधो, कोण्डञ्जो वारुणि यथा’ति” ॥

“मतलवया ज्या याये मसःम्ह मनुखं उपकार याःगु नं सुखदायक जुइ मखु । कोण्डञ्ज (धयाम्ह) शिष्यं अय्लाः स्यंका ब्यूथें, मूर्खम्ह मनुखं ज्या स्यंका बिइ ।”

शास्ता नं “गृहपति ! थ्व आः जक अय्लाः स्यंका ब्यूम्ह मखु, न्हापा नं स्यंका ब्यूम्ह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् अय्लाः स्यंकूम्ह आः नं अय्लाः स्यंकूम्ह खः । परन्तु वाराणसीया श्रेष्ठी जुलसा जि हे खः ।

४८. वेदब्ब जातक

“अनुपायेन यो अत्थं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् खँ मन्यंम्ह भिक्षु छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां उम्ह भिक्षुयात “भिक्षु ! आः जक छ खँ मन्यंम्ह मखु, न्हापा नं अज्याम्ह हे खः । उकिया कारणं बुद्धिमानीपिनिगु खँ मन्यंगुलिं नःगु (ज्वःगु) तलवारं नित्वाः दय्का लैय् गोतु वने माल । अले छ छम्हसिया कारणं द्विच्छम्हसिया ज्यान वंके माल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् छगू गामय् छम्ह ब्राह्मणं वैदर्भं मन्त्र सू । उगु मन्त्र अल्याख मू वंगु, महामूल्यवान्गु जुया च्वन । नक्षत्रया योग दयेवं, उगु मन्त्र जप याना आकाशपाखें स्वल धायेवं न्हेगू रत्नया वर्षा जुइगु जुया च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व उम्ह ब्राह्मणयाके विद्या सय्का च्वन । अनंलि छन्हु उम्ह ब्राह्मणं, ज्या छगू दया, बोधिसत्त्वयात व्वना थःगु गामं चेतिय राष्ट्र (पाखे) वन । लैय् छगू जंगलय् न्यासः पेसनक खुँत (उगु लैय् मनूतयूत ज्वना बन्दकी दय्का लुटे याइपिं) लैजवातयूत लुटे याना च्वन । इमिसं बोधिसत्त्व व वैदर्भ ब्राह्मणयात नं ज्वन । थुमित पेसनक खुँ धका छाया धाःगु ? इमिसं निम्हसित ज्वंसा उपिंमध्ये छम्हसित धन काय्के छवइ । उकिं इमित पेसनक (प्रेषनक = काय्के छवइपिं) खुँ धाःगु खः । इमिसं बौ व काय्यात ज्वन धाःसा बौम्हसित धाइ ‘छं जिमि नितिं धन कया हया काय्यात व्वना यंकि’ (धाइ) । अथे हे मांम्हचाय् जूसा मांयात छवइ । दाजु व किजा जूसा किजायात कुना दाजुम्हसित (धन) काय्के छवइ । (अथे हे) गुरुशिष्ययात ज्वन धाःसा शिष्यम्हसित (धन) काय्के छवइ । उकिं, थुगु इलय् नं इमिसं वैदर्भ ब्राह्मणयात बन्दकी दय्का बोधिसत्त्वयात (धन) काय्के छवत ।

बोधिसत्त्वं आचार्ययात वन्दना याना धाल - “जि छन्हु निन्हुं वये । छपिं ग्याये म्वाः । जिं धयागु खँ न्यना बिज्याहुँ । थौं धन वा वइगु नक्षत्रयोग दु । छपिसं दुःख सिइ मफया, मन्त्र जप याना धन वा वय्का बिज्याये छता मते । यदि धन वर्षा यात धाःसा छपिं व थुपिं न्यासः खुँत सकलें फुना वनी ।” थुकथं आचार्ययात उपदेश (सल्लाह) बिया धन काःवन । खुँतयसं निभा बिइवं ब्राह्मणयात खिपतं चित । उगु हे इलय् पूर्वदिशापाखें परिपूर्ण चन्द्रमण्डल लुया वल । ब्राह्मणं नौ (तारा)त स्वया धन वर्षा जुइगु नक्षत्रयोग खंका मती तल- “जिं छाया सास्ति नया च्वने माःगु ? छाया जिं मन्त्र जप याना रत्न वा गायिका खुँतयूत धन बिया याउंक मवनेगु ?” वं खुँतयूत सःता धाल - “खुँत ! छिमिसं जित छाया ज्वना तयागु ?”

“आर्य ! धनया नितिं ।”

“यदि धन माःगु जूसा जित याकनं फ्यना व्यु । मोल्हुइका, न्हूगु वसतं पुंका, सुगन्धं इला, स्वांमालं क्वखाय्का फेतुइकि ।” खूंतयसं वयागु खँ न्यना अथे हे यात ।

ब्राह्मणं नक्षत्रयोग सिइका मन्त्र जप याना आकाशय् स्वल । व हे इलय् रत्न वा गात । खूंतयसं धन मुंका (थथःपिनि) लँकुति प्वः चिना विस्यू वन । ब्राह्मण नं इमिगु ल्यूल्यु वन । अनलि इमित मेपिं न्यासः खूंतयसं ज्वन ।

“जिमित छाया ज्वनागु ?” न्यनेवं इमिसं लिसः बिल “धनया नितिं ज्वनागु” “यदि धन माःगु खःसा थुम्ह ब्राह्मणयात ज्वं । थ्वं आकाशपाखे स्वया धन वा गाय्की । जिमित थ्व धन थ्वं हे व्युगु खः ।”

खूंतयसं उपिं खूंतयत् त्वःता ब्राह्मणयात ज्वन अले धाल – “जिमित नं धन व्यु ।” ब्राह्मणं धाल – “जिं छिमित धन बिये, परन्तु धन वा गाकेत नक्षत्रयोग (आः) दच्छिलिपा तिनि चूलाइ । यदि धन माःसा, प्यु, जिं उबले धन वा वय्का बिये ।” खूंतयसं तं पिकया “अरे दुष्टम्ह ब्राह्मण ! मेपित धाःसा नकतिनि धन वा गाय्कल, जिमित धाःसा दच्छितक प्यु धाइम्ह धया” नःगु तलवारं ब्राह्मणयात बाकु याना स्याना थकल । (हानं) ब्वाय् वना उपिं खूंतयत् लिना इपिं नापं ल्वाना इपिं सकसितं स्याना धन थःपिसं बच्छि बच्छि याना छथ्वलं मेगु थ्वलिसे ल्वाःबले निसःत्या मनूत स्यात । थुकथं छम्हं मेम्हलिसे ल्वाल्वां (आखिरय्) निम्ह जक ल्यन ।

थुकथं द्बच्छिम्ह मनू सिना वनेवं, इपिं निम्हसिनं उपाय याना धन हया छगू गांया लिक्क जंगलय् सुचुकल । छम्हसिनं खड्ग ज्वना पाः च्वनसा मेम्हसिनं जाकि ज्वना जा थुइत गामय् वन । लोभ विनाशया कारण खः । धन दुथाय् च्वंम्हं बिचाः यात – “व वयेवं धन निव्व थलेमाली । छाया जिं वयात पाला स्याना मबिये ।” अनलि वं खड्ग ज्वना पिया पाः च्वना च्वन । मेम्हसिनं नं “थुगु धन निव्व थलेमाली । उकिं जिं जाय् विष तया उम्ह मनूयात नकल धाःसा व सि हे सी, अले दक्व धन याकचां यंके दइ ।” वं जा बुका थःम्हं नया, ल्यंगु जाय् विष तल अले ज्वना वन । व जा क्वय् जक छु तल मेम्हसिनं खड्गं चदकं पाला वयात निकु याना छथाय् सुचुका थःम्हं नं उगु जा नल । अले अन हे व नं सित ।

थुकथं धनया कारणं सकलें सिना वन । बोधिसत्त्व नं छन्हु निन्हु लिपा धन ज्वना वल । वं थः आचार्ययात मखना छचाल ब्याल जुया च्वंगु धन खना (बिचाः यात –) “आचार्य जिगु खँ मन्यंसे धन वा गाकल जुइमाः । अले सकलें विनाश जुया वन जुइमाः ।” (थुलि बिचाः याना) महामार्ग वन । लँय् वना च्वंबले आचार्ययात निकु याना स्याना तःगु खना ‘जिं धयागु खँ मन्यंगुलिं सिइमाल’ (धका मती तया) सिं माला हया, सिपं दय्का आचार्ययागु दाहकर्म (संस्कार) यात । अले वन पुष्पं पूजा यात । लिपा न्यासः सिइपिं, अनं लिपा निसःत्या सिइपिं थ्व हे क्रमं दकले लिपा निम्ह सिइपिं खना बिचाः यात – “थुपिं निम्ह पाः द्बच्छि मनूत विनाश जुया वन । निम्ह नं खूंत जुइमाः । अले इपिं नं बचे जुइ मखु । इपिं गन वन ?” बिचाः यायां इमिगु धन ज्वना जंगलय् दुहाँ वनेगु लँपुइ खना, अन वन । अन लुमारय् प्वःचिना तःगु धनप्वः खन । अन छम्हसित जाभू न्ह्यच्याना सिना च्वंगु खन । अनलि वं “थ्वं थ्व यात जुइमाः’ धका सकतां खँ सिइका मेम्ह मनू गन वन धका बिचाः याना माला स्वबले जंगलय् वांछ्रवया तःगु खन । अले (बिचाः यात –) जिमि आचार्य जिगु खँ मन्यंगुलिं, खँ मन्यंगु स्वभावया कारणं थःगु नं ज्यान वंकेमाल अले मेपिं द्बच्छि मनूत नं नाश जुया वन । अनुचित मार्गं थःत उन्नति याये यःम्ह, जिमि आचार्यथें महाविनाश जुया वनी । थुलि मती तया थुगु गाथा धाल –

“अनुपायेन यो अत्थं, इच्छति सो विहञ्जति ।
चेता हर्निसु वेदब्बं, सब्बे ते व्यसनमज्जगू’ति” ॥

“गुम्हसिनं अनुचित मार्गं अर्थं (धन) हितया इच्छा याइ, उम्हसिनं दुःख सिइ, विनाश जुइका च्वने माली । चेतिय देशयापिं खूंतयसं वैदर्भ ब्राह्मणयात स्यात । उरिं खूंत दक्वं विनाश जुया वन ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं ‘गथे जिमि आचार्यं अनुचित तरीकां (स्थानं) कुतः याना, धन वा गायका थःगु ज्यान वंका च्वन अले मेपिनिगु नं विनाशया कारण जुल । अथे हे मेपिं न्ह्याम्हसिनं अनुचित तरीकां थःगु उन्नतिया आश याना कुतः याःपिं सकलें सकलें विनाश जुया वन । मेपिनिगु विनाशया कारण जुल’ (धका धायेवं) वन छगुलिं थ्वयक देवतापिसं साधु, साधुकार ब्यूगु इलय् थुगु गाथाद्वारा धर्मोपदेश यात । उगु धनयात उपाय याना थःगु छेय् ल्हय्यकल । (हानं) व दानादि पुण्य यायां आयु दतले म्वाना, जीवनया अन्तय् स्वर्ग मार्गयात पूरा याना (परलोक) वन ।

शास्ता नं “भिक्षु ! छ आः जक धयागु खँ मन्यनीम्ह जूगु मखु, न्हापा नं खँ मन्यनीम्ह खः । अले खँ मन्यनेगु स्वभावया कारणं महाविनाश जुया वन । थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या वैदर्भ ब्राह्मण (आयाम्ह) खँ मन्यंम्ह भिक्षु खः । शिष्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

४९. नक्खत्त जातक

“नक्खत्तं पतिमानेत्तं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह आजीवकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्तीयाम्ह छम्ह म्हचाय्मचायात जनपदयाम्ह छम्ह कुलपुत्रं थः काय्या नितिं भौमचा कोछित । ‘फलानाखुन्हु काःवये’ धया दिन कोछित । उगु दिखुन्हु वं थः कुल विश्वासी आजीवकयाके न्यन - “भन्ते ! थौं जिमि भिंइहिपा (मङ्गल) याये त्यना । छु (थौंया) नक्षत्र भिं ला ?”

वं, ‘थ्वं जिके मन्यसें न्ह्यवः हे पक्का याना, आः जिके न्यना च्वन’ (धका मती तया) धाल - “थौं नक्षत्र मभिं । थौं मङ्गल कर्म याये मते । यदि थौं मङ्गल कर्म यात धाःसा महाविनाश जुइ ।”

उगु कुलया मनुखं वयागु खँय् विश्वास याना उखुन्हुया दिनय् भम्चा काः मंवन । नगरवासीपिसं सकतां मङ्गल-क्रिया क्वचाय्के धुंसेलि भम्चा काःमवगु खना ‘इमिसं थौंया दिन पक्का याना नं थःपिं हे मवः । जिमिगु धन यक्व खर्च जुइ धुंकल । जिमित व हे माः धयागु छु दु ? जिमिसं थःम्ह म्हचाय्मचा (सुं) मेम्हसित बिया छवये धका उगु याये धुंकूगु मङ्गल कर्मअनुसारं म्हचाय्मचा मेम्हसित बिया छवत ।

अनलि न्हापायापिं मनूत कन्हेखुन्हु वया धाःवल - “जिमित म्हचाय्मचा ब्यु ।” उरिं श्रावस्तीवासीपिसं “छिपिं गांयापिं गृहस्थीपिं पापीपिं मनूत खः । दिं पक्का याना नं जिमिगु अपमान याना

मवः । गुगु लैपुं वयागु खः व हे लैपुं लिहाँ हैं । जिमिसं (थःम्ह) म्हचाय्मचा मेम्हसित बिया छ्वयेधुन” (धया) इपिं खना न्हिल । इपिंनं उपिं नापं ल्वाना गुगु लैपुं वःगु खः उगु हे लैपुं लिहाँ वन ।

उम्ह आजीवकपाखें उपिं मनूतय्गु मङ्गल कर्मय् पंगल थना ब्यूगु खँ भिक्षुपिसं सिल । उपिं भिक्षुपिं धर्मसभाय् च्वना खँल्हाबल्हा यात - “आयुष्मान्पिं ! (उम्ह) आजीवकं (फलानागु) कुलया मङ्गल कर्मय् पंगल थना बिल ।” शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

इमिसं विन्ति यात - “थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह आजीवकं उगु कुलया मङ्गल कर्मय् पंगल थना ब्यूगु मखु, न्हापाया समयय् नं वं इमिप्रति तंम्बया इमिगु मङ्गल कर्मय् पंगल थना ब्यूगु दु” धया पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् जनपदवासीपिसं नगरवासीपिनि म्हचाय्मचा धाय्का पक्का यात । अले थःगु छेंय् वइम्ह आजीवकयाके “भन्ते ! थौं जिमिगु छ्गू मङ्गल ज्या दु, नक्षत्र बांलाः ला ?” धका न्यन ।

थुमिसं थःगु इच्छानुसार दिं पक्का याना आः जिके न्यना च्वन धका तं चाया “थौं इमिगु मङ्गल कार्य् स्यंका बिये माल” धका मती तथा “थौं नक्षत्र मभिं, यदि यात धाःसा महाविनाश जुइ” धका धाल ।

वयागु खँय् विश्वास याना इपिं (भम्चा काः) मवं । इपिं मवःगु सिइका जनपदवासीपिसं “उपिं थौं न्हिच्छिं पिया नं मवः । मवसा छु याये ? इमिसं छु याइ ?” धया मेम्हसित म्हचाय्मचा बिया छ्वत । कन्हेखुन्हु वया नगरवासीपिसं म्हचाय्मचा काःवल । जनपदवासीपिसं “छिपिं नगरवासीपिं लाज मनुपिं गृहस्थीपिं खः । न्हिच्छिं पिया नं म्हचाय्मचा काःमवः । छिपिं मवःगुलिं जिमिसं मेम्हसित म्हचाय्मचा बिया छ्वयेधुन” धका धाल ।

“जिमिसं आजीवकयाके न्यनाबले नक्षत्र बांमला धाःगु जुया मवयागु खः । जिमित म्हचाय्मचा ब्यु ।”

“छिपिं मवःगुलिं जिमिसं मेम्हसित बिया छ्वयेधुन । आः बिया छ्वयेधुनाम्ह गुकथं लिगना हयेगु ?”

थुकथं उपिं थवंथवय् ल्वाना हाला च्वंबले छम्ह नगरवासी पण्डित पुरुष छ्गू ज्या दया जनपदय् वना च्वंगु खः । इपिंमध्ये नगरवासीपिसं “जिमिसं आजीवकयाके न्यनाबले नक्षत्र बांमला धाःगु जुया मवयागु खः” धका हाला च्वंगु न्यना “नक्षत्रया छु मतलव ? म्हचाय्मचा दइगु हे नक्षत्र मखुला ?” धया थुगु गाथा धाल -

“नक्खत्तं पतिमानेन्तं, अत्थो बालं उपच्चगा ।

अत्थो अत्थस्स नक्खत्तं, किं करिस्सन्ति तारका’ति” ॥

“नक्षत्र माने याना च्वंम्ह मूर्खया ज्या स्यन । अर्थसिद्धि जुइगु हे नक्षत्र खः धाःसा मेगु थुपिं आक्सय् (च्वंगु) नौ (तारा) तय्सं छु हे याये फइ ?”

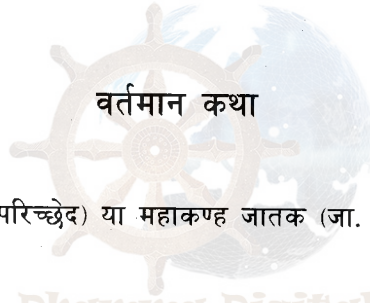
नगरवासीपिं ल्वापु याना म्हचाय्मचा काये मखना खाली ल्हातं लिहाँ वन ।

“भिक्षुपिं ! थुम्ह आजीवकं आः जक कुलयागु मङ्गल कार्ययात पंगल थंगु मखु, न्हापा नं अथे हे याःगु दु” (धका) आज्ञा जूसे शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् आजीवक (आःयाम्ह) आजीवक हे खः । उपिं कुलत नं इपिं हे खः । उगु इलय् गाथा ब्वना न्यंकांम्ह, बुद्धिमान्म्ह मनू जुलसा जि हे खः ।

- * -

५०. दुम्मेध जातक

“दुम्मेधानं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लोक उपकारया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खें भिंनिगूगु निपा (परिच्छेद) या महाकण्ह जातक (जा. नं. ४६९) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् काशी देशय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं जुजुया महारानीया कोखय् जन्म काल । मांया प्वाथं पिहाँ वयेवं नां तःबले वयागु नां ब्रह्मदत्तकुमार तल । व (कुमार) भिंखुदें दय्का तक्षशिलाय् वना विद्या सय्का स्वंगू वेद व भिंच्यागू विद्या सय्कल । अर्नलि वया बौम्हं वयात उपराज दय्का बिल ।

उगु इलय् वाराणसी निवासीपिं देवताया भक्तपिं खः । इमिसं देवतापिंत नमस्कार याइ अले आपालं फैचा, दुगुचा, खा, फां आदि स्याना थीथी प्रकारयागु पुष्प, गन्ध व ला हि तया बलिकर्म याना च्वन ।

बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “थुगु इलय् मनूत देवताया भक्ति याना यक्व प्राणीहिंसा याना च्वन । साधारण मनूतय्सं आपाः याना अधर्म याना च्वन । जिं (थः) बौ सिइवं राज्य प्राप्त याना सुयातं नं कष्ट मब्यूसे, उपाय याना सुयातं स्याके बिये मखु ।” वं छन्हु रथय् च्वना वना नगरं पिहाँ वनाच्वंबले, छुमा तःमागु वंगल सिमाया क्वय् यक्व मनूत मुना उगु सिमाय् च्वना च्वंम्ह देवतायाके काय्, म्हचाय्, यश, धन, आदि छु छु माल व व फ्वना च्वंगु खन । व नं रथं कुहाँ वना उगु सिमाक्वय् वन । गन्ध पुष्पं वयात पूजा यात । लखं हाहा याना अभिषेक यात । अले वयात प्रदक्षिणा यात (चाःहिल) । थुकथं देवताया भक्त जुया वयात नमस्कार यात । (अले) रथय् च्वना तुं नगरय् दुहाँ वन ।

अबलेनिसें थुकथं बरोबर अन वना देवताया भक्तथें जुया पूजा याना च्वन । छुं समय लिपा बौम्ह सिइवं वयात राज्यपदय् प्रतिष्ठित यात । वं प्यंगू अगतिपाखें बचे जुया भिगू राजधर्मया विरुद्ध मवंसे, धर्मपूर्वक राज्य यायेगु बिचाः यात - “जिगु इच्छा पूरा जुल । जि राज्यय् प्रतिष्ठित जुयेधुन । आः जिं न्हापा गुगु खँय् बिचाः यानागु खः, उकियात पूरा याये माल ।” (थुलि बिचाः याना) अमात्यपिं व ब्राह्मण गृहपति आदिपिनिगु भेला याना (इमित) सम्बोधित यात - “भो ! छु छलपोलपिंसं जित राज्य गुकथं दत धयागु स्यू मखुला ?”

“महाराज ! मस्यू ।”

“छु छिमिसं जित फलानागु वंगल सिमायात सुगन्ध आदिं पूजा यानागु व ज्वजलपा ल्हाः बिनित्ति याना च्वनागु मखंला ?”

“खः, देव ! (खनागु) दु ।”

उगु इलय् जिं (वयाके) भाकल यानागु खः, यदि जित राज्य दत धाःसा जिं छंगु नितिं बलिकर्म याः वये । जित थुगु राज्य व हे देवतायागु आनुभावं दुगु खः । उकिं जिं आः उगु बलिकर्म याये । छिमिसं लिबाके मते । याकनं हे देवतायात बलिकर्म यागु तयार या ।”

“देव ! छु छु सारदाम माल ले ?” भाकल याना प्रार्थना यानाबले जिगु राज्यय् हिंसा (प्राणीहिंसा) आदि न्यागु दुःशील कर्म व भिगू अकुशल कर्म यायेगुलि लगे जुया च्वंपित स्याना इमिगु आलपत्तियात मत, हि ला आदियागु बलिकर्म याये । उकिं छिमिसं थुगु घोषणा याके व्यु - भी जुजुं उपराज जुयाच्वंबले थुगु भाकल याना तःगु दु । “यदि जित राज्य दत धाःसा जिगु राज्यय् च्वंपिं दुःशीलपिं सकसितं स्याना बलिकर्म याये । उकिं नगरवासीपिंसं सिइका कायेमाल, आः उपिं न्याथी व भिगू प्रकारया दुःशील कर्म याइपिं द्विच्छिम्ह मनूतय्त स्याना इमिगु नुगःचु, ला आदि लिकया उकिं देवतायागु बलिकर्म यायेगु इच्छुक जुया च्वन । (थुलि धया) गुपिं आवंलि दुःशील कर्मय् लगे जुया च्वंपिं खः, अजापिं द्विच्छिम्ह मनूतय्त स्याना यज्ञ यायेगु भाकल पूरा याना मुक्त जुये ।” थुगु अर्थयात क्यनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“दुम्पेधानं सहस्सेन, यज्जो मे उपयाचितो ।

इदानि खोहं यजिस्सामि, बहु अधम्मिको जनो’ति” ॥

“जिं द्विच्छिम्ह दुर्बुद्धिपिं मनूतय्त बलि बिया यज्ञ यायेगु भाकल यानागु खः । उकिं आः जिं यज्ञ याये छायाधाःसा अधार्मिक मनूत ला यक्व दु ।”

अमात्यपिंसं बोधिसत्त्वयागु वचन न्यना “ महाराज ! ज्यू” धका भिनिगू योजन दुगु वाराणसीभर नायखिं च्वय्का घोषणा याकल । घोषणा याःगु न्यना छम्हसिनं नं दुःशील कर्म मयात । बोधिसत्त्वं राज्य याना च्वंतले छम्ह मनुखं नं न्यागू वा भिथी प्रकारयागु कुकर्म याःपिं खने मंत । थुकथं बोधिसत्त्वं सुं छम्हसित नं कष्ट मव्यूसे सकल राष्ट्रवासीपिंत शील सदाचार रक्षा याके बिल । थथःम्हं नं दानादि पुण्य यायां जीवनया अन्तय् थःगु परिषद्यात ब्वना देवनगरयात पूर्ति यायां (परलोक) वन ।

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! आः जक तथागतं मनूतय्त उपकार याःम्ह मखु, न्हापा नं याःगु दु” (आज्ञा जूसे) थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या परिषद् (आःया) बुद्ध-परिषद् खः, वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

अत्थकाम वर्ग क्वच्चाल ।

६. आसीस वर्ग

५१. महासीलव जातक

“आसीसेथेव पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् निराश जूम्ह (हिम्मत यायेगु त्वःतूम्ह) भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें निराश जुयागु खःला ?”

“खः, भन्ते !”

“हे भिक्षु ! थुजागु नैर्यानिक (कल्याणकारी) शासनय् प्रव्रजित जुया नं छुक्किया नितिं निराश जुयागु ? न्हापाया इलय् बुद्धिमान्पिसं राज्य तंका नं थःगु वीर्य (कुतः) य् थातं च्वना (थःगु) तने धुंकूगु यशयात हानं दय्का काल” (आज्ञा जूसे) पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व (उम्ह) जुजुया महारानीया कोखं जन्म जुल । वयात नां तःखुन्हु सीलवकुमार तल । भिंखुदें दुबले व सकतां शिल्प पारङ्गत जुल । बौ सिना वनेवं राज्यारोहण याना महासीलव धयाम्ह जुजु जुल । व उत्तिकं धार्मिक जुजु खः । नगरया प्यंगू धवाखाय् प्यंगू (दानशाला), दथुइ छगू, छेंया लुखाक्वय् छगू याना जम्मा खुगू दानशाला दय्का दरिद्रपिंत, यात्रीपिंत दान बिया शील (सदाचार) पालन याना च्वन । शान्ति, मैत्री व दया दुम्ह जुया मुलय् फेतुना च्वंम्ह काय्यात सन्तुष्ट यायेगुथें याना सकल प्राणीपिंत सन्तुष्ट यायां धार्मिकपूर्वक राज्य याना च्वन । वया छम्ह अमात्यं (मन्त्री) अन्तःपुरय् दूषित ज्या याना च्वन । लिपा थ्व खँ प्रकट जुल । अमात्यपिसं जुजुयात कन । जुजुं च्यूता कया थःगु हे मिखां खंसेलि उम्ह अमात्ययात सःतके छवया धाल - “हे कांम्ह मूर्ख ! छं याये मत्यःगु (अनुचित) यात । आः छ जिगु राज्यय् च्वने बहः मजुल । थःगु धन व मिसा काय् म्हचाय्पिं ब्वना मेथाय् हूँ ।” थुलि धया वयात देशं पितिना छवत ।

व काशी (राष्ट्र) पुलावना कोशल जुजुया सेवाय् च्वं वन । छसिंकथं जुजुया दुस्वाम्ह विश्वासया पात्र जुल । वं छन्हु कोशल जुजुयात धाल- “देव ! वाराणसीया राज्य धयागु भुजिं मभूंगु कस्तिथें जागु खः । जुजु अतिकं क्यातुगु स्वभावयाम्ह खः । भतिचा सेनां नं वाराणसी राज्य त्याके फु ।”

वयागु खँ न्यना जुजुं बिचाः यात - “वाराणसी राज्य तःसकं तःधं ध्वं धया च्वन, भतिचा सेनां नं वाराणसी राज्य त्याके फु धका । लाःसा ध्व गुप्तचर (चरपुरुष) ला मखुला ?” थथे मती लुइका जुजुं वयात धाल - “म्वाबेसिकना, छ गुप्तचर जकं मखुला ।”

“देव ! जि गुप्तचर मखु । यदि जिगु विश्वास मदुसा मनूत छ्ववया (काशी जुजुया) प्रत्यन्त गांत स्यंका बिज्याहूँ । (गांयापिं) मनूतयूत ज्वना वयाथायू यंकेवं (उम्ह जुजुं) इमित ध्यबा बिया त्वःता बिइ ।”

जुजुं “ध्वं तःसकं निर्भीक जुया धया च्वन, अथेसा ज्यू, परीक्षा याना स्वये” धका मती तया मनूत छ्ववया प्रत्यन्त गांयात स्यंके बिल । मनूतयूसं खूंतयूत ज्वना यंका वाराणसी जुजुयात व्यने यंकल । जुजुं इपिं खना धाल - “तात ! छाया गां स्यंकागु ?”

“महाराज ! जीविका हनेत छुं ज्या मदुगलिं ।”

“अथेसा छिपिं छाया जिथायू मवयागु ? आंवलि अथे याये मते” धया इमित धन बिया छ्ववया हल । इमिसं कोशल जुजुयाथायू ध्व खँ कंवन । थुलिं नं हःता (आक्रमण) याःवनेगु साहस याये मछाला, वं हानं मध्य जनपद स्यंक छ्ववत । उपिं खूंतयूत नं जुजुं अथे हे याना धन बिया त्वःता हल । थुलिं नं व मवसे, हानं (मनूत) छ्ववया दुनेया नगर लुटे याकल । जुजुं उपिं खूंतयून नं धन बिया हे लिछ्ववया हल । अनलि कोशल जुजु तःसकं धार्मिकम्ह मनू खः धका सिइका वाराणसी राज्य कायूत सेना ब्वना पिहाँ वल ।

उगु इलय् वाराणसी जुजु सीलव महाराजयाके द्विच्छिम्ह अभेद्य, वीरपिं, महायोद्धापिं दुगु जुया च्वन । उपिं मस्तपिं किसित वःसां नं लिहाँ वनी मखुपिं खः, छचनयू मलः जूसां मरयाइपिं खः, सीलव जुजुया इच्छा जूसा जम्बुद्वीप छगुलिंया राज्य त्याकेफुपिं खः । इमिसं ‘कोशल जुजु वया च्वन’ धयागु खबर न्यना जुजुयात धाःवन - “देव ! कोशल जुजु वाराणसी कायेगु आशं वया च्वन । भीपिं वने माल, अले थःगु राज्ययू पला तयेवं इमित दाया ज्वना हयेनु ।”

“तात ! जिगु कारणं मेपिंत कष्ट मजुइमाः । गुम्हसिनं राज्य कायेमाल वं राज्य कायूके व्यु । वने मते” (धया) इमित गन ।

कोशल जुजु सीमा पुला जनपदया दथुइ थ्यंकः वल । अमात्यपिसं हानं जुजुयात अथे हे धाःवन । जुजुं नं न्हापाथे धया गन । कोशल जुजुं नगर पिने च्वना सीलव महाराजयाथायू सन्देश छ्ववया हल - “राज्य व्यु, मखुसा युद्धया ।”

“जिलिसे युद्ध (याये) म्वाः । राज्य का वा” धया जुजुं न्ह्यसःया लिसः बिया छ्ववत ।

हानं नं अमात्यपिसं जुजुयात धाःवन - “देव ! कोशल जुजुयात नगरयू दुकाये मते । वयात नगरं पिने हे दाया ज्वनेला ?”

जुजुं न्हापाथे याना हे इमित गन । (हानं) नगर धवाखा चायूका द्विच्छिम्ह अमात्यसहित थःगु तःधंगु दबुली सिंहासनया दथुइ फेतुत ।

कोशल जुजुं आपालं सेनात ब्वना वाराणसी दुहाँ वन । वं छम्ह नं विरोधी शत्रुपिं मखन । जुजुया लायूकु धवाखा (चायूका) दुहाँ वंबले अमात्यपिसं भुनाच्वंम्ह, चाःगु धवाखायू दुने लायूकुली भःभः धायूक समाये याना तःगु तःधंगु दबुली थहाँ वना, फेतुना च्वंम्ह निरपराधम्ह सीलव महाराजयात व वया द्विच्छिम्ह मन्त्रीपिसहित खना (थः मनूतयूत) धाल - “हु अमात्यपिसहित थुम्ह जुजुयात ल्हाः ल्यूने तया न्याक्क चिना

कचागु मसानय् थुने यंकि । इमित गाः म्हुया गःपःतक ल्हाः संके मजीक चां ल्हाका थुना वा । चान्हे ध्वैत वया इमिसं थुमित यत्ये याके थव्यु ।”

मनूतयसं खूँ जुजुया खँ न्यना, अमात्यपिसहित जुजुयात ल्हाः ल्यूने तया न्याक्क चिना कैद याना यंकल । उगु इलय् नं सीलव महाराजं खूँ जुजुया प्रति द्वेषभाव तकं मतः । इमित चिना यंकाच्चंबले अमात्यपिं सुनां हे जुजुया विरोध याःपिं मदु । थुलि धयागु खूँ न्यनीपिं (सुविनीतपिं) खः जुजुया परिषद् । खूँ जुजुया मनूतयसं अमात्यपिसहित सीलव जुजुयात कचागु मसानय् यंकल । अन यंका गःपःतक गाः म्हुया सीलव महाराजयात दथुइ तया निखेसनं बाकी अमात्यपिंत गालय् थुना चां ल्हाका दचोने मुगलं छ्चाना (चा कसे याना) लिहाँ वन । सीलव महाराजं अमात्यपिंत सम्बोधन याना उपदेश बिल – “तात ! खूँ जुजुया प्रति तं पिकाये मते, मैत्री भावना या ।”

अनंलि बाचा इलय् मनूतयगु ला नयेत ध्वैत वल । इपिं खना जुजु व अमात्यपिसं पाःलाक सः पिकया हाल । ध्वैत ग्याना बिस्यू वन । ध्वैत दिना लिफः स्वबले, सुनां नं लिना महःगु खन । उकिं इपिं हानं लिहाँ वल । इमिसं नं अथे हे हालेगु यात । थुकथं स्वकोतक बिस्यू वन । इमित लिना महःगु खना ध्वैतयसं ‘थुपिं दण्ड बियातःपिं जुइमाः’ धका मर्यासे वल । हानं इपिं हाःसां इपिं बिस्यू मवं । ध्वैतय् मूनायो (जेष्ठ श्रृगाल) जुजुयायाथाय् वन । मेपिं मेमेपिंथाय् । चलाखम्ह जुजुं वयात थः लिक्क वय्के बिल । अले ध्वैयात न्याके बिइगु मौका व्यूम्हथे च्वंक गःपः ल्हवन । ध्वै नं जुजुया ककुइ न्याः वंबले वयागु ककुइ बाजं न्यां ज्वना काकेथे याना, वां न्याना ज्वन । ध्वै नं थःत त्वःतकेत स्वल नं त्वःतके मफुसेलि सिइगु भयं भयभीत जुया तःसकं हाला हल । मेपिं ध्वैत वयागु चिच्चाय् दंक हाला हःगु ताया ‘वयात सुं मनूतयसं ज्वन जुइमाः’ धका अमात्यपिंत न्याये धका वंपिं सकले बिस्यू वन । जुजुं वां न्याना ज्वना तःम्ह ध्वै नं उखे थुखे कय् कय् च्याना संगुलि चा छ्वासुल । उम्ह ध्वै नं सी खना ग्याना प्यपा तुतिं ख्वाये ख्वाये याना जुजुयाथाय् च्वंगु चा घ्वाना छ्वत । जुजुं चा छ्वासुया वःगु खना ध्वैयात त्वःता बिल । (हानं) किसिथे बःलाम्ह जुजुं उखे थुखे ल्हाः संकुं संकुं ल्हाः लिक्का, फसं सुपाय् चिइका छ्वायेथे याना पिहाँ वल । अले वं अमात्यपिंत नं चा चिइका सकसितं लिक्काल । अमात्यपिसहित जुजु कचागु मसानय् च्वना च्वन ।

उगु इलय् छ्मह सीम्ह मनू कचागु मसानय् वांछ्वाया तःगुयात निम्ह यक्षपिसं सीमानाय दथुइ त्वःता थकल । उपिं यक्षपिसं उम्ह सीम्ह मनूयात थवंथवय् इना काये मफया बिचाः यात – “ध्वयात भीसं इना काये मफु । थुम्ह सीलव जुजु धार्मिक खः । वं भीत इना बिइ । वयाथाय् नु ।” (अनंलि इमिसं) उम्ह सीम्ह मनूयात तुतिं काकाः घिसे याना जुजुयाथाय् हया धाल – “देव ! जिमित थ्व बच्छि बच्छि याना व्यु ।”

“यक्षपिं ! जिं छिमित बच्छि बच्छि याना ला बिये फु परन्तु जि शुद्ध मज्जुनि । न्हापां जि मोल्हुइ मानी ।”

यक्षतयसं थःगु बलं खूँ जुजुया नितिं तया तःगु सुगन्धित जल हया जुजुयात मोल्हुइत हया बिल । मोल्हुइ धुनेवं खूँ जुजुया पुनेत तया तःगु वसः हया बिल । उगु वस्त्रं पुनेधुंका प्यथी प्रकारयागु सुगन्धया बत्ता हया बिल । सुगन्धं इलेधुंका लुंया बत्ताय् च्वंगु मणिं दय्का तःगु थलय् च्वंगु स्वाँ हया बिल । स्वाँ नं छ्वाय्पिया च्वनेवं “मेगु छु मनि ” धका न्यन । जुजुं नये मास्ति वःगु खूँ कन । इमिसं वना खूँ जुजुया नितिं तया तःगु थीथी प्रकारयागु अग्ररस दुगु भोजन हया बिल । मोल्हुइ धुंक्मह, बास वःगु सुगन्धं बुले धुंक्मह, समाये याना तःम्ह जुजुं प्रसन्न मनं भोजन यात । यक्षपिसं खूँ जुजुया नितिं तया तःगु सुगन्धित लः लुंया झारी तया हया बिल, लुंया बाताचा नं हया बिल । अले लः त्वना, म्हुतु नुसिलेधुंका, ल्हाः सिलेधुंका वं खूँ जुजुया नितिं दय्का तःगु न्याथी सुगन्ध दुगु ग्वाः ग्वय् हल । ग्वाः नयेधुंका वयाके न्यन – “आः छु यायेमाल ?” “वना खूँ जुजुया फुसय् तया तःगु माङ्गलिक खड्ग कया हति ।” इमिसं कया बिये हल । जुजुं

उम्ह मृत मनूयात तप्यंक थना छचोया दथुं तलवारं पाला यक्षतयूत बच्छि बच्छि याना बिल । इमित बिया तलवार सिला दना च्वन । उषिं यक्षतयूसं. मनूया ला नयेधुंका प्रसन्न जुया, सन्तुष्ट चित्त जुया जुजुयाके न्यन - “महाराज ! छपिनि नितिं जिमिसं छु यायेमाल ?”

“छिमिसं थःपिनिगु प्रतापं जित खूँ जुजुया कोठाय् थ्यंका ब्यु, अले थुपिं अमात्यपित इमि थथःगु छेंय् थ्यंका ब्यु ।” इमिसं “देव ! ज्यू ।” धया खूँ न्यना अथे हे याना बिल ।

उगु इलय् खूँ जुजु थःगु शयनासनय् (शय्याय्) गोतुला दचनाच्चम्हसिया प्वाथय् तलवारया च्वंका सुल । व ग्याना काचाकिचां दंबले मतया जलय् सीलव जुजुयात खना म्हसीकल । (अले) खातां दना वया होस तथा, जुजुयाके न्यन - “महाराज ! थुकथं चाहे, पाः तथा तथाथाय्, खापातिना तःथाय् लाय्कुली, पालेतय्गु उजं मदय्कं छपिं तलवार घाना, अलंकृत सजेधजे जुया थुगु शयनागारय् गुकथं बिज्यानागु ?” जुजुं गुकथं वयागु खः सकतां सविस्तारं कन । खूँ जुजुं थःगु मन फःहिइका धाल - “महाराज ! जि मनु जुया नं छपिनिगु गुण म्हसीके मफुत, थुजापिं कतःपिनि हि ला नइपिं, अति कठोर स्वभावयापिं यक्षतयूसं नापं छपिनिगु गुण स्यू । हे नरेन्द्र ! जिं आर्विल छपिथें जाःम्ह शीलवान्या प्रति द्वेष तये मखु” (धया) तलवार ज्वना शपथ काल । (हानं) जुजुयाके क्षमा फ्वना वयात महाशय्याय् थ्यन । थः चिपागु लासाय् दचन । सुथे जुइवं निभाः लुया वयेवं नाय्खिं च्वय्का घोषणा याकल । अले सकल सैनिकपिं, अमात्यपिं, ब्राह्मण गृहपतिपिं सकसितं छथाय् मुंका इमिगु न्ह्योने आकाशय् पुन्हिया तिमिला लुया वःथें याना क्यना सीलव जुजुयागु गुण प्रकाश यात । (हानं) सभाया दथुइ जुजुयाके क्षमा फ्वना, वयात राज्य लःल्हात । आर्विल छपिनिगु राज्यय् खूँतयूसं छुं गडबड याये मफयेमाः धका स्वयेगु जिम्मा जिगु जुल । जि पाः च्वने । छपिसं राज्य याना बिज्याहुँ” (धया) चुक्लि याःम्हसित दण्ड बिल । थःगु सेना सवारी ज्वना थःगु देशय् तुं लिहाँ वन ।

सीलव जुजुं नं समाये याना श्वेतछत्रया क्वय् सरभ मृगया तुति ख्वःथें जागु ख्वः दुगु लुंया सिंहासनय् च्वना थःगु सम्पत्ति स्वस्वं बिचाः यात - “थुपिं सकतां सम्पत्ति, द्विच्छिम्ह अमात्यपिनिगु जीवन प्रतिलाभ, यदि जिं कुतः (वीर्य) मयानागु जूसा थुपिं छुं ल्यनि मखुगु जुइ । कुतःया बलं जिं थुपिं नष्ट जुइ धुंकूगु (सम्पत्ति) यश दय्का कया । द्विच्छिम्ह अमात्यपित जीवदान बिया । (उकिं) निराश मजूसे कुतः यायेमाः । यानागु कुतः थुकथं फलदायक जुइ ।” थुकथं बिचाः याना उदान स्वरूप क्वय्यागु गाथा व्यक्त यात -

“आसीसेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, यथा इच्छि तथा अहूँति” ॥

“मनूत धयापिसं (कुतः यायेगुली) आश तयेमाः । बुद्धिमानम्ह मनु निराश जुइ मज्यू । जिं थःत हे खंका च्वना । गथे इच्छा याना अथे हे दय्का कया ।”

शास्ता नं थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । सत्य (प्रकाशनया) अन्तय् निराश जूम्ह भिक्षु अर्हत्वय् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या दुष्टम्ह अमात्य (आःयाम्ह) देवदत्त खः । द्विच्छिम्ह अमात्यपिं (आःयापिं) बुद्ध-परिषद् खः । सीवल जुजु जुलसा जि हे खः ।

५२. चूळजनक जातक

“वायमेथेव पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह निराश जूम्ह भिक्षुया बारे आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया खँ कनेमाःगु सकतां महाजनक जातक (जा. नं. ५३९) स वइतिनि ।

जनक जुजु श्वेतछत्रया क्वय् फेतुना थुगु गाथा धाल -

“वायमेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, उदका थलमुद्भतन्ति” ॥

“मनूत धयापिसं कुतः याये हे माः । बुद्धिमानम्ह मनू निराश जुइ मज्यू । जिं थःत हे खंका च्वना । जि जलं स्थलय् वयाम्ह खः ।”

उगु अवसरय् नं निराश जूम्ह भिक्षुं अर्हत्व प्राप्त यात । जनक जुजु सम्यक्सम्बुद्ध हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

५३. पुण्णपाति जातक

“तथेव पुण्णा पातियो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विष दुगु अय्लाःया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू समयय् श्रावस्ती अय्लाःगुलुत मुना थवंथवय् सल्लाह यात - “भीके अय्लाः त्वनेत ध्यवा मदु । ध्यवा गन काःवनेगु ?” छम्ह तःसकं हे धूर्तम्हं धाल - “चिन्ता कायेम्बाः । छगू उपाय दु ।” “गज्यागु उपाय ?” अनाथपिण्डकया पतिंचाय् अंगू न्ह्याना तःगु दु । औपचारीक वस्त्र धारण याना जुजुया सेवा याः वना च्वन । भीसं अय्लाःया ख्वलाय् बेहोस जुइगु वासः ल्वाकछ्याना सूलिं चाय्का च्वनेगु नु । अनाथपिण्डक वइगु इलय् “महाश्रेष्ठी ! थुखे भासँ (धया) वयात सःतेगु । (अले) अय्लाः त्वंका मचाला वनेवं

वं न्ह्याना तःगु अंगू व पुना तःगु वस्त्र त्वका, व मिया अय्लाः त्वनेया नितिं ध्यवा दय्केगु ।” इमिसं 'ज्यू' धया स्वीकार याना अथे याना च्वंबले, श्रेष्ठी वया च्वंगु खना लंपुइ पना धाल - “स्वामी ! पलख थुखे स्वया दिसं, जिमिके तःसकं भिंगु अय्लाः दु । भतिचा भपिया स्वया दी ला ?” स्रोतापन्नम्ह आर्यश्रावकं (अनाथपिण्डिकं) छु अय्लाः त्वनी ? (त्वने) म्वाःसां नं वं 'थुपिं धूर्ततय्गु परीक्षा याना स्वये' (धका) इमिगु सुलिमय् (पसलय्) वन । इमिगु ज्याखं चहपह खना 'इमिसं थुगु अय्लाः थुगु मतलवं दय्कातल' धका सिइकल । आः थुमित थनं बिसिकः छ्वयेमाल धका विचार याना धाल - “अरे, दुष्ट धूर्तत ! छिमिसं अय्लाःया ख्वला (ग्लास) य् वासः ल्वाकछ्याना, वइपित त्वंका मचाय्का इमित लुटे यायेगु विचारं सुलिं चाय्का च्वन । छिमिसं खालि अय्लाःयात च्वछ्याया च्वन । छिपिं सुनां नं त्वनेगु आँत मयाः । यदि ल्वाकः मज्यागु खःसा दकले न्हापा छिमिसं हे त्वने माःगु खः ।” धूर्ततय्त् ब्वःबिया छेय् वन । धूर्ततय्गु थुगु ज्याखं पहचह तथागतयात विन्ति याःवनेमाल धका जेतवनय् वना विन्ति यात । शास्ता नं “हे गृहपति ! आः ला थुपिं धूर्ततय्सं छंत ठगे यायेत्यंगु खः, पूर्वसमयय् पण्डितपितं नं ठगे यायेत स्वःगु दु” आज्ञा जूसे, अनाथपिण्डिकया याचना कथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसीया श्रेष्ठी जुल । उगु इलय् नं धूर्तय्सं अथे हे सल्लाह याना अय्लाखय् विष ल्वाकछ्याना वाराणसीया श्रेष्ठी वइगु इलय् लँ स्वया च्वन । इमिसं अथे हे धाल । वं (त्वने) म्वाःसां नं इमित परीक्षा याना स्वयेगु इच्छां वना स्वःवन । अन वं खंकल “थुमिसं थथे थथे यायेमास्ते वय्का योजना दय्का तःगु खः धका सिइका 'थनं थुमित बिसिकः छ्वयेमाल' धका विचाः याना धाल - “धूर्तत ! त्वना राज दरबारय् वनेगु ठीक मजू । जुजुयात नाप लाना लिहाँ वयेधुंका अय्लाः त्वं वये । छिपिं थन हे च्वना च्वं ।” व अन वना लिहाँ वयेधुंका, वासः ल्वाकःज्यागु अय्लाः ख्वला खना धाल - “अरे धूर्तत ! छिमिगु ज्याखं चहपह यः मताल । छिमिसं अय्लाः ख्वलाचाय् गथे खः अथे हे भय्बिइक अय्लाः तया तल । छिमिसं अय्लाःयागु प्रशंसा जक याना च्वन, छ्पित हे मत्वं । यदि भिंगु अय्लाः खःसा छिमिसं हे त्वने माःगु खः । थुकी विष ल्वाकःज्यागु जुइमाः । थुकथं इमिगु मनया ग्वसायात नच्चुसेच्चंका थुगु गाथा धाल -

“तथेव पुण्णा पात्तियो, अज्जायं वत्ते कथा ।

आकारणेन जानामि, न चायं भदिका सुरा'ति” ॥

“अय्लाःया ख्वलात न्हापा गथे खः अथे हे भय् बिया च्वंगु दु । उकिं थुगु अय्लाःयागु प्रशंसा मेगु हे मतलवं याःगु जुइमाः । चहपहत स्वया अय्लाः मभिं धका जिं सिइका कया ।”

थुकथं धूर्ततय्त् हाकनं अथे याये मफय्केत इमित दाया त्वःता छ्वत । व जीवन दतले दानादि पुण्य याना यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् यापिं धूर्तत (आःयापिं) धूर्तत हे खः । परन्तु उगु समयय्याम्ह वाराणसीया सेठ जुलसा जि हे खः ।

५४. किंफल जातक

“नायं रुक्खो दुरारुहा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह फलफुल बारे स्पूम्ह उपासकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह श्रावस्तीवासी गृहस्थं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात निमन्त्रणा याना आरामय् फेतुका यागु भोजन नका (थःम्ह) गथुयात भिक्षुपित् क्यबय् चाःहिइका, आर्यपित् अँ आदि थीथी प्रकारयागु फल (या रस) नकि धका ज्या ब्वल । वं ‘ज्यू’ (धया) स्वीकार याना भिक्षुसङ्घ व्वना क्यबय् चाःहिइके यंकल । वं सिमायात स्वया थुकिया फल कचागु, थुकिया फल पाके मज्जिगु, थुकिया फल बांलाक पाके जूगु धका स्पूगु जुया च्वन । सुयात गजागु धाल अजागु हे फल खाना बिइ हल । भिक्षुपिसं शास्तायाथाय् वना विन्ति यात - “भन्ते ! थुम्ह गथु फल (म्हसीकेत) दक्षम्ह (सःम्ह) खः । तापाक आक्सय् दना दना हे सिमायात स्वये मात्रं ‘थुकिया फल कचिगु खः, थुकिया फल पाके मज्जिगु खः, थुकिया फल बांलाक पाके जूगु खः धका स्पू । सुयात गजागु धाल अजागु हे फल खाना बिइ हल ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! थुम्ह गथुं जक फल म्हसीके सःम्ह मखु, अजापिं पण्डितपिं न्हापा न्हापा नं दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू श्रेष्ठी कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं न्यासः गाडात ज्वना व्यापार यायां छगू जङ्गल महामार्गय् थ्यंका जङ्गलय् दुहाँ वने न्ह्यवः सकल मनूत मुंका धाल - “थुगु जङ्गलय् विषमा (वृक्ष) दु, विष-स्वाँ (पुष्प) दु, विष-सी (फल) दु व विष कस्ति (मधु) दु । यदि सुं छम्हसिनं नं न्हापा गुबलें मनयागु हः, स्वाँ वा फल खन धाःसा जिके मन्यंसे सुनां नं छुं नं नये मते ।” इमिसं ‘ज्यू’ धया स्वीकार याना जङ्गलय् दुहाँ वन । जङ्गलय् दुने वनेवं छगू गांया धवाखा-सी छगू किम्फल धयागु सिमा दुगु जुया च्वन । उगु सिमाया दं, कचा, हः, स्वाँ फल सकतां अँमार्थे च्वंगु जुया च्वन । रंग आकार जक उत्थे च्वंगु मखु गन्ध व रस नं उत्थे च्वं । (थुगु सिमाया) पाके मज्जुगु व पाके जूगु फल अँमाय् सइगु अँथे च्वंगु जुया च्वन । नयेबले धाःसा हलाहल विषथे व हे इलय् ज्यान काइगु जुया च्वन । न्ह्यः न्ह्यः वंपिं गुलिं लोभीपिं मनूतयसं ‘थुगु अँमा भाःपिया फल नल । गुलिसिनं जिमि (यात्रीदल्लया) नायोयाके न्यना जक नये’ धका ल्हातय् तथा च्वना च्वन । इमिसं सार्थवाह वयेवं वयाके न्यन - “आर्य ! थ्व अँ नये ला ?” बोधिसत्त्वं थ्व अँमा मखु धका सिइका “थ्व अँमा मखु, थ्व किंफल वृक्ष खः, नये मते” धया नके मब्बू । गुपिसं नये धुंकल, इमित ल्हवकल । थ्वयां न्ह्यो न्हापा न्हापा अन मनूतयेसं उगु सिमाक्वय् च्वना ‘थ्व अँ खः’ (भाःपिया) उगु विषफल नःपिं सिइगु जुया च्वन । कन्हेखुन्हु गांयापिं मनूत पिहाँ वया सिइपिं मनूतयगु तुति ज्वना साला यंका गनं छथाय् वाये यंकी । गाडा सहित गुलि नं मालसामान भेटे जुल उपिं फुक्क थःपिसं यंकीगु जुया च्वन ।

उखुन्हु नं इमिसं निभा लुया वयेवं पिहाँ वया 'द्वहँत जिगु जुइ, गाडात जिगु जुइ, सामानत जिगु जुइ' (धाधां) हथासं सिमाक्वय् ब्वाँय् ब्वाँय् वया स्ववंबले मनूत निरोगी जूगु खना - "इमिसं थ्व सिमा अँमा मखु धका गथे याना सिइकागु ?" धका न्यन । इमिसं धाल - "जिमिसं मस्यु । तर जिमि मूलम्ह सार्थवाहकं स्यु । मनूतय्सं बोधिसत्त्वयाके न्यन - "हे पण्डित ! छं थ्व अँमा मखु धका गुकथं सिल ?" वं निता खँ थ्व सिइकागु धका कनेत थुगु गाथा धाल -

**“नायं रुक्खो दुरारुहो, नपि गामतो आरका ।
आकारणेन जानामि, नायं सादुफलो दुमो'ति” ॥**

“थ्व सिमा गये थाकु मजू, हानं गामं नं तापा: मजू । थुपिं निता कारणं जिं थ्व साःगु फल दुगु सिमा मखु धका सिइका कयागु खः ।”

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! थुकथं न्हापा नं पण्डितपिसं फल (म्हसीके) सःगु खः” (आज्ञा जूसे) थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या परिषद् (आःयागु) बुद्ध-परिषद् खः । सार्थवाह जुलसा जि हे खः ।

- * -

५५. पञ्चावुध जातक

“यो अलीनेन चित्तेन...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह निराशम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षुयात सःतके छूवया शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें निराशम्ह जुया च्वनागु खःला ?” वं “भगवान् शास्ता ! धात्थें खः” धका बित्ति यायेवं “भिक्षु ! न्हापाया इलय् बुद्धिमान्नीपिं मनूतय्सं साहस याये माःथाय् साहस याना राज-सम्पत्ति लाभी जुल” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्त्यागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया महारानीया कोखय् जन्म जुल । वयागु नां छुइगु दिखुन्हु सच्छि व च्याम्ह ब्राह्मणपिनिगु सकतां कामना पूरा याना इमिपाखें वयागु लक्षण (चिन्ह) न्यन । चिन्ह स्वयेसःपिं ब्राह्मणपिसं वयागु चिन्ह सम्पत्ति स्वया धाल -

“महाराज ! कुमार पुण्यवान्मह खः । छपिं मदयेधुंका राज्य प्राप्त याइ । न्यागू शस्त्र चले यायेगुलि प्रसिद्धम्ह जुया जम्बुद्वीप छगुलिस अग्रपुरुष जुइ ।” ब्राह्मणपिनिगु खँ न्यना कुमारयागु नां तःबले पञ्चावुधकुमार धका तल । अनलि ज्ञानं सिसेलि व भिंखुदँ दसेलि जुजुं वयात सःता धाल - “तात ! शिल्प सय्का का ।”

“देव ! सुयाथाय् सय्के ?”

“तात ! हूँ, गान्धार देशया तक्षशिला नगरय् लोकप्रसिद्धपिं आचार्यपिंथाय् वना सय्कः हूँ । थ्व आचार्यया भाग (फीस) बिइगु” धया द्विच्छि दाँ बिया छवत ।

वं अन वना शिल्प सय्का काल । आचार्य ब्यूगु न्याथी शस्त्र ज्वना, आचार्ययात प्रणाम याना तक्षशिला नगरं पिहाँ वया न्याथी ल्वाभः (हथियार) ज्वना वाराणसीया लँ लिन वल । लँय् छथाय् श्लेषलोम यक्षपाखें कब्जाय् कया तःगु छगू जंगलया सिथय् थ्यन । अनलि वयात जंगलया ध्वाखाय् मनूतय्सं खना वयात गन - “भो माणवक ! थुगु जंगलय् दुने वने मते । थुगु जंगलय् श्लेषलोम धयाम्ह यक्ष दु । वं खँ खपिं मनूतय्त स्याइ ।”

बोधिसत्त्वं थःत थःमह स्वःबले भय मदुमह केशरसिंहयें खंका, गंक गंक नं जंगलय् दुहाँ हे वन । व जंगलय् दुने वनेवं उमह यक्षं थःत ताइवःसिमायें तःधिक जुया, छें अपायखागु छर्चो, थल अपायवगु गुलि गुलिच्चागु मिखा, दन्त अपायहाकगु निपु वा दय्कां, श्वेतमुख, हाकुगु रंगयागु प्वाः अले वंचुगु ल्हाः तुति दुमह जुया थः थःमहं बोधिसत्त्वयात क्यना धाल - “गन वने त्यना ? आसे ! छ जिगु आहार खः ।” बोधिसत्त्वं “यक्ष ! जिं थःगु बल म्हसीका थन वयाम्ह खः । छं होश तया जिथाय् लिक्क वा । जिं छंत विषय् थुना तयागु तीरं कय्का थन हे गोतुइका बिये” (धया) हलाहल विषभ्याःगु तीरं कय्का छवत । व (वना) यक्षयागु चिम्सैय् प्यपुंवन । अनं लिपा निपुगु, स्वपुगु अथे हे तुं, न्यय्पुगु तीर त्वःता छवत । दक्वं वयागु चिम्सैय् प्यपुंवन । यक्षं म्ह संकेवं दक्वं तीर हाया वन उकियात काच्या कुच्चु जुइक तुतिं न्हुया बोधिसत्त्वया लिक्क वल ।

Dhamma Digital

बोधिसत्त्वं, हानं नं वयात ख्याना तलवार लिक्का पाल । स्वीस्वलङ्गु हाकःगु तलवार चिम्सैय् प्यपुन । अनलि वयात भालां सुल । व नं चिम्सैय् प्यपुन । व नं वयागु म्हाया चिम्सैय् प्यपुंगु सिइका कथिं दाल । व नं चिम्सैय् प्यपुन । व नं प्यपुंगु खना, “हे यक्ष ! छु छं जित पञ्चावुधकुमार धका गुबलें न्हापा न्यना तयागु मदुला ? जि छं कब्जाय् कया तःगु जंगलय् दुहाँ वयाबले धनुषादियागु भरोसा कया दुने वयाम्ह मखु, जि थःगु हे भरोसा कया वयाम्ह खः । उकिं थौं जिं छंत स्याना नचुसे च्चंका बिये ।” थुलि निश्चय याना तःसकं सः पिकया जःगु ल्हातं यक्षयात दाल । ल्हाः नं चिम्सैय् प्यपुन । खःगु ल्हातं दाल । व नं प्यपुन । जःगु तुतिं प्यंकल । व नं प्यपुन । खःगु तुतिं प्यंकल । व नं प्यपुन । छचनं नका वयात स्याये धका बिचाः याना छर्चो नं प्रहार यात । वयागु छर्चो नं चिम्सैय् प्यपुन ।

व न्यागू थासय् प्यपुमह, न्यागू बन्धनय् लाम्ह न्याथी न्याथी (५×५=२५) प्रकारं निर्भयम्ह जुया च्वन । यक्षं बिचाः यात- “थुमह पुरुष पुरुषसिंह खः, पुरुष आजानीय खः, साधारणम्ह मनु पक्का नं मखु । जिथें जाःमह यक्षं ज्वना तया नं भ्याः भतिचा हे ग्या चिकु धयागु मदु । जिं थुगु लँय् हत्या याना च्वनाबले, थ्वयां न्ह्यो, छमह नं थुजाम्ह मनु खनागु मदु । थ्व छाया मग्यागु ?” अनलि वं वयात नयेगु रुचि मदुगुलिं वयाके न्यन- “माणवक ! छ सिइत छाया मग्यानागु ?” “यक्ष ! जि छाया ग्याये माःगु ?” छको जन्म जुइवं छको सिइ माःगु पक्का खः । अले हानं जिगु प्वाथय् (छगू) वज्रायुध दु । यदि छं जित नल धाःसा छं उगु आयुधया कारणं पचे याये फइ मखु । उगु आयुधं छंगु आलपत्ति त्वाः त्वाःथला नचुका छंत स्याइ । थुकथं सिइ माःसां निमहं सिये । उकिं हे जि मग्यानागु खः । बोधिसत्त्वं थःगु दुनेया ज्ञान आयुधया बारे कन ।

वयागु खँ न्यना यक्षं मती तल - “थुम्ह माणवकं सत्य खँ ल्हाना च्वन । जिगु प्वाथय् थ्वयागु शरीर कयगुया दाना अपायरवःगु लाग्वारा छ्कु नं पचे याये फइ मखु । जिं थ्वयात त्वःता बिये ।” (थुलि बिचाः याना) सिइगु खना ग्याना वं बोधिसत्त्वयात त्वःता बिया धाल - “माणवक ! छ् पुरुषसिंह खः । जिं छंगु ला नये मखु । थौं छ् राहुया म्हुतुं मुक्त जूम्ह तिमिलार्थे जिगु ल्हातं बचे जुया जाति सुहृदयमण्डल (शःथिति, पासाभाइपिनि पुचल) यात लय्ताय्क हूँ ।”

बोधिसत्त्वं धाल - “यक्ष ! जि ला व हे वने नि । छ् पूर्वजन्मय् नं कुकर्म याना, क्रूरम्ह, हि भ्याःगु ल्हाः दुम्ह, मेपिनिगु ला हि नइम्ह जुया वल । यदि थुगु जन्मय् नं छं कुकर्म हे याना च्वन धाःसा अन्धकारं अन्धकारय् वनिम्ह जुइ । आः जिनाप लायेधुंका छं कुकर्म याये मते । जीव हिंसायागु कर्म नरकय् पशुयोनी, प्रेतयोनी वा असुरयोनी उत्पन्न जुइ माःगुया कारण जुइ । मनुष्ययोनी उत्पन्न जु हे जूसां कम आयु दुम्ह जुइ ।” थुकथं न्याथी प्रकारयागु कुकर्मयागु दुष्परिणाम व न्याथी प्रकारयागु सुकर्मयागु भिंगु परिणाम कना, आपालं खँ कना यक्षयात ख्याना धर्मोपदेश याना दमन याना विषयं अलग याना पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना वयात व हे जंगलय् बलि प्रतिग्राहक देवता दय्कल । (अले वयात) प्रमाद मजूसे च्वनेगु उपदेश बिया जंगलं पिहाँ वया जंगलया ध्वाखासी च्वपिं मनूतय्त थुगु (वृतान्त) कन । अले न्याथी ल्वाभः ज्वना वाराणसी वन । अन माबौयात दर्शन यात । लिपा राज्यय् प्रतिष्ठित जुया धर्मानुसार राज्य यायां दानादि पुण्य यायां यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्ता नं थुगु धर्मदेशना कना अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“यो अलीनेन चित्तेन, अलीनमनसो नरो ।
भावेति कुसलं धम्मं, योगक्खेमस्स पत्तिया ।
पापुणे अनुपुब्बेन, सब्बसंयोजनक्खयन्ति” ॥

“सुं गुम्ह लिमच्चूगु चित्त दुम्ह जुया उत्साही पुरुषं योगक्षेम (निर्वाण) प्राप्तिया नितिं उत्साह दुगु चित्तं तया (स्वीन्हेगू बोधिपक्षीय धर्म) भिंगु कर्म याइ, वं छसिंकथं सकतां संयोजन क्षय जुया च्वंगु अर्हत्व-फलय् थ्यंकः वनी ।”

थुकथं शास्तां अर्हत्वयात धर्मदेशनाय् मू विषयवस्तु प्यंगू आर्यसत्ययात न्ह्यथना प्रकाशित याना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षुं अर्हत्व प्राप्त यात । शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु समयय् यक्ष (आःयाम्ह) अंगुलिमाल खः । पञ्चावुधकुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

५६. कञ्चनक्खन्ध जातक

“यो पहडेन चित्तेन...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती च्वंम्ह छम्ह कुलपुत्रं शास्तायागु धर्मदेशना न्यना रत्तथें जाःगु शासनय् मन बिया प्रव्रजित जुल । अनलि वया आचार्य उपाध्यापिसं “आयुष्मान् ! छथी प्रकारयागु शील दु, निथी प्रकारयागु शील दु, स्वथी प्रकारयागु शील दु, प्यथी प्रकारयागु शील दु, न्याथी प्रकारयागु शील दु, खुथी प्रकारयागु शील दु, न्हेथी प्रकारयागु शील दु, च्याथी प्रकारयागु शील दु, गुथी प्रकारयागु शील दु, व भिथी प्रकारयागु शील दु, तःथीमच्छी प्रकारयागु शील दु । थुगु चिधंगु (चूल) शील खः, थ्व मध्यस्थ (मध्यम) प्रमाणगु शील खः, थ्व तःधंगु (महा) प्रमाणगु शील खः ।^{६३} थ्व प्रातिमोक्षसंवर शील खः, थ्व इन्द्रियसंवर शील खः, थ्व आजीव पारिशुद्धि शील खः । अले थ्व प्रत्यय प्रतिसेवन शील खः” धया शीलयागु खँ कन । अनलिं वं विचाः यात - “थुपिं शील धयागु यक्व हे दु खनि । थुलिमच्छि शील पालन याये मफुसा प्रव्रज्याया छु मतलव ? जि गृहस्थी जुया दानादि पुण्यकर्म याना च्वने, कायकलापिनिगु नं पोषण याना च्वने ।” थये विचाः याना “भन्ते ! जिं शील पालन याये फइ मखु । शील पालन याये मफुम्हसित प्रव्रज्याया छु मतलव ? जि चीवर त्वःता वने । छपिनिगु पात्रचीवर कया बिज्याहुँ” धका धाःवन ।

अले वयात धाल - “आयुष्मान् ! अथे जूसा दशबलयात वन्दना याना जक हूँ ।”

थुलि धया इमिसं वयात व्वना शास्तायागु धर्मसंभाय् यंकल । शास्तां वयात खनेसाथं “भिक्षुपिं ! मं मदय्क मं मदय्क थुम्ह भिक्षुयात छाया व्वना हयागु ?” धका न्यना बिज्यात ।

“भन्ते ! शील पालन याये फइ मखु धका थुम्ह भिक्षुं पात्रचीवर लःल्हाःवल । उकिं हे थ्वयात व्वना हयागु खः ।”

“भिक्षुपिं ! छिमिसं थुम्ह भिक्षुयात छाया यक्व शीलयागु खँ कनागु ? गुलि शील थ्वं पालन याये फुगु खः उलिजक वयात कं । आवंलि छिमिसं थ्वयात थुकथं छुं कने मते । याये माःगु ज्या जिं हे सिइका याये ।” थुलि आज्ञा जूसे शास्तां वयात सम्बोधन याना - “वा, भिक्षु ! छंत यक्व शीलं छु याइ ? छं स्वंगु जक शील पालन याये फुला ।

“फु, भन्ते !”

“अथे जूसा आवंलि छं कायद्वार, वचीद्वार व मनोद्वार - थुपिं स्वथी द्वारयागु रक्षा या । कायद्वारा पाप याये मते; अथे हे वचनद्वारा व मनद्वारा नं पापकर्म याये मते । हूँ, चीवर त्वःते मते । थुपिं स्वथी शील जक रक्षा या ।”

६३. चूलशील, मध्यमशील व महाशीलया नितिं सामञ्जसफल-सुत्त, दीघनिकाय स्वये बहः जू ।

थुलिं हे उम्ह भिक्षु लयताया “ज्यू, भन्ते ! थुपिं स्वथी शील जूसा ला रक्षा याये” धया शास्तायात वन्दना याना आचार्य, उपाध्यायपिंलिसें तुं लिहाँ वन । वं शील पालन याना च्वंबले आचार्य उपाध्यायपिंसं कंगु शीलत नं थुलि हे जक ला खनि धका सिइका काल । इपिं जुलसा थःपिं बुद्ध मज्जूगु कारणं जित थुइका विइ मफुत । सम्यक्सम्बुद्ध जुलसा थः बुद्ध जुया विज्यागुलिं अले अनुत्तरम्ह जुजु जुया विज्यागुलिं थुलिमच्छि शीलयात स्वंगू द्वारय् तथा जित ग्रहण याका विज्यात । शास्ता जित लिधंसा जुया विज्यात” धाधां विपश्यना बढे याना यंकुं यंकुं छुं दिनया दुने अरहत्वय् प्रतिष्ठित जुल ।

थुगु प्रवृत्ति सिइका धर्मसभाय् मुना च्वंपिं भिक्षुपिंसं - “आयुष्मान्पिं ! शील पाना याये मफु धकां चीवर त्वःता गृहस्थी जूवनेत्यंम्ह भिक्षुयात भगवानं दक्व शीलतय्त स्वंगू भागय् थला उकियात ग्रहण याके बिया वयात अरहत्व प्राप्त याका विज्यात । अहो बुद्ध ! अहो आश्चर्यम्ह मनुष्य !” धाधां बुद्धगुण वर्णन याना च्वन ।

शास्ता विज्याना “भिक्षुपिं ! आः थन छिपिं छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना विज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका बित्ति यात । शास्तां “भिक्षुपिं ! यक्व झ्यातुगु वस्तुयात नं खण्ड खण्ड याना विभाजन याना क्यनेवं भार याउंगुथें च्वनी । न्हापा नं तःकुगु लुंपाय् दयेवं पण्डितपिंसं कुबिया यंके मफयेवं टुक्का टुक्का याना कुबिया यंकुगु दु” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू गांयाम्ह किसान जुया जन्म जुल । उगु थासय् छगू गां दु । उगु गामय् न्हापा वैभव सम्पन्नम्ह सेठ दुगु खः । वं जैतक तःजागु प्यकु हाकगु लुंया पांय् छपांय् बैय् स्वथना सिना वन । बोधिसत्त्वं वुं पाला च्वंबले वयागु कू उकी हानां न्यात । अनंलि ‘थ्व सः धातुया कारणं खः’ धका सिइका चा पाला स्वबले वं अन उगु लुं खना हानं चां त्वपुया न्हिच्छि सा वाना निभा (सूर्य) बिना वनेवं हलो आदियात थासय् तथा “लुंपांय् कया यंके धका’ स्वबले ल्हवने मफुत । ल्हवना यंके मफुसेलि “थुलि जीविका यायेत, थुलि गाडे याना तयेगु, थुलि ज्याखँय् लगे यायेगु अले थुलि दानादि पुण्यकर्म यायेत धका प्यथी भाग थल । थुकथं प्यंगू भाग थलेवं उगु लुंपांय् याउथें च्वन । व लुंपांय् कुबिया छेय् यंका प्यंगू भाग थला दानादि पुण्यकर्म याना कर्मानुसार परलोक वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्हयथना अभिसम्बुद्ध जुया विज्यायेधुंका थुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यागु खः-

“यो पहट्टेन चित्तेन, पहट्टमनसो नरो ।

भावेति कुसलं धम्मं, योगक्खेमस्स पत्तिया ।

पापुणे अनुपुब्बेन, सब्बसंयोजनक्खय’न्ति” ॥

“प्रसन्न चित्तं व प्रसन्नं मनं गुम्ह मनुखं बन्धनं मुक्तं जुइया नितिं योगक्षेम (निर्वाण) प्राप्तिया नितिं कुशल धर्म भाविता याइ, वं छसिंकर्थं दक्व संयोजन क्षय जुया च्वंगु अर्हत्व-फलय् थ्यंकः वनी ।”

थुकथं शास्तां अरहत्वयात मूल विषयवस्तु याना धर्मदेशना कना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् लुंपांय् लुइकूम्ह मनु जुलसा जि हे खः ।

५७. वानरिन्द जातक

“यस्सेते चतुरो धम्मा...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् बिज्याना च्वंगु इलय् देवदत्तयापाखे स्यायेत याःगु कुतः बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु हे इलय् “देवदत्तं स्यायेत याःगु कुतःया” बारे खँ न्यना शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्तं जित हत्या यायेत कुतः याःगु मखु, न्हापा नं याःगु खः परन्तु सँग्वच्छि नं ख्याये मफु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व माकः जुया जन्म जुल । तःधिक जूबले सलया मचा अपायधिक जुल । व बःलाम्ह खः । चाचाः ह्यूह्यू खुसिया सिथय् च्वना च्वन । उगु खुसिया दथुइ छगू द्वीप (टापू) दु । अन अँ ग्वे आदि थीथी प्रकारयागु फल सङ्गु सिमात बुया वया च्वंगु दु । बोधिसत्त्व, किसिथे बःलाम्ह जुया, खुसिया सिथं उगु द्वीप स्वया तिग न्ह्या वनिबले खुसिया दथुइ च्वंगु ल्वहँतय् छको जुना, अनं नं तिग न्ह्या उगु द्वीपय् थ्यंकः वनिगु जुया च्वन । अन, थीथी प्रकारयागु फल नया सन्ध्या इलय् अथे हे याना, थःगु निवासस्थानय् वया च्वं वइ । हानं कन्हेखुन्हु नं अथे हे याना वनी । अथे हे याना व अन च्वना च्वन ।

उगु इलय् थःमह मिसासहित गोंजु उगु खुसिइ च्वना च्वन । वया मिसां बोधिसत्त्व वयेगु वनेगु याना च्वंगु खन । बोधिसत्त्वयागु नुगःचुया ला नयेगु इच्छा (दोलह) जुया वया मिजँयात धाल - “आर्य ! थुम्ह माकःतय् जुजु (वानरेन्द्र) यागु नुगःचु छपु नयेगु इच्छा जुल”

गोंजु धाल - “ज्यू भद्रे ! नके” धया ‘थौं सन्ध्या इलय् उगु द्वीपं लिहाँ वइम्हसित ज्वने’ (धका) ल्वहँ दचोने वना च्वना च्वन ।

बोधिसत्त्वं न्हिच्छिं नयेनियेगु याना सन्ध्या इलय् द्वीपय् च्वना ल्वहँ स्वया बिचाः यात - “छु कारणं जुइ, थौं ल्वहँ भचा तःजा खने दुगु ?” वं न्ह्यवः हे लः व ल्वहँया जा सिइका अन्दाज याना तयेधुंकूगु जुया च्वन । उकिं वं बिचाः यात - “थौं थुगु खुसिया लः घटे जूगु नं मदु, बढे जूगु नं मदु । अथेसां अनया ल्वहँ तःगो खने दयाच्वन । गनं (थौं) अन जित ज्वनेत गोंजु (स्वँजु) च्वना च्वंगु जकं मखुला ?” “का ! थुकिया जाँच याना स्व हे स्वयका” धका मती तया अन हे दना ल्वहँलिसे खँल्हाबल्हा यायेथे याना धाल- “अय् ल्वहँ !” धका सःतूबले छुं लिसः मवसेलि स्वकोतक ‘अय् ल्वहँ !, अय् ल्वहँ !’ धका सःतल । ल्वहँतं छु लिसः विइ ? अथे नं हानं हानं उम्ह माकः नं हाला च्वन “अय् ल्वहँ ! थौं जित छाय् लिसः मबियागु ?”

गोंजु (स्वँजु) बिचाः यात - “म्हिग म्हीग जूसा थ्व ल्वहँतं अवश्य थुम्ह वानरेन्द्रयात न्ह्यसःया लिसः ब्यू जुइमाः । थौं जिं थ्वयात लिसः बिये” धका न्यन - “अय् माकः ! छु खः ?”

“छ सु खः ?”

“जि गोंजु (स्वंजु) खः ।”

“थन छ छु यायेत च्वना च्वनागु ?”

छंगु नुगःचु नयेत ।”

बोधिसत्त्वं ‘मेथासं वनेगु लं मदु थौं जिं गोंजु (स्वंजु) यात भंगः लाना वने माल धका मती तथा धाल - “सौम्य मगरभच्छ ! जिं थःत छंत समर्पित याये । छं म्हुतु वां खा । छंथाय् वयेवं जित ज्वना न ।” गोंजुं म्हुतु चाय्कीबले वयागु मिखा तिसीगु जुया च्वन । वं थुजागु खँया च्यूता मतसे म्हुतु चाय्कल । वयागु मिखा तिसित । वं म्हुतु चाय्का मिखा तिसिना च्वन । बोधिसत्त्व अजागु खँ सिइका, द्वीपं तिंगु न्ह्या गोंजुया छचनय् तिगं न्ह्या जुना, अनं मलःथें चम्के जुया मेगु पारी थ्यंकः वन । गोंजुं उगु आश्चर्य खना ‘थुम्ह वानरेन्द्रं अतीव आश्चर्यगु ज्या यात’ धका मती लुइका धाल - “अहो, वानरेन्द्र ! थुगु लोकय् गुम्ह मनूयाके प्यथी खँ दइ वं थः शत्रुयात त्याकी । उपिं प्यथी खँ छंके दु” धया थुगु गाथा धाल -

“यस्सेते चतुरो धम्मा, वानरिन्द यथा तव ।
सच्चं धम्मो धिति चागो, दिट्ठं सो अतिवत्तती’ति” ॥

“हे माकःया जुजु, छंकेथें सत्य, धर्म (प्रज्ञा), धृति (उद्योगी जुइगु), त्याग (पराक्रमी जुइगु) - थुपिं प्यता गुण दुम्हसिनं शत्रुयात त्याके फु ।”

थुकथं गोंजुं बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा याना थःगु निवासस्थानय् लिहाँ वन । शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्तं जिगु हत्या यायेत कुतः याःगु मखु, न्हापा नं यायेत स्वःगु खः” आज्ञा जूसे धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या गोंजु (आःयाम्ह) देवदत्त खः । वया मिसा (आःयाम्ह) विञ्चमाणविका खः । अले वानरेन्द्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

५८. तयोधम्म जातक

“यस्स एते तयो धम्मा...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् बिज्याना च्वंगु इलय् वसपोलयात स्यायेत कुतः याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् देवदत्त माकःया योनी जन्म जुल । अले व हिमवन्त प्रदेशय् माकःतय् बथानया नायो जुया च्वंबले थःपाखें उत्पन्न जूपिं मिर्जमस्तयत् वां न्याना खसी याना बिया च्वन, छायाधाःसा थुपिं बथानया नायो मजुइमाः धका । उगु इलय्

बोधिसत्त्वं वयापाखेँ छम्ह माकःनिया कोखय् गर्भधारण यात । व माकःनीनं 'गर्भ दत्' धका सिइका गर्भयागु रक्षा यायेत छगू मेगु पर्वतय् वना च्वं वन । गर्भ परिपक्व जुइवं वं बोधिसत्त्वयात जन्म बिल । व तःधिक जुइवं ज्ञां दयेवं बःलाम्ह जुल ।

वं छन्हु मांमहसिके न्यन - "मां ! जिमि बा गो ?"

"तात ! छं बौ फलानागु पर्वतय् माकःतय्गु बथानया नेतृत्व याना च्वना च्वन ।

"मां ! जित वयाथाय् यंका ब्यु ।"

"तात ! छ बौयाथाय् वने मज्यू । छ्याय्धाःसा छिमि बौनं वयागु बथानया नायो जू मवयेमा धका थःपाखेँ उत्पन्न जूपिं मिजमस्तयत् (माकःतयत्) थःगु वां न्याना खसी याना बिइ ।"

"मां ! जित वयाथाय् यंकि, जिं यायेगु स्यू ।"

वं काययात व्वना वयाथाय् वन । उम्ह माकः नं थःमह काययात खना बिचाः यात - "तःधिक जुइवं थं जित नेतृत्व याके बिइ मखु, आः हे थ्वयात खतम याना छ्वयेमाः । थ्वयात पाचिना माया यायेथेँ याना ककु ज्वना स्याना बिये ।" थुलि मती तथा "तात ! वा, आइलयतक गन च्वना च्वनागु ?" धका बोधिसत्त्वयात पाछिइगुथेँ याना ककु तित । बोधिसत्त्वयाके किसिया ति बल दु । वं नं वयात ज्वन । अले वयागु वय्येँ त्वधुलीथेँ च्वन । अले वं मती तल - "थ्व तःधिक जुइवं जित ला पक्का नं स्याइ । छु यासा थ्वयात न्हयवः हे स्याये फइ ? अनलि वया मनय् लुल - "थन लिक्कसं राक्षसं कब्जाय् कया तःगु पुखू छगू दु । अन थ्वयात राक्षसं नके बिये माली । अनलि वं वयात धाल - "तात ! जिं बुरा जुल । थुपिं माकः बथान छंत लःल्लहाना बिये । थौं हे छंत जुजु याना बिये । फलानागु थासय् छगू पुखू दु, उकी निप्वः कुमुदिनि स्वाँ दु । हूँ, अनं स्वाँ कया हति । वं "तात ! ज्यू, कया हये" धया वन । छकोलं (पुखुली) कुहाँ मवंसे प्यखेरं पलाख्वाँया चिं स्वस्वं कुहाँ वना च्वंगु पलाख्वाँय् जक खन, लिहाँ वःगु पलाख्वाँय् मखन ।

"थुगु पुखू राक्षसं कब्जाय् कया तःगु जुइमाः । जिमि बौनं जित स्याये मफया राक्षसयापाखेँ स्याके धका छ्वया हःगु जुइ । जिं थुगु पुखुली कुहाँ मवंसे हे स्वाँ थ्वया यंके ।" व गंगु (सुक्खागु) थासय् वना अनं व्वाँय् वया तिगन्हुया पुखू हांचा गाया वंबले लखय् दचोने ह्वया च्वंगु निप्वः स्वाँ थ्वया मेगु सिथय् ध्यंकः वन । उखेपाखेँ नं अथे हे याना निप्व स्वाँ थ्वल । थुकथं निगूपाखेँ नं हांचा गाया स्वाँ थ्वल परन्तु राक्षसया सीमानाया दुने मलात । अनलि 'आः थुलिं अप्वः म्वाल, गात' धका मती तथा वं स्वाँत छगू थासय् मुंकः जुल । वयात खना उम्ह राक्षसं मती तल - "जिं थुलिमच्छि ई स्वयेधुन, थ्वयां न्हयो थुजाम्ह बुद्धिमान्मह, आश्चर्यजनकमह प्राणी मखना । थ्व जिगु सीमानाया दुने मवंसे गुलि माल उलि स्वाँ थ्वया काल ।" वं पुखुया लः निखेँ फाया थहाँ वया बोधिसत्त्वयात "हे वानरेन्द्र ! थुगु लोकय् गुम्ह मनूयाके थुपिं स्वता गुण दइ, वं थःमह शत्रुयात त्याका काइ । थुपिं गुण छंके दु" धया बोधिसत्त्वयागु च्वछासे थुगु गाथा धाल -

"यस्स एते तयो धम्मा, वानरिन्द यथा तव ।

दक्खियं सूरियं पज्जा, दिट्ठं सो अतिवत्तती"ति ॥

"हे माकःया जुजु ! गथे छंके दु, अथे हे गुम्ह मनूयाके थुपिं स्वता - वीर्य (दक्षता), शौर्य (शूरवीर जुइगु) व प्रज्ञा (उपाय कुशलता) दइ - वं शत्रुयात त्याके फु ।"

थुकथं उम्ह उदक राक्षसं थुगु गाथाद्वारा बोधिसत्त्वयागु स्तुति याना वयाके न्यन - "थुगु स्वाँ छु यायेत यंके त्यनागु ?"

“जिमि बौनं जित जुजु याये त्यन । उकिया नितिं यंके त्याना ।” “छथें जाःम्ह उत्तमम्ह मनुखं स्वां ज्वना वनेगु शोभा दइ मखु । जिं ज्वना बिये” धया पुखुलीं थहाँ वया वया ल्यूलू वन ।

वया बौम्हं तापाकनिसें वयात खना बिचाः यात - जिं ध्वयात राक्षसया खाना बने याकेत छ्वयागु खः । परन्तु ध्वं स्वां ध्वया ज्वंका हया च्वन । जि फुत ।” थुलि मती तःबले हे वयागु नुगःचु न्हेकु दला अन हे सिना वन । माकःत मुना बोधिसत्त्वयात जुजु ल्यल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या माकः बथांया जुजु देवदत्त खःसा यूथपतिपुत्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

५९. भेरिवादक जातक

“धमे धमे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह खँ मन्यनीम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

शास्तां उम्ह भिक्षुयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें धयागु खँ मन्यनीम्ह जुयागु ला ?” वं “भगवान् शास्ता ! धात्थें खः ।” विन्ति यायेवं वयात “भिक्षु ! आः जक खँ मन्यनीम्ह जूगु मखु, न्हापा नं खँ मन्यनीम्ह हे खः” धया पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व (छगू भेरी (बाजं) थाइगु कुलय् जन्म जुल । व छगू गामय् च्वना च्वन । वं ‘वाराणसीस नक्षत्र (नखः, उत्सव) यागु घोषणा जुल’ धका न्यना समज्जमण्डल (नृत्यमण्डली) स भेरी थाना धन कमे याये’ धका काय्यात व्वना अन वन । अन बाजं थाना यक्व धन मुंकल । धन ज्वना थःगु गामय् लिहाँ वया च्वंबले खँ जंगलय् थ्यन । वं थः काय्यात लगातारं बाजं थाये मते धका धया - “तात ! लगातारं बाजं थाये मते, ऐश्वर्यशालीपिं लैय् वइबले थासय् थासय् जक भेरी थाइथें याना था ।” वं बौयागु खँ मन्यसे ‘भेरी बाजं सलं हे खँतय्त ख्याना छ्वये’ धका लगातारं बाजं थाना वना च्वन । खँतय्सं न्हापां ला भेरीया सः ताया ऐश्वर्यशालीपिनिगु बाजं जुइका धका बिस्यूं वन । परन्तु लगातारं भेरीया सः ताया ‘ध्व ऐश्वर्यशालीपिनिगु

भेरी खइ मखु' धका बिचा: याना स्ववंबले उपिं निम्ह जक खना लुटे यात । बोधिसत्त्वं थाकुक् (मेहनत याना) दय्कूगु धन लगातार भेरी थाम्हसिनं खतम याना बिल' धया थुगु गाथा धाल -

“धमे धमे नातिधमे, अतिधन्तञ्चि पापकं ।
धन्तेन हि सतं लद्धं, अतिधन्तेन नासित'न्ति” ॥

“भेरी थायेगुसा आपा: थाये मते । लगातार भेरी थायेगु बांमला । भेरी थाना दुगु सच्छि दाँ नं आपा: था:गुलिं नाश जुइका च्वने माल ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् खँ मन्यंम्ह काय् (आ:याम्ह) खँ मन्यंम्ह भिक्षु ख: । बौम्ह जुलसा जि हे ख: ।

- * -

६०. सङ्घम जातक

“धमे धमे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह खँ मन्यनीम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma Digital
अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू शङ्ख पुइगु कुलय् जन्म जुल । वाराणसी नक्षत्र (नख:) यागु घोषणा यायेवं बौम्हलिसे शङ्ख पुया धन कमे यात । लिहाँ वःगु इलय् खँ जंगलय् काय्म्हसिनं बौयात लगातार शङ्ख पुइ मते धाल । वं शङ्ख्या सलं खूँत बिसिक: छवये धका लगातार पुया वना च्वन । खूँतय्सं न्हापायें याना स्ववंबले इमित लुटे यात । बोधिसत्त्वं न्हापायें तुं याना गाथा धाल -

“धमे धमे नातिधमे, अतिधन्तञ्चि पापकं ।
धन्तेनाधिगता भोगा, ते तातो विधमी धम'न्ति” ॥

“शङ्ख पुइगु जूसां पुइ मते । लगातार शङ्ख पुयेगु बांमला । शङ्ख पुया दुगु भोग नं आपा: पूगुलिं नाश याना बिल ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या बौ (आ:याम्ह) खँ मन्यंम्ह भिक्षु ख: अले काय् जुलसा जि हे ख: ।

आसिस वर्ग क्वचाल ।

७. इति वर्ग

६१. असातमन्त जातक

“असा लोकिथियो नाम...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् (छम्ह) आसक्त चित्त (दुम्ह) भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुम्ह (भिक्षु) या खँ उम्मादत्ति जातक (जा. नं. ५२७) स वइतिनि । शास्तां उम्ह भिक्षुयात “भिक्षु ! मिसात (धयापिं) असाध्वी, असती, पापी, निकृष्ट खः, छ अजापिं पापी स्त्री (जाति) या प्रति छाया आसक्त जुयागु ?” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व गान्धार देशय् तक्षशिलाय् ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःदिक जुइवं स्वंगू वेद व सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लोकप्रसिद्धम्ह आचार्य जुल । उगु इलय् वाराणसी छगू ब्राह्मण कुलय् काय् बूखुन्हुया दिननिसें मि च्याका तल । उम्ह ब्राह्मण कुमार भिंखुदँ दयेवं वया मांबौपिसं धाल - “पुता ! जिमिसं छ बुसानिसें मि च्याका तयागु दु । यदि छं ब्रह्मलोक वनेगु इच्छा दुसा उगु मि ज्वना जंगलय् वना अग्निदेवयात नमस्कार याना ब्रह्मलोकपरायण जु । यदि गृहस्थ जुया च्वनेगु इच्छा जूसा लोक-प्रसिद्ध आचार्ययाके शिल्प सय्का (छें लिहाँ वया) कुटुम्ब (परिवार) पालन पोषण या ।” माणवकं (ब्रह्मचारी) “जिं जंगलय् दुने वना अग्नियात परिचर्या याये मफु, जिं कुटुम्ब पाले याये” धका धाल । अले वं मांबौयात नमस्कार याना आचार्ययात द्विच्छ फीस ज्वना तक्षशिला वन । अले शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । वया मांबौपिनि धाःसा व गृहस्थी जूगु स्वयेमयः । इमि धाःसा व बनय् वना अग्नि (देवता) यागु परिचर्या याःसा ज्यू धयाथे च्वंगु खः । उकिं वया मांम्हं वयात मिसातय्गु दोष क्यना जंगलय् छूवयेगु इच्छां मती तल - “उम्ह आचार्य पण्डित खः, व्यक्तम्ह खः । वं जिमि काय्यात मिसातय्गु दोष कने फइ ।” (थुलि मती तया) न्यन - “तात ! छं शिल्प सय्का वयेधुन ला ?”

“धुन, मां !”

“असात मन्त्र नं सय्के धुनला ?”

“मां ! मसय्कानि ।”

“तात ! यदि छं ‘असात-मन्त्र’ सय्का मकानिसा छं छू सय्का वल ? हँ, सय्का वा ।”

वं 'ज्यू' धया हानं तक्षशिलापाखे वन ।

उम्ह आचार्यया नं सच्छि व नीदं दुम्ह बुरीम्ह मां दु । वं वयात थःगु ल्हातं मोल्हुइका, नका, त्वंका, वयागु सेवा याना च्वन । मेपिं मनूतय्सं वयात अथे याना च्वंगु खना घौ चाय्कल । वं बिचाः यात- "जिं जंगलय् वना, अन मांयागु सेवा याना च्वने ।" अनलि वं छगू एकान्त जंगलय् लः दुथाय् छगू पर्णशाला दय्कल । अन घ्यः, जाकि आदि यंका थःम्हं हे मांयात सेवा याना च्वना च्वन ।

उम्ह माणवक नं तक्षशिलाय् थ्यंकः वंबले थःम्ह आचार्ययात अन मखना 'आचार्य गन बिज्यात ?' धका न्यन । उगु समाचार न्यना अन वन । अले आचार्ययात प्रणाम याना दन । उम्ह आचार्य न्यन - "तात ! छाय् थपाय्सकं याकनं लिहाँ वयागु ?"

"छपिसं जित 'असात-मन्त्र' छाय् स्यना बिमज्यानागु ?"

"छंत असात-मन्त्र स्यनेमाः धका सुनां धाःगु ?"

"आचार्य ! जिमि मांनं ।"

बोधिसत्त्वं बिचाः यात - "असात-मन्त्र धयागु छुं नं मन्त्र मदु । ध्वया मांम्हं ध्वयात मिसातय्गु दोष कंके बिइ मास्ते वःगु जुइमाः ।"

"का सा ज्यू, तात ! छंत असात-मन्त्र बिये ।" धया वं धाल- "थौं निसें जिमि मांयात मोल्हुइकेगु, नकेगु, त्वंकेगु, सेवा यायेगु, गुगु ज्या जिं याना च्वनागु खः, आः छं या । ल्हाःतुति, छचों व म्ह तिया बिइबले "आर्ये ! बुरी जूसा नं छिगु शरीर थपाय्सकं बांला धाःसा ल्यासेबले गुलिजक बांला जुइ ?" (धाधां) म्ह तियेगु या । ल्हाःतुति तिया च्वनेबले नं ल्हाःतुतियागु प्रशंसा याना च्वं । अले जिमि मां नं छंतु छु छु धाल व जित मछाः मजूसे, छुं नं सुचुका मतसे जित कं वा । थथे यात धाःसा असात-मन्त्र प्राप्त जुइ, मखुसा जुइ मखु ।" वं "ज्यू, आचार्य !" धया गुरुयागु खँ न्यना उगु इलनिसें वं शुरुयात. गथे गथे धाल, अथे अथे हे यात ।

उम्ह माणवकं बरोबर (थःत) प्रशंसा यायेवं उम्ह कांम्ह, जराजीर्ण जूम्हसिया मनय् कामराग उत्पन्न जुल - "थुम्ह माणवकया जिलिसे रमण याये मास्ति वः जुइमाः ।" वं छन्हु थःगु शरीर वर्णयागु प्रशंसा याना च्वंम्ह माणवकयाके न्यन - "जिलिसे न्ह्याइपुके न्ह्याला ?"

"आर्ये ! जि रमण याना न्ह्याइपुके धाःसा मं दु परन्तु आचार्य खना गया ।"

"यदि जि यःसा, जिमि काय्यात स्याना ब्यु ।"

"जिं आचार्ययाके थुलिमच्छि शिल्प सय्का सिइका कयागु दु । गुकथं जिं कामासक्तिया कारणं वयात स्याये ?"

"ज्यू, अथेसा छं जित त्वःते मखु धयागु जूसा जिं हे वयात स्याना छ्वये ।"

थुकथं मिसात (धयापिं) असाध्वी, पापी, निकृष्ट खः । अजागु उमेरय् नं चित्तय् रागोत्पत्तिया कारणं, कामयागु अनुकरण यायां थपाय्सकं उपकारीम्ह काय्यात स्यायेत नं तयार जुल । माणवकं बोधिसत्त्वयात सकतां खँ कना बिल । "माणवक ! छं जित खँ कना ठीक यात" धया मांयागु आयुसंस्कार स्वबले 'थौं हे सिइ' धका सिइका (माणवकयात) धाल - "माणवक ! वा, वयागु जाँच याना स्व वा ।" (थुलि धया) वं छमा गूलर (उदुम्बर) सिमाया दं त्वाःल्हाना थःगु म्ह अपाय्त्याः याना सिंयागु कतांमन्ही

दयकल । उक्कियात छच्चो नापं त्वःपुया थः दचनेगु थासय् गोतुइका थ्यन । अले खिपतं चिना थः शिष्ययात धाल - “तात ! पा ज्वना वना जिमि मांयात भाय् याः हूँ ।”

माणवक वना धाःवन - “आर्ये ! आचार्य पर्णशालाय् थःगु शय्याय् दचनाच्चन । जिं खिपतं चिना तयागु दु । यदि फःसा थुगु पा ज्वना वना वयात पाला स्याना ब्यु ।”

“छं जित त्वःते मखु, खःला ?”

“छाय्, त्वःते ?”

वं पा ज्वना, थर थर खा खां, खिपः ज्व ज्वं वना ल्हातं थिया स्वबले ‘थ्व जिमि काय् हे खः’ धका भाःपिया सिंयाम्ह मनूया ख्वालय् च्वंगु कापः चिइका पा कया ‘पां पाला स्याये’ धका गःपतय् पाल । ‘त्वाक्’ सः वल । वं सिं धका सिल ।

बोधिसत्त्वं “मां ! छु यानागु ?” धका न्यनेवं जित (भंगः) लात धका सिइका अन हे गोतुवना सित । थःगु पर्णशालाय् च्वना च्वंसां, व हे इलय् सिइमाम्ह खः । बोधिसत्त्वं व मरण जूगु सिइका शरीरकृत्य यात । आदाहन (मि) स्याना बन पुष्प स्वां नं पूजा याना माणवकसहित पर्णशालाया लुखाय् फेतुना (माणवकयात) धाल - “तात ! असात-मन्त्र छुं अलग मन्त्र मदु । मिसात असाध्वी (असाता) खः । छिमि मांनं छंत ‘असात-मन्त्र सयका व’ धका जिथाय् छवया हल । मिसातय्गु दोष सिइके बिइया नितिं खः । आः व छं थःगु हे मिखां जिमि मांयागु दोष खंका कायेधुंकल । उकिं छं मिसात धयापिं असाध्वी, पापिनी खः धका सिइका का ।” थुलि उपदेश बिया वयात बिदा बिया छवया हल । उम्ह माणवकं नं आचार्ययात वन्दना याना मांबौयाथाय् वन । वया मांमं न्यन - “ असात-मन्त्र सयका वये धुन ला ?”

“धुन, मां ।”

“अथेसा आः छु यायेगु ? प्रव्रजित जुया अग्निपरिचर्या याये ला कि गृहस्थी च्वने ?”

“मां ! जिं थःगु हे मिखां मिसातय्गु दोष खनेधुन, आः जित गृहस्थी जुया च्वनेगु ज्या मंत, जि प्रव्रजित जू वने ।” (धया) माणवकं थःगु मनया खँ कनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“असा लोकित्थियो नाम, वेला तासं न विज्जति ।

सारत्ता च पगब्भा च, सिखी सब्बघसो यथा ।

ता हित्वा पब्बजिस्सामि, विवेकमनुब्रूहयन्ति” ॥

“संसारय् (गुलिं) मिसापिं क्वहर्यापिं खः । इमिगु छुं (अजागु) ई ब्यः मदु (अर्थात् न्ह्याबले) गथे मिया ज्वालां दक्कसित च्याका भौ याना बिइगु खः, अथे हे इपिं रागानुरक्त व प्रगल्भ जुया च्वनी । जिं इमित त्वःता थःगु शान्ति (विवेक) यागु वृद्धि यायां प्रव्रजित जूवने (जि गृहस्थी च्वने म्हाल) ।”

थुकथं मिसातय्गु निन्दा याना, मांबौयात वन्दना याना प्रव्रजित जुया वन । एकान्त (विवेक) यात बढे यायां ब्रह्मलोकगामी जुया वन ।

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! थुकथं मिसात असाध्वी, पापिनी, दुःखदायिनी खः (आज्ञा जूसे) मिसातय्गु दोष (अगुण) यागु वर्णन याना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या मां (आःयाम्ह) भद्रकपिलानी खः, बौ महाकश्यप खः । शिष्य (आःयाम्ह) आनन्द खः अले आचार्य जुलसा जि हे खः ।

६२. अण्डभूत जातक

“यं ब्राह्मणो अवादेसि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् (छम्ह) आसक्त चित्त जूम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां वयाके “भिक्षु ! छु छु धात्थे आसक्त जुयागु खःला ?” धका न्यना बिज्यात । ‘धात्थे खः’ धका बिन्ति यायेवं ‘भिक्षु ! मिसात संभाले याना तये फइ मखु । न्हापायागु इलय् पण्डितपिसं मिसातयूत (इमिगु) गर्भनिसें संभाले याना तयेगु कुतः यात नं याये मफु’ आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया महारानीया कोखय् जन्म जुल । तःधिका जुइवं सकतां शिल्प सय्का सिइका बौ सिइवं राज्यय् प्रतिष्ठित जुया धर्मपूर्वक राज्य याना च्वन । व पुरोहितलिसे जू म्हितेगु याना च्वन । अथे जू म्हितीगु इलय् थुगु म्ये हा हां... पासा ह्वलेगु याना च्वन-

“सब्बा नदी वङ्गती, सब्बे कट्टमया वना ।
सब्बित्थियो करे पापं, लभमाने निवातके’ति” ॥

“दक्क नदी बेबेक्क, दक्क बनय् सिं दु । मौका दयेवं दक्क मिसातय्सं पापकर्म याः ।”

थथे हाला म्हितेवं न्ह्याबले जुजु त्याइ, पुरोहित बुइ । छसिंक्थं थःगु छेयागु सम्पत्ति नाश जुया वंगु खना पुरोहितं बिचाः यात - “थथे जुल धाःसा दक्कं धन नष्ट जुया वनी । जिं अजाम्ह छम्ह मिसा माला छेय् लहिहये गुम्हसिनं मेम्ह मिजँ काइ मखु ।” अले वं मती तल - “जिं मिजँत खने धुंकूम्ह सुं मिसायात रक्षा याना तये फइ मखु । उकिं जिं छम्ह मिसायात वया प्वाथय् दसेनिसें लहिना व त्यासे जुइवं वयात थःगु बशय् तया (अले) छम्ह जक मिजँ दुम्ह याना वया छचाखेलं पाःतया, जुजुया कुलं धन कया हये ।” व अंक-विद्या सम्ह खः । उकिं वं छम्ह गरीबम्ह मिसायात खना ‘म्हचाय् बुइकि’ धका सिइका वयात सःता खर्च बिया छेय् लहिना तल । हानं वं मचा बुइकेवं, वयात धन बिया, प्रेरित याना, उम्ह मिसामचायात सुं नं मेपिं मिजँपिसं मखंक, मिसातयूगु ल्हातय् बिया, पालन पोषण यात । तःधिका जुइवं वं थःगु बशय् तल । मिसामचा तःधिका जुया वया च्वंतले जुजुनाप जू म्हित मवं । मिसामचायात थःगु बशय् तये धुंसेलि पुरोहितं जुजुयात धाःवन - “महाराज ! जू म्हिते वा ।” जुजुं ‘ज्यु’ धया च्वय्थे तुं याना जू म्हितल । पुरोहितं (गाथा) म्ये हाला च्वंगु इलय् धाल - “जिमि माणविका छम्ह बाहेक” उगु इलनिसें पुरोहित त्यात, जुजु बुत ।

जुजुं बिचाः यात - “ध्वया छेय् छम्ह मिजँ जक दुम्ह मिसा दयेमाः ।” बुभ्भे याना स्वबले अजाम्ह मिसा दु धका सिइका वयागु सदाचार स्यंका बिये माल धका छम्ह धूर्तयात सःतके छ्वया न्यन - “पुरोहितया मिसाया शील स्यंका बिइ फुला ?”

“महाराज ! फु ।”

जुजुं वयात धन बिया 'याकनं या' धका छवया बिल ।

जुजुयाके धन कया वं गन्ध, धूप, चूर्ण, कपू आदि न्याना उम्ह (पुरोहित) या छेलिकक सकतां सुगन्ध मिडुगु पसः तल । पुरोहितया छे न्हेतं दुगु व न्हेधुवा लुखा दुगु खः । दक्व लुखापतिकं मिसात पाः तया तःगु दु । ब्राह्मण छम्ह बाहेक मेपिं सु नं मिजैतयत् छेय् दुमकाः । फोहर धू वांछवयेगु थल तक नं छता छता याना जांचे याना जक हयेगु यकीगु याके बिया च्वन । उम्ह माणविकायात उम्ह पुरोहित छम्ह जक नाप लाका तल । वया छम्ह मिसाम्ह परिचारिका दु । उम्ह परिचारिका गन्ध, पुष्प न्याः वनीबले उम्ह धूर्तयागु पसः क्वं वनिगु जुया च्वन । उम्ह धूर्तं ध्व मिसा वया परिचारिका खः धका बांलाक म्हसीका छन्हु व वया च्वंगु खना पसलं दना वना निपा ल्हातं तुति क्वातुकक ज्वना “मां ! थुलिमच्छि दयेधुंकल, छ गन वना च्वनागु ?” धया खवया न्यन ।

मेपिं पासापिं धूर्ततयसं नं छचाखेलं भुना हाल - “ल्हाःतुति, ख्वाः, अले रंगढंग (आकल्प) नं मांकाय् छम्ह हे थें च्वं ।” इमिसं अथे धाःगु न्यना उम्ह मिसां थःके अविश्वास दसा नं “थुम्ह जिमि काय् हे जुइमाः धका मती तया थः नं खवया हल । इपिं निम्हं हिकु हिकु लना खवल । खवया छम्हं मेम्हसित पाचिना दन । अले उम्ह धूर्तं न्यन - “मां ! छ गन च्वना च्वनागु ?”

“बाबु ! जि किन्नर लीलां च्वना च्वम्ह श्रेष्ठ सुन्दरी, पुरोहितया ल्यासेम्ह मिसायागु सेवा सुश्रुपा याना च्वना च्वनागु ।”

“मां ! आः गन वने त्यनागु ?”

“वया नितिं स्वांमा आदि काःवने त्यना ।”

“मां ! छं मेथाय् छाया वने माःगु ? आवलिं छं जिथासं कया यकिं ।” धया ध्यबा मकासे यक्व पानपत्र आदि व थीथी प्रकारयागु स्वां बिया छवत ।

माणविकां वयात यक्व दयक सुगन्ध, पुष्प स्वां आदि हःगु खना न्यन - “मां ! छु थौं भीम्ह ब्राह्मण लय्ताःगु ला ?”

“अथे छाया धयागु ?”

“यक्व दयक हःगुलिं ।”

“ब्राह्मणं आपा ध्यबा व्यूगु मखु, जिं थुपिं जिमि काय्या थासं हयागु खः ।”

अबलेनिसें ब्राह्मणं व्यूगु ध्यबा थःम्हं कया व हे काय्या थासं सुगन्ध, पुष्प आदि यंकेगु यात । छुं दिन बिते जुइधुंका उम्ह धूर्तं बिरामी जूगु त्वहः तया च्वना च्वन । वयागु पसलय् वंबले वयात मखना “जिमि काय् गो ?” धका न्यन ।

“छिमि काय् म्ह मफु ।”

अले व गोतुला च्वंथाय् वना जनुफातय् ल्हाःतं उसि उसि याना न्यन - “बाबु ! छंत छु जुल ?” व सुम्क च्वना च्वन । “पुता ! छाया मकनागु ?”

“मां ! सिना वंसा जिं छंत धाये मछाः ।”

“पुता ! मांयात मधाःसा सुयात धायेगु ?”

“मां ! जित मेगु छुं रोग जूगु मखु । छंपाखें उम्ह माणविकायागु सौन्दर्यया प्रशंसा न्यंसेनिसें जि आसक्त जुयागु खः । व दःसा म्वाये, मखुसा थन हे सिना वने ।”

“तात ! थ्व भार (जिम्मा) जिगु जुल । छं थुकिया चिन्ता कायेम्वाः” धया वयात आश्वासन बिल । यक्व दय्क सुगन्ध, स्वाँ आदि यंका माणविकायात बिया धाल – “मै ! जिपाखें छंगु प्रशंसा न्यना जिमि काय् छंगु प्रति आसक्त जुया च्वन । आः जिं छु यायेगु ?”

“यदि वयात व्वना हये फःसा जिगुपाखें लसकुस दु ।”

वयागु खँ न्यना उखुन्हुया दिननिसें उगु छेंया कुंकुनामय् च्वंगु फोहरत धूद्रं मुंका स्वाँ हयेगु दालाय् तया यंकल । पाः च्वना च्वंपिं मिसातय्सं जाँच यायेत स्वःबले इमिगु छचनय् प्वंका बिल । (अनंलि) इपिं ग्याना चिला बिइगु यात । (हानं) मेम्ह पालेनी नं जाँच यायेत स्वःबले वयात नं अथे हे याना बिल । सुनानं वयागु खान्तलाशी याये मछाल । अनंलि उगु इलय् उम्ह धूर्तयात स्वाँ हयेगु दालाय् तया माणविकायाथाय् यंकल । धूर्त माणविकायागु सतीत्व स्यंकल । छन्हु निन्हु प्रासादय् च्वन । पुरोहित पिहाँ वनेवं निम्ह रमणं याना न्ह्याइपुका च्वन । व वयेवं धूर्त सुपिला च्वन । छन्हु निन्हु दय्का वं धाल – स्वामी ! आः छ हूँ, वने माल ।”

“जिं ब्राह्मणयात छत्थु मुइका वने मास्ते वः ।”

“ज्यू ! का” धया वं धूर्तयात सुचुका, ब्राह्मण वयेवं धाल – “आर्य ! छपिसं वीणा थाना बिज्याहूँ, जिं प्याखँ हुले मास्ति वल ।”

“भद्रे ! ज्यू, प्याखँ हु” धया वीणा थाल ।

“छपिसं खंक खंक प्याखँ हुले मछाः, छपिनिगु ख्वालय् कापतं त्वःपुया (हिना) जक प्याखँ हुले ।”

“छ मछाःसा, अथे हे या ।”

माणविकां ख्वातूगु कापतं वयागु मिखाय् चिना ख्वालय् कापतं त्वःपुया बिल । ब्राह्मणं ख्वाः त्वःपुया वीणा थायेगु यात । वं पलख प्याखँ हुला धाल – “आर्य ! छाया् छाया् मस्यू, जिं छपिनिगु छचनय् छत्थु दाये मास्ति वल ।” मिसाया लोभय् फसे जूम्ह ब्राह्मणं दुनेया खँ मसिया धाल – “दा ।” माणविकां धूर्तयात मिखाभाय् यात ।

वं चिसकं वया ब्राह्मणया ल्यूने दना वयागु छचनय् छत्थु मुइकल । ब्राह्मणया मिखा हे कुतुं वइथें च्वन । छचनय् प्वं गात । वं छचनय् स्यागुलिं उसि उसि याना धाल – “छंगु ल्हाः हिं ।” ल्यासें थःगु ल्हाः ल्त्वना वयागु ल्हातय् तया बिल । ब्राह्मणं धाल – “ल्हा धाःसा नाइसे, क्यातुसे च्वं गपाय्सकं दाःगु !” ब्राह्मणयात दाया धूर्त सुपिलाच्वन । धूर्त सुपिलेधुंका ब्राह्मणल्यासें कापः फ्यना चिकनं बुया बिल । छचनय् प्वंगाथाय् बुया बिल । ब्राह्मण पिहाँ वनेवं उम्ह मिसां धूर्तयात दालाय् तया पिने यंकल । वं जुजुयाथाय् वना सकतां जुक्व फुक्क खँ कन ।

जुजुं थःगु सेवाय् वःम्ह ब्राह्मणयात धाल “का वा, ब्राह्मण ! जू म्हिते वा ।”

“ज्यू, महाराज !” जुजुं दचूत-मण्डल तयार याना, न्हापार्थे जू म्हितेगु गाथा हाला पासा म्हितल । ब्राह्मणं माणविकाया तप स्यंगु खँ मसिया धाल – “जिमि माणविका छम्ह बाहेक” थथे धाःसां व बुत । जुजुं सिइका धाल – “ब्राह्मण ! ‘बाहेक’ धका छु हाला च्वनागु ? छम्ह माणविकाया सतीत्व स्यने धुंकल । छं

सम्भे जुया च्वनाला गर्भनिसें रक्षा याना तयेवं, न्हेगू थासय् पाः तया तयेवं छं मिसातय् रक्षा याना तये फइ धका च्वनाला ? मिसायात मुलय् तयेबलेनिसें नापं तया जूसां इमित रक्षा याना तये फइ मखु । अजापिं सुं मिसा दइ मखु गुम्हसिया छम्ह मिजं जक दइ । छंम्ह माणविकां 'जि प्याखं हुले' धया वीणा थाना च्वंबले छंगु ख्वालय् कापतं हिना थःम्ह ल्यवःनं छंगु छचनय् खौ छ्याकेत प्रेरित यात । आः छु 'बाहेक' धका धया च्वनागु ? धया थुगु गाथा धाल -

“यं ब्राह्मणो अवादेसि, वीणं समुखवेडितो ।

अण्डभूताभता भरिया, तासु को जातु विस्ससे'ति” ॥

“गुम्हसिया कारणं ब्राह्मणं ख्वालय् कापतं हिना वीणा थात, उम्ह गर्भनिसें लहिनातःम्ह कला खः । थुजाम्ह मिसायात सुनां विश्वास मयाइ ?”

थुकथं जुजुं (बोधिसत्त्वं) ब्राह्मणयात धर्मोपदेश बिल । ब्राह्मणं बोधिसत्त्वयागु धर्मोपदेश न्यना छेय् वना माणविकायाके न्यन - “छं थुकथं पाप-कर्म यानागु खःला ?”

“आर्य ! थये सुनां धाःगु ? खः हे मखु, जिं हे दायागु खः मेपिं सुनानं मखु । यदि विश्वास मदुसा 'जिं छपिं बाहेक मेपिनिगु ल्हाःयागु स्पर्श मस्यू ।' थुजागु सत्यक्रिया याना अग्नी दुहाँ वना छपिंत विश्वास याके । ब्राह्मणं 'का, अथेसा थये हे जुइमा' धका सिद्धं पंचिना मि च्याका वयात सःतके छ्वया धाल - “यदि थःके विश्वास दासा अग्नी दुहाँ हूँ ।”

माणविकां थःम्ह परिचारिकायात न्ह्यवः हे स्यनेकने याना धया तःगु खः - ‘मां ! छं थः काययात जि अग्नी दुहाँ वनेगु इलय् अन वया जिगु ल्हाः ज्वं वा धका धया ब्यु ।’ वं वना अथे धाःवन । धूर्त वया परिषद्या दथुइ दना च्वन । ब्राह्मणयात (भृंगः) लायेगु तातुना जनसमूहया दथुइ दना धाल - “ब्राह्मण ! जिं छपिं छम्ह त्वःता सुं मेम्ह मिजंयागु ल्हाः स्पर्श यानागु मस्यू । जिगु थुगु सत्यया बलं थुगु अग्निं मथिइमा ।” थुलि धया व मिइ दुहाँ वनेत तयार जुल ।

उगु हे इलय् उम्ह धूर्त का, स्व ! थुम्ह पुरोहित ब्राह्मणया ज्या ! थुकथं माणविकायात मिइ च्याका छ्वये त्यन । धाधां उम्ह माणविकाया ल्हाः ज्वंवन । वयागु ल्हाः त्वःतका पुरोहितयात धाल - “आर्य ! जिगु सत्यक्रिया स्यन । आः जि मिइ दुहाँ वने मफुत । गुकथं ? थौं जिं थुगु सत्यक्रिया याये त्यनागु खः, थः स्वामी छम्हसियागु बाहेक जिं मेपिं सुयागु ल्हाः थियागु म्दु । अले आः थ्व मनुखं जिगु ल्हाः थिया बिल ।”

थ्वं जित धोका बिल धका ब्राह्मणं सिइका काल । उकिं वं वयात दाया पितिना छ्वत ।

थुपिं मिसात थुकथं असद्धर्मिनी जुइगु जुया च्वन । न्ह्याथेजागु तःधंगु पापकर्म जूसां याना थः भातयात ठगे यायेया नितिं खः हे मखु, जिं यानागु म्दु धका न्हिन्हिं व शपथ (कबूल) याइ । (थुकथं) उपिं अनेक चित्त दुम्ह जुइ । उकिं धया तःगु दु -

“चोरीनं बहुबुद्धीनं, यासु सच्चं सुदुल्लभं ।

थीनं भावो दुराजानो, मच्छस्सेवोदके गतं ॥

“मुसा तासं यथा सच्चं, सच्चं तासं यथा मुसा ।

गावो बहि तिणस्सेव, ओमसन्ति वरं वरं ॥

“चोरियो कथिना हेता, वाळा च लपसक्खरा ।

न ता किञ्चि न जानन्ति, यं मनुस्सेसु वञ्चन'न्ति” ॥

थुजापिं (गुलिं) मिसापिं, गुपिं खूनीत खः, अतिबुद्धि दुपिं खः, गुपिके सत्य दइगु दुर्लभ खः - इमिगु भाव लखय् च्वपिं न्यांतयगु (पलाख्वाय्) थें सिइके तःसकं थाकु । इमिगु भूठ धयागु सत्यथें जाःगु खः, सत्य धयागु भूठथें जाःगु खः । आपाः घाँय् दयेवं साः, द्रहंतयसं सासाःगु नइथें न्हून्हूपिं (मनूत) लिसे रमण याना न्ह्याइपुकी । थुपिं खू, कठोर, हिंसाप्राणीथें जापिं, चपलताय् ल्वहँथें जापिं (मिसातयसं) मनूतयत्त (भंगः) लायेगु सकतां तरीका स्यू ।”

शास्तां ‘थुकथं मिसात धयापिं संभाले याना तये फइ मखु’ धयागु धर्मोपदेश न्ह्यथना (आर्य) सत्ययागु प्रकाशन याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनयागु अन्तय् आसक्त (उत्कण्ठित) जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु समयय् वाराणसीया जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

६३. तक्कपण्डित जातक

“कोधना अकतञ्जू...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह आसक्ति चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्तां वयात “भिक्षु ! छु छ धात्थें उत्कण्ठित जुयाम्ह खः ला ?” धका न्यना बिज्यात । “खः भन्ते !” धायेवं “मिसात धयापिं अकृतज्ञपिं खः, पासापित् त्वाका फाया बिइपिं खः, छ छुया नितिं वया प्रति चञ्चल जुयागु ?” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । (अले व) गङ्गाया सिथय् आश्रम दय्का समापत्ति व अभिज्ञा प्राप्त याना, ध्यानय् लगे जुया सुखपूर्वक च्वना च्वन । वाराणसीया श्रेष्ठीयाम्ह दुष्ट कुमारी धयाम्ह हारां स्वभाव दुम्ह, छाःगु स्वभावयाम्ह म्हचाय्मचा छम्ह दु । वं ज्या याइपिं नोकरतयत्त व्वःबिइ, दाइ । छन्हु वयात व्वना इपिं गङ्गाय् म्हितेत वन । इपिं म्हिता च्वच्चं निभाद्यो बित । सुपाँय् वल । मनूत खिउँक सुपाँय् वःगु खना उखें थुखें छ्चालब्याल जुइक बिस्यूं वन । श्रेष्ठीया म्हचाय्या मनूतयसं (नोकरतयसं) बिचाः यात - “थौं भीसं ध्वयात त्वःता वंसा बेस जुइ” (थुलि बिचाः याना) इमिसं वयात लखय् हे त्वःता बिस्यूं वन । वा वल । निभा

बिनावन । खिउँसे च्वन । इमिसं वयात त्वःता छैय् लिहाँ वंबले “व गो” धका न्यनेवं धाल - “व गङ्गां थहाँ वयेधुंकूगू खः, व गन वन धयागु मस्यू ।” थःथितिपिसं मालास्वल नं लुयामवः ।

वं चिल्लाय् दंक हाहां लखं चुइक यना बोधिसत्त्वयागु पर्णशालालिकक थ्यन । वयागु हाःसः ताया बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “ध्व मिसायागु सः खः । जिं ध्वयात वचे याये ।” वं घाँय्या म्वास्याप्वाः च्याका नदीया सिथय् वना वयात खना ‘ग्याये मते, ग्याये मते’ धाल । अनंलि आश्वासन बिया थःगु किसिथे जाःगु बल पिकया नदी लालकया वना वयात ज्वना हया मि च्याका मि पंके बिल । चिकुगु तनेवं सासाःगु फलफुल न्ह्यच्याका नके बिल । वया नयेधुंका न्यन - “गन च्वंम्ह खः ? गुकथं गङ्गाय् लाः वल ?” व सकतां खँ कन । “छ् थन च्वना च्वं” धया निन्हु स्वन्हुतक पर्णशालाय् तया थः स्वयं पिने खुल्लागु चक्कंगु थासय् च्वं वन । निन्हु स्वन्हु दय्का धाल - “आः हँ ।” वं ‘थुम्ह तपस्वीयागु ब्रह्मचर्यं स्यंका ध्वलिसे च्वने’ धका मवं । समय बिते जुया वन, स्त्री-माया व स्त्री-लीला क्यना वं उम्ह तपस्वीयागु ब्रह्मचर्यं स्यंकल । वयागु ध्यान लोप याना बिल । वयात ब्वना जंगलय् वना च्वना च्वन । अनंलि वं वयात “आर्य ! भीपिं जंगलय् च्वनां छु याये ? मनूत दुथाय् वने नु” धका धाल । वयात ब्वना छ्गू सीमान्त गामय् वना च्वं वन । अले अन धौ, मही मिया जीविका हना वयात पाले याना च्वन । दुरुखः मिया जीविका याइम्ह जुया वयागु नां हे तक्रपण्डित जुल । गांयापिं मनूतय्सं वयात ध्यबा बिया जिमित उचित अनुचितगु खँ (खबर) कना च्वं धया गांया ध्वाखाय् छ्गू सतः दय्का अन तया तल ।

उगु इलय् खूंत पर्वतं कूहाँ वया उखें थुखें लुटमार याना च्वन । छ्न्हु इमिसं उगु गांयात लुटे याना गांवासीपितं तुं इमिगु सामान कुबिइका यंका च्वंबले उम्ह श्रेष्ठीया म्हचाय्यात नं व च्वना च्वंथासं (ब्वना) यंकल । मेपिं सकसितं त्वःता हल परन्तु खूँया नायो नं वयागु रूपय् मुग्ध जुया वयात थःम्ह मिसा याना तल । बोधिसत्त्वं न्यन - “फलानाम्ह मय्जु गो ले ?”

“खूंतय् नायो नं ज्वना यंका थःम्ह मिसा याना तया तल ।” ध्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं ‘व जि मदय्कं च्वने फइ मखु, बिस्सू वइनी’ धका मती तया पिया च्वन । श्रेष्ठीया म्हचाय्यनं नं बिचाः यात - “जि थन सुखं च्वना च्वने । तक्रपण्डित छुं ज्याखं थन वया जित काः मवयेमा । जि सुखं द्याय् म्वालेमाः । उकिं जिं वयात सःतके छ्वया स्याका छ्वये माल ।” थथे बिचाः याना छ्म्ह मनूयात सःता वयात सन्देश छ्वल - “जि थन दुःख सिया च्वना । तक्रपण्डित वया जित काः वा ।”

वं थत बिया हःगु सन्देश न्यना वयागु खूँय विश्वास याना गांया ध्वाखासी च्वना खबर छ्वल । व पिहाँ वया वयात नाप लाना धाल - “आर्य ! यदि भीपिं थुगु समयय् बिस्सू वन धाःसा खूंतय् नायो नं भीत ल्यू वइ अले ज्वना स्याना छ्वइ । उकिं चान्हे बिस्सू वने ।” (थुलि धया) वयात यंका नके त्वंके याना कोथाय् तया तल । सन्ध्या इलय् अय्लाः तिल्ल त्वना वःम्ह खूंतय् नायोयाके न्यन - “स्वामी ! यदि थुगु इलय् छं थः प्रतिद्वन्दीयात खन धाःसा छु यायेगु ?”

“थथे याये, अथे याये ।”

“अथेसा व छु तापाः धका ? व कोथाय् दु ।” खूंतय् नायो नं म्वास्याप्वाः च्याका ज्वना वना वयात खंका ज्वना छैय् दुने हे ग्वारातुइका भुकु भुकुं दायेफक्व दाल । वयात दाया च्वंबले मेगु छुं मधासे ‘कोथना अक्तञ्जू च, पिसुणा भित्तभेदिका’ (अर्थात् तंकुलु, कृतज्ञ मज्जुम्ह, चुक्ली खँ ल्हाइम्ह, मित्रपितं फाइम्ह) । खुं वयात दाल, चित्त अले जा नयेधुंका दचन । दना वयेवं अय्लाःया सूर मदयेवं हानं वयात दायेगु यात ।

अबले नं प्यंगू शब्द जक धया च्वन । खुं बिचाः यात - “थ्वयात थपायसकं दाया नं थ्वं मेगु छुं मधासे केवल प्यंगू शब्द जक धया च्वन । जिं थ्वयाके न्यना स्वये माल ।” वं उम्ह (मिसा) दचना च्वंगु सिइका न्यन - “भो ! छंत थपायसकं दाया नं छाया् छं प्यंगू शब्द जक धया च्वनागु ?”

तक्रपण्डितं ‘का न्यं’ धया वं दक्व फुक्व खँ च्वनिसें कन- “जि न्हापा बनय् च्वनेम्ह छम्ह ध्यानी तपस्वी खः । अले जिं थ्वयात गङ्गाय् चुइकः हःम्हसित बचे याना लहिना तया । थ्वं जित प्रलोभन क्यना ध्यानं च्युत यात । जि जंगल त्वःता थ्वयात पालन पोषण यायां सीमान्त गामय् च्वना च्वना । अनलि थ्वयात खुंतय्सं थन हयेवं ‘जिं दुःख सिया च्वना, जित वया का वा’ धका जित सन्देश छ्ववया हल । (जित सःता) आः छंगु ल्हातय् लःल्हाना बिल । व हे हूनिं जिं थथे हाला च्वनागु खः ।”

खुं मती तल - “गुम्हसिनं थपायसकं गुणवान्म्ह उपकारी मनूयात थुकथं याये छाः धाःसा जित जक छु (उपद्रव) मयाइ ? थ्वयात पितिना छ्ववये माल ।” वं तक्रपण्डितयात आश्वासन बिया, वयात थना, तलवार ज्वना ‘नु, थुम्ह मनूयात गांया ध्वाखासी तया स्याये’ धया वयात ब्वना गामं पिहाँ वया ‘थ्वयात ल्हातं ज्वं’ धया उम्ह मनूयात ल्हातं ज्वंका, तलवारं तक्रपण्डितयात पाला स्यायेथें याना वयात निकु थला बिल । अनलि मोल्हुया छुं दिनतक तक्रपण्डितयात सासाःगु भिंभिंगु भोजन नका धाल - “आः गन बिज्यायेगु ?”

तक्रपण्डितं धाल - “जित गृहस्थीलसे मतलव मंत । ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया व हे जंगलय् च्वं वने ।”

“अथेसा जि नं प्रव्रजित जुये ।” निम्हं प्रव्रजित जुया उगु अरण्यय् वना च्वं वन । न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना जीवनया अन्तय् ब्रह्मलोकगामी जुल । शास्तां थुपिं निपु गाथात मिले याना, अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

“कोधना अकतञ्जू च, पिसुणा मित्तभेदिका ।
ब्रह्मचरियं चर भिक्खु, सो सुखं न विहाहिसी’ति” ॥

“भिक्षु ! (गुलिं) मिसापिं धयापिं तँ नं पिकाये यःपिं खः, कृतज्ञ गुण नं म्हमस्यूपिं खः । चुकलि नं याये सःपिं खः; मित्रद्रोह नं याये सःपिं खः । भिक्षु ! छं ब्रह्मचर्य पालन या । थुकिं छ (ध्यान) सुखं (मार्गसुख व फलसुखं) च्वदचलि मखु ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्यया प्रकाशन याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्यया अन्तय् आसक्त (उत्कण्ठित) जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् खुँया नायो (आःयाम्ह) आनन्द (स्थविर) खः । तक्रपण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

६४. दुराजान जातक

“मासु नन्दि इच्छति मं...” धुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उपासकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह श्रावस्ती च्वम्ह उपासक त्रिशरण व पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित जुल । वया बुद्ध, धर्म व सङ्गप्रति श्रद्धा दत । वया मिसा जुलसा दुःशीलम्ह, पापीम्ह खः । गुगु दिनय् मिथ्याचार (परपुरुषया सेवन) यात उगु दिनखुन्हु सच्छि ध्यबां न्याना तःम्ह दासीथें जुइ, गुगु दिनय् मिथ्याचार मयात उखुन्हु मालिकनीथें हारांम्ह कठोर स्वभावयाम्ह जुइ । वया मिजें नं थ्व खँ मस्यु । वं तःसकं दिक्कदाक्क जुया बुद्धयागु सेवाय् नं मवं । व छन्हुया दिनय् सुगन्ध पुष्प आदि ज्वना शास्तायात वन्दना याना फेतुना च्वन । शास्तां न्यना बिज्यात - “उपासक ! छ न्हेन्हु च्यान्हुतक बुद्धयागु सेवाय् छाया् मवयागु ?”

“भन्ते ! जिमि छेंय् च्वम्ह मिसा छन्हु सच्छि ध्यबां न्याना तयाम्ह दासीथें जुइगु, छन्हु मालिकनीथें हारांम्ह, कठोर स्वभावयाम्ह जुइ । जिं वयागु मनया खँ सिइके मफु । उकिं व खनां दिक्कदाक्क जुया छपिनिगु सेवाय् मवयागु खः ।”

वयागु खँ न्यना शास्तां “उपासक ! मिसातय्गु मनयागु खँ थुइके थाक् । पूर्वजन्मय् नं पण्डितपिसं छंत थजागु खँ कनेधुंकूगु खः, परन्तु व जन्मान्तरयागु खँ जूगुलिं छं सिइके मफुत” (आज्ञा जूसे) वयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व लोकप्रसिद्धम्ह आचार्य जुल । (वं) न्यासः ब्रह्मचारीपित्त (माणवकपित्त) विद्या स्यना च्वन । अनंलि छगू तापागु देशयाम्ह ब्राह्मण युवक वयाथाय् विद्या सय्केत वल । वं (छन्हु) छम्ह मिसालिसे आसक्त जुया वयात कला दय्का अने हे वाराणसी च्वना च्वंबले निन्हु स्वन्हुतक आचार्ययागु सेवाय् मवन । वया मिसा दुःशील, पापीम्ह जुया च्वन । मिथ्याचार याःगु दिनय् दासीथें जुया च्वनी, मयाःगु दिनय् मालिकनीथें जुया हारां, कठोर स्वभावयाम्ह जुइ । वं वयागु मनया खँ सिइके मफुया दिक्कदाक्क जुया मन सुख मदय्का आचार्ययागु सेवा याःवने नं मफुत । न्हेन्हु च्यान्हुलिपा व वनेवं वया आचार्य न्यन - “माणवक ! छाया् तापाः ख्वाः जुया च्वनागु ?”

“आचार्य ! जिमि मिसा छन्हु दासीथें नम्र जुइ, हानं कन्हेखुन्हु मालिकनीथें हारां व कठोर स्वभावम्ह जुइ । जिं वयागु मनया खँ सिइके मफु । व खना दिक्कदाक्क जुया मन सुख मदया च्वंगुलिं जि छपिनिगु सेवाय् वये मफुगु खः ।”

“माणवक ! त्व अथे हे खः । मिसा अनाचार याःखुन्हु स्वामीया अनुकरण याइ, दासिथें नम्र जुइ । मयाःगु दिनय् अभिमानी जुया स्वामीयात ल्याखय् ग्यनीमखु । थुकथं थुपिं मिसात अनाचारिणी, दुःशीलपिं जुइ । इमिगु मनयागु खँ सिइकेत थाक् । इमित यःपिसं नं मयःपिसं नं इमिप्रति उपेक्षाया व्यवहार मिजपिसं यायेमाः । (थुलि धया) वयात उपदेश बिइथें याना थुगु गाथा धाल -

“मा सु नन्दि इच्छति मं, मा सु सोचि न मिच्छति ।
थीनं भावो दुराजानो, मच्छस्सेवोदके गत’न्ति” ॥

“जित यय्कु (धका) लय्ताये मते । जित मयय्कु (धका) शोक याये मते । लखय् न्यांयागु चालथें मिसातय्गु मनया खँ सिइकेगु थाक् ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं शिष्यमहसित उपदेश बिल । उगु इलनिसें वं थःमह मिसाप्रति मध्यस्थभाव तयेगु यात । वया मिसां नं आचार्यं जिगु दुःशीलभावया खँ सिइका काल धका सिइकल । वं अबलेनिसें अनाचारं विरत जुल । उमह उपासकया मिसां नं सम्यक्सम्बुद्धं जिगु दुराचारयागु भाव सिइका बिज्यात धका सिइकल । वं अबलेनिसें पापकर्म मयात ।

शास्ता नं थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य (प्रकाशनया) अन्तय् उपासक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् मिसामिजँ आःयापिं मिसामिजँ हे खः । आचार्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

६५. अनभिरति जातक

Dhamma.Digital

“यथा नदी च पन्थो च...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अजाम्ह हे उपासकया बारे आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं च्यूता कया (बुभ्भे याना) स्वबले थःमह मिसायागु दुःशीलतायागु खँ सिया ल्वापु यात । थःगु चित्त आकुल ब्याकुल जूगु हूनिं न्हेन्हु च्यान्हुतक शास्तायागु सेवाय् मवन । छन्हु विहारय् वना तथागतयात वन्दना याना फेतुइवं “छाय् न्हेन्हु च्यान्हुतक मवयागु ?” धका न्यना बिज्यात । वं बिनित्त यात - “भन्ते ! जिमि मिसा (कला) दुःशीलमह खः । उकिं मन आकुल ब्याकुल जुया वये मफुत ।”

“उपासक ! मिसापिं अनाचारिणीपिं धका इमिप्रति तँ पिमकासे मध्यस्थभाव तये फय्केमाः । त्व खँ छंत न्हापा नं पण्डितपिसं कंगु खः । परन्तु छं जन्मान्तर जूगुलिं लुमंका तये मफुत ।” (थुलि आज्ञा जुया) वयागु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व नकतिनि कनार्थे लोकप्रसिद्धम्ह आचार्य जुल । अनंलि वया शिष्य छम्हसिनं थःम्ह मिसायागु दोष खना आकुल ब्याकुल जुया तःन्हुमच्छिलिपा छन्हु आचार्ययाथाय् वनेवं थ्व खँ बिन्ति यात । “तात ! मिसापिं धयापिं सकसियाम्ह खः । ‘थ्व दुःशील खः’ धका पण्डितपिसं इमिप्रति तँ पिमका” धया उपदेश कनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“यथा नदी च पन्थो च, पानागारं सभा पपा ।
एवं लोकिस्थियो नाम, नासं कुञ्जन्ति पण्डिता’ति” ॥

“गथे नदी, राजमार्ग, सुलिं, धर्मशाला, जहं (बुंगा) सार्वजनिक खः, अथे हे लौकिक मिसापिं । उकिं पण्डितपिसं इपिं मिसा जातिप्रति तँ पिकाइ मखु ।”

थुकथं थः शिष्ययात उपदेश बिल । व उगु उपदेश न्यना मध्यस्थ जुल । वया मिसा नं ‘आचार्य जित (थजाम्ह धका) म्हसीकल’ धका सिइकल । उगु इलनिसें वं हानं अजागु पापकर्म मयात । उम्ह उपासकया मिसां नं “शास्तां जित म्हसीकल’ धका सिइकल । उगु इलनिसें हानं अजागु पापकर्म मयात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्यया प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य (प्रकाशनया) अन्तय् उपासक स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् मिसामिजँ आःयापिं मिसामिजँ हे खः । आचार्य ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

६६. मुदुलक्खण जातक

“एका इच्छा पुरे आसि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् चित्त विकार जूगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्तीस च्वंम्ह छम्ह कुलपुत्रं शास्तायाके धर्मदेशना न्यना त्रिरत्नशासनय् श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जुल । वं शिक्षायात आचरणय् हया, योगाभ्यास यायां कर्मस्थानय् लगे जुया च्वन । छन्हु श्रावस्ती भिक्षाया नितिं चारिका याना च्वंबले बांलाक समये याना तःम्ह मिसा छम्हसित खन । व बांलाम्ह मिसा खंसानिसें इन्द्रिय चंचल जुल । वयागु नुगलय् विकार पिज्वल । मानों दुरु वइगु सिमाय् तासे यायेवं दुरु पिहाँ वःथे जुल । उगु इलनिसें मन स्यना वयात शारीरिक आनन्द नं मंत, मानसिक आनन्द नं मंत । वयागु अवस्था लें तंम्ह मृगथे जुल । वयागु आचरण बुद्धशासनयात मत्वःकथं जुल । सँ, लुसि, ग्वाय् तःहाक जुल । चीवर

नं हाक्या फोहर जुइक पुना तल । वयागु इन्द्रियय् विकृति जूगु खना वया पासापिसं न्यन - “आयुष्मान् ! छंत छु जुल ? छंगु इन्द्रिय न्हापाथें मजू ।”

“आयुष्मान्पिं ! शासनय् च्वनेगु जिगु इच्छा मंत ।”

अनंलि इमिसं वयात ब्वना शास्तायाथाय् यंकल ।

शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छाय् छिमिसं थुम्ह मं मदुम्ह भिक्षुयात ब्वना थन वयागु ?”

“भन्ते ! थुम्ह भिक्षुया शासनय् रुचि मंत ।”

“भिक्षु ! धात्थें खः ला ?”

“धात्थें खः, भगवान् शास्ता !”

“भन्ते ! जि भिक्षाया नितिं चाःहिला जुया च्वनाबले छम्ह मिसायात खनां थाःगु इन्द्रिय चंचल जुल । व खनां जिगु मनय् विकार जुल । उकिं हे जि उत्कण्ठित जूम्ह खः ।”

शास्ता नं “भिक्षु ! थ्व छुं आश्चर्यया खँ मखु, यदि छंगु इन्द्रिय चंचल जुया विपक्षी-आलम्बनयात बांला^{६४} धका माने याना स्वगुलिं चित्तयागु विकारद्वारा चलायमान जुल धयागु खँ । पूर्व समयय् न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति लाभी, ध्यानबलं चित्तया खिति मदय्का विशुद्ध चित्त जुइका गगनचारी (आकाशय् ब्वया जुइ फुम्ह) बोधिसत्त्वनापं इन्द्रिययात चंचल याना, थःगु (ठीक) विपक्षी-आलम्बन (मिसा) यात गुबले खन उबले ध्यानं कुतुं वना, विकारं विकृत जुया तःधंगु दुःख सियेमाल । छु सुमेरु पर्वतयात पुइके फुगु फसं किसि अपायधंगु चिजाःगु पर्वतयात (पुइके मफइला ?), महाजम्बुवृक्षयात पुइके फुगु फसं सिथय् बुया वया च्वंगु भ्नाडीयात (पुइके मफइला ?), महासमुद्रयात गंके फुगु फसं चिजाःगु चिधंगु पुखुयात (गंके मफै) धका भाःपियाला ? थुकथं उत्तम-बुद्धि विशुद्ध चित्त जूम्ह बोधिसत्त्वयात नापं अज्ञानी याना बिइ फुगु चित्तया विकारं छंत छु मयाइ ? विशुद्धम्ह सत्त्व नं स्यना वं । उत्तमपिं यशस्वीपिं नं अयश प्राप्त जुइयः ।” (आज्ञा जूसे) पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व काशी राष्ट्रया छगू महाधनी ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । सय्के सिइके याना दक्कं शिल्प ज्या सय्कल । कामसुखयात त्याग याना ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया योगाभ्यास याना च्वन । अभिज्ञा व समापत्ति लाभ याना ध्यानसुखं सुखी जुया हिमवन्त प्रदेशय् वना च्वं वन । व छगू इलय् चि व पाउँ सवा कायेगु इच्छां हिमवन्तं कुहाँ वया वाराणसी थ्यंकः वल । अले व जुजुया उद्यानय् वना च्वना च्वन । कन्हेखुन्हु शारीरिक कृत्य याये सिधय्का ह्याउँगु वल्कल वस्त्र धारण याना छखे ब्वहलय् अजिनचर्म पाछाया, जटामण्डल चिना, म्हिचा (भोत्ति) घाना वाराणसी भिक्षा फवफवं जुजुया लाय्कु धवाखाय् थ्यन । जुजुं वयागु इरियापथ खना लय्ताया वयात सःतके छवया महामूल्यवानगु आसनय् फेतुइकल । वयात सासाःगु भिभिंगु भोजनं तृप्त यात । वं (पुण्य) अनुमोदन यायेधुंका वयात उद्यानय् च्वनेत प्रार्थना यात ।

६४. मिसाया नितिं मिजँ अले मिजँया नितिं मिसा परस्पर विपक्षी-आलम्बन खः । स्वयादिसँ अङ्गुत्तरनिकाय, न्हापांगु निपात पृ. १. ।

वं स्वीकार याना जुजुया लाय्कु छेंया भोजन नया, लाय्कु परिवारयात उपदेश बिल । उगु उद्यानय् भिंखुदैतक च्वन । छन्हू जुजु अशान्त (उपद्रव) जूगु सीमान्त देशय् शान्ति यायेत वनेत्यंबले (थःम्ह) मृदुलक्षणा धयाम्ह बडामहारानी (अग्रमहिषी) यात “आर्ययागु सेवा प्रमादी मजूसे याना च्वं” धया (जिम्मा बिया) वन । जुजु वनेवं बोधिसत्त्व थःगु इलय् लाय्कुलि वनेगु यात । अले छन्हू मृदुलक्षणां बोधिसत्त्वया नितिं भोजन तयार याना ‘थौ आर्य लिबाका च्वन’ धका मती तया सुगन्धित लखं मोल्हुया, सकतां तिसावसः अलंकारं तिया पुना मञ्चया छगू चिकिजागु खाताय् लासा लाया बोधिसत्त्व बिज्याइ धका पिया च्वन ।

बोधिसत्त्वं नं थःगु ई स्वया ध्यानं दना आकाशमार्गं हे लाय्कुली थ्यंकः वन । मृदुलक्षणां वल्कल चीवरयागु कलकल सलं “आर्य बिज्यात” धका हथासं दन । हथासं दंबले वयागु वसः चुलुया बैय् कुतुंवन । तपस्वी झ्यालं दुहाँ वयेखतं देवीयागु विपक्षी-आलम्बन इन्द्रिययात चंचल याना बांला धका माने याना स्वल । वयागु नुगलय् विकार पिहाँ वल । गथे दुरु वइगु सिमायात बसिलां तासे यायेवं दुरु पिहाँ वइथें । व हे इलय् वयागु ध्यान लोप जुल । वयागु दशा पपू मदुम्ह कोथें जुल । वं दना दना हे भोजन काल अले न हे मनसे चित्त विकार जूगुलिं कम्पित जुया दरबारं कुहाँ वना उद्यानय् न्यासि वना, पर्णशालाय् दुने वना शयनासनया तलय् भोजन तया (थःत) असदृश-आलम्बनं चिका रागागिनं छ्वय्का निराहार जुया च्वं च्वं गंसि जुया न्हेन्हू तक लासाय् छग्वारा जुया च्वना च्वन ।

न्हेन्हूलिपा सीमान्तयात शान्त याना जुजु लिहाँ वल । नगरया प्रदक्षिणा याना लाय्कुलि मवंसे तप्यंक ‘आर्ययात नि दर्शन याःवने’ धका उद्यानय् वन । पर्णशालाय् दुहाँ वंबले व गोतुलाच्वंगु खन । जुजुं मती तल - “छुं रोग जुल जुइमाः ।” अनंलि पर्णशालाय् बै पुइका सफा याना वयागु तुति त्युत्युं न्यन - “आर्य ! छु जुल छपित ?”

“महाराज ! जित मेगु छुं ल्वय् जूगु मदु । चित्तयागु विकारया कारणं जि आसक्तम्ह जुल ।”

“आर्य ! चित्त सुया प्रति आसक्त जुल ?”

“महाराज ! मृदुलक्षणाप्रति ।”

“आर्य ! ज्यू, जिं छपित मृदुलक्षणा बियेगु जुल ।” धया तपस्वीयात लाय्कुली ब्वना यंका, देवीयात समाये याका तपस्वीयात बिल । तपस्वीयात लःल्हाना ब्यूगु इलय् मृदुलक्षणायात ‘छंगु थःगु बल आर्ययागु शील रक्षा यायेमाः’ धका मिखाभाय् याना धाल । “ज्यू महाराज ! जिं रक्षा याये ।” धका लानी धाल । लानियात ब्वना तपस्वी लाय्कुलिं पिहाँ वन ।

लानिं लाय्कुधवाखां पिहाँ वनेवं हे धाल- “आर्य ! भी च्वनेत छें छखा माः । जुजुयाथाय् वना फवं ।” तपस्वी वना छें छखा फवन । जुजुं सकलें खिच्वं फाः वनिगु खालिगु छें छखा बिल । लानी ब्वना अन च्वं वन । व लानी अन दुहाँ वने मं मदय्कल ।

“छाय् दुहाँ मवयागु ?”

“थाय् नवःगुलिं ।”

“आः छु यायेमाल ले ?”

“थुकियात सफा या” धया ‘जुजुयाके कू, दाला कया हिं’ धया छवत । नवःगु फोहर वांछवयेधुंका सौखि काय्के छ्वया बै थिइकल । अनं लिपा ‘खाता कया हति, मत कया हति, लासा कया हति, लःत्यप

कया हति, घः कया हति' - थुकथं छता छता पवके छवया लः आदि कायके छवत । वं घलं लः लहया त्यप जायकल, मोल्हुइत लः तल, लासा लात ।

लासा लाया नापं फेतूगु इलय् लानिं वयागु दाही ज्वना साला क्वछुका, थःगु न्ह्योने तथा - "छं थःगु श्रमणभाव, ब्राह्मणभाव मस्यू" धका धाल । अलेतिनि वया न्ह्यलं चाल । थुलिमच्छि दिनतक जि ध्वां जुल । चित्तयागु विकारं थजागु अज्ञानी फैले जुल । "भिक्षुपिं ! कामच्छन्द नीवरणं कां याना बिइ, अज्ञानी याना बिइ ।" आदि (सुत्त पाठ) थन कनेमाः । वं स्मृति वयेवं बिचाः यात - "थुगु तृष्णा आपाः जुइवं जित प्यंगू नरकयापाखें छर्चो ल्हवके बिइ मखु । थौं हे वयात जुजुयात लःल्हाना जि हिमवन्तय् वनेगु उचित जुइ ।" (थुलि मती तथा) वं लानियात व्वना जुजुयाथाय् वना "महाराज ! जित छपिनि लानि माःगु मखुत । थ्वयागु कारणं जिगु तृष्णा बढे जुल" (धया) थुगु गाथा धाल -

“एका इच्छा पुरे आसि, अलद्धा मुदुलक्खणं ।
यतो लद्धा अकारक्खी, इच्छा इच्छं विजायथा’ति” ॥

“मृदुलक्षणा प्राप्त मज्जनिबले न्हापा (मृदुलक्षणायात दय्केगु) छता जक इच्छा दुगु खः । मिखा बांलाःम्ह मृदुलक्षणायात दयेवं थीथी कथंया इच्छात (अनन्त) लुया वया च्वन ।”

उगु हे इलय् तंगु ध्यान हानं उत्पन्न जुयावल । अले आकाशय् फेतुना जुजुयात उपदेश बिया आकाशमार्गं तुं हिमवन्तय् लिहाँ वन । हानं मनूत दुथाय् गुबले लिहाँ मवल । (अन) ब्रह्मविहारयागु भावना याना ध्यान प्राप्त याना तुं ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् याम्ह जुजु आःयाम्ह आनन्द खः । मृदुलक्षणा उत्पलवर्णा खः । अले ऋषि जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

६७. उच्छङ्ग जातक

“उच्छङ्गे देव मे पुत्तो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह जनपदयाम्ह मिसायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् कोशल देश (राष्ट्र) य् स्वम्ह मनूत छगू जंगललिक्क बुँज्या याना च्वन । छको उगु जंगलय् दुने खुँतय्सं मनूतय्त लुटे याना बिस्यू वन । खुँतय्त मामां इमित नाप लात । अन वना 'छिमिसं जंगलय् लुटे याना आः थन वया बुँज्या याइपिं किसान जुया च्वन' (धया) 'थुपिं खुँत खः' (धका) इमित चिना कोशल जुजुयाथाय् बुभ्ने याये यंकल । उगु इलय् छम्ह मिसां 'जित वसः (आच्छादन) माल, जित वसः माल'

धका मारी हाला ख्वया लाय्कु न्ह्योनें न्ह्योनें जुया च्वन । जुजुं वयागु सः ताया धाल - “ब्यु, थ्वयात वसः छज्वः ।” मनूतयसं वसः बिइ यंकल । वसः बिइ हःगु खना वं धाल - “जित थुजागु वसः (गा) माःगु मद्दु । जित स्वामीरूपी गा माःगु दु ।” मनूतयसं जुजुयात बिनित्ति याःवन - “थ्वं थुजागु गा माःगु मद्दु, स्वामीरूपी गा फ्वना च्वन ।” जुजुं वयात सःतके छ्वया न्यन - “छं स्वामीरूपी गा फ्वनागु ला ?”

“महाराज ! मिसाया गा धयागु स्वामी हे खः । स्वामी मद्दुम्ह द्विच्छि मू वंगु गां न्यसां नं व मिसा नांगा हे जुइ ।” थुगु खँया समर्थन यायेया नितिं थुगु धापू कनेमाः -

“नग्गा नदी अनूदका, नग्गं रट्टं अराजकं ।
इत्थीपि विधवा नग्गा, यस्सापि दस भातरो’ति” ॥

“लः मद्दुगु नदी नांगा खः, जुजु राष्ट्र प्रमुख मद्दुगु राष्ट्र नांगा खः, भात मद्दुम्ह मिसा अबला खः चाहे वया फिम्ह दाजुकिजापिं छाय् मदय्माः ।”

जुजु व खना लय्ताया न्यन - “थुपिं स्वम्ह छं सु खः ?”

“महाराज ! छम्ह जिमि भात खः, छम्ह किजा, अले छम्ह काय् खः ।”

जुजुं न्यन - “जि छ खनां लय्ताया । थुपिं स्वम्हमध्ये छम्हसित (त्वःता) विये । सुयात कायेगु ?”

वं धाल - “महाराज ! जि म्वानाच्चंसा जित (छम्ह) भात दइ, काय् नं दइ परन्तु मांबौ मदयेधुंका किजा दइगु दुर्लभ खः । जित किजा हे ब्यु ।” जुजु लय्ताया स्वम्हसितं त्वःता बिल । ‘छम्हसिया कारणं स्वम्हसितं दुःख सियेम्वाल ।’ थ्व खँ भिक्षुसङ्घय् प्रकट जुल । अनंलि छन्हु धर्मसभाय् मुना च्वंपिं भिक्षुपिसं वयागु प्रशंसा याना च्वन - “आयुष्मानपिं ! थुम्ह छम्ह मिसाया कारणं स्वम्हसितं दुःख सिइम्वाल ।” शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” भिक्षुपिसं ‘थुगु खँ’ धका बिनित्ति यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह मिसां उपिं स्वम्हसित दुःख सिइ म्वायेका ब्युगु मखु, न्हापा नं दुःख सिइ म्वायेका ब्युगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् स्वम्हसितं जंगलया लिक्क बुज्या याना च्वन..... (बाकी खँ च्वय्थे तं खः ।) अनंलि स्वम्हमध्ये सुयात त्वःतका यंकेगु धका जुजुं न्यनेवं वं धाल - “महाराज ! छु स्वम्हसितं त्वःते मफुला ?”

“मफु ।”

“यदि स्वम्हसितं त्वःते मफुसा जित जिमि किजा ब्यु ।”

“काय् वा भातयात यंकि, छं किजा छु यायेत ज्यू ?” धायेवं “महाराज ! थुपिं निम्हं सुलभ जू, किजा दुर्लभ खः” धया थुगु गाथा धाल -

“उच्छङ्गे देव मे पुत्तो, पथे धावन्तिया पति ।
तञ्च देसं न पस्सामि, यतो सोदरियमानये’ति” ॥

“महाराज ! काय् जिगु मुलय् दु, लैय् ववं भात काये फु । परन्तु (मांबौ मदयेधुंकूमहसित) किजा हयेगु गुगुं देश मखना ।”

जुजुं ‘ध्वं सत्य धाल’ धका सन्तुष्ट जुया स्वमहसितं कारागारं भिके याना लःल्हाना बिल । वं स्वमहसित ब्वना छैय् वन ।

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापायागु जन्मय् नं ध्वं थुपिं स्वमहसितं दुःखं सिइ म्वायेका बिल । थुगु धर्मदेशना न्त्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । पूर्वजन्मय् प्यमह मनूत आःयापिं प्यमह हे खः । जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

६८. साकेत जातक

“यस्मिं मनो निविसति...” थुगु गाथा शास्तां साकेतया लिक्क अञ्जनवनय् विहार याना बिज्याना च्वंबले छमह ब्राह्मणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

भिक्षुसङ्घसहित भगवान् साकेत नगरया लिक्क अञ्जनवनय् दुने च्वना बिज्यात । उगु इलय् छमह साकेत नगरवासी वृद्ध ब्राह्मण नगरं पिने वना च्वंगु इलय् (नगर) धवाखां पिने दशबल (बुद्ध) यात खन, अले वसपोलया तुती भोसुना तुति क्वातुकक ज्वना धाल - “बाबु ! छु मांबौपिं बुरा जुइधुंका कायपिसं इमिगु सेवा याये म्वाःला ? अथेसा छाया थौतक लिबाक छु कारणं थः बेपत्ता जुया च्वनागु ? जिं नापलाःगु बां हे लात, आः छं (थः) मांयात नापलायेत छैय् नु ।” थथे धया वं शास्तायात थःगु छैय् ब्वना यंकल । भिक्षुसङ्घसहित शास्ता बिज्याना लाया तःगु आसनय् फेतुना बिज्यात । ब्राह्मणी नं वया शास्तायागु तुती भोसुना खवल - “तात ! थौतक गन च्वना च्वनागु ? छु वृद्ध मांबौपिनिगु सेवा याये म्वाःला ?” (थुलि धया) वं (थः) काय्महचाय्पित नं “वा, मस्त ! छिमि दाइयात वन्दना या वा” धका धया वन्दना याकल । निमहं लय्लयत्तातां तःधक दान बिल । शास्तां भोजन धुंका इपिं निमहसितं जरा-सुत्त^{६५} यागु उपदेश बिया बिज्यात । सूत्रयागु देशनाया अन्तय् निमहं अनागामीफल्य् प्रतिष्ठित जुल । शास्ता आसनं दना अञ्जनवनय् तुं लिहाँ बिज्यात । धर्मसभाय् फेतुना च्वपिं भिक्षुपिसं खँ ल्हाना च्वन - “आवुसो ! तथागतया बौ शुद्धोदन (खः) मां महामाया खः धका स्यूसां नं ब्राह्मण व ब्राह्मणी निमहसितं ‘तथागत जिमि काय्’ धका धाल । शास्ता नं इमिगु खँ न्यना बिज्यात । छु कारण खः ?” शास्तां इमिगु खँ न्यना “भिक्षुपिं ! थुपिं निमहसितं थः काय्यात हे काय् धाःगु खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

६५. जरा-सुत्त, सुत्तनिपात १, ।

अतीत कथा

“भिक्षुपिं ! पूर्व समयय् थुम्ह ब्राह्मण लगातर न्यासःगू जन्मतक जिमि बौ खः, न्यासःगू जन्मतक कका (चूलपिता) खः, न्यासःगू जन्मतक बाज्या (महापिता) खः । थुम्ह ब्राह्मणी नं लगातार न्यासःगू जन्मतक मां खः, न्यासःगू जन्म तक मामा खः, न्यासःगू जन्मतक अजि खः । थुकथं भिंन्यासःगू जन्मतक ब्राह्मणया ल्हातं तःधिक जुया, अले भिंन्यासःगू जन्मतक ब्राह्मणीया ल्हातं । थुकथं स्वद्धः जन्मतकयागु खँ कना, बुद्ध जुया बिज्याये धुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“यस्मिं मनो निविसति, चित्तञ्चापि पसीदति ।
अदिट्टपुब्बके पोसे, कामं तस्मिंमि विस्ससे’ति” ॥

“गुम्ह (मनू) या प्रति थुगु जन्मय् न्हापा मखंसां नं मन वनी, अथवा चित्त प्रसन्न जुइ, न्हापा गुबलें मखंम्ह जूसा नं कामरागया कारणं याना (न्हापा नापं च्वना वये नंगु स्नेहया कारणं) वयात विश्वास वनी ।”

शास्तां थुकथं धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् बाह्मण व ब्राह्मणी थुपिं हे निम्ह खः अले काय् जुलसा जि हे खः ।

- * -

६९. विसवन्त जातक

“धिरत्थु तं विसं वन्तं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् धर्मसेनापति सारिपुत्रयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

स्थविरं मधिचधि (मरिचरि) भपिया बिज्याइगु दिनय् मनूतय्सं सङ्ख्या नितिं यक्व मधिचधि (मरिचरि) ज्वना विहारय् वल । भिक्षुसङ्घं कायेधुंका नं ल्यंगु मधि यक्व दनिगु जुया च्वन । मनूतय्सं “भन्ते ! गामय् वनाच्वंम्हसित नं भाग कया बिज्याहुँ” धका धाल । उगु इलय् स्थविरनापं च्वना च्वंम्ह ल्याय्म्हम्ह भिक्षु गामय् वना च्वंगु खः । वयागु भाग कया ‘व लिहाँ वइगु यक्व मानी’ धका स्थविरयात बिल । स्थविरं व नये जक लात युवक भिक्षु त्वाक्क थ्यंकः वल । अले स्थविरं वयात “जिमिसं छंगु नितिं तया तयागु मधि नयेधुन” धका धाल ।

वं “भन्ते ! साःगु मधि सुया जक मयइ” धका धाल । महास्थविरयात संवेग जुल । अनलि “आवंलि मधि नये मखुत” धका अधिष्ठान यात । अबलेनिसें सारिपुत्रं छुचुंया मधि मनल । वं छुचुंया मधि मनःगु खँ भिक्षुसङ्घं सिल । भिक्षुपिसं व हे खँ ल्हाना धर्मसभाय् च्वना च्वन । अनलि शास्ता बिज्याना -

“भिक्षुपिं ! छु खं ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यात । “थुजा-थुजागु खं” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! सारिपुत्रं छको त्वःते धूंकूगु वस्तु ज्यान वंसा हानं नइ मखुत” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व विष वैद्यया कुलय् जन्म जुया अजागु हे वैद्यज्या याना जीविका याना च्वन । छन्हु जनपदवासी मनूयात सर्प न्याना बिल । वया थःथितिपिसं तुरन्त वैद्ययात सःता हल । वैद्यं न्यन - “वासःयागु प्रभावं विष लिकायेगु लाकि न्याःम्ह सर्पयात तुं सःता वं न्यागु थासय् विष लिकाय्केगु ?”

“सर्पयात सःता वयात हे विष लिकाय्के ब्यु ।”

अनंलि वं सर्पयात सःता “छं थ्वयात न्यानागु खः ला ?” धका न्यन ।

“खः ।”

“छं न्यानागु थासं विष लिका ।”

“जिं छको तयागु विष हानं गुबले त्वने मखु । जिं तयागु विष लिकाये मखु ।”

अनंलि इमिसं सिं हया मि च्याका “यदि थःगु विष लिकाये मखु धयागु जूसा थ्व मिइ क्वबां हूँ” धका धाल ।

सर्प “बरु मिइ क्वबांवने परन्तु थःम्हं छको तयागु विष लिकाये मखु” धाधां थुगु गाथा धाल -

“धिरत्थु तं विसं वन्तं, यमहं जीवितकारणा ।

वन्तं पच्चाहरिस्सामि, मतं मे जीविता वर'न्ति” ॥

“ज्यानया नितिं लितकाइगु उगु विषयात धिक्कार दु । त्वःते धुनागु विष हानं लित काये मखु, बरु सिना वनेगु हे असल जू ।”

थुलि धया सर्प मिइ दुने वनेत्यन । अले वयात गना वैद्यं उम्ह मनूयात मन्त्र व वासः याना विष मदुम्ह निरोगी याना सर्पयात शील बिया, “आवलि सुयातं दुःख बियेमते” धका त्वःता छवत ।

शास्ता नं “भिक्षुपिं ! सारिपुत्रं नं छको त्वःते धूंकूगु वस्तु ज्यान वंसां हानं ग्रहण याइ मखुत” धका थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सर्प सारिपुत्र खः । वैद्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

७०. कुदाल जातक

“न तं जितं साधु जितं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय चित्तहत्थसारिपुत्रयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व छम्ह श्रावस्तीयाम्ह कुलपुत्र खः । वं छन्हु सा वायका (हल जोते याना) लिहाँ वया विहारयु वंबले छम्ह स्थविरया पात्रय च्वंगु भिभिंंगु नायुगु सासाःगु भोजन वयात ब्यूगु खना मती तल - “जि थःगु ल्हातं चांन्हिं थीथी प्रकारयागु ज्या याना नं थुजागु भोजन नये मखं । जि नं प्रव्रजित जुया वने माल ।” (थथे मति तथा) व प्रव्रजित जुल । लच्छि बाच्छिति दुबले हे अनुचित ढंगं विचार (अयोनिसोमनसिकार) यागु कारणं क्लेशयागु बशय वन । वं भिक्षुआश्रम त्वःता वन । लिपा नयेगु मदया दुःख जुया हानं प्रव्रजित जुया अभिधर्म स्यना च्वन । थुकथं खुकोतक भिक्षुआश्रम त्वःता वन । हानं न्हेकोगू बार प्रव्रजित जुया अभिधर्मया न्हेगू प्रकरणया ज्ञाता जुया आपालं भिक्षुपित धर्म व्वंका च्वच्वं (वं) अर्हत्व पद प्राप्त यात । अनंलि वया पासापिसं वयात हायकल - “आयुष्मान् चित्त ! न्हापार्थे आः छंगु चित्तय् विकार बढे मजुल ।”

“आवुसो ! आः ध्वयां लिपा जि गृहस्थ जूवने म्वाःल ।” अनंलि वया अर्हत्व जूगु खँ धर्मसभाय जुल- “आयुष्मान्पिं ! थुजागु अर्हत्पदयागु योग्यता दुम्ह जुइक जुइकं नं आयुष्मान् सारिपुत्र खुकोतक गृहस्थ जुल । अहो ! पृथक्जन् जुइगुली गपाय्धंगु दोष दु खनि !” शास्ता बिज्याना “भिक्षुपिं ! थुगु इलय फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं आज्ञा जुया बिज्यात-

“भिक्षुपिं ! पृथक्जन्पिनिगु चित्त हलुका (चंचल) जुइ, उकियात निग्रह यायेत थाकु । छुं (गुगुं) आलम्बन (विषय) य् वना आसक्त जूवने यः । छको आसक्त जुइवं उकियात याकनं त्वःफिके फइ मखु । उकिं हे चित्तयागु संयम (दमन) यायेगु बांला जू, संयत जुइ फयेवं हे सुखया कारण जुइ ।”

“दुन्निगहस्स लहुनो, यत्थकामनिपातिनो ।
चित्तस्स दमथो साधु, चित्तं दन्तं सुखावहं” ॥

“मन धयागु बशय तये साप थाकु, गुगु तःसकं याउँक अःपुक गन मं दत अन वनिम्ह खः । बुद्धिमान्पिसं थुजागु चित्तयात बशय तयेगु उत्तम जू, चित्तयात बशय तःसा जक सुखदायक जुइ ।”^{६६}

उकियात निग्रह याये थाकुगु जुया हे न्हापायागु इलय छम्ह पण्डितं छपु कूया लोभं उकियात त्वःते मफया खुकोतक गृहस्थ जुल । अले न्हेकोगू पटकय प्रव्रजित जुया ध्यान उत्पन्न यानां उगु लोभयात निग्रह याये फत । थुलि धया पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

६६. चित्तवर्ग, धम्मपद गा. नं. ३३ ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छ्गू तरकारी बंजाया कुलय् जन्म जुया तःधिका जुल । वयागु नां खः कुदाल पण्डित । वं कू ज्वना बुँ पाला उकी वाउँचा, लौका, ककःचा तथा मेमेगु वाउँचा तरकारी पिना सय्का मिया ननं गरिबी जीवन हना च्वन । वं छन्हु बिचाः यात - “जि गृहस्थय् च्वनां छु फाइदा ? छेंनं पिहाँ वना प्रव्रजित जुइमाल ।” अनलि छन्हु वं कू छथाय् सुचुका ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । (लिपा) कू लुमना वयेवं लोभयात शान्त याये मफया उगु धार मनःगु कूया नितिं (हानं) गृहस्थ जूवन । थुकथं हे निकोगू, स्वकोगू पटक यायां खुकोगू पटकय् उगु कूयात सुचुका छेंनं पिहाँ वया प्रव्रजित जुया हानं गृहस्थ तुं जुल । परन्तु न्हेकोगू पटकय् वं बिचाः यात - “जिं धार मनःगु कूया नितिं बारम्बार गृहस्थ जुयेधुन, आः थुगु पटकय् ध्वयात तःधंगु नदी यंका वाँछ्वया प्रव्रजित जूवने माल ।” अनलि व नदीया सिथय् वना ‘यदि जिं ध्व कुतुं वंगु थाय् खन धाःसा हानं वया माःवये मास्ति वयेफु (धका बिचाः याना) चु ज्वना किसियागुथें जाःगु बल पिकया, स्वको फन्फन् चाःहिला मिखा तिसिना नदीया दथुइ वाँछ्वया बिल ।’ अले स्वको सिंहनाद यात - “जिं त्याके धुन । जिं त्याके धुन ।”

उगु इलय् वाराणसीया जुजु सीमान्त देशयागु (उपद्रव) यात शान्त याना लिहाँ वया च्वंगु जुया च्वन । वं नदी मोल्हुया, सकतां अलंकार तिसा वसतं छायापिया किसियागु म्ह्य् च्वना वना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु सः न्यना (मती तल) - “थुम्ह मनू हाला च्वन ‘जिं त्याके धुन’ धका । ध्वं सुयात त्याकल ?” ‘वयात सःति’ धका सःतके बिया न्यन - “भो, पुरुष ! जि ला संग्राम विजेता खः । नकतिनि जक त्याका वया च्वनाम्ह खः । छं सुयात त्याकागु ?”

बोधिसत्त्वं “महाराज ! द्विच्छ्गू संग्राम, लाखगू संग्राम त्यासां व धात्थेंगु विजय मखु; छायाकि छपिसं चित्तयागु विकारयात मत्याःकूनि । जिं थःके दुने च्वंगु लोभयात दमन यायां चित्त विकारयात त्याका कयागु खः” धाधां महानदीपाखे स्वल । उगु इलय् जल (कसिण) यागु ध्यानं उत्पन्न जुइगु ध्यान उत्पन्न जुया वल । योगबलं सम्पन्नम्ह जुया वं आकाशय् फेतुना जुजुयात धर्मोपदेश यायां थुगु गाथा धाल -

“न तं जितं साधु जितं, यं जितं अवजीयति ।
तं खो जितं साधु जितं, यं जितं नावजीयतीति” ॥

“व त्याःगु धात्थें त्याःगु मखु, गुगु त्याःगु हानं बुइफु । व हे त्याःगु बांलागु त्याःगु खः गुगु त्याःगुयात हानं गुबलें बुके फइ मखु ।”

थुकथं आकाशय् फेतुना बोधिसत्त्वं बुद्धलीलां जुजुयात थुगु धर्मोपदेश बिल । श्रेष्ठ संग्राम विजेतायागु भाव थन क्यनातःगु दु -

“यो सहस्सं सहस्सेन, सङ्गामे मानुसे जिने ।
एकञ्च जेय्यमत्तानं, स वे सङ्गामजुत्तमोति” ॥

“द्वलंद्वः मनूतयत्त द्वलंद्वः युद्धय् त्याकेगु सिबे बरु थःगु मनयात त्याकेफत धाःसा व हे धात्थेंम्ह संग्रामजित् खः ।”^{१६७}

थुगु धर्म न्यनेवं हे जुजुया चित्तय् दुगु क्रियात्मक विकार नष्ट जुल । अले वयागु चित्त प्रव्रज्यापाखे व्वःछुत । जुजुया सेनातय्गु विकार नं अथे हे तुं जुया मदया वन ।

जुजुं बोधिसत्त्वयाके न्यन - “आः छपिं गन बिज्यायेगु ?”

“महाराज ! हिमवन्तय् वना ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया वने ।”

“अथेसा जि नं प्रव्रजित जुया वने ।” (थुलि धया) व बोधिसत्त्वलिसें तुं पिहाँ वन । सेना, ब्राह्मण, गृहपतिपिं सकलें श्रेणिपिं (विभिन्न ज्या याइपिं) उगु थासय् मुना सकलें जनसमूह जुजुलिसें तुं वन । वाराणसीस च्विंपिं मनूतय्सं बिचाः यात - “कुदाल पण्डितयागु धर्मदेशना न्यना भी जुजु प्रव्रज्याया इच्छुक जुया सेनासहित वनेधुंकल । भ्नीपिं थन छु याना च्वनेगु ?” (थथे मती तया) भिंनिगू योजन दुगु वाराणसीयापिं सकलें जनता पिहाँ वल । इमिगु भिंनिगू योजनयागु परिषद् दत । इमित व्वना बोधिसत्त्व हिमवन्तय् दुहाँ वन ।

देवेन्द्र शक्रया (सिंह) आसन व्वाना वल । वं ध्यान तया स्वबले कुदाल पण्डितं महाभिनिष्क्रमण (गृहत्याग) याःगु व अले वया ल्यूल्यु आपालं अपार जनसमूह दुगु खन । इमित च्वनेत थाय् माल धका बिचाः यात । वं विश्वकर्मायात सःतके छ्वया धाल- “तात ! कुदाल पण्डितं महाभिनिष्क्रमण यायेधुंकल । (वयात) च्वनेत थाय् दय्केमाल । छ् हिमवन्त प्रदेशय् वना माथवंगु भूमी स्वीगू योजन हाकगु अले भिंन्यागू योजन व्या दुगु आश्रम दय्का व्यु ।” वं “ज्यु देव !” धया अथे हे (आश्रम) दय्का बिल । (थन ध्व संक्षिप्त वृत्तान्त जक खः । विस्तारं हत्थिपाल जातक (जा. नं. ५०९) स वइतिनि । अन व थन छगू हे कथंयागु वर्णन खः ।)

विश्वकर्मा आश्रमय् पर्णशाला दय्का बिल । अन कुशब्द पिकाइपिं मृगत, पछित व अमनुष्य (भूत प्रेतादि) पिंत बिसिकः छ्वया छगू छगू कुं पतिकं छम्ह छम्ह वने ज्युगु लं दय्का थःगु निवासस्थानय् लिहाँ वन । कुदाल पण्डित नं थःगु परिषद् व्वना हिमवन्तय् दुहाँ वन । अले वं (अन) शक्रं दय्के व्युगु आश्रमय् वना विश्वकर्मा दय्का तःगु प्रव्रजित-परिष्कार ग्रहण यात । अले न्हापां थःत थःम्हं प्रव्रजित याना अले थः अनुयायीपिंत (परिषद्) यात प्रव्रजित याना आश्रम म्हति म्हति इमित इना बिल । (उगु इलय्) न्हेगू राज्य खाली जुल । स्वीगू योजन दुगु आश्रम जाल । कुदाल पण्डितं बाकी कसिण (योगाभ्यास) यागु अभ्यास यात । ब्रह्मविहार (मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षा भावना) यागु भावना यात । अले परिषद्यात नं कसिण भावना याकल । सकसिनं समापत्ति (समाधि) प्राप्त याना ब्रह्मविहारयागु भावना याना ब्रह्मलोकय् वन । परन्तु गुपिंसं वयागु सेवा सुश्रूषा यात इपिं देवलोकगामी जुल ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! थुकथं चित्तय् खिति थायेवं, विकारय् आसक्त जुल धायेवं, उकिं छुटे जुइत अपु मज्जु । लोभ यश त्याग यायेगु थाक् । थुकथं पण्डितपिंत नं लोभं अज्ञानी दय्का बिइयः” (आज्ञा जूसे) थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य (प्रकाशन) या अन्तय् गुलिं स्रोतापन्न, गुलिं सकृदागामी, गुलिं अनागामी जुल, गुलिं गुलिसिनं अर्हत्पद प्राप्त यात ।

उगु इलय् जुजु (आःयाम्ह) आनन्द खः । परिषद् (आःयागु) बुद्ध-परिषद् खः । कुदाल पण्डित जुलसा जि हे खः ।

इत्थि वर्ग व्वचाल ।

८. वरुण वर्ग

७१. वरुण जातक

“यो पुब्बे करणीयानि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कुटुम्बियपुत्र तिसस स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छन्हु थवंथवय् मिले जूपिं स्वीम्ह कुलपुत्रपिं सुगन्ध, पुष्प, वस्त्रादि ज्वना शास्तायागु धर्मदेशना न्यने धका आपालं मनूत ब्वना जेतवनय् वन । (अन) नागमालक व शालमालका आदि शाला (सतल) य् पलख फेतुत । सन्ध्या इलय् शास्ता सुरभि-गन्धं सुवासित गन्धकुटीं पिहाँ बिज्याना धर्मसभाय् बिज्याना अलंकृत बुद्धासनय् फेतुना बिज्यात । अबले अनुयायीपिंसहित धर्मसभाय् वना शास्तायात सुगन्धित स्वींनं पूजा यात । अले चक्रअंकित पालितः ह्वया च्वंगु पलेस्वार्थे बांलागु चरणय् वन्दना याना छ्खेलिकक फेतुना धर्मोपदेश न्यन । इमिके थथे विचारं वल- “गुलि-गुलि जिमिसं भगवान् बुद्धयापाखेँ उपदेश न्यना धर्म सिइका कया उलि उलि हे जिपिं प्रव्रजित जुया वने मास्ति वल ।” हानं इमिसं तथागत धर्मसभां पिहाँ बिज्यागु इलय् वसपोलयात वन्दना याःवना प्रव्रज्यायागु याचना यात । शास्तां इमित प्रव्रज्या बिया बिज्यात ।

इमिसं आचार्य उपाध्यायपिंत लय्ताय्का (इमिपाखेँ) उपसम्पदा प्राप्त यात । अले न्यादँतक (इपिं नापं) च्वना निगुलिं मातृका (शीर्षक) कण्ठस्थ याना कप्पिय व अकप्पिययात सिइका स्वथी प्रकारयागु अनुमोदन सय्का काल । हानं चीवर सुइगु ज्या याना, रंगं छिना, श्रमणधर्म (योगाभ्यास) यायेगु इच्छां आचार्य उपाध्यायपिंके वचन कया शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छ्खेलिकक फेतुना थथे याचना यात - “भन्ते ! जिपिं संसार (भव) या प्रति विरक्त जुया च्वना, जाति जरा ब्याधि व मरणया भयं भयभीत जुयापिं खः । जिमित संसारं मुक्त जुइया नितिं कर्मस्थानयागु उपदेश बिया बिज्याहूँ ।” शास्तां इमित स्वीच्यागु^{६८} कर्मस्थानमध्ये इमित अनुकूल जूगु कर्मस्थान ल्यया आज्ञा जुया बिज्यात ।

इमिसं शास्तायाथाय् कर्मस्थान कया वसपोलयात वन्दना व प्रदक्षिणा याना परिवेणय् वना आचार्य उपाध्यायपिं नाप लाना पात्रचीवर ज्वना योगाभ्यास यायेत पिहाँ वन ।

थुलिया दथुइ कुटुम्बियपुत्र तिसस स्थविर धयाम्ह छम्ह भिक्षु अलसि, निरुद्योगी व सासाःगु नयेमाःम्ह (जिह्वालोलुप) दु । वं मती तल “जि जंगलय् च्वने मफु, योगाभ्यास नं याये मफु, हानं भिक्षा वना जीवन हने नं मफु । उकिं जि वना छु यायेगु ? जि थन हे च्वना च्वने ।” अनलि व भिक्षु निराश जुया मेपिं भिक्षुपिं नापं वना (लँय् बिचय्) च्वना च्वन । मेपिं भिक्षुपिं कोटाल जनपदय् चारिका यायां छगू सीमान्त गामय् थ्यंकः वन । अले व गांया लिकक छगू जंगलय् वर्षावास च्वं वन । स्वलायः दुने कुतः यायां इमिसं विदर्शना ज्ञान प्राप्त याना, पृथ्वी ध्वयेक, अर्हत्पद प्राप्त यात । वर्षावास सिध्यका पवारणा याना (थःपित)

६८. कर्मस्थान जम्मा ४० गू दु । अन्तिम निगू चीधं जूगुलिं निगूया ल्याः मतसे थन ३८ गू धका न्ह्यथंगु जुइमाः ।

प्राप्त जूगु गुण शास्तायात विन्ति यायेगु इच्छां इपिं अनं लिहाँ वया छसिंकरं जेतवनय् थ्यंकः वल । पात्रचीवर छथाय् तथा आचार्य उपाध्यायपित नापलात । अले तथागतयागु दर्शन यायेया नितिं शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । शास्तां इपिलिसे नाइक खँ ल्हाना बिज्यात । खँल्लाबल्हा याना बिज्यायेधुंका इमिसं थथःपित प्राप्त जूगु गुणत तथागतयात निवेदन यात । शास्तां उपिं भिक्षुपिनिगु प्रशंसा याना बिज्यात ।

शास्तां उपिं भिक्षुपिनिगु प्रशंसा याना च्वंगु खना, कुटुम्बियपुत्र तिसस स्थविरया नं योगाभ्यास याये मास्तिवल । उपिं भिक्षुपिसं शास्तायाके वचन फवन - “भन्ते ! जिपिं व हे जंगलय् वना च्वं वने ।” शास्तां ‘ज्यू’ धया वचन बिया बिज्यात । इपिं वन्दना याना परिवेणय् लिहाँ वन । उम्ह कुटुम्बियपुत्र तिसस स्थविरं चान्हे जुइवं तःसकं उत्साहित जुया, तःसकं काचाकाचां योगाभ्यास यायेगु शुरु यात । चान्हे जुइवं सिपुति दना दना हे ध्यान याना च्वंबले न्ह्यः वया कुतुं वन अले वया जँय् च्वंगु बपिक्वे त्वःधुल । तःसकं स्याकल । वया पासा भिक्षुपिं वयागु सेवा याना बिचाः याये माःगुलिं इपिं वने मफुत ।

वयागु सेवा याना बिचाः याना च्वना च्वंबले शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु छिमिसं कन्हे वने धका वचन कयागु मखुला ?”

“खः, भन्ते ! जिमि पासा कुटुम्बियपुत्र तिसस स्थविरं कु इलय् तःसकं हथासं योगाभ्यास यायेगु शुरु यात । न्ह्यः वबले सिपुतिं कुतुं वया जँया बपिक्वे त्वःधुल, उकिया कारणं जिपिं वने मखन ।”

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक थःगु उत्साह हीनताया कारणं कु इलय् तःसकं योगाभ्यास याना छिमित वने मखंका व्यूगु मखु, न्हापा नं थ्वं छिमित वने मखंका व्यूगु दु” आज्ञा जूसे इमिगु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा गान्धार देशया तक्षशिलाय् बोधिसत्त्व लोकप्रसिद्धम्ह आचार्य जुल । वं न्यासः माणवक (शिष्य) पित विद्या (शिल्प) स्यना च्वन । छन्हु इपिं माणवकपिं जंगलय् वना सिं माःवन । इपिमध्ये छम्ह अलसीम्ह माणवक दु । वं छमा तःमागु वरुणवृक्ष (सिमा) खनां बिचाः यात - “थ्व गंगु सिमा खः, पलख दचना, लिपा सिमाय् गया सिं पाला यंके ।” वं थःगु गा लाया गोतुला तःसकं फुं फुं वय्क दचना च्वन । मेपिं माणवकपिसं सिंया भारी चिना, यंकुगु इलय्, वयागु जँय् तुतिं ख्वाना, वयात थना इपिं वन ।

आलसि माणवक मिखा बुबुस्यास्यां काचाकाचां दन । अले न्ह्योवःसु मतंक हे सिमाय् गया सिमा कचा थःथाय् साला पाल । उगु इलय् त्वःधूगु सिमाकचाया च्वंकां तिगन्हुया वया वयागु मिखाय् लात । वं छपा ल्हातं प्यागु वाउंगु सिमा कचा पाला त्वःधुल । सिमां कुहाँ वया सिंकु चिना याकनं हथासं वना मेपिसं तथा तःगु सिंपया दचोने तथा बिल । उखुन्हुया दिनय् छगू गांया छगू कुलं आचार्ययात कन्हेखुन्हुया पाठ याकेत निमन्त्रणा व्यूवल । आचार्य माणवकपित धाल - “तात ! कन्हे छगू गामय् वने माःगु दु । छिपिं मनसे खाली प्वाथं वने फइ मखु । उकिं सुथन्हापनं यागु (जा) थुया नया अन हुं, अले थःपिनिगु व जिगु भाग दक्वं ज्वना वा ।”

इमिसं सुथन्हापनं यागु थुइत दासीयात थना धाल - “जिमित याकनं यागु दय्का व्यु ।” वं सिं काबले दचोने तथा तःगु वरुणयागु प्यागु सिं काल । बारम्बार फुफु याना मि ख्वात नं मि च्याके मफुत ।

गुकिया कारणं न्हिने जुया वल । माणवकपिं न्हिने जुइधुंकल, लिबात आः वने जी मखुत धका मती तया आचार्ययाथाय वन । आचार्य न्यन - “तात ! छाय् छिपिं मवना ला ?”

“आचार्य ! मवना ।”

“छाय् ?”

“फलानाम्ह अलसीम्ह माणवकं जिपिं नापं सिं काय्त जंगलय् वना वरुणवृक्षया व्वय् न्ह्यः वयका च्वन । लिपा याकनं याकनं सिमा पाल, अले सिमा कचा मिखाय् लाना मिखा तज्यात । वरुणयागु सिं हया जिमिसं हयागु सिंपया दचोने तया बिल । यागु तयार याइम्हं गंगु सिं भाःपिया मि च्याकल । सूर्योदय जुल नं मि च्याके मफु । उकिं जिपिं वने मखन ।

आचार्य माणवकयागु ज्याखें न्यना ‘कांम्ह-मूर्खयागु ज्या थुकथं हानि जुइ (धया) थुगु गाथा धाल -

“यो पुब्बे करणीयानि, पच्छा सो कातुमिच्छति ।
वरुणकट्टभज्जोव, स पच्छा मनुत्तप्पती’ति” ॥

“गुम्हसिनं न्हापां याये माःगु ज्याखें लिपा यायेगु मती तइ; वं वरुण सिंयात त्वःथुम्हसिनंथें लिपा हानं ताप जुइका च्वना च्वनी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थः शिष्यपिंत थुगु खं कना दानादि पुण्यकर्म याना जीवनया अन्तय् कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक थ्वं छिमिगु पंगल जूम्ह मखु, न्हापा नं पंगल हे जूम्ह खः । थुलि धर्मोपदेश न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मिखा तज्याकूम्ह विद्यार्थी (आःयाम्ह) जं त्वधुइकाच्चंम्ह भिक्षु खः । बाकी माणवकपिं (आःया) बुद्ध-परिषद् खः । अले आचार्य ब्राह्मण जुलसा जि हे खः ।

- * -

७२. सीलवनागराज जातक

“अकतञ्जुस्स पोसस्स...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

भिक्षुपिं धर्मसभाय् फेतुना-खें ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्त अकृतज्ञ खः, तथागतयागु गुण मस्यु ।” शास्ता बिज्याना “भिक्षुपिं ! आः फेतुना छु खें ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खें” धका विन्ति यात । “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्त अकृतज्ञ जूगु मखु, न्हापा नं अकृतज्ञम्ह हे खः ।

“अथेसा जिं म्वाःनिम्ह किसिया दन्त कया हये” धया लैया नितिं मामाःगु नयेगु सामान व नःगु कःति ज्वना बोधिसत्त्वया निवासस्थान दुथाय् वन । बोधिसत्त्वं वयात खनां न्यन - “छाय् वयागु ?”

“स्वामी ! जि गरिब खः, फवगीं खः । म्वायेगु उपाय (साधन) म्दु । छपिंथाय् जि छाय् वयागु धाःसा छपिंसं बिल धाःसा छपिंके च्वंगु दन्त फवना यंके अले उकियात मिया वःगु धनं जीवन हने धका वया ।”

“भो ! ज्यू, जिं छंत दन्त त्वाःल्हाके बिये यदि छंके ध्यनेत कःति दःसा ।”

“स्वामी ! ई जिं कःति ज्वना वयागु दु ।”

“अथेसा दन्त कःतिं ध्यं” धका बोधिसत्त्व तुति कय्कुंका सा द्वहं फेतुइथें फेतुना बिल । वं वयागु दन्त निपुं त्वाःल्हात । बोधिसत्त्वं उगु दन्तयात थःगु स्वै कया (धाल) - “भो मनु ! जिं थ्व दन्त मयया बिया च्वनागु मखु, मयः मजू बरु जित थ्वसिबे नं द्वच्छि गुणां, लाख गुणां सकतां धर्मयात सिइके फुगु बुद्धत्त्व ज्ञानरूपी दन्त यः जू । उकिं जिं थ्व दन्तयागु दानद्वारा बुद्धज्ञानयागु बोधया कारण जुइमाः ।” (वं) बुद्धज्ञानया ध्यान तया उगु दन्त-छज्वः दान बिल ।

वं दन्त निपु ज्वना वना उकियात मिल । उगु धन फुइवं हानं बोधिसत्त्वयाथाय् वया धाःवल - “स्वामी ! छंगु उगु दन्त मिया जिं थःगु साहु पुलेत जक गात । बाकी दन्त नं ब्यु ।” बोधिसत्त्वं ‘ज्यू’ धका स्वीकार याना न्हापाथें तुं ध्यंके बिया ल्यंगु दन्त नं बिल । वं व नं मिया हानं वया धाःवल - “स्वामी ! म्वाये मफुत । जित मूल हाःयागु दन्त ब्यु ।” बोधिसत्त्वं ‘ज्यू’ धया न्हापाथें तुं फेतुत । उम्ह पापी मनुखं महासत्त्वयागु वहःया माःथें जाःगु स्वैयात ब्वब्व स्याना कैलाशकूटथें जाःगु छचन (कुम्भ) य् गया निपुं दन्तयागु जःखः च्वंगु लायात पां व्वाना ला चिइका नःगु कतिं दन्तया हाः ध्यना यंकल ।

उम्ह पापी मनूयात, बोधिसत्त्वया दृष्टिं मखनेवं निगू लाख चालिस हजार योजन घना जूगु पृथ्वी सुमेरु, युगन्धरथें जाःगु पर्वतयागु महाभार फया च्वंम्ह तथा मलमूत्र आदि घौचाइगु दुर्गन्धित वस्तुत फया च्वने फुम्ह जूसा नं उम्ह दुर्गुणराशि दुम्हसित फया च्वनेगु असमर्थता प्रकट यात । अले पृथ्वी बाया वना वयात नुना बिल । व हे इलय् अवीचि महानरकं ज्वाला पिकया उम्ह मनूयात छेंया कम्बलं हिनेथें याना भुना यंकल । थुकथं उम्ह पापी मनु पृथ्वीस दुहाँ वनेवं उगु जंगलयाम्ह अधिकारी वृक्षदेवतां उगु वनयात थ्वय्क ‘अकृतज्ञ मित्रद्रोही मनूयात चक्रवर्ती राज्य ब्यूसां नं सन्तुष्ट याये फइ मखु’ (धका धया) धर्मदेशना न्त्यथंसे थुगु गाथा धाल -

“अकृतञ्जुस्स पोसस्स, निच्चं विवरदस्सिनो ।
सब्बं चे पथविं दज्जा, नेव नं अभिराधये’ति” ॥

“अकृतज्ञ, सदां दोष माला जुइम्ह मनूयात पृथ्वी छगोलं राज्य ब्यूसां सन्तुष्ट याये फइ मखु ।”

थुकथं उम्ह देवतां उगु वन छगुलिं थ्वय्क धर्मोपदेश बिल । बोधिसत्त्व गुलि आयु दुगु खः उलि आयुतक जीवित जुया कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्त अकृतज्ञ मखु, न्हापा नं अकृतज्ञ जूम्ह खः” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्त्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या मित्रद्रोही मनु (आःयाम्ह) देवदत्त खः । वृक्षदेवता (आःयाम्ह) सारिपुत्र । सीलव नागराज जुलसा जि हे खः ।

७३. सच्चंकिर जातक

“सच्चं किरवमाहंसु...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं (थःत) हत्या यायेत कुतः याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धर्मसभाय् फेतुना च्वं पिं भिक्षुपिसं “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं शास्तायागु गुण महमस्यू । वसपोलययात हत्या यायेगु कुतः यात” धया देवदत्तयागु अवगुणया बारे खँ ल्हाला च्वन । शास्ता बिज्याना “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यात । “भिक्षुपिं ! आः जक देवदत्तं जिगु हत्या यायेत स्वःगु मखु, न्हापा नं स्वःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् जुजुया दुष्टकुमार धयाम्ह काय् छम्ह दु । व तःसकं परुष, कठोर व ताडित-विषधारी सर्पथे जाःम्ह । वं सुयातं व्वः मव्यूसे, मदासे सुनापं खँ हे ल्हाइ मखु । व खनां ग्यागुलिं दुने व पिनेयापिं मनूतयूगु मिखाय् च्वंगु धूथे अथवा नयेबले थ्यंकः वःम्ह पिशाचथे सुयां मयः । छन्हु लखय् म्हितः वनेगु (जलकिडा) इच्छां वं आपालं अनुयायीपिं व्वना नदीया सिथय् वन । उबले तःसकं इवाररं वा वल । प्यखेसनं छकोलं खिउँया वल । वं ज्या याइपिं नोकरतय्त धाल - “भणे ! वा । जित नदीया दथुइ यंका मोल्हुइका व्यु ।” इमिसं वयात अन यंका ‘जुजुं भीत छु हे याइ । भीसं ध्वयात थन हे स्याना बिये’ धका सल्लाह याना ‘नु, अलक्षिणा’ धया वयात लखय् दुबे याना थःपिं थहाँ वया खुसिसिथय् वल । मनूतयसं ‘कुमार गो’ धका न्यनेवं “जिमिसं कुमारयात मखं, सुपाय् वःगु खना लखय् दुहाँ वना मेथासं पिहाँ वना गनं वन जुइमाः” धका लिसः बिल ।

अमात्यपिं जुजुयाथाय् वन । जुजुं न्यन - “जिमि काय् गो ?”

“देव ! जिमिसं मस्यू । सुपाय् वःगु खना न्ह्यवः हे वल जुइमाः” धका जिपिं लिहाँ वया । जुजुं धवाखा चाय्के बिया नदीया सिथय् वना ‘मा मा’ धाधां उखे थुखे माय्के बिल । सुनानं कुमारयात लुइके मफु, मखं । वयात हाकुगु सुपाय् वया वा वःगुलिं खुसि बाः वया चुइकः यंकल अले अन बाः वःथाय् छगवः सिंगो खन उकी च्वना सिइगु भयं भयभीत जुया ख्वख्वं वना च्वन ।

उगु इलय् वाराणसी च्वंम्ह सेठं, खुसि सिथय् प्यीगू करोड धन गाडे याना (तःगुलिं) व हे धनयागु लोभं सिना वना अन हे उगु धनया दचोने सर्प जुया जन्म जुल । छम्ह मेम्ह सेठ नं व हे प्रदेशय् स्वीगू करोड धन गाडे याना (तःगुलिं) धन तृष्णायागु कारणं अन हे छुं जुया जन्म काःवन । इमिगु निवासस्थानय् नं लः दुहाँ वल । इपिं गनं लः दुहाँ वःगु खः अनं हे पिहाँ वया लःया धाः काटे याना गुगु सिंगोलय् उम्ह राजकुमार च्वना वःगु खः, व हे सिंगोलय् वना छगू च्वकाय् छम्ह अले मेगु प्वःकाय् छम्ह च्वन । उगु खुसिया सिथय् सेमल वृक्ष (A silk cotton tree) छमा दु । उकी छम्ह वाउँभ्तुया मचा दु । उगु सिमायात

नं लखं हाःनापं लिना चुइकः यंकल । वा वया च्वंगुलिं वाउंभत्तुया मचा नं व्वये मफुगुलिं व हे सिंगोल्य वना च्वं वन । थुकथं प्यमहं चुइकः यना च्वन ।

बोधिसत्त्व नं उगु समय्य काशी राष्ट्या छगू उदीच्च ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं ऋषि प्रव्रज्यां प्रव्रजित जुल । अले खुसिया सिथय् छगू पर्णशाला दय्का च्वना च्वन । व चान्हे चाःहिला च्वंगु इलय् उमह राजकुमार ततःसकं ख्वया हाला हःगु सः ताया मती तल - “जिथे मैत्री व दया दुमह तपस्वी खंक खंक थुमह मनू सिइगु उचित मजू । जि लखय् कुहाँ वना थ्वयात जीवन दान वियेमाः ।” वं ‘ग्याये मते, ग्याये मते’ धका आश्वासन बिल अले लःया स्रोतयात काटे याना ववं उगु सिंगोया च्वका ज्वना साला किसियागुथे जाःगु बलं छगू हे भतकां किनाराय् थ्यंके हल । अले कुमारयात बुया हया किनाराय् तये हल । लिपा सर्प आदिपिंत खना इमित नं कया हया आश्रमय् यंकल । अले इमिगु नितिं मि च्याकल । वं थुमह सर्पादित वःमला धका सिइका न्हापां इमिगु शरीरयात पन, लिपा राजकुमारया म्ह मिइ पना बिल । वयात नं म्हं फयेका बिल । (हानं) नसा ब्यूगु इलय् नं न्हापां सर्प आदिपिंत निं बिया लिपा जक राजकुमारयात फलमूल नके यंकल ।

“थुमह कूट तपस्वी जि राजकुमार धका बिचाः मयासे, थुपिं पशुतय्त निं सम्मान याना च्वन धका बिचाः याना राजकुमारं बोधिसत्त्वया प्रति वैरी जुल । वयां छुं दिन लिपा, इमिगु म्ह्य् बल दयेवं खुसिबाः सुना वनेवं सर्प तपस्वीयात प्रणाम याना धाल - “भन्ते ! छपिसं जित तःधंगु उपकार याना बिज्यात । जि दरिद्रमह मखु । फलानागु थासय् जिगु प्यीगू करोडया लुं गाडे याना तयागु दु । उगु थासय् बिज्याना ‘दीर्घ’ धका नां कया सःता बिज्याहुं ।” (थुलि धया) व लिहाँ वन । छुं नं अथे हे तपस्वीयात निमन्त्रणा याना ‘फलानागु थासय् दना ‘उन्दुर’ धका सति धया वन । परन्तु वाउंभत्तुया मचां तपस्वीयात वन्दना याना धाल- “भन्ते ! जिके धन मदु । परन्तु यदि छपिंत ह्याउंगु शाली (वा) माल धाःसा जि फलानागु थासय् च्वनेगु खः, अन वया ‘सुवा’ धका सति । जिं थः थःथितिपिंत धया यक्व गाडी ह्याउंगु शाली कया हये फु ।” थुलि धया व नं लिहाँ वन । अनलि छमह मित्रद्रोही ल्यन, वं यथोचित छुं नं मधासे ‘थ्वयात थःथाय् सःता स्याके’ धका मती तया धाल - “भन्ते ! जि जुजु जुइवं छपिं बिज्याहुं । जिं छपिंत प्यंगू प्रत्ययं सत्कार याये ।” थुलि धया वनं लिहाँ वन ।

व लिहाँ वना छुं समय लिपा जुजु जुल । ‘का आः परीक्षा याना स्वयेमाल’ धका बोधिसत्त्व न्हापां सर्पयाथाय् वना लिक्क दना सःतल- “दीर्घ ।” वं छको सःतूगु सलं पिहाँ वया बोधिसत्त्वयात वन्दना याना धाल - “भन्ते ! थन थुगु थासय् प्यीगू करोडया लुं दु, थ्व फुक्क लिक्कया यंका बिज्याहुं ।”

“ज्यू, आःयात म्वाःनि । मालकि स्वये ।” धया वयात त्वःता छुंयाथाय् वना सःतल । छुं नं अथे हे यात । बोधिसत्त्व वयात नं म्वाःनी धका रोके याना वाउंभत्तुया मचायात ‘सुवा’ धका सःतल । वं नं छगू हे सलं सिमां कुहाँ वया बोधिसत्त्वयात वन्दना याना न्यन - “भन्ते ! छु जिं थः थःथितिपिंत सःता हिमवन्त प्रदेशं छपिनि नितिं थः थःमहं बुया वःगु शाली काय्के छ्रवयेला ?”

बोधिसत्त्व वयात नं ‘मालकि धाये’ धया गन । अनलि आः जुजुयात परीक्षा याना स्वये धका वना राजोद्यानय् वना कन्हेखुन्हु वसः बांलाक पुना भिक्षा फवफवं नगरय् दुने वन ।

उगु हे इलय् मित्रद्रोही जुजु बांलाक समाये याना तःगु किसिमह्य् च्वना अनेक अनुयायीपिं व्वना नगर भ्रमण याना च्वन । जुजुं तापाकनिसें बोधिसत्त्व वया च्वंगु खना ‘थुमह कूट (बनावटी, बेइमान) तपस्वी जिथाय् च्वना सितिं नयेत वया च्वन । थ्वं जित याना तःगु उपकारया खँ कने न्ह्यो जिं थ्वयागु छ्रचौं त्वाःल्हाके’ धका थः मनूतय्त स्वल ।

“देव ! छु यायेमाल ।”

वं धाल - “थुम्ह कूटम्ह तपस्वीं जिके छुं पवं वःम्हथे च्वं । थुम्ह कूटम्ह तपस्वीयात जिगु न्ह्योने वयुके बिइ मते । थ्वयात ज्वना ल्यूने ल्हाः तया चिना प्यकालं प्यकालय् यंका दादां नगरं पिने यंकि । अले स्यायेगु थासय् यंका थ्वयागु छुचौं त्वाःल्हाना छूव । शरीर शूलय् चढे याना ब्यु ।” इमिसं ‘ज्यू’ धया स्वीकार याना अले निरपराधम्ह महात्मायात चिना प्यकालं प्यकालय् दादां वधकस्थानपाखे यंका च्वन । बोधिसत्त्वयात गुबले गुबले दाइगु खः, उबले उबले ‘यः मां, यः बाः’ मधासे निर्विकार जुया थुगु गाथा धाल-

“सच्चं किरेवमाहंसु, नरा एकच्चिया इध ।
कट्टं निप्लवितं सेय्यो, न त्वेकच्चियो नरो’ति” ॥

“गुलिं गुलिं दुष्टपिं मनूतय्त (बाः वइबले) थकायेगुसिबे खुसिं चुइका तःगु सिंगोयात थकायेगु हे बरु भिं । थथे धका संसारय् गुलिं प्रज्ञावान्पिसं धाःगु धात्थे सत्य खः ।”

थुकथं गुबले गुबले वयात दाल, उबले उबले वं थुगु गाथा धाल । थ्व खँ न्यना इपिमध्ये गुलिं पण्डित मनूतय्सं वयाके न्यन - “भो प्रव्रजित ! छु छं जिमि जुजुयात छुं उपकार यानातयागु दु ला ?”

बोधिसत्त्वं इमित सकतां खँ कना धाल - “भो ! वयात खुसि बाः वया चुइका हःबले जिं स्वयं थःम्ह दुःख सिया वयात बचे याना । जिं पुलापिं बुद्धिमान्पिं मनूतय्गु धापूअनुसारं आचरण मयाना” धका लुमंका थुगु (गाथा) धया च्वनागु खः । वयागु खँ न्यना क्षत्रिय ब्राह्मणादि नगरवासी जनतां बिचाः यात - “थुम्ह मित्रदोही जुजुं थपायसकं गुणवान्म्ह थःगु प्राणदान ब्यूम्ह ब्यक्तियात उपकार मात्र नं म्हमसिइकु । थ्वयागु कारणं भीगु छु उन्नति जुइ ?” (थथे मती तया) ‘वयात ज्वं’ धया तँ पिकया प्यखेसनं हा दनेथे दना वया वयात तीरं, भालां, ल्वहँतं, कथिं, मुगलं आदिं प्रहार यात । अले बोधिसत्त्वयात अभिषेक याना वयात जुजु दय्का बिल ।

धर्मानुसार राज्य याना च्वंबले वं छन्हु सर्प आदिपिनिगु परीक्षा याना स्वयेगु विचारं आपालं अनुयायीपिं ब्वना सर्पयागु निवासस्थानय् वना सः बिल- “दीर्घ !” सर्प वया प्रणाम याना धाल - “स्वामी ! थ्व छपिनिगु धन खः, कया यंका बिज्याहुँ ।” जुजुं प्यीगू करोडया लुं अमात्यपितं लःल्हाना छुंयाथाय् वना ‘उन्दुर’ धका सःतल । व नं वया वन्दना याना स्वीगू करोड धन हया बिल । जुजुं नं उकियात अमात्यपितं लःल्हाना वाउँभत्तुया निवासस्थानय् वना ‘सुवा’ धका सःतल । वं नं वयात वन्दना याना न्यन - “छु शाली वा काय्के छूवयेला ?” जुजुं “शाली माल धायेवं काय्के छूवये, वा नु” धया न्हेय्गू (७०) करोडया लुं ज्वना उपिं स्वम्हसितं नापं ब्वना नगरय् लिहाँ वन । श्रेष्ठ प्रासादया तःधंगु दबुलि गया धनयात सुरक्षित याना सर्प च्वनेया नितिं लुंया गः, छुं च्वनेया नितिं स्फटिकयागु गुफा अले वाउँभत्तुया नितिं लुंया पंजः दय्का बिल । उपिं सर्प व वाउँभत्तुया नसाया नितिं लुंया भूइ खीरजा अले छुंया नितिं बास वःगु वाया जाकि तय्के बिल । अले दानादि पुण्य याना च्वना च्वन । थुकथं उपिं प्यम्हं आयु दतले मिलेचले जुया प्रसन्नतापूर्वक च्वना च्वन । आयुया अन्तय् यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां “भिभ्रुपिं ! आः जक देवदत्तं जिगु हत्या यायेत कुतः याःगु मखु, न्हापा नं याःगु दु” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् दुष्टम्ह जुजु (आःयाम्ह) देवदत्त खः । सर्प (आःयाम्ह) सारिपुत्र खः । छुं (आःयाम्ह) मौद्गल्यायन खः । वाउँभत्तुया मचा (आःयाम्ह) आनन्द खः । राज्य प्राप्त यानाम्ह धर्मराजा जुलसा जि हे खः ।

७४. रुक्खधम्म जातक

“साधू सम्बहुला जाति...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय जाति (थःथितिपिं) यापिनि (शाक्य व कोलिय) पिनि लःया नितिं ल्वापु जुल । भगवान् बुद्धं इमिगु महाविनाश जुइगु न्ह्योने थ्यंकः वःगु सिइका, आकाशमार्गं बिज्याना रोहिणी नदीया फुसय् मुलपतिं थ्याना फेतुना बिज्यात अले (शरीरं) वँचुगु रश्मि फैले याना थःथितिपिंत आश्चर्यचकित याना आकाशं कुहाँ बिज्यात । अनंलि नदीया सिथय् फेतुना बिज्याना वसपोलं उगु ल्वापुया बारे कया उक्त गाथा आज्ञा जुया बिज्यात । थ्व थन संक्षेप जक खः । विस्तारपूर्वक खँ कृणाल जातक (जा.नं. ५३६) स वइतिनि ।

वर्तमान कथा

उगु इलय शास्तां (थः) थःथितिपिंत सम्बोधन याना, “महाराजपिं ! छिपिं थवंथवय् थःथितिपिं खः । थःथितिपिं थवंथवय् प्रसन्नतापूर्वक (मिलेचले जुया) च्वनेमाः । थःथितिपिके परस्पर एकता दयेवं शत्रुतयत् मौका दइ मखु । मनूतय्गु खँ त्वःता छ्व, अचेतन वृक्षत नापं परस्परय् मिले जुया च्वने माःगु दु । न्हापाया इलय हिमवन्त प्रदेशय् शालबनय् महावायुं (तःधंगु रवफसं) आक्रमण यात । परन्तु उगु शालबनय् च्वंगु सिमातय् छम्हं मेम्हसिमायात दनं, कचां, गाजलं, हलं, गुखिं आदिं छमां मेगु मालिसे स्वाना च्वंगु जुया अन सिमा छमा नं कोथले मफु, च्वं च्वं (रवफय्) वया च्वन । परन्तु वं ख्यलय् च्वंगु तःमागु, कचा आपाः दुगु तःमागु सिमायात, छगू सिमां मेगु सिमा मथ्युगु कारणं हांनापं लिना कोथला बैय् गोतुइका बिल । थुगु कारणं नं छिपिं मिलेचले जुया, प्रसन्नतापूर्वक च्वनेमाः” आज्ञा जूबले इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय न्हापायाम्ह कुवेर जुजु सित । शक्रं (इन्द्रं) कुवेर स्थापित यात । थुम्ह (न्हापायाम्ह) कुवेरया थासय् मेम्ह लिपा वःम्ह कुवेरं दक्व सिमा, भ्नाडी, विरुवा, लता आदियात सन्देश बिया छ्वत, “गन गन थःत बांलात, यल अन अन थःथिपिनिगु निवासस्थान दय्का च्वं ।”

उगु इलय बोधिसत्त्व हिमवन्त प्रदेशया छगू शालबनय् वृक्षदेवता जुया जन्म जुल । वं थःथिति (जाति) पिंत धाल - “छिमिसं विमान (वासस्थान) दय्केबले ख्यलय् (याकचा) च्वंगु सिमाय् विमान दय्के मते । थुगु शालबनय् गन जिं विमान दय्का उकिया जःखः छिमिसं नं विमान दय्कि ।” अनंलि बोधिसत्त्वयागु खँ न्यपिं पण्डितपिं देवतापिसं बोधिसत्त्वयागु विमान छ्वाखेलं विमान दय्का च्वना च्वन । परन्तु मूर्खपिसं बिचाः यात - “जिमिसं जंगलय् विमान दय्कां छु फाइदा दइ ? जिमिसं मनूत च्वं दुथाय् बस्ती, गां, निगम, राजधानीया ध्वाखालिकक विमान दय्कः वने । गां आदिया लिक्कच्वपिं देवतापिंत लाभ व यश नं प्राप्त जुइ ।” (थथे मती तया) इमिसं वस्ती दुथाय् खुल्ला चक्कंगु थासय् बुया वःगु तःमागु सिमाय् विमान दय्कः वन ।

छन्हु तःसकं गवःफय् वल । अथे तःसकं गवःफय् वयेवं बैय् क्वातुक हा कया च्वंगु जंगलया पुलांगु सिमात नं कचामचा त्वःधुला हांनापं गोतु वन । परन्तु छमां मेगु मालिसे लिधंसा दुगु शालबनयागु सिमातयूत उखें थुखें फसं प्रहार यासां सिमा छमा नं गोतुइके मफु । गुपिं देवतापिनि विमान (कुतुं वना) स्यन, उपिं देवतापिं आश्रय मदुपिं जुया मस्तयूत ल्हातं ज्वना हिमवन्तयू वया शालबनयापिं देवतापितं थःगु दुःखया खं कंवन । इमिसं इपिं थ्यकः वःगु बोधिसत्त्वयात कन । बोधिसत्त्वं पण्डितपिनिगु खं मन्यापिं अविश्वस्तगु स्थानय् वनिपितं थये हे जुइ' धया धर्मोपदेश यायां थुगु गाथा धाल -

“साधू सम्बहुला जाती, अपि रुक्खा अरञ्जजा ।
वातो वहति एकट्ठं, ब्रहन्तम्मि वनप्पति'न्ति” ॥

“थःथितिपिं आपाः दइगु भिं, जंगलय् बुया वइगु सिमात हे जूसां नं आपाः दइगु भिं जू । चकंगु ख्यलय् छमा जक तःमागु भ्वाकेचिंगु सिमा जूसां फसं गोतुइका बिइफु ।”

बोधिसत्त्वं थुगु खं शालबनयापिं देवतापितं कन । आयु फुइवं कर्मानुसार परलोक वन । शास्ता नं “महाराजपिं ! थुकथं थःथितिपिं मिलेचले जुया च्वनेमाः । उकिं छिपिं मिलेचले जुया प्रसन्न चित्तं तथा खुशी जुया च्वं ।” थुगु धर्मदेशना न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या देवतापिं (आःयापिं) बुद्ध-परिषद् खः परन्तु पण्डित देवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

७५. मच्छ जातक

Dhamma Digital

“अभित्थनय पज्जुन्न...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् थःमं वा वय्कागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू समयय् कोशल देशय् वर्षा मजुल । बुँ बाली दक्वं गना वन । उखें थुखेंया दह, पुखू गन । जेतवनया ध्वाखाया लिक्क च्वंगु पुष्करिणी (पुखु) नं गना वन । क्वः, इमा आदि भंगःत भ्यातनालय् जुना न्यां, काबलियात तीरया च्चकार्थे जाःगु थःपिनिगु च्चामुगु त्वाथलं क्वाना क्वाना स्याना, यंका, चिल्लाय् दंक हाहां नया च्वन ।

न्यां, काबलिपिनिगु अजागु दुःख खना महाकरुणा तथा शास्ताया हृदय (नुगः) द्रवीभूत जुया वल, अले विचाः याना बिज्यात - “थौं जिं वा वय्का बियेगु उचित जुइ ।” (थुलि मती तथा) चा फ्वचायेवं वसपोलं शारीरिक कृत्य सिधय्का बिज्यात । भिक्षा बिज्यायेगु ई विचाः याना भिक्षुमहासंघयात नापं व्वना बुद्धलीलां वसपोलं श्रावस्ती भिक्षाटनं लिपा भोजन धुंका श्रावस्ती विहारय् लिहां बिज्याना च्वन । अबले जेतवन पुष्करिणीया त्वाथलय् दना आनन्द स्थविरयात आमन्त्रित याना बिज्यात - “आनन्द ! मोल्हुइत वस्त्र कया हति । जेतवन पुष्करिणी (पुखुली) मोल्हुये माल ।”

“भन्ते ! जेतवन पुष्करिणीस लः सुखे जुया मदये धुंकल । ध्याचः जक दनिगु मखुला ?”

“आनन्द ! बुद्धबल महान्बल खः । हँ, छं मोल्हुइगु वस्त्र कया हति ।”

स्थविरं (कापः) कया बिइ हल । शास्तां (कापःया) छच्चं छचनय् (ब्वहलय्) तया मेगु च्चकां म्हुय् हिना जेतवन पुष्करिणीस मोल्हुइत त्वाथलय् दना च्चना बिज्यात ।

उगु हे इलय् शक्रया पाण्डुकम्बल शिलासन क्वाना वल । वं “थ्व छु कारण जुइ” धका मनं वाला स्वःबले उकिया कारण सिइका पजुण्ह (पर्जुन्य, वर्षाया देवता) देवपुत्रयात सःता धाल – “तात ! शास्ता जेतवन पुष्करिणीस स्नान यायेगु मती तया पुखुया दकले च्वय्या त्वाथलय् दना बिज्याना च्चन । छं तुरन्त वा वय्का कोशल देश छगुलिं जलमग्न याना ब्यु ।” वं “हवस् ज्यु” धया छर्पाय् सुर्पाययात थःगु (ब्वहलय्) तया छर्पाय् सुर्पाययात थःम्हं धारण (फिना) याना, मेघगीत (सुर्पाय् म्येँ) हाला पूर्वदिशाय् कुहाँ वन । पूर्व दिशाय् वं छुचूँ अपाय्गोगु सुर्पाय् छर्पाय् कया हया उकियात सच्छिगू, द्वच्छिगू गुणां फैले याना ग्वारारा गिरिरिं नं न्यायका, लःधः क्वसां पुइकेथेँ याना वा वय्का कोशल राष्ट्र छगुलिं समुद्रथेँ माथवंक दह दयका बिल । देवं मूसलधार वर्षा याना पलखया भित्रय् जेतवन पुखू जायका बिल । लः च्वय्या त्वाथःतक थ्यन ।

शास्ता पुखुली मोल्हुया, ह्याउँगु (रक्तवर्णगु) वस्त्र धारण याना, कायवन्धनं (पेटिं) चिना, सुगत महाचीवर छखेपाखे ब्वहलय् पाछाया भिक्षुसङ्घसहित गन्धकुटी परिवेणय् बिज्यात । अले श्रेष्ठ आसन बुद्धासनय् फेतुना, भिक्षुसङ्घया थथःपिनिगु सम्मान प्रदर्शित यायेवं, दना मणिमय स्वहानेया त्वाथलय् दना भिक्षुसङ्घयात उपदेश बिया उत्साहित याना बिज्यात । अनलि सुगन्धित गन्धकुटी दुहाँ बिज्यात । अन, जवं च्या सिंहशय्यां शयन याना बिज्याना च्चन । सन्ध्या इलय् धर्मसभाय् मुना च्चर्पिं भिक्षुपिसं “आवुसो ! दशबलयागु क्षान्ति, मैत्री व दयारूपी सम्पत्तियात स्व । आपालं वूँ, वाली गनेवं, थीथी जलासय गना वनेवं न्यां व कापलितय्सं अत्यन्त दुःख सिया च्वंगु खना करुणां अभिप्रेरित जुया जनसमूहयागु दुःख मदय्केगु इच्छां स्नान-वस्त्र हिना जेतवनया पुखुली दकले च्वय्या त्वाथलय् दना तुरन्तमय् हे कोशल देशयात महासमुद्रथेँ लखं दुबे जुइक वर्षा याका जन (समूह) यागु शारीरिक व मानसिक दुःखं बचे याना विहारय् दुहाँ बिज्यात ।” (भिक्षुपिं) थये खँ ल्हाना च्वंगु इलय् शास्तां गन्धकुटीं पिहाँ बिज्याना धर्मसभाय् बिज्याना न्यना बिज्यात – “भिक्षुपिं ” थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्चनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ” धका बित्ति यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक तथागतं जन (समूह) यात दुःख जूगु खनां वा वय्का ब्यूगु मखु, न्हापा पशुयोनी जन्म जुया मत्स्यराज जुया च्वंगु इलय् नं वा वय्का ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् थ्व हे कोशल देशय्, थ्व हे श्रावस्ती, थ्व हे जेतवन पुष्करिणीया थासय् ख्वातुक लतां (गुंखिं) घेरे जूगु पाक्कु (कन्दरा) छगू दु । उगु इलय् बोधिसत्त्व न्यां जुया जन्म जूगु जुल । न्यांतय्गु बथानं चाःहुइका अन हे च्चना च्चन । आःथेँ, उगु इलय् नं देशय् वा मवल । मनूतय्गु वूँ गन । धः, पुखू आदि सकतां थासय् लः गना वन । न्यां कापलित ध्याचलय् दुने दुहाँ वन । थुगु पाक्वी च्चर्पिं न्यांत नं दुने थ्यंकः ध्याचलय् उखेँ थुखेँ दुहाँ वना च्वं वन । क्वः आदि भंगःतय्सं त्वाथलं क्वाना स्याना यंका नया च्चन ।

बोधिसत्त्वं ज्ञातिसंघ (थःथिति, इष्टमित्र, पासाभाइ) पिनिगु दुःख खना मती तल - “जि छम्ह त्वःता मेपिं सुनानं थुमिगु दुःखं मुक्त याना बिये फइ मखु । उकिं जिं सत्यक्रिया (सच्च किरिया) याना वा वय्का थःथितिपितं मृत्युया दुःखं मुक्त याना बिये माल ।” (थुलि मती तथा) हाक् हाकुगु ध्याचःया दथुं भू बाय्का पिहाँ वया उम्ह लुंयार्थे रंगम्ह महामत्स्यं स्वच्छ रक्तवर्ण मणिथे जाःगु मिखा चाय्का, आक्सय्पाखे स्वया पर्जुन्य देवपुत्र देवेन्द्रयात सःतल - “भो पर्जुन्य ! जिं (थः) दाजुकिजापिनि कारणं दुःखी जुया च्वना । छं जिगु (सदृश) सदाचारीयागु दुःखसिया च्वन नं, छाय् वा वय्का महयागु ? जिं थवंथवय् छम्हं मेम्हसित नइगु योनी जन्म जुया नं जाकि ग्वः पाय्ग्वःगु मांस नयागु मद्दु हानं जिं सुं प्राणीयागु हिंसा यानागु मद्दु । जिगु थुगु सत्यबलं वर्षा याना जिमि दाजुकिजापितं दुःखं मुक्त याना व्यु” धया थःम्ह नोकर (सेवक) यात ज्या ब्वयेथे (वायेथे) याना आज्ञा ब्यूसे पर्जुन्य देवपुत्रयात सम्बोधन यायां थुगु गाथा धाल -

“अभित्थनय पज्जुन्न, निर्धि काकस्स नासय ।
काकं सोकाय रन्धेहि, मञ्च सोका पमोचया’ति” ॥

“हे पर्जुन्य देव ! गर्जे जु । कोया सम्पत्ति नाश याना व्यु । कोयात शोक जुइकथं सास्ति याना जित शोकं मुक्त याना व्यु ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थःम्ह नोकरयात ज्या ब्वयेथे याना आज्ञा बिया पर्जुन्ययात धया कोशल देश छगुलिं भारी वर्षा याकल । जनसमूहयात मृत्युभयं मुक्त यात । अले आयु दतले म्वाना यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक तथागतं वर्षा याका बिज्याःगु मखु, न्हापाया समयय् नं मत्स्ययोनी उत्पन्न जुया नं वा वय्कागु दु” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।

उगु इलयया मत्स्यमण्डली (आःयागु) बुद्ध-परिषद् खः । पर्जुन्य देवता (आःयाम्ह) आनन्द खः । मत्स्यराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

७६. असङ्खिय जातक

“असङ्खियोम्हि गामम्हि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह श्रावस्ती च्वंम्ह उपासकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह (उपासक) स्रोतापन्न जुइधुंकूम्ह आर्यश्रावक खः । छको बैलगाडीया बंजातलिसे व यात्रा याना वना च्वन । उगु इलय् जंगलय् थुसा(द्रुहँ)तयत् खिपः फ्यना त्वःता, पाल ग्वये धुंका थुपिं यात्रीदलपिनिपाखे भचा तापाक छमा सिमाक्वय् चाःहिला च्वन । उगु हे इलय् मौका स्वया न्यासः खुंतयसं लुटे यायेगु विचारं धनुष, कथि हातहतियार आदि ल्हातं ज्वना उगु थासय् घेरा लगे यात । उपासक नं

चंक्रमण याना च्वन । खुँतयसं वयात खना मती तल - “ध्व अवश्य नं थुमिगु पाः च्वना च्वंम्ह जुइमाः । ध्व दचनेवं लुटे याःवने ।” (थुलि मती तथा) इमित लुटे यायेगु मौका मदया उखें थुखें वना च्वना च्वन । उम्ह उपासक न्हापांगु याम (प्रहर) य, निगूगु यामय् व दकले लिपायागु यामय् नं चंक्रमण याना च्वन । सुथे जुइवं खुँतयसं मौका काये मफया ल्हातय् च्वंगु ल्वहँ, कथि आदि हतियार त्वःता थकल । उपासकं थःगु ज्या सिधय्का हानं श्रावस्ती लिहाँ वया शास्तायात वन्दना याना बिन्ति यात - “भन्ते ! छु थःत रक्षा याःम्हसिनं कतःपित नं रक्षा याः ला ?”

“खः, उपासक ! थःत रक्षा याःम्हसिनं कतःपित नं रक्षा याः ।”

वं बिन्ति यात - “भन्ते ! छरपिसं धया बिज्यागु एकदम हे ठीक जू । जिं ला छगू सार्थवाहकपिलिसे लँय वना च्वनाबले छमा सिमाया क्वय् थःगु रक्षा यायेगु विचारं चाःहिला च्वनाबले सार्थवाहक पुचः नं दक्वसितं रक्षा याना ।”

शास्तां “उपासक ! न्हापायागु इलय् नं थःगु रक्षा याना च्वंपिं पण्डितपिसं मेपिनिगु रक्षा याःगु दु” आज्ञा जुया बिज्यायेवं वं प्रार्थना यात । उकिं शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधि जुइवं कामभोगयागु दोष (आदीनव) खंका ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया हिमालयय् वना च्वं वन । अनं पाउँ पालुया सवा कायेया नितिं बस्ती दुथाय् वल । अले बस्ती वना च्वच्वं छगू सार्थवाहदललिसे तुं लँय वना च्वन । सार्थवाहपिसं जंगलय् बाय् च्वनेवं, उरिं लिक्क छमा सिमाक्वय् ध्यानसुखय् समय बिते यासे चंक्रमण याना च्वन । अले बहनिया भोजन (बेली) याये धुंकूगु इलय् न्यासः खुँतयसं उगु सार्थवाह दलयात लुटे यायेगु इच्छां घेरा लगे याःवल । उम्ह तपस्वी चंक्रमण याना च्वंगु खना बिचाः यात - “यदि ध्वं भीत खन धाःसा सार्थवाहदलयात थना बिइ । उकिं ध्व दचनेधुंका लुटे याःवने ।” (थुलि बिचाः याना) इरिं अन हे च्वना पिया च्वन । तपस्वी चच्छिं चाःहिला च्वना च्वन । खुँतयसं मौका काये मफया ल्हातय् च्वंगु कथि, ल्वहँ आदि वांछवया वन । अले वनेत्येका धया वन - “अय् सार्थवाहकत ! यदि थौं ध्व सिमाक्वय् चंक्रमण याना च्वंम्ह तपस्वी मद्गु जूसा छरिपिं सकसितं लुटे याये धुंकीगु जुइ । कःहे तपस्वीयात महान् सत्कार या ।” इमिसं चा फवचालेवं खुँतयसं त्वःता वंगु कथि, ल्वहँ आदि खंका भयभीत जुया बोधिसत्त्वयाथाय् वना वन्दना याना न्यन - “भन्ते ! छरपिसं खुँतयत् खं ला ?”

“खं, आवुसोपिं !”

“भन्ते ! उलिमच्छिं खुँत खना नं मरयाला ?”

बोधिसत्त्वं धाल - “आवुसो ! धनीपिं मनुतयत् खुँया भय दइ । जि निर्धनम्ह खः । उकिं जि छाय् ग्याये माःगु दु ? जित गामय् च्वसां वा जंगलय् च्वसां छुं भय वा डर मद्दु ।” थुलि धया इमित धर्मोपदेश यायां थुपिं गाथा धाल -

“असङ्कियोम्हि गामम्हि, अरञ्जे नत्थि मे भयं ।
उजुमग्गं समारुब्ढो, मेत्ताय करुणाय चा’ति” ॥

“जिगु नितिं गामय् भयभीत जुया सशंकित जुइ माःगु मदु । जंगलय् नं जिगु नितिं भय मदु । मैत्री व करुणां (ध्यानद्वारा) तप्यंगु लैपुं वनिम्ह लैजुवा (ब्रह्मलोक वनिम्ह) जुयेधुन ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा धर्मदेशना याना उषिं सन्तुष्ट चित्त जूपिं मनूतय्पाखें सत्कृत जुया, पूजित जुया आयु दतले प्यंगू ब्रह्मविहार (मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षाद्वारा) यागु भावना याना ब्रह्मलोकय् जन्म जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या सार्थवाहदल (आःयागु) बुद्ध-परिषद् खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

७७. महासुपिन जातक

“लाबूनि सीदन्ति...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् भिंखुगू महास्वप्नया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma.Digital

छन्हु कोशल महाराज दचना च्वंगु इलय् चाया दकले लिपायागु इलय् भिंखुगू महास्वप्न (म्हगस) खन । ग्यानपुक म्हंगु महास्वप्न खना भयभीत, चकित जुया न्ह्यलं चायेवं “थुपिं स्वप्नत खंगुलि आः जित छु जुइगु जुइ ?” (धका) मृत्युभयं ग्याका शय्याय् च्वच्चं हे चा विते यात । चा फवःचाला सुथे जुइवं ब्राह्मण पुरोहितपिं जुजुयाथाय् वया न्यंवल - “महाराज ! सुखं न्ह्य वःला ?”

“आचार्य ! जित सुख गनं दइ ? थौं सुथय् न्हापां जिं भिंखुगू महास्वप्न खना । स्वप्नत खंसांनिसें जि ग्याना थारान्ह्या च्वनागु दु । आचार्यपिसं (छुं) कं ।” इमिसं (स्वप्नया खँ) न्यना धाये’ धका धायेवं जुजुं थःम्हं खंगु स्वप्नयागु खँ कना न्यन - “थुपिं स्वप्नत खंगु कारणं जित छु जुइ ?”

ब्राह्मणपिसं थःपिनिगु ल्हाः उसि उसि यात ।

“छपिसं छु यायेत ल्हाः उसि उसि यानागु ?”

“महाराज ! स्वप्न बांला मजू ।”

“अथेसा थुकिया छु फल जुइ ?”

“राज्ययात खतरा, जीवनयात खतरा व भोग सम्पत्तियात खतरा- थुपिं स्वंगू खतरातमध्ये न्ह्यागुसां छगू जुइ । महाराज !”

“थुगु स्वप्न स-उपाय लाकि निरुपाय ?”

“यद्यपि थुगु कठोरतायागु कारणं थुपिं (स्वप्नत) निरुपाय खःसां जिमिसं थुकियात फाय्केगु-उपाय याये । जिमिसं छु उपाय याये मफुसा जिमिगु विद्या छु ज्या वल ?”

“उपाय गुकथं यायेगु ?”

“महाराज ! प्यथी (वस्तुकं) यज्ञ यायेगु ?”

जुजुं धाल – “ज्यू, अथेसा आचार्यपिं ! जिगु जीवन छपिनिगु ल्हातय् दु, याकनं हे जित निरुपद्रव (याउंका) व्यु ।”

“यक्व धन दइ, यक्व खाद्यभोज्य यंके दइ” धका लयल्यताया ब्राह्मणपिसं “महाराज ! चिन्ता कया बिज्यायेम्वाः” धका जुजुयात आश्वासन बिया लाय्कु भवनं पिहाँ वन । इमिसं नगरं पिने यज्ञकुण्ड दय्के बिया, आपालं पशुतय्त यज्ञथूप (थांम) य् चिइहल । अले पंछितय्त काय्के छवया ‘ध्व माल, व माल’ धाधां बारम्बार वयेगु वनेगु याना च्वन । मल्लिकादेवी थ्व खँ सिइका जुजुयाथाय् वना न्यंवन- “महाराज ! ब्राह्मणत छु यायेत वयेवनेगु याना च्वंगु ?”

“छं (जकं) सुखं च्वने दु । जिगु न्हाय्पं लिक्क विष दुम्ह सर्प चाःहिला च्वन, अथे नं छं मस्यू !”

“महाराज ! थ्व छु खः ?”

“जिं थुजागु बांमलागु म्हगस खना । ब्राह्मणपितं कनाबले स्वथी खतरातमध्ये छता खतरा जुइगु खने दत । उकिं उकियात फाय्केया नितिं यज्ञ याये धका इपिं बारम्बार वयेवनेगु याना च्वंगु खः ।”

“महाराज ! छु छपिसं देवतापिसहित सारा लोकय् अग्रम्ह ब्राह्मणयाके म्हगस (स्वप्न) यागु खँ न्यनेधुनला ?”

“भद्रे ! देवतापिसहित सारा लोकय् अग्रम्ह ब्राह्मण धयाम्ह सु खः ?”

“देवतापिसहित सारा लोकय् पुरुषपिंमध्ये उत्तमम्ह, सर्वज्ञम्ह, विशुद्धम्ह, (क्लेश विकार मदुम्ह) महाब्राह्मणयात छपिसं म्हमस्यू ला ? महाराज ! वसपोल भगवान् बुद्धं स्वप्नया बारे बांलाक स्यू (सिया बिज्याः) वसपोलयाथाय् वना न्यं बिज्याहूँ ।”

“ज्यू, देवी !” धया जुजु विहारय् वना शास्तायात वन्दना याना फेतुत ।

शास्तां नायुगु वचनं न्यना बिज्यात – “छाय्, महाराज ! थौं सुथन्हापनं बिज्यानागु ?”

“भन्ते ! जिं थौंतिनि हे सुथन्हापनं भिंखुगू महास्वप्न खना भयभीत जुया ब्राह्मणपिके न्यना । इमिसं – “महाराज ! स्वप्न बांमला उकियात फाय्केया नितिं प्यथी (वस्तुकं) यज्ञ याये धका यज्ञ यायेगु तयारी याना च्वन । यक्व प्राणीपिं सिइगु भयं भयभीत जुया च्वन । छलपोल देवतापिसहित सारा लोकय् दकले सर्वश्रेष्ठम्ह खः । अतीत, भविष्य, वर्तमान छपिनिपाखें गोचर मज्जूगु छु खँ मद्दु । भगवान् शास्ता ! जित थुपिं स्वप्नयागु खँ आज्ञा जुया बिज्याहूँ ।”

“महाराज ! अथे हे खः । जि छम्ह बाहेक देवतापिसहित सारा लोकय् अजाम्ह सुं मद्दु गुम्हसिनं थुजागु स्वप्नयागु भेद अथवा फल सिइके फुगु खः । जिं छपितं कने, जिं कने न्त्यः छपिसं गथे खन, अथे हे, उगु स्वप्नयागु खँ कना बिज्याहूँ ।” “भन्ते ! ज्यू ।” धया जुजुं गथे गथे थःम्हं म्हगसय् खन अथे अथे हे कना थुकथं धाल –

“उसभा रुक्खा गावियो गवा च ।
अस्सो कंसो सिङ्गाली च कुम्भो ।
पोक्खरणी च अपाकचन्दनं ॥

“लाबूनि सीदन्ति सिला प्लवन्ति, मण्डूकियो कण्हसप्पे गिलन्ति ।
काकं सुवण्णा परिवारयन्ति, तसा वका एळकानं भया ही'ति” ॥

“द्रहैत, सिमा, साचात, थुसात, सलत, कोप्रा, खिप, धवैत, घः, पुखु, व पाके मजूगु चन्दन, तुम्बाचा लखय् क्वस्यूगु, ल्वहँ लखय् ल्यहेपूगु, ब्यांचातय्सं हाकुम्ह (गौमन) सर्पयात नुनाळ्वःगु, राजहंसतय्सं क्वःयात चाःहुइका च्वंगु, खसित खना चितुवा ग्याःगु ।”

“गुकथं ?”

“भन्ते ! न्हापांगु स्वप्न थुकथं खना, हाकुपिं द्रहैत न्हापां ल्वायेथेँ ल्वायेथेँ याना प्यंगू दिशां लाय्कु चुकय् वल । द्रहैत ल्वाइगु स्वयेत प्यंगू दिशां मनूत मूवल । ल्वाइपिंथेँ जुया, नाद याना (हाला), गर्जना याना मल्वासे चिला लिहाँ वन । थुगु स्वप्न खना । थुकिया छु फल खः ?”

“महाराज ! थुगु स्वप्नया फल छपिनिगु इलय् जुइ मखु, न त जिगु इलय् हे जुइ । परन्तु भविष्य्य अधार्मिक, नुगः स्यापिं जुजुपिं व अधार्मिक मनूतय्गु इलय् जुइ । लोक हिला वनेवं, धर्म पाः जुया वनेवं, अधर्म बढे जुइवं, लोकयागु अवनति जुइगु इलय् बांलाक वा वइ मखु, सुपाँचं नं न्याइ, बुँ गना वनी, अनिकाल जुइ । सुपाँय् वा वयेथेँ याना प्यंगू दिशां थहाँ वइ । मिसातय्सं वा छूवः आदि (अन्न) निभालय् पाना तइबले वा वया प्याइ धका ग्याना दुने तये यंकी । मनूत कू व दाला ज्वना लः थनेत धः म्हुजुइ । (हानं उगु सुपाँचं) वा वयेथेँ याना क्यना नं न्याना, हावलासा त्वया, गुपिं (छपिनि म्हुगसय् खिंपिं) द्रहैतथेँ मल्वाःसे अर्थात् वा मवय्कुसे चिला वनी । थुगु म्हुगसया फल खः । परन्तु थुकिया कारणं छपित छुं कथंयागु खतरा मदु । थ्व गुगु स्वप्न खंगु खः व भविष्यसम्बन्धी खः । ब्राह्मणपिंसं गुगु धाल थःपिनिगु जीविकावृत्तिया नितिं धाःगु खः ।”

थुकथं शास्तां म्हुगस (स्वप्न) या फलयागु खँ आज्ञा जुया बिज्याना हानं न्यना बिज्यात -
“महाराज ! निगूगु स्वप्न कना बिज्याहँ ।”

“भन्ते ! निगूगु स्वप्न गुकथं खन धाःसा - “जमिनं नकतिनि बुया वःगु चिचीमागु सिमाय् चुलि जाया स्वाँ ह्वया फल सःगु खना । थुकिया छु फल खः ?”

“महाराज ! थुकिया फल नं लोकयागु अवनति जुइगु इलय् तथा मनूतय्गु आयु कम (सीमित) जुइगु इलय् जुइ । भविष्य्य प्राणीपिं आपालं राग दुपिं जुइ । मिसामस्त ल्यासे जुइ न्ह्यो हे मनूतलिसे संसर्ग याना, ऋतुमती व गर्भिनी जुया काय्महचाय्पिनिगु वृद्धि याइ । चिचिमागु सिमां स्वाँ ह्वया फल सयेथेँ हे इपिं ऋतुमती जुइ, फल सःथेँ काय्महचाय्पिं दइ । थुकिया कारणं नं महाराज ! छपित (छुं) खतरा मदु । स्वंगूगु स्वप्न कना बिज्याहँ ।”

“भन्ते ! व हे दिनय् नकतिनि बूम्ह सायागु दुरु ततःधिकपिं सा, द्रहैतय्सं त्वना च्वन । थ्व जिगु स्वंगूगु म्हुगस (स्वप्न) खः । थुकिया छु फल खः ?”

“थुकिया फल नं भविष्य्य थकालिपिं मनूतय्गु आदरसत्कार याना माने यायेगु त्वःती, अबले जुइ । भविष्य्य लोक, मांबौपिं व ससःमां ससःबौया प्रति निर्लज्ज जुया थःगु (व्यक्तिगत) परिवार थःम्हं पालन याना च्वनी । तःधिकपिं, थकालिपिं बुराबुरीपित नकेगु खाना व वस्त्र मं दइबले बिइ, मं मदइबले बिइ

मखु । वृद्धिपिं हाना मदय्क (अनाथ) जुया, पराधीन जुया मस्तयत् लयताय्का म्वाना च्वने माली । गथे व हे दिनय् बूम्ह मचाम्ह सायागु दुरु त्वीपिं सा, द्रहैतथें । थुकिया कारणं नं छपितं छुं खतरा मदु । प्यंगूगु स्वप्न कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! ल्हवनेगु सालेगुली समर्थपिं ततःधिकपिं थुसा (महाबैल) पिनिगु युग परम्पराय् जोते मयासे नकतिनि ल्याय्म्हम्ह द्रहैयात जोते याना च्वंगु खना, वं व धूर साले मफया दना च्वन । गाडा चले मजुल । थ्व जिं खनागु प्यंगूगु स्वप्न खः । थुकिया छु अर्थ खः ?”

“थुकिया फल नं भविष्यय् अधार्मिक जुजुया पालय् जुइ । भविष्यय् अधार्मिक नुगः स्याम्ह जुजुं, पण्डितपिनिगु परम्परागत ज्याय् दक्षपितं, ज्या याये सःपितं, आपालं आपाः बुद्धि दुपितं यश बिइ मखु अले धर्मसभा व न्यायालयय् नं पण्डित, व्यवहार-कुशल, दक्ष अमात्यपितं तइ मखु, परन्तु थुकिया अखवत् ल्याय्म्हपितं यश बिइ अले अजापितं हे न्यायालयय् तइ । इमिसं राजकाजया ज्या व योग्य-अयोग्यया खँ मस्यगुलिं न त अजागु यशयात कायम याना तये फइ न त राजकाजया ज्या पूर्वके फइ । याये मफुगु कारणं उगु ज्या (धूर) अथें थाती लाइ । वृद्ध पण्डित अमात्यपिसं यश दइ मखुगुलिं कार्य सम्पादन यायेगु क्षमता (सामर्थ्य) दःसा नं मती तइ - “जिमित छु मतलव ? जिपिं पिनेयापिं जुइधुंकल, दुनेयापिं ल्याय्म्हपिसं हे स्यू ।” (थुलि मती तया) इमित गजा-गजागु ज्या वल अजागु ज्या याइ मखु । थुकथं न्ह्याथासं उम्ह जुजुयागु हानि हे जुइ । उकिं गाडयागु भारयात साला यंके मफुपिं द्रहैयातयत् गाडाय् जोते याःथें अले भारयात साला यंके फुपिं (समर्थ) महाबैलतयत् युग परम्परायात जोते मयाकूसे तया तइ । थुकिया कारणं नं छपितं छुं खतरा मदु । न्यागूगु स्वप्न कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! छम्ह निखें ख्वापाः दुम्ह सलं म्हुतुप्वाः निप्वालं नसा नया च्वन । थ्व जिगु न्यागूगु स्वप्न खः । थुकिया छु फल खः ?”

“थुकिया फल नं भविष्यय् अधार्मिक जुजुया इलय् जुइ । भविष्यय् अधार्मिक मूर्खम्ह जुजुं अधार्मिक लोभी मनूतयत् न्यायाधीश दय्की । इपिं मूर्खतयसं पाप व धर्मयागु (छुं) फरक (भेद) मयासे सभाय् फेतुना निखेसनं प्रत्यर्थीपिके घूस काइ, गथे उम्ह सलया निपा ख्वालं निप्वाः म्हुतुं नसा नःथें । थुकिं नं छपितं छुं खतरा मदु । खुगूगु स्वप्न कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! आपालं आपाः मनुखं छगू लाख मूवंगु लुंयागु कोप्रा बांलाक सिला हल अले उकी पिसाप याकेत बुराम्ह ध्वैया न्ह्योने तल । (जिं) वं उकी पिसाप याना च्वंगु खना । थ्व जिगु खुगूगु स्वप्न खः । थुकिया छु फल खः ?”

“थुकिया फल नं भविष्यय् जुइ । भविष्यय् अधार्मिक विजातीय जुजु जातिसम्पन्न कुलपुत्रपितं शंका याना इमित यश (दर्जा) बिइ मखु । अकुलीनपिनिगु उन्नति याइ । थुकथं उच्च कुलयापिं अवनति जुइ अले नीच कुलयापिं उन्नति जुइ । उपिं कुलीन पुरुषपिनि उपाय मखना जीविका हनेगु इच्छां इमिगु निर्भर जुया म्वाये (धका) अकुलीनपितं थःपिनि म्हाचाय्मचात बिइ । अले थ्व उपिं कुलीन म्हाचाय्मस्तय् अकुलीनपिलिसे सहवास (धयागु) बुराम्ह ध्वै नं लुंया कोप्राय् पिसापयार्थे जुल । थुकिया कारणं नं, छपितं (छुं) खतरा मदु । न्हयगूगु स्वप्न कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! छम्ह मनुखं खिपः न्युन्युं थःगु तुतिक्वय् तया तल । व गुगु सुखुली फेतुना च्वन, उकिया तःलय् छम्ह नयेमास्तिवःम्ह ध्वै नं उम्ह (मनुखं) मसीक उगु खिपः भकाभक नया च्वन । जिं थुजागु म्हागस खना । थ्व जिगु न्हेगूगु म्हागस खः । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्यत् हे जुइ । भविष्यत् मिसात, मिजँत-लोभि, अयलागुलु, तिसा लोभी, (चान्हे) बजारय् चाःहिलेगु लोभी, लौकिक वस्तुया लोभी, अले दुःशील दुराचारिणी जुइ । इमिसं थः भातपिनिगु बूज्या, गोरक्षादि ज्यां, आपालं थाकुक् मुंका तःगु धनं थः ल्यवःलिसे अय्लाः त्वना, मालासुगन्ध विलेपन धारण याना फुकी । इमिसं छेंया दुने अत्यन्त आवश्यक ज्याय् नं उस्त ध्यान बिइ मखु अले थःगु छेंया प्यखेरं पखालं च्वं, ह्वः प्वालंतक नं थःम्ह ल्यवःयात स्वइ । इमिसं कन्हे पुसा तयेया नितिं तथा तःगु पुसायात नं जाकि दय्का उकिया यागु जा आदि दय्का फुका बिइ । गथे सुखुया तःलय् च्वंम्ह नयेमास्तिवःम्ह ध्वँनं निलातःगु पालि तःलय् च्वंगु.खिपःयात नथें । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मद्दु । च्यागूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! लाय्कु धवाखाय् आपालं खालिगु घःया दथुइ लः दुगु तःगोगु घः खना । प्यंगू वर्णयापिं मनूतय्सं प्यंगू दिशां अले प्यंगू अनुदिशां घलं लः हया उगु जाःगु घलय् लः प्वंकल । लः भय्भय् बिया बाः वना च्वन । अथे नं हानं हानं बारम्बार उकी हे लः प्वंका च्वन । खालिगु घःलय् सुना नं स्वयेगु तकं मयाः । थ्व जिगु च्यागूगु म्हगस खः । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्यत् हे जुइ । भविष्यत् लोकयागु अवनति जुइ । राष्ट्र सार मदुगु जुइ । जुजु गरिब जुइ, नुगः स्याम्ह जुइ । गुम्ह धनीम्ह (ऐश्वर्यशालीम्ह) जुइ वयागु धुकुटी केवल छगू लाख कार्पापण दइ । थुकथं दुर्गति प्राप्त जुया उर्पिं सकले जनपदवासीपिनिपाखें ज्या काइ । न्हापां जुजुया नितिं हे थःपिनिगु ज्या मयासे पुसा पिइकी, ह्वय्की, पाः तय्की, वा लय्की, वा दाय्की, वा कुबिइकी, तु पिइकी, यन्त्र दय्के बिइ, यन्त्र चलय्याकी, चाकु दाय्के बिइ, स्वाँ बगैचा व फल बचैचा दय्के बिइ, अन अन सःगु अन्न आदि कुबिया यंका जुजुया भण्डारय् भरे याःवनी । थःगु छेंय् खालीगु भण्डार स्वः जुइ मखु । थ्व अथे जुइ गथे खालीगु घःयात मस्वसे जाःगु घःलय् भरे याःवथें । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मद्दु । गुंगूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! न्यापवः पलेस्वाँ नं ढाके जूगु, तःजागु, सकतां थासं तीर्थ जूगु छगू पुखू खना । प्यखेरं निपां चूर्पिं व प्यपां चूर्पिं कुहाँ वना उकी लः त्वना च्वन । उगु पुखुया दथुइ तःजाथाय् लः बुलुगु खना (परन्तु) सिथय् सिथय् निपां चूर्पिं प्यपां चूर्पिं वयेवने याइथाय् शुद्ध स्वच्छ व निर्मलगु लः खना । थ्व जिगु गुंगूगु म्हगस खः । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्यत् जुइ । भविष्यत् जुजु अधार्मिक जुइ । पक्षपाती जुया राज्य याइ । धर्मानुकूल न्याय याइ मखु । घूस काइपिं दइ । (इमित) धनया लोभ (दइ) । प्रजा (राष्ट्रवासी जनता) या प्रति वयाके क्षान्ति, मैत्री, करुणा छुं नं दइ मखु । निर्दयी व कठोर जुइ । तु पेले यायेगु यन्त्रं तुया गथःनापं पेलेयाइथें याना मनूतयत् पेले याना थीथी प्रकारयागु बलि (कर) लगे याना धन मुंकेत स्वइ । मनूत करं पीडित जुया छुं बिये मफया गां निगम आदि त्वःता सीमान्त (देश) य् वना च्वं वनी । गथे पुखुया दथुइ लः बुलुगु व छचाखेरं यचुइगुथें । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मद्दु । भिगूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! छगः हे जासी थुयातःगु जा स्वथीकथं बूगु - छथाय् मबूगु, छथाय् बच्छि बूगु बच्छि मबूगु, अले छथाय् बांलाक हे बूगु । थ्व जिगु भिगूगु म्हगस खः । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्यत् हे जुइ । भविष्यत् जुजु अधार्मिकम्ह जुइ । व अधार्मिक जुइवं राजकर्मचारीपिं, ब्राह्मण-गृहपतिपिं, निगम व जनपदयापिनिसें कया श्रमण-ब्राह्मणपिं तकं सकलें मनूत अधार्मिक जुया वइ । उकिं याना इमि आरक्षक देवतापिं, बलि ग्रहण याइपिं देवतापिं वृक्षदेवतापिं तथा आकाशय् च्वपिं देवतापिं अथे हे तुं (अन्य) देवतापिं नं अधार्मिक जुया वइ । अधार्मिक जुजुपिनिगु राज्यय्

विषम व कठोर फय् वइ । उकिं याना आकाशय् च्वंगु विमान कम्पित जुइ । अथे कम्पित जुइवं देवतापिं क्रोधित जुया वा वय्का हइ मखु । वा व हे वःसां सकतां थासय् बुँज्या यायेत गाक्क वा वइ मखु । गथे राष्ट्रय् खः अथे हे जनपदय् नं, गामय् नं, पुखुली व दहलय् नं – न्ह्याथाय् स्वसां जोरं वा गाइ मखु । पुखुया फुसय् वा वयेवं क्वय्या भागय् वा गाइ मखु । क्वय्या भागय् वा गायेवं च्वय् फुसय् वा गाइ मखु । छगू थासय् वा आपाः वया बुँ स्यनी । छगू थासय् वा मवगुलिं सुखा जुया गना वनी । छगू थासय् बांलाक वा वया बांलाक वा बाली सइ । थुकथं छगू राज्यय् प्युगु बुँ बाली स्वथी जुइ, गथे जासी थूगु स्वथीकथं बूगु जायें । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मदु । भिंछगूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! लाख मू वंगु चन्दनसारयात ध्वरिगगु महिनापं हिलाबुला याना मिया छ्वःगु खना । ध्व जिगु भिंछगूगु म्हगस खः । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्यय् जिगु शासन (धर्म) या अवनति जुइगु इलय् जुइ । भविष्यय् वस्तु (प्रत्यय) लोभी, मछ्वाः मजुपिं भिक्षुपिं आपालं दइ । इमिसं, जिं प्रत्यक्ष लोभयात नाश यायेया नितिं उपदेश बियागु धर्मयात चीवरादि प्रत्यय दय्केगु आशां मेपिंत उपदेश व्यु जुइ । (इमिसं) प्रत्यय (यागु आशां) (संसार सागरं) निस्तारयागु पक्षय् स्थिर जुया निर्वाणाभिमुख धर्मयात उपदेश बिये फइ मखु । ‘जिमिगु शब्द व नायुगु सः न्यना मनूतय्सं चीवर आदि बिइ हइ वा बिइगु इच्छा याइ’ धका आशा याना उपदेश याना जुइ । अन्य (भिक्षुपिं) बजार, प्यकालं (तथा) लाय्कु आदि थासय् च्वना कार्षापण (छगू), अर्धपाद, माषक तथा रूपी (दाँ, दाँछि) आदि तक्या नितिं उपदेश याःजुइ । अले थुगु धर्म, गुकियात जिं निर्वाणया मूल्य चिना उपदेश बियागु खः, गुबले इमिसं प्यंगु प्रत्यय व कार्षापण, अर्धकार्षापणया नितिं उपदेश व्यु जुइ, उबले अथे हे जुइ, गथे (छगू) लाख मू वंगु चन्दन श्रीखण्डयात ध्वःगीगु महिनापं हिलाबुला याना मिया छ्वःयें जुइ । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मदु । भिंनिगूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! खालिगु तुम्बाचा लखय् क्वसिना वंगु खना । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्यय् अधार्मिक जुजुपिनि पालय्, लोक स्यनावनिगु इलय् जुइ । अबले जुजुं कुलीन कुलपुत्रपिंत दर्जा (यश) मब्युसे अकुलीनपिंत जक बिइ । उपिं (अकुलीनपिं) ऐश्वर्यशाली जुइ अले मेपिं दरिद्र । जुजुया न्ह्योने लाय्कुली, अमात्यपिनि न्ह्योने व न्यायालयय् (उपिं) खालिगु तुम्बाचार्ये जुया अकुलीनपिनिगु धापू, थासय् च्वना फेतुइयें, स्थिर, निश्चय व प्रतिष्ठित जुइ । सङ्ग सम्मेलनय् साङ्गिक कर्म वा गणकर्म यायेगु थासय् तथा पात्र, चीवर, परिवेण आदियागु बारे तथा न्याय यायेगु थासय् नं दुश्शील, पापीपिं मनूतय्गु धापू कल्याणकारी भाःपिया माने याइ, लज्जावान् भिक्षुपिनिगु धापूयात मखु । थुकथं सकतां थासय् खालिगु तुम्बाचा क्वस्युगुथें जुइ । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मदु । भिंस्वंगुगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! ततःग्वगु कूटागारथें च्वंगु ततःग्वगु त्वहं डुंगार्थें लखय् ल्यहेंपुया च्वंगु खना । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं अथे हे अजागु इलय् वइ । उगु इलय् अधार्मिक जुजुं अकुलीनपिंत यश बिइ, (गुकिं याना) उपिं ऐश्वर्यशाली जुइ अले कुलीनपिं दरिद्र । उपिं कुलीनपिनिप्रति छुं नं गौरव क्यनी मखु, मेपिनिगु जक गौरव दइ । जुजुया न्ह्योने, अमात्यपिनि न्ह्योने तथा न्यायालयय् न्याय याये फुपिं तःग्वगु त्वहंथे जाःपिं कुलपुत्रपिनिगु धापूयात प्रमाण माने याइ मखु । इमिसं छुं धाल धायेवं ‘ध्वं छु धाःगु’ धका मेपिं न्हिली । भिक्षुपिनिगु सम्मेलनय् नं उक्तस्थानय्, सदाचारी भिक्षुपिनिगु सम्मान जुइ मखु । अले इमिगु धापूयात नं प्रमाण माने याइ मखु । अले व त्वहं लखय् ल्यहेंपूथें जुइ । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मदु । भिंप्यंगूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! चीफ्वःगु मधुक पुष्प अपायधिकपिं चिचिधिकपिं ब्यांचातयसं ततःधिकपिं हाकुपिं गौमन सर्पतयत् पलेस्वाया दयातथे माररमुरर याना न्ह्यया नःगु खना । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्य्य लोक स्यनावनिगु इलय हे जुइ । उगु इलय मनूत तीब्र रागीपिं जुया, विकारयागु अनुकरण याना थःपिनि ल्यासेपिं कलापिनि वशीभूत जुया च्वनी । छेंया नोकरचारकत सा, म्ये; लू, वहः ध्यबा आदि सकतां इमिगु अधीनय लाइ । ‘फलानागु लू, वहः, ध्यबा, अथवा मोती गन दु’ धका न्यनेवं ‘न्ह्याथाय् जूसां छंत छाया माल ?’ धया थरीथरी कथं ब्वःबिया म्हुतुरूपी भालां (आयुधं) सुया सुया (थः भातपिंत) नोकरचाकरतयत्थे थःगु बशय् कया थःपिनिगु ऐश्वर्य चले याइ । उकिं थुपिं मधुक पुष्प अपायधिकपिं चिचिधिकपिं ब्यांचातयसं ततःधिकपिं हाकुपिं (गौमन) सर्पतयत् नुना छ्वःथे जुइ । थुकिं नं छपिंत (छुं) खतरा मदु । भिंन्यागूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! भिंन्या असद्धर्म (अवगुण) दुम्ह गामय् च्वंम्ह कोयात, लुया रंगथे ह्याउपिं जूगुलिं ‘सुवर्ण’ धयातःपिं सुवर्ण राजहंसतयसं चाःहुइका च्वंगु खना । थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्य्य दुर्बलपिं जुजुपिनि इलय दइ । भविष्य्य जुजुपिं हस्तिशिल्प मसः मस्यूपिं व युद्ध यायेत मसः मस्यूपिं जुइ । इमिसं थःगु राज्यय् आपत्ति वइगु आशंका याना (थः) समान जातिक कुलपुत्रपिंत ऐश्वर्य मब्यूसे थःगु चाकरी याइपिं नौतयत्, सुजिकातयेत आदिपिंत (ऐश्वर्य) बिइ । जातिगोत्र सम्पन्न कुलपुत्रपिं लायकुली प्रतिष्ठा (मान मर्यादा) मदया जीविका हनेत थाकुया ऐश्वर्यशाली (परन्तु) जातिगोत्रहीनपिं, अकुलीनपिनिगु सेवा याःजुइ । उकिं थुपिं सुवर्णवर्णयापिं राजहंसतयसं कोयागु अनुयायी जुया च्वंथे जुल । थुगु कारणं नं छपिंत खतरा मदु । भिंखुगूगु (म्हगस) कना बिज्याहूँ ।”

“भन्ते ! न्हापा चितुवां दुगुचातयत नइगु खः । जिं दुगुचातयसं चितुवायात लिना यंका वयात माररमुरर याना नया ब्यूगु खना । अले मेपिं दुगुचात तापाकनिसें खना थारान्हुइका भयभीत जुया, दुगुचिया भयं ग्याना बिस्युं वना ख्वातुगु जंगलय् सुपिला जुइमाल । जिं थथे म्हगसय् खना, थुकिया छु फल जुइ ?”

“थुकिया फल नं भविष्य्य अधार्मिक जुजुपिनि इलय हे दइ । उगु इलय अकुलीन (मनूतयगु) राज्यया स्वामी व ऐश्वर्यशाली जुइ । अले कुलीन (मनूत) अप्रसिद्ध व दरिद्र जुइ । इपिं राज्य संचालक (स्वामी) पिंसं जुजुपिंत थःपिनि विश्वासी जुया, न्यायालयय् आदि थासय् शक्तिशाली जुया कुलीनपिनिगु परम्परागत वुं जग्गा जमिन वस्तु जिमिगु सम्पत्ति धका अभियोग लगे याना उपिं (कुलीन) पिंसं ‘थ्व छिमिगु मखु, जिमिगु खः’ धका न्यायालयय् वया धाःवइपिंत बेतकथिं दाया, ककु ज्वना, गत्तां ज्वना, घ्वाना ‘छिमिसं थःगु हैसियत मस्यु ? जिपिं नापं विवाद याःवइपिं । आः जुजुयात कना ल्हाःतुति ध्यंका बिये’ धका ख्याइ । इमिसं इपिं खना ग्याना थःगु वस्तुत ‘का, ना, छिमिगु हे जुल’ धया इमित लःल्हाना थथःगु छेंय वना ग्यानागिना च्वना च्वनी । पापीपिं भिक्षुपिंसं नं शीलवान्पिं भिक्षुपिंत गथे याये मास्तिवल अथे हे हायका च्वना च्वनी । उपिं सदाचारी भिक्षुपिं सुयागु आश्रय (लिधंसा) मदया जंगलय् वना ख्वातुगु थासय् सुप्यु वनी । थुकथं हीनजातयापिं मनूतयपाखें पीडित जुया जातियापिं कुलपुत्रपिंत अले पापीपिं भिक्षुपिंसं सदाचारी भिक्षुपिंत बिसिकः छ्वइ । गथे दुगुचातयसं चितुवायात बिसिकः छ्वःथे । थुकिया कारणं नं छपिंत खतरा मदु । थुगु म्हगस नं छपिंसं भविष्ययागु बारे कया खंगु खः । खः, ब्राह्मणपिंसं गुगु धाल व छपिनिप्रति स्नेह तथा, धर्मानुकूलं धाःगु मखु । इमिसं ‘यक्व धन दइ’ धका लौकिक वस्तुत खंका जीविकाया विचारं धाःगु खः ।

थुकथं शास्तां भिंखुगु महास्वप्नया फल कना बिज्यायेधुंका “महाराज ! आः जक छपिंसं थुगु म्हगस खंगु मखु, न्हापा पुलापिं जुजुपिंसं नं खंगु दु । (उबलेयापिं) ब्राह्मणपिंसं अजागु म्हगसयात कया यज्य (निर्दोष) प्राणीपिनिगु गःपः ध्यनेत स्वःगु खः । अबले पण्डितपिनिगु सल्लाहकथं बोधिसत्त्वयाथाय् वना न्यंवन ।

पुलापिं जुजुपिसं नं (वयात) थुपिं म्हगस कंगु इलय् थुकथं हे कंगु खः” आज्ञा जूसे वयागु याचनाकथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व उदीच्व ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं व ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना हिमवन्त प्रदेशय् ध्यानक्रिडाय् लगे जुया च्वना च्वन । उगु इलय् (जुजु) ब्रह्मदत्तं थुजागु म्हगस खना ब्राह्मणपिंके न्यन । ब्राह्मणपिसं थुजागु हे यज्ञ याके त्यन । उपिंमध्ये गुम्ह पुरोहित खः वया छम्ह बुद्धिवान्म्ह स्पष्ट वक्ता, माणवक शिष्यं आचार्ययाके न्यन - “छपिसं जिमित स्वंगू वेद स्यना बिज्यात । उकी गनं नं छम्हसित स्याना मेम्हसित सुखी यायेगु खँया उल्लेख जुया च्वंगु मदु ।”

“तात ! थुगु तरीकां भीत यक्व धन दइ । छ ला, जुजुयागु धन रक्षा याना जुइ न्ह्याम्ह मनूथे च्व ।”

“आचार्य ! अथेसा छपिसं थःगु ज्या थःपिसं हे याना बिज्याहूँ । जि छपिंथाय् च्वना च्वनेगुया ज्या मदु” धया माणवक चाट्यूट्यू जुजुया उद्यानय् थ्यंकः वन ।

व हे दिनय् बोधिसत्त्व नं उगु खँया वृतान्त सिइका “थौं जि बस्ती दुधाय् वनेवं जनसमूहयात चिना तःगु बन्धनं मुक्त जुइ” (धका मती तया) आकाशं वना उद्यानय् कूहाँ वया मङ्गल शिलाय् लुंयागु मूर्तिथे जुया च्वं वन । माणवकं बोधिसत्त्वयाथाय् वना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुना कुशलक्षेमया खँ न्यन ।

बोधिसत्त्वं नं वलिसे नाइक खँल्हाबल्हा याना न्यन - “माणवक ! छिमि जुजुं धर्म राज्य याः ला ?

“भन्ते ! जुजु ला धार्मिक धायेमाल, ब्राह्मणतय्सं वयात ज्वना दुबे यायेत स्वया च्वन । जुजुं भिंखुगू म्हगस खना ब्राह्मणपिंत कन । ब्राह्मणपिसं यज्ञ यायेमाल धका यज्ञ यायेगु याना च्वन । उकिं, भन्ते ! छु छपिनिगु थ्व कर्तव्य मखुला, जुजुयात म्हगसया फल कना जनसमूहयात भयं मुक्त यायेगु ?”

“माणवक ! जिं जुजुयात म्हमस्यू । जुजुं नं जित म्हमस्यू । खः, यदि व थन वया न्यंवल धाःसा जिं वयात कनाबिये ।”

माणवकं “भन्ते ! जिं ब्वना हये । छपिं जिपिं मवःतले पलख प्रतीक्षा याना बिज्याहूँ” (धका) बोधिसत्त्वयात धया जुजुयाथाय् वना धाःवन - “महाराज ! छम्ह आकाशचारी तपस्वी छपिनिगु उद्यानय् बिज्याना च्वंगु दु । छपिसं खंगु म्हगसया खँ कनेत छपिंत सःता बिज्यागु दु ।

जुजुं वयागु खँ न्यना, तुरन्तमय् हे अनुयायीपिं मुंका उद्यानय् वन । अले तपस्वीयात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुना न्यन - “भन्ते ! छु छपिसं जिं खनागु म्हगसयागु फल स्यू ला ?”

“स्यू, महाराज !”

“अथेसा कना बिज्याहूँ ।”

“महाराज ! जिं कनाबिये । न्हापां जित म्हगसय् खंगु छता छता खँ न्यंका बिज्याहूँ ।

“ज्यू, हवस् भन्ते !” धया जुजुं प्रसेनजित जुजुं कथे हे म्हगसया बारे कन -

“उसभा रुक्खा गावियो गवा च ।
अस्सो कंसो सिङ्गाली च कुम्भो ।
पोक्खरणी च अपाकचन्दनं ॥

“लाबूनि सीदन्ति सिला प्लवन्ति, मण्डूकियो कण्हसप्पे गिलन्ति ।
काकं सुवण्णा परिवारयन्ति, तसा वका एळकानं भया ही'ति” ॥

(थुकिया भावार्थ च्वय वने धुंकल ।)

(गथे शास्तां थुगु इलय् उगु म्हगसया छता छता फल कना बिज्यात, अथे हे उगु इलय् बोधिसत्त्वं नं उगु स्वप्नया फल कना अन्तय् धाल -)

“महाराज ! थुगु म्हगसयापाखें छपितं छुं खतरा वा भय मदु ।”

थुकथं महापुरुषं जुजुयात आश्वासन बिया, जनसमूहयात बन्धनं मुक्त याना हानं आकाशय् मुलपतिं थ्याना जुजुयात उपदेश बिया वयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना ‘महाराज ! आवलि ब्राह्मणतल्लिसे मिले जुया पशुघात याये माःगु यज्ञ याना बिज्याये मते’ धया धर्मोपदेश बिया आकाशमार्गं तुं थःगु निवासस्थानय् वन ।

जुजुं नं बोधिसत्त्वयागु उपदेश न्यना दानादि पुण्यकर्म यायां कर्मानुसार (परलोक) वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना कना “म्हगसया कारणं छपितं भय मदु, यज्ञयात चिइका छवया जनसमूहयात जीवनदान बिया जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात ।

उगु इलय्याम्ह जुजु (आःयाम्ह) आनन्द खः । माणवक (आःयाम्ह) सारिपुत्र खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

(भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यायेधुंका सङ्गितिकारकपिसं “उसभा रुक्खादि.....” भिंछगू शब्दयागु अट्टकथा (टीका) दय्का “लाबूनि.....” आदि न्यागू पदयागु गाथा दय्का ‘छगूगु निपातय्’ संगृहीत याना तःगु जुल ।)

- * -

७८. इल्लिस जातक

“उभो खज्जा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् नुगः स्याम्ह कोसिय (मच्छरिय कोसिय) सेठया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

राजगृहया लिक्क सक्खर धयागु निगम दु । अन चय्गू कोटी वैभवं सम्पन्नम्ह छम्ह नुगः स्याम्ह कोसिय धयाम्ह सेठ दु । वं धायया च्चकां चिकं छफुति नं सुयातं मबिइम्ह खः । थःम्हं नं परिभोग याइ मखुम्ह खः थुकथं वयागु थुलिमच्छि धनत न त थः मिसा वा मस्तय् नितिं, न त श्रमण ब्राह्मणपिनि नितिं हे छुं ज्या वः । राक्षसतय्सं बसोवास याना तःगु पुखूथें छ्यले मदुगु जुया च्वन ।

छन्हु प्रत्यूष समयय् महाकरुणासमापत्तिं दना बिज्याना शास्ता सकल लोकधातुस बोधनेय्य बन्धुपित स्वया बिज्याबले पीन्यागू योजन तापाक च्वंम्ह उम्ह श्रेष्ठी प्रजापतिसहित स्रोतापत्तिफल प्रतिष्ठित जुइगु उपनिश्रय (हेतु) खंका बिज्यात ।

छन्हु न्ह्यो व जुजुया उपस्थान (सेवा) या नितिं राजदरबारय् वना जुजुया उपस्थान याना लिहाँ वया च्वंबले छम्ह द्यांलाम्ह जानपदिक मनुखं थल जाय्क कुल्माष मधि (मालपा) नया च्वंगु खना उकी तृष्णा दया थःगु छेंय् वना मती तल - “यदि थन च्वना थलय् जाय्क कुल्माष मधि नये धाःसा यक्वसिनं जिलिसे नयेगु इच्छा याइ । अले जिगु यक्व जाकि, घ्य, कस्ति खर्च जुइ । सुयातं नं धाये मखु ।” थथे बिचाः याना तृष्णायात दवे याना च्वन । ई वलिसे व म्हासु म्हासु धया गंसि जुया वल । अनंलि तृष्णायात सह याये मफया कोथाय् दुने वना ख्वाः त्वःपुया खाताय् गोतुला च्वन । थथे जुल नं धन खर्च जुइ धका गयाना सुयातं छुं मधाः । अनंलि न्ह्योने वया जय् उसि उसि याना वया मिसां “स्वामी ! छपित छु जुल ?” धका न्यन ।

“जित छुं जूगु मदु ।”

“छु छपिं खना जुजु तँम्बल लाकि ?”

“तँम्बगु मदु ।”

“अथे जूसा छपिं खना काय्महचाय्पिं वा सुं नोकरतय्सं मनं मय्क व्यवहार यात लाकि छु ?”

“अथे नं छुं जूगु मदु ।”

“छु खँय् तृष्णा जूगु दुला कि ?” धका तिजक न्यनेवं धन खर्च जुइगु भयं छुं नं मधासे न्वनि मवासे सुम्क गोतुला च्वन । अले वया मिसां “स्वामी ! छपित तृष्णा जूसा धया बिज्याहु” धका धाल । वं खँ मकनेथें याना धाल - “जि छगू इच्छा जुल ।”

“स्वामी ! छु इच्छा जुल ?”

“थल जाय्क तया कुल्माष मधि नयेगु इच्छा जुल ।”

“अं, थुलिचा नं छाया धया विमज्यागु ? छु छपिं दरिद्रम्ह खः ला ? आः हे सक्खर निगमवासी सकसितं गाक्क मधि छुइके बिये ।”

“इपिलिसे छंत छु मतलव ? इमि थथःपिसं कमाये याना न हे नइनि ।”

“अथे जूसा छगू लाछियापिं मनूतयत्त गाक्क मधि छुइके बिये ।”

“छ महासाहुनी धका जिं स्यू ।”

“अथेसा थ्व छेंय् च्वापिं सकसितं गाक्क छुय्का ।”

“छंगू महत्वकांक्षी जिं स्यू ।”

“अथेसा छपिनि काय्महाचाय्पितं गाक्क छुये ।”

“इमित छाया माःगु दु ?”

“अथेसा छपितं व जित गाक्क छुय्का मज्यूला ?”

“थन (चवना) मधि छुइवं यक्वसिनं आशा तये फु । उकिं माक्व (जक) जाकि च्चकि, व थलबल भतिचा दुरु, घ्यः व कस्ति ज्वना न्हेतं दुगु तल्लाय् तले वना मधि छु हूँ । अन जि याक्कां नये ।”

अनंलि वं ‘ज्यू’ धया काये माःगु मालसामान ज्वना प्रासादया बैगल्य् वना दासीतयत्त छुवया सेठयात सःतके छुवत । वं कुनेनिसें इयाः, खापा तिना लुखाय् तालं रवगवं न्हेगू तल्ला तलय् थहाँ वना अन नं लुखाय् चुकः तया चवना च्वन । वया मिसां भुतुली मि च्याका कराही देछुना मधि छुइत्यन ।

अनंलि सुथ न्हापां शास्तां महामौद्गल्यायनयात सःता “मौद्गल्यायन ! राजगृह लिक्कस सक्खर धयागु निगमयाम्ह कंजूस ‘कोसिय सेठ’ थलय् जाय्क मधि छुना नयेबले मेपिसं खनी धयागु भयं छेंया न्हेतं जाःगु बैगल्य् च्वना मधि छुना च्वन । छ अन वना उम्ह सेठयात दमन याना विनीत याना उपिं निम्हसित मधि, दुरु, घ्यः व कस्ति आदी मालसामान ज्वंका थःगु बलं जेतवनय् हति । थौं न्यासः भिक्षुपिलिसे जि विहारय् हे च्वना च्वने । मधि नया हे भोजन याये” धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

“ज्यू हवस्, भन्ते ! धका लिसः बिया स्थविरं धायेसाथं ऋद्धिबलं उगु निगमय् वना उगु प्रासादया इयाः न्ह्योने बांलाक चीवर पारुपण याना मणियागु मूर्तिथें च्चंक दना बिज्याना च्वन । स्थविरयात खनेसाथं महासेठया नुगः भारा भारा मिन ।

“थजापिनिगु हे भयं थुगु थासय् वयागु खः । थ्व जुलसा वया इयाः न्ह्योने दना च्वन” धाधां मेगु छुं याये मफया तमं चूर जुया ह्याउँक क्वाःगु कराहीस (द्वा) तःगु चिथें पारा पारा हाहां वं “हे श्रमण ! आक्सय् दना छु काये खनी । पलाख्वाय्या चिं मदुगु आकाशय् तुति क्यना उखे थुखे न्यासिं वना चंक्रमण याःसां काये खनी मखु” धका धाल ।

स्थविरं अन हे उखें थुखें जुया चंक्रमण यायेगु यात ।

“चंक्रमण यानां छु काये खनी ? आकाशय् मुलपति थ्याना फेतुसां छुं काये खनी मखु” धका सेठं धाल । स्थविरं मुलपतिं थ्याना फेतुत । अनंलि वसपोलयात “फेतुना छु दइ ? लिक्क वया इयालय् दं वःसां छुं काये खनी मखु” धका धाल । अनंलि स्थविर इया लिक्क वया दना बिज्यात । हानं वसपोलयात “इयालय् दना छु काये खनी ? कुं वय्कूसां काये खनी मखु धाल । स्थविरं कुं पिकया बिज्यात । छें छखां कुंया कुं त्वःपुल । सेठया मिखाय् मुलुं सूथें जुल । छें मिं नइ धका ग्याना “मि च्याकुसां दइ मखु” धका

मधासे विचार यात - “थुम्ह श्रमणं धाःधार्थे याना च्वन । मधि मकासें वनी मखुत । मधि छपा बिइके माल” धका थःम्ह मिसायात धाल - “भद्रे ! चिकिचापागु मधि छपा छुना थ्वयात बिया छ्व ।”

वं भतिचा जक छुचुं कया कराहीलय् तल । मधि तःपा जुया फुले जुया कराही छपां जाल । थ्व खना सेठं ‘छं आपाः तल जुइ’ धया थःम्हं हे धवचिया च्चकां छफुति तल । न्हापासिबे मधि भन् तःपा जुल । थुकथं मधि छु छुं मधि छसिंकथं भन् भन् न्हापाया सिबे तःपा जुया वल । त्यानुचाया थःम्ह मिसायात धाल “भद्रे ! थ्वयात मधि छपा बिया छ्व ।” अनीलि वं मधि छपा लिकायत् स्वबले जम्मां छधी जुल । वं सेठयात धाल - “स्वामी ! दक्व मधि प्यपुना छधी जुल, छुटे याये मफु ।”

“जिं छुटे याये” धया छुटे यायेत स्वल तर छुटे याये मफुत । निम्हसिनं निखें ज्वना साल नं छुटे याये मफुत । अले मधि सासां इपिं निम्हसियां म्हं चःति पिहाँ वल । लः त्वने प्याचाल । अले थःम्ह मिसायात धाल - “भद्रे ! जित थ्व मधि मयल । ढकिनापं थ्वयात हे बिया छ्व ।” वं ढकि ज्वना स्थविरयाथाय् वन । स्थविरं निम्हसितं धर्मोपदेश याना बिज्यात । “ब्यूगुया फल दु अले यज्यागु फल दु” धार्धां दानादियागु फलया बारे आकाशय् चन्द्रमार्थे क्यना बिज्यात । थ्व न्यना लयुताःम्ह सेठं “भन्ते ! दुने बिज्याना थुगु आसनय् फेतुना मधि भपा बिज्याहूँ” धका धाल ।

“महासेठ ! मधि भपी धका सम्यक्सम्बुद्ध न्यासः भिक्षुपिलिसे विहारय् च्वना बिज्याना च्वंगु दु । यदि छिकपिनि न्ह्याःसा श्रेष्ठी भार्यायात मधि, दुरु आदि ज्वंका दिसै, शास्तायाथाय् वने” धका स्थविरं धया बिज्यात ।

“भन्ते ! थुगु इलय् शास्ता गन बिज्याना च्वन ?”

“महासेठ ! थनं पीन्यागू योजन तापाक जेतवन विहारय् बिज्याना च्वंगु दु ।”

“भन्ते ! थुलिमच्छ तापागु लै समय लगे मजुइक गथे याना वनेगु ?”

“महासेठ ! यदि छपिनि मं दुसा जिगु ऋद्धियागु प्रभावद्वारा यंका बिये । छपिनिगु प्रासादया फुसय् हे स्वानेया च्वय्या त्वाथः दइ । स्वानेया दकले लिपायागु (क्वय्या) त्वाथः जेतवन विहारयागु कोथा दुने लाइ । तलेयागु तल्लां कुनेयागु तल्लाय् कुहाँ वयेगु ई तिं छपितं जेतवनय् थ्यंका बिये” धका स्थविरं धया बिज्यात ।

“हवस् भन्ते ।” धया स्वीकार यात स्थविरं “स्वानेया च्वय्या त्वाथः अन दय्का स्वानेया क्वय्या त्वाथः जेतवन विहारया कोथाय् दुने लायेमा” धका अधिष्ठान याना बिज्यात । व अथे हे जुल । तलं कुने कुहाँ वयेगु ई सिबे कम इलं हे स्थविरं सेठ व वया जहानयात जेतवनय् थ्यंका बिज्यात । शास्तायागु न्ह्योने वना इपिं निम्हसिनं भोजनयागु समयया सूचं बिल । शास्ता भोजनशालाय् बिज्याना लाया तःगु श्रेष्ठ बुद्धासनय् फेतुना बिज्यात । भिक्षुसङ्घपिं नं आसनय् च्वन । महासेठं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात लः बिल । जहानम्हं तथागतयागु पात्रय् मधि तया बिल । शास्तां थत गाच्छि जक कया बिज्यात । न्यासः भिक्षुपिसं नं अथे हे याना ग्रहण यात । सेठं दुरु, घ्यः, कस्ति, साखः आदि तया च्वन । शास्तां न्यासः भिक्षुपिं नापं च्वना भोजन भपाः बिज्यात । महासेठं नं जहानम्हलिसैं तुं खाना नल । मधि फूगु खने मदु । सकल विहारवासी भिक्षुपितं व चिपगु नइपितं समेत नकल नं फूगु खने मदु ।

“भन्ते ! मधि मफुनि ।” धका भगवान् बुद्धयात बिन्ति यात ।

“अथे जूसा जेतवन ध्वाखाया कोथा सिथय् वांछवये यंकि” धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

अनंलि इमिसं ध्वाखाया कोथालिकक गाः छगालय् वांछ्वये यंकल । थौतक उगु थाययात 'कप्पलपूव पब्भार' धयागु नामं नां जाः धका (मनूतयसं) धाः । महासेठ जहानम्लिसैं तुं भगवान्याथाय वना छखेलिकक फेतुत । भगवानं अनुमोदन याना बिज्यात । अनुमोदनयागु अन्तय् इपिं निम्हं स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुया शास्तायात वन्दना याना ध्वाखाया कोथां स्वाने थहाँ वना थःगु प्रासादय् थ्यंकः वन । अनंनिसैं महासेठं चयगू करोड धन बुद्धशासनया नितिं खर्च यात ।

कन्हेखुन्हु श्रावस्ती भिक्षा बिज्याना सम्यक्सम्बुद्ध जेतवनय् लिहाँ बिज्यायेधुंका भिक्षुपित बुद्धोपदेश बिया गन्धकुटी बिज्याना ध्यानय् च्वना बिज्यायेधुंका सन्ध्याया इलय् धर्मसभाय् मुना च्वंपिं भिक्षुपिसं "आयुष्मान्पिं ! स्व, महामौद्गल्यायन स्थविरयागु प्रभाव ! छगू हे क्षणं नुगः स्याम्ह सेठयात दमन याना विनीत याना मधि ज्वना जेतवनय् हया शास्तायागु न्ह्योने तया स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित याका बिज्यात । अहो ! महामौद्गल्यायन स्थविर !" धाधां स्थविरयागु गुण बखान याना च्वना च्वन । शास्ता बिज्याना "भिक्षुपिं " थन छु खँ ल्हाना च्वनागु ?" धका न्यना बिज्यायेवं "थुजा-थुजागु खँ" धका विन्ति यायेवं "भिक्षुपिं ! कुलयात दमन याइम्ह भिक्षुं कुलयात कष्ट पीडा मब्यूसे भम्बं लिक्क वना स्वाँया रेणु काइथें बुद्धगुण ज्ञापन यायेमाः" धका आज्ञा जूसे स्थविरयागु प्रशंसा यायां -

“यथापि भमरो पुष्पं, वण्णगन्धमहेठयं ।

पलेति रसमादाय, एवं गामे मुनी चरे'ति” ॥६९

“गथे भम्बनं स्वाँयागु वर्ण व गन्धयात छुं मस्यंकूसे स्वाँयागु रस कया जुइगु खः, अथे हे तुं गामय् वनिपिं मुनि (भिक्षु)पिसं गामय् विचरण याना जुइमाः ।”

धम्मपदय् थुगु गाथा आज्ञा जूसे मेगु नं स्थविरयागु गुण प्रकाश याना क्यनेया नितिं “भिक्षुपिं ! आः जक मौद्गल्यायनं नुगः स्याम्ह सेठयात दमन याःगु मखु, न्हापा नं दमन याना कर्मफलसम्बन्धी खँ सम्भे याना ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् वाराणसीस इल्लीस धयाम्ह सेठ छम्ह दु । वयाके चयगू कोटि धन दु । परन्तु व पुरुष दुर्गुणम्ह, खुत्याम्ह, ल्हाः कयकूम्ह (ब्यकोम्ह) व मिखा यारम्ह अले अश्रद्धालु अप्रसन्न नुगः स्याम्ह खः । मेपित् छु मबिइम्ह, थःम्हं नं छुं भोग मयाइम्ह खः । राक्षसतयसं बासयागुथें जाःगु वयागु छें खः । वया मांबौपिं जुलसा न्हेगू पुस्तानिसैं दाता, दानपति खः । वं श्रेष्ठीपद कासेंनिसैं कुलवंशयागु ज्या विनाश याना दानशालाय् मि तया याचकपित दाया पितिना धन जक संग्रह याना च्वना च्वन ।

छन्हु, व जुजुयागु उपस्थान याना थःगु छेंय् लिहाँ वया च्वंबले छम्ह त्यानुम्ह जानपदिक मनुखं अय्लाः घः ब्यकुं च्याना सुखुली फेतुना पाउँगु अय्लाः ख्वलाय् जाय्का, धवःगिगु न्यांनापं अय्लाः त्वना च्वंगु खन । थ्व खना वयात नं अय्लाः त्वनेगु इच्छा जुल अले छेंय् वना थथे बिचाः यात- “यदि जिं अय्लाः त्वनधाःसा मेपिं यक्वसिनं नं त्वनेगु इच्छा याइ अले जिगु धन खर्च जुइ ।” थुलि मती तया इच्छायात सह

याना च्वन । परन्तु समय वलिसैं सह याये मफया म्हासुया वना गंसी जुल । छन्हु कोथाय् वना ख्वाः त्वःपुया दचना च्वन । अले वया मिसा वया जनुफातय् उसि उसि याना “स्वामी ! छित्त छु जुल ?” धका न्यन । (सकतां खैं च्वय्थें तुं सम्भे जुइमाः ।) “अथे जूसा छपिं याकःचित्त गाक्क अय्लाः कया बिये” धका धासैलि “छेंय् अय्लाः दय्केवं छेंय् च्वपिं सकसिनं आशा याइ । भट्टिं न्याना थन च्वना त्वनेधाःसा मफु” धका छगू मासा ध्यबा बिया भट्टिं छगः घः अय्लाः काय्के छवया नोकरयात ज्वंके बिया नगरं पिहाँ वना छगू खुसि सिथय्, मू लैपुया सिथय् छगू भाडी दुने वना अय्लाः घः दिके बिया नोकरयात ‘छ उखे हूँ’ धया वयात तापाक छवया ख्वलाचा जाय्का जाय्का अय्लाः त्वना च्वन ।

वया बौ जुलसा दानादि पुण्य याना देवलोकय् शक्र जुया जन्म जूम्ह खः । उगु हे इलय् वं ‘जिगु दानकार्य चले जू नि लाकि मजुल धका बिचाः यात (थुकथं) स्वःबले उगु दानकार्य, चले मजुगु जक मखु कायं उगु कुलवंशया ज्या नाश याना दानशालय् मि तया याचकपित पिताना महाकंजूस जुया च्वंगु व मेपित बिइमाली धका भाःलय् दुने सुला याकचिया अय्लाः त्वना च्वंगु समेतं खन । अन वना वयात आकुल ब्याकुल जुइका दमन याना कर्मफलयागु बारे ज्ञां बिया दान बिइके बिया देवलोकय् उत्पन्न जुइमह याना बिये माल” धका बिचाः याना शक्र मनुष्यलोकय् वना बिलकुल हे इल्लीसथें जाःमह खुत्यां, ल्हाः व्यकोमह, व मिखा यारमह जुया राजगृह नगरय् लाय्कु धवाखाय् वना थः वयागु खैं जुजुयात बिन्ति याका जुजुं “वा” धका धायेवं जुजुयात प्रणाम याना दन । जुजुं “महासेठ ! छाय् कुबेलाय् वयागु ?” धका न्यन ।

“महाराज ! जिगु छेंय् चय्द्रः कोटि धन दु । व जुजुं काय्के छवया थःगु हुकुटी तय्के बिया बिज्याहूँ धका धाःवयागु खः” धका धाल ।

“म्वाः, महासेठ ! छंगु धन बेसिं जिमिगु छेंय् आपाः धन दु ।”

“महाराज ! यदि छपित म्वाःसा जिं थःगु इच्छानुसार दान बिये ।”

“महासेठ ! व्यु ।”

“ज्यू, हवस् महाराज !” धया जुजुयात प्रणाम याना दरबारं पिहाँ वया व इल्लीसयागु छेंय् वन । सकलें उपस्थापक (सेवक) मनूतय्सं वयात भुना च्वन । सुनानं “थ्व इल्लीस मखु” धका म्हासीके मफु । छेंय् दुहाँ वना लुखाय् दना द्वारपालयात सःतके छवया “जिथें जाःमह मेमह सुं मनु वया ‘थ्व जिगु छें खः’ धका दुहाँ वयेत स्वत धाःसा वयात जनुफातय् दाया पितिना छूव” धका प्रासादय् तलय् वना महान् आसनय् फेतुना श्रेष्ठी जहानयात सःतके छवया न्हूखाः वय्का “भद्रे ! दान बियेमास्ते वल” धका धाल । वयागु उगु खैं न्यनेवं श्रेष्ठीभार्या व काय्महाचाय्पिं व दासदासीपिसं “थौतक दान बिइगु चित्त मदुमहं आः धालसा अय्लाः त्वना नायुगु चित्त जुइका दान बियेमास्ते वय्कूगु जुइ” धका भाःपिल ।

अनलि श्रेष्ठीभार्या “स्वामी ! इच्छा दुथें याना बिज्याहूँ” धका धाल ।

“अथे जूसा लुं, वह, मणि व मोती आदि माःपिं सुं दुसा इल्लीस सेठया छेंय् हूँ धका नगर छगुलिं नायखिं च्वय्के व्यु ।”

वं अथे हे याकल । महाजनपिं म्हिचा आदि ज्वना लुखाय् मुंवल । शक्रं सप्तरत्न दुगु कोथा चाय्के बिया “छिमित बिये, गुलि माल उलि कया यंकि” धका धाल । महाजनपिसं धन लिंकया दलानय् द्विचिने हयातःगु थल जाय्का यंकल ।

छमह जनपदवासी मनुखं इल्लीस सेठया थुसा (द्वहँ) यात वयागु हे रथय् जोते याना सप्तरत्नं भरे याना नगरं पिहाँ वया मूल लैपुं यंका च्वन । व छसिकथं व हे भाडीक्वं वना च्वंगु इलय् इल्लीस सेठ

सच्छिद्रं म्वायेमा, वय्कया कारणं आः जि जीवनभर ज्या मयासे म्वाये फइ । छपिनिगु हे थुसा, छपिनिगु हे रथ खः । छपिनिगु छेयागु सप्तरत्न खः । थुगु धन न मां नं व्यूगु खः, न बौ नं । हे स्वामी ! छपिनिगु हे कारणं दुगु खः” धाधां सेठयागु गुणगान यायां वना च्वन ।

भाडय् च्वना अय्लाः त्वना च्वंम्ह इल्लीस सेठं थ्व न्यना भयभीत जुया मती तल - “थ्वं जिगु नां काकां थये धया च्वन । छु जुजुं जिगु धन महाजनपित ला मब्यूला !” धाधां भाडं पिहाँ वबले थुसा नं रथ नं म्हसिइकल । “अरे चेटक ! थ्व ला जिम्ह थुसा खः, जिगु रथ जकं खः” धाधां वना थुसाया थुनाय् (न्हासय्) च्वंगु खिपः ज्वंवन । गृहपतिकं जुलसा रथं कुहाँ वया “अरे दुष्ट चेटक ! इल्लीस महासेठं सारा नगरवासीपित दान बिलं छंत छु जुलले ?” धका भ्रम्टे याना मलः जुइथे (वज्रपात यायेथे) याना ब्वहलय् दाया रथ ज्वना वन । सेठ धेधे चुया थुनां चुइक दल हानं दना धू थाथा यायां ब्वाय् वना रथ ज्वंवन । गृहपतिकं रथं कुहाँ वया सँप्वाय् ज्वना क्वछुइका दाये फक्क दाया ककु ज्वना गुखेपाखें वःगु खः उखेपाखें हुते याना वन । अबलेलाक्क वयात अय्लाःया नसां त्वःतल । अनलि व थर थर खाखां ब्वाय् वना छेया लुखाय् थ्यंबले धन ज्वना वना च्वपिं मनूतयूत खना “अरे ! थ्व छु याना च्वंगु, जुजुं जिगु धन लुटे याका च्वन ।” धाधां उपिं उपिं मनूतयूत ज्वं जुल । ज्वपिं मनूतयूसं वयात दाया बैय् गोतुइका थकल । अनलि स्याना छेय् दुने वनेत स्वल । द्वारपालं “अरे दुष्ट गृहपति ! गनं वने त्यनागु ?” धाधां पंयागु कथिं दाया ककुतिना पिने पिछ्वया हल । अनलि वं “जुजु बाहेक जित मेम्ह सुं शरण मदु” धका जुजुयाथाय् वना “देव ! छु छपिसं जिगु धन लुटे याकागु ला ?” धका न्यन ।

“सेठ ! जिं छंगु धन लुटे याकागु मदु । छु हे थन वया यदि छपित म्वाःसा जिं जिगु धन दान बिये धका नाय्खि च्वय्का दान बिइकागु मखुला ?”

“देव ! जि छपिंथाय् वयागु हे मदु । छु छपिसं जि नुगः स्याम्ह धका मस्यूला ? घाँय्यागु च्वाकां नं सुयात छफुति नं चिकं मबिया । देव ! गुम्हसितं दान बिल वयात सःतके छ्वया जाँच याना बिज्याहूँ ।”

अनलि जुजुं शक्रयात सःतके छ्वत । निम्हसियागु विशेषता जुजुं सिइके मफुत न त अमात्यपिसं हे सिइके फत । नुगः स्याम्ह सेठं “महाराज ! थ्व सेठ खः लाकि जि” धका न्यन ।

“जिमिसं म्हसिके मफुत । छंत म्हसिके फुपिं सुं दु ला ?”

“देव ! जिमि कला नं म्हसिके फु ।”

अले जुजुं वया जहानयात सःतके छ्वया “छंम्ह भात गुम्ह खः ?” धका न्यन ।

वं “थ्व जिमि भात खः” धका शकलिसें दन ।

काय्म्हचाय् दास नोकरतयूत सःतके छ्वया न्यन । इपिं सकलें शक्रया पाखे हे च्वन । हानं सेठं बिचाः यात “जिगु छचनय् प्वः छप्वः दु, सँ त्वःपुया च्वंगु । उकियात नौनं जक स्यू । उकिं नौयात सःतके बिये माल” धका वं “देव ! नौयात सःतके छ्वया बिज्याहूँ । वं स्यू” धका बिनित यात । उगु इलय् वयाम्ह नौ बोधिसत्त्व खः । जुजुं वयात सःतके छ्वया “इल्लीस सेठयात म्हस्यूला ?” धका न्यन ।

“महाराज ! छचौं स्वया म्हसीके ।”

“अथेसा निम्हसियागु छचौं स्व ।”

उगु हे इलय् शक्रं थःगु छचनय् प्वः दय्कल । अनलि निम्हसियां छचौं स्वबले निम्हसियां छचनय् प्वः दुगु सिइकल । उकिं इपिंमध्ये थुम्ह इल्लीस खः धका धाये मफुत धका वं थुगु गाथा धाल -

“उभो खज्जा उभो कुणी, उभो विसमचक्खुका ।
उभिन्नं पिळका जाता, नाहं पस्सामि इल्लिसन्ति” ॥

“निम्ह खुत्यां, ल्हाः ब्यको, व मिखा दचरेपिं खः । निम्हसियां (छ्चनय्) प्वः (ला ति) दु । उकिं गुम्ह इल्लिस धयागु खँ जिं धाये मफुत ।”

बोधिसत्त्वयागु खँ न्यना धनयागु शोकं होश तये मफया थर थर खाखां सेठ अन हे मूर्छा जुया थसः पाःवन । उगु हे इलय् शक्रं “महाराज ! जि इल्लीस मखु । जि शक्र खः” धका महान् शक्रलीलायागु प्रभावं आकाशय् दना च्वन । इल्लीसयागु ख्वाः हुया लः हा याना बिल । व दना शक्रदेवराजयात वन्दना याना दना च्वन । अनंलि वयात शक्रं “इल्लीस ! थ्व धन जिगु खः । छंगु मखु । जि छं बौ खः । छ्ज जिमि काय् खः । दानादि पुण्य याना जि शक्र जुया । छ्ज जुलसा जिगु वंश परम्परायात त्वाःथला दान मब्यूसे शीलपालन मयासे नुगः स्याम्ह जुया दानशालायात तकं मि तया याचकपितं ख्याना छ्चवया धन जक ज्वना च्वना च्वन । उगु धन न छं परिभोग यात न त मेपितं हे बिल । राक्षसतय्गु बासथें याना च्वना च्वन । यदि जिगु दानशाला न्हापाथें तुं हानं दय्का दान बिद्दगुसा बांलाइ । नत्र धयागु जूसा छंगु सकतां धन लोप याना थ्व हे इन्द्रवज्रं छ्चो तछ्चाना स्याना बिये” धका धाल । सी धका ग्याना कम्पित जुया इल्लीस सेठं “आर्वलि दान बिये” धका कबुल यात । वयागु कबुलया खँ न्यना आकाशय् च्वना हे धर्मदेशना याना वयात शीलय् प्रतिष्ठित याना शक्र थःगु थासय् लिहाँ वन । इल्लीस नं दानादि पुण्य याना स्वर्ग परायण जुल ।

शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मौद्गल्यायनं नुगः स्याम्ह सेठयात दमन याःगु मखु न्हापा नं थ्वं दमन याःगु दु” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना बिज्यासे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् याम्ह इल्लीस सेठ नुगः स्याम्ह सेठ खः । शक्र देवराज महामौद्गल्यायन खः । जुजु आनन्द खः । नौ जुलसा जि हे खः ।

- * -
Dhamma.Digital

७९. खरस्सर जातक

“यतो विलुत्ता च हता च गावो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अमात्य छ्मसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

कोशल जुजुया छ्मह अमात्यं जुजुयात लय्ताय्का प्रत्यन्त गांयागु राजबली (जुजुयात वड्गु कर) कया खूतनापं मिले जुया जि मनूत व्वना जंगलय् वने, छ्मिसं गां लुटे याना बच्छ (धन) जित व्यु' (धया) मनूत मुंकल । अले जंगलय् यंकल । (उबले) मनूत वया सातय्त् स्याना ला नया गां लुटे याना यंकेवं, सन्ध्या इलय् मनूतलिसें तुं लिहाँ वल । वयां छ्ं दिन लिपा, उकिया भेद खोले जुया पिहाँ वल । मनूतय्सं

जुजुयात कंवन । जुजुं वयात सःतके छ्वया अपराध स्वीकार याके बिया वयात बांलाक निग्रह याना (वयागु थासय्) मेम्ह ग्रामभोजक (द्वारे) यात छ्वया (थः) जेतवन विहारय् वना भगवान्यात थुगु खँ बिन्ति यात । भगवानं - “महाराज ! थ्वं आः जक अथे याःम्ह मखु न्हापा नं अथे हे याःम्ह खः” धका आज्ञा जुइवं वयागु प्रार्थना कथं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् जुजुं छम्ह अमात्ययात छगू प्रत्यन्त गां बिल । (सकतां खँ नकतिनि कनार्थे जुल ।) बोधिसत्त्व व्यापारया नितिं चाचाःहिला जूबले उगु गामय् वना च्वना च्वन । वं सन्ध्याया इलय् आपालं मनूतलिसे भेरी बाजँ थाय्का पुइका ग्रामभोजक वःगु खना “थुम्ह मभिंम्ह ग्रामभोजक खुँतलिसे मिले जुया गां लुटे याका, खुँत जंगलय् बिस्युं वनेवं आः शान्त स्वभावम्ह (भलादमी) जुया भेरी बाजँ थाय्का पुइका वया च्वन” धका मती तया थुगु गाथा धाल -

“यत्तो विलुत्ता च हता च गावो, दहानि गेहानि जनो च नीतो ।
अथागमा पुत्तहताय पुत्तो, खरस्सरं डिण्डिमं वादयन्तो’ति” ॥

“खुँतयसं गामय् लुटे याका, सा, द्वहँतयत् स्थाना (ला नया) छेत मि तयेका, मनूतयत् जवरजस्तिं चिना यंका, मांबौपिनि (अनुशासन मदुम्ह जुइका लज्जा मदुम्ह) सीम्ह काय् सरहम्ह कायं न्हायपनं न्यने हे यइपु मजूगु डिण्डिम धाः बाजँ सः वय्क थाना वया च्वन ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा वयात गिजे यात । याकनं हे उकिया भेद (जनतां) सिल । जुजुं वयागु अपराधकथं वयात दण्ड बिल ।

शास्तां “महाराज ! आः जक थथे याइम्ह मखु न्हापा नं अथे हे याइम्ह खः” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्त्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या अमात्य आःयाम्ह अमात्य खः । गाथाद्वारा (उपहास याना) क्यंम्ह पण्डित पुरुष जुलसा जि हे खः ।

- * -

८०. भीमसेन जातक

“यं ते पविकत्थितं पुरे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् थत जक च्वछाया जुइमह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह भिक्षुं (न्त्याबले) “आवुसो ! जिमिगु जातिथे जागु जाति, जिमिगु गोत्रथे जागु गोत्र मेगु मदु । जिपिं थजागु महाक्षत्रिय कुलय् जन्म जुयापिं खः । गोत्रयागु ख्ये वा कुल प्रदेशयागु ख्ये जिमिगुथे जागु सुयागुं मदु । जिमिके लू, वहःया ल्याःचा हे मदु । जिमिथाय् ज्या याइपिं ज्यामितय्सं तक नं शाली जा ला नः, काशीयागु वसः पुं, काशीयागु चन्दनं बू । आः प्रब्रजित जूसानिसे जिमिसं थजागु क्वट्यंगु रखासुखा भोजन नया च्वना, रखासुखा चीवर पुना च्वना” धका धाधां बुरापिं, मध्यमपिं व ल्याय्महिपिं (न्हूपिं) भिक्षुपिनि दथुइ थःगु धक्कु फु याना जाति आदियागु अभिमान क्यक्यं मेपित ठगे याना च्वन ।

छम्ह भिक्षुं वयागु कुलप्रदेशयागु जाँच याना स्वया वयेधुंका वं गफ याना हाला जूगु खँ भिक्षुपिंत कन । धर्मसभाय् मुना च्वपिं भिक्षुपिंसं वयात निन्दा याना खँ ल्हात - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह भिक्षु थुजागु कल्याणकारी (बुद्ध) शासनय् प्रब्रजित जुया नं म्वाः मदुगु गफ याना थःगु जक च्वछाया खँ ल्हाना (कतःपित) ठगे याना च्वन ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः थुगु इलय् छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षु आः जक गफ याना थःगु जक च्वछाया खँ ल्हाना जुइमह मखु, ठगे याना जुइमह मखु, न्हापा नं व अजाम्ह गफ याना जुइमह, थःगु जक च्वछाया खँ ल्हाना च्वनिमह व (कतःपित) ठगे याना नइमह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगु निगम गामय् (छगु) प्रसिद्धगु ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना अन लोकप्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् स्वंगू वेद व भिन्च्यागू विद्या सय्के सिइके याना सकतां शास्त्र (शिल्प) य् सःस्यूम्ह जुया चूलधनुगह पण्डितया नामं नां जाल । तक्षशिलां लिहाँ वया व सकतां ख्ये (आगमय्, शास्त्रय्) व शिल्प ज्याय् जाँच यायां महिसक राष्ट्रय् थ्यंकः वन । थुगु जन्मय् बोधिसत्त्व भतिचा बागचाम्ह, धुसिलूम्ह जुया च्वन । वं विचाः यात - “यदि जिं सुं जुजुयाथाय् वन धाःसा जुजुं धाइ ‘छ थपाय्चवंत बागचाम्ह जिमिगु छु ज्या याये फइ ?’ उकिं जिं सुं तःधिकम्ह, बांलाम्ह मनूयात न्ह्योने तथा वया ल्यूने च्वना कमाये याना जीविका याये माली ।”

अनलि, वं अजाम्ह मनू माला जूबले भीमसेन धयाम्ह थाज्या याइपिनि टोलय् च्वंमहसित नाप लाना कुशलक्षेमया खँल्हाबल्हा यायेधुंका न्यन - “सौम्य ! छंगु नां छु खः ?”

“जिगु नां खः भीमसेन ।”

“छ थपायसकं बांलाम्ह जुया नं थज्यागु व्वह्यंगु ज्या याना च्वनेगु ला ?”

“मेगु ज्या म्दु, छु याये ?”

वं “सौम्य ! थ्व ज्या याये मते । जिथें जाःम्ह धनुषधारी सारा जम्बुद्वीपय् गनं नं दइ मखु । जि सुं जुजुयाथाय् वने धाःसा वं जि खना थपाय्चाधिकम्ह बागचां छु ज्या याये फइ धका तँम्बये फु । छ जुजुयाथाय् वना जि धनुषधारी धका धाःहूँ । जुजुं छंत खर्चबर्च बिया छंत जागिर बिइ । छु छु छंत या धका धाल व जिं याना बिइ, छंगु ल्यूने जि च्वना च्वने” (धया) वयाके न्यन - “जिगु खँ न्यनेला ?”

थाज्याकमिं ‘ज्यू’ धया स्वीकार यात ।

वं वयात बाराणसीस व्वना यंकल । थत थःम्हं चूलअनुउपस्थापक (सेवक) जुया, वयात न्ह्यो न्ह्यो तथा लायकु धवाखाय् वना जुजुयात खबर बिइके छुव । ‘वा’ धायेवं इपिं वना जुजुयात प्रणाम याना दना च्वन । “छु यायेत वयागु ?” धका जुजुं न्यनेवं भीमसेनं धाल - “जि धनुषधारी खः । सारा जम्बुद्वीपय् जिथें जाःम्ह धनुषधारी मेम्ह म्दु । देव ! बाच्छिया द्वच्छि (मुद्रा) दत धाःसा च्वने ।”

“थुम्ह मनू छं सु ले ?”

“देव ! चूल उपट्टाक (कान्छाम्ह सेवक) ।”

“ज्यू, अथेसा च्वं ।”

उगु इलनिसें भीमसेन जुजुयागु सेवा याना च्वना च्वन । छु छु ज्या वल व फुक्क बोधिसत्त्वं याना बिया च्वन । उगु इलय् काशी राष्ट्रय् छगू जंगलय् आपालं मनूत वयेवनेगु लैय् छम्ह धुं दुःख बिया च्वन । वं मनूतय्त् ज्वना ज्वना स्याना नया च्वन । मनूतय्सं थ्व खँ जुजुयात धाःवन । जुजुं भीमसेनयात सःतके छुवया न्यन - “तात ! उम्ह धुंयात ज्वने फु ला ?”

“देव ! जिगु नां धनुषधारी हे मखु, यदि जिं उम्ह धुंयात ज्वने मफुसा ।”

जुजुं वयात खर्च बिया (धुं स्याके) छुवया बिल । वं छेय् वना बोधिसत्त्वयात धाल । बोधिसत्त्वं धाल - “ज्यू, सौम्य ! हूँ ।”

“छ वनेगु मखुला ?”

“खः, जि वने मखु, बरु जिं छंत उपाय छगू कना छुवये ।”

“सौम्य ! (उपाय) कं ।”

“छ आकाभाकां धुं च्वना च्वंगु थासय् याकचा वने मते । जनपदयापिं मनूत मुंका द्वच्छि निद्रः धनुष ज्वंका अन वना ‘धुं दनावल’ धका सिइसाथं काचा काचां बिस्यू वना यक्व भाडी दुथाय दुने वना प्वाथं चुया गोतुला च्वं । जनपदयापिं मनूतय्सं हे धुंयात स्याना ज्वनी । छ धुं स्यायेधुंका छं बेलया छुचः लतायात वां न्याना मेगु च्वः ल्हातं ज्वना स्याना तःम्ह धुंयाथाय् वना धा, “भो ! थुम्ह धुंयात सुनां स्याःगु ? जिं ला थ्वयात लतां हिना द्रहैयातथें जुजुयाथाय् यंकेया नितिं लता मालेत घना भाडी दुथाय वना च्वनाम्ह खः । जि लता कया ज्वना वयेन्ह्यो सुनां थ्वयात स्यात ?” अनलि ग्यापिं, जनपदया मनूतय्सं “स्वामी ! जुजुयात धयादी मते” धाधां यक्व धन बिइ । धुंयात छं हे कया यंकी, उम्ह जुजुं नं छंत धन बिइ ।”

वं 'ज्यू' धया, वना बोधिसत्त्वं कंगु उपायकथं धुंयात ज्वना जंगलयात भय मदुगु याना आपालं मनूतनापं वाराणसीस लिहाँ वया जुजुयात क्यना धाल - "देव ! जिं धुंयात ज्वनेधुन । जंगलयात निर्भय याना बियेधुन ।" जुजु लयताया आपालं धन बिया हल ।

हानं छन्हु छम्ह म्येनं छपु लैय् दुःख बिल । (मनूतयसं) जुजुयात धाःवन । जुजुं न्हापाथें तुं, भीमसेनयात छवया बिल । वं बोधिसत्त्वं कना ब्यूगु उपायकथं वयात नं धुंयातथें हे याना कया हल । जुजुं वयात हानं यक्व धन बिल । उकिं याना आपालं सम्पत्ति दुम्ह जुल । ऐश्वर्यमदं मस्त जुया वं बोधिसत्त्वयागु खँ मन्यनीम्ह जुल । वं धाःथें मयाइम्ह जुल । 'जि छु वया भरे म्वाना च्वनाम्ह ला' धका मती तया 'छु छ हे जक मनू ला ?' आदि कठोर वचन ल्हाना हल ।

छुं दिन लिपा, छम्ह शत्रु जुजुं वाराणसी घेरे याना जुजुयात सन्देश छवया हल - "राज्य व्यु मखुसा युद्ध या ।"

जुजुं "ल्वा हूँ" (धया) भीमसेनयात छवया बिल । वं सकतां शस्त्र घाना योद्धाया भेष धारण याना बांलाक कसे यानातःम्ह किसिम्हय् फेतुना वन । बोधिसत्त्व नं, व सिङ्गु भयं, सकतां शस्त्र घाना भीमसेनया ल्यूनेया आसनय् फेतुत । जनसमूहं घेरा लगे याका किसि, नगरया धवाखां पिहाँ वया संग्राम भूमिस वल । भीमसेनं युद्धभेरी बाजँया सः ताया म्ह खाका हल । बोधिसत्त्वं 'आः थ्व किसिम्हं कुतुंवना सिङ्गु' धका भीमसेनयात न्याक्क खिपतं चिना तल । भीमसेनं लडाइयाथाय् खना सिङ्गु भयं भयभीत जुया किसिया म्हाय् खि च्व फाना फोहर याना बिल । बोधिसत्त्वं "भीमसेन ! छंगु न्हापायागु (आचरण) व आःयागु मेल मजुल । छ न्हापा संग्राम योद्धाथें च्वम्ह खः, आः किसिम्हय् खिच्व फाना फोहर याइम्ह खः" धाधां थुगु गाथा धाल -

"यं ते पविकत्थितं पुरे, अथ ते पूतिसरा सजन्ति पच्छा ।

उभयं न समेति भीमसेन, युद्धकथा च इदञ्च ते विहञ्जन्ति" ॥

"भीमसेन ! न्हापा ला छं थःत तःधं खंका मेपित निक्कि खंका च्वना च्वम्ह खः । उगु युद्ध कथा व थ्व ग्या (किसिम्हय् खिच्व फागु) खँ नितं मिले मजुल नि !"

थुकथं बोधिसत्त्वं वयात भर्त्सना याना 'सौम्य ! ग्याये मते । जि दय्क दय्कं छाया ग्याये माःगु ?' धया भीमसेनयात किसिम्हं क्वकया 'मोल्हया छेंय् हूँ' धया छवत । अनंलि, 'थौं जिं थःगु सामर्थ प्रकट याना क्यने माल' (धका) संग्रामय् दुहाँ वना रथ छगुलिं थ्वय्का, सेनाया ब्यूहयात स्पंका शत्रु जुजुयात जीवित हे ज्वना हया वाराणसी जुजुयाथाय् यंका बिल । जुजु लयताया बोधिसत्त्वयात आपालं ऐश्वर्य बिल । उगु इलंनिसें चूलधनुग्गह पण्डित जम्बुद्वीप छगुलिं प्रसिद्ध जुल । वं भीमसेनयात खर्च बिया वया छेंय् छवया बिल । अले दानादि पुण्यकर्म यायां यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां "भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह भिक्षुं थःत च्वछाया खँ ल्हाना जुइम्ह मखु, न्हापा नं अजाम्ह हे खः आज्ञा जूसे थुगु धर्मोपदेश न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह भीमसेन (आःयाम्ह) थःत च्वछाइम्ह भिक्षु खः । चूलधनुग्गह पण्डित जुलसा जि हे खः ।

वरुण वर्ग क्वचाल ।

९. अपायिम्ह वर्ग

८१. सुरापान जातक

“अपायिम्ह अनच्चिम्ह...” थुगु गाथा शास्तां कोशम्बीया लिक्क घोसितारामय् बिज्याना च्वंगु इलय् सागत स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

शास्ता श्रावस्ती वर्षावास क्वचाय्का चारिका यायां भद्रवती धयागु निगमय् थ्यंकः बिज्यात । सापूत (ग्वालात), कृषकत व लँजुवातयसं शास्तायात खना वन्दना याना बिन्ति यात - “भन्ते, भगवान् शास्ता ! अम्बतीर्थय् बिज्याये मते । अम्बतीर्थय् जटिलयागु आश्रमय् अम्बतीर्थक धयाम्ह छम्ह नाग विष दुम्ह, घोर विष दुम्ह दु, वं लाःसा भगवान्यात न्याना सास्ति याना बिये फु ।”

भगवानं इमिगु खँ ताःसां मतासु याना, इमिसं स्वकोतक गंक गंकं नं उखे स्वया बिज्यात ।

उगु इलय् भगवान् भद्रवती भचा तापाक छगू बनखण्डय् च्वना बिज्याना च्वंगु इलय्, उगु इलय् याम्ह बुद्धया उपस्थापक जुया सेवा याना च्वंम्ह सागत धयाम्ह स्थविर खः । व लौकिक ऋद्धि दुम्ह खः । वं उगु आश्रमय् वना उम्ह नागराजयाथाय् वना घाय्या आसनय् फेतुना मुलपतिं थ्याना फेतुत । नागं थःगु मभिंगु स्वभाव त्वःपुइ मफया कुं ल्हवया हल । स्थविरं नं कुं त्वःता हल । नागं मि प्रज्वलित याना हल । स्थविरं नं मि प्रज्वलित याना हल । नागयागु तेजं स्थविरयात मपू परन्तु स्थविरयागु तेजं नागयात पुत । थुकथं छगू क्षणं हे नागराजयात दमन याना वयात त्रिशरण व पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना शास्तायाथाय् लिहाँ वन ।

शास्ता नं भद्रवतिकाय् यथारुचि विहार याना बिज्याना कोशम्बीस बिज्यात । सागत स्थविरद्वारा नागयात दमन याःगु खँ जनपद छगुलिं फौले जुल । कोशम्बीस च्विंपिं मनूतयसं शास्तायात लसकुस याना वसपोलयात वन्दना याना सागत स्थविरयाथाय् वन । वन्दना याना छखेलिक्क फेतुना धाल - “छपिंत दुर्लभगु छु खः, धया बिज्याहँ । जिमिसं दय्का बिये ।” स्थविर सुम्कं च्वना बिज्यात । परन्तु छवर्गीय भिक्षुपिसं धाल - “आवुसो ! प्रव्रजितपिंत बखुंचिगु (तुयुगु) अय्लाः दुर्लभ खः अले य नं यः । यदि छिमिसं स्थविरयात लय्ताय्केगु खःसा बखुंचियागु अय्लाः दय्का विइ हति ।” इमिसं ‘ज्यू’ धया स्वीकार याना शास्तायात कन्हेखुन्हुया नितिं निमन्त्रणा याना नगरय् दुहाँ वना ‘थः थःगु छेँय् स्थविरयात क्यने’ (धका) बखुंचियागु अय्लाः दय्का स्थविरयात निमन्त्रित याना छेँय् अय्लाः त्वंकल । स्थविरं अय्लाः त्वना, अय्लाःया नशाय् मस्त जुया नगरं पिहाँ वंबले धवाखाया दथुइ दयाः गोतू वन । अले अन पुतु पुतु हाला थसः पाया च्वन ।

शास्ता भोजन धुंका नगरं पिहाँ बिज्यागु इलय् स्थविरयात थुकथं थसः पाया च्वंगु खना “भिक्षुपिं ! सागतयात थं” आज्ञा जुया वयात व्वना आराम (निवासस्थान, विहार) य् यंकल । भिक्षुपिसं स्थविरया छचों

तथागतया चरणपाखे लाका वयात गोतुइका बिल । व ग्वारातुला वना तथागतया पाखे तुति लाका गोतुल । शास्तां भिक्षुपिंके न्यना बिज्यात- “भिक्षुपिं ! सागतयाके न्हापा जिप्रति दुगु गौरव आः नं दनि ला ?”

“मंत, भन्ते !”

“भिक्षुपिं ! अम्बतीर्थयाम्ह नागराजयात सुनां दमन यात ?”

“भन्ते ! सागतं ।”

“भिक्षुपिं ! छु सागतं आः लखय् च्वनिपिं ताहातय्त दमन याये फइला ?”

“फइ मखु, भन्ते !”

“भिक्षुपिं ! अथेसा छु, थुजागु चीज त्वनेगु उचित जूला गुगु त्वनेवं बेहोश जुइगु खः ?”

“भन्ते ! अनुचित खः ।”

अनंलि, भगवान् बुद्धं स्थविरयागु निन्दा याना बिज्यात । भिक्षुपिंत आमन्त्रित याना सुरापानय् पाचित्ति (दोष) दु^{००} (याना) शिक्षापद (नियम) दय्का आसनं दना गन्धकुटी दुहां बिज्यात । धर्मसभाय् मुना च्वंपिं भिक्षुपिंसं अय्लाःयागु दोष कना खँ ल्हाना च्वन- “आयुष्मान्पिं ! अय्लाः गुलितक मभिं । गुकिं प्रजावान्मह, ऋद्धिवान्मह सागत स्थविरयात तथागतयागु गुणया खँतक नं होशय् मवय्का बिल ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” इमिसं “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! अय्लाः त्वना आः जक प्रव्रजितपिं बेहोश जूगु मखु न्हापा नं जूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व काशी राष्ट्रया छगू उदीच्च ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । तःधि जुइका ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ध्यान-क्रीडा यायां हिमवन्त प्रदेशय् च्वना च्वन । वलिसे न्यासः शिष्यपिं नं दु । अनंलि, वर्षाया समय वयेवं शिष्यपिंसं न्यन - “आचार्य ! बस्ती दुथाय् वना चि व पाउँया सवा का वने नु ।”

“आवुसो ! जि ला थन हे च्वना च्वने । छिपिं वना शरीरयात सन्तुष्ट या हूँ । वर्षा (ऋतु) क्वचायेवं लिहाँ वा ।”

“हवस् ज्यू” धया आचार्ययात वन्दना याना वाराणसी वना (अन) जुजुया उद्यानय् वना च्वं वन ।

कन्हेखुन्हु, नगरया पिनें पिनें हे भिक्षा पचना, सन्तुष्ट जुल । सरखुन्हु नगरय् दुने वन । मनूतय्सं प्रसन्नतापूर्वक भिक्षा बिल । छुं दिन लिपा (मनूतय्सं) जुजुयात धाःवन - “महाराज ! हिमवन्तं न्यासः ऋषिपिं बिज्याना उद्यानय् बिज्याना च्वंगु दु । वसपोलपिं घोर तपस्वीपिं खः, संयत-इन्द्रिय दुपिं खः, शीलवान्पिं खः ।” जुजुं इमिगु प्रशंसा न्यना उद्यानय् वन । इमित वन्दना याना कुशलक्षेमया खँ न्यना वर्षाऋतुया प्यला अन हे च्वनेगु वचन कया निमन्त्रणा बिल । उखुन्हुया दिननिसें लाय्कुली भोजन यायां उद्यानय् (वना) च्वना च्वन ।

छन्हु नगरय् अय्लाः त्वनेगु नखः (उत्सव, नक्षत्र) जुल । 'प्रब्रजितपिंत अय्लाः धयागु दुर्लभ खः' धका जुजुं इमित सकबेसिं भिगु (अत्युत्तम) अय्लाः त्वंके हल । तपस्वीपिसं अय्लाः त्वना उद्यानय् वना अय्लाखं काय्का गुलिं गुलिसिनं प्याखं हुया हल । गुलिं गुलिसिनं म्ये हाल । प्याखं हूगु, म्ये हाःगु खना न्यना गुलिं दिकदाक् जुया जा, आदि व इमिगु सामानत छचालब्याल याना ययःथे दचना न्ह्यो वय्कल । अय्लाःया सूर मदयेवं इमिसं थुगु विकार खना 'जिमिसं प्रब्रजितपिंत मत्वःकथं याये लात' धका ख्वयेगु हालेगु याना नुगः मछिंकल । हानं जिमिसं आचार्य मदुपिं जूगुया कारणं थजागु पाप यायेलात (धका) व हे क्षणय् उद्यान त्वःता हिमवन्त प्रदेशय् वना परिष्कार (चीवर आदि) बांलाक मिले याना आचार्ययात वन्दना यायेवं (आचार्य) न्यन - "तात ! बस्ती दुथाय् वना भिक्षा मदुगुलिं कष्ट जुइका च्वने (दचना च्वने) माल लाकि छु ? थवंथवय् मिले जुया च्वनागु दु मखुला ?" धका न्यनेवं इमिसं धाल - "आचार्य ! सुखं ला च्वना । जिमिसं त्वने मज्यूगु वस्तु त्वने लात । बेहोश जुइका स्मृतियात थाते तये मफुगु कारणं प्याखं हुया अले म्ये नं हाले लात ।" थुपिं खं ककं थुगु गाथा धाल -

**“अपायिम्ह अनच्चिम्ह, अगायिम्ह रुदिम्ह च ।
विसञ्जीकरणिं पित्वा, दिइा नाहुम्ह वानरा’ति” ॥**

“भो गुरु ! जिमिसं अय्लाः त्वना, प्याखं नं हुला, म्ये नं हाला अले ख्व नं ख्वया । खालि खुशी छता थुलि हे जुल, बेहोश जुइका अय्लाः त्वना जिपिं माकः (छता) जुये मलानि ।”

थुकथं इमिसं थःगु दुर्गुणया खं कन । बोधिसत्त्वं 'आचार्यलिसे तापाक च्वनिपिंत थथे जुइयः' धया उपिं तपस्वीपिंत निन्दा यायां 'आर्वलि थथे याये मते' धया इमित उपदेश बिया ध्यान दुम्ह जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । आर्वलि पूर्वापरयागु खं मिले याना क्यना बिज्यात धयागु खं थनं लिपा कनाच्वने मखुत । उगु इलय्यापिं ऋषिगणपिं (आःयापिं) बुद्ध-परिषद् खः । गणया गुरु जुलसा जि हे खः ।

- * -

८२. मित्तविन्दक जातक

“अतिक्कम्म रमणकं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् खं मन्यंम्ह भिक्षु छम्हसिया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुगु जातकयागु खं काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया इलय्यागु बाखं भिगूगु निपात (परिच्छेद) य् महामित्तविन्दक जातक (जा. नं. ४३९) स वइतिनि ।

अतीत कथा

उगु इलय् बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

“अतिक्कम्म रमणकं, सदाभत्तञ्च दूभकं ।
स्वासि पासाणमासीनो, यस्मा जीवं न मोक्खसी’ति” ॥

“रमणक (स्फटिकया भवन), समादत्त (वहया भवन) व दूभक (मणिया भवन) धयागु स्वंगु दरबारयात त्वःता छ अजागु ल्वहँतय् (उरचक्रय्) प्यपुंवन, गुकिं छं पाप मफुतल्ले थःत जीवित मानया इलय् मुक्त जुये खनी मखुत ।”

थुलि (गाथा) धया बोधिसत्त्व थःगु देवस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

मित्रविन्दक नं उरचक्र धारण याना महादुःख सह यायां पापकर्म फुगुलि कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु सारांश कना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह मित्रविन्दक (आःयाम्ह) खँ मन्यंम्ह भिक्षु खः । देवराज जुलसा जि हे खः ।

८३. कालकणिण जगतक

“भित्तो हवे सत्तपदेन होति...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डिकया पासा छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व अनाथपिण्डिकया मचाबले धुलय् म्हितेबलेनिसँ याम्ह पासा खः । निम्हसिनं छम्ह हे आचार्ययाथाय् वना आखः ब्वं वंगु खः । वयागु नां खः कालकणिण (अलक्षणम्ह) । गुलि गुलि समय वन उलि उलि हे व स्यना वन । (अपुक) म्वाये मफुसँलि सेठयाथाय् वन । सेठ वयात आश्वासन बिया खर्चबर्च बिया वयागु परिवार थःथाय् तया लहिना तल । वं सेठया उपकारी जुया वयागु सकतां ज्या याना बिया च्वन । व सेठयाथाय् वइबले “कालकणिण ! दं, कालकणिण ! फेतु, कालकणिण ! न” धयागु जक सः न्यने दइगु जुया च्वन । अनलि छन्हु सेठया पासापिसं सेठयात धा हे धाल - “सेठ ! ध्वयात छपिंथाय् तया तये मते । ‘कालकणिण ! दं, कालकणिण ! फेतु, कालकणिण ! न’ धयागु सः न्यनेवं यक्ष (लक्ष्मी) नं बिस्यू वनी । ध्व छपिनि नितिं तया तये योग्यम्ह मखु । ध्व दरिद्रम्ह खः, कुरूपम्ह खः, छपिंत ख्यले मदु ।”

अनाथपिण्डकं (लिसः बिल) - “नां धयागु व्यबहार मात्र खः । पण्डितपिसं उकियात वास्ता याइमखु । श्रुत माङ्गलिक जुइ मज्यू । केवल नांया कारणं जिमि मचाबलेसियाम्हं पासायात त्वःता छ्वये मफु ।”

इमिगु खँ मन्यन । छन्हु अनथापिण्डक थःगु भोग गामय् वना च्वंगु इलय् थःगु छेंय् वयात पिङ्का थकल ।

“सेठ गामय् वना च्वन । वयागु छेंय् लुटे याःवनेगु” (धका) खुँतय्सं ल्हातय् थीथी प्रकारयागु ज्याभः ल्वाभः ज्वना चान्हे छें घेरे यात । वं नं खुँत वःगु सिङ्का न्ह्यलं चाय्का च्वना च्वन । वं खुँतय्सं खू वःगु सिङ्का मनूतय्त थना ‘छं शंख पु, छं धाः था’ धया तःधंगु मेला (महासमज्ज) लगे जूथें छें छखां थ्वय्कः धूमधामं जात्राबलेथें सः पिकाय्कल ।

“छें च्वं मद्दु खाली खः” धका जिमित खःसां मखुसां गलत खबर वल । सेठ थन हे दु (धका) खुँतय्सं ल्वहं, कथि ज्याभः अन हे त्वःता बिस्सुं वन ।

कन्हेखुन्हु मनूतय्सं उखें थुखें छ्वालब्याल जुइक त्वःता थकूगु ल्वहंचात, कथि ज्याभः आदि खना, संविग्नचित्त जुया - “यदि थौं थपाय्सकं बुद्धिमान्म्ह रक्षक मद्दुगु जूसा खुँतय्सं छेंय् दुहाँ वया इमिसं दक्वदिव्वं खुया यंकीगु मखा जुइ । थुजाम्ह क्वातुम्ह पासा दुगुया कारणं सेठया छुं प्रकारं हानि जुइ मलात, उन्नति हे जुल ।” थथे धाधां वयागु प्रशंसा याना च्वंबले सेठ गामं लिहाँ वयेवं वयात सकतां जुक्वफुक्व खँ कन ।

सेठ इमित लिसः बिल - “छिपिं जिमि थजाम्ह गृहरक्षक पासायात पितिना छ्वये त्यपिं खः । यदि छिमिगु खँ न्यना जिं थ्वयात पितिना छ्वयागु जूसा थौं जिगु छुं दइ मखुगु जुइ । नां माःगु मद्दु, हितैषी चित्त माःगु दु ।” थुलि धया वयात मेगु नं खर्चं बिया “आः जिके बिन्ति याये बहःगु खँत दत्त” धका शास्तायाथाय् वना वसपोलयात शुरुनिसें कया जुक्व फुक्व खँ बिन्ति यात ।

शास्तां “हे गृहपति ! आः जक कालकण्णि धयाम्हं थःम्ह पासायागु छेंया मालसामान रक्षा याःगु मखु, न्हापा नं रक्षा याःगु दु” धका आज्ञा जूबले वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल-

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व तःधंगु ऐश्वर्य दुम्ह सेठ जुया च्वन । वया कालकण्णि धयाम्ह छम्ह पासा दु । (ल्यंगु खँ दक्वं वर्तमान कथाथें तुं जुल ।) बोधिसत्त्व भोगगामं लिहाँ वःबले थुगु खँ सिङ्का “यदि छिमिगु खँ न्यना थुजाम्ह पासायात पितिने लाःगु जूसा थौं जिगु छुं दइ मखुगु जुइ” धया थुगु गाथा धाल -

“मित्तो हवे सत्तपदेन होति, सहायो पन द्वादसकेन होति ।

मासद्धमासेन च जाति होति, तत्तुत्तरिं अत्तसमोपि होति ।

सोहं कथं अत्तसुखस्स हेतु, चिरसन्धुतं काळकण्णि जहेय्य’न्ति” ॥

“न्हेपला नापं पलाछिइ धुनेवं ‘पासा’ जुइ, भिनिन्हु नापं च्वने धुनेवं ‘सहायक’ जुइ । लच्छि बाच्छि नापं च्वनेवं ‘जाति’ थःथिति जुइ, वयासिकं अप्वः नापं च्वने धुनेवं थः समानम्ह जुइ । उकिं जिं थःगु सुखया कारणं याना ताःकालतकं नापं बुला वयाम्ह पासा कालकण्णियात गुकथं त्याग यायेगु ?”

अनं लिपा सुनानं वयागु विरुद्धय् न्वंवाये मछाल । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू कना बिज्यात । उगु समयय् कालकण्णि (आःयाम्ह) आनन्द खः । वाराणसी सेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

८४. अत्थस्सद्वार जातक

“आरोग्यमिच्छे परमञ्च लाभं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह अर्थकुशल (विज्ञ) म्हा काय्या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती छम्ह तःसकं धनीमानीगु, वैभवशालीगु श्रेष्ठीया छम्ह काय् दु । व मचा न्हेदँ दुबले अत्यन्त प्रज्ञावान्म्ह व अर्थकुशल(विज्ञ)म्ह जुल । वं छन्हु थःम्ह बौयाथाय् वना अर्थया द्वार (आर्थिक उन्नति जुइगु मार्ग) या न्ह्यसः न्यन । वं उगु न्ह्यसःया लिसः मस्यूगु जुया च्वन । वं बिचाः यात - “थ्व न्ह्यसः तःसकं सूक्ष्मगु जुया च्वन । सम्यक्सम्बुद्ध छम्ह बाहेक मेपिं सुनानं, च्वय् भवाग्रनिसें कया क्वय् अवीचि (नरक) तक यापिं लोकं थुगु न्ह्यसःया लिसः बिइ फइ मखु ।” वं थः काय्यात व्वना आपालं माला, सुगन्ध, विलेपन ज्वंका जेतवनय् वना बुद्धयात पूजा याना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । (अले वं) भगवान्यात बिनित्ति यात - “भन्ते ! थुम्ह मचा बुद्धिमान्म्ह खः । अर्थ कुशल(विज्ञ)म्ह खः । थ्वं जिक्के अर्थद्वारया बारे न्ह्यसः न्यन । जिं थुगु न्ह्यसःया लिसः मस्यूगु कारणं छपिनिथाय् वयाम्ह खः । यदि छलपोलं थुकिया लिसः बिया बिज्याकल धाःसा साप हे असल जुइ ।” शास्तां “उपासक ! थुम्ह कुमारं न्हापा नं जिक्के थुगु न्ह्यसः न्यंगु खः अले जिं थ्वयात कनेधुंगु खः । उगु इलय् थ्वं थुगु न्ह्यसःया लिसः सिइकेधुंकूगु खः, परन्तु जन्मान्तरयागु खँ जुइ धुंकूगुलिं आः वं थ्व लुमंके मफुत” आज्ञा जुया बिज्यात । वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छम्ह तःधंगु धनीमानीगु, वैभवशालीगु श्रेष्ठी कुलय् जन्म जुल । वया छम्ह काय् दु । व मचा न्हेदँ दुबले अत्यन्त प्रज्ञावान्म्ह व अर्थकुशल(विज्ञ)म्ह जुल । वं छन्हु बौयाथाय् वना “तात ! अर्थया द्वार (धवाखा) छु खः ? धया अर्थद्वारसम्बन्धी न्ह्यसः न्यन । वया बौम्हं उगु न्ह्यसःया लिसः व्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“आरोग्यमिच्छे परमञ्च लाभं, सीलञ्च बुद्धानुमतं सुतञ्च ।
धम्मानुवत्ती च अलीनता च, अत्थस्स द्वारा पमुखा छबेते’ति” ॥

“(शरीर व मन नितां) आरोग्य जुइगु धयागु परम लाभ खः, शील (सदाचार पालन यायेगु), ज्ञां वृद्धि जुइगु उपदेशं (न्यने दइगु), बहुश्रुतता (सयका सिइका तयेगु), धर्मानुकूल आचरण, आलसी मजुइगु - थुपिं खुता अर्थ (उन्नति) जुइगुया मूलगु लुखा (द्वार) खः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं पुत्रया अर्थद्वारया न्ह्यसःया लिसः बिल । उगु समयनिसें खुगू धर्म कथं आचरण यायेगु यात । बोधिसत्त्वं नं दानादि पुण्यकर्म याना (थःगु) कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदिशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह काय् हे (आःयाम्ह) काय् खः । महासेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

८५. किम्पक्क जातक

“आयति दोसं नाज्जाय...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह आसक्त चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह कुलपुत्र बुद्धशासनय् तःसकं हे श्रद्धा तया प्रव्रजित जुल । छन्हू व श्रावस्ती भिक्षा वना च्वंबले छम्ह बांलाक समाये याना तःम्ह मिसायात खना आसक्त जुल । वया आचार्य उपाध्यायपिसं वयात शास्तायाथाय् यंकल ।

शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थे उत्कण्ठित जुयागु खः ला ?” वं “धात्थे खः” धका बिनित्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षु ! थ्व न्यागू कामगुण (भोग) भोग यायेगु इलय् बांलाथे च्वनी । परन्तु उकिया भोग यायेगु धयागु नरक आदी उत्पत्तिया कारण जुइगुलिं व किम्पक्क फलथे जागु जुल । किम्पक्क फल वर्ण, गन्ध, छचंगु, रस दुगु जुया नं नयेबले आलपति त्वात्वाः थला प्राणहरण याइगु खः । न्हापा आपालं मनूत उकिया दोष मखना मिसिया उकिया वर्ण, गन्ध, रसय् आसक्त जुया उगु फल नःबले ज्यान वंकेमाल” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व सार्थवाह जुया न्यासः गाडात ज्वना पूर्व पश्चिमपाखे वना च्वंबले छगू जंगलया ध्वाखाय् थ्यन । अन मनूतय्त मुंका उपदेश बिल - “थुगु जंगलय् विषवृक्ष (सिमा) दु । जिके मन्यंकं, छिमिसं न्हापा गुबले नये मनंगु फलफुल छुं हे कया नये मते ।”

मनूतयसं जंगल पार याना वना चंबले अन फल सया क्वःछुना च्वंगु किम्पक्क वृक्षयात खन । उकिया दं, कचामचा, हः, फल आकार वर्ण, गन्ध व रस स्वयेबले अँथें च्वंगु जुया च्वन । उपिंमध्ये गुलिं मनूतयसं वर्ण, गन्ध, रस खना ल्वःवना इमिसं अँ भाःपिया नल । गुलिसिनं 'सार्थवाहयाके न्यना जक नये' धका पिया च्वन । बोधिसत्त्वं अन थ्यंका गुपिं फल ल्हातय् कया च्वना च्वंपिं खः इमिके च्वंगु फल वांछ्वय्यके बिया, गुपिसं नयेलात, इमित ल्हवका वासः बिल । इपिंमध्ये गुलिं निरोग जुल, परन्तु यक्व नःपिं सिना वन । बोधिसत्त्व सकुशल गन वने माल अन थ्यंकः वन । अन लवः कमाये याना हानं थःगु थासय् लिहाँ वया दानादि पुण्य याना कर्मानुसार (परलोक) वन । शास्तां थुगु खँ आज्ञा जूसे अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“आयतिं दोसं नाञ्जाय, यो कामे पटिसेवति ।
विपाकन्ते हनन्ति नं, किंपक्कमिव भविष्वत'न्ति” ॥

“लिपा जुइगु दोषयात मस्युगु कारणं गुम्ह मनुखं (वस्तुकाम व क्लेशकाम निथी) कामभोग सेवन याइ, उम्ह मनूयात कामभोगं फल बिइगु इलय् उकथं हे स्याना बिइ, गथे नःगु किम्पक्क (विषालु) फलं स्याना ब्युथें ।”

थुगु उपदेशया अन्तय् (आर्य) सत्ययात प्रकाशन याना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उत्कण्ठित जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलया लाभी जुल । बाकी परिषद्पिंमध्ये गुलिं स्रोतापन्न जुल, गुलिं सकृदागामी जुल, गुलिं अनागामी जुल, गुलिं अर्हत् जुल । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्यागु परिषद् (आःयागु) बुद्ध-परिषद् खः । सार्थवाह जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

८६. शीलवीमंसक जातक

“शीलं क्खिरेव कल्याणं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह शील (सदाचार) जाँच याना स्वःम्ह ब्राह्मणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वयागु जीविका कोशल जुजुया लिधंसाय् खः । व त्रिशरणय् वंम्ह खः, अखण्ड पञ्चशील पालन याःम्ह व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह खः । व शीलवान् जुया जुजुया पाखें विशेष सम्मान कया च्वंम्ह खः । वं मती तल - “थुम्ह जुजुं मेपिं ब्राह्मणपितया बेसिं जित विशेष सम्मान तः, विशेषरूपं गौरव क्यं । छु थ्वं जिगु सम्मान जिगु जाति, गोत्र, कुल प्रदेश व शिल्प सम्पत्तिया कारणं याना च्वंगु खः ला अथवा शील सम्पत्तियागु कारणं ? का, छको जाँच याना स्वये माल ।”

छन्हू, व जुजुया सेवा याना लिहाँ वया च्वंगु इलय् छम्ह सराफी व्यापारीया पसःया ताथं सुयाकें मन्यंसे, छगू कार्षापण काल । सराफी ब्राह्मणया प्रति दुगु गौरवया कारणं छुं मधासे सुम्क च्वना च्वन । कन्हेखुन्हू निगू कार्षापण खुया काल । सराफी हानं अर्थे तुं सह याना च्वन । कंसखुन्हू कार्षापण छम्ह हे खुया काल । “थौ थ्वं राजकीय सम्पत्ति लुटे याःगु स्वन्हू दत” धका मती तया सराफी “जिं राजकीय सम्पत्ति खूम्ह खुंयात ज्वनेधुन” धका स्वकोतक ततःसकं हाल । मनूत उखें थुखें मूवया “तःन्हूमच्छि छ सदाचारी क्यना जुया च्वन” धका नित्यु स्वत्थु दाया जुजुया न्ह्योने तये यंकल ।

जुजुं नुगः मछिंका “ब्राह्मण ! छुया नितिं छं थजागु पापकर्म यानागु ?” धया हुकुम बिल - “ध्वयात राजदण्ड व्यु ।”

ब्राह्मणं धाल - “महाराज ! जि खूँ मखु ।”

“अथेसा छाय्ले राजकीय सम्पत्तिया अधिकारीया ताथं कार्षापण खुया कयागु ?”

“छपिसं जित तःसकं सम्मान याःगु खना जिगु मनय् छपिसं जित सम्मान याःगु जातियागु कारणं खः अथवा शीलयागु कारणं खः धयागु खँय् जित शंका जुल । उकिं उकिया जाँच याना स्वयेया नितिं जिं थये यानागु खः । आः जिं, छपिसं जित सम्मान याना बिज्यागु जिगु शीलयागु कारणं खः जाति आदियागु कारणं मखु धयागु खँय् पूरा विश्वास याना सिइकेधुन । उकिं जिं लोकय् शील हे तःधं, शील हे उत्तम खः धका सिइका कायेधुन । छँय् च्वना कामभोग यायां जिं शील (यागु नियमकथं) च्वने मफु । उकिं, जि थौ जेतवनय् वना शास्तायाथाय् वना प्रब्रजित जूवने । महाराज ! जित प्रब्रज्या जुइत वचन बिया बिज्याहूँ ।” थुलि धया जुजुयापाखें वचन कया जेतवन स्वया वन ।

वयात जाति, सुहृदबन्धुपिसं गनेत कुतः यात परन्तु वयात गनां गने मफुसेलि इपिं लिहाँ वन । वं शास्तायाथाय् वना प्रब्रज्यायागु याचना यात । प्रब्रज्या व उपसम्पदा प्राप्त याना कर्मस्थान (योगाभ्यास) य् लगे जुया विदर्शना वृद्धि याना अर्हत्व प्राप्त यात । अनंलि शास्तायाथाय् वना अञ्जा (अर्हत्व) यागु व्याकरण (प्रकाशन) यात - “भन्ते ! प्रब्रज्याया उद्देश्य पूरा जुल ।”

वयागु उगु अर्हत्व प्रकाशनया खँ भिक्षुसङ्घय् प्रकट जुल । अनंलि छन्हू धर्मसभाय् फेतेना भिक्षुपिसं वयागु प्रशंसा याना च्वन- “आयुष्मान्पिं ! जुजुया फलानाम्ह उपस्थापक ब्राह्मणं, थःगु शीलयागु विचार याना, जुजुयाके वचन कया, प्रब्रजित जुया अर्हत्वय् प्रतिष्ठित जुल ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः थुगु इलय् फेतेना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” इमिसं “थुजा-थुजागु खँ” धका बिलि यायेवं शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह ब्राह्मणं थःगु शीलयागु विचार याना प्रब्रजित जुया थःगु प्रतिष्ठा (अर्हत्व) लाभ याःगु मखु, न्हापा नं पण्डितपिसं थःगु शीलया बारे बिचाः याना प्रब्रजित जुया थःगु प्रतिष्ठा लाभ याःगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया पुरोहित खः । व दानीम्ह खः, सदाचरीम्ह खः, अखण्ड पञ्चशील पालन याना च्वंम्ह खः । जुजुं मेपिं ब्राह्मणपितया बेसिं वयात विशेषकथं सम्मान याना तल । (बाकी खँ नकतिनि कना वयागुथें जुल) परन्तु

बोधिसत्त्वयात चिना जुजुयाथाय् यंका च्वंगु इलय् लैय् अहिगुण्ठिकं (सर्पं प्याखँ हुइकीम्हं) सर्पयात प्याखँ हुइका च्वंबले वयागु न्हिप्यँ ज्वना गःपतय् तल अले ककुइ हिन । वयात खना बोधिसत्त्वं धाल - “तात ! ध्वयात न्हिप्यनय् ज्वने मते । ध्वं गपतय् हिंके बिइ मते । अय् ! ध्वं न्याना स्याना बिइ फु ।” अहिगुण्ठिकं धाल - “ब्राह्मण ! थुम्ह सर्प शीलवान् खः, सदाचारीम्ह खः, छर्थे दुःशीलम्ह मखु । छ जकं दुःशीलता अनाचारया कारणं राजकीय सामान लुटे याइम्ह खँ धाय्का चिका यंका तःम्ह जुल ।” वं मती तल - “न्याये यःम्हं न्यायेगु त्वःतेवं, कष्ट बिइम्हं कष्ट बिइगु त्वःतेवं सर्पर्थे जाःम्हसित शीलवान् धका धाःसा मनूतय्त धायेगु हे छु खः ? लोकय् शील हे उत्तम खः । ध्वसिबे तःधंगु मेगु मदु ।”

मनूतय्सं वयात जुजुया न्ह्योने तये यंकल । जुजुं न्यन - “तात ! ध्व छु ?”

“महाराज ! राजकीय सम्पत्ति खूम्ह खँ ।”

“अथेसा ध्वयात राजदण्ड ब्यु ।”

ब्राह्मणं धाल - “महाराज ! जि खँ मखु ।”

“अथेसा छाया कार्षापण कयागु ले ?” धका न्यनेवं, च्वय् कनार्थे सकतां खँ कना, धाल - “उकिं जिं थुगु कारणं लोकय् शील हे उत्तम खः, शील हे प्रमुख खः धयागु खँय् निश्चयलय् थ्यन । मेगु खँ ला त्वःता बिज्याहुँ, विष दुम्ह सर्प नं न्यायेगु, कष्ट बिइगु मयायेवं वयात शीलवान् धका धाः । थुगु कारणं नं शील हे उत्तम खः, शील हे श्रेष्ठ खः ।” थुगु प्रकारं शीलयागु प्रशंसा यायां थुगु गाथा धाल -

“सीलं क्तिरेव कल्याणं, सीलं लोके अनुत्तरं ।

पस्स घोरविसो नागो, सीलवाति न हञ्जती’ति” ॥

“महाराज ! लोकय् शील हे दकसिबे कल्याणकर खः, शील हे अनुत्तर खः । स्व सा, घोर विषधारी सर्प जुया नं मन्याःगु कारणं शीलवान्म्ह धका प्रशंसा याका च्वन ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा जुजुयात धर्मोपदेश याना कामभोग त्वःता ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया हिमवन्त प्रदेशय् दुहाँ वना न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या .राजपरिषद् (आःया) बुद्ध-परिषद् खः । पुरोहित जुलसा जि हे खः ।

- * -

८७. मङ्गल जातक

“यस्स मङ्गला समूहता...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह वसःसम्बन्धी भिं-मभिं लक्षण कना जुइम्ह ब्राह्मणया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

राजगृहस च्वंम्ह छम्ह ब्राह्मण सकुनय् विश्वास दुम्ह खः । वं त्रिरत्न (बुद्ध, धर्म व संघ) प्रति अप्रसन्नम्ह व मिथ्यादृष्टिम्ह (विचार दुम्ह) खः । व धनी, अन्यन्त धनी आपालं भोगसम्पत्ति दुम्ह खः । (छन्हु) वयागु सन्खय् तथा तःगु वसः छज्वः छुं चाना तल । मोल्हुइधुंका 'वसः (पुनेत) हति' धका धाःबले उगु वसः छुं चाना तल धका वयात कन ।

वं मती तल - "यदि थुगु छुं नःगु वसः छज्वः थुगु छेंय् तथा तल धाःसा महाविनाश जुइ । थ्व अमाङ्गलिक खः, अलच्छिनगु खः, थ्वयात कायम्हचायुपित नं, ज्या याइपित नं बिये मज्यू, छायाधाःसा सुनां थ्व काइ, उपिं सकलें नष्ट जुया वनी । थुकियात कचागु मसानय् यंका वाये यंकेमाः । परन्तु ज्या याइपिं मनूतय्त बिया छवत धाःसा लाःसा इमिसं लोभया कारणं उकियात वांछ्ववये मयंकूसे थःपिसं काये फु । उकिं याना इपिं विनाश जुया वने फु । थ्व काययात बिया छवये माल ।" वं थः काययात सःतके छ्ववया व खँ थुइक कना धाल - "तात ! छुं नं थुकियात ल्हातं मथ्यूसे कथि च्वकाय् तथा यंका कचागु मसानय् वांछ्ववये यंकि । अले मोल्हुया लिहाँ बा ।"

शास्ता नं उगु दिनय् सुथन्हापनं अजापित स्वया बिज्यात गुपिं (आर्य) मार्गय् वये फुगु सम्भावना दुपिं खः । थुपिं अबु-काय् निम्हं स्रोतापत्तिफल प्राप्त याये फुगु सम्भावना खना, मृगया शिकारी मृग दुथाय् वनीथें याना, कचागु मसानया ध्वाखाय् बिज्याना छवर्ण रश्मि पिज्वय्का बिज्याना च्वन । माणवकं (थः) बौयागु खँ न्यना उगु वसः छज्वःयात छें नं पिहाँ वया सर्पयात कथिइ तथा यंकेथें याना कचागु मसानया ध्वाखाय् यंकल ।

शास्तां न्यना बिज्यात - "माणवक ! छु यानागु ?"

"भो गौतम ! थ्व छुं नःगु वसःज्व खः । थ्व अलच्छिनगु खः । थ्व हलाहल विषसमानगु खः । जिमि अबुं मेपित वांछ्ववय्के छ्ववयेबले लोभ याना काइ धका जित वांछ्ववय्के हःगु खः । जिं थ्वयात वांछ्ववया मोल्हुइत वयागु खः ।"

"ज्यू, अयसा वांछ्वव ।"

माणवकं वांछ्ववल । शास्तां 'आः थ्व जिमित ज्यू' आज्ञा जूसे वया न्ह्योने हे कया बिज्यात । "भो गौतम ! थ्व अमाङ्गलिक खः, थ्व अलच्छिनगु खः । थ्व कया बिज्याये मते ।" धका धाय्क धाय्कं कया वेलुवनपाखे बिज्यात । माणवकं ब्वाँय् वना थः अबुयात कंवन - "तात ! जिं वाये यंकागु वसः छज्वः कचागु मसानय् वांछ्ववये यंकाबले, 'काये मते' धाय्क धाय्कं श्रमण गौतमं 'थ्व जिमित ज्यू' (धया) कया वेलुवनय् बिज्यात ।

ब्राह्मणं बिचाः यात- "व छज्वः वस्त्र अमाङ्गलिक खः, अलच्छिनगु खः । उकिं पुनेवं श्रमण गौतम नं नष्ट जुया वनी, विहार नं नष्ट जुया वनी । अथे जुइवं जिमिगु निन्दा जुइ । उकिं जिं श्रमण गौतमयात छज्वः मेगु वस्त्र बिया उगु वस्त्र वांछ्ववय्के बिये ।"

वं आपालं वस्त्र ज्वना काय् व्वना वेलुवनय् वना शास्तायागु दर्शन याना छखेलिक्क फेतुना बिनित्ति यात - "भो गौतम ! छु छपिसं धात्थें कचागु मसानय् च्वंगु वसः छज्वः कया बिज्यानागु ला ?"

"खः, ब्राह्मण ! धात्थें खः ।"

“भो गौतम ! उगु वसः छज्वः अमाङ्गलिक खः । उगु वसः पुनेवं छपिं नष्ट जुया वनी, सारा विहार नष्ट जुया वनी । यदि न्ययेत, लायेत मगाःसा थुपिं वस्त्र कया उकियात वांछ्वया बिज्याहूँ ।”

शास्तां “ब्राह्मण ! जिपिं प्रव्रजितपिं खः । कचागु मसानय्, गल्ली, धुलय्, मोल्हुइगु घाटय् (तीर्थय्) व महामार्गय् अजागु हे थासय् वांछ्वया तःगु, त्वःता तःगु, भ्वाथःगु कापः जिमित योग्य जू । अले छ ला आः जक मखु, न्हापा नं थजागु हे विचाः दुम्ह खः” आज्ञा जुया बिज्यात । वं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु इलय् मगध देशया राजगृह नगरय् धार्मिक मगध जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू उदीच्च ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । ज्ञान प्राप्त यायेधुंका ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुल । अभिज्ञा व समापत्ति लाभ याना हिमवन्तय् च्वना च्वच्चं छको हिमवन्तं वया, राजगृह नगरय् राजोद्यानय् थ्यंकः वन । अन च्वना, कन्हेखुन्हु भिक्षा फवनेया नितिं नगरय् दुहाँ वन । जुजुं वयात खना सःतके छ्वया, प्रासादय् फेतुका भोजन याका, वयात राजोद्यानय् च्वनेगु वचन काल । बोधिसत्त्व राजभवनय् भोजन याना उद्यानय् च्वनेगु याना च्वन ।

उगु इलय् राजगृह नगरय् छम्ह अजाम्ह ब्राह्मण दु, गुम्हसिया वस्त्रय् (भिं-मभिं) लक्षण स्वइम्ह खः । वया सन्खय् (बाक्सय्) तया तःगु छज्वः वस्त्र... (सकतां वर्तमान कथार्थे हे खः) । (थन खः), माणवक मसानय् वने न्ह्यो हे, बोधिसत्त्व मसानया ध्वाखाय् वना च्वना च्वन । वं वांछ्वया थकूगु छज्वः वस्त्र कया उद्यानय् वन । माणवक वना बौम्हसित (जुकक फुकक) खँ कन । बौम्हं ‘जुजुया विश्वासीम्ह तपस्वी नष्ट मजुइमा’ धका बोधिसत्त्वयाथाय् वना धाःवन - “तपस्वी ! छपिसं कया बिज्यानागु वस्त्र वांछ्वया बिज्याहूँ, नष्ट जुया वने मते ।”

तपस्वी लिसः बिल - “मसानय् वांछ्वये यंकूगु कापः जिमि नितिं अनुकूल जू । जिपिं शकुन माने याइपिं (कौतूहल मङ्गलिका) मखु । उकिं बुद्धिमान्पिसं थुजागु शकुन माने याये मज्यू ।” थथे खँ कंसे ब्राह्मणयात धर्मोपदेश बिल ।

ब्राह्मणं धर्मया खँ न्यना, पूर्वदृष्टि (विचार) त्याग याना बोधिसत्त्वयागु शरण ग्रहण यात । बोधिसत्त्व नं अविनष्ट ध्यान च्वना, ब्रह्मलोकगामी जुल । शास्ता नं पूर्वजन्मयागु थुगु खँ न्ह्यथना अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया अवस्थाय् (वर्तमान) ब्राह्मणयात धर्मोपदेश ब्यु ब्यु थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“यस्स मङ्गला समूहता, उप्पाता सुपिना च लक्खणा च ।
सो मङ्गलदोसवीतिवत्तो, युगयोगाधिगतो न जातुमेती’ति” ॥

“गुम्ह मनूयाके (दृष्ट, श्रुत, सुत) मङ्गल (माङ्गलिक, अमाङ्गलिक सम्बन्धय् विश्वास), उत्पात (चन्द्रग्रहण, सूर्यग्रहण, नक्षत्र ग्रहण, उल्कापात, दिशा प्रज्वलन धयागु उत्पात न्यागु) व (थीथी) म्हगसया (भिं-मभिं विश्वास) तथा लक्षण (भिं-मभिं लक्षण) - थुपिं सकतां हांनापं (आस्रव) मदये धुंकूम्हसित क्रोध उपनाह आदि ज्वःज्वः क्लेशधर्म त्याके धुंकूम्ह (अर्हन्तम्ह) सिया नितिं निश्चयपूर्वक (हानं) थुगु संसारय् जन्म काये म्वाल ।”

थुगु प्रकारं शास्तां थुगु गाथाद्वारा ब्राह्मणयात धर्मोपदेश याना हानं (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उषिं काय्बौ निम्हं स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल ।

शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्यापिं थुपिं हे काय्बौपिं खः । तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

८८. सारम्भ जातक

“कल्याणमेव मुञ्चेय्य...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् ब्वःबिइगुसम्बन्धी शिक्षापद (नियम) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वर्तमान व अतीत कथा निगुलिं खँ नन्दिविसाल जातकय् (जा. नं. २८) स वनेधुंकूगु समान खः । थुगु जातकय् (पाःगु खँ) बोधिसत्त्व, गन्धार देश (राष्ट्र) या तक्षशिला (नगर) य् छम्ह ब्राह्मणया सारम्भ धयाम्ह थुसा (द्वहँ) जुया च्वम्ह जुल ।

शास्तां पूर्वजन्मयागु थुगु खँ कना बिज्यायेधुंका अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यागु अवस्थाय् थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“कल्याणमेव मुञ्चेय्य, न हि मुञ्चेय्य पापिकं ।
मोक्खो कल्याणिया साधु, मुत्वा तप्पति पापिक’न्ति” ॥

“कल्याणकरगु खँ जक ल्हायेमाः । हीनगु (पापगु) खँ ल्हाये मज्यू । कल्याणकरगु खँ ल्हायेगु हे जक बांला, हीनगु खँ ल्हाये लात धाःसा (लिपा) पश्चाताप चाया च्वने माले यः ।”

थुकथं शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह ब्राह्मण (आःयाम्ह) आनन्द खः, ब्राह्मणी (आःयाम्ह) उत्पलवण्णा (भिक्षुणी) खः । सारम्भ जुलसा जि हे खः ।

- * -

८९. कुहक जातक

“वाचाव किर ते आसि...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगी (पाखण्डी) यागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया कुहक कथा उद्दाल कथा (जा. नं. ४८७) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् छगू गांया आश्रय कया छम्ह कुटिल नुगः दुम्ह, ढोंगीम्ह जटिल तपस्वी च्वना च्वन । छम्ह गृहस्थं (कुटुम्बीं) वया नितिं जंगलय् छगू पर्णशाला दय्का वयात अन सेवा याना तया तल । थःगु छेंनं वयात सासाःगु भिंभिंगु भोजन नका सेवा याना च्वन । वं (गृहस्थं) उम्ह कुटिल तपस्वीयात सदाचारीम्ह धका भाःपिया खुंतयगु भय खना ग्याना लुंयागु सच्छिगू असर्फी वयागु पर्णशालाय् यंका अन बैय् गाः म्हुया स्वथना धाल - “भन्ते ! थ्व स्वया बिज्याहुँ ।” तपस्वीं धाल - “आवुसो ! प्रव्रजित धयापित थुकथं धाये मते । जिमिके कतःपिनिगु वस्तुलय् लोभ धयागु नाम निशाना हे मद्दु ।” “भन्ते ! ज्यू” धया वयागु ख्यं विश्वास याना लिहाँ वन ।

दुष्टम्ह तपस्वीं ‘थुलि दःसा म्वायेत गाः’ (धका) छुं दिन अन च्वना, उगु लुंया मोह लिकया लँया दथुइ मेगु छगू थासय् सुचुका, पर्णशालाय् हे तुं वया छन्हु उम्ह (गृहस्थ) या छेंय् भोजन यायेधुंका धाल - “आवुसो ! जिपिं ताःकालतक छंगु हे आश्रय कया च्वनेधुन । ताःकाल छगू हे थासय् च्वनेवं मनूतयगु संसर्ग (माया) दया वयेयः । प्रव्रजितपिनि नितिं संसर्ग दइगु धयागु चित्तयागु खिति (थाकेगु) खः । उकिं (आः) जिपिं वनेत्यना ।

वं बारम्बार बिज्याये म्वाणी धाय्क धाय्कं अप्वः च्वनेगु स्वीकार मयात । “अथे खःसा बिज्याहुँ, भन्ते !” धया वं वयात गांया ध्वाखाय् तक ल्यूल्यू वना तःवन ।

तपस्वी भतिचा उखे वनेधुंका ‘थुम्ह गृहस्थयात धोखा बिया थकेमाः’ धका मती तया थःगु जटाय् दुने छपु घाँय् स्वचाका लिहाँ वल ।

गृहस्थं न्यन - “भन्ते ! छाया लिहाँ बिज्यानागु ?”

“आवुसो ! छंगु छेंया सुपोलं जिगु जटाय् घाँय् छपु कुतुं वया लाना च्वन । मबिइकं छुं वस्तु कायेगु प्रव्रजितपिनि नितिं ल्वः मजू । उगु घाँय् ज्वना ब्यू वयागु ।”

गृहस्थं “भन्ते ! त्वःता बिज्याहुँ” धया “अहो ! आर्य गपाय्सकं शन्देहशीलम्ह खः । कतःपिनिगु घाँय् छपु नं कया मयंकु” धका प्रसन्न जुया वन्दना याना बिदा बिया छवत ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं मालसामान ज्वना प्रत्यन्त देशय् वना च्चंबले उम्ह गृहस्थया छेय् बाय् च्चं वन । तपस्वीयागु खँ न्यना “थुम्ह दुष्टम्ह तपस्वी अवश्य नं थुम्ह गृहस्थयागु छुं नं छुं कया यंकूगु दयेमाः” धका मती लुइका न्यन - “सौम्य ! छु छिं थुम्ह तपस्वीयाथाय् छुं वस्तु तया तयागु दु ला ?”

“दु, सौम्य ! सच्छिगू असर्फी ।”

“अथेसा, माः हूँ ।”

व पर्णशालाय् वना स्ववंबले अन तया तःगु मखना व्वाय् वना कवन - “सौम्य ! अन मदु ।”

“छंगु लुं मेपिं सुनानं काःगु मखु, व हे कुटिलम्ह तपस्वी काःगु खः, का वा, वयात लिना ज्वंवने नु ।”

(निम्हं) व्वाय् वना कुटिलम्ह तपस्वीयात ज्वना ल्हाः व तुतिइ दाया वयाके लुं लाका काल ।

बोधिसत्त्वं लुं खना ‘सच्छिगू असर्फी काय्त मछाः मजूमहसिया घांसय् शंका जुल’ धया वयात निन्दा यार्या थुगु गाथा धाल -

“वाचाव किर ते आसि, सण्हा सखिलभाणिनो ।
तिणमत्ते असज्जित्थो, नो च निक्खसतं हरन्ति” ॥

“अय् प्रियभाषी (ऋषि) ! नाइक खँ ल्हाये सःम्ह छ ऋषिया खँ हे जक नायु । घाय् छपु यंकूबले छंत शंका जुल सा सच्छिगू असर्फी यंकाबले शंका मजू ला ?”

थुकथं बोधिसत्त्वं वयात निन्दा याना ‘हे कुटिल (तपस्वी) ! आवांलि थथे याये मते’ धया उपदेश बिया थःम्हं याःगु कर्मानुसारं (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक थुम्ह भिक्षु पाखण्डी जूम मखु, न्हापा नं पाखण्डीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह कुटिलम्ह तपस्वी (आःयाम्ह) पाखण्डी भिक्षु खः । पण्डित पुरुष जुलसा जि हे खः ।

- * -

१०. अकतज्जु जातक

“यो पुब्बे कतकल्याणो...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

सेठ अनाथपिण्डिकया गुबलें नाप लाये मनंम्ह प्रत्यन्त (देश) याम्ह सेठ छम्ह अदृष्य मित्र दु । वं प्रत्यन्त देशयागु उत्पादित खाद्यान्न आदि वस्तु न्यासः गाडाय् जाय्क थना थः मनूतयूत धाल - “भो ! हूँ, थुगु सामान श्रावस्ती यंका जिमि पासा, तःधंम्ह सेठ अनाथपिण्डिकया उपस्थिती मिया, उकिया पलेसा मेगु मालसामान ज्वना वा ।”

इमिसं “ज्यू” धया वयागु खँ न्यना श्रावस्ती वना, तःधंम्ह सेठयात नाप लात । वयात उपहार बिइधुंका इमिसं थःपिं व्यापारया नितिं वयागु खँ कन ।

तःधंम्ह सेठं ‘लसकुस’ याना इमित निवासस्थानय् तथा खर्चा (सीधा) बिइका, मित्रयागु कुशल समाचार न्यना (उगु) सामान मिया उकिया पलेसा (मेगु) सामान न्याना बियाछ्वत । इमिसं प्रत्यन्त देशय् लिहाँ वना जुक्क फुक्क खँ थःम्ह सेठयात कन ।

लिपा छन्हू अनाथपिण्डिकं नं, अथे हे याना, न्यासः गाडात अन छ्वत । मनूत अन वना, उपहार बिया प्रत्यन्त (देश) याम्ह सेठ नाप लात । वं ‘गनं वयागु’ धका न्यन ।

“श्रावस्ती, छिम्ह पासा अनाथपिण्डिकया थासं ।”

“सुं मनूया नां अनाथपिण्डिक जुइ फु” धया (व) न्हिल । अले उपहार कया “छिपिं हूँ” धया छ्वया बिल । न च्वनेत थाय् बिल, न (नयेत) खर्चा (सीधा) । इमिसं (थःपिसं हे) मालसामान मिया उकिया पलेसा (मेगु) मालसामान कया श्रावस्ती लिहाँ वया सेठयात सकतां खँ कन ।

उम्ह प्रत्यन्तवासी सेठं हानं छको अथे हे न्यासः गाडात श्रावस्ती छ्वया हल । मनूतयूसं उपहार (कोसेलि) ज्वना वना तःधंम्ह सेठयात नाप लाःवन । इमित खना अनाथपिण्डिकया छेंय् च्वपिं मनूतयूसं “स्वामी ! थुमित तयेगु थाय्, भोजन व खर्चा जिमिसं स्वये” धया इमिगु गाडात नगरया पिने अजागु गनं छगू थासय् तयेयंका ‘छिपिं थन हे च्वं’ छिमित यागु, जा व खर्चा थन हे तयुके हये’ धया इमित अन हे तल । वना ज्या याइपितं छथाय् तल । बाचा इलय् न्यासःगु गाडात लुटे याकल । इमिगु लायेगु फायेगु तक नं खुना बिल । थुसातयूत बिसिकः छ्वया बिल । गाडाय् च्वंगु घःचा दक्व लिक्का बैय् गाडाय् तथा यंकल । प्रत्यन्तवासीपिनि थःगु वसःतकं मदयुका, ग्याग्यां बिस्सू वना प्रत्यन्त देशय् थ्यंकः वन । सेठया मनूतयूसं तःधंम्ह सेठयात थ्व खँ कन । वं ‘थ्व खँ बिन्ति यायेबहःगु खँ जुल’ धका मती लुइका शास्तायाथाय् वना वं सकतां जुक्क फुक्क खँ शुरुनिसें बिन्ति यात ।

शास्तां “गृहपति ! आः जक उम्ह प्रत्यन्तवासी थजाम्ह जूगु मखु, न्हापा नं अजाम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसी महावैभवशालीम्ह सेठ जुल । छम्ह प्रत्यन्तवासी सेठ वया अदृष्य पासा दु । (सकतां अतीत कथा वर्तमान कथाथें हे जुल ।) थः मनूतयूपाखें ‘थौं जिमिसं थथे याना’ धका कनेवं बोधिसत्त्वं ‘गुम्हिसिनं

थःत याना तःगु उपकारयात लुमंकी मखु, वयात लिपा थजागु हे (फल) दइ' धया मुना च्वंपिं (सम्प्राप्त) मनूतयूत धर्मोपदेश यायां थुगु गाथा धाल -

“यो पुब्बे कतकल्याणो, कतत्थो नावबुज्जति ।
पच्छा किच्चे समुप्पन्ने, कत्तारं नाधिगच्छती'ति” ॥

“गुम्हसिनं न्हापा मेपिसं याना तःगु उपकारयात लुमंकी मखु, उम्हसित (हानं) लिपा ज्या पडे जुइबले (सुं) उपकार याना विइपिं दइ मखु ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा धर्मोपदेश याना दानादि पुण्यकर्म याना कर्मानुसार (परलोक) वन । शास्तां जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् याम्ह प्रत्यन्तवासी हे आःयाम्ह प्रत्यन्तवासी खः । वाराणसी सेठ जुलसा जि हे खः ।

अपायिम्ह वर्ग क्वचाल ।

११. लित्त जातक

“लित्तं परमेन तेजसा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् बिचाः मयासे उपयोग याःगुया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु खः ।

वर्तमान कथा

उगु इलय् भिक्षुपिसं चीवरादि थःपिके दुगुयात बिचाः हे मयासे उपयोग याना च्वंगु जुया च्वन । प्यंगू प्रत्यय (चीवर, पिण्डपात, शयनासन व भैषज्य वासः) या छुं बिचाः हे मयासे छचला च्वंगुलिं इपिं निरय (नरक) तिरिशचीन योनिपाखें मुक्त मज्जूनिपिं जुया च्वन । शास्तां थुगु खँ सिइका विज्याना भिक्षुपित्त अनेक प्रकारं धर्मकथा कना विज्याना आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! छम्ह भिक्षुया नितिं प्यंगू प्रत्यय दयेवं उकियात, बांलाक बिचाः मयासे छचलेगु अनुचित खः । उकिं आर्वलि, बांलाक बिचाः याना जक छचलेगु या ।” (थुलि आज्ञा जुया) प्रत्यवेक्षणा यायेगु विधि (क्रम) स्पष्ट याना विज्यासे -

“भिक्षुपिं ! थन भिक्षुं बांलाक बिचाः याना शीलयागु प्रतिघातं बचे जुइया नितिं चीवरयागु सेवन (उपयोग) यायेमाः ।” थुकथं अनेक उदाहरण बिया “भिक्षुपिं ! प्यंगू प्रत्यययात बांलाक बिचाः याना सेवन यायेगु उचित खः । बिचाः मयासे उपयोग यायेगु धयागु हलाहल विष उपयोग समान खः । पुलांगु इलय् मनूतयूसं बिचाः मयासे उपयोग याःगुया दुष्परिणाम मस्यगुलिं विष नल अले उकिया विपाक (फल) वयेवं तःचवंतं दुःख सिइमाल” आज्ञा जूसे पूवजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छगू तःधंगु धनवान्गु कुलय् उत्पन्न जुया तःधिक जुइवं जुवाद्यो जुल । छम्ह मेम्ह कुटिलम्ह जुवाद्यो बोधिसत्त्वलिसे जू म्हितीबले थः त्याःसा झ्यल्ला याइ मखु, थः बूसा अथवा बुइत्यंसा गत्ता म्हुतुइ तया गत्ता तन (धका) कासाय् झ्यल्ला याना सनिगु जुया च्वन ।

बोधिसत्त्वं थ्व खँ सिइका “ज्यू, थुकिया उपाय लुइके” धका गत्तात कया थःगु छेंय् यंका हलाहल विषय् फिना उकियात बारम्बार गंका वयाथाय् वना धाःवन - “सौम्य ! का वा, जू म्हिते वा ।”

वं “सौम्य ! ज्यू” धया खायल थापे याना (क्रीडामण्डल तयार याना) वलिसे म्हितु म्हितुं बुइथें च्वंबले वं छगः गत्ता म्हुतुइ तल । बोधिसत्त्वं वं अथे याःगु खनाः” नुना छ्व, लिपा थ्व छु खः धयागु खँ सिइ” धया उकिया दोष क्यनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“लित्तं परमेन तेजसा, गिलमक्खं पुरिसो न बुज्जति ।
गिल रे गिल पापधुत्तक, पच्छा ते कटुकं भविस्सती’ति” ॥

“तःसकं कडागु विषय् फिनातयागु पासा (गत्ता) यात नुना छ्वइम्हं विषं बुला तःगु धका मस्यू । अय् ! पापीम्ह जुवाद्यो ! नुना छ्व, नुना छ्व । लिपा छं थुकिया खायुगु फल भोगे याइ ।”

बोधिसत्त्व हाला च्वंक च्वंकं हे उगु विषया जोरं मचाला मूर्च्छित जुल, मिखा थथकना वन । म्ह चाःतुला गोतूवन ।

बोधिसत्त्वं “आः थ्वयात जीवनदान विइमाल” धका मती तया वासः मिले याना ल्हवकेगु वासः नका वयात ल्हवकल । घ्यः, चाकु, कस्ति, साखः आदि ल्वाकःछयाना म्हफय्का “हानं अथे याये मते” धका उपदेश किया दानादि पुण्यकर्म याना थःगु (कर्मानुसारं) परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! बांलाक बिचाः मयासे (प्रत्ययया) उपभोग यायेगु धयागु अथे हे खः गथे बिचाः मयासे हलाहल विषयागु उपयोग यार्थे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या पण्डितम्ह जुवाद्यो जि हे खः । (कुटिलम्ह जुवाद्यो थन क्यना मतः । गथे थन, अथे हे तुं न्ह्याथासं । थुगु इलय् (बुद्धया इलय्) मखुगु खँयात थन क्यना तःगु मदु ।)

१२. महासार जातक

“उक्कडे सूरमिच्छन्ति...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय आयुष्मान् आनन्दयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय कोशल जुजुया मिसापिसं बिचाः यात - “(लोकय) बुद्धयागु उत्पत्ति जुइगु दुर्लभ खः, अथे हे मनुष्य जन्मयागु लाभ जुइगु नं दुर्लभ खः । हानं सम्पूर्ण इन्द्रिय पूर्वम्ह जुया जन्म जुइगु नं दुर्लभ खः । जिमिसं अजागु दुर्लभ अवसर चूलाका नं थः यत्थे विहारय वने मखं, धर्मयागु खँ न्यने मखं, पूजा याये मखं न त दान बिये हे खंगु जुल । जिपिं सन्खय स्वथनातःपिंथे च्वना च्वना । उकिं जिमिसं जुजुयात धया जिमित धर्मोपदेश याये फुम्ह भिक्षु छम्ह सःतके छवया वयापाखें धर्म न्यने माल । वयापाखें न्यना, गुलि ग्रहण याये फत उलि काये अले दानादि पुण्यकर्म याये । थुकथं जिमिगु थुगु अवसर सफल जुइ ।

इपिं सकले जुजुयाथाय वना थःपिनिगु मनय वःगु खँ कन । जुजुं ‘ज्यू’ धका स्वीकार यात ।

छन्हु जुजुं उद्यानय न्ह्याइपुक क्रीडा याःवनेगु इच्छा तया माली (गथु) यात सःतके छवया धाल - “उद्यान सफासुग्घर या ।” माली उद्यान सफासुग्घर याना च्वंबले छमा सिमाक्वय फेतुना बिज्याना च्वम्ह शास्तायात खन । अले वं जुजुयाथाय वना धाःवन - “महाराज ! उद्यान सफासुग्घर यायेधुन । छमा सिमाक्वय भगवान् फेतुना बिज्याना च्वंगु दु ।”

जुजुं, “सौम्य ! ज्यू, बुद्धयाथाय धर्म नं न्यने (धया) बांलाक समाये याना तःगु रथय च्वना, उद्यानय वना शास्तायाथाय वन ।

उगु इलय छत्रपाणी धयाम्ह छम्ह अनागामीम्ह उपासक शास्ताया न्ह्योने फेतुना धर्म न्यना च्वंगु जुया च्वन । जुजुं वयात खना शंका जुया पलख दना च्वन । “थुम्ह मभिंम्ह मनू खइ मखु, मभिंम्ह खःसा शास्तायाथाय फेतुना धर्मया खँ न्यना च्वनी मखुगु जुइ । अनलि उम्ह मनू भिंम्ह हे खयेमाः” धका मती तया शास्तायाथाय वना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । उपासकं शास्तायात अगौरव जुइगु भयं जुजुयागु सवारी जूसां दना बिइंगु वा जुजुयात प्रणाम यायेगु आदि छुं मयाः । थुकिं जुजु वया प्रति तँम्बल ।

शास्तां जुजु तँम्बगु सिइका उपासकयागु प्रशंसा याना - “महाराज ! थुम्ह उपासक बहुश्रुतम्ह खः आगम (धर्म) स्यूम्ह खः, अले कामभोगय वीतराग जूम्ह खः” धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

जुजुं “थ्व सुं अजाम्ह (मभिंम्ह) खइ मखु गुम्हसियागु शास्तां प्रशंसा याना बिज्याना च्वन” धका मती लुइका धाल - “उपासक ! छंत छुं वस्तुत माःसा धा ।” उपासकं ‘ज्यू’ धया स्वीकार यात । जुजुं शास्तायाथाय धर्मोपदेश न्यना वसपोलयात प्रदक्षिणा याना लिहाँ वन ।

छन्हु दरबारया बैगःया झ्याः चायुका झ्यालं स्वया च्वंबले सुथे (न्हापां) या भोजन धुंका ल्हातं कुसा ज्वना उम्ह उपासक जेतवनय वना च्वंगु जुजुं खना सःतके छवया धाल - “उपासक ! छ बहुश्रुतम्ह खः । जिमि मिसातय धर्म न्यनेगु व सय्केगु मास्ते वः । छं इमित धर्मया खँ कंसा असल जुइ ।”

“महाराज ! जुजुया अन्तःपुरय् गृहस्थपिसं धर्मदेशना यायेगु, न्यंकेगु मनासिब मजू । आर्यपिसं (भिक्षुपिसं) याकेगु जक मनासिब जुइ ।”

जुजुं “थ्वं खःगु हे खँ धाल” धका मती तथा वयात छ्ववया मिसापित सःतका न्यन - “भन्ते ! जिं छिमित धर्मोपदेश यायेया नितिं व न्यंकेया नितिं शास्तायाथाय् वना छम्ह भिक्षुयात फ्वना वये । चय्मह महास्थविरपिमध्ये सु भिक्षुयात फ्वं वने ?” उपिं सकसिनं सल्लाह याना धर्मभण्डागारिक आनन्द स्थविरयात हे यय्कल ।

जुजुं शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छखेलिकक फेतुना धाल - “भन्ते ! जिमिगु लाय्कुली मिसापिनि आनन्द स्थविरया पाखें धर्म न्यनेगु व सय्केगु इच्छा याना च्वन । स्थविर आनन्द जिमिगु लाय्कुछेंय् बिज्याना उपदेश बिया बिज्याकल, कना बिज्याकल धाःसा साप हे बेश जुइ ।”

शास्तां ‘ज्यू’ धया स्वीकार याना स्थविरयात आज्ञा जुया बिज्यात ।

उगु इलनिसें जुजुया मिसातय्सं स्थविरयापाखें धर्म न्यनेगु व सय्केगु यात । छन्हु जुजुयागु चूडामणि तन । जुजुं चूडामणि तंगु सिइका अमात्यपित सःतके छ्ववया अन्तःपुरय् च्वपिं दक्व मनूतय्त ज्वना, इमिपाखें चूडामणि पिकाय्कि धका उजं जुल । अमात्यपिसं मिसापिनिसें कया चूडामणि खोज तलाश यायां इमिके लुया मवसेंलिन मनूतय्त दुःख बिइगु यात । उखुन्हुया दिनय् आनन्द स्थविर लाय्कुछेंय् बिज्यात । न्हापा जूसा मिसात स्थविरयात खनेसाथं दुनुगलनिसें लय्ताभाव क्यना धर्म न्यनेगु व सय्केगु याइपिं खः, उखुन्हुयां दिनय् अथे मयासे सकलें दुःखित जुइका च्वना च्वन ।

स्थविरं “छिमित थौं छु जुया च्वंगु ?” धका न्यना बिज्यायेवं इमिसं बिनित यात - “भन्ते ! जुजुया चूडामणि तंगुलिं अमात्यपिसं मिसातनिसें कया लाय्कुछेंय् दुने वइपिं दक्व मनूतय्त दुःख बिया च्वन । छु जुइ धयागु खँ जिमिसं मस्यू । उकिं जिपिं दुःखी जुया च्वनापिं खः ।”

स्थविरं ‘धन्दा कायेम्वा’ धका इमित आश्वासन बिया जुजुयाथाय् बिज्यात । लाया तःगु आसनय् फेतुना न्यना बिज्यात - “महाराज ! छु छपिनिगु मणि तंगु ला ?”

“खः, भन्ते !”

“महाराज ! छु उकियात माले फतला ?”

“भन्ते ! दुनेयापिं दक्व मनूतय्त ज्वना, सास्ति यात नं लुइके मफुनि ।”

“महाराज ! सुयातं सास्ति मयासे मालेगु छगू उपाय दु ।”

“भन्ते ! गजागु उपाय ?”

“महाराज ! पिण्डदान ।”

“भन्ते ! व गजागु पिण्डदान ।”

“महाराज ! छपिनि शंका दुपिं गुपिं मनूत खः इपिं सकसितं मुंका ल्याः खाना छम्ह छम्हसिया ल्हातय् छगः छगः सुग्वारा अथवा चाग्वारा बिया ‘कन्हे सुथय् थुपिं ग्वारा यंका फलानागु थासय् यंका तये यंकि’ धका हुकुम बिया बिज्याहूँ । गुम्हसिनं (चूडामणि) खुया कया तःगु खः वं उकी स्वःचाका तथा ज्वना वइ । यदि न्हापांगु दिनय् हे तये हल धाःसा बेश हे जुल । यदि तये महल धाःसा कन्हेखुन्हु नं, कंसखुन्हु नं

अथे हे याकेमाः । थुकथं मनूतयसं सास्ति नं नइ मखु, अले मणि नं लुयावइ ।” थुलि धया स्थविर लिहां बिज्यात ।

जुजुं (स्थविरं) धाःथें याना स्वन्हुतक लगातारं तयुके बिल । मनूतयसं (मणि) तये महः । स्थविर स्वन्हु दयुका न्यं बिज्यात - “महाराज ! छु मणि तये हल ला ?”

“भन्ते ! महनि ।”

“महाराज ! अथेसा छपिनि लायुकुया छगू कुनयुं गनं छथायुं तःगोगु जसी लः तया छचाखेरं पालु गवया लायुकुछेंयापिं मिसा-मिजं सकसितं उजं दयुका बिज्याहूँ - सकलें गां न्यया छम्ह छम्ह याना पालं दुहां वना ल्हाः सिला वा ।” थुगु उपायया खँ कना स्थविर लिहां बिज्यात । जुजुं अथे हे याकल ।

मणि खुया यंकूम्ह खँ बिचाः यात - “धर्मभण्डागारिक स्थविरं थुगु मामिला थःगु ल्हातयुं कायेधुंका मणि पिमकासें त्वःता बिज्याइगु संभव मद्दु । आः धासा मणि यंका तये यंके माल ।” (थुलि मती तया) वं मणि सुचुका यंका पालदुने वना लः दुगु जःसी कुतुका पिहां वल । सकलें (पिहां) वयेधुंका लः वांछवया स्वबले मणि लुयावल ।

जुजु स्थविरया कारणं सुयातं दुःख बिये म्वाक मणि लुयावल धका साप हे लयूताल । लायुकुछेंय दुने च्वंपिं मनूत नं स्थविरया कारणं जिपिं सकसिनं यक्व दुःख सिइ म्वाक मणि लुयावल धका साप हे लयूताल । स्थविरयागु प्रतापं जुजुयागु मणि लुयावल धका स्थविरयागु प्रताप नगर छगुलिं व भिक्षुसङ्घयुं प्रसिद्ध जुल । धर्मसभायुं फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं (आनन्द) स्थविरयागु प्रशंसा याना च्वन- “आयुष्मान्पिं ! आनन्द स्थविरं थःगु बहुश्रुतया कारणं, पाण्डित्यताया कारणं, उपाय कुशलताया कारणं मनूतयुं दुःख बिइ म्वाक थःगु हे तरीकां अपने याना जुजुयागु तंगु मणि लुइका बिल ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलयुं फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” इमिसं धाल - “भन्ते ! थुजा-थुजागु खँ ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक आनन्दं मेपिनि ल्हातयुं लाये धुंकूगु वस्तु पिकायुकूगु मखु, न्हापाया समययुं नं पण्डितपिसं मेपित दुःख मव्युसे थःगु हे तरीकां वस्तुत पिकायुकूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समययुं वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलयुं बोधिसत्त्व सकतां शिल्प (ज्या) सःम्ह स्यूम्ह जुया व हे जुजुया अमात्य जुया च्वन । छन्हु जुजुं आपालं अनुयायीपिं व्वना उद्यानयुं वन । अन जंगलयुं चाःहिला न्ह्याइपुक जलक्रीडा यायेगु बिचाः याना मङ्गल पुखुली वना अन्तःपुरयापिं मिसातयुं सःतल । मिसातयुं थथःगु छचनयुं व गःपतयुं क्वखायातःगु तिसा त्वया (थथःगु) गायुं प्वःचिना बाक्सयुं तया मिसाम्ह ज्यामियात क्यना पुखुली कुहां वन ।

उगु क्यबयुं च्वंम्ह, सिमाकचायुं च्वना च्वंम्ह छम्ह (मिसाम्ह) माकःनी नं तिसात त्वया गायुं प्वःचिना बाक्सयुं स्वथना तःगु खना वया नं मुक्ताहार क्वखायेगु इच्छा जुल । अले वं ज्या याइम्ह मिसाया तिसा बाक्सपाखे ध्यान गुबले तापाइ धका स्वया च्वन । उम्ह तिसा स्वका तःम्ह मिसाया उखे थुखे स्वस्वं म्हाइपुया न्ह्यो वयुकल । माकःनी नं वयागु उखेपाखे भचा ध्यान मवनेवं दुसर ब्वाँयुं वया मुक्ताहार कया

गःपतय् क्वखाया फयया गतिं तिग न्हया छगू सिमाकचाय् वन । मेपिं माकःनीतय्सं खनी धका ग्याना उगु हार छमा सिमाया कापी सुचुका लयल्यतातां उकियात बिचाः याना च्वन ।

उमह तिसा स्वका तःम्ह मिसा न्ह्यलं चाःबले मुक्ताहार मखंसेली, थरथर खाना ग्याना, छुं उपाय मखंसेलि ततःसकं चिल्लाय् दंक हल - “मनूत व लानियागु मुक्ताहार खुया बिस्यू वन ।”

पाः च्वंपिसं उखें थुखें भूवया वयागु खें न्यनेधुंका जुजुयात बिन्ति याःवन । जुजुं ‘खुंतयत् ज्वं’ धका हुकुम जुल । मनूत क्यमं पिहाँ वया ‘खुंतयत् ज्वं, खुंतयत् ज्वं’ धका उखें थुखें व्वाय् जुल ।

छम्ह विचरा छुं मस्यूम्ह, कर पुलिम्ह गांयाम्ह मनुखं उगु हासः न्यना ग्यानागिना व्वाय् बिस्यू वन । वयात खना जुजुया मनुखं ‘ध्व हे खूं खः’ धका वयातं लिना यंका ज्वना दाल - “अय् ! दुष्टम्ह खूं ! थुजागु आपाः मू वंगु तिसा (कण्ठमा) खुया काःम्ह ।”

वं बिचाः यात - “यदि जिं कयागु मद्दु, जिके मद्दु धाये धाःसा जित दाय्या जिगु ज्यान वंका बिइ । जिं कयागु खः” धका स्वीकार याये । वं धाल - “स्वामी ! जिं कयागु खः ।” वयात चिना जुजुयाथाय् यंकल । जुजुं नं न्यन - “कयागु खःला महामूल्यवान्गु कण्ठमाः ?”

“खः देव !”

“आः, व गन दु ?”

“महाराज ! जिं न्हापा गुबले मू वंगु खाता नं खनागु मद्दु । सेठं धया जिपाखें महामूल्यवान्गु कण्ठमाः खुइकूगु खः । उकिं जिं व खुया वयात बियेधुन । (आः) वं जक स्यू ।”

जुजुं सेठयात सःतके छ्वया न्यन - “छं ध्वयागु ल्हातं महामूल्यवान्गु कण्ठमाः कयागु दु ला ?”

“खः, देव !”

“व गन दु ?”

“जिं पुरोहितयात बियेधुन ।”

पुरोहितयात सःतके छ्वया वयाके नं अथे हे न्यन । वं नं स्वीकार याना धाल - “जिं गन्धर्वयात बियेधुन ।” वयात नं सःतके छ्वया न्यन - “छं पुरोहितयागु ल्हातं महामूल्यवान्गु कण्ठमाः कयागु खःला ?”

“खः देव !”

“व गन दु ?”

“जिं चित्त थाते मलागुलिं वेश्यायात बियेधुन ।” वयात नं सःतके छ्वया न्यन । वं धाल - “जिं कयागु मद्दु ।” उपिं न्याम्हसिके न्यनेकने यायां सूर्य बिनावन ।

“आः लिबात, कन्हे स्वये” धया उपिं न्याम्हं अमात्यपित जिम्मा लगेयाना जुजु नगरय् लिहाँ वन । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “थुगु कण्ठमाः दुनेयापिं मनूतय्सं तंकूगु खः । थुपिं गृहपतिपिं पिनेयापिं खः । ध्वाखाय् कडा पाः दु । उकिं पिनेयापिं मनूत दुहाँ वया कया बिस्यू वने फइ मखु । उकिं पिनेयापिं मनूतय्सं काःगु नं खइ मखु, दुनेयापिसं नं काःगु खइ हे मखु । उद्यानय् दुहाँ वःम्ह सुनानं यंकल जुइमाः । उमह गरीबम्ह मनुखं ‘जिं सेठयात बिया’ धका थः बचे जुइत धाःगु जकं जुइमाः । सेठं नं ‘जिं पुरोहितयात बियेधुन’ धका वलिसे मुना बचे जुइत स्वया धाःगु जुइमाः । अले पुरोहितं नं ‘जिं गन्धर्वयात बियेधुन’ धका

‘छुं जुया कारागारय् च्वं वने मालधाःसा वलिसे न्ह्याइपुक च्वने दइ’ धका धाःगु जुइमाः । अले गन्धर्वं नं ‘जिं वेश्यायात बियेधुन’ धका (कारागारय्) म्हाइपुक च्वने माली मखु धका बिचाः याना धाःगु जुइमाः । थुपिं न्याम्हया न्याम्हं खुं खइ मखु । उद्यानय् माकःत यक्व दु । कण्ठमाः छम्ह नं छम्ह माकःनीया ल्हातय् ला वंगु जुइमाः ।”

बोधिसत्त्व जुजुयाथाय् वना धाःवन - “महाराज ! खुंतयत् जिगु जिम्माय् लःल्हाना बिज्याहूँ । जिं खुंत लुइका बिये ।” जुजुं “ज्यू, पण्डित ! लुइका व्यु ।” धया वयात खुंत लःल्हाना बिल ।

बोधिसत्त्वं थः मनूतयत् सःता ज्या ब्वल । थुपिं मनूत छथासं तया उपिं प्यखेरं पाः तया “छम्हं मेम्हलिसे खँ ल्हाना च्वंगु च्यूता कया न्यना जित कं वा” धका ज्या ब्वया बोधिसत्त्व लिहाँ वन । उपिं मनूतय्सं, बोधिसत्त्वं धाःथें च्यूता कया च्वना च्वन ।

अनंलि उपिं मनूत छथासं तःबले सेठं गृहपतियात धाल - “अय् दुष्टम्ह गृहपति ! छं जित अथवा जिं छंत गुबले न्हापा खनागु दु ला ? छं जित कण्ठमाः गुबले बियागु ?” “स्वामी ! जिं महामूल्यवानगु सिमाया हायागु खाता (पलंग) तक नं खनागु मदु । छिगु कारणं जि छुटे जुइ धका जिं अथे धयागु खः । स्वामी ! जि खना तँचाया दीमते ।” पुरोहितं नं सेठयाके न्यन - “सेठ ! छंत थ्वं ब्यूगु हे मदुसा, व छं जित गथे बियागु ?”

“भीपिं निम्ह तःधंपिं मनूत खः । भीपिं मिले जुइवं ज्या याकनं सिद्ध जुइ धका मती तया थथे धयागु खः ।” गन्धर्वं नं पुरोहितयाके न्यन - “ब्राह्मण ! छं जित कण्ठमाः गुबले बियागु ?”

“छंगु कारणं च्वनेगु थासय् जि न्ह्याइपुक च्वने दइ धका थथे धयागु खः ।”

वेश्यां नं गन्धर्वयाके न्यन - “अय् दुष्टम्ह गन्धर्व ! जि गुबले छंथाय् वयागु दु ? अथवा छ गुबले जिथाय् वयागु दु ? छं जित कण्ठमाः गुबले बियागु खः ?” “केहें मयजु ! छाय् छ तँ म्वयागु ?” “भीपिं न्याम्हं छथासं च्वना परिवार दय्का, म्हाइपु मजुइक सुखं च्वने दइला धका थथे धयागु खः ।”

बोधिसत्त्वं थःम्हं लगे याना तःपिं मनूतय्पाखें थुगु खँल्हाबल्हा न्यनेधुंका उपिं मनूत पक्का नं खुंत मखु धका सिइकल । अले माकःनीतय्सं काःगु कण्ठमाः थःगु हे तरिकां पिकाय्का कुतुका काये धका बिचाः यात । अले ह्याउँगु रंगयागु ऊनयागु आपालं कण्ठमाः दय्के बिया उद्यानय् च्वंपिं माकःनीतयत् ज्वना कण्ठमा ल्हातय् तुति तया, गःपतय् आदि थासय् ब्वखाय्का इमित त्वःता छवत । उम्ह कण्ठमाः कया यंकूम्ह माकःनी धाःसा उद्यानय् हे तुं च्वना च्वन ।

बोधिसत्त्वं मनूतयत् ज्या ब्वया तल - “छिमिसं क्यबय् वना, सकलें माकःनीतयत् जाँच याना स्वया च्वं । गुन्हेसिके कण्ठमाः खन, वयात ख्याना वयापाखें उगु कण्ठमाः लाका का ।” उपिं माकःनीतय्सं नं “जिमित कण्ठमाः” दत धका लयलयतातां उद्यानय् चाचाः ह्युह्युं उम्ह माकःनीयाथाय् वना धाःवन - “स्व सा, जिमिगु तिसा !” वं इर्यायात सह याये मफया “थुगु ह्याउँगु रंगया कायागु तिसा छु यायेत ?” धका थःगु मुक्ताहार कया ब्वखाया पिहाँ वल ।

उपिं मनूतय्सं वयात खना वयाके च्वंगु कण्ठमाः लाका क्रया बोधिसत्त्वयात बिइहल । वं जुजुयाथाय् वना क्यना धाल - “महाराज ! थ्व खः छपिनिगु कण्ठमाः । उपिं न्याम्ह मनूत निर्दोषपिं खः । कण्ठमाः माकःनीनं यंकातःगु खः ।

“पण्डित ! छं गथे याना माकःनीनं यंकल धका सिइका कयागु ले ? (अले) गुकथं छं कया हयागु ?”

वं सकतां खं कन । जुजु लयताया “संग्राम भूमि आदिस शूरवीरपिं आदि माःगु खः” धाधां बोधिसत्त्वयागु प्रशंसाकथं थुगु गाथा धाल -

“उक्कट्टे सूरमिच्छन्ति, मन्तीसु अकुतूहलं ।
पियञ्च अन्नपानमिह, अत्थे जाते च पण्डित’न्ति” ॥

“युद्धय् शूरवीरपिं मनूत चाहना जुइ । सल्लाह साहुति यायेबले म्हुतुइ संयम दुपिं मनूत चाहना जुइ । सासाःगु भिंभिंगु नये दइबले थः यःपिं थःधितिपिं लुमनि । छुं समस्या वइबले पण्डितम्ह (बुद्धिमानम्ह) मनू दयेमा धका चाहना जुइ ।”

थुकथं जुजुं बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा याना स्तुति याना तःसकं इवारारारं वा वइगु सुपाँय्थें न्हेथी रत्तं पूजा याना वयागु उपदेशानुसारं आचरण याना दानादि पुण्य यायां कर्मानुसार (परलोक) वन ।

बोधिसत्त्व नं कर्मानुसार वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्दयथना स्थविरयागु प्रशंसा याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु (आःयाम्ह) आनन्द । बुद्धिमान्मह अमात्य जुलसा जि हे खः ।

१३. विस्सासभोजन जातक

Dhamma.Digital

“न विस्ससे अविस्सत्थे...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विश्वास दुगु भोजनया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् भिक्षुपिंसं आपाः धयाथें ‘ध्व जिमित मानं बिया हःगु, ध्व जिमित बौनं बिया हःगु, दाईनं बिया हःगु, ततां बिया हःगु, पाजु-मलेजुं बिया हःगु खः धाधां थःधितिपिंसं ब्यूगु प्यंगू प्रत्यय विश्वास दुगुलिं इमिसं बिचाः हे मयासे छचला च्वन । शास्तां ‘आः जिं भिक्षुपिंत उपदेश यायेमाल’ धका मती तया भिक्षुपिं मुंके बिया आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षु धयापिंसं थःधितिपिंसं ब्यूगु जुइमा अथवा थःधिति मखुपिंसं ब्यूगु जुइमाः, बांलाक बिचाः याना जक छचलेमाः । बांलाक बिचाः मयासे छचलिपिं भिक्षुपिं सिना वनेवं यक्षयोनिं अथवा प्रेतयोनिं बचे जुइ फइ मखु । बिचाः मयासे छचलेगु धयागु विष नयेगुथें खः । विष चाहे थःधितिपिंसं ब्यूगु जुइमाः अथवा थःधिति मखुपिंसं (विश्वास मदुपिंसं) ब्यूगु जुइमाः, (आखिर) उकिं स्याना हे बिइ । न्हापाया समयय् नं विश्वास दुपिंसं ब्यूगु विष नया ज्यान वंगु दु ।” थुलि आज्ञा जुइवं, वं प्रार्थना यायेवं, पूर्वजन्मयागु खं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व छम्ह महाधनवान्म्ह सेठ जुया च्वन । वया छम्ह सापू (ग्वाला) बाली सयवं न्हिनय् सातयत् यंका जंगलय् इवया अन छगू मचान (दबू) दय्का सातयत् बिचाः याना च्वना च्वन । इलय् ब्यलय् वं सेठयात दुरु घ्यः (गोरस) बिइ यंका च्वन । वयागु मचान लिक्क छम्ह सिंह वया च्वं वया च्वन । सिंहयागु त्राशं ग्याना सातय्सं दुरु म्हो जक बिल । वं छन्हु दुरु बिइ यंकूबले सेठं न्यन - “सौम्य गोपालक ! घ्यः म्हो छाया जूगु ?” वं कारण कन । “सौम्य ! अथेसा छु उम्ह सिंहं यय्काः तःम्ह सुं दु ला ?”

“दु, स्वामी ! वया चला छम्हलिसे संसर्ग दु ।”

“अथेसा छु वयात ज्वने फुला ?”

“फु, स्वामी ! ज्वने फु ।” “अथेसा वयात ज्वना वयागु छ्चोर्ननिसे कया तुति तकया सँय विषं बुला, (वया म्ह) गंका, निन्हुस्वन्हु दय्का, उम्ह चलायात त्वःता व्यु ।” उम्ह (सिंह) वयागु स्नेहया हूनिं वयागु म्हय् फ्ययेवं सिना वनी । अले वयागु छ्चंगु, लुसि, वाकुधि, दाहा थन ज्वना वा ।” थुलि धया वयात हलाहल विष बिया छ्वत । उम्ह सापून् जाल प्यना (थःगु हे) तरिकां उम्ह चलायात ज्वना अथे हे याना बिल । सिंहं वयात खनेसाथं आपालं स्नेह तथा वयागु म्हय् म्ये फ्यया सिना वन । सापू नं छ्चंगु आदि ज्वना बोधिसत्त्वयाथाय् यंकल । बोधिसत्त्वं उगु वृतान्त खँ सिइका मेपिनिप्रति स्नेह याये मज्यू । थुजाम्ह बलवान्म्ह सिंह मृगराज नं विकारयुक्त चित्त तथा संसर्ग यायेया नितिं मृगमाताया म्हय् फ्यफ्यं विष फ्यया सिना वन । थुलि धया उपस्थित परिषद्यात धर्मोपदेश यायां थुगु गाथा धाल -

“न विस्ससे अविस्सत्थे, विस्सत्थेपि न विस्ससे ।

विस्सासा भयमन्वेति, सीहं व भिगमातुका’ति” ॥

“अविश्वास याये बहःगुलि विश्वास याये मते । विश्वास याये बहःगुलि नं विश्वास याये मते । विश्वास यायेवं भय उत्पन्न जुइ गथे मृगमातायात विश्वास याःगुलिं सिंहयात जुल ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं उपस्थित परिषद्यात धर्मोपदेश याना दानादि पुण्य याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् महासेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

९४. लोमहंस जातक

“सोतत्तो सोसिन्नो...” थुगु गाथा शास्तां वैशालिया लिक्क पाटिकारामय् च्वना बिज्यागु इलय् सुनक्षत्रयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छगू इलय् सुनक्षत्र (धयाम्ह) भिक्षु शास्ताया उपस्थापक (सेवक) जुया पात्रचीवर ज्वना (शास्ता लिसे लिसे तुं) चाचाःहिला जूबले वया कोर क्षत्रीययागु धर्म यय्का शास्तायागु पात्रचीवर वसपोलयात तुं लःल्हाना कोर क्षत्रीययाथाय् च्वना च्वन । लिपा व कालकञ्जक असुर योनिस जन्म जूवंगु इलय् सुनक्षत्र गृहस्थ जुया वैशालीयागु स्वबः पःखाः दुने चाचाःहिला शास्ताया विरुद्धय् निन्दा याना हाला जुल - “श्रमण गौतमयाके उत्तरीय मनुष्य धर्म (दिव्यशक्ति) व आर्य ज्ञानदर्शन विशेषता मदु । श्रमण गौतमं थःमहं स्वयं स्यूगु खँयात तर्क व चिन्तन याना कनिगु जुया च्वन, गुम्हसिया नितिं धर्मदेशना याइगु खः, तदनुसार आचरण याइम्हसिया दुःख क्षय जुया वनिगु जुया च्वन ।”^{७१}

आयुष्मान् सारिपुत्रं पूर्वाण्हसमयय् चीवर पुना पात्रचीवर धारण याना वैशाली भिक्षाया नितिं वना च्वंबले सुनक्षत्रं थथे हाला जुया च्वंगु ताल । अले भिक्षाटनं लिहाँ वया भगवानुयात विन्ति याःवल । भगवान् आज्ञा जुया बिज्यात- “सारिपुत्र ! उम्ह मोघपुरुष सुनक्षत्र (सुनक्खत्त) तँकुलुम्ह खः तँयागु कारणं वं थथे धाःगु खः । सारिपुत्र ! (जित) कुंखिने बदनाम (निन्दा) यायेधका जुल नं भन् दकले मोघपुरुष सुनक्षत्रं दुःख क्षय जुया वनी धका हाला जूगु हे जिगु प्रशंसा जुल । उम्ह मोघपुरुषं (मूर्खं) जिगु गुणया खँ मस्यू । सारिपुत्र ! जिके खुगू अभिज्ञा दु । थ्व नं मनुष्योत्तर (उत्तरिय मनुष्य) धर्म खः । भिगू बल दु । प्यंगू वैशारद्यज्ञान दु । प्यथी प्रकारयागु योनि-परिच्छेदकज्ञान दु । न्याथी प्रकारयागु गति-परिच्छेदकज्ञान दु । थ्व नं उत्तरिय मनुष्य धर्म खः । थुजागु उत्तरिय मनुष्य धर्म दुम्ह जित यदि सुनानं श्रमण गौतमयाके अजागु उत्तरिय मनुष्य धर्म मदु धका धाल धाःसा अजागु विचार यात मत्वःतूसे, अजागु सिद्धान्तयात मत्वःतूसे सिना वन धाःसा नरकय् थपक्क तयेयंकी । थुकथं थःके दुगु उत्तरिय मनुष्य धर्मयागु प्रशंसा यायां आज्ञा जुया बिज्यात- “सारिपुत्र ! सुनक्षत्र कोर क्षत्रिययागु दुष्कर क्रिया व मिथ्यातप खना प्रसन्न जुया वयापाखे आकृष्ट जूम्ह खः । मिथ्यातपं प्रसन्न जूपिं, मिथ्यातपं आकृष्ट जूपिसं नं जिपाखे आकृष्ट जुइमाः । छाय्कि थनिं ग्वीछगू कल्प न्हापा ‘थुकी छुं सार दुला कि मदु ?’ धयागु स्वयेगु इच्छां जिं पिनेया मिथ्यातपयागु परीक्षा याना स्वयाबले प्यंगू अंगं युक्तगु ब्रह्मचर्यबास याना । उगु इलय् जि तपस्वीपिंमध्ये परम रुक्ष जीवन हनिम्ह, जिगुप्सा याइपिंमध्ये परम घृणावानुम्ह तथा एकान्तवासीपिंमध्ये परम एकान्तसेवीम्ह जुयागु खः ।”^{७२} सारिपुत्र स्थविरं प्रार्थना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

ग्वीछगू कल्प न्हापा बोधिसत्त्वं ‘पिनेया तपयागु परीक्षा याना स्वये’ धका आजीविकायागु प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया निवस्त्र जुया, धुलं बुया च्वना च्वन । एकान्त प्रियम्ह जुया, एकान्तवासीम्ह जुया, मनूत खनेवं चला (मृग) त बिस्यू वनीथे चिला वना च्वन । महाविकट भोजन नइम्ह जुया च्वन । साचिया खि गोबर आदि नया जुल । अप्रमादयुक्त जुया च्वनेया नितिं जंगलय् दुहाँ वना भयानकगु बनखण्डय् वना च्वं वन । अन च्वना च्वनाबले च्वापु वा गाइगु (चिकुलाया) इलय्या दुने च्यान्ह (अन्तराष्ट्रक = माघ महिनाया अन्तिम

७१. स्वयादिसं, महासिंहनाद-सुत्त, म. नि. पृ. ५८ ।

७२. मूल सूत्रया नितिं महासिंहनाद-सुत्त, म. नि. स्वयादिसं ।

प्यन्हु व फागुनया शुह्या प्यचा जम्मा च्यान्हुच्याचा) तक चान्हे बनखण्डं पिहाँ वया खुल्ला चकंगु ख्यलय् च्वना निभा (सूर्य) लुया वयेवं बनखण्डय् दुहाँ वनेगु खः । गुगु चाय् खुल्लागु चकंगु ख्यलय् च्वनेवं खसुं प्याइगु खः । अथे हे याना, न्हिनय् बनखण्डय् नाया वःगु खसुं फुलुफुलुं कुतुं वःगु लखं म्ह प्याइगु खः । थुकथं चान्हं न्हिनं चिकुगु सह याना च्वना च्वन । परन्तु तान्वइगु अन्तिम महिनाय् न्हिनय् खुल्ला ख्यलय् चाःहिला चान्हे बनखण्डय् वना च्वं वनेगु यात । गथे न्हिनय् निभालं पुइगु खः अथे हे चान्हे फय् मसना बनखण्डय् हाप हापं तान्वयका छटपटे जुइका च्वं च्वनागु खः । म्हं चःति बाः वइगु जुया च्वन । अबले थुगु न्हापा गुबलें मन्यनागु गाथा जिगु मनय् लुया वल -

“सोतत्तो सोसिन्नो चेव, एको भिसनके वने ।
नग्गो न चग्गिमासीनो, एसनापसुतो मुनी’ति” ॥

“मुनिं याकचा ग्यानपुगु जंगलय् च्वना तःसकं पूगु तःसकं ख्वाउँगुयात तीब्ररूपं अनुभव याना च्वन । ख्वाउँसे च्वंसा नं वसः मपूसे नांगां जुया च्वन, मि मपंसे शुद्ध आचरणयात खोज यायेगुली लगे जुया च्वन ।”

थुकथं प्यंगू अंगं युक्तगु ब्रह्मचर्यया आचरण यायां बोधिसत्त्व सीत्यंगु इलय् नरकया दृश्य खना ‘थुगु व्रत धारण यायेगु ख्यले मद्दु’ धका सिइका सीत्येका अजागु मत (सिद्धान्त) त्वःता सम्यक्दृष्टि धारण याना देवलोकय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । जि हे उगु इलय् याम्ह आजीवक खः ।

- * -

Dhamma.Digital

१५. महासुदस्सन जातक^{७३}

“अनिच्चा वत्त सङ्घार...” थुगु गाथा शास्तां परिनिर्वाणया शय्याय् गोतुला च्वना बिज्यागु इलय् आनन्द स्थविरं “भन्ते ! भगवान् शास्ता थुगु चिकिचाधंगु नगरय् परिनिर्वाण जुया बिज्याये मते” इत्यादि वचनयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

तथागत जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् सारिपुत्र स्थविर कार्तिक महिनाया पुन्हीया दिनय् नालक गामय् थः जन्म जूगु कोथाय् च्वना हे परिनिर्वाण जुल । महामौद्गल्यायनया नं (व हे वर्षय्) कार्तिक महिनाया कृष्णपक्षया अमाइखुन्हु जुल । थुकथं अग्रश्रावकपिं निम्हं परिनिर्वाण जुइवं ‘जि नं कुशीनगरय्

७३. आचार्य डा. अमृतानन्द महानायक महास्थविरया धापूकथं भगवान् बुद्धं दकले लिपा कना बिज्यागु जातक धयागु हे थुगु महासुदस्सन जातक खः । स्व. जातक संग्रह भाग १ या प्राक्कथन पृ. ३६ स ।

परिनिर्वाण जुया वने त्यल धका भगवान् छसिंकथं चारिका यायां अन (कुशीनगरस) थ्यंकः वना निमाज्वः सिमाया दथुइ उत्तर दिशापाखे छचौं फुसलाका खाताय् हानं दना मवयेगु संकल्प याना, गोतुला बिज्यात ।

आयुष्मान् आनन्दं भगवान् न्यात प्रार्थना यात - “भन्ते ! भगवान् थुगु चिकिचाधंगु नगरय्, जंगली प्रदेशय् शाखा नगरय् परिनिर्वाण जुया बिज्याये मते । भन्ते ! चम्पा, राजगृह^{७४} आदि ततःधंगु नगरतमध्ये न्ह्यागूसां छगू नगरय् परिनिर्वाण जुया बिज्याहूँ ।

भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात - “आनन्द ! छं आम्ये धाये मते । आनन्द ! छं आम्ये चिकिचाधंगु नगर, जंगली नगर, शाखा नगर धका धाये मते । जि न्हापा सुदर्शन चक्रवर्ती जुजु जुयागु इलय् थ्व हे नगरय् च्वंम्ह खः । उगु इलय् थुगु नगर भिनिगू योजनतक रत्नं भःभः धाःगु, प्यखेरं पःखालं चाःहुइका तःगु महानगर खः ।” थुलि आज्ञा जूबले स्थविरं याचना यायेवं शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ कनेत महासुदर्शन सूत्र कना बिज्यात ।^{७५}

अतीत कथा

उगु इलय् महासुदस्सन (महासुदर्शन) धयाम्ह चक्रवर्ती जुजु सुधर्म प्रासादं दना वना लिक्क च्वंगु न्हेगू रत्न दुगु ताइबःसिया बनय् लाया तःगु योग्यगु शय्याय् जवं चुया तुति दचोने तुति तया गोतुला च्वन । आः हानं दना वयेम्वाःगु संकल्प तया गोतुला च्वंगु खना सुभद्रादेवी धाल - “देव ! छलपलया चय्प्यद्वः नगरत दु गुकीमध्ये कुशावती प्रमुख नगर खः । देव ! थुकी अनुराग (छन्द, प्रेम) तया म्वायेगुली आशा तया बिज्याहूँ ।^{७६}” महासुदर्शनं लिसः बिल - “देवी ! छं आम्ये धाये मते । छं जित थुकी अनुराग तये मते, आशा तये मते धका उपदेश व्यु ।” लानिं ‘छाय्’ धका न्यन ।

“थौं जिगु मृत्यु जुइगु दिं खः ।”

उम्ह लानिं मिखाय् ख्वबि हुहं तःसकं थाकुक अथे धाधां ख्वख्वं छाती दया, हाला ख्वल । बाकी चय्प्यद्वः मिसात नं छाती दया हाला ख्वल । अमात्यपिं नं मख्वसे सह याना च्वने फुपिं सुं म्दु । सकलें ख्वया हल ।

बोधिसत्त्वं इमित गन- “भणे ! हाले मते ।” हानं लानियात सःता धाल - “देवी ! छ् ख्वये मते । छ् हाले मते । हामोगवच्छि नं संस्कार नित्य मजू । सकतां संस्कार अनित्य खः ।” थुकथं लानियात उपदेश बियेधुंका थुगु गाथा धाल -

“अनिच्चा वत सङ्घारा, उप्पादवयधम्मिनो ।
उप्पज्जित्वा निरुज्जन्ति, तेसं वूपसमो सुखो’ति” ॥

“(नाम रूप) संस्कार धर्मत दक्व अनित्य खः । उत्पत्ति जुइगु, विनाश जुइगु थ्वया धर्म (स्वभाव) खः । उत्पन्न जुया निरोध जुइगु थ्वया ज्या खः । उकिया उपशमन (जुइगु हे) सुख खः ।”

७४. मेमेगु नगरया नां महापरिनिर्वाण-सुत्त व महासुदस्सन-सुत्तय् खने दु । अन नं स्वयादिसँ ।

७५. स्वयादिसँ महासुदस्सन-सुत्त, दी. नि. पृ. २४२ ।

७६. सुभद्रादेवीयागु प्रार्थना जम्मां स्वयेत महासुदस्सन-सुत्त स्वये बहः जू ।

अनंलि, महासुदर्शनं 'अमृत-महानिर्वाणसम्बन्धी उत्कृष्टगु धर्मदेशना याना मेपिं मनूतयत् दान व्यु, सदाचारी जु, उपोसत (व्रत) पालन या' धयागु उपदेश बिया परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् याम्ह सुभद्रादेवी (आःयाम्ह) राहुलमाता खः । प्रधान अमात्य राहुल खः । शेष परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । महासुदर्शन जुलसा जि हे खः ।

- * -

९६. तेलपत्त जातक

“समत्तिके अनवसेसकं..” थुगु गाथा शास्तां सुम्भराष्ट्र्य सेदक धयागु निगमया लिक्क छगू बनखण्डय च्वना बिज्यागु इलय् जनपदकल्याणी सूत्र^{७७} यागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुगु समय भगवानं - “भिक्षुपिं ! गथे ‘जनपदकल्याणी, जनपदकल्याणी’ धयागु नां न्यनेमात्रं मनूत मूं वइगु खः । उम्ह जनपदकल्याणी प्याखँ हुइगुलि व म्येँ हालेगुलि तःसकं सःम्ह खः । ‘जनपदकल्याणी प्याखँ हुइगु, म्येँ हालिगु’ धका न्यना तःसकं लयल्यतातां जनसमूह भेला जुइगु खः । (धायेनु) अबले छम्ह मनू, गुम्ह म्वायेमास्ति वःम्ह खः, सिइ मयःम्ह खः, सुख यःम्ह खः दुःख मयःम्ह खः । उम्ह मनूयात थथे धाइ - “हे मनू ! थ्व चिकं भय्भय् बिइक जाःगु बाता (पात्र) खः । थुकियात मनूतयगु भीड व जनपदकल्याणीया दथु दथुं ज्वना हँ । छंगु ल्यूल्यू छम्ह मनू नं तलवार ल्हवनावःगु दु । गन छफुति चिकं वाइ अन वं छंगु छचोँ ध्यनी ।” अथेसा, “भिक्षुपिं ! छु मती तया - उम्ह मनूखं उगु चिकंया बाता ययःथे प्रमादपूर्वक ज्वना वनी ला ?”

“वनी मखु, भन्ते !”

“भिक्षुपिं ! जिं थ्व अर्थ क्यनेया नितिं उपमा बियागु खः । भावार्थ थथे खः । चिकनं भय्भय् व्यूगु बाता धयागु, भिक्षुपिं ! कायानुस्मृतिया मेगु नां खः । उकिं, भिक्षुपिं ! जिमिसं कायानुस्मृतियागु भावना बांलाक बढे याना यंके धका स्थना कायेमाः, सय्का कायेमाः ।” थुकथं शास्तां जनपदकल्याणी-सूत्रयागु उगु शब्द व अर्थ तया व्याख्यान याना बिज्यात ।^{७८}

अनंलि, थुकथं सूत्रया खँ कना, भगवानं कायानुस्मृतियागु भावना याइपिं मनूतय् नितिं ल्हातय् चिकंबाता दुम्ह मनूथे सतर्क जुया कायानुस्मृति भावना याये माःगु खँ आज्ञा जुया बिज्यात । भिक्षुपिसं थुगु

७७. सतिपट्टान-सुत्त (संयुत्तनिकाय)

७८. शब्दार्थ व भावार्थया नितिं जातक अट्ठकथा भाग १ या पृ. ३७७ स्वये बहः जू ।

सूत्र व उकिया अर्थयागु खँ न्यना थये बिन्ति यात - “भन्ते ! उम्ह मनुखं थुकथं जनपदकल्याणियात मस्वसे वरु चिकंया बातायात जक स्वया वन धाःसा थ्व तःधंगु खँ जुइ मखु ।”

“भिक्षुपिं ! उम्ह मनूयात थ्व तःसकं थाकूगु खँ (अवश्यं) मखु, थ्व ला अःपुगु हे खँ खः । छाया ? छाया कि वयात वया ल्यूने छम्ह मनुखं ल्हातं तलवार ज्वना ख्याना वया च्वंगु दु । परन्तु न्हापाया समयय् पण्डितपिसं अप्रमादयात स्मृती लोममंकूसे, दय्का तःगु दिव्यरूपयापाखे भ्याःभतिचा हे इन्द्रिययात चंचल मयासे च्वना च्वने फुगु कारणं रांज्य प्राप्त यात । थ्व तःसकं थाकूगु ज्या खः ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व उम्ह सच्छिम्ह कायपिमध्ये दकले चिधिकम्ह काय जुया जन्म जुल । व छसिकथं तःधिक जुया ल्याय्म्ह जुल । उगु इलय् जुजुया लाय्कुछेंय् प्रत्येकबुद्ध भोजन बिज्याइगु जुया च्वन । बोधिसत्त्वं वसपोलयागु सेवा याना च्वन । छन्हु बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “जिमि दाईपिं यक्व दु । जित थुगु नगरय् थःगु कुलयागु राज्य दइला कि दइ मखु ?” हानं वयाके विचार वल - “थ्व खँ प्रत्येकबुद्धयाके न्यना सिइका काये ।”

कन्हेखुन्हु प्रत्येकबुद्ध बिज्यायेवं वं धम्मकरक (लः छाने यायेगु थल) ज्वना लः छाने याना, तुति सिइका, चिकनं बुइका, वसपोलया भोजन भपाः बिज्याये सिधयेवं, वन्दना याना छलेलिकक फेतुना (थ्व खँ) न्यन । वसपोलं धया बिज्यात - “कुमार ! छंत थुगु नगरय् राज्य दइ मखु । परन्तु थनं सच्छि व नीगू योजन तापाक गन्धार राष्ट्र तक्षशीला धयागु नगर छगू दु । अन वनेफत धाःसा थनिं न्हेन्हुत्वालं छंत राज्य दइ । परन्तु लैय् तःधंगु ग्यानपुगु, खतरागु जंगल दु । उगु जंगलं मवसे मेथासं वनेबले सच्छिगू योजन वनेमाः, तय्यंक (जंगलं) वन धाःसा न्ययगू योजनं थ्यनी । उगु जंगल अमनुष्य-कान्तार खः । अनया लैय् यक्षणीत गां व शाला दय्का फुसय् लुंयागु तारां भःभः धाय्का समाये याना तःगु इलां तया, क्वय् मूल्यवान्गु पलंग तया थीथी प्रकारयागु रश्मि पालं खुया थःत थःम्हं दिव्य अलंकारं समाये याना च्वना च्वनी । क्वं क्वं वंपिं मनूतय्त खनकि नायुगु सलं सती । ‘छिकपिं त्यानुचाःपिंयें च्वं । थन भाया पलख आराम कया, लः त्वना भासैं ।’ मनूत वयेवं इमित लासा लाया, थःपिनिगु हावभाव (हासविलासं) मुग्ध याना, थःपिलिसे रमण याये गायेवं इमिगु हि त्वना स्याना विइगु जुया च्वन । गुम्हसिया रूपया प्रति आकर्षण दु वयात रूपद्वारा हे ज्वनी । गुम्हसिया शब्दप्रति आकर्षण दु वयात शब्दद्वारा हे ज्वनी । गुम्हसिया नायुगु म्यें हाःगु सःप्रति आकर्षण दु वयात शब्दद्वारा हे ज्वनी । गुम्हसिया दिव्यगन्धया प्रति आकर्षण दु वयात दिव्यगन्धद्वारा हे ज्वनी । गुम्हसिया रसया प्रति आकर्षण दु वयात स्वादिष्ट भोजनद्वारा हे ज्वनी । गुम्हसिया स्पर्शया प्रति आकर्षण दु वयात निखेंसनं ह्याउँगु रंगया फुंगा दुगु दिव्यशयनासनद्वारा ज्वनी । यदि इन्द्रिययात चंचल मयासे, इमिपाखे ध्यान मब्यूसे, स्मृतियात सतर्क सावधान जुया वने फत धाःसा थनिं न्हेन्हुया दिखुन्हु राज्य लाभ याना काये फइ ।”

बोधिसत्त्वं धाल - “भन्ते ! इपिं च्वना च्वंके ब्यु । आः जिं छपिनिगु उपदेश ग्रहण यायेधुंका इमिपाखे गथे स्वया च्वनीतिनि ?” हानं प्रत्येकबुद्धपिनिपाखें परित्राण-देशना याका परित्तयागु फि, परित्तयागु जल व परित्तयागु का ज्वना प्रत्येकबुद्धपितं व मांभौपितं प्रणाम याना थःगु छेंय् वना थः मनूतय्त धाःवन - “जिं तक्षशिलाय् राज्य काय्त वनेत्यना । छिपिं थन हे च्वना च्वं ।”

वया मनूतमध्ये न्याम्हसिनं धाल - "जिपिं नं वये ।"

"छिपिं वने फइ मखु । लँय् यक्षणीतय्गु रूप आदिद्वारा आकर्षित जूपिं मनूतयूत इमिसं थुकथं रूपादियागु लोभ क्यना फसेयाइ । तःसकं खतरा दु । जि जुलसा थःगु बल खंका वने त्यानागु खः ।"

"देव ! छु छिपिलिसे वना नं जिमिसं रूप बांला धका उखेपाखे स्व जुइला ? जिपिं नं छिपिसथे हे याना वये ।"

"अथेसा अप्रमादी जुया च्वं" धया बोधिसत्त्वं उपिं न्याम्ह मनूतयूत थःलिसेतुं ब्वना वन ।

यक्षणीतयूसं गां आदि दयूका च्वना च्वन । उपिमध्ये रूप खना मोहित जुइपिं मनूतयूसं उपिं यक्षणीत खना इमिगु रूपय् मुग्ध जुया पलख दित ।

बोधिसत्त्वं न्यन - "भो ! छिपिं छाया दिना च्वनागु ?"

"देव ! जिगु तुति स्यात । पलख शालाय् फेतुना वये ।"

"भो ! थुपिं यक्षणीत खः । थुमिगु इच्छा याये मते ।"

"न्ह्यागु हे जूसां, देव ! जि ला आः न्यासिवने मफुत ।"

"ज्यू, का छं सिइका का ।" धया बोधिसत्त्वं बाकी प्यम्हसित ब्वना वन । रूपप्रति मोहित जूम्ह मनू वयाथाय् वन । यक्षणीतयूसं वयात थःपिलिसे रमण याकेधुंका अथे हे याना स्याना न्ह्योने वना मेगु शालाय् च्वना च्वन ।

उगु शालाय् फेतुना थीथी प्रकारयागु बाजं थाना म्यें हाला च्वन । अन सःप्रति मोहित जूम्ह मनू दित । वयात नया छुवयेधुंका हानं न्ह्योने वना थीथी प्रकारयागु सुगन्ध बास वःगु भोजन दयूका च्वना च्वन । अन सुगन्धप्रति मोहित जूम्ह मनू दित । वयात नं नयेधुंका हानं न्ह्योने वना सासाःगु भिंभिंगु भोजन दयूका थलय् जायक भोजन तथा च्वना च्वन । अन रसप्रति मोहित जूम्ह मनू दित । वयात नं नयेधुंका दिव्यपलंग तथा च्वना च्वन । अन स्पर्शप्रति मोहित जूम्ह मनू दित । वयात नं नल । अले बोधिसत्त्व याकचा जुल ।

अनलि छम्ह यक्षणी नं बिचाः यात - "थ्व तःसकं तक्डाम्ह मनू खनि । जिं थ्वयात नया हे जक लिहाँ वये ।" व बोधिसत्त्वया ल्यूल्यू वना च्वन ।

जंगलया सिथय् थ्यनेवं जंगलय् ज्या याइपिं मनूतयूसं यक्षणीयात खना न्यन - "थ्व न्ह्यः न्ह्यः वना च्वंम्ह छं सु खः ?"

"आर्यपिं ! व जिमि यःम्ह भात खः

मनूतयूसं बोधिसत्त्वयात धाल - "भो ! थुम्ह सुकुमारी, स्वांमार्थे नायुम्ह, बांलाम्ह मिसामचा थःगु छें त्वःता छंगु हे भरोसा कया वया च्वन । वयात छलिसें तुं छाया ब्वना मयंकागु, त्यान्हु खाः वयक छाया त्वःता वयागु ?"

"आर्यपिं ! थ्व जिमि कला मखु । थ्व यक्षणी खः । थवं जिमिम्ह न्याम्ह मनूतयूत नयेधुंकल ।

"आर्य ! मिजैत धयापिं तँम्बल धायेवं थःम्ह मिसायात यक्षणी नं दयूकी, प्रेतनी नं दयूकी ।"

व लैय् वना च्वंक च्वंकहे प्वाथय् दुम्ह जुया क्यन, हानं मचाया मां जुया मचायात मुलय् म्हितका क्यक्यं बोधिसत्त्वया ल्यूल्यु वना च्वन । सुनां सुनां खन इमिसं न्हापा खंपिसं न्यथे तं न्यन । बोधिसत्त्वं नं अथे हे तं लिसः ब्युब्युं तक्षशिला थ्यंकः वन ।

उम्ह यक्षणी नं काययात अन्तर्धान याना याकचा बोधिसत्त्वया ल्यूल्यु वन ।

बोधिसत्त्व नगरधवाखां दुहाँ वना छगू शालाय् वना च्वं वन । उम्ह बोधिसत्त्वयागु तेजया कारणं दुहाँ वने मफुत । अले दिव्यरूप धारण याना शालाया लुखाय् च्वना च्वन ।

उगु इलय् तक्षशिलां लिहाँ वया उद्यानय् वना च्वंम्ह जुजुं वयात खना, वयाप्रति अनुरक्त जुया, छम्ह मनु छवया, वया भात दुम्ह खः लाकि मखु स्वया वा” धका बुभ्भे याके छवत । वयाथाय् वना न्यंवन – “छं मिजं दुम्ह खःला ?”

“खः, आर्य ! थ्व शालाय् च्वना च्वंम्ह जिमि मिजं खः ।”

बोधिसत्त्वं धाल – “थ्व जिमि मिसा मखु । थ्व यक्षणी खः । थ्वं जिमि न्याम्ह मनु नयेधुंकल ।” वं धाल – “मिजंत धयापिं तँम्बल धायेवं म्हुतुइ छु वल अथे हे धाइपिं खः ।”

राजपुरुषपिसं निम्हसियागु खँ न्यना जुजुयात बिनित यात । जुजुं नं “गुम्हसिया थः सुं मदु व जुजुयाम्ह जुइ” धया यक्षणीयात सःतके छवया छम्ह किसिया म्हय् गय्का नगर चाःहुइका लाय्कुलि यंका महारानी दय्का तल ।

सन्ध्या इलय् मोल्हुया सुगन्धालेपं बुला तुरन्त भोजन याना जुजु भःभः धाय्क बांलाका तःगु पलंगय् दचन । उम्ह यक्षणी नं थःत ल्वःगु खाना नया बांलाक समाये याना जुजुलिसे पलंगय् दचन । जुजु वलिसे रतिसुख कया च्वंबले व छखेपाखे स्वया सुकु सुकुं ख्वया हल ।

जुजुं न्यन – “भद्रे ! छाया ख्वयागु ?”

“देव ! छपिसं जित लैय् खना थन हया बिज्यात । छपिनिगु राजदरबारय् आपालं मिसात दु । इपिं थः भातपिलिसे खँ जुइवं जिके न्यंवइ “छिमि मां, छिमि बा, छिमिगु गोत्र वा छिमिगु जात सुनां छु स्यू ? छ ला लैय् लुइका हःम्ह ला खःनि ।” थथे धायेवं “जि सपः ज्वना क्वछुकूम्हथे छचौं क्वःछुका मछाले माली ।” यदि छपिसं जित सारा राष्ट्रया ऐश्वर्य व सार्वभौमिकता बिल धाःसा जिगु नुगलय् स्याका खँ ल्हाइपिं सुं दइ मखु ।”

“भद्रे ! सारा राष्ट्रयापिं निवासीपिंप्रति जिगु अधिकार मदु । जि इमि स्वामी मखु । खः, गुपिं जुजुया आज्ञा विरुद्ध जुइपिं खः, याये मज्युगु ज्या याइपिं खः, इमि जक जि जुजु खः । उकिं जिं छंत सारा राष्ट्रया ऐश्वर्य व सार्वभौमिकता बिये मखु ।”

“ज्यू, देव ! यदि राष्ट्र वा नगरया शासनया भार जित लःल्हाये मफुसा छपिनिगु लाय्कुछेंय् दुने च्वीपिं, राजदरबारय् दुने च्वीपिं मनुत जिगु अधिकारय् दुने तया बिज्यायेत हुकुम बिया बिज्याहुं ।”

वलिसे दिव्यस्पर्शय् भुले जुइ धुंक्म्ह जुजुं म्वाः धाये मफुत । वं धाल – “भद्रे ! ज्यू । जिं लाय्कु दुने राजदरबारय् च्वीपिं दक्व छंगु अधीनय् तया बिया । छं इमित हुकुम चले या ।”

वं ‘ज्यू’ धया जुजु दचनेवं यक्षनगरय् वन । अनं यक्षत सःता हल । थःम्हं जुजुयात स्याना क्वेकाली जक ल्यंका नसा, छचंगु ला हि नल । मेपिं यक्षतय्सं म्धवाखा दुने च्वीपिं दक्वसित नल, खा व खिचातय्त तक नं मल्यंकल । सकसितं नया क्वेया क्वे जक ल्यंका थकल ।

कन्हेखुन्हु मनूतयसं मूल ध्वाखा मचाला मुगः, पाः, गल ज्वना वना खापाः तच्छयाना दुहाँ वना स्वबले लाय्कुछ्छय् राजदरबारय् क्वय्या क्वय् जक खना धाल - “उम्ह मनुखं पाय्छि हे धाःगु खः, थुम्ह जिमिम्ह कला मखु, थुम्ह यक्षणी खः धका । जुजुं छुं हे खँ बुम्हे मयायकं थःम्ह मिसा याना कला तल । वं थः यक्षपितं सःता सकसितं नया वन जुइमाः ।”

बोधिसत्त्वं उगु दिनय् उगु शालाय् बाय् च्वंबले परित्त फि छचनय् तया, परित्त सूत्रकां थःत थःम्ह चाःहुइका खड्ग ल्हातं ज्वना दना दना हे सूर्य लुइकल (सुथे जुइकल) ।

मनूतयसं राजदरबार छगुलिं शुद्ध याना, गोबरं बंछिला उकि दचोने सुगन्ध बुला, स्वाँ ह्वला, स्वाँमा यः खाना समाये याना सल्लाह यात - “भो ! गुम्ह मनुखं दिव्यरूप धारण याना थः ल्यूल् यू वःम्ह यक्षणीयागु इन्द्रिययात तकं चंचल याना मस्वः, व तःसकं हे तःधम्ह धृतिमान्म्ह व ज्ञानवान्म्ह सत्त्व प्राणी खः । थजाम्ह मन् जुजु जुइवं सारा राष्ट्र सुखी जुइ । वयात जुजु दय्के नु ।

अनंलि अमात्यपिं व नगरनिवासीपिं (नागरीकसमाजयापिं) मनूतय् छगू मत जुया बोधिसत्त्वयाथाय् वना धाःवन - “देव ! छपिसं थुगु राज्य लःल्हाना कया बिज्याहुँ ।” अले वयात नगरय् यंका रत्नया द्वय् फेतुका अभिषेक बिया तक्षशिलाया जुजु यात । वं प्यंगू अगतिगामी ज्या त्वःता, भिगू राजधर्मया विरुद्ध आचरण मयासे धर्मानुसार राज्य यायां दानादि पुण्यकर्म याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु अतीतयागु खँ न्ह्यथसे अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“समतित्तिकं अनवसेसकं, तेलपत्तं यथा परिहरेय्य ।
एवं सचित्तमनुरक्खे, पत्थयानो दिसं अगतपुब्बन्ति” ॥

“गथे सीतक भय्भय् ब्यूगु चिकंयां बाता मवाक्क ज्वना वनिगु खः अथे हे तुं निर्वाणयागु इच्छा याइम्हसिनं थःगु चित्तयात रक्षा यायेमाः ।”

थुकथं शास्तां थःगु उपदेश न्ह्यथना निर्वाणया खँ कना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या राजपरिषद् आःयागु बुद्ध-परिषद् खः । राज्य प्राप्त याःम्ह कुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

१७. नामसिद्धि जातक

“जीवकञ्च मतं दिस्वा...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह नां मावःम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

छम्ह ल्यायूम्ह मनूया नां खः पापक (पाप याइम्ह) । व श्रद्धापूर्वक बुद्धशासनय् प्रव्रजित जुल । भिक्षुपिसं वयात “आयुष्मान् पापक ! वा । आयुष्मान् पापक ! च्वं” धका सःतिगु जुया च्वन । वं बिचाः यात - “संसारय् पापक धयागु तःसकं बांमला, अलच्छिनागु खः । जिं थःत मेगु बांलागु नां तये माल”

वं (थः) आचार्य उपाध्यायपिंथाय् वना धाःवन - “भन्ते ! जिगु नां अमाङ्गलिक खः । जित मेगु नां छुना बिज्याहूँ ।”

इमिसं धाल - “आयुष्मान् ! नां धयागु प्रज्जति (ब्यवहार) मात्र खः । सःतेत तया तःगु सम्म खः । नामय् छुं अर्थ सिद्धि दइ मखु । थःगु गुगु नां खः उकी हे सन्तुष्ट जुयाच्वं ।”

वं बारम्बार आग्रह यात । भिक्षुसङ्घय् थ्व बांलागु नां तये माःम्ह भिक्षु धका सकसिनं म्हसिल ।

अनंलि, छन्हु धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं वयागु बारे खँल्हाबल्हा याना हाला च्वन- “आयुष्मान्पिं फलानाम्ह भिक्षु छम्ह नामय् सिद्धि भापिइम्ह खः अले बांलागु नां माला जूम्ह खः ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” इमिसं धाल - “भन्ते ! थुजा-थुजागु खँ ।” शास्तां “भिक्षुपिं ! थ्व आः जक नाम-सिद्धिक जूम्ह मखु, न्हापा नं अजाम्ह हे खः ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु तक्षशिलाय् बोधिसत्त्व तःसकं नां दंम्ह आचार्य जुया च्वन । वं न्यासः शिष्यपित मन्त्र (वेद = शिक्षा) ब्वंका च्वन । इपिमध्ये छम्ह शिष्यया नां खः ‘पापक’ । मनूतय्सं वयात “पापक ! वा । पापक ! हूँ ।” धाइगु जुया च्वन ।

छन्हु वं बिचाः यात - “जिगु नां अमाङ्गलिक खः । जिं मेगु नां तये माल ।”

व आचार्ययाथाय् वना धाःवन - “आचार्य ! जिगु नां अमाङ्गलिक खः । जित मेगु नां छुना बिज्याहूँ ।”

आचार्य वयात धाल - “तात ! हूँ, देशय् चाःहिला छंत बांलागु यःतागु छगू माङ्गलिक नां माला लुइका वा । लिहाँ वयेधुंका छंत नां हिला बिये ।”

वं “ज्यू” धया लँया नितिं नसातवंसा ज्वना पिहाँ वना छगू गामं मेगु गामय् चाचाःहिला छगू नगरय् थ्यंकः वन । अन ‘जीवक’ धयाम्ह मनू छम्ह सित । वयात वया थःथितिपिसं उना छवयेत लँय् सिथं यंका च्वन । वयात खना वं न्यन - “थ्वयागु नां छु ?”

“थ्वयागु नां जीवक खः ।”

“छु जीवक नं सी माला ?”

“जीवक नं सी माः, अजीवक नं सी माः । नां धयागु सःतेत जक तया तःगु खः । छ गज्याम्ह मूर्ख ल्या !”

थुलि खँ न्यनेवं नांया बारे भतिचा उदासीन जुया नगरय् वन । अन छम्ह ज्यामिनी नं वया मालिकयात ज्याला कया बिइ महः धका लुखाय् तया वयात साब जुइक खिपतं दाया च्वंगु खन । व ज्यामिनीया नां खः धनपाली । व उगु हे टोलं वना च्वंबले वयात दाया च्वंगु खना न्यन - “ध्वयात छाया् दायागु ?”

“ध्वं ज्या याना ज्याला बिइ महः, उकिं दाःगु ?”

“ध्वयागु नां छु खः ?”

“ध्वयागु नां धनपाली खः ।”

“नां धाःसा धनपाली हँ, ज्याला तक कमाये याना बिइ हये मफुम्ह ।”

“धनपाली नं गरीब जुइफु, अधनपाली नं गरीब जुइफु । नामं छु याइ धका ? छला साप हे ह्वाज्यःम्ह मूर्ख खनि !”

ध्व खँ न्यना वया नांया बारे कया विश्वास भन् भन् म्हो जुल । अनलि लँय वना च्वंबले छम्ह लँ दापु जुया लँ माला जूम्ह मनु छम्ह ध्वःदुल । वं न्यन - “छाया् छ उखे थुखे जुया च्वनागु ?”

“स्वामी ! जि लँ दवना च्वन ।

“छंगु नां छु ?”

“जिगु नां पन्थक खः ।”

“पन्थक धयाम्हसिया नं लँ दापा जूला ?”

“पन्थकया नं लँ दापा जू, अपन्थकया नं दापा जू । नां धयागु सःतेत सम्म खः । छ गज्याम्ह ह्वाज्यःम्ह मूर्ख !”

अले वया नांया प्रति बिल्कुल हे उदासीन जुल । अले बोधिसत्त्वयाथाय् लिहाँ वन । बोधिसत्त्वं न्यन- “तात ! छु थःत यःगु नां लुइका हये धुनला ?”

“आचार्य ! जीवक नं सी, अजीवक नं सी । धनपाली नं गरीब जू, अधनपाली नं गरीब जू । पन्थकया नं लँ दापा जू, अपन्थकया नं दापा जू । नां धयागु सःतेत सम्म खः । नामं सिद्ध मजू । कर्म हे सिद्ध जुइ । जित मेगु नां माःगु मतं । गुगु जिगु नां खः व हे ज्यू ।”

बोधिसत्त्वं वयात स्वया वं याःगु ज्या व खँयात मिले याना थुगु गाथा धाल -

“जीवकञ्च मतं दिस्वा, धनपालिञ्च दुग्गतं ।
पन्थकञ्च वने मूळ्हं, पापको पुनरागतो’ति” ॥

“जीवकयात सिनाच्चंम्ह खना, धनपालियात गरीब जूम्ह खना, पन्थकयात जंगलय् लँ दापा जुइका च्वंम्ह खना पापक हानं लिहाँ वल ।”

शास्तां पूर्वजन्मयागु थुगु खँ कना “भिक्षुपिं ! ध्व आः (थुगु जन्मय्) जक नाम-सिद्धिक जूगु मखु, न्हापा नं नाम-सिद्धिक हे जूम्ह खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् नाम-सिद्धिक आःयाम्ह नाम-सिद्धिक हे खः । आचार्ययागु परिषद् आःयागु बुद्ध-परिषद् खः । आचार्य जुलसा जि हे खः ।

९८. कूटवाणिज जातक

“साधु खो पण्डितो नाम...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ठग (छलि) बंजाया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती च्वं पिं निम्ह साभा व्यापारीत गाडाय् मालसामान तथा जनपदय् वन । लवः यक्व दय्का लिहाँ वल । इपिमध्ये छम्ह भेल्याम्ह बंजा नं बिचाः यात- “यक्व दिननिसें मनिं मनिंगु, ययःगु भोजन याना, थ्व दुःखसिया त्यानुका वःगु दु । आः थ्वं थःगु छेंय् थीथी सासाःगु भिंभिंगु भोजन प्वाः जाय्क नइ । अले पचे याये मफया थ्व सिना वनी । अले जिं थुपिं वस्तुत (लवः) स्वंगू भाग थला छगू भाग वया मस्तयत्त बिया निगू भाग थःम्हं काये ।” थथे बिचाः याना वं “थौं इना बिये, कन्हे इना बिये” धाधां भाग थले मं मदय्का च्वन । अनंलि बुद्धिमानीम्ह बंजानं वयात ज्वना वया मं मदय्क मदय्क इना काल । लिपा विहारय् वना शास्तायात वन्दना याना म्हफु मफुया खँ न्यनेधुंका शास्तां “थन थ्यंगु थुलिमच्छि दिं दय्का नं बुद्धयागु उपस्थान (सेवा) य् छाय् यक्व लिबाका च्वनागु ले ?” धका आज्ञा जुइवं वं थःत जुक्व फक्व खँ बित्ति यात ।

अनंलि शास्तां “उपासक ! व आः जक भेल्याम्ह बंजा मखु, न्हापा नं भेल्याम्ह हे खः । आः जुलसा छंत लायेत स्वल । न्हापा जुलसा पण्डितपितं नं लायेत स्वम्ह खः” धका आज्ञा जुया बिज्यात । वं उगु खँ कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

Dhamma Digital

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व वाराणसीयागु छगू व्यापारी कुलय् जन्म जुल । नां छुइगु दिनय् वयात ‘पण्डित’ धका नां तल । ल्याय्म्ह जुइवं मेम्ह व्यापारीलिसे मिले जुया वं व्यापार याःवन । वयागु नां अतिपण्डित खः । इपिं वाराणसी न्यासःगु गाडाय् मालसामान तथा यंका जनपदय् वन । अन व्यापारं यक्व लवः कया वयेवं इपिं वाराणसी तुं लिहाँ वल । अले इमि वस्तुत भाग इना कायेगु इलय् अतिपण्डितं थथे धाल - “जित निगू भाग माः ।”

“छु कारणं ?”

“छ पण्डित खः, जि अतिपण्डित । पण्डितयात छगू भाग दइसा अति पण्डितयात निगू भाग माः ।”

“भीपिं निम्हसियां वस्तुया मूल्य व थुसात नं बच्छि बच्छि हे दु । अले छाय् छंत जक निगू भाग माःगु ?”

“अतिपण्डित जूगुलिं ।”

थुकथं खँ बढे जुजुं वं ल्वापु थल । अनंलि अतिपण्डितं ‘छगू उपाय याये माल’ धका बिचाः याना थःम्हं बौयात छमा सिमाया खालीगु ख्वंथय् दुने छवया “छं जिपिं वयेबले ‘अतिपण्डितं निगू भाग कायेमाः’

धका धा” धका खँ स्यना बोधिसत्त्वयाथाय् वना धाःवन - “सौम्य ! जिं निगू भाग काये योग्य जू बा मजू धयागु खँ थुम्ह वृक्षदेवतां नं स्यू । वा, वयाके न्यना स्वये” धया वयात अन व्वना यंका “अय् वृक्षदेवता ! जिमिगु ल्वापु छिने याना बिज्याहूँ” धका धाल । अनंलि वया बौम्ह सः हिइका ‘अथे जूसा ल्वापुया खँ धा’ धका धाल ।

“आर्य ! थ्व पण्डित खः, जि जुलसा अतिपण्डित । जिपिं निम्ह मिले जुया व्यापार याना । उकिमध्ये सुनां गुलि कायेमाः ।”

“पण्डितं छगू भाग व अतिपण्डितं निगू भाग कायेमाः ।”

थुकथंया खँ न्यना “आः थ्व देवता खः लाकि मखु धयागु खँ सिइका काये” धका बोधिसत्त्वं सु कया हया सिमा ख्वं दुने मि च्याका बिल । अतिपण्डितया बौयात मिया ज्वालां थिसैली बच्छि च्यागु म्हं सिमाच्चय् गया सिमाकचा ज्वना भुण्डे जुया बँय् कुतुं वसैलि वं थुगु गाथा धाल -

“साधु खो पण्डितो नाम, न त्वेव अतिपण्डितो ।
अतिपण्डितेन पुत्तेन, मनम्हे उपकूळितो’ति” ॥

“संसारय् कारणाकारण स्यूम्ह पण्डित हे भिं जू । नामं जक अतिपण्डित जुइगु ठीक मजू । गुलिं जान्नेम्ह काय्या कारणं जिगु शरीर मिं नय्का च्वने माल । (थन मन मिं नःगु मखु शरीर मिं नःगु खः) ।”

अनंलि इपिं निम्हसिनं बच्छि बच्छि भाग थला कया कर्मानुसार (परलोक) वन ।

शास्तां “न्हापा नं थुम्ह मनू भेल्याम्ह व्यापारी हे खः” धका आज्ञा जूसे थुगु अतीतयागु खँ न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या भेल्याम्ह व्यापारी आःयाम्ह भेल्याम्ह व्यापारी हे खः । पण्डित व्यापारी जुलसा जि हे खः ।

Dhamma - * - Digital

११. परोसहस्स जातक

“परोसहस्सम्पि समागतानं...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्तीया जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह अजं (पृथक्जनं) न्यंगु न्ह्यसःया लिसःया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया वर्तमान खँ सरभङ्ग जातक (जा. नं. ५२२) स वइतिनि ।

छको धर्मसभाय् मुना च्वपिं भिक्षुपिसं “आयुष्मान्पिं ! शास्तां संक्षिप्तं विया बिज्यागु उपदेशयात धर्मसेनापति सारिपुत्रं विस्तारं कना बिज्यात” धका (सारिपुत्र) स्थविरयागु प्रशंसा याना च्वन । शास्ता बिज्याना “भिक्षुपिं ! आः थन छिपिं छु खँ लहाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका

बन्ति यात । शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक सारिपुत्रं जिं धयागु संक्षिप्त धापूयात विस्तारं व्याख्या याःगु मखु, न्हापा नं वं याःगु दु” आज्ञा जुया बिज्यासे पूर्वजन्मयागु खं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्व (छ्गू) उदीच्च ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । वं तक्षशिलाय् सकतां सय्के सिइके याना, अनंलि विषय भोगयात त्याग याना ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना हिमालयय् वना च्वना च्वन । न्यासः तपस्वीपिं वया अनुयायीपिं दुगु जुल । वया मूख्यम्ह शिष्य वर्षाकालय् बच्छि (निसःत्या) ऋषिगणपिं व्वना चि व पाउं सवा कायेया नितिं बस्ती (मनुष्यपथ) दुथाय् वल ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वया अन्तिम समय न्ह्योने थ्यकः वगु जुल । वया (अन दुपिं) शिष्यपिसं अधिगम (ध्यान विशेष प्राप्ति वा अप्राप्ति विषयक प्रश्न) न्यन - “छ्गुपिसं गजागु गुण प्राप्त याना कया बिज्यायेधुन ?” “छ्गुं मदु” धया आभास्वर ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।” (अरूप) ध्यान लाभी जूसां नं बोधिसत्त्व धयापित अरूपलोक अनुकूल मज्जुलिं अरूपलोकय् उत्पन्न जुइ मखु ।

शिष्यपिसं आचार्ययात अधिगम मदुगु जुल धका नुगः मछिंका अन्तिम संस्कार याःगु इलय् विशेष सम्मान मयात । मूख्यम्ह शिष्य लिहाँ वया न्यन - “आचार्य गन दु ?”

“सिना वन ।”

सिना वंगु खं न्यना धाल - “छ्गु आचार्ययाके अधिगम न्यंला ?”

“न्यना ।”

“(आचार्य) छ्गु धाल ?”

“वसपोलं ‘छ्गुं मदु’ धया बिज्यात । उकिं जिमिसं वसपोलयागु विशेष सत्कार मयाना ।” मूख्यम्ह शिष्य धाल - “छ्गुमिसं आचार्ययागु अर्थया खं मसिल । आचार्य आकिञ्चन्यायतन ध्यान लाभीम्ह खः ।” वं इमित बारम्बार खं कन नं विश्वास हे याके मफुत । बोधिसत्त्वं थ्व खं सिइका ‘थुपिं कापिं, मूर्खपिसं जिमि मूख्यम्ह शिष्यं अपाय्चवंतं धाल नं खं न्यंकल नं विश्वास मयाः । थुमित थ्व खं प्रकट याना क्यने माल (धका) ब्रह्मलोकं वया आश्रमया फुसय् बांलाक च्वना, आकाशय् दना (थःम्ह) शिष्यया बुद्धियात प्रशंसा यायां थुगु गाथा धाल -

“परोसहस्समि समागतानं, कन्देय्युं ते वस्ससतं अपञ्जा ।

एकोव सेय्यो पुरिसो सपञ्जो, यो भासितस्स विजानाति अत्थ’न्ति” ॥

“द्वःछिं मयाक प्रज्ञाहीनपिं (मनूत) वया सच्छिदंतक चिल्लाय् दंक हाला च्वंसा नं प्रज्ञावानं धाःगु खंया अर्थ थुइके फइ मखु । बरु छ्गुम्ह हे जक प्रज्ञावानम्ह भिं जू, गुम्हसिनं भाषित अर्थया खं थुइका कायेफु ।”

थुकथं महासत्त्व (बोधिसत्त्व) आकाशय् दना दना हे धर्मोपदेश याना तपस्वीयागु गुणया खं कना ब्रह्मलोकय् तुं लिहाँ वन । उपिं तपस्वीपिं नं जीवनया अन्तय् ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या मूख्यम्ह शिष्य (आःयाम्ह) सारिपुत्र हे खः । महाब्रह्मा जुलसा जि हे खः ।

- * -

१००. असातरूप जातक

“असातं सातरूपेन...” थुगु गाथा शास्तां (शाक्य देशया) कुण्डिय नगरया लिक्क कुण्डधान बनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोलिय राजकुमारी उपासिका सुप्पवासायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् सुप्पवासाया न्हेदैतक थःगु प्वाथय् गर्भधारण याना छ्वाःतक गर्भ स्याना तच्चतं सास्ति नल । वयात अतिकं वेदना जुल । अथे नं थपाय्चवंत स्यात नं वं “वसपोल भगवान् सम्यक्-सम्बुद्ध जुया बिज्याः, वसपोलं थुजागु दुःख मदय्केत धर्मोपदेश याना बिज्याः, वसपोल भगवान् बुद्धया श्राककसङ्ग सुप्रतिपन्न जू, गुगु थुजागु दुःख मदय्केया नितिं प्रयत्नशीलपिं खः । निर्वाण हे सुख खः, गन थुजागु दुःख मदु” थुजागु स्वथी विचार मनय् तथा दुःख सह याना च्वना च्वन । अनलि वं थःम्ह भातयात शास्तायाथाय् छ्वाःतक वसपोलयात वन्दना याना खबर कनेत छ्वल ।

शास्तां सुप्पवासां याना हःगु वन्दना न्यनेसाथं आज्ञा जुया बिज्यात - “कोलियकुमारी सुप्पवासा सुखी जुइमा । (स्वयं) सुखी जुया म्हफुम्ह काय्मचा बुइकेमा ।”

भगवान्या म्हुतुं थुगु वचन पिहाँ वयेसाथं हे कोलियकुमारी सुप्पवासा सुखी जुल अले वं स्वस्थ्यम्ह काय्मचा छ्म जन्म बिल । वया भातं छ्ये वया वयात मचा बुइकूगु खना धाल - “भो ! आश्चर्य खः, अत्यन्त आश्चर्य खः । तथागतयागु प्रतापं अन्यन्त आश्चर्यकर अद्भुत व विचित्रगु खँ जुल ।”

सुप्पवासां काय्मचा बुइकेधुंका थःम्ह भातयात हानं शास्तायाथाय् बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात छ्वाःतक दान बिइया नितिं निमन्त्रणा बिइकेत छ्वल ।

उगु इलय् महामौद्गल्यायनया उपस्थापकं (सेवकं) बुद्धप्रमुख सङ्घयात निमन्त्रणा याना तयेधुंकूगु जुया च्वन । शास्तां सुप्पवासाया नितिं दान बिइगु मौका बिइकेया नितिं स्थविरयात उम्ह उपस्थापकयाथाय् छ्वाःतक वयात (दिन लिच्छयायेत) सूचं बिइका सुप्पवासाया दान थःत व सङ्घयात स्वीकार याना बिज्यात । सुप्पवासां न्हेन्हुया दिंखुन्हु सीवली कुमार पुत्रयात बांलाक समाये याना वयात शास्ता व भिक्षुसङ्घयात वन्दना याकल । छसिंकथं सारिपुत्रयाथाय् यंकेवं सारिपुत्र स्थविरं व (मचा) लिसे कुशल समाचार न्यना “छु सीवली ! बांलाक च्वना च्वला ?” धका न्यना बिज्यात । वं धाल “भन्ते ! जित गनं सुख दइ ? जि न्हेदैतक लोहकुम्भि (नरक) य् च्वना च्वना” धया स्थविरलिसे खँलाबल्हा याना च्वन ।

इमिगु खँ न्यना 'जिमि न्हेन्हु दुम्ह मचां (पुत्रं) अनुबुद्ध, धर्मसेनापतिनापं मन्त्रणा (खँल्हाबल्हा) याना च्वन' धका सुप्पवासा तःसकं फुरंग जुया लयताया गद्गद् जुल । शास्तां न्यना बिज्यात - "सुप्पवासा ! थुजापिं कायपिं मेपिं नं यः ला ?"

"भन्ते ! यदि थुजापिं मेपिं न्हेम्ह कायपिं दःसां न्हेम्हं जित यः ।" शास्तां उदान व्यक्त यासे दानानुमोदन याना लिहाँ बिज्यात । सीवलीकुमार न्हेदै दुबले शासनय् अत्यन्त श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जुल । नीदै दयेवं उपसम्पदा प्राप्त याना अर्हत्पद प्राप्त याना पुण्यवान्पिं मध्ये प्रथमस्थान प्राप्त याना काल ।

छन्हु धर्मसभाय् फेतुना च्वपिं भिक्षुपिंसं खँ ल्हाना च्वन - "आयुष्मान्पिं ! सीवली स्थविर थुजाम्ह महापुण्यवान् खः । वयागु इच्छा पूवन । व अन्तिम देहधारीम्ह खः । परन्तु थथे जूम्ह जुया नं न्हेदैतक लोहकुम्भि नरकय् च्वना छ्वाःतक गर्भ स्यन गुकिं याना 'अहो ! मां कायं अत्यन्त दुःख सिल । थथे वं छु (पाप) कर्म याःगु खः ?"

शास्ता बिज्याना "भिक्षुपिं ! आः थन छिपिं छु खँ ल्हाना च्वनागु ?" धका न्यना बिज्यायेवं "थुजा-थुजागु खँ" धका विन्ति यात । शास्तां "भिक्षुपिं ! सीवली महापुण्यवान् जूगु, न्हेदैतक लोहकुम्भि नरकय् च्वने माःगु, छ्वाःतक गर्भ स्यंगु - थ्व फुक्व वं न्हापा याना वःगु कर्मयागु हे फल खः । अले सुप्पवासाया नं न्हेदैतक प्वाथय् मचा घाना जुइ माःगु दुःख व न्हेन्हुतक गर्भ स्यना दुःख सिइ माःगु नं थःम्हं याना वःगु कर्मया फल खः" धका आज्ञा जुया बिज्यायेवं, इमिसं कना बिज्यायेत प्रार्थना यात । शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापायागु समयय् वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं जुजुया लानिया कोखय् जन्म काल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना सकतां शिल्प सय्के सिइके याना बौ मदयेवं राज्य प्राप्त यात । वं धर्मानुकूल राज्य याना च्वन । उगु इलय् कोशल जुजुं तःधंगु भारी सेना ज्वना वया वाराणसी त्याका जुजुयात स्याना वया महारानीयात हे थःम्ह महारानी यात । वाराणसी जुजुया कायं बौ सिइगु इलय् खँ लुखां बिस्यू वना सेनात मुंका वाराणसी थ्यंका भतिचा तापाक च्वना जुजुयात सन्देश छुवल- "युद्ध या कि राज्य व्यु ।" वं न्ह्यसःया लिसः छुवया हल - "युद्ध याये ।" जुजुया मांम्हं थुगु खँ सिया सन्देश बिया छुवत - "युद्ध याना सना च्वने माःगु मद्दु । सकतां लँ (नाका) बन्द याना प्यखेरं वाराणसी नगरयात घेरे या । उकिं याना सिं, लः, खाद्यान्नया कमी जुइवं मनूत कायल जुइ । अले छं ल्वाये म्वाक नगर त्याके फइ ।"

वया मांयागु सन्देश प्राप्त याना, लँ (नाका) बन्द यात । न्हेन्हुतक नगरयात घेरे याना तल । नगरवासीपिंसं लँ मदया न्हेन्हुया दिखुन्हु उम्ह जुजुया छ्चौं ज्वना वना कुमारयात बिइ यंकल । कुमारं नगरय् दुहाँ वना राज्य ग्रहण यात । आयु फुइवं कर्मानुसार (परलोक) वन । उगु इलय्या न्हेन्हुतक (मनूतयत्त) लँ बन्द याना नगरयात घेरे याना त्याकूगु कर्मया फलस्वरूप थुगु इलय् न्हेदैतक लोहकुम्भि नरकय् च्वने माल । न्हेन्हुतक गर्भ स्यंका दुःख जुइका च्वने माल । परन्तु पदमुत्तर (पद्मोत्तर) बुद्धया इलय् महादान बिया "जि लाभीपिंमध्ये अग्रम्ह (एक नम्बरम्ह) जुइ दयेमा" धका वसपोलया चरणय् भोसुना प्रार्थना याना वःगु अले हानं विपश्ची (विपस्सी) बुद्धया इलय् नगरवासीपिंसहित द्वलंढः मू वंगु साख घ्यः

दान बिया प्रार्थना याना वःगु दु । उकिया प्रतापं व वस्तुत लाभीपिमध्ये अग्रह जूगु खः । शास्तां पूर्वजन्मयागु थुगु खँ कना बुद्ध जुया बिज्यायेधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“असातं सातरूपेन, पियरूपेन अप्पियं ।
दुक्खं सुखस्स रूपेन, पमत्तमतिवत्तती”ति” ॥

“(१) मज्जा ताये बहः मज्जुगु विषयं मज्जा तायेबहःगु स्वरूप कया, (२) ययुके बहः मज्जुगु विषयं ययुकेबहःगु स्वरूप कया, (३) दुःखं सुख स्वभावयागु स्वरूप कया प्रमादी मनूयात विनाश याना सास्ति याये यः ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् नगर पना राज्य प्राप्त याःम्ह कुमार (आःयाम्ह) सीवली खः । माता, सुप्पवासा खः । बौम्ह वाराणसी जुजु जुलसा जि हे खः ।

लित्त वर्ग क्वचाल ।

११. परोसत वर्ग

१०१. परोसत जातक

Dhamma.Digital

“परोसतज्चेपि समागतानं, ज्ञायेयुं ते वस्ससतं अपज्जा ।
एकोव सेय्यो पुरिसो सपज्जो, यो भासितस्स विजानाति अत्थ’न्ति” ॥

“सच्छिहं मयाक प्रज्ञाहीनपिं समागम जुया च्वंपिसं सच्छि दैतक ध्यान च्वना च्वंसा नं (कारण कार्य सिइके फइ मखु) इमिसिबे वरु छम्ह प्रज्ञावान्म्ह मनू छम्हसिनं धाःगु खँया (गम्भीर) अर्थ सिइका कागुलिं सच्छिहं सिबे भिं जू ।”

कथाया दृष्टिं, व्याख्या (व्याकरण) या दृष्टिं, सारांशया दृष्टिं थुगु जातक (कथा) परोसहस्स जातक (जा. नं. ९९) लिसे समान जू । थुकी केवल ध्यान याये माःगु पदया विशेषता दु । गुकिया अर्थकथं प्रज्ञा मदुपिं मनूतयूसं सच्छि दैतक नं ध्यान च्वना च्वंसां, स्वया च्वंसां, धारण याना च्वंसां, थुकथं स्वया च्वंसां तवि इमिसं गूढ (अर्थ) अथवा (बांलागु) अर्थ खंका काये फइ मखु । उकिं गुम्ह मनुखं धया तःगु अर्थ सिइका कायेफु उम्ह प्रज्ञावान्म्ह याकचा जूसां भिं जू ।

- * -

१०२. पण्णिक जातक

“यो दुक्खफुट्टाय भवेय्य ताणं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह पण्णिक उपासकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुम्ह उपासक श्रावस्तीवासी जुया च्वन । वं अनेक थरीयागु जडीबुटीत, अले लौका व भुयुफसि आदि मिया जीविका हना च्वन । वया म्हचाय् छम्ह दु । म्हचाय्म्ह तःसकं बांलाम्ह, स्वये बहःम्ह, आचार शील सम्पन्नम्ह जुया लज्जा व भय दुम्ह जुया च्वन । न्ह्याबलें स्वसां सदां मुसुमुसु न्हिला च्वनिगु स्वभाव दुम्ह जुया च्वन । वयात समान कुलं धाय्के छ्वया हसेलि उपासकं बिचाः यात - “थ्वयात छन्हु बिया छ्वये हे मानी । न्ह्याबलें थ्व न्हिला जक च्वनिगु । यदि थ्वयाके कुमारीत्व मंत धाःसा कतःपिंथाय् बिया छ्वयेवं कुमारीयागु कारण्य् माबौपिंत अपवाद वइ । उकिं थ्वयागु कुमारीत्व दनि लाकि मंत धयागु परीक्षा याना स्वये माल ।” थुलि बिचाः याना वं छन्हु म्हचाय्यात दाला ज्वंका स्याउला (हः) काःवनेत जंगलय् यंका परीक्षा याना स्वयेया नितिं वया प्रति आसक्त जूमर्थे जुया रहस्यमय खँ ल्हाना वयागु ल्हाः ज्वन । ल्हाः ज्वनेसाथं वं ख्वख्वं धाल - “बा ! थ्व अयोग्य खः । लखं मि पिहाँ वःगुर्थे जुल । अथे याये मते ।”

“मै ! छंत परीक्षा याना स्वयेत जक जिं छंगु ल्हाः ज्वनागु खः । धा, छंके कुमारीत्व दनिला ?”

“खः बा ! दनि । जिं गुबलें नं सुं मिजंप्रति आसक्त चित्तं स्वयागु मद्दु ।”

अले वं म्हचाय्यात धैर्य बिया छेंय् यंकल । मङ्गल याना म्हचाय्यात परकुलय् बिया छ्वत । “शास्तायागु दर्शन याः वने माल” धका गन्ध मालादि ल्हातय् तया जेतवनय् वना शास्तायात वन्दना व पूजा याना छखेलिकक फेतुत ।

“आपालं दिन लिपा वल नि ?” धका वयाके शास्तां न्यना बिज्याबले उपासकं उक्त खँ बिन्ति यात । शास्तां “उपासक ! ताःकालनिसें म्हचाय्मय्जु आचार शीलं सम्पन्नम्ह खः । छं जुलसा आः जक थुकथं परीक्षा याना स्वःगु मखु, न्हापा नं स्वःगु दु” आज्ञा जूसे वयागु प्रार्थनाय् पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु समयय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू जंगलय् वृक्षदेवताया रूपय् जुल । उगु इलय् वाराणसीस छम्ह पण्णिक उपासक दु । (अतीत कथाया दक्क खँ वर्तमान कथासं दुर्थे हे खः ।) वं थः म्हचाय्यात परीक्षा याना स्वयेत ल्हाः ज्वंबले ख्वख्वं म्हचाय्म्हं थुगु गाथा न्यंकल -

“यो दुःखफुट्टाय भवेय्य ताणं, सो मे पिता दुब्धि वने करोति ।
सा कस्स कन्दामि वनस्स मज्झे, यो तायिता सो सहसं करोतीति” ॥

“गुम्ह दुःख जुइगु इलय् आधार भरोसा जुया च्वने माःम्ह खः, व हे बौ नं जंगलय् जित दूषण याये त्यन । आः जंगलया दथुइ सुयागु ग्वाहालि पवना ख्वयेगु ? गुम्ह संरक्षक खः, वं हे जबर्जस्ति याना च्वन ।”

थुलि धाःबले बौम्हं आश्वासन बिया – “मै ! थःत रक्षा याना तयागु दु का मखुला” धका न्यन ।

“खः, बा ! जिं थःत रक्षा याना तया तयागु दु ।” अले वयात छेंय् यंका मङ्गल याना परकुलय् बिया छवत ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना सत्य खँ प्रकाशन याना जातकया स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपासक स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उबलेयाम्ह बौ हे आःयाम्ह बौ व म्हचाय् नं म्हचाय् हे खः । उगु खँ प्रतक्षरूपं खंम्ह वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

१०३. वेरि जातक

“यत्थ वेरी निविसत्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु समयय् अनाथपिण्डकया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

Dhamma.Digital

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डक थःगु भोग-ग्रामं (जमिन्दारी गांमं) लिहाँ वया च्वंबले लँस खुँतयत्त खना बिचाः यात – “लँय् च्वनेगु ठीक जुइ मखु । श्रावस्ती हे वना च्वं वनेमाल ।” थुलि मती तया याकनं यांकनं द्रहँतयत्त हाके याना श्रावस्ती वन । कन्हेखुन्हु विहारय् वंबले शास्तायात ध्व खँ विन्ति यात । शास्तां “गृहपति ! न्हापा न्हापा नं पण्डितजनपिसं लँय् खुँतयत्त खना लँय् मच्चंसे याकनं थःपिं च्वनेगु थासय् हे लिहाँ वःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं जुया राज्य याना च्वंगु समयय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू महासम्पत्तिशाली सेठया रूपय् जुल । छगू गामय् वना काये मानिगु साहु उठे याना लिहाँ वया च्वंगु इलय् खुँतयत्त खना अन मच्चंसे गुलि फत उलि याकनं द्रहँतयत्त हाके याना व्वाके हया थःगु हे छेंय् लिहाँ वया

थीथी प्रकारया भिंभिं गु रसयुक्त भोजन याना महाशय्याय् गोतुल । उगु इलय् खुंतयगु ल्हातं बचें जुया भय मदुगु थाय् थःगु छेंय् वये खन धका मती तथा उल्लासपूर्वक थुगु गाथा धाल -

“यत्थ वेरी निविसति, न वसे तत्थ पण्डितो ।
एकरत्तं दिरत्तं वा, दुक्खं वसति वेरिसू’ति” ॥

“गन वैरीया निवास दु, अन पण्डितम्हं निवास याये मज्यू । छायाधाःसा वैरीनाप छचा बा निचा च्वनिम्हसिनं दुःख सी माले यः ।”

बोधिसत्त्वं थुगु प्रकारं हर्षध्वनि याना दानादि पुण्यकर्म याना यथाकर्म परलोक वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जि जुलसा वाराणसीया सेठ खः ।

- * -

१०४. मित्तविन्दक जातक

“चतुब्धि अट्टज्जगमा...” थुगु गाथा श्रावस्ती शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह दुर्भाषीम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(न्हापा वनेधुंकूगु मित्तविन्द जातक (जा. नं. ८२) यागु बाखेंथें हे थुकिया बाखें नं सिइका काये माल ।)

अतीत कथा

(परन्तु थुगु जातकयागु कथा काश्यप सम्बुद्धयागु समययागु खः ।) उगु समयय् छम्ह नरकवासीया छर्चो फुसय् चाःहिला च्वंगु धारचक्र दुगु जुया च्वन । व नरकय् सास्ती नया च्वन । वं बोधिसत्त्वयाके न्यन - “भन्ते ! जिं छु पाप यानागु दु ?” बोधिसत्त्वं - “छं थजा-थजागु पापकर्म याना वःगु दु” धया थुगु गाथा न्यंकल -

“चतुब्धि अट्टज्जगमा, अट्टाहिपि च सोळस ।
सोळसाहि च बात्तिस, अत्रिच्छं चक्कमासदो ।
इच्छाहतस्स पोसस्स, चक्कं भमति मत्थके’ति” ॥

“प्यंगूलिं च्यागू, च्यागूलिं (सन्तोष मजुया) भिंखुगू, अले भिंखुगूलिं स्वीनिगू दय्केगु इच्छा याःगु कारणं थ्व, छर्चो फुसय् चाचाःहिला च्वंगु धारचक्र दत । छायाधाःसां इच्छां (लोभं) दुःख व्यूपिं मनूतय् फुसय् धारचक्र चाचाःहिला च्वं च्वनीगु जुया च्वन ।”

थुलि खँ न्यंका (बोधिसत्त्व) स्वयं देवलोक वन । उम्ह नरकगामी प्राणी नं थःगु पापकर्म फुइवं कर्मानुसार अवस्था प्राप्त यात । शास्तां थुगु धर्मदिशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मित्रविन्दक आःयाम्ह दुर्भाषीम्ह भिक्षु खः, अले देवपुत्र जुलसा स्वयं जि हे खः ।

- * -

१०५. दुब्लकडु जातक

“बहुमेतं वने कडुं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ग्याफरम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह श्रावस्ती च्वंम्ह युवक शास्तायाथाय् धर्मोपदेश न्यना प्रव्रजित जुइधुंका सिइ खना ग्याका च्वन । बहनि वा न्हिनय् फय् सना वःगु सः, गंगु सिमाकचा वा कथि कुतुं वःगु सः अथवा भंगःपद्धि वा पशुत हाःगु सः ताया मरण भय खना चिल्लाय् दंक हाला बिस्सू वनिगु जुया च्वन । ‘जि नं सिना वने मानी’ धयागु खैतकं लुमंके मफुगु जुया च्वन । यदि वं ‘जि सिइ तिनि’ धयागु स्यूसा व सिइ खना ग्याइ मखुगु जुया च्वन । व मरण-स्मृति कर्मस्थानया अभ्यास मज्जूया कारणं ग्याका च्वंगु खः । वया सिइ खना ग्यागु खँ भिक्षुसङ्घं सिल । छन्हु भिक्षुपिसं धर्मसभाय् वयागु खँ ल्हात - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह सिइ खना ग्याम्ह भिक्षु सिइ खना थारा न्हया च्वन । उम्ह भिक्षुं ‘जि अवश्य सिना वने मानी’ धयागु मरण-स्मृति कर्मस्थानयागु भावना यायेमाः । शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु समयय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं उम्ह भिक्षुयात सःतका न्यना बिज्यात - “छु छ धात्थे सिइ खना ग्याःगु ला ?”

“धात्थे खः, भन्ते !”

“भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षु खना तँ पिकाये मते । थुम्ह भिक्षु आः जक सिइ खना ग्याःगु मखु, न्हापा नं ग्याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म वृक्षदेवताया रूप्य जुल । उगु इलय् वाराणसी जुजुं किसितयत् तालिम बिइम्ह नायोयात थःम्हं किसियात निर्भय जुइगु स्यना बिल । इमिसं भाला ज्वना किसियात खिपतं न्याक्क क्वातुक्क चिना वयात घेरा लगे याना मग्थाकेत तालिम बिइगु यात । वयात सास्ति याःगु सह याये मफया किसिं खिपः च्वफुना मनूतयत् ख्याना विसिकः छुवया थः स्वयं हिमालयय् दुहाँ वन । मनूतयसं वयात ज्वने मफुसेलि खाली ल्हातं लिहाँ वन । किसि अन मरण भय खना ग्यात । फय् संगु सः ताया म्ह थर थर खाका मरण भय खना ग्याना थःगु स्वँ उखें थुखें याता यातां संका ब्वाँय् ब्वाँय् जुल । अफ्र नं वयात थामय् चिना सास्ती यायां तालिम बिया च्वथें जुया च्वन । शारीरिक सुख वा मानसिक सुख मदय्का च्वं च्वन । म्ह खाका ब्वाँय् ब्वाँय् जुया च्वन । वृक्षदेवतां थ्व खँ सिइका सिमाकचाय् दना दना हे थुगु गाथा न्वंवात -

“बहुम्पेतं वने कट्टं, वातो भज्जति दुब्बलं ।
तस्स चे भायसि नाग, किसो नून भविस्ससी’ति” ॥

“जंगलय् फसं बःमलागु गंगु सिमाकचात त्वःधुला कुतुं वया च्वनी । अय् किसि ! यदि छ थुलिं हे ग्याःसा, निश्चय नं छ ग्याफर खः ।”

थुगु प्रकारं देवतां वयात उपदेश बिल । किसि नं अबलेनिसें मग्थात । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना प्यंगू आर्यसत्य प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् किसि आःयाम्ह भिक्षु खः, अले वृक्षदेवता जुलसा स्वयं जि हे खः ।

Dhamma * Digital

१०६. उदञ्चनी जातक

“सुखं वत मं जीवन्तं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् बुढिम्ह कन्या खना आसक्ति जूगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(मूल बाखें भिस्वंगूगु परिच्छेदय् च्वंगु चूलनारद काश्यप (जा. नं. ४४७) जातकस वइतिनि ।) उम्ह भिक्षुयाके शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें आसक्त जूगु खःला ?”

“खः, भगवान् शास्ता !”

“छंत छुकिं आसक्ति जुल ?”

“छम्ह बुरीम्ह कन्यालिसे ।”

“भिक्षु ! थ्व छंगु नितिं अनर्थकारी खः । न्हापाया जन्मय् नं छ थ्वयागु हे कारणं सदाचार स्यंम्ह जुया थर थर खाका उखे थुखे जुइ माःम्ह जुल । (हानं) पण्डितपिनिगु कारणं सुख प्राप्त याना काल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् आदि पूर्वसमययागु कथा नं चूलनारद काश्यप जातकस वइतिनि । उगु समयय् बोधिसत्त्व सन्ध्या ईति फलफुल ज्वना वया पर्णशालाय् दुहाँ वया च्वं च्वन । थःम्ह काय् चूलतापसयात धाल - “बाबु ! मिहग मिहग जूसा छं सिं माला हइ, त्वनेगु व नयेगु वस्तु ज्वना वइ, मि च्याका बिइ । थौं छुं मयासे ख्वाः खिउंसे च्वंका अर्थे सुम्क छाया् च्वं च्वनागु ?”

“बा ! छपिं फलफुल काः बिज्याना च्वंगु इलय् छम्ह मिसा वया जित त्वःवंका व्वना यंके मास्ते वय्कल । परन्तु जिं छपिंके न्यना जक वने धका मवना । वयात फलानागु थासय् फेतुइका वयागु दु । बा ! जि वनेत्यना ।”

“थ्वयात रोके याये फइ मखुत” धका मती लुइका बोधिसत्त्वं वयात धाल - “बाबु ! अथेसा हँ । (स्व, छता खँ धाये) वं छंत व्वना यंकेधुंका वं न्यां ला आदि नयेगु इच्छा याइ, घ्यः, चि, चिकं कया हिं धाइ अले थ्व कया हिं, व कया हिं धाल धाःसा छं जित लुमंका जिथाय् बिस्यूं वा” धका न्यंका छुवया बिल । व मिसानापं मनूतय् बस्ती दुथाय् वना च्वं वन । मिसां वयात बशे तथा ‘ला कया हिं, न्यां कया हिं’ धया छु छु यल, व व फवना च्वंगु खना वं ‘थ्वं ला जित च्योयातर्थे ज्या ब्वया नोकर याना दुःख बिया च्वन खनि !’ धका मती लुइका बिस्यूं वना बौयाथाय् वन, बौयात वन्दना याना दना दनां हे थुगु गाथा न्यंकल -

“सुखं वत मं जीवन्तं, पचमाना उदञ्चनी ।
चोरी जायप्पवादेन, तेरं लोणञ्च याचती’ति” ॥

“यः बा ! लः तुइगु त्वाःचार्ये जाःम्ह कलाया रूपय् थुम्ह खुंनीनं सुखपूर्वक च्वं च्वनाम्ह जित, यइपूगु सलं ह्यय्का व्वना यंका ‘चिकं, चि’ फवना च्वन ।”

बोधिसत्त्वं वयात आश्वासन बिया धाल - “बाबु ! गुगु जुइधुंकल उगु जुइधुंकल, म्वाल । वा, आः छं मैत्रीयागु भावना या । करुणायागु भावना या” धया वयात प्यंगुलिं ब्रह्मविहार स्यना याकल । योगक्रिया स्यना कना बिल । याकनं हे म्हे ईया दुने अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ब्रह्मविहारयागु भावना याना थः बौसहित ब्रह्मलोकय् उत्पन्न जूवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना आर्यसत्ययात प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु सोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु समयय् बुरी कन्या थुगु समय याम्ह बुरी कन्या खः, चूलतापस हे आसक्ति जूम्ह भिक्षु खः । बौम्ह जुलसा जि हे खः ।

१०७. सालित्तक जातक

“साधू खो सिम्पकं नामं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लःहँयात कय्कूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह श्रावस्ती च्वंम्ह कुलपुत्र सालित्तक (कय्का लाकेगु) शिल्प सःम्ह जुया च्वन । सालित्तक शिल्प धयागु ल्हातं कय्का थःम्हं ताः क्यनागु थासय् लाकेगु विद्यायात धाइगु खः । छन्हु वं धर्मोपदेश न्यना, बुद्ध (शासन) य् श्रद्धा तथा प्रब्रजित जुया उपसम्पदा प्राप्त यात । परन्तु भिक्षु जुइधुंका शिक्षा सय्केगु इच्छा मयाः न त उकिया अनुसार आचरण हे यायेगु यात । छन्हु व चिधिम्ह भिक्षु छम्हसित ब्वना अचिरवती (नदी) स वन । अन मोल्हुया दना च्वंबलेलाक्क वं आक्सय् फुस फुसं निम्ह तुयुपिं लःहँयात ब्वया वंगु खन । वं चिधिम्ह भिक्षुयात धाल - ‘इपिमध्ये ल्युने च्वंम्ह लःहँयात ल्वहँचां कय्का हँयात जिगु तुती कुर्का बिइ फु ।’

“गथे याना कय्केगु ? कय्के ला फइ मखु ।”

“थुखेयागु मिखायागु ला छु खँ । जि वयागु उखेयागु मिखाय् कय्का बिइ फु ।”

“जुइ फइ मखुगु खँ ।”

“का स्व” धया वं छगः च्वाउंसे च्वंगु ल्वहँचा कया उम्ह लःहँयात ल्युने कय्कल । ल्वहँचां ‘त्वाक’ सः बल । हँय् नं ‘खतरा जुइन’ धका दिना लिफः स्वल । उबले हे लाक्क वं गोलागु ल्वहँचा छगः काचाक्क कया दिना लिफः स्वया च्वंम्ह लःहँया उखे च्वंगु मिखाय् कय्कल । ल्वहँचा उखेयागु मिखाय् कया थुखेयागु मिखां पिहाँ बल । हँय् चिल्लाय् दंक हाला वयागु तुतिकवय् लाक्क कुतुं बल ।

भिक्षुपिं उखें थुखें वया मुना “छं याये मत्यःगु यात” धाधां वयात निन्दा यात । अले वयात शास्तायाथाय् यंका “थ्वं थ्व थ्व यात” धका बिनित्ति यात । शास्तां वयात निन्दा याना बिज्यासे थ्वं आः जक थथे कय्के सःम्ह जुया कय्कूगु मखु, न्हापा नं सःम्ह जुया कय्कूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अमात्य जुल । जुजुयाम्ह तत्कालीन पुरोहित थपाय्सकं खँ सःम्ह व यक्व खँ ल्हाये माःम्ह जुल कि वं खँ ल्हाइबले मेपित् न्वं वायेगु मौका हे बिइ मखुगु जुया च्वन । जुजुं बिचाः यात - ‘थ्वयागु म्हुतुप्वाः बन्द याना बिइ फुम्ह गुबले जक दइथें !’ अले उबलेनिसें अजाम्ह मनु माय्के बिया च्वन ।

उबले वाराणसीस छम्ह तुति संके मफुम्ह खुत्यां (अपांग) छम्ह कयकेगु शिल्प्य साप सःम्ह दुगु जुया च्वन । गांयापिं मस्त मुना वयात ठेल गाडी तया साला यंका वाराणसी नगरया धवाखाय् च्वंगु इयाम्म सिमाकचा दुगु छमा तःमागु न्यग्रोध सिमा क्वय् हल । अले वयात छ्चाखेरं भुना कौ आदि बिया “किसिथें च्वंम्ह दय्का ब्यु, सलथें च्वंम्ह दय्का ब्यु” धाल । वं ल्वहँचां कय्का धाधाःथे न्यग्रोध सिमाया हल्य् थीथी प्रकारयागु आकार प्रकार दय्का बिया च्वन । हः फुक्व प्वाः प्वाः गना ह्व ह्व गन । बँय् हः हाया हःया हः जुल ।

उबले हे लाक वाराणसीयाम्ह जुजु चाट्यूट्यू वना च्वंबले उगु थासय् थ्यंकः वल । ख्याना छ्वइ धका ग्याना मस्त भागाभाग बिस्यू वन । व खुत्यां छम्ह जक अन च्वना च्वन । जुजु न्यग्रोध सिमाक्वय् रथय् च्वच्वं हे प्वाःप्वाः ह्व ह्व गंगु हःया कारणं निभा किचः ज्वल्ल च्वंगु खन । हः दक्वं प्वाःप्वाः ह्व ह्व जूगु खना जुजुं न्यन - “थथे सुनां याःगु ?”

“देव ! छम्ह खुत्यां नं याःगु ।”

“ध्वं ब्राह्मणयागु म्हुतुप्वाः बन्द याना बिइ फइ” धका बिचाः याना जुजुं न्यन - “आः व खुत्यां गन दु ?”

मावंपिसं खुत्यांयात सिमाख्वँलय् च्वना च्वंगु खना धाल - “देव ! थन दु ।”

जुजुं वयात सःता मनुतयत तापाक छ्वया वयाके न्यन - “जिमिथाय् छम्ह बुरा नवःम्ह ब्राह्मण छम्ह दु, छु छं वयात हाले मफय्का बिइ फुला ?”

“देव ! त्वाःचां छथल (छमानाति) दुगुचिया खिगुलि दःसा फु ।”

जुजुं खुत्यांयात दरबारय् यंकल । पर्दाया ल्यूने फेतुइकल । पर्दाय् प्वाः छप्वाः खना उकिया चुलिं चू ब्राह्मण च्वनिगु आसन लाया तल । त्वाःचां छथल दुगुचिया खिगुलि खुत्यांयात बिइ हल । ब्राह्मणं, जुजुया सेवाय् वबले वयात लाया तःगु आसनय् फेतुका जुजुं वलिसे खँ ल्हायेगु शुरु यात । मेपिं सुयातं न्वं वाकेगु मौका मब्यूसे ब्राह्मणं जुजुलिसे लगातारं खँ ल्हाःगु ल्हातं याना च्वन । पर्दाया प्वालं भुजिं स्वाराक्क दुहाँ वनेथें खुत्यां नं छगः छगः याना दुगुचिया खिगुलि, ब्राह्मणं खँ ल्हायेत म्हुतु आं खाःगु ताके लाका कय्का छ्वया च्वन । ब्राह्मणं नं म्हुतुइ लाःगु खिगुली भकाभक घुत्का च्वन । चिकं थलय् चिकं भरे यायेथें ब्राह्मणं म्हुतुइ लाःगु खिगुलि घुत्का प्वाथय् छ्वया च्वन । खिगुलि जम्मां फुत । वयागु प्वाथय् कुहाँ वंगु खिगुलि जम्मा बच्छि आल्हक (पाथी) दुगु जुल । खिगुलि फूगु सिइका जुजुं धाल - “आचार्य ! छिं आपा खँ ल्हाना दिगुलिं छत्वाःचा जाय्क दुगुचिया खिगुलि घुत्का नं छिं मचाः । आः थुलिं अप्वः पचे याये फइ मखु । भ्भासँ, छैय् भ्भाया कंगनी (Panic seed) या लः त्वना ल्त्वया आराम कया दिसँ ।”

उबलेनिसें ब्राह्मणया म्हुतुप्वाः सुयातथें बन्द जुल । खँ ल्हाः वःपिंनाप नं खँ ल्हायेगु मयात । ‘ध्वं जित न्हाय्पंया सुख बिल’ धका बिचाः याना खुत्यांयात प्यंगू दिशाय् लाख आम्दानी जुइगु प्यंगू गां बक्स बिल । खुत्यां नं ल्वहँचां कय्केगु कलां सम्पत्ति आर्जित यात धया थुगु गाथा धाल -

“साधुं खो सिप्पकं नाम, अपि यादिस कीदिसं ।
पस्स खज्जम्पहारेण, लद्धा गामा चतुदिसा’ति” ॥

“शिल्प धयागु न्त्यागू हे जूसां सय्का तयेगु बांला जू । का स्व, खुत्यांचां दुगुचियागु खिगुलिं कयेकूगुलिं प्यंगू दिशाय् प्यंगू गांत प्राप्त याना काःगु !”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् खुत्यां थुम्ह भिक्षु खः । जुजु आनन्द खः अले पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

१०८. बाहिय जातक

“सिक्खेय्य सिक्खितब्बानि...” थुगु गाथा वैशालीयागु आश्रय कया महावनया कूटागारशालाय् च्वना बिज्यागु इलय् शास्तां छम्ह लिच्छवीयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह लिच्छवी जुजु श्रद्धावान्म्ह खः । बुद्धसहित भिक्षुसङ्घयात सःता थःगु छेय् (दरबारय्) वं महादान बिल । जुजुया कलाया अंगप्रत्यंगत स्वये हे भद्दा जुया च्वन । सिइबले फुले जूथे जागु शरीर दुम्ह व मिसां वसः पुना जुइगु नं छतिं हे मल्वः । भोजन सिधयेधुंका अनुमोदन याना विहारय् वंपिं भिक्षुपित अववाद बिया शास्ता गन्धकुटी दुहाँ बिज्यात । धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ छुत - “आवुसो ! अपाय्च्वतं बांलाम्ह लिच्छवी जुजुया महालानि धाःसा गपाय्सकं बेढंगयाम्ह मिसा । गथे याना जक व मिसा नापं न्ह्याइपु छ्याइगु जुइ ?” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” भिक्षुपिसं “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित यासेलि “भिक्षुपिं ! थवं आः जक मखु, न्हापा नं ल्हवंम्ह मिसानाप अभिरमण याःगु दु” आज्ञा जूसे इमिसं व खँ कना बिज्यायेत इनाप यासेलि पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जुजुया अमात्य जुल । छन्हु छम्ह जनपदयाम्ह ल्हवंगु शरीर व बेढंगम्ह मिसा ज्यामी ज्या यायां जुजुया लाय्कु चुकः न्ह्योने वना च्वंगु इलय् दिसा च्वने तांन्वया न्ययातःगु गां म्ह छम्हं त्वःपुया खि फाना तुरन्त दना वल । उगु इलय् वाराणसीया जुजुं झ्यालय् च्वना लाय्कु चुकय् स्वया च्वंबले उम्ह मिसायात खना बिचाः यात - “थुजागु चुकय् लज्जा भय मदुम्ह जुया गां पर्सिं म्हय् त्वःपुया दिसा च्वना तुरन्त दना वल । थये याये फुगु कारण वयागु निरोगी हे जुइ फु । थ्वयागु गर्भ परिशुद्ध जुइमाः । परिशुद्ध गर्भं छम्ह मिजँ मचा बुइके फत धाःसा व परिशुद्ध पुण्यवान्म्ह जुइफु । थ्वयात जिं अग्रमहिषी दय्के माल ।”

थुलि बिचा: याना उम्ह मिसा सुयां जुइधुंकूम्ह ख: मखु बुभ्ने याका आज्ञा बिया अग्रमहिपीया स्थानय् तथा बिल । वयात वं प्रेम याना य: नं यय्कल । अले याकनं हे वं मिजँ मचा बुइकल । वया उम्ह काय् चक्रवर्ती जुजु जुल ।

थुगु पुत्रसम्पत्ति खना बोधिसत्त्वं जुजुयात छुं त्वं वायेगु मौका दयेवं थथे धाल - “देव ! सय्के माःगु शिल्प धयागु छाया् मसय्केगु ? गन कि थुम्ह महापुण्यवती लज्जा व भय मत्वःतूसे म्ह त्वःपुया दिसा च्वच्चं हे छपिनिगु मन प्रसन्न याना बिया थुजागु सम्पत्ति प्राप्त याना काल ।” थुकथं सय्के माःगु खँया वर्णन यासे बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

“सिक्खेय्य सिक्खितब्बानि, सन्ति सच्छन्दिनो जना ।
बाहिया हि सुहन्नेन, राजानमभिराधयी’ति” ॥

“सय्के माःगु शिल्प सय्का हे तयेमा: । मनूतमध्ये सय्के यःपिं नं दु । लज्जा व भययात मत्वःतूसे वस्त्रं म्ह त्वःपुया दिसा च्वंम्ह गांयाम्ह मिसां जुजुयात लय्ताय्का बिल ।”

थुकथं महासत्त्वं सय्के माःगु शिल्पयागु गुण कन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कलाभातपिं थुगु इलय्यापिं कलाभातपिं हे ख: । पण्डित अमात्य जुलसा जि हे ख: ।

१०९. कुण्डकपूर्व जातक

“यथन्नो पुरिसो होति...” थुगु गाथा शास्तां श्रावस्ती च्वना बिज्यागु इलय् छुम्ह महादरिद्रम्ह (मनू) या बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती गुबलें छगू हे परिवारं बुद्धसहित भिक्षुसङ्घयात दान बिइगु, गुबलें निगू स्वंगू परिवार मिले जुया दान बिइगु, गुबलें छगू गण हे मिले जुया दान बिइगु, गुबलें छगू गल्ली (टोल) मिले जुया जूसां अले गुबलें नगर छगुलिं यापिं मिले जुया दान बिइगु याना च्वन । छको छगू गल्ली च्वपिं मिले जुया दान बिइगु याना च्वन । मनूतय्सं बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात यागु न्ह्यच्याकेधुंका ‘मधि हिं’ धाल ।

व हे गल्ली च्वनिम्ह छुम्ह, मेपिनि ज्या याना ज्याला कया नया च्वंम्ह दरिद्रम्ह मनुखं बिचा: यात - “जिं यागु नके मफु । मधि नके माली । च्वकि वा हाया च्वकि छुटे याना घटय् यंका क्यला चू न्हाया लप्तेहलय् मधि दय्का नौमी छुत । ‘ध्व मधि बुद्धयात बिये’ धका मती तथा शास्ताया न्ह्योने दं वन ।

(मनूतयूसं) 'मधि तये हति' धका छु धाल दकले न्हापां काचाक्क सरासर शास्ताया न्ह्योने वना वं मधि तया बिल । शास्तां मेपिसं तये हःगु मधि कया बिमज्यासे वं तये हःगु मधि भपाः बिज्यात । उगु इलय् नगर छगुलिं 'सम्यक्सम्बुद्धं भ्याः भतिचा हे घौ मचासे उम्ह महादरिद्रम्हसियागु मधि भपाः बिज्यात' धका हल्ला जुल ।

जुजु, जुजुया मन्त्री आदिपिनिगु ला छु खँ, द्वारपालततक नं वया शास्तायात वन्दना याना उम्ह महादरिद्रयात धावल्- "भो ! सच्छि दाँ कया, निसः दाँ कया वा न्यासः दाँ कया जिमित नं (पुण्यया) भाग इना व्यु । वं 'शास्तायाके न्यना सिइका काये' धका मती तया शास्तायात थ्व खँ बिन्ति यात । शास्तां वयात ध्यबा कया, वा ध्यबा मकासे न्ह्याथे यानासां सकल प्राणीपित पुण्य इना सहभागी दयेकि धका आज्ञा जुया बिज्यात । वं धन कायेगु यात । मनूतयूसं निदुगं प्यदुगं, च्यादुगं ब्यूबले गुंगू करोड (बराबरया) लुँ (दाँ) दत । शास्तां दानानुमोदन याना विहारय् लिहाँ बिज्यात । विहारय् याये माःगु ज्या सिधयेधुंकूपिं भिक्षुपित उपदेश बिया शास्ता गन्धकुटी दुहाँ बिज्यात ।

सन्ध्या इलय् जुजुं उम्ह महादरिद्रम्हसित सतके छुवया वयात श्रेष्ठीपद बिया सत्कार याना माने यात । धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ छुत - "आयुष्मान्पिं; महादरिद्रम्हसिनं ब्यूगु मधि शास्तां घौमचासे अमृत भाःपिया भपाः बिज्यात । महादरिद्रम्ह नं आपालं धनसम्पत्ति दय्का सेठया पद प्राप्त याना आपालं सम्पत्तिशालीम्ह जुल ।" शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?"

"थजा-थजागु खँ" धका बिन्ति यायेवं शास्तां - "भिक्षुपिं ! आः जक जिं घौमचासे थ्वयागु मधि नयागु मखु, न्हापा नं जि वृक्षदेवता जुया च्वनाबले नं नयागु दु" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंबले बोधिसत्त्व वृक्षदेवता जुया जन्म जुल । उगु इलय् उगु गामय् च्वपिं मनूत देव-भक्तपिं* जुया च्वन । छम्ह दरिद्रम्ह मनुखं मेपिसं वृक्षदेवतापित सेवा याना च्वंगु खना स्वयं थःम्हं नं छुमा अरण्ड वृक्षयागु सेवा यात । मनूतयूसं थथः देवतापिनि नितिं अनेक थरीयागु माला, गन्ध, लेपन, खाद्य व भोज्य आदि ज्वना वन । परन्तु व गरीबम्ह मनुखं च्वकियागु मधि व नैक्या गोया ख्वालाय् लः तया यंकल । अरण्ड सिमाया लिक्क थ्यंका वं बिचाः यात "द्यो धयापिसं दिव्यभोजन नइगु । जिमि देवतां थ्व च्वकि मधि नइ मखु । छाय् म्वाःसां म्वाःसां वयात बिया सितिं छुवये । बरु जिं हे नया छुवये माल" धका बिचाः याना लिहाँ वने त्यन ।

बोधिसत्त्वं सिमाकचाय् दना न्वं वाना हल - "भो ! यदि छ धनी जूगुसा साःगु मधि नकीगु जुइ परन्तु छ जुलसा दरिद्रम्ह खः । छंगु मधि मनसैं सुयागु नयेगु ? जिगु मधि वांछुवये मते" धाधां थुगु गाथा धाल -

**"यथन्नो पुरिसो होति, तथन्ना तस्स देवता ।
आहरेतं कुण्डपूवं, मा मे भागं विनासया'ति" ॥**

७९. देवतायात पूजा यायेवं मङ्गल जुइ धयागु विश्वास दुपिं ।

“गजागु भोजन गजाम्ह मनुखं नइ, वया देवतायागु नं अजागु हे भोजन जुइ । उकिं छुया तःगु च्वकि मधि जित ब्यु, जिगु भाग सितिं छ्वये मते ।”

“स्वामी ! जि दरिद्रम्ह खः, छपिनिगु कारणद्वारा दरिद्रतां मुक्त जुइया नितिं सेवा यानागु खः ।”

“भो, पुरुष ! चिन्ता काये म्वाः । छं कृतज्ञ व कृतवेदी जूम्हसित हे पूजा याःगु जुल । थुगु अरण्ड सिमा जःखः ककुइ थ्यंक जाःगु आपालं निधि घःत दु । छं जुजुयात बिन्ति याना गाडाय् तया धन ल्हयय्का जुजुया लाय्कु चुक्य् द्रुचिने यंकि । छं खना जुजुं लयताया छंत श्रेष्ठीपदयागु स्थानय् तया बिइ ।” थुलि धया बोधिसत्त्व अन्तर्धान जुया वन । वं अथे हे यात । जुजुं वयात श्रेष्ठीपदया स्थान बिल । थुकथं व बोधिसत्त्वयागु कारणद्वारा महासम्पत्ति लाभ याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् दरिद्र हे आःयाम्ह दरिद्रम्ह खः । अरण्ड वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

११०. सब्बसंहारकपञ्च जातक

Dhamma Digital

“सब्बसंहारको नत्थि...” थुगु गाथा, थुगु सब्बसंहारपञ्च जातकयागु सकतां खं उम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

परोसत्त वर्ग व्वचाल ।

११. हंसि वर्ग

१११. गद्रभपञ्च जातक

“हंचि तुवं एवमञ्जसि...” थुगु गद्रभपञ्च जातकयागु सकतां खँ नं उम्मग्ग जातक (जा. नं ५४६) स वइतिनि ।

- * -

११२. अमरादेवीपञ्च जातक

“येन सत्तुविलङ्गा च...” थुगु अमरादेवीपञ्च जातकयागु खँ नं अन हे (उम्मग्ग जातक जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

- * -

११३. सिङ्गाल जातक

“सद्दहासि सिङ्गालस्त...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु समयय् धर्मसभाय् फेतुना च्वंतिं भिक्षुपिसं खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्तं न्यासः भिक्षुपिं व्वना गयाशीर्षय् च्वना च्वन । अन वं भिक्षुपितं श्रमण गौतमं गुलि नं कंगु खः, व धर्म मखु, जिं कनागु जक धर्म खः’ धका मखुगु खँ ल्हाना च्वन । थुगु प्रकारं वं थःहं लाक्व पाक्व मुसावाद (मृषावाद) या खँ ल्हाना सङ्गय् भेद याना छगू सीमाय् निगू उपोसथ (गृह) दय्कल ।” थुकथं देवदत्तयागु दोषयात कया कुं खिना च्वंबले शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! थन च्वना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्याबले “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! देवदत्तं आः जक मखुगु खँ लहायेगु याःगु मखु, थ्वं पूर्वजन्मय् नं मखुगु हे खँ लहाःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म मसानय् छमा सिमाय् वृक्षदेवताया रूपय् जुल । उगु इलय् वाराणसी नक्षत्र (नखः) घोषणा जुल । मनूतय्सं यक्षतय्त बलि (पूजा) यायेगु इच्छां प्यकालं व निकालैया थासय् थासय् कालय् न्यां, ला आदि तया मनूया छचौयागु पात्रय् अय्लाः तया तल ।

उगु इलय् ध्वंका छम्ह बहनी वनं सुतुक्क पिहाँ वया थासय् थासय् तया तःगु न्यां, ला नया अय्लाः त्वना वनय् सिमाक्वय् वना चच्छिं दचन । न्हयलं चाःबले द्यो तुइसे च्वनेधुंकल । मिखा चाय्का स्वबले द्यो यचुसे चकने धुंकूगुलिं वं मती तल - “आः जि नगर जुना वने जी मखुत ।” अले व छथाय् लंपुलिक्क वना गोतुला सुपिला च्वन । मेमेपिं मनूत वयेगु वनेगु याना च्वंबले इमित वं छुं मधासे च्वं च्वन । परन्तु ब्राह्मण छम्ह ख्वाः सिलेत वना च्वंगु खना वं बिचाः यात - “ब्रह्मूत धयापिं साप लोभी । ध्वयागु ग्वहाली कया नगरं पिने वनेगु उपाय याये माल । ध्वयागु गां भुना ध्वं बुइका नगरं पिहाँ वने माल ।” वं मनूया भाषां सःतल - “हे ब्राह्मण !”

ब्राह्मणं लिफः स्वया “सु व जित सःतूम्ह ?” धका धाल ।

“जि खः, ब्राह्मण !”

“छाय् ले ?”

“हे ब्राह्मण ! जिके निसः कार्षापण दां दु । यदि छं जित छंगु गां त्वःपुया म्हय् बेकुं च्याना, मेपिसं मखंक नगरं पिने यंका बिल धाःसा जिं छंत व निसः दां बिइ ।”

धनया लोभं व ब्राह्मणं “ज्यू जिं छंत सुनानं मखंक गां त्वःपुया यंके,” धका धया ब्रह्मूतं ध्वंचित गां त्वःपुया बेकुं च्याना वना च्वन । भतिचा उखे थ्यंका ध्वंकां न्यन - “हे ब्राह्मण ! गन थ्यन ?”

“फलानागु थासय् थ्यन ।”

“अथे जूसा भतिचा उखे वने मगानि ।”

थथे बार बार न्यन्यं वयात छगू तःधंगु मसानय् यंका थ्यंका बिसैलि धाल - “जित थन बैय् ति ।” ब्रह्मू नं वयात बैय् तया बिल ।

“का, आः छं छंगु गा बैय् चकंक ला ।” धनया लोभं ब्रह्मू नं गा लात ।

“का, ध्व सिमाक्वय् गाः म्हु” धका ध्वंकां धाल । ब्रह्मू नं गाः म्हुया च्वंतले ध्वंकां वयागु गाय्, प्यंगू कुनेय् व दथुइ याना न्याथाय् खि, च्वः फाना मसानयागु वनय् बिस्सू वन । बोधिसत्त्वं सिमाक्वाय् च्वना दना थुगु गाथा धाल -

“सद्दहासि सिङ्गालस्स, सुरापीतस्स ब्राह्मण ।
सिप्पिकानं सतं नत्थि, कुतो कंससता दुवे’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! अय्लाः ध्वं त्वना तःम्ह ध्वंचियागु खँय् पत्याः जुया ला ? वयाके शंख (कौ) सच्छिं नं म्दु धाःसा दां निसः गनं दइ ?”

बोधिसत्त्वं थुगु गाथा न्यंका 'हे ब्राह्मण ! थःगु गा हिया थः माथाय् हूँ' धाल । ब्राह्मणं नं अथे हे याना 'ध्वँचा ध्वंलात' धका मती लुइका नुगः मछिंका लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु समयय् ध्वँचा देवदत्त खः । वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

११४. मितचिन्ती जातक

“बहुचिन्ती अप्पचिन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् निम्ह बुरापिं स्थविरपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

इमिसं छगू जनपदयागु जंगलय् वर्षावास क्वचाय्का शास्तायागु दर्शन याःवने माल धका मती लुइकल । लैय् वनेत माःगु सामान तयार याना थौं वने, कन्हे वने धाधां लच्छि बिते यात । हानं निकोगु पटकय् सामान तयार याना थौं वने, कन्हे वने धाधां मेगु लच्छि बिते यात । थुगु प्रकारं थः अलसी जूगु व च्वनागु थाययागु लोभ दुगु कारणं स्वला समय बिते यात । स्वलालिपा जेतवनय् वना थःपिंत योग्यगु थासय् न्याज्वः चीवर तया बुद्धया दर्शन याःवन । भिक्षुपिसं- “आयुष्मान्पिं ! छलपोलपिं बुद्धया सेवाय् यक्व दिन लिपा बिज्यात, छाया लिबागु” धका न्यन । इमिसं जूगु फुक्व खँ कन । इपिं अलसी व वास्या स्वभाव जूगु खँ भिक्षुपिनि दथुइ प्रकट जुल । भिक्षुपिसं धर्मसभाय् इमिगु स्वभावयागु खँय् खँ ल्हाना च्वन । शास्तां बिज्याना - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु” धका न्यना बिज्यात । “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ता यायेवं इपिं स्थविरपिंत सःतके छवया न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु छिपिं धात्थे अलसी जुयागु ला ?”

“धात्थे खः, भन्ते !”

“भिक्षुपिं ! आः जक अलसी जूगु मखु, न्हापा न्हापा नं अलसी हे जूगु दु, थःपिं च्वनागु थाय्या प्रति लोभ तःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् वाराणसी नदी स्वंह न्यां दुगु खः । इमिगु नां खः - बहुचिन्ती (बिचाः अप्वःम्ह), अप्पचिन्ती (बिचाः मगाःम्ह) व मितचिन्ती (प्रज्ञाद्वारा बिचाः याइम्ह) । इपिं जंगलया नदी बस्ती दुथाय् वल । मितचिन्ती बाकी निम्हसित धाल - “ध्व मनुतयगु बस्ती खः । थन सशंकित जुया च्वनेमाः, भयभीत जुया च्वनेमाः । माभीतयसं अनेक प्रकारं न्यां लायेत जाल आदि प्यना न्यां लायेयः । भीपिं जंगलय् हे लिहाँ वनेनु ।”

बाकी निम्हसिनं आलस्यया व लोभया कारणं 'थौ वने, कन्हे वने' धाधां स्वला बिते यात । माभीतयसं नदी जाल प्यन । बहुचिन्ती व अल्पचिन्ती नसा ननं न्ह्योने न्ह्योने वना च्वन । इपिं थःगु मूर्खताया कारणं जालयागु गन्ध वास्ता मयासे वंबले जालय् दुने लाःवन । मितचिन्ती ल्यूने वया च्वंबले जालयागु गन्ध नं ताया इपिं निम्ह जालय् दुने लायेधुंकूगु खँ सिइका काल । वं बिचाः यात - "थुपिं निम्हं अलसी व मूर्खतयत् जीवनदान बिइ माल ।" थथे बिचाः याना जालया पिनें दुहाँ वना जाल चाना ह्वः खना जाल खुना वन, हानं मेखें नं जालया पिनें दुहाँ वना जाल चाना जाल खुना बिल । माभीतयसं जाली ह्वः गन धका सम्भे जुया जाल ह्वगंथाय् चिना पुइका जाल प्यंबले जालय् दुने लापिं निम्ह न्यांत छुटे जुया बचे जुल । थुगु प्रकारं मितचिन्ती इमिगु ज्यान बचे याना बिल । शास्तां पूर्वजन्मयागु थुगु खँ आज्ञा जूसे बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“बहुचिन्ती अप्पचिन्ती, उभो जाले अबज्जरे ।
मितचिन्ती पमोचेसि, उभो तत्थ समागता’ति” ॥

“बहुचिन्ती व अल्पचिन्ती निम्हं न्यांत जालय् तब्यंबले मितचिन्ती थुपिं निम्हसितं छुटे याना बिल । थुपिं निम्हं मितचिन्ती न्यांनापं नाप लात (समागम जुल) ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु अन्तय स्थविर भिक्षुपिं स्रोतापन्न जुल । उगु समयय् बहुचिन्ती व अल्पचिन्ती थुपिं निम्ह खः, मितचिन्ती जुलसा जि हे खः ।

- * -

११५. अनुसासिक जातक

“यायञ्जे मनुसासति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनुशासन याना जुइम्ह भिक्षुणी छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व छम्ह श्रावस्तीवासी छगू कुलया म्हचाय्मचा खः । प्रव्रजित जुया उपसम्पन्न जूसैनिसें श्रमण-धर्मय् मन लगे मयासे लोभी जुया भिक्षुणीत सुं नं मवंथाय् नगरया छगू टोलय् भिक्षा काः वनेगु यात । मनूतयसं वयात भिभिंगु भिक्षा भोजन बिइगु यात । व रसतृष्णाय् आसक्त जुया 'यदि थुगु टोलय् मेपिं भिक्षुणीपिं भिक्षाटन यायेत वल धाःसा जित लाभ व सत्कार म्हो जुइ ।' न्ह्यातथे यानासां मेपिं वये मफय्का बिइ माल धका मती लुइका भिक्षुणीपिं च्वनिगु थासय् वना "आर्यापिं ! फलानागु थासय् हारापिं किसि, हारापिं सल, हारापिं खिचात दु । अन तःसकं ग्यानपु । उकिं अन बिज्याये मते" धया भिक्षुणीपिंत अनुशासन यात । वयागु खँ न्यना भिक्षुणी छम्हसिनं नं उगु थाय्पाखे गुबलें मस्वल ।

छन्हु उम्ह भिक्षुणी उगु टोलय् भिक्षाटन वना च्वंगु इलय् बेगं छेंय् दुने व्वाय् वना च्वम्ह छम्ह हारांम्ह फैचां च्वया वयागु पिलाक्वया क्वे त्वःथुला बिल । मनूत व्वाय् वया त्वःधुगु क्वे मिले याना वयात खाताय् तथा भिक्षुणीपिं च्वनिगु थासय् तये हल ।

ध्वं मेपिं भिक्षुणीपिंत अनुशासन याना थः स्वयं उगु टोलय् भिक्षाटन वना पिलाक्व त्वधुका वल” धका भिक्षुणीपिसं गिजे याना न्हिल । वं याःगु उगु खँ तुरन्तय् हे भिक्षुसङ्घय् नं प्रकट जुल । अले छन्हु धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ ल्हात – “आयुष्मान्पिं ! अनुशासिका भिक्षुणी छम्हसिनं मेपिंत अनुशासन याना थः स्वयं उगु टोलय् भिक्षा वना छम्ह हारांम्ह फैचां च्वय्का पिलाक्व त्वःधुइका वल” धाधां वयागु अवगुणया खँ ल्हाना च्वन । शास्ता बिज्याना “भिक्षुपिं ! आः थन फेतुना छिमिसं छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्याबले “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यासेलि “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं ध्वं मेपिंत अनुशासन याना थः स्वयं खँ व ज्या चूमलाम्ह जुया सदां दुःख भोग याये माःम्ह जूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व जंगलय् भंगया योनी जन्म जुल । तःधिक जुइवं भंगतय् नायो जुया सलंसः भंगतय्सं चाःहुइका हिमालयय् वना च्वं वन । व अन च्वंगु समयय् हारांगु स्वभाव दुम्ह चण्डालम्ह छम्ह पोथी भंग महाराज-मार्गय् वना नसा माःवन । वं अन गाडां वाका वंगु वा, मू गोया गो नये खंगुलिं – “न्त्यात्थे यानासां मेपिं भंगत मवय्केगु याये माल” धयागु विचार याना भंगतय्गु बथान मुंका थुकथं अववाद विइगु यात – “महाराज-मार्गय् भय दु । किसि, सल व हारापिं द्रहैत जोते याना तःगु यानादि (गाडात) आवत जावत जुइगु जुया च्वन । भट्ट ब्वया वये नं मफइगु जुया च्वन । उकिं अजागु थासय् वने मज्यू ।” भंगतय् बथानं वयात ‘अनुशासिका’ धकु नां छुत ।

छन्हु व महाराज-मार्गय् नसा माला नया च्वंगु इलय् बेगं राजमार्गय् व्वाके हया च्वंगु रथया सः ताया लिफः स्वबले ‘भचा तापानि’ धया नसा क्वाना नया च्वन । अले वायुवेगं व्वाके हःगु रथ अन थ्यन । व ब्वया वने मफुत । घचालं वयात क्यला निकू थला बिल । भंगया थकालिं भंगत लिहाँ वःपिंमध्ये वयात मखना “अनुशासिका खने मदु, स्व, व गन वन, वयात मा” धका धाल । भंगतय्सं मा वंबले महाराजमार्गया दथुइ वयात बाम्ह बाम्ह जुइक क्यला तःगु खना भंगया थकालियात कंवन । अले भंगया थकालिं ‘वं मेपिं भंगतय्त्त रोके याना थः स्वयं अन नसा माः वना नित्वाः जुल” धया थुगु गाथा धाल –

“यायञ्जे मनुसासति, सयं लोलुप्पचारिनी ।
सायं विपक्खिका सेति, हता चक्केन सासिका’ति” ॥

“मेपिंत अनुशासन याना छगू धया थःम्हं छगू याना जुइम्ह गुम्ह थः स्वयं लोभीनी जुया आः घचालं क्यय्का पपू मदुम्ह जुया दना वये म्वाःक दचना च्वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु बखतय् अनुशासिका पोथी भंग ध्व हे अनुशासिका भिक्षुणी खः । भंगया थकालि जुलसा जि हे खः ।

११६. दुब्बच जातक

“अतिकरमकराचरिय...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह खँ मन्यनीम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थनया बाखँ गुंगूगु निपातय् गिज्झ जातक (जा. नं. ४२७) स वइतिनि । शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःता, “भिक्षु ! छ आः जक खँ न्यनी मखुम्ह जूगु मखु, न्हापा नं छं पण्डितपिसं धाःगु खँ मन्यंगु कारणं भालाया चोटं ज्यान वंके माःगु जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म भाला म्हितीगु खेलाडी परिवारय् जुल । तःधिक जुइवं व बुद्धिमान्म्ह व व्यवहार कुशलम्ह जुल । बोधिसत्त्वया गुरु प्यंगू भालातक हाचां गायेगु शिल्प सःगु जुया च्वन, न्यागूगु हाचां गायेगु मखु ।

छन्हु वं गामय् तमासा क्यना च्वंगु इलय् अय्लाःया नसाया सुरे ‘न्यागू भाला हाचां गाया वने फु’ धका न्यागू भाला इवःलाक धंके बिल । बोधिसत्त्वं वयात धाल - “गुरु देव ! छपिं न्यागू भाला हाचां गायेगु शिल्प मसः, उकिं छगू भाला लिकायके बिया दिसँ । यदि न्यागूगु हाचां गाया वन धाःसा भालां सुया सिइ ।”

गुरुम्ह उबले अय्लाखं कया होश हे मदुम्ह खः । उकिं वं अय्लाःया सूरय् वयात धाल - “छं जिगु सामर्थ्य म्हमस्यू ।” थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वयागु उपदेशयात बेवास्ता याना तिग न्हया वंबले प्यंगूगु भाला तिग न्हया न्यागूगु भाला तिन्हया च्वंबले भालाया च्वकां मधुक स्वाँया दँ त्वाक त्वःथुलेथे बाम्ह बाम्ह जुया गोतूवन । वयात खना बोधिसत्त्वं धाल - “थ्वं पण्डितपिसं धाःगु खँ मन्यंगुलिं हे थुजागु दसा जुइका च्वने माल ।” अनलि थुगु गाथा धाल -

“अतिकरमकराचरिय, मद्दम्पेतं न रुच्चति ।

चतुत्थे लङ्घयित्वान, पञ्चमायसि आवुतो’ति” ॥

“गुरुजु ! थौं छं अति यात । जिततक नं थ्व यः मताः । प्यंगूगु भाला हाचां गाया न्यागूगु भालां सुका च्वने माल ।”

थुलि धया गुरुयाके सुया च्वंगु भाला लिकया छु याये माःगु खः यात । शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ न्हयथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या गुरु थुगु समयय् खँ मन्यम्ह भिक्षु खः, शिष्य जुलसा जि हे खः ।

११७. तित्तिर जातक

“अच्चुग्गतातिबलता...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोकालिकयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुकिया वर्तमान कथा भिंस्वगूगु निपातय् च्वंगु तक्कारिय जातक (जा. नं. ४८१) स वइतिनि । शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः जक कोकालिक थःगु बोली वचनया कारणं नष्ट जूम्ह मखु, न्हापा नं नष्ट जुया वंगु दु ।” थुलि आज्ञा जुया पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म उदीचव ब्राह्मण कुलय् जुल । तद्धि जुइका तक्षशिलाय् वना सकतां विद्या सय्का सिइका वल । अले कामभोगयागु जीवन त्वःता ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना काल । हिमवन्त प्रदेशयापिं सकल ऋषिपिसं वयात थःपिनि उपदेशक आचार्य याना ध्यानमग्न जुया हिमवन्तय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् म्हासुगु रोग जुया च्वंम्ह छंम्ह तपस्वी पां सिं फाया च्वन । वया लिक्क च्वना छंम्ह खँ सुवाम्ह तपस्वी थन फा, अन फा धाधां हाला च्वंगु खना उम्ह तपस्वीयात तँ पिहाँ वल । वं तँ पिकया धाल - “सु व जित सिं फायेत स्यना च्वंम्ह” धया पा ल्हवना छत्थु न्याक्क वयात मुइक पाला स्याना बिल ।

बोधिसत्त्वं वयागु शरीर कृत्य यात । व हे इलय् आश्रमं भतिचा उखे भुलांढ्यं छंम्ह तित्तिर (बुखा) च्वना च्वन । वं सुथे सन्ध्या इलय् भुलांढ्यं दचोने च्वना ततःसकं हालेगु याना च्वन । वयागु सः ताया शिकारी छंम्हसिनं थुम्ह तित्तिर हे जुइमा धका मती लुइका सःया ल्यू ल्यू वना वयात स्याना ज्वना वन ।

बोधिसत्त्वं वयागु हाः सः ताये मदुगुलिं तपस्वीपिंके न्यन - “हुँकन च्वंम्ह तित्तिरया सः छाया ताये मदुगु ?” इमिसं बोधिसत्त्वयात जुक्व फुक्व खँ कन । बोधिसत्त्वं च्वय्यापिं निम्हसियागु खँ मिले याना ऋषिपिनि न्त्योने थुगु गाथा न्यंकल -

“अच्चुग्गतातिबलता, अतिवेलं पभासिता ।

वाचा हनति दुम्मेधं, तित्तिरं वातिवस्सित’न्ति” ॥

“तःसः याना ताउतक हाला च्वनिम्ह मूर्खम्ह अथे हे स्याका च्वने माली गथे जोरं चिल्लाय् दंक हालिम्ह तित्तिरयात स्याःथें ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं ऋषिपित उपदेश बिया प्यंगू ब्रह्मविहारयागु भावना याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां- “भिक्षुपि ! आः जक कोकालिक थःगु बोली वचनया कारणं विनष्ट जुइ माःम्ह मखु, परन्तु न्हापा नं नष्ट जूगु दु” आज्ञा जूसे थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकखागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु समयय् दुर्वचन ल्हाइम्ह तपस्वी कोकालिक खः । ऋषिगण बुद्ध-परिषद् अले ऋषिगणया गुरु जुलसा जि हे खः ।

- * -

११८. वट्ट जातक

“नाविन्तयन्तो पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उत्तर धयाम्ह सेठया काय्यागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती उत्तर श्रेष्ठी धयाम्ह महाधनवान्म्ह खः । वया कलाया कोखय् छम्ह मिर्जमचा जन्म जुल । व पुण्यवान्म्ह जुया च्वन, ब्रह्मलोकं च्युत जुया धन जन्म काःम्ह । तःधि जुइवं व ब्रह्मार्थे बांलाम्ह जुल ।

छन्हु श्रावस्ती कार्तिक महोत्सवया घोषणा जुइवं सकले नखः माने याना न्ह्याइपुका च्वन । वया मेपिं ल्याय्म्हपिं श्रेष्ठी पुत्रपिनि सकसिया कलापिं दुगु जुया च्वन । उत्तर श्रेष्ठीपुत्र ताःकालतक ब्रह्मलोकय् च्वना वःम्ह जूगुलिं वया कामभोगय् आसक्ति मदुगु जुया च्वन ।

वया पासापिसं श्रेष्ठीपुत्रयात छम्ह मिसा हया नखः हंके माली धका बिचाः यात । इपिं वयाथाय् वना धाल - “पासा ! थुगु नगरय् कार्तिक रात्रीया उत्सव घोषित जुल । छंगु नितिं नं छम्ह मिसा हया उत्सव माने याये नु ।”

“जित मिसात माःगु मदु” धाल नं बारबार कर यासेलि वं स्वीकार यात । अले छम्ह वेश्यायात सकतां तिसा वसतं बांलाक समाये याना वयागु छेंय् यंका वयात श्रेष्ठीपुत्र दचनिगु कोथा क्यना ‘छ श्रेष्ठीपुत्रयाथाय् हूँ’ धया वयात छवया इपिं थथःगु छेंय् वन ।

वेश्या कोथाय् दुहाँ वल नं श्रेष्ठीपुत्रं वयात मस्वः, खँ नं मल्हाः । वं मती तल, ध्वं जिथे जाःम्ह बांलाम्ह, भिंम्ह, विलासयुक्तम्ह मिसायात छकोतक नं मस्वः, न त खँ हे ल्हाः । ध्वयात आः स्त्रीलीला याना स्वका बिइत बाध्य याये माल । अले वं स्त्रीलीला क्यक्यं न्ह्युखाः वय्क न्ह्योनेया वा पिकया क्यन । श्रेष्ठीपुत्रं वयात खंबले ला व वाकुधी वया नितिं ध्यानया विषय जूवन । वयाके अस्थि संज्ञा उत्पन्न जूवन । वया नितिं वयागु म्ह छम्हं क्वेया पुचःथे खने दवल । वयात ज्याला बिया “पिहाँ हूँ” धया छवत ।

व छेंनं पिहाँ वया दथुइ बजारय् दना च्वंगु खना छम्ह ऐश्वर्यशाली मनुखं वयात ज्याला बिया थःगु छेंय् यंकल । छवाःलिपा नखः सिधल । वेश्याया मांम्हं थः म्हचाय् लिहाँ मवःगु सिइका श्रेष्ठीपुत्रयाथाय् वना ‘जिमि म्हचाय् गो’ धका न्यन । वं धाल - छिमि म्हचाय्यात उखुन्हु हे ज्याला बिया बिदा बिया छवयेधुन ।”

वया माम ख्वल । 'जिं जिमि म्हचाय् मखना । जिमि म्हचाय् व्यु' धाधां उत्तर श्रेष्ठीपुत्रयात ज्वना यंका जुजुया न्ह्योने तये यंकल ।

जुजुं मुद्दाया फैसला यायेत न्यन - "श्रेष्ठीपुत्रपिसं छंत वेश्या हया व्यूगु खः ला ?"

"खः, देव !"

"आः व गन वन ले ?"

"जिं मस्यू । व हे इलय् वयात बिदा बिया छ्वयागु खः ।"

"आः वयात सःता हये फु ला ?"

"मफु देव !"

"यदि हये मफुसा, थ्वयात राजदण्ड व्यु ।"

वयागु ल्हाः ल्यूने चिना राजदण्ड बिइया नितिं वयात ज्वना यंकल । वेश्यायात सःता हये मफुगुलिं श्रेष्ठीपुत्रयात राजदण्ड बिइन धयागु हल्ला नगर छगुलिं जुल । मनूत छाती ल्हाः तया "स्वामी ! थ्व छु छपित योग्य जूला ? धाधां ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वल । सेठ नं ख्वख्वं, ल्हातं छाती दादां काय्या ल्यूल्यू वना च्वन ।" श्रेष्ठीपुत्रं बिचाः यात - "थ्व गुगु जित थुकथं दुःख जुल, व थ्व छेंय् च्वना च्वनागुलिं जूगु खः, यदि जि थुकिं छुटे जुल धाःसा गौतम सम्यक्सम्बुद्धयाथाय् वना प्रव्रजित जूवने ।"

वेश्यां हल्ला जूगु न्यना 'थ्व छुकिया हल्ला' धका न्यन । खँ सिइवं याकनं याकनं ब्वाँय् वना "स्वामी ! चिला व्यु, चिला व्यु, जित राजपुरुषपिसं खंके व्यु" धाधां राजपुरुषपिं दुथाय् वन । राजपुरुषपिसं वयात खना वया मांयात लःल्हाना बिल । अले श्रेष्ठीपुत्रयात त्वःता छ्वत ।

श्रेष्ठीपुत्र पासापिं ब्वना नदी वना मोल्हया छेंय् लिहाँ वन । सुथेया कौला यायेधुंका मांबौपितं थः प्रव्रजित जुया वनेगु निश्चय यानागु खँ कन । अले चीवर वस्त्र ज्वना आपालं मनूतयगु बथान ब्वना भगवान्याथाय् वना वन्दना याना प्रव्रज्याया नितिं याचना यात । अन वं प्रव्रज्या व उपसम्पदा प्राप्त यात । वं योगाभ्यासय् लगे जुजुं विपश्यना वृद्धि याना तुरन्तमय् हे अर्हत्वय् प्रतिष्ठित जुल ।

छन्हु धर्मसभाय् मुना च्वपिं भिक्षुपिसं श्रेष्ठीपुत्रयागु प्रशंसा यात - "आयुष्मान्पिं ! श्रेष्ठीपुत्र थःत वःगु आपत्ति खंका बुद्धशासनयागु महिमा सिइका थुगु दुःखं छुटे जुल धाःसा प्रव्रजित जुया वने धका मती तःथें छुटे जुइवं प्रव्रजित जुया अर्हत्वय् प्रतिष्ठित जुल ।" शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपिं थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?" "थुजा-थुजागु खँ ।" "भिक्षुपिं ! श्रेष्ठीपुत्रं जक थःत आपत्ति वयेवं 'थुगु उपायं थुगु दुःखं मुक्त जुया वने' धका मती लुइका मृत्युभयं बचे जूगु जक मखु, न्हापा बुद्धिमान्नीपिसं नं थःत आपत्ति वयेवं 'थुगु उपायं थुगु दुःखं मुक्त जुया वने' धका मती तया मृत्युभयं मुक्त जुया वंगु दु ।" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म बट्टाईया कोखय् जुल । उगु समयय् बट्टाई भंग लाइम्ह व्याधां जंगलं आपालं बट्टाईत लाना छेंय् हया इमित दाना नका बट्टाईत लहिपिके दां कया बट्टाईत मिया जीविका हना च्वन । छन्हुया दिनय् व व्याधां आपालं बट्टाईतलिसे तुं

बोधिसत्त्वयात नं लाना हल । बोधिसत्त्वं मती लुइकल - “नसा नल धायेवं जि हष्टपुष्ट जुया ल्हवना वइ । ल्हवना वल धायेवं जित याकनं न्याना यंकी । यदि जिं नसा मनल धाःसा गंसी जुया स्वये हे मजिया सुखु गना वनी । थये जुइवं जित सुनानं न्याना यंकी मखु । थुगु प्रकारं जिगु कल्याण जुइ । जिं थ्व हे उपाय याये ।”

वं अथे हे याना नसा मनल । व गंसी जुया सुखुचिना क्वेया क्वे ल्यना स्यू व क्वे जक बाकी दनिम्ह जुल । मनूतयूसं वयात खना न्याना मयंकु । बोधिसत्त्व छम्ह त्वःता मेपिं बटैचात दक्व बिक्री जुल । व्याधां पंजलं बोधिसत्त्वयात लिकया ल्हातय् तथा ‘थ्वयात छु जुल’ धका पुतु पुइका स्वबले बोधिसत्त्वं काचाक्क हथासं पपू चकंका ब्वया वना जंगलय् लिहाँ वन ।

जंगलय् च्वंपिं बट्टाईचातयूसं बोधिसत्त्वयात खना वयाके न्यन - “हे पासा ! गन वना च्वनागु, छु खने मदुगु जा आपा: हे दतनि ?”

“भो पासापिं ! जित व्याधां ज्वना यंकूगु खः ।”

“छु गुकथं बचे जुया वयागु ले ?” धका न्यंबले बोधिसत्त्वं धाल - “जिं वं नकूगु दानापानी मनसे बचे जुइगु उपाय याना वयागु ल्हातं उम्के जुया वयागु खः ।” थुलि धया गाथा धाल -

“नाचिन्तयन्तो पुरिसो, विसेसमधिगच्छति ।
चिन्तितस्स फलं पस्स, मुत्तोस्मि वधबन्धना’ति” ॥

“सु नं मनुखं बिचा: मयायेकं थःगु सफलता प्राप्त याये फइ मखु । का स्व, विचार यानागु फलस्वरूप जि मरण-बन्धनं छुटे जुया वयागु ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं थःगु ज्याया बखान यात । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू कयना बिज्यात । उगु इलय् बचे जुया वःम्ह बट्टाईचा जुलसा जि हे खः ।

- * -

११९. अकालरावि जातक

“अमातापितरसंबद्धो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह बेटाइमय् हाला जुइम्ह भिक्षुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह श्रावस्ती-निवासी युवकं (बुद्ध) शासनय् प्रव्रजित जुया, कर्तव्य मसय्कूसे, शिक्षा नं ग्रहण याना मका: । वं ‘थुगु इलय् बँ पुइगु, थुगु इलय् सेवा यायेगु, थुगु थुगु इलय् पाठ यायेगु धयागु मस्यू । चान्हे न्हापांगु यामय् नं, दथुयागु यामय् नं व दकले लिपायागु यामय् नं गुबलेनिसें मिखाप्वा: चाल उबलेनिसें ततःसकं हाला जुइगु याना च्वन । भिक्षुपित न्ह्य मवल । धर्मसभाय् मुना च्वंपिं भिक्षुपिसं वयात

निन्दा यायां - "आयुष्मान्पि ! उम्ह भिक्षु थपायधंगु रत्न (त्रिरत्न अर्थात् बुद्ध, धर्म, संघ) शासनय् प्रव्रजित जुया नं, कर्तव्य मस्यु, शिक्षा मस्यु, न ईव्यः हे स्यू हानं कुई धयागु नं म्हमस्यूम्ह जुया च्वन ।" शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपि ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?" "थुजा-थुजागु खँ" धका बिन्ति यायेवं वसपोलं धया बिज्यात - "भिक्षुपि ! थ्व आः जक बेटाइमय् ततःसकं हाला जुइम्ह जूगु मखु, न्हापा नं अथे हे हाला जुइम्ह जूगु दु । ईव्यः मस्युगु कारणं हे थ्वयागु ककु म्वय्दचाका सिइमाःगु दु" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू उदीच्व ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइवं सकतां शिल्पय् पारंगत जुया प्यंगू दिशाय् प्रसिद्धम्ह आचार्य जुल । न्यासः शिष्यपित शिल्प ब्वंका च्वन । इपिं शिष्यपिनिथाय् इलय् हाला हइम्ह ग्वंगः छम्ह दुगु जुया च्वन । ग्वंगः हाःगु सः न्यना इमिसं शिल्प सय्के सिइके याना च्वन । छन्हु व ग्वंगः सिना वन । अनं लिपा मेम्ह हे ग्वंगः माः जुल । छम्ह शिष्यं मसान-वनय् सिं माः वना च्वंबले छम्ह ग्वंगः खना वयात हया खागलय् कुना लहिना तल । व मसानय् तःधिक जूगुया कारणं गुबले दना हालेमाः धयागु मस्यूम्ह जुया च्वन । गुबले बाचा इलय् हाला हइ, गुबले निभाः त्वयेधुंका हाला हइ । शिष्यपिसं वं न्ह्यथ्याक हाला हःगु सलं न्ह्यलं चायका आखः ब्वनेबले न्ह्यः वःगु कारणं पाठ वय्के फइ मखुगु व लिबाक हाला हःगु सलं दना वयेवं पाठ वय्केत मौका दइ मखुगु जुया च्वन ।

शिष्यपिसं बिचाः यात, थ्व कित बहनि हे हाला हइम्ह जुल कित सुथे चो तुइका हाला हइम्ह जुल । थ्व (यागु ग्वाहालिं) पाखें जिमिगु ब्वनेगु ज्या (शिल्प) क्वचाय्के फइ मखुत । थथे बिचाः याना वयागु गपः म्वय् हिइका वयात स्याना बिल । आचार्ययाथाय् वना कुइलय् हाला हइम्ह ग्वंगःयात जिमिसं स्याना छ्वयेधुन धका धाल । आचार्य इमित ग्वंगः नं हालेगु समय मसः मस्यूगु कारणं हे थः स्याका च्वने माःगु खः धका खँ कसे थुगु गाथा ब्वना न्यंकल -

**"अमातापितर-संबद्धो, अनाचेरकुले वसं ।
नायं कालं अकालं वा, अभिजानाति कुक्कुटो'ति" ॥**

"व मांनौपिनिगु आधार भरोसा कया स्यने कने याना तःधि जूम्ह मखु, न त आचार्यकुलय् वना सय्का सिइका वःम्ह हे खः । थुम्ह ग्वंगः ईव्यः धयागु मस्यूम्ह खः ।"

थुगु बाखें न्यंका बोधिसत्त्व आयु दतले म्वाना कर्मानुसार परलोक वन । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु समयय् कुबेलाय् हाःम्ह ग्वंगः थुगु समययाम्ह भिक्षु खः । शिष्यपिं बुद्ध-परिषद् खः अले आचार्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

१२०. बन्धनमोक्ख जातक

“अबद्धा तत्थ बज्जन्ति...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् चिञ्चमाणविकाया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वयागु खँ भिनिगूगु निपातय् महापदुम जातक (जा. नं. ४७२) स वइतिनि । उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! चिञ्चमाणविकां आः जक जित मिथ्या (भुट्टा) आरोप लगे याःगु मखु, न्हापा नं लगे याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसीस ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छम्ह पुरोहितयागु छेंय् जुल । तःधिक जुइवं बौम्ह सिना वनेवं व हे जुजुया पुरोहित जुल ।

छन्हु उम्ह जुजुं थः लानियात ‘छु इच्छा जुल व फवं’ धका वर बिल । लानिं ‘जित मेगु छुं वर माःगु मदु, आवलि छपिसं सुं मेपिं मिसापित कामुक दृष्टिं स्वये मखु’ धया व्यु धाल । जुजुं वयागु खँ मन्यं । परन्तु बार बार दवाब बिसैलि वयागु वर अस्वीकार याये मफुगु कारणं स्वीकार यायेत बाध्य जुल । अर्ननिसें जुजुं भिंखुदः मिसापिं प्याखँमोतमध्ये सुयात नं कामुक दृष्टिं स्वयेगु मयात ।

उगु बखतय् जुजुया राज्यया सीमान्त प्रान्तय् अराजकता फैले जुल । उगु इलाकायापिं योद्धापिसं विद्रोहितलिसे निको स्वको युद्ध याना ‘आः जुलसा हाकनं त्वाये फइ मखुत’ धका जुजुयात पौ च्वया हल । जुजुं अन वनेगु इच्छां सेनात मुंका देवीयात सःता धाल - “भद्रे ! जि सीमान्तय् वने त्यना । अन अनेक प्रकारयागु युद्ध जुइ फु । त्याइ बुइ धयागु अनिशिचत खः । अजागु थासय् मिसात ब्वना यंके अपु मजू । छ थन हे च्वना च्वं ।” लानिं धाल - “देव ! जि थन च्वने मफु ।” जुजुं बारम्बार थःगु खँ मन्यंसेलि लानिं धाल - “अथेसा छगू छगू योजन थंका जिगु कुशल समाचार सिइकेत छम्ह छम्ह मनु छवया हयेमाः ।” जुजुं ‘ज्यू’ धया स्वीकार यात ।

बोधिसत्त्वयात नगरय् त्वःता आपालं सेनात ब्वना नगरं पिहाँ वना च्वंबले जुजुं कुशल समाचार कना लानियागु सुख-दुःखया खबर ज्वना वा धया छगू छगू योजन पतिकं छम्ह छम्ह मनूयात दूत याना छवल । छम्ह छम्ह वपिं मनूतय्के लानिं न्यन - “जुजुं छिमित छु यायेत छवया हःगु ?” “छपिनिगु कुशल समाचार सिइकेत” धायेवं “का वा” धया वनापं सहवास यात । जुजुं स्वीनिगू योजन वंबले स्वीनिम्ह मनूत छवया हल । लानिं इपिं सकलैलिसें अथे हे यात । जुजुं थः वनागु इलाका त्याका मनूतय्क निश्चिन्त याना लिहाँ वःगु इलय् नं उकथं हे स्वीनिम्ह मनूत छवया हल । लानिं उपिं स्वीनिम्हलिसे नं अजागु हे कुकर्म यात ।

जुजु (राजधानी) ध्यनिथें च्वंका विजय यात्रा यायेत बास च्वंगु थासं बोधिसत्त्वयात नगरय् लसकुसया नितिं तयार या धका पौ च्वया छवत । बोधिसत्त्वं राजदरबारसहित नगर छगुलिं तयार यायेधुंका लानियागु निवासस्थानय् वन । लानिं बोधिसत्त्वयागु बांलागु शरीर खना संयम जुइ मफया धाल - “ब्राह्मण ! खाताय् वा ।” बोधिसत्त्वं “थथे धया दी मते । जिगु मनय् जुजुप्रति गौरव दु, अले पापकर्म खना नं गयाः । जिं अथे याये मफु” धका धाल ।

“उपिं ख्वीप्यम्ह सन्देशवाहकपिं जुजुप्रति गौरव मयाः, पापकर्म खना नं मग्याः धाःसा छ हे जक जुजुप्रति गौरव दुम्ह व पाप खना गयाःम्ह जुल ।”

“खः, यदि इपिं नं जिथें जूगु जूसा इमिसं नं अथे याइगु जुइ । जिं सिइक सिइकं चाय्क चाय्कं अजागु कुकर्म याये मफु ।”

“म्वासां म्वासां छु खँ ल्हानागु ? यदि जिं धयाथें मयात धाःसा छंगु छुचों ध्यंका बिइ ।”

“छगु जन्मयागु छुचोंया छु खँ, यदि द्विच्छगु जन्मतक प्रत्येक पटक छुचों ध्यंके मातलें नं जि अजागु मत्वःगु ज्या याये फइ मखु ।”

“देखा जायेगा” धया बोधिसत्त्वयात ख्याच्चः बिया लानि थःगु कोथाय् वन । अन वना थःगु म्हय् लुसिं कचिधाः दय्का, म्हय् चिकनं बुइका, हाकुगु भ्वाथःगु वसतं पुना म्ह सुख मदुम्हयें याना गोतुला च्वन । अले दासीपितं नं जुजुं ‘देवी, गन वन’ धका न्यन धाःसा ‘म्ह सुख मदु’ धा धका धया तल ।

बोधिसत्त्वं जुजुयात लसकुस यायेत वन । जुजुं नगर प्रदक्षिणा याना दरबारय् वंबले लानियात मखना ‘देवी, गन वन’ धका न्यन । “देव ! बिरामी जुया च्वन ।” जुजुं लानियागु कोथाय् सरासर वना वयागु जनुफातय् उसि उसि याना न्यन - “भद्रे ! छंतं छु जुल ?” लानि न्वं मवासे सुम्क च्वना च्वन । स्वकोगु पटक (न्यनेवं) जुजुयात स्वया धाल - “राजन् ! छ (म्वाना च्वंगु) दय्क दय्कं जिथें जाःम्ह मिसायात भात दुम्ह मिसा धाये ज्यू ला ?”

“भद्रे ! छं छु खँ ल्हानागु ?”

“छं गुम्ह पुरोहितयात नगर रक्षायागु जिम्मा बिया वन, व लाय्कुली तयार यायेगु ज्या ज्वना जिथाय् वया वं धाःथें मयाः धका जित दया थः यःथे याना सना वन ।”

गुगु प्रकारं मिइ चि व साखः तयेवं तिर तिर मुया सः वइगु खः अथे हे जुजुं तमं मुरमुरे जुया लानियागु कोथां पिहाँ वया द्वारपालकपितं व परिचारकपितं सःता हुकुम बिल - “अरे ! का हूँ, पुरोहितया ल्हाः निपां ल्यूने तया प्यपुंक् चिना वयात स्याये यंके त्यंम्ह मनूयातर्थं याना नगरं पिने स्यायेगु थासय् यंका वयागु छुचों चधंक् पाला छव ।”

इपिं तुरन्त वना वयागु ल्हाः ल्यूने तया प्यपुंक् चिना स्यायेत नाय्खिं बाजं थाकल । बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “उम्ह दुष्टम्ह लानिं जुजुयात मन फःपुइका बिल । आः थौं जिं थःगु बलं हे थःत मुक्त याये ।” वं उपिं मनूतय्त धाल - “भो ! छिमिसं जित स्यायेत यंके त्यन, छगु बार जुजुयाथाय् यंका अनं लिपा जित स्याये यंके ।”

“छाय्, छु कारणं ?”

“जि राजकर्मचारी खः । जिं आपाः ज्या यानागु दु । जिं आपालं थासय् गाः म्हुया स्वथना तयागु सम्पत्ति दु । जिं हे राज्य सम्पत्ति स्वया च्वनाम्ह खः । यदि छिमिसं जित जुजु नाप लाके मयंकल धाःसा आपालं धनसम्पत्ति नाश जुया वनी । जिं जुजुया वयागु धनया सूचं बिइधुंका छिमि छु याये माल या ।”

इमिसं वयात जुजुयाथाय् यंकल । जुजुं वयात खनेखतं धाल - “अरे, ब्रह्म ! छं जिगु इज्जत लुटे यात । छं छाया् थुजागु पापकर्म यानागु ?”

“महाराज जिं श्रोत्रिय कुलय् जन्म जुयाम्ह खः । जिं गुबलें इमुचा छम्ह नं स्यानागु मदु । जिं घाय् हः छहः तक नं मबिइकं सुयागुं खुया कयागु मदु । जिं गुबलें कामुक दृष्टि तथा सुं नं मिसायात तकं मिखा ब्वया स्वयागु मदु । जिं गुबलें ख्यालं नं मखुगु खँ ल्हानागु मदु । जिं गुबलें कुशाग्र (कुश घाय्या च्वाकां) ति तकं मद्यपान यानागु मदु । जिं छंगु छुं अपराध याना तथागु मदु । उम्ह मूर्खम्ह मिसां जित ल्हाः ज्वना साल । जिं अस्वीकार यायेवं वं थःम्ह याना तःगु पाप प्रकट याना जित धया कोथाय् वन । जि निरपराधी खः । खः बरु, पत्र ज्वना वःपिं ख्वीप्यम्ह मनूत अपराधी खः । देव ! इमित सःता लानिं धायें यानागु दु लाकि मदु धका न्यना स्व ।”

जुजुं उपिं ख्वीप्यम्ह मनूतयत् चिना हया न्ह्योने तथा लानियाके न्यन - “छं थुपिं नापं पापकर्म यानागु दु लाकि मदु ?”

“यानागु दु, महाराज !” धायेसाथं इमित ल्हाः ल्यूने तथा प्यपुंक चिना हुकुम बिल - “थुपिं ख्वीप्यम्हसियागु नं छुच्यो त्वाःल्हाना छ्व ।”

बोधिसत्त्वं धाल - “महाराज ! थुमिगु दोष मदु । लानिं थःम्ह धयायें याकल । थुपिं निरपराधी खः । उकिं इमित क्षमा ब्यु । लानियात नं क्षमा ब्यु । मिसात धयापिं मैथुनं सन्तुष्ट गुबलें जुइ मखुपिं खः । थ्व मिसाजातीय स्वभाव खः । गुगु जुल, उगु जुल । उकिं लानियात नं क्षमा ब्यु ।

थुकथं जुजुयात सम्भेबुम्भे याना उपिं ख्वीप्यम्ह मनूतयत् व उम्ह मूर्खम्ह लानियात त्वःतके बिया इपिं सकसितं मुक्त याना इमित थथःगु थासय् प्रतिष्ठित याना बोधिसत्त्वं जुजुयात धाल - “महाराज ! अन्धा मुर्खपिं ल्यूने ल्हाः चिइका च्वने माल धाःसा पण्डितपिनि सहेतुक धापूया कारणं अथे ल्हाः चिइका च्वनेमाःपिं मनूत नं छुटे जुल । थुगु कथं मूर्खं चिइ योग्य मजूपित चिइके विइसा, पण्डितपिसं चिइ योग्यपित नं छुटे याना विइ” धाधां थुगु गाथा न्यंकल -

“अबद्धा तत्थ बज्जन्ति, यत्थ बाला पभासरे ।
बद्धापि तत्थ मुच्चन्ति, यत्थ धीरा पभासरे’ति” ॥

“मूर्खत प्रभावशाली जुइबले बन्धनय् तये योग्य मजूपित नं बन्धनय् तइगु जुया च्वन । पण्डितजनपिसं न्वं वाइबले बन्धनय् तये माःपिं तकं बन्धनं छुटे याना विइ ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा जुजुयात धर्मोपदेश बिया जुजुयात धाल - “जिं गुगु दुःख भोग याये माल उगु सकतां गृहस्थ जीवनय् च्वना याये माल । आः जित गृहस्थी च्वना च्वने माःगु मंत । देव ! जित प्रव्रजित जुइत आज्ञा ब्यु ।”

जुजुयाके प्रव्रजित जुइत आज्ञा काःबले ख्वया च्वपिं थथिति व आपालं धनसम्पत्ति त्वःता ऋषिया क्रमं प्रव्रज्या ग्रहण याना बोधिसत्त्वं हिमालयय् च्वच्चं अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् दुष्टम्ह देवी चिञ्चमापविका खः । जुजु आनन्द खः । पुरोहित जुलसा जि हे खः ।

हंचि वर्ग क्वचाल ।

१३. कुसनालि वर्ग

१२१. कुसनाळि जातक

“करे सरिखो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अनाथपिण्डिकया सच्चाह् मित्रयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

अनाथपिण्डिकया म्हस्यूपिं पासापिं, सुहृद मित्रपिं, थःधितिपिं व त्वायुपिं मुना वयात बारम्बार रोके याना धाल - “महासेठ ! थुम्ह न जातिइ, न गोत्रय्, न धनधान्यय् हे छ समान जू न त छ सिबे च्वय्याम्ह हे खः । छ थ्वनाप छाया मित्रता दय्का तयागु ?” अनाथपिण्डिकया बिचाःकथं पासा दय्केगु धयागु थःसिबे चिधंपिनाप नं यायेमाः, बराबरपिलिसे. नं यायेमाः, तःधिंपिनाप नं यायेमाः, सकलैलिसे यायेमाः, उकिं वं इमिसं धाःसां खँ मन्यं । थःगु जमिन्दारीया गामय् वंबले वं छम्हसित थःगु सम्पत्ति स्वका तयेत नियुक्ति यात । बाकी खँ कालकणिण जातकया (जा. नं. ८३) अनुसारं सिइका काये माल । परन्तु थुगु बाखँनय् अनाथपिण्डिकं. थःगु छेंय् वःगु आपत्तिया खँ बिन्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “हे गृहपति ! मित्र गुबलें तुच्छ जुइ मखु । मित्र-धर्मयागु रक्षा याये फुगु धात्थेंगु सामर्थ्य दुम्ह जुल धाःसा मित्रता थःसिबे क्वय्यापिनाप नं दयेमाः, बराबरपिनाप नं दयेमाः अले च्वय्यापिनाप नं दयेमाः । सुं मित्रयात आपद् विपद् वयेवं वं थः पासायात उकथं हे याना बिइमाः गथे थःगु छचनय् च्वंगु भार थःम्हं इयातुक्क कुबिया तःगुथें भार फया ग्वाहालि याना बिइमाः । आः ला छं सच्चाह् मित्रताया कारणं छं थःगु धनया स्वामी जुइ खन । न्हापा न्हापा सच्चाह् मित्रयागु कारणं विमानया स्वामीतकं जूगु दु” आज्ञा जूसे अनाथपिण्डिकया प्रार्थनाय् शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म जुजुया उद्यानय् छगू कुश घाँयमां पुचलय् देवताया रूपय् जुल । व हे क्यबय् जुजुया आसनलिक्क जुजुयात अतिकं यःगु, धाधाःगु इच्छा पूरा याना बिइगु मङ्गलशिलाया आधार कया तःमागु सिमा कच्चा यक्व दुगु, इवाम्म च्वंगु मङ्गलसिमा छमा दु । उकियात मुक्खक नं धाइ । उकी छम्ह तःधंम्ह प्रतापीम्ह देवराज उत्पन्न जुल । बोधिसत्त्वया वलिसे घनिष्ट पासा जुल ।

उगु समयय् जुजु छगः थां जक थना दय्का तःगु पौ दुगु दरबारय् च्वं च्वंगु खः । थां तज्यात । जुजुयात उकिया सूचं बिल । जुजुं सिकमियात “नाइके दाई ! जिगु थुगु छगः थामं फय्का तःगु मङ्गलप्रासाद

दुना वनिन । छगः स्यः बलागु थां हया उगु थांयात क्वातुक बलाक दय्का ब्यु” धका धाल । वं नं “महाराज ! ज्यू” धया जुजुयागु खँ न्यना थांयात ल्वःगु सिमा मालेगु यात । सिमा गनं नं मखना जुजुयागु उद्यानय् वना व हे मुखक धयागु सिमा खना जुजुयाथाय् वन । जुजुं “सिकमि नाइके ! छु थांयात माःगु सिमा दत ला ?” धका न्यन ।

“द ला दत, महाराज ! परन्तु उगु सिमा पाला गोतुइके फइ मखु ।”

“छाय् ?”

“गनं नं सिमा मखना जिपिं उद्यानय् वना । अन मङ्गलवृक्ष छमा बाहेक मेगु सिमा खने मद्दु । व मङ्गलसिमा जूगुलिं उकियात पाले मज्यू ।”

“का हँ, व हे ध्यना प्रासादयात बलाक दय्का ब्यु । जिमिसं मेगु मङ्गलसिमा पिइ हये ।”

“अथेसा ज्यू” धया बलि यंका व उद्यानय् वना कन्हे सिमा ध्यनेत बलि पूजा यात । ‘कन्हे जिगु निवासस्थान स्यंका बिइगु जुल’ धका उगु सिमाय् च्वंम्ह देवतां सिसेलि वयात आः मस्त व्वना गन च्वं वनेगु धयागु चिन्ता जुल । गन नं च्वं वनेगु थाय् मखंसैलि मस्त घयपुना माःरी ख्वल । वयात खंपिं, ताःपिं, म्हस्युपिं वृक्षदेवतापिं व बन देवतापिं वया न्यंवल – “छु जुल छंत हाँ ?” इमिसं नं उगु खबर सिया कन्हे वया सिकमिं सिमा पाः वइगुयात पने मफइगु उपाय मखना वलिसे लिसें तं इपिं नं हवाँय् हवाँय् ख्वल ।

व हे इलय् बोधिसत्त्वं वृक्षदेवतायात नाप लाःवल । वं थ्व खँ सिया धाल – “जुइके ब्यु । छं धन्दा कायेम्वाः । जिं सिकमियात सिमा ध्यंके बिये मखु । कन्हे सिकमि वइबले जिगु ज्या स्व का ।” थथे धया उम्ह देवतायात आश्वासन बिया कन्हेखुन्हु बोधिसत्त्व सिकमि वयेत्यंगु इलय् म्हालकाय्चाया रूप धारण याना सिकमिया न्हयो न्हयो वना मङ्गलसिमाया हां दुहाँ वंम्हथें याना फुस्लुगु सिमा दँहलं दुनें थहाँ वना च्वय् सिमाकचां उखें थुखें छचौं पिकया सिमा संका न्यन ।

सिकमि नायो नं उम्ह म्हालकाय्चायात खना सिमायात ल्हातं दाया थाना स्वत अले धाल – “थ्व सिमाया दुने ला फुस्लुगु खनी ! भ्वाभः दना चना च्वनेधुंकल । म्हिगः बिचाः हे मयासे सितिं हे बलि पूजा याये लात ।” थथे धाधां उगु बलागु सिमायात व्वःबिया लिहाँ वन ।

बोधिसत्त्वयागु ग्वाहालिं वृक्षदेवतायात थःगु निवासस्थान दत । वयात खंपिं, न्यंपिं म्हस्युपिं आपालं देवतापिं वयात सुभाय् बियेत मुं वल । उबले वृक्षदेवतां ‘जित विमान दत’ धका लय्तातां देवतापिनि न्ह्योने बोधिसत्त्वयागु प्रशंसा यायेगु यात – “देवतापिं ! भ्नीपिं उच्च कुलयापिं जुया नं ज्ञां मद्दुगुलिं थुगु उपाय सिइका काये मफुत । कुश घाँसय् च्वनिम्ह देवतां थःगु बुद्धिबलं जित विमानया स्वामी दय्का बिल । मित्रता धयागु थःथें जापिंनाप नं यायेमाः, चिधंपिंनाप नं यायेमाः, तःधंपिंनाप नं यायेमाः । सकसिनं थथःगु सामर्थ्य बलअनुसारं मित्रयात वःगु आपत्ति मदय्का बिया सुखी याना बिइ ।” थुगु कथं मित्र-धर्मयात च्वछासे थुगु गाथा धाल –

“करे सरिक्खो अथ वापि सेट्ठो, निहीनको वापि करेय्य एको ।
करेय्युमेते ब्यसने उत्तमत्थं, यथा अहं कुसनाळि रुचाय’न्ति” ॥

“थः समानपिं थःसिबे च्वय्यापिं व थःसिबे क्वय्यापिं नाप नं मित्रता दय्का च्वनेमाः । गथे कुश घाँसय् च्वंम्हसिनं जि रुच धयागु मङ्गलवृक्ष (देवता) यागु उपकार याना बिल । अथे हे तं, इमिसं नं आपत्ति वल धायेवं उपकार याना बिइ ।”

रुच देवतां देवता समूहयात थुगु गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिया ज्यूताभर म्वाना कुसनाली देवतालिसें तुं कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु सारांश कना स्वापू क्यना बिज्यात । उगु समयय् रुच देवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

१२२. दुम्मेध जातक

“यसं लद्धान दुम्मेधो...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

धर्मसभाय् फेतुना च्वं च्वं पिं भिक्षुपिसं देवदत्तयात दोष बिया खँ ल्हात - “आयुष्मान्पिं ! तथागत पुन्हीया तिमिलार्थे जहाँ थीगु श्रीमुख दुम्ह खः । वसपोल चय्गू अनुव्यञ्जन व स्वीनिता महापुरुष लक्षणं युक्तम्ह खः । वसपोलया प्यखेरं व्यामभर प्रभा दु । वसपोलयागु शरीरं रवग्वःलाःगु निज्वः निज्वः ख्वातूगु बुद्धरश्मि पिज्वया वया च्वंगु दु । वसपोलयागु शरीर अत्यन्त शोभासम्पन्न जुया च्वन । थुजागु अतिकं बांलागु रूप खना देवदत्तं थःगु चित्त प्रसन्न याये मफु, इर्ष्या जक याना च्वन । ‘बुद्धयाके थुजागु शील दु, थुजागु समाधि दु, थुजागु प्रज्ञा दु, थुजागु विमुक्ति दु, थुजागु विमोक्ष-ज्ञानदर्शन दु’ धका प्रशंसा यायेवं देवदत्तं वसपोलयागु प्रशंसायात सह याये मफु, इर्ष्या जक याना च्वन ।

शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँल्हाबल्हा याना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्त यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक जिगु प्रशंसा जुइवं देवदत्तं इर्ष्या याःगु मखु, वं न्हापा नं याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा मगध देशय् राजगृह नगरय् छम्ह मगध जुजुं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म किसिया योनीस जुल । वयागु म्ह छम्ह अतिकं तयु अले शोभा नं च्वय् कना वयार्थे सम्पन्नम्ह जुया च्वन । ‘थुजागु लक्षण दुम्ह’ धयागु खंका जुजुं बोधिसत्त्वयात मङ्गल (राज्यया) किसि दय्का बिल ।

छन्हु छुं उत्सव (नखः) या लसताय् जुजु नगर छगुलिं देवनगरर्थे च्वंक बांलाक समाये याका, सकतां अलंकारं समाये याना तःम्ह मङ्गल किसिया म्हय् च्वना तच्चवंतं राजकीय धाचाकाचां नगर चाःहिलेत

वन । मनूतयसं उखें थुखें च्वना किसिया अतिकं बांलागु शरीर खना मङ्गल किसियात प्रशंसा याना च्वन -
“अहो ! क्या बांलागु रूप ! अहो ! गपाय्च्वं बांलाक पलाः छ्चूगु ! गजागु ढंग ! अहो ! गजागु लक्षण !
थुजाम्ह सर्वश्रेष्ठम्ह किसि चक्रवर्ती जुजुयात जक ल्वः ।”

जुजुं मङ्गल किसियात प्रशंसा याःगु न्यने मफुगु कारणं इर्ष्याया बशय् वना मती तल, “थौं हे
ध्वयात पर्वतया प्रपातं कुतका स्याना मब्यूसें त्वःते मखु ।” अले किसि मागःयात सःता भोके जुल - “छं
थुम्ह किसियात बांलाक तालिम हे ब्यूगु मदुनि ।”

“महाराज ! बांलाक तालिम बिया तयागु दु ।”

“मखु, छं बांलाक तालिम ब्यूगु हे मदुनि, बांमलाक तालिम बिया तल ।”

“महाराज ! जिं बांलाक हे तालिम बिया तयागु दु ।”

“यदि बांलाक हे तालिम बिया तयागु दुसा छं ध्वयात वेपुल्ल पर्वतया च्वकाय् यंके फुला ?”

“फु, महाराज !”

“का, अथेसा नु” धया थः किसिया म्हं कुहाँ वया किसिमागःयात किसिम्हय् तया थः स्वयं पला
छिना न्यासि वन । किसिमागः किसिम्हय् च्वना पर्वतया च्वकाय् थ्यनेवं अमात्यपिं व्वना थः नं पर्वतया
च्वकाय् थ्यंकाः वन । किसिया ख्वाः प्रपातपाखे स्वका धाल - “छं धाल, ध्वयात बांलाक हे तालिम बिया
तयागु दु धका, का सा, ध्वयात स्वपा तुतिं चुइका थं ।”

किसिमागः नं किसिम्हय् च्वना किसियात अंकुशं इशारा बिया धाल - “भो ! स्वपा तुतिं चुया दं ।”
किसिं नं स्वपा तुतिं चुया दन । जुजुं वयात धाल - “न्ह्योनेया निपा तुतिं चुइका थं ।” बोधिसत्त्वं ल्यूनेया
निपा तुति ब्वय्का न्ह्योनेया तुतिं चुया दन । “ल्यूनेया तुतिं जक चुइकि” धायेवं न्ह्योनेया तुति ल्हवना
ल्यूनेया तुतिं चुया दन । “छपा तुतिं जक चुइकि धायेवं स्वपा तुति आक्सय् ब्वय्का छपा तुतिं चुया दन ।
व प्रपातं कुतुं मवंगु खना जुजुं धाल - “यदि फसा ध्वयात आक्सय् थं ।”

किसिमागः नं बिचाः यात, दक्व जम्बुद्वीपय् ध्वथें जाःम्ह सुशिक्षितम्ह किसि मेपिं सुं मदु । थुम्ह
जुजुं ध्वयात प्रपातं कुतका स्याना छ्वयेत स्वःगु पक्का नं खत । वं किसिया न्हायपनय् स्वापुल - “बाबु !
थुम्ह जुजुं छंत प्रपातय् कुतका स्याये त्यन । छ ध्वया योग्यम्ह मखु । यदि छंके आकाशमार्गं वनेगु बल दु
धयागु जूसा, जि गथे फेतुना च्वना, अथे हे जित नं आक्सय् ब्वय्का वाराणसी यकिं ।”

पुण्यऋद्धि दुम्ह उम्ह किसि उगु इलय् आकाशय् च्वय् दना च्वन । किसिमागः नं धाल -
“महाराज ! थुम्ह किसि पुण्यऋद्धि दुम्ह खः । छथें जाःम्ह पुण्य मदुम्ह बुद्धि ध्वांम्हसित योग्य मजू । थुम्ह
(किसि) पुण्यवान्म्ह जुजुया नितिं जक योग्यम्ह खः । छथें जाःम्ह अपुण्यवान्म्हसित थुजाम्ह वाहन दय्का नं
ध्वयागु गुण म्हसिइके मफया अजागु वाहन व दक्व सम्पत्ति नष्ट याना च्वन ।” थुलि धया किसिया म्हय्
तुं च्वना थुगु गाथा न्यंकल -

“यसं लद्धान दुम्मेधो, अनत्थं चरति अत्तनो ।

अत्तनो च परेसञ्च, हिंसाय पटिपज्जती”ति” ॥

“ध्वापिं मनूतयसं थःत लाभ जूगु सम्पत्तिं थःत तुं स्यंका च्वनी । अजापिसं थःत नं कतपित नं
हिंसा यायेत स्वये यः ।”

थुगु प्रकारं थुगु गाथाद्वारा जुजुयात खँ न्यंका 'आ: छ थन हे च्वना च्वं' धया आकाशय् ब्वया वाराणसी वना जुजुया चुक फुसय् दिना च्वन । नगर छगुलिं हल्ला जुल - "भीम्ह जुजुयाथाय् आकाशय् तुयुम्ह भिम्ह किसि छम्ह वया जुजुया लाय्कु चुक फुसय् च्वना च्वंगु दु । काचा काचां जुजुयात खबर बिल । जुजु नं ब्वाय् वना धाल - "यदि जित छचलेत थन वयागु खःसा बैय् कुहाँ वा ।" बोधिसत्त्व बैय् कुहाँ बल । किसिमागः नं कुहाँ वया जुजुयात प्रणाम यात । जुजुं न्यन - "तात ! गनं वयागु ?" "राजगृहलं" धया सकतां खँ च्वनिसें क्वय् थ्यंकः कन ।

जुजुं धाल - "तात ! छ थन वया बेश हे यात ।" अले लय्ताया नगर छगुलिं बांलाक समाये याना किसियात मङ्गल (राज्यया) किसि घोषित यात । नगर छगूयात स्वब्बः थला छब्बः बोधिसत्त्वयात बिल, छब्बः किसिमागःयात अले छब्बः स्वयं थःमं काल ।

बोधिसत्त्व वसेनिसें दक्क जम्बुद्वीपया राज्यत जुजुया ल्हातय् लाःवल । उम्ह जुजु जम्बुद्वीपया महाराज जुया दानादि पुण्यकर्म याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मगध जुजु देवदत्त खः । वाराणसीया जुजु सारिपुत्र खः । किसिमागः आनन्द खः । अले किसि जुलसा स्वयं जि हे खः ।

- * -

१२३. नङ्गलीस जातक

"असब्बत्थगामिं वाचं..." थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् लालुदायी स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं बाखें कनिबले थन थ्व कने ज्यू, थ्व थन कने मज्यू, ज्यू-मज्यू धयागु छुं मस्यूगु जुया च्वन । मङ्गलया खँ कने माःथाय् अमङ्गलयागु खँ कनां (दान-) अनुमोदन याइगु जुया च्वन, गथे "तिरोकुट्टेसु तिड्ढन्ति, सच्चिसिद्धाटकेसु च"^{८०} अमङ्गल अनुमोदन याये माःथाय् "बहू देवा मनुस्सा च, मङ्गलानि अचिन्तयु"^{८१} धाधां "थुजागु मङ्गलया ज्या सलंसः द्वलंद्व याये फुपिं जुइमाः" धका धाइगु जुया च्वन ।

छन्हु धर्मसभाय् फेतुना च्वपिं भिक्षुपिसं खँ छुत - "आयुष्मान्पिं ! लालुदायी उचित अनुचित छुं हे मस्यू । न्ह्याथाय् नं कने मज्यूगु न्ह्याथाय् नं कना जुल ।" शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपिं !

८०. थुगु तिरोकुट्ट-सुत्त, खुद्दक पाठ (खुद्दकनिकाय) यागु न्हापांगु इवः खः । गुकिया अर्थ खः प्रेत धयापिं वया लुखा पिने, झ्यालय् वा प्यकालय् दना च्वनी ।

८१. मङ्गल सूत्रया इवः, आपालं देव मनुष्यपिसं मङ्गलया बारे बिचाः यात ।

फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! लालुदायी आः जक ध्वां जुया न्वं वायेबले छु ज्यू छु मज्यू धयागु मस्यूगु मखु, न्हापा नं व अजाम्ह हे खः । थुम्ह न्ह्याबले ध्वां हे जुया च्वन ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू महापेश्वर्यशाली ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जूसैलि तक्षशिलाय् वना सकतां विद्या (शिल्प) सय्का लिहाँ वया वाराणसी नां जाःम्ह आचार्य जुया न्यासः शिष्यपित्त शिल्प स्यनगु याना च्वन ।

उगु इलय् वया शिष्यपिंमध्ये छम्ह अतिकं (मन्दबुद्धिम्ह) ध्वां शिष्य धम्म-अन्तेवासिकं^{२२} जुया विद्या सय्का च्वन । ध्वां जूगुया कारणं छुं नं वं सय्का काये मफु । परन्तु वं बोधिसत्त्वयागु धाःसा सेवा याना च्वन । दासंथें ज्या याना बिया च्वन ।

छन्हु बोधिसत्त्व बहनिया जा (बेली) नया गोतुल । उबले विद्यार्थीपिसं वयागु ल्हाः तुति, म्ह तिया उसि उसि याना लिहाँ वनेत्यंबले बोधिसत्त्वं धाल - “तात ! खातायागु तुतिख्वः मिले याना हूँ । छम्ह विद्यार्थी खाताया छगू तुति मिले यात, मेम्हं मिले याये मफुत । वं उगु तुतिख्वःयात थःगु तुति न्वकू तया चच्छि चा काटे यात । बोधिसत्त्व सुथन्हापनं दना वःबले वयात खना न्यन- “तात ! छं छु याना च्वनागु ?” “आचार्य ! खाताया तुतिख्वः मिले मजुया थःगु हे तुति तया च्वनागु ।”

बोधिसत्त्वया नुगः मछिना वल । वं मती तल, “थ्वं जित आपालं सेवा याना च्वन । परन्तु थुलिमच्छि विद्यार्थीपिंमध्ये थ्व हे छम्ह मन्दबुद्धिम्ह जुया च्वन । शिल्प स्यना काये मफु । जिं थ्वयात गुकथं पण्डित यायेगु ?” अले वं मती लुइकल - थ्व छगू उपाय दु । जिं थुम्ह विद्यार्थीयात सिं व स्याउला हः काय्के छ्वया लिहाँ वयेधुंका न्यने माली - “थौं छं छु खना ? छु याना ?” अले वं जित थौं थ्व खना, थ्व याना धका वर्णन याना कनी । अले जिं थ्वयाके थौं खनागु यानागु गजागु खः धका न्यने माली । वं ‘थये च्वं’ धका जित उपमा बिया खँ थुइका विइ । थुगु कथं थ्वयापाखें न्हू न्हूगु उपमात व खँ ल्हवका जिं थ्वयात थुगु उपायं पण्डित दय्का विइ माली ।”

अनंलि वं वयात सःता धाल- “बाबु, माणवक ! आवंलि छ गन वना सिं, स्याउला हः काःवनेगु खः अन छं छु छु खन, छु छु न्यना, छु छु नया, छु छु त्वना व फुक्कं जित कं वा ।” वं ‘ज्यू’ धका धाल ।

छन्हु व विद्यार्थीपिलिसे वना जंगलय् सिं काःवन । अन वं छम्ह सर्प खन । आचार्ययात कं वल - “आचार्य ! जिं सर्प खना ।”

“तात ! सर्प गथे च्वं ?”

“हलोया कू(फाः)थें च्वं ।”

“तात ! बिल्कुल ठीक ! छं बांलागु उपमा बिल । सर्प हलोया कूथें च्वंम्ह खः ।”

२२. गुम्ह शिष्यं आचार्य दक्षिणा विइ मफया आचार्ययात सेवा याइम्ह ।

बोधिसत्त्वं बिचाः यात । थुम्ह विद्यार्थी बांलागु उपमा बिया कन । जिं ध्वयात पण्डित दय्के फइगु जुल ।

विद्यार्थी हानं छन्हु जंगलय् किसियात स्वया धाःवल - “आचार्य ! जिं किसि खना ।”

“तात ! किसि गथे च्वं ?”

“हलोया कूर्थे च्वं ।”

बोधिसत्त्वं बिचाः यात, “किसिया स्वैला हलोया कूर्थे च्वंगु खः परन्तु वयागु वा आदि थथे थथे च्वंगु खः । थ्वं थःगु मूर्खतायागु कारणं अलग अलग वर्णन याये मफुगुथे च्वं ।” व न्वं मवासे सुम्क च्वन ।

छन्हु वयात सःता ब्वना यंका तु नया वल । अले वं कंवल - “आचार्य ! थौं जिमिसं तु नया वया ।”

“तु गथे च्वं ?”

“हलोया कूर्थे च्वं ।”

“थ्वं सिधा साधा धया च्वन धका मती लुइका आचार्य न्वं मवासे सुम्क च्वन । हानं छन्हु सःता ब्वना यंका गुलिं विद्यार्थीपिसं धौलि साखः तया नल, गुलिसिनं खीर नल । व वया आचार्ययात कन - “थौं जिमिसं धौ दुरु नापं नया वया ।”

“दुरु धौ गथे च्वं ?”

“हलोया कूर्थे च्वं ।”

आचार्य बिचाः यात, ‘थुम्ह विद्यार्थी सर्पयात हलोया कूनापं उपमा बिल, व ला ठीक हे जू । किसियात नं हलोया कूनाप उपमा बिल, वं स्वैयात खना धाःगु जुइमाः व नं ठीक हे जू धायेमाः । तुयात हलोया कूर्थे च्वं धाल थ्व नं अपाय्च्वतं मपाःसां ठीक हे जू धायेमाः । परन्तु दुरु धौ तुइसे च्वं, गजागु थलय् तल अजागु आकार जुइ । थन ला थुगु उपमा बिल्कुल हे मिले मजू । थुम्ह मूर्खयात स्यने फइ मखुगु जुल” धाधां थुगु गाथा धाल -

“असब्वत्थगामिं वाचं, बालो सब्वत्थ भासति ।

नायं दधि वेदि न नङ्गलीसं, दधिप्पयं मज्जति नङ्गलीस’न्ति” ॥

“ध्वांतयसं न्ह्याथाय् नं पाय्छि मजूगु खँ ल्हाइगु जुया च्वन । न थ्वं धौ धका स्यू, न हलोया कू धका स्यू । थ्वं धौयात हे हलो धका सम्भे जुया च्वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ध्वाढःम्ह विद्यार्थी लालुदायी खः । प्यंगू दिशाय् नां दंम्ह आचार्य जुलसा जि हे खः ।

१२४. अम्ब जातक

“वायमेधेव पुरिसो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह कर्तव्यपरायण ब्राह्मणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

ध्व छम्ह श्रावस्तीवासी कुलपुत्र खः । (बुद्ध) शासनय् दुनुगलंनिसें विश्वास याना प्रव्रजित जुया कर्तव्यपरायण जूम्ह खः । आचार्य, उपाध्यायप्रति याये माःगु ज्या - त्वनेत लः, भोजन याकेगु ज्या व उपोसथागार व जन्ताघर आदिस याये माःगु ज्या बांलाक याना बिया च्वन । भिन्प्यता प्रकारयागु महाकर्तव्य^{८३} व चयता (८०) प्रकारयागु चिचिधंगु कर्तव्यत नं पूर्वका च्वम्ह खः । गथे कि विहारय् बँ पुइगु, परिवेणय् बँ पुइगु, छ्चालब्याल जुया च्वंगु स्वाँत बँ पुना सफा यायेगु व विहारय् वनेगु लँय् नं बँ पुइगुया लिसें वइपिं मनूतय्त लः त्वंका बिइगु आदि ।

वयागु अजागु कर्तव्य खना लयताया मनूतय्सं न्यासःति नित्य भोजन दान यात । महालाभसत्कार उत्पन्न जुल । वयागु कारणं याना आपालं भिक्षुपित सुख सुविधा जूगु जुल । छन्हु धर्मसभाय् च्वना च्वपिं भिक्षुपिसं खँ छुत - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह भिक्षुयागु थःगु कर्तव्यपरायणयागु कारणं याना आपालं लाभसत्कार प्राप्त जूगु खः । थुकथं छम्हसियागु कारणं याना भी सकसितं सुख सुविधा जुल ।”

शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! छिपिं थन च्वना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका बित्ति यात । शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थुम्ह भिक्षु कर्तव्यपरायणम्ह खः । न्हापा नं छम्हसियागु कारणं थ्वं हःगु फलमूलद्वारा न्यासः ऋषिपिसं जीवन यापन याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू उदिच्च ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधि जुइका ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया न्यासः ऋषिपरिवारपिंनापं गनं छगू पर्वतया क्वय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् हिमालयय् तच्चवंकं सुक्खा जुल । न्यौकनं लः सुखे जुया गना वन । पशुतय्सं लः त्वने मदया आपालं दुःख कष्ट सिइ माल । अले इपिं तापसतमध्ये छम्ह तापसं पीडित जुया च्वपिं इमित खना

८३. (१) आगन्तुक कर्तव्य, (२) आवासीय कर्तव्य, (३) गांयागु कर्तव्य, (४) अनुमोदनयागु कर्तव्य, (५) भोजनालययागु कर्तव्य, (६) भिक्षाटनयागु कर्तव्य, (७) जंगलय् च्वनिम्हसियागु कर्तव्य, (८) शयनासनयागु कर्तव्य, (९) जन्ताघरय्गु कर्तव्य, (१०) शौचालययागु कर्तव्य, (११) उपाध्यायप्रति कर्तव्य, (१२) नापं च्वनिम्हसिया प्रति कर्तव्य (१३) आचार्यया प्रति कर्तव्य व (१४) शिष्यप्रति कर्तव्य । चु. व. पा. पृ ३११ वत्तक्खन्धकं ।

छमा सिमा ध्यना जल्हू दय्का छपासः छपासः यायां लः थना जल्हू जाय्का इमित लः त्वंकेगु यात । आपालं पशुत मुना लः त्वं वयेगु यासेलि वयात फलमूल काःवने इलं मलात । दयांलाना हे लः तया वं च्वन । अले मृगतयसं बिचाः यात - “भीत लः बिया च्वच्वं थ्वयात फलमूल काःवनेत इलं मलात । दयांलागु कारणं विचरा दुःख सिया च्वन । उकिं भीसं छगू निर्णय अथवा नियम छाया् मदय्केगु ?” इमिसं छगू निर्णय वा नियम दय्कल । “आर्वलि लः त्वं वइपिं प्रत्येकसिनं थथःगुसामर्थ्य अनुसारं फलमूल ज्वना वयेमाः ।”

अबलेनिसें छम्ह छम्ह पशुपछितयसं थथःगु सामर्थ्यअनुसारं सासाःगु अँ, जमुना, कटहर ज्वना वयेगु यात । छम्हसिया नितिं हःगु फलमूल निगूत्या गाडा प्रमाणयागु दुगु जुल । न्यासः तापसपिसं व हे फलमूल नया अप्वः जूगु वांछयेगु याना च्वन ।

ध्व खँ सिया बोधिसत्त्वं - “छम्हसियागु कर्तव्यपरायणया कारणं थुलिमच्छि तापसपित फलमूलया नितिं जंगलय् वने म्वाल । थन हे आहार उत्पन्न जुल । वीर्य पराक्रम धयागु याये हे माःगु जुया च्वन” धाधां थुगु गाथा न्यकल -

“वायमेथेव पुरिसो, न निब्विन्देय्य पण्डितो ।
वायामस्स फलं पस्स, भुत्ता अम्बा अनीतिह’न्ति” ॥

“मनुखं वीर्यं प्रयत्न (कुतः) धयागु याना च्वने माःगु जुया च्वन । पण्डित पुरुषं अलसि चाये मज्जू । का स्व, प्रयत्नयागु फल, थन हे प्रसस्त अँ नयेखन ।”

थुकथं महासत्त्वं ऋषिपित अववाद बिल । शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कर्तव्यपरायण जूम्ह तापस थुम्ह हे भिक्षु खः । गणाचार्य जुलसा जि हे खः ।

- * -

Dhamma.Digital

१२५. कटाहक जातक

“बहुमि सो विकत्थेय्य...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह घमण्डीम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थुकिया वर्तमान कथा वनेधुंकूगु जातक (जा. नं ८०) थें तुं खः ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व महाधनशाली सेठ जुल । वया कलाम्हं काय् छम्ह बुइकल । वयाथाय् ज्या याइम्ह दासीं नं व हे दिनय् काय् छम्ह बुइकल । इपिं निम्ह नाप नापं तःधिक जुल । सेठया काय् च्वयेगु व्वनेगु याना च्वंगु इलय् दासं नं वयागु सफू ग्वरः थःम्हं

लहया व लिसे लिसें तुं च्वयेगु, ल्या खायेगु स्यना काल । निगू स्वंगू भाय् (वोहार) नं सयका काल । छसिंकथं तःधिक जुया वचन कुशल, भाषाविद् जुया बांलाम्ह ल्याय्म्ह जुल । वयागु नां खः कटाहक ।

सेठया छेंय् भण्डारी जुया ज्या याना च्वंबले छन्हू वं बिचाः यात, “थुमिसं जित न्ह्याबलें भण्डारीया ज्या बिया तइ मखु । छकुचा द्वं बिद्वं खनकि जित दाया तइ, चिना तइ, कुना तइ, दास याना ज्या काइ । सीमान्त इलाकाय् सेठया पासा छम्ह सेठ दु । छ्वाय् जिं सेठया पाखें पौ छपौ च्वया अन वना ‘जि सेठया काय् खः’ धया सेठयात धोखा बिया वया म्हचाय्नापं विवाह याना याउँक मच्चने !”

वं भ्वं कया थःम्हं हे च्वल - “जि फलानाम्हं (सेठं) थः काय्यात छंथाय् छ्वया हया च्वना । जिगु छंगु व छंगु जिगु नाप विवाह सम्बन्ध तये बहः जू । उकिं छं थुम्ह काय्लिसे छंम्ह म्हचाय् बिया अन हे वसोबास याका तया ति, जि नं समय पावे जुइवं नाप ला वये ।”

उगु चिष्टी साहुया अंगूया छाप तया माक्व लँ खर्च व सुगन्ध, वस्त्रादि ज्वना प्रत्यन्त देशय् वना सेठयाथाय् वना प्रणाम यात । सेठं वयाके न्यन - “तात ! गनं वयागु ?”

“वाराणसी ।”

“सुया काय् ले ?”

“वाराणसी सेठया काय् ।”

“छु याः वयागु ?”

कटाहकं धाल - “थुगु पत्र स्वया सिइका दिसैं ।”

सेठं पत्र ब्वना लय्ताया ‘आः जिगु जीवन सफल जुल’ धया वयात थः म्हचाय् बिया सम्मान यात ।

कटाहकया तःधंगु परिवार दु । वयात यागु खाद्य अथवा वस्त्र गन्ध आदि न्ह्योने तये हयेवं भोके जुया ब्वःबिइगु - “थुजागु नं गनं यागु दयकीला ? थुजागु नं गनं क्वाघासा जोरे याइला ? हानं स्वरे छु छांतगु जा ? अहो ! थ्व प्रत्यन्त देशय् च्वपिं ! शहरय् च्वपिं मखुगुलिं थनयापिं न त वसतय् इस्त्री तये सः न सुगन्धित वस्तु नचुकक छचायेसः, न स्वाँमा हने सः ।” थुकथं वं सुजिका आदि ज्या सनिपिततकं कु खिना जुल ।

बोधिसत्त्वं “दासयात मखना, कटाहक खने मदु । गन वन धका न्यन । हानं वयात प्यखेरं मनूत छ्वया माय्के छ्वत । छम्ह मनुखं अन वना वयात खना म्हसीकल । वं अन सुयातं छुं मधासे म्हसिइके नं मब्यूसे बोधिसत्त्वयात कंवल । बोधिसत्त्वं वयागु वृत्तान्त खँ न्यना ‘वं याये मत्यःगु यात, वना ब्वना हये माल’ धका बिचाः याना राजाज्ञा कया आपालं मनूत ब्वना वन ।

सेठ वया च्वन धयागु खबर कटाहकं सिल । मेगु कारणं मवसे जिगु हे कारणं वःगु का धका नं सिइकल । यदि जि आः बिस्यू वन धाःसा आः हाकनं वये माली मखुत । बह न्ह्यो न्ह्यो वना मालिकयागु सेवा याना वयात लय्ताय्केगु हे छगू जक बांलागु उपाय खन ।

उगु इलनिसें वं मनुतय्नापं फेतुना थुजागु खँ प्रचार यायेगु यात - “ज्ञां मदुपिं मूर्खतय्सं मांबौपिसं याना तःगु उपकारयात लोमंका इमि भोजन याना च्वनिगु इलय् इमिप्रति थःपिनिगु कर्तव्य पालन मयासे इपिनापं च्वना भोजन याना च्वनिगु । जिमिसं मांबौपिनि भोजन याइगु इलय् लः थल यंका न्ह्योने तया बियेगु, ई फायेगु फ्युदानी यंका न्ह्योने तया बियेगु, थलबल ल्ह्यया न्ह्योने तया बिइगु, पंखां गाला बिइगु ।

शौचालयय् वनिगु इलय् पर्दा दुथाय्तक खिप्यं सिलेत लः त्वाःचा यंका बिइगु । थुकथं मालिकया प्रति गुगु दासं याये माःगु ज्या खः व फुक्व वं अन प्रचार यात ।

थुकथं प्रचार यायेधुंका बोधिसत्त्व प्रत्यन्त देशया लिकक ध्यनिथें च्वंगु इलय् थः ससःबायात धाःवन - “तात ! जिमि बा छिगु दर्शन यायेत भाया च्वंगु दु । छिं खाद्य भोज्य तयार याका दिसैं । जिं उपहार (कोसेलि) ज्वना न्ह्यो न्ह्यो वना च्वने ।” वं “ज्यू तात !” धया स्वीकार यात । कटाहकं आपालं कोसेलि ज्वना यक्व मनूत व्वना बोधिसत्त्वयात नाप लाना कोसेलि चढे यात ।

बोधिसत्त्वं कोसेलि स्वीकार याना काल । कुशल समाचार न्यना शौचालयय् वंगु इलय् पर्दा उला दुहाँ वंबले कटाहकं थःनापं वःपिं मनूतयूत चिइका छ्वल । खिप्यं सिलेत लः ज्वना वना बोधिसत्त्वयाथाय् वना खिप्यं सिइकेधुंका वयागु तुति ज्वना बिनित यात - “स्वामी ! जिं छित गुलि माल उलि धनसम्पत्ति बिये । जिगु बदनाम छता याना दी-मते ।” बोधिसत्त्वं वयागु सेवा खना लयताया धाल - “ग्याये म्वाः । जिपाखें छंत छुं हानि जुइ मखु ।” थुगु प्रकारं वयात ह्यय्का प्रत्यन्त देशय् वन । अन वयागु सम्मानय् भव्य न्यायकल ।

छको बोधिसत्त्व याउँक मन दय्क च्वना च्वंम्हसित प्रत्यन्त देशयाम्ह सेठं धाल - “महासेठ ! जिं छिगु पत्र व्वना हे छिम्ह काय्यात थः म्हचाय् बियागु खः ।” बोधिसत्त्वं कटाहकयात काय् याना उगु इलय् प्रियवचनं न्वं वाना सेठयात लयतायकल । परन्तु अबलेनिसैं व कटाहकयागु ख्वाःतक नं मस्वल ।

छन्हु बोधिसत्त्वं सेठया म्हचाय्यात सःता धाल - “मय्जु ! वा ।” जिगु छचनय् सि दु । सि लिकया ब्यु ।” वं वया सि लिकया दना च्वंगु इलय् न्यन - “मय्जु ! छु जिमि कायं छंगु सुखदुःखय् आलस्य मदुम्ह जुया ग्वाहालि याना ब्यु ला ? निम्हं मिले जुया न्ह्याइपुक्क च्वं च्वनागु दु ला ?”

“बा ! छपिनि काय्याके मेगु ला छुं दोष मदु, खाली नयेगु नसा तये यंकेबले कुं खिनेगु बानि छता जक मज्यूका ।”

“मय्जु ! वं न्ह्याबलें दुःख बिइ । परन्तु जिं छंत वयागु म्हतुप्वाः बन्द यायेगु मन्त्र छगू बिये । छं बांलाक स्यना का । जिमि काय् नं भोजनयागु कुं खिना च्वनिबले छं गथे स्यना कया अथे हे वयागु न्ह्योने व्वना ब्यु” धया छपु गाथा स्यनां छुं दिन अन च्वना वाराणसी लिहाँ वन ।

कटाहक नं आपालं खाद्य भोज्य यंका वया ल्यूल्यु वना आपालं धन बिया लिहाँ वल ।

बोधिसत्त्व लिहाँ वसेलि कटाहकं भन् दकले अभिमानी जुया वल । छन्हु सेठया म्हचाय् नं अनेक प्रकारयागु सासाःगु भिभिंगु ल्वसा घासा जोरे याना न्ह्योने हया भोजन न्ह्यच्याकेत सना च्वंबले कटाहकं भोजनयात कुं खिना हल । सेठया म्हचायं बोधिसत्त्व स्यना बिया तथें च्वंक थुगु गाथा न्यंकल -

“बहुम्पि सो विकत्थेय्य, अज्जं जनपदं गतो ।

अन्वागन्त्वान दूसेय्य, भुज्ज भोगे कटाहका’ति” ॥

“हे कटाहक ! कतपिनिगु जनपदय् वया फ्वी याना च्वनी । (छिमि अबुं) हानं वया दूषित याना बिइफु । कटाहक ! उकिं छंत गुगु भोजन न्ह्यचाकल व छं सुम्क न ।”

सेठया म्हचाय् नं थ्व सकतां खैं मस्यु । वयात गथे स्यना थकल अथे हे जक वं धाःगु खः । कटाहकं बिचाः यात, “पक्का नं सेठं जिगु नां कया वयात ब्याक्क खैं कना थकेधुंकल जुइमाः ।” अबलेनिसैं वं वयागु भोजनय् कुं खिनेगु मयात । मान मयासे छु छु नकल व व नया कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कटाहक थुगु समयय् घमण्डीम्ह भिक्षु खः । वाराणसी सेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

१२६. असिलक्खण जातक

“तथेवेकस्स कल्याणं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुया तलवारसम्बन्धी लक्षणयागु खँ कनिम्ह छम्ह ब्राह्मणयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

नकःमितय्सं जुजुयाथाय् तलवार हइबले नतुना स्वया ब्राह्मणं तलवारयागु लक्षणया खँ कनिगु जुया च्वन । गुम्हसिया ल्हातं छुं लाभ (घूस) दइ वयागु तलवार बांलागु, भिंगु व मङ्गल जुइगु धका धाइगु जुया च्वन । गुम्हसिया ल्हातं छुं दइ मखु अजापिनिगु तलवार अमङ्गल धका कनिगु जुया च्वन ।

छन्हु छम्ह कौनं तलवार दय्का म्यानय् मिहिनगु मलेचू तया जुजुयाथाय् यंकल । जुजुं ब्राह्मणयात सःतके छूवया ‘तलवार जाँचे या’ धाल । वं म्यानं तलवार लिक्कया नतुंबले मलेचू न्हासय् दुहाँ वना हाछिका तल । थुकथं हाछिका तःबले तलवारयागु धारं वयागु न्हाय् निकू जुल । थुकथं ब्रह्मयागु न्हाय् निकू जूगु खँ भिक्षुपिसं सिल ।

छन्हु धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं ध्व खँ पित हल - “आयुष्मान्पिं ! जुजुयागु तलवारया लक्षण कनिम्ह ब्रह्मं तलवारया लक्षण कना च्वंबले न्हाय् ध्यंकल ।” शास्ता बिज्याना - “भिक्षुपिं ! आः छिमिसं छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” धका न्यना बिज्यायेवं “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यात । शास्तां “भिक्षुपिं आः जक थुम्ह ब्राह्मणं तलवार नतुना न्हाय् ध्यंका च्वने माःगु मखु, न्हापा नं अथे याकूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् तलवारयागु लक्षणसम्बन्धी खँ कनिम्ह छम्ह ब्राह्मण दु । (दक्वं खँ वर्तमान कथास दुर्थे हे खः ।)

अले जुजुं वयात वैद्ययाथाय् छूवया न्हाय्या च्वकाय् च्वंगु घाः लाय्का चप्रायागु न्हाय् दय्का छुना बिसेलि हानं उपस्थापक बिल ।

वाराणसी जुजुया काय् मदुगु जुया च्वन । छम्ह म्हचाय् व भिंचा छम्ह दु । जुजुं इपिं निम्हसितं थःथाय् तथा लहिना तल । इपिं छकोलं तःधिक जुल, थवंथवय् आसक्त नं जुल

जुजुं अमात्यपित सःता “जिमि भिंचायात थुगु राज्यया मालिक दयका वयात हे जिमि म्हचाय् बिया राज्याभिषेक याना बिये माल” धका धाल । परन्तु हानं बिचाः यात – “जिमि भिंचा नातेदार जक खः । उकिं वयात मेम्ह हे राजपुत्रीनापं विवाह याना राज्याभिषेक याना बिइगु, जिमि म्हचाय्यात मेम्ह हे जुजुयात बिइगु याये माल । थथे यात धाःसा जिमि थःथितिपिं यक्व दइ अले निगूलिं राज्यया मालिक नं जिपिं हे जुइ ।

थुकथं अमात्यपिलिसे सल्लाह याना थुपिं निम्हसितं फाया बिइमाल धका भिंचा व म्हचाय्यात अलग अलग छैय् तल । भिंखुदै दुबले इपिं थवंथवय् आपालं आसक्तपिं जुल ।

राजकुमारं बिचाः यात – ‘गथे याःसा पाजुया म्हचाय्यात राजदरबारं पित हये फइ ?’ अले ‘छगू उपाय दु’ धका वं छम्ह भाग्य कनिम्ह ज्योतिषनीयात सःता वयात द्विच्छ दां बिल ।

“जिं छु याये माल ?” धका वं न्यंबले “मां ! छं यानां मज्यूगु छुं मदु । न्ह्याथे यानाःसां जिमि पाजुया म्हचाय् छैनं पित हया ब्यु ।”

“ज्यू हवस्, जि जुजुयाथाय वना थथे धाःवने – “देव ! राजकन्यायात कुलक्षिण दुब्यूगु दु अर्थात् भूत दुब्यू वःगु दु । थ्व खँय् थौतकं सुनानं लिफ स्वया स्वगु मदुनि । उकिं हे राजकन्यायात फलानाखुन्हु रथय् तथा आपालं शस्त्रधारी मनूत व्वना तःधंगु परिवार व्वना जि मसानय् वने । अन मण्डल पीठ क्वय् सिंपय् सिइम्ह मनू थ्यना उकी दचोने खाता तथा राजपुत्रीयात तथा सच्छि व च्यागः घलं सुगन्धित लः हया मोल्हुइका भूत लिकया बिये माल ।” थथे यायेत राजपुत्रीयात मसानय् यंके । छपिं उगु दिनय् जिपिं वने न्ह्यो भतिचा मलेचू ज्वना शस्त्रधारी थः मनूतनापं रथय् च्वना मसानय् वना रथत मसान ध्वाखाया छल्लेलिकक तथा मसानय् वना मण्डल पीठय् सिइम्हथे याना गोतुला दिसै । जि अन वया छपिनि दचोने खाता तथा राजपुत्रीयात ल्हवना खाताय् गोतुका बिइ । उगु इलय् छिसं मलेचू थःगु न्हासय् तथा निको स्वको हाछिका तथा दिसै । छिं निको स्वको हाचिका तयेखतं जिपिं राजकन्यायात त्वःता बिस्यू वने । अले जिं राजकुमारीयात मोल्हुइके बिया थः नं मोल्हुया वयात व्वना थः च्वना थासय् हया दिसै ।

“ज्यू, छंगु उपाय जुलसा गजबं हे बांला” धका धया वं स्वीकार यात ।

अले ज्योतिषनीं नं सकतां खँ जुजुयाथाय् वना कवन । जुजुं नं “ज्यू” धाल । राजकन्यायात नं थुगु गुप्त खँ सकतां कन । वं नं “ज्यू” धाल ।

थः वनेखुन्हु कुमारयात सूचना बिया विशाल परिवार व्वना मसानय् वना रक्षकपित ख्यायेत थथे धाल – “राजकन्यायात खाताय् तयेगु इलय् खाता तःलय् च्वंम्ह सिइम्ह मनूखं हाछिका तथा हइ अले हाछिका तथा खाता तःलं पिहाँ वया गुम्हसित दकले न्हापां स्वइ वयात वं ज्वनी । उकिं छिपिं सतर्क जु ।”

राजकुमार न्ह्यवः हे वना कनातःथे अन गोतुला च्वं वन । भाग्य कनिम्ह ज्योतिषनीं नं राजकन्यायात बुया मण्डल पीठय् यंकुबले ‘ग्याये म्वा’ धका सम्भे याना खाताय् थ्यन । उगु इलय् कुमारं मलेचू न्हासय् तथा हाछिका तल । वं हाछिका तयेसाथं ज्योतिषनीं राजकन्यायात त्वःता चिच्चेदंक हाला दकले न्हापां भागाभाग बिस्यू वन । व बिस्यू वनेवं अन च्वपिं दक्वं छम्ह नं मल्यंक सकलें भागाभाग जुया बिस्यू वन । ल्हातं ज्वना तःगु शस्त्रसमेत त्वःता सकलें कुईच्च जुइक बिस्यू वन । न्ह्यवः सल्लाह याना तःथे सकतां ज्या याना राजकन्या व्वना कुमार नं थः च्वनेथाय् वन ।

भाग्य कनिम्ह मिसां जुजुयाथाय् वना सकतां खँ कन । जुजुं स्वीकार याना धाल - “वयात हे म्हचाय् बिइ धया तयागु खः । ध्व ला माय्क्येय् घ्यः लुइथे जुल । (शब्दार्थः खिरजाय् घ्यः तयेथे जुल ।) लिपा भिंचायात राज्य बिया म्हचाय्यात महारानी याना बिल । राजकन्यानापं मिले जुया वया भिंचां नं धर्मपूर्वक राज्य यात । उम्ह तलवारया लक्षण कनिम्ह ब्रह्मं नं वया सेवक जुल ।

छन्हु जुजुया चाकरी वया सूच्यो स्वया उपस्थान याना च्वंगु इलय् चप्राया न्हाय् नाया वल । नकलिगु न्हाय् बैय् कुतुं वन । अले मछाला ववय् ववःछुना च्वन । जुजुं न्हिला न्हिला धाल - “भो आचार्य ! शोक याये मते । हाछिका वइगु धयागु गुलिसितं भिं जूसा गुलिसितं मभिं । छिं हाछिका तया दीबले थःगु न्हाय् ध्यंका च्वने मालसा जिं हाछिका तयाबले पाजुया म्हचाय् नं राज्य नं दत । थुलि धया थुगु गाथा धाल-

“तथेवेकस्स कल्याणं, तथेवेकस्स पापकं ।

तस्मा सब्बं न कल्याणं, सब्बं वापि न पापक’न्ति” ॥

“गुलिसितं हाछिका वइगु भिं जूसा गुलिसितं मभिं । उकिं हाछिका वयेवं तुं दक्वं भिं मजू, दक्वं मभिं नं मजू ।”

थुगु गाथाद्वारा उगु खँ कना दानादि पुण्य याना कर्मानुसार परलोक वन । शास्तां थुगु उपदेशद्वारा लोक सम्मत कल्याण व अकल्याणयागु अनेकांशिक अर्थ प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् तलवारयागु लक्षणया खँ कनिम्ह ब्राह्मण आःयाम्ह तलवारयागु लक्षण कनिम्ह ब्राह्मण हे खः । भिंचा जूम्ह जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

१२७. कलण्डुक जातक

“ते देसा तानि वत्थूनि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह गफास्तम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान व अतीत कथा निगुलिं कटाहक जातक (जा. नं. १२५) स दुथे तुं खः ।

खः थुगु जातकय् वाराणसीयाम्ह सेठया दासया काय्या नां कलण्डुक । व बिस्सुं वना प्रत्यन्तय् च्वंम्ह सेठया म्हचायनापं विवाह याना फुईफाय् याना च्वंबले वाराणसीयाम्ह सेठं थः दासया काय्यात माय्कल नं गनं लुया मवसेलि वाराणसी सेठया लहिना तःम्ह मचाम्ह सुगायात कलण्डुक माय्के छवल । सुगां उखे थुखे मामां उगु नगरय् थ्यंकः वन ।

उगु इलय् कलण्डुक जल-क्रीडा यायेगु इच्छां आपालं माला, गन्ध, विलेपन व खाद्य भोज्य ज्वना नदी वना सेठया म्हचायनापं छगः नाउचाय् च्वना लखय् म्हिता च्वन । उगु देशय् च्वंपिं ऐश्वर्यशाली (साहु महाजन) पिं लखय् जल-क्रीडा म्हित वनिबले तःसकं कडागु वासः दुरुइ तया त्वनिगु जुया च्वन । उकिं याना न्हिच्छं लखय् म्हिता च्वंसां चिकुया सेखं चाइ मखुगु जुया च्वन । थुम्ह कलण्डुक भाजुं अजागु दुरु त्वना म्हुतु कुल कुल याना ल्हवया छवइगु जुया च्वन । वं ल्हवसां लखय् मखुसे उम्ह सेठया म्हचाय्या छचनय् ल्हवइगु जुया च्वन ।

उम्ह सुगा मचां नं नदीया सिथय् छमा गूलर सिमाकचाय् च्वना च्वंबले कलण्डुकयात म्हसिइका काल । वं सेठया म्हचाय्या छचनय् दुरु ल्हवया च्वंगु नं खन । वं धाल - “हे कलण्डुक ! दास मचा ! थाःगु जाति व (न्हापा च्वनागु) थाय् लुमंकि । दुरं म्हुतुं च्वला उच्च जातियाम्ह सुखपूर्वक पाले याना तःम्ह सेठया म्हचाय्या छचनय् ल्हवये मते । छं थाःगु हैसियत म्हसिकि ।” थुलि धया गाथाद्वारा धाल -

“ते देसा तानि वत्थुनि, अहञ्च वनगोचरो ।
अनुविच्च खो तं गण्हेय्युं, पिव खीरं कलण्डुका’ति” ॥

“हे कलण्डुक ! छ जन्म जूगु थाय् व छ च्वनिथाय् जि वनचर पंछि जूसां जिं स्यू । (जि वना धायेबले) सिया छंत ज्वनीतिनि । हे कलण्डुक ! दुरु ल्हवया (मछ्वसे) बांलाक त्वं ।”

कलण्डुकं नं सुगा मचायात म्हसिइका ‘ध्व जिगु भण्डाफोर याना च्वन’ धका मती तया ग्याना धाल - “भासैं स्वामी ! गुबले भाया ?” सुगा भत्तुया मचां ‘ध्व जित मायां सःता च्वंगु हितचिन्तक जुया मखु, ध्वं जिगु ककु म्वेथ्याना स्याना छ्वये फु’ धका सिइका ‘जित छलिसे ज्या मदु’ धया भुरंग ब्यया वन ।

व ब्वया वना वाराणसी थ्यंका गथे खन अथे हे सेठयात विस्तारपूर्वक खैं कन । सेठं धाल - वं याये मत्यःगु ज्या यात । अले हुकुम बिया वयात वाराणसी सःता दास याना तल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कलण्डुक थुम्ह भिक्षु खः । वाराणसी सेठ जुलसा जि हे खः ।

१२८. बिळारवत जातक

“यो वे धम्मं धजं कत्वा...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् ढोंगीम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् शास्तां वयागु ढोंगीया बारे खैं ल्हाना च्वंगु इलय् बिज्याना “भिक्षुपिं ! ध्व आः जक ढोंगी जूगु मखु न्हापा नं ढोंगीम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खैं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छुं जुया जुल । तःधिक जुइवं फाया मचाथे जुया सलंसः छुंतनापं जंगलय् च्वना च्वन ।

उखे थुखे चाःहिला च्वंम्ह ध्वेचां उगु छुंया बथान खना थुपिं छुंतयत् भंगः लाना नये माल धका बिचाः यात । थथे बिचाः याना छुंप्वालं भतिचा तापाक सूद्धो स्वया, म्हुतु वां खाया, फय् घुत्कूम्हथे छपा तुतिं चुया दना च्वन ।

उखे थुखे नसा माला जुया च्वंम्ह बोधिसत्त्वं वयात खना 'थ्व सदाचारीम्ह जुइमाः' धका बिचाः याना वयाथाय् वना न्यन - "भाजु ! छिगु नां छु खः ?"

"जिगु नां धार्मिक खः ।"

"प्यपा तुतिं बैय् मचूसे छपां जक चुया छाया दना च्वनागु ?"

"जिं प्यपां बैय् चुल धाःसा पृथ्वी नं जिगु'भार फये फइ मखु, उकिं जिं छपा तुतिं चुया दना च्वनागु खः ।"

"म्हुतु वां खाया छाया च्वं च्वनागु ले ?"

"फय् बाहेक मेगु जिं मनया ।"

"सूद्धो स्वया छाया च्वं च्वनागु ले ?"

"सूर्ययात नमस्कार याना च्वनागु ।"

बोधिसत्त्वं 'थ्व सदाचारीम्ह खः' धका मती तल । अनं लिपा छुंतयगु बथान व्वना सुथे व सन्ध्या इलय् वयागु सेवा याःवन ।

वयात सेवा याना लिहाँ वनिबले ध्वेनं दकले ल्यूने च्वंम्ह छुयात ज्वना स्याना नया म्हुतु हुया न्हापाथे तुं दना च्वनेगु याना च्वन । छसिंकाथं छुंतयगु बथान पाः जुया म्हो जुल । छुंतयसं बिचाः यात, 'न्हापा जूसा थ्व प्वाः चिप्वाः । दना च्वनेबले हे म्हुय् कान्तु का, थ्यू । आः ह्वालु अथे च्वना च्वंसां ह्वालुं फ्वालुं प्वाः मजा । खं छु खः ?' इमिसं बोधिसत्त्वयात वना धाःवन ।

बोधिसत्त्वं 'छुंत छु जुया पाः जुल' धका बिचाः याना स्वबले ध्वेयात शंका यात । अले जाँच याना स्वयेत ध्वेया सेवा याना लिहाँ वबले मेपिं छुंत न्ह्यो न्ह्यो छुवया थः दकले ल्यूने च्वं वन । ध्वेनं वयात भ्रम्टे याःवन । थत ज्वनेत वःगु खना बोधिसत्त्वं दिना धाल - "भो श्रृगाल ! थ्व छंगु व्रत धार्मिक मखु । छं मेपिंत हिंसा यायेत हे धर्मयात न्ह्योने तल ।" थुलि धया थुगु गाथाद्वारा धाल -

"यो वे धम्मं धजं कत्वा, निगूळ्हो पापमाचरे ।

विस्सासयित्वा भूतानि, बिळारं नाम तं वत'न्ति" ॥

"गुम्हसिनं धर्मयागु ध्वाँय् धस्वाका सत्त्व प्राणीपिन्त विश्वास ब्याका गुप्तरूपं मभिंगु पाप आचरण याइ, उम्हसियागु आचरणयात छलकपट दुगु भौचिया व्रत धाइ ।" ५४

८४. थौम्हिंग धर्मया नां कया जूपिंप्रति थथे हे शंका दृष्टिं स्वये बहः मज्जिन ला ?

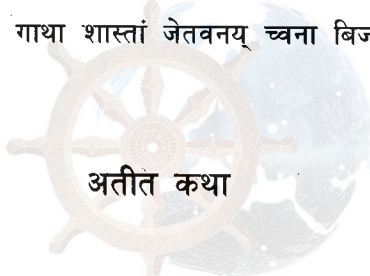
छुंतय् जुजुं थुलि धया धर्वयात भ्रम्टे याना ककुइ ज्वना ककुइ च्वंगु हिन्हू चःफुना स्याना बिल ।
छुंया बथानं धर्वया ला कुरर कुरर सः वय्क न्ह्यया नल । न्हापा वपिसं जक धर्वया ला नये खन लिपा
वपिसं नये मखन । अनं लिपा छुंतयत् निर्भय जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ध्वं थुगु इलय्
ढोंगीम्ह भिक्षु खः । छुंतय् जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

१२९. अग्गिकभारद्वाज जातक

“नायं सिखा पुञ्जहेतु...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगीम्ह भिक्षुया
बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व छुंतय् जुजु जुया जंगलय् च्वना
च्वन । ध्वं छम्ह जंगल मिं नया बिस्त्यं वने मफुगुलिं छमा सिमाय् छचो ल्वाका दना च्वन । वयागु म्हय्
च्वंगु सँ फुक्कं मिं नल । सिमाय् छचो ल्वाका च्वंगु जुया छचनय् आंगसँथे निपुचा सँ ल्यन । व छन्हु
पर्वतयागु पुखुली लः त्वंबले थःगु किचः लखय् खना 'आः जित कमाये यायेत थुलिं हे गात' धका मती तल ।
अले जंगलय् चाःट्यूट्यू छुंतय्गु प्वाः खना 'थुमित भंगः लाना नये माल' धका बिचाः याना न्हापा वंगु
जातकय्थे तुं भतिचा तापाक दना च्वं च्वन ।

नसा मालेत चाःहिला च्वंम्ह बोधिसत्त्वं वयात खना थुम्ह शीलवान्म्ह जुइमाः धका बिचाः याना
वयाथाय् वना न्यन - “छंगु नां छु खः ?”

“जिगु नां अग्नि भारद्वाज खः ।”

“छु यायेत वयागु ?”

“छिमित बचे यायेत वयागु ।”

“छं जिमित गुकथं बचे यायगु ?”

“जिं पतिंचा ल्याः खाना च्वने । छिपिं सुथे पिहाँ वना नसा माःवनबले छम्ह, निम्ह, स्वम्ह याना
थुलि दु धका ल्याः खाना तये । अले हानं लिहाँ वइगु इलय् नं ल्याः खाये । थुकथं सुथे व सन्ध्या इलय्
ल्याः खाना बचे याना च्वने ।”

“ज्यू, पाजु ! अथेसा रक्षा याना च्वं ।”

वं स्वीकार याना प्वालं पिहाँ वड्गु इलय् छम्ह, निम्ह, स्वम्ह धाधां ल्याः खाखां लिहाँ वड्बले नं अथे हे ल्याः खाखां दकले लिपा ल्यूने वःम्ह छुयात स्याना नयेगु याना च्वन । बाकी बाखँ नकतिनि वंगु जातकय्थें तुं हे खः । थुगु (बाखँनय्) छुंया जुजुं दिना धाल - “भो अग्नि भारद्वाज ! छं गुगु छचनय् आँगसँ तया तल व धर्मया नितिं मखु । छंगु प्वाःया नितिं तया तल ।” थुलि धया थुगु गाथाद्वारा धाल -

“नायं सिखा पुञ्जहेतु, घासहेतु अयं सिखा ।
नागुद्विगणनं याति, अलं ते होतु अग्निका'ति” ॥

“ध्व आँगसँ पुण्यया नितिं मखु, प्वाःया नितिं खः । छंगु ल्याचा पतिंचा पूवनी मखु । अग्निक ! आः छं ल्याः खाये गात ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ध्वं ध्व हे भिक्षु खः । छुंतय् जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

१३०. कोसिय जातक

“यथा वाचा च भुञ्जसु...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् श्रावस्तीवासी छम्ह मिसायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व छम्ह श्रद्धा दुम्ह उपासक ब्राह्मणया जहान (कला) खः व दुःशीली पापधर्मी खः । चान्हे चान्हे दुराचार याना न्हिने न्हिने छुं ज्या मयासे रोगीम्हथें जुया ‘आइया, आइया’ हाला दचना च्वनिम्ह खः । अले वयाके ब्राह्मण “भद्रे ! छंत छु जुल ?” धका न्यनिबले “जित वायुं दुःख बिया च्वन’ धका धाड्गु जुया च्वन ।

“अथेसा छु याये माल ले ?”

“नायुगु, साःगु भिंगु भिंगु यागु व जा माल ।”

ब्राह्मणं वं छु छु धाल व व हया विड्गु । दासथें ज्या याना च्वन । व जुलसा ब्राह्मण छेंय् दुहाँ वड्बले गोतुला दचना च्वनिगु, पिहाँ वना च्वनिबले ल्यवःनापं ख्याः याना मोज याना च्वनिगु । छन्हु ध्वयागु शरीरय् वायुं दुःख विड्गु पने फड मखु धका बिचाः याना कायल जुया ब्राह्मणं गन्ध मालादि ल्हातं ज्वना जेतवनय् वना शास्तायात पूजा व वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत । अले भगवानं “ब्राह्मण ! थौम्हग खने मद्दिन ?” धका न्यना बिज्याबले “भन्ते ! जिमि ब्राह्मणीया शरीर वायु प्रकोप जुया च्वंगुलिं वया नितिं

घ्यः, चिकं आदि व भिभिं गु सासाः गु भोजन माला च्वने माः गुलि लिमलना च्वंगु खः । वयागु शरीर धाः सा ल्हवं, रूपवर्णं नं बांला । परन्तु वायुरोग लनिगु खने म्दु । वयागु सेवा यायां थन वयेत फुर्सत नं दय्के मफुत” धका बिन्ति यात ।

ब्राह्मणीया दुराचारयागु खें सिइका शास्तां “ब्राह्मण ! थुकथं दचना च्वनिम्ह, ल्वय् मजूम्हे मिसायात थुगु थुगु वासः यायेमाः” धका छंत न्हापा नं पण्डितपिसं कंगु खः । परन्तु पूर्वजन्मयागु खें जूगुलिं छं व सिइका लुमंका तये मफुत” धका आज्ञा जूबले वं न्हापायागु खें कना बिज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खें आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू ब्राह्मण महाशाल कुलय् जुल । तःधिका जुइवं तक्षशिलाय् वना सकतां शिल्प ब्वना वाराणसी वया अन दिशाप्रमुख आचार्य जुया च्वं च्वन । सकल राजधानीयापिं क्षत्रिय कुमारपिं व ब्राह्मण कुमारपिं वयाथाय् वया आखः ब्वं वल ।

अनंलि छगू गांयाम्हे ब्राह्मण बोधिसत्त्वयाथाय् स्वंगू वेद व भिंच्यागू विद्या ब्वना बनारसय् च्वना गृहस्थ जुया न्हिं निको स्वको बोधिसत्त्वयाथाय् वयेगु यात । वया कला, ब्राह्मणी जुलसा दुःशीली व पापधर्मी खः । (सकतां खें वर्तमान कथालय्थें तुं खः ।)

अनंलि बोधिसत्त्वं वयात “थुगु थुगु कारणं याना जि अववाद न्यं वये मफुत धाः गु खें न्यना” उम्ह माणविकां थ्वयात छले याना दचना च्वंगु खः” धयागु सिइका “वयागु रोगानुसारयागु वासः कना बिये माल” धका बिचाः याना धाल - “तात ! आवंलि छं मिसायात घ्यः, खीर व रस आदि नके मते । साच्चय् पञ्चपत्र व फलादि तया न्हूगु सिजः थलय् सिजः स्वाद मवतले ग्वारा ग्वारां दाय्का सिजःयागु स्वाद वयेवं खिपः वा नंत्याः वा सिमाकचा वा गुंखि ज्वना ‘थ्व छंगु नितिं रोगानुसारयागु वासः खः थ्व त्वं मखु धयागु जूसा नयागु जाअनुसारं ज्या या’ धका क्वय्या गाथा ब्वना न्यंकि । यदि वं वासः त्वने मखु धाल धाः सा खिपतं वा दण्डं वा सिमाकचां गुंखिं निथु स्वथु दया सैं प्वांय् ज्वना म्हु चिना दा । अनं लिपा वं दना ज्या याइ ।

“ज्यू” धका वं स्वीकार याना गुहं धाःथें वासः दय्का “भद्रे ! थ्व वासः त्वं” धाल ।

“थ्व वासः सुनां ब्यूगु ?”

“भद्रे ! आचार्य ।”

“यंकि थ्व वासः, जिं त्वने मखु ।”

“यदि छं थः थःम्हं थ्व वासः त्वनेसा त्वं धाधां खिपः ज्वना थःगु रोगानुसारयागु थ्व वासः त्वं मखुसा नयागु यागु जाअनुसारं ज्या या” धका थुगु गाथा धाल -

“यथावाचा च भुञ्जस्सु, यथाभुत्तञ्च व्याहर ।
उभयं ते न समेति, वाचा भुत्तञ्च कोसिये’ति” ॥

“वायुलं दुःख बिया च्वन धका धया च्वनागु खःसा व हे अनुसारं ध्व वासः त्वं । अले लाय्का ज्या याना व्यु । कोसिये ! छुखें वायु नं दुःख बिया तल धया च्वनसा मेखें साक साक नयेगु म्हया च्वनेगु ध्व बिल्कुल मिले मजगु खें जुल ।”

थथे न्यंकुबले कोसिय गोत्रयाम्ह ब्राह्मणी ग्याना “आः धाःसा आचार्यं जिगु खें सिइका काल । अथे जूगुलिं ध्वयात भंगः लाना तये फइ मखुत, ज्या याना बिइ माल धका मती लुइका दना ज्या यात । जिगु दुःशील स्वभाव आचार्यं सिइका काल । आर्वलि थथे याये मजिल” धका आचार्यप्रति गौरवया कारणं पापकर्म नं तापाना शीलवती जुया च्वं च्वन ।

उम्ह ब्राह्मणी नं “आः धाःसा सम्यक्सम्बुद्धं थुगु खें सिइका बिज्यात” धका शास्ताप्रति गौरवया कारणं हानं अजागु अनाचार मयात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या ल्यवः आःयाम्ह ल्यवः खः । आचार्यं जुलसा जि हे खः ।

कुसनालि वर्ग क्वचाल ।

१४. असम्पदान वर्ग

१३१. असम्पदान जातक

“असम्पदानेनितरीतरस्स...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु समयय् भिक्षुपिं धर्मसभाय् फेतुना खें ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! देवदत्त अकृतज्ञम्ह खः । तथागतयागु सद्गुण म्हमस्यूम्ह ।” शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! आः फेतुना छु खें ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खें” “भिक्षुपिं ! देवदत्त आः जक अकृतज्ञम्ह जूगु मखु, न्हापा नं अकृतज्ञम्ह जूगु खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खें आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा मगध देशया राजगृह नगरय् सुं छम्ह मगध नरेशं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व उम्ह जुजुया सेठ खः । वयाके चय्गू करोड धन दु । वयागु नां खः सङ्गसेठ । वाराणसी नं पिलिय धयाम्ह सेठ छम्ह दु । इपिं निम्ह परस्परय् घनिष्ट मित्रपिं खः ।

इपिंमध्ये वाराणसीयाम्ह पिलिय सेठया उगुं थुगुं कारणं याना स्यना वन । दक्व धनसम्पत्ति फुना न्हना वन । व दरिद्रम्ह जुल । सुं आधार भरोसा मदुम्ह जुल । अले व थः मिसायात ब्वना सङ्ग सेठयाथाय् वनेगु विचारं वाराणसी पिहाँ वया राजगृहय् थ्यंकः न्यासि वना सङ्गसेठयागु छेंय् वन ।

सङ्गसेठं वयात खनेखतं “जिमि पासा वल” धका म्हसिइका घय्पुया आदर सत्कार यात । छुं दिन च्वनेधुंका “पासा ! छाया भ्नाया” धका न्यन ।

“पासा ! जिगु ज्या स्यन । जिगु दक्व फुक्व धनसम्पत्ति नष्ट जुया न्हना वन । जित ग्वाहालि ब्यु ।”

“पासा ! थ्व खँय् ग्याये म्वाः ।” थुलि धया वं धुकू चाय्का पीगू करोड हिरण्य बिल । वयाके गुलि नं वस्त्रादि व ज्यू दुपिं व ज्यू मदुगु वस्तुत दुगु खः, सकतां बच्छि बच्छि इना बिल । व उगु धनसम्पत्ति ज्वना वाराणसी लिहाँ वन ।

समय बिते जुइधुंका छुं समय लिपा, सङ्गसेठ नं अथे हे स्यना न्हना वन । वं थःगु नितिं आधार माला च्वंबले लुमना वल – “जिं थः पासायात यक्व उपकार याना तयागु दु । बच्छि सम्पत्ति बियागु दु । वं जित खना त्वःती मखु । जि वयाथाय् वने माल ।”

वं थः मिसायात ब्वना न्यासि वना वाराणसी थ्यंका थः मिसायात धाल – “भद्रे ! छु जिलिसे गल्ली गल्ली चाःहिलेगु छंगु नितिं बांलाइ मखु । जि वना सवारी छवया हये । छु लिपा उकी च्वना नोकरत नापं बांलाका वा ।” वयात छगू फल्चाय् फेतुका थः स्वयं नगरय् वन । सेठया छेंय् थ्यंका “राजगृहं छिमि पासा थ्यंकः वगु दु” धका सूचं बिइके छवत । सेठं धाल – “वा धा ।” व वःगु खना आसनं दना लसकुस नं मयाः, खाली थुलि जक न्यन – “छु याः वयागु ?”

“छंत नाप लाये धका वयागु ।”

“छ च्वनेथाय् ठीक यायेधुन ला ?”

“गन नं थाय् ममालानि, सेठनीयात फल्चाय् फेतुका वया ।”

“छंत थन तयेत थाय् मदु । सीधा ज्वना गनं वना जा थुया नया हूँ । जिथाय् गुबलें वये मते ।” थुलि धया छम्ह नोकरयात ज्या ब्वल – “जिमि पासाया लंकुली फच्छि हिमो प्वःचिका छव ।” व हे दिखुन्हु वयागु भण्डारय् द्रिच्छगू गाडात ट्याउँगु जाकी भरे याना च्वंगु जुया च्वन । पीगू करोड धनसम्पत्ति ज्वना वःम्ह अकृतज्ञ महाचोरं थःम्ह पासायात मात्र फच्छि हिमो बिया छवत । नोकर दालचाय् फच्छि हिमो तया बोधिसत्त्वयाथाय् वल ।

बोधिसत्त्वं विचाः यात – थुम्ह असत्पुरुषं जिके पीगू करोड धनसम्पत्ति कया आः थौं जित फच्छि हिमो बिया च्वन । थ्व काये कि मकाये ? वं विचाः यात – थ्व ला अकृतज्ञ जुल, मित्रद्रोहिम्ह जुल, याना तयागु उपकार लोमंका थ्वं जि नापं मैत्रीसम्बन्ध त्वाःथल । यदि जिं थ्वं ब्युगु फच्छि हिमो मभिंया कारणं

ग्रहण याना मकाल धाःसा जि नं मैत्रीसम्बन्ध त्वाःथम्ह जुइ । उकिं जिं वं ब्यूगु फच्छि हिमो ग्रहण याना थःपाखें मैत्रीभावयागु प्रतिष्ठा याये ।

वं फच्छि हिमो थःगु लंकुति प्वःचिना महलं कुहाँ वया फल्वाय् वन ।

मिसां न्यन - “आर्य ! छंत छु दत ?”

“भद्रे ! जिमि पासा पिलिय सेठं भीत फच्छि हिमो बिया थौं हे बिदा बिया छुवया हल ।

मिसा ह्वाय् ह्वाय् ख्वया हाल - “आर्य ! थ्व छाया कया हये माःगु दु ? छु पीगू करोड धनया पलेसा थ्व हे खः ला ?”

बोधिसत्त्वं धाल - “भद्रे ! ख्वये मते । जिं थःपाखें मैत्रीसम्बन्ध मस्यंकेत, थःपाखें सम्बन्ध त्यंका तयेत कयागु खः । छं छाया नुगः मछिंका ?” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“असम्पदानेनितरीतरस्स, बालस्स भित्तानि कलीभवन्ति ।

तस्मा हरामि भुसं अड्डमानं, मा मे मित्ति जीयित्थ सस्सताय’न्ति” ॥

“मेपिसं ब्यूगु मकासे तिरस्कार याइम्ह मूर्खया पासापिं मदया वने यः । उकिं जिगु प्रति मैत्री भंग मजुइकुसे, थातं तया तयेगु उदेश्यं हिमो फच्छि जूसां कया हया ।”

थथे धाल नं सेठनी ख्वया हे च्वन । व हे इलय् सइसेठं पिलिय सेठ नापं छुवया हया तःम्ह छम्ह दास फल्वा क्वं वना च्वंगु जुया च्वन । सेठनी ख्वःगु सः ताल । दुने वना स्ववंबले थः हे मालिक खना तुती भोपुया चिल्लाय् दंक ख्वल । वं न्यन - स्वामी ! थन छाया भयाया ?” सेठं सकतां खँ कन । नोकरं धाल - “स्वामी ! धन्दा कया दी म्वाः ।” थुकथं निम्हसितं भरोसा बिया थःगु हे छेय् यंकल । अन सुगन्धित लखं मोल्हुइकल, भोजन याकल । अले मेमेपिं सकल नोकरतयूत स्वामी थ्यंकः भागु दु धका खबर बिल । छुं दिन बिते याना सकल नोकरत व्वना व जुजुयाथाय् वना ततःसकं हाल ।

जुजुं सःता न्यन - “थ्व छु खः ?”

वं जुजुयात सकतां खँ कन । जुजुं नं वयागु खँ न्यना सेठत निम्हं सःता सइसेठयाके न्यन - “महासेठ ! छु छं धातथें पिलिय सेठयात पीगू करोड धन बियागु खः ला ?”

“महाराज ! पासायात माःबले जिं वयात जिथाय् राजगृहय् वबले पीगू करोड धन त्यासा बियागु जक मखु, गुलि नं जिके धन दुगुः चाहे ज्यू दुपिं जुइमा चाहे ज्यू मदुगु इपितकं बच्छि बच्छि थला छगू भाग बियागु खः ।”

जुजुं पिलियसेठयाके न्यन - “छु थ्व खँ सत्य खः ला ?”

“सत्य खः, महाराज !”

“छंगु हे आशा कया छंथाय् वयेवं छं थ्वयात छुं सत्कार सम्मान याना ला ?”

व न्वं मवासे सुम्क च्वन ।

“छं हिमो फच्छि वयागु लंकुलि तयूका बियागु खः ला ?”

“व खँ न्यना नं न्वं मवासे सुम्क च्वना च्वन ।

जुजुं मन्त्रीतनापं छु यायेगु धका न्यना सल्लाह यात । सेठयात निन्दा याना आज्ञा बिल - “हुं, पिलियसेठया छेय् गुलि नं धन दु व फुक्क सङ्गसेठयात व्यु ।

बोधिसत्त्वं धाल - “महाराज ! जित मेपिनिगु धन माःगु म्दु । गुलि धन जिं बियागु खः उलि जक कया बिया दिसं ।”

जुजुं बोधिसत्त्वयागु धन कया बिल ।

बोधिसत्त्वं थःम्ह बियागु फुक्क धन, नोकरतसहित राजगृहय् वना परिवार बसे यात । हानं दानादि पुण्य यायां कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् पिलिय सेठ देवदत्त खः । सङ्गसेठ जुलसा जि हे खः ।

- * -

१३२. भीरुक जातक

“कुसलूपदेसे धितिया दब्हाय च...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अजपाल न्यग्रोध (सिमा) या क्वय् मारया म्हचाय्पिनिपाखें प्रलोभित याःबले सूत्रया^{८५} आरम्भयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । भगवानं शुरुई हे आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“दद्वल्लमाना आगज्जुं, तण्हा च अरती रगा ।
ता तत्थ पनुदी सत्था, तूलं भट्ठव मालुतो’ति” ॥

“धन अजपाल सिमाक्वय् इप्पां थीपां मसिइक वल, तृष्णा, अरति व रगा, गथे फसं पुइकी कपाय्यात, बुद्ध इमित अथे हे छचाल ब्याल याना बिज्यात ।^{८६}

थुगु प्रकारं उगु सूत्रया अन्त तक कना च्वंगु इलय् धर्मसभाय् मुना च्वापिं भिक्षुपिसं खँ पिकया हल- “आयुष्मान्पिं ! सम्यक्सम्बुद्धयाथाय् मारया म्हचाय्पिं वया सलंस प्रकारं दिव्यरूप जुया वया प्रेमय् फसे यायेत (स्वल परन्तु) असफल जुल । अहो ! बुद्धबल अद्भुत खः ।” शास्तां बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं थुगु इलय् जिं सकतां आसव मद्यका सर्वज्ञता प्राप्त यायेधुकां मारया म्हचाय्पिंत मस्वयागु खँय् छुं आश्चर्य चाये माःगु म्दु । न्हापा न्हापा बुद्धत्व प्राप्तिया खोजय् लगे जुया च्वनागु इलय् क्लेश बाकी दत नं निर्मित दिव्यरूपयात मिखांतकं कना कामुक भावं मस्वसे महाराज्य प्राप्त याना कयागु दु ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

८५. स्वया दिसं मारधीतु-सुत्त, संयुत्तनिकाय, नेपाल भाषा पृ. १४५ ।

८६. संयुत्तनिकाय, मार संयुत्त, नेपाल भाषा, पृ. १४८ ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व सच्छिम्ह दाजुकिजापिंमध्ये दकले चिधिकम्ह किजा जुया जन्म जुल । दक्वं बाखँ च्वय् वनेधुंकूगु तक्कसिला जातक (तेलपत्त जा. नं. ९६) अनुसारं विस्तारपूर्वक कना यंकैमाः ।

उगु इलय् तक्षशिला नगर निवासी जनतापिसं नगरं पिने फल्चाय् (च्वना च्वंम्ह) बोधिसत्त्वयाथाय् वना स्वीकृति कया वयात राज्ययागु भार लःल्हाना अभिषेक याना बिल । हानं जनतापिसं नगरयात देवनगरथे बांलाका लाय्क्यात इन्द्रभवनथे बांलाक समाये यात ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व नगरय् दुहाँ वया लाय्कु दरबारया बैगलय् वना श्वेतछत्रं कुइका तःगु भिंगु रत्नसिंहासनय् च्वना देवेन्द्रथे फेतुत । अमात्यपिं, ब्राह्मणपिं, गृहपतिपिं आदि सकलें अलंकारं बांलाक छायापिया तःपिं क्षत्रियकुमारपिं वया छ्चालं दना च्वं वल । देव-अप्सरा समान नृत्य, गीत व बाद्यय् कुशल, उत्तम हावभाव याये सःपिं भिंखुद्वल प्याखँमो मिसापिंमध्ये म्येँ हालेगु बाजँ थायेगु याःवल । म्येँ हाःगु व बाजँ थाःगु सलं राजभवन छ्गुलिं थपाय्च्वं गुञ्जायमान जुल मानौं सुपाय्चय् नं न्यागु सलं महासमुद्र छ्गुलिं तरंगं जाःथे जुल ।

अनलि बोधिसत्त्वया मनय् थथे मती लुल - “यदि जिं उपिं यक्षणीपिसं दय्कूगु दिव्यरूपय् स्वये लाःगु जूसा जि सिइधुंकल जुइ; जित थजागु वैभव स्वये दइ मखुगु जुइ । प्रत्येकबुद्धपिनिगु उपदेशअनुसार जुयागुलिं हे जित थुजागु प्राप्त जूगु खः ।” थुकथं बिचाः याना प्रीतिवाक्य (उदान) व्यक्त यायां थुगु गाथा डाल -

“कुसलूपदेसे धितिया दळ्हाय च, अनिवत्तित्ता भयभीरुताय च ।
न रक्खसीनं वसमागमिहसे, स सोत्थिभावो महता भयेन मे’ति” ॥

“(प्रत्येकबुद्धपिनिगु) सदुपदेशय् क्वातुक थातं च्वनागुलिं व भय-भीरुतायात मनय् थाय् मबियागुलिं जि राक्षसणीतय्गु ल्हातय् मलात । आः जि भारी तःधंगु भयं बचे जुया स्वस्ति सुख अनुभव याये खन ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा उपदेश बिया धर्मानुसार राज्य याना दानादि पुण्य याना कर्मानुसार परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । जि जुलसा उगु इलय् तक्षशिला वना राज्य प्राप्त यानाम्ह कुमार खः ।

१३३. घतासन जातक

“खेमं यहिं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् छम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह भिक्षु शास्तायाथाय् कर्मस्थान (ध्यान) ग्रहण याना प्रत्यन्तय् वना छगू गांयागु आश्रय कया जंगलय् निवासस्थान दय्का वर्षावास याना च्वन । न्हापांगु महिनाय् हे भिक्षाटनार्थं वना च्वंगु इलय् वयागु पर्णशाला मिं नल । अले च्वनेगु थाय्या कारणं कष्ट जूसैलि वं उपस्थापकपिंथाय् वना धाल । इमिसं - “भन्ते ! म्वाल, जुइ व्यु । पर्णशाला दय्का बिये । आः जिपिं बुंज्याय् अलमले जुया च्वना, पुसा तथा च्वना” धाधां स्वला बिते यात । वासस्थानयागु अनुकूल मिले मज्जूया कारणं वयागु कर्मस्थान सफल मज्जुल । अले वर्षावास धुंका जेतवनय् लिहाँ वना शास्तायात वन्दना याना छखेलिकक फेतुत ।

शास्तां वलिसे कुशलवार्ता याना विज्यायेधुंका - “भिक्षु ! छंगु कर्मस्थान सफल जू ला” धका न्यना विज्यात ।

वं शुरुनिसें असफल जूगु खँ बिनित्ति यात ।

शास्तां “भिक्षु ! न्हापा पशुतय्सं नं थःगु सफल व असफलयागु खँ सिइका सफल जूगु इलय् च्वना, असफल जूगु इलय् च्वनागु थाय् त्वःता मेथाय् वना च्वं वन । छं छाया थःगु सफलता व असफलतायागु खँ सिइका काये मफुगु ?” आज्ञा जूबले भिक्षुं उगु खँ कना विज्यायेत प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म पंछियोनी जुल । तःधि जुइका शोभायशाली जुया भंगःपंछितय् जुजु जुल । छगू जंगलयागु छगू प्राकृतिक दहैयागु सिथय् कचामचा यक्व दुगु, ख्वातुक हः दुगु तःमागु सिमायागु आश्रय कया सपरिवार च्वना च्वन । दहैयागु लःया फुसय् फैले जुया च्वंगु उगु सिमायागु कचामचाय् च्वं च्वपिं भंगःपंछितय्सं खिच्च फाना लखय् कुत्का हया च्वन । उगु प्राकृतिक दहैलय् छम्ह हारांम्ह नागराज दुगु जुया च्वन । अले वं थये मती तल - “थुपिं भंगःपंछितय्सं जिगु निवासस्थानय् खिच्च फाना फोहर याना च्वन । उकिं लखं मि पिकया सिमा मिं नका इमित बिसिकः छूवये माल ।” थुलि मती तथा तैकुलु जूम्ह उम्ह नागराजं बहनिया इलय् सकलें भंगःपंछित मुना सिमाया कचामचाय् दचना च्वबले दकले न्हापांगु पहरय् भुतुली लः क्वाकेथें याना लः क्वाकल । निकोगु पहरय् लखं हा (बाफ) वय्का हल । स्वंगूगु पहरय् ताइबःसिमा जाःति मि ज्वाला पिकया हल । लखं मिज्वाला पिहाँ वया च्वंगु खना बोधिसत्त्वं “भो पंछिगणपिं ! मिया ज्वालायात लखं स्याइगु खः, परन्तु थन लखं हे

मिज्वाला पिहाँ वया च्वन । अतः भ्नीपिं थन च्वने मजील । मेथाय् गनं वना च्वं वने माल ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“खेमं यहिं तत्थ अरी उदीरितो, दकस्स मज्जे जलते घतासनो ।
न अज्ज वासो महिया महीरुहे, दिसा भज्को सरणाज्ज नोभय’न्ति” ॥

“गन निर्भय दुगु खः अनं हे भय पिहाँ वया च्वन । लःया दथुइ मि च्याना वया च्वन । आः बैय् बुया वःगु सिमाय् च्वने फइ मखुत । मेगु हे दिशाय् वने तु । गन शरण कयागु खः अनं हे भय पिहाँ वया च्वन ।”

थुलि धया थःगु खँ न्यपिं भंगःपंछित व्वना बोधिसत्त्व मेगु हे थासय् च्वं वन । बोधिसत्त्वयागु खँ मन्यंसे अन हे च्वना च्वपिं भंगःपंछितय्गु ज्यान वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाश याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु अन्तय् उम्ह भिक्षु अर्हत्वय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् बोधिसत्त्वयागु खँ न्यपिं भंगःपंछित बुद्ध-परिषद् खः, अले पंछिराज जुलसा जि हे खः ।

१३४. ज्ञानसोधन जातक

“ये सज्जिनो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् संकस्स नगर धवाखा सिथय् थःम्हं संक्षेपं न्यंगु न्ह्यसःयात धर्मसेनापतिं (सारिपुत्रं) विस्तृतरूपं व्याख्या याःगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । अतीत कथा थथे दु -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जंगलय् बोधिसत्त्व सिइत्यंबले शिष्यपिंसं न्यंबले न दु न मदु (नेवसञ्जानासञ्जी) थुलि धया सिना वन । ...पूर्ववत्... तपस्वीपिनि थकालिम्ह शिष्यं खँ थुइका बिये मफुत । बोधिसत्त्वं आभास्वरं (लोकं) वया आक्सय् च्वना थुगु गाथा न्यंकल -

“ये सज्जिनो तेपि दुग्गता, येपि असज्जिनो तेपि दुग्गता ।
एतं उभयं विवज्जय, तं समापत्तिसुखं अनङ्गण’न्ति” ॥

“गुगु संज्जी (संज्ञा दुपिं सत्त्वपिं) खः व नं अगति खः, हानं गुगु असंज्जी खः व नं अगति । थुपिं निगुलिं त्वःता समापत्ति (नैवसंज्ञा नासंज्ञायत समापत्ति) सुख हे निर्दोष खः ।”

थुकथं धर्मदेशना याना शिष्ययागु प्रशंसा याना बोधिसत्त्व ब्रह्मलोक्य तुं लिहाँ वन । अनं लिपा बाकी शिष्यपिसं थकालिम्ह शिष्ययागु खँय् विश्वास यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् थकालिम्ह शिष्य सारिपुत्र खः । महाब्रह्मा जुलसा जि हे खः ।

- * -

१३५. चन्दाभ जातक

“चन्दाभं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् संकस्स नगर ध्वाखाय् च्वना सारिपुत्र स्थविरं न्यंगु प्रश्नयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

Dhamma Digital

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं एकान्त जंगलय् सिद्धयेका शिष्यपिसं न्यंबले “चन्दाभं सूरियाभं” धया सिनाली आभास्वर लोक्य उत्पन्न जू वन । तपस्वीपिसं थकालिम्ह शिष्ययागु खँय् विश्वास मयात । बोधिसत्त्व वया आकाशय् दना थुगु गाथा न्यंकल -

“चन्दाभं सूरियाभञ्च, योध पञ्जाय गाधति ।
अवितक्केन ज्ञानेन, होति आभस्सरूपगो’ति” ॥

“गुम्हसिनं प्रज्ञाद्वारा सूर्याभ तथा चन्द्राभय् थातं च्वना च्वनी व वितर्करहित द्वितीयध्यानद्वारा आभास्वर ब्रह्मलोक्य उत्पन्न जूवनी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं तपस्वीपित सम्भे याना थकालिम्ह शिष्ययात प्रशंसा याना ब्रह्मलोक्य लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् थकालिम्ह शिष्य सारिपुत्र खः अले महाब्रह्मा जुलसा जि हे खः ।

- * -

१३६. सुवर्णहंस जातक

“यं लद्धं तेन तुडुब्बं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय थुल्लनन्दा भिक्षुणीया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती छम्ह उपासक भिक्षुणीसङ्घयात लभा काःवयेत निमन्त्रण बिल । थःगु बुँइ ज्या याइम्हसित ‘भिक्षुणीत वल धाःसा छम्ह छम्ह भिक्षुणीतयत निम्हु स्वम्हु लभा बिया छूव’ धका आज्ञा बिल । अनं लिपांनिसें भिक्षुणीपिं वयागु छेंय नं बुँइ नं लभा काःवनेगु यात ।

छगू नखःया दियात उम्ह (उपासक) यागु छेंय लभा मंत । थुल्लनन्दा भिक्षुणी मेपिं व्वना छेंय वन अले धाल - “आयुष्मान् ! लभा माःगु दु ।

“आर्यपिं ! लभा मंत । हया तयागु नं मंत । बुँइ बिज्याहूँ ।”

इपिं बुँइ वना अन्धाधूननक्सां भकाभक् लभा लिना यंकल ।

बुँइ च्वंम्ह मनु भोके जुया हाल - “ध्व छु ताल त्याः ! भिक्षुणीपिं लोभी जुया लभा दक्वं कया यंकल ।”

वयागु खँ न्यना गुपिं अल्पेच्छ भिक्षुणीपिं खः इपिं असंतुष्ट जुल । इमिगु खँ न्यना भिक्षुपिं नं असन्तुष्ट जुल । इमिसं भगवान्यात ध्व खँ विन्ति यात । भगवानं थुल्लनन्दा भिक्षुणीपिनिगु निन्दा यायां आज्ञा जुया बिज्यात -

थःत जन्म ब्यूम्ह मांयात नं लोभी मनु यइ मखु, स्वये यइ मखु । वं लय् मताःपित लयताय्के नं फइ मखु । लयताःपित भन् अप्वः लयतायेका विइ फइ मखु । प्राप्त मज्जनिगु वस्तु प्राप्त याये फइ मखु । प्राप्त जूगु वस्तु थातं तया तये फइ मखु । अल्पेच्छम्ह मनुखं लयमताःपित लयताय्के फु । लयताःपित भन् आपाः लयतायेका विइ फु । प्राप्त मज्जनिगु वस्तु प्राप्त याये फइ । प्राप्त जूगु वस्तुयात दय्का तये फइ ।” थुगु प्रकारं भिक्षुपित इमित ल्वःकथं उपदेश बिया हानं आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुल्लनन्दा आः जक लोभी जूम्ह मखु, न्हापा नं लोभी जूम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू ब्राह्मण कुलय जुल । तःधिक जूसैलि वयात थः समान जाति कुलं मिसा छम्ह हया बिल । वया पाखें नन्दा, नन्दावती व नन्दसुन्दरी धयापिं स्वम्ह म्हाचार्यपिं दत । थुमित विवाह याना बिया छूवये न्हयो हे बोधिसत्त्व सिना वना लुँ हँय्या रूपय् जन्म जुल । वयाके न्हापायागु जन्म लुमंके फइगु ज्ञान (पूर्वजन्म स्मृति) दत । छन्हु व

तःधक जुसेलि हंसजातं म्ह छम्हं लुंया पां जागु खना जि गनं सिना थन जन्म जूगु धका मती लुइका स्वत । मनुष्यलोकं थन जन्म जू वःगु खें सिल । हानं वं थः ब्राह्मणी व मस्त गथे याना जीविका याना च्वन धका बिचाः यात । इमिसं कतःपिनिगु च्यो ज्या याना थाकुक् जीवन हना च्वंगु दु धका सिइकल । वं थःके च्वंगु लुं ज्या काये ज्यू धका सिइकल । इमित जिं न्हिं छपु जिगु लुंया पा बिल धाःसा इपिं अपुक जीविका जुइ धयागु बिचाः याना व ब्वया वना इमिगु छेंय् निनालय् वना च्वं वन ।

ब्राह्मणी व वया म्हचाय्मस्तय्सं हँय्याके गनं वयागु धका न्यन ।

“जि छिमि अबु खः । थनं सिना जि फलानाथाय् लुंयाम्ह हँय् जुया जन्म जुयाम्ह खः । छिमित छको स्वये धका जि थन वयागु । आवलि छिमिसं कतःपिनिगु ज्यामी ज्या याना कष्ट सिया च्वने म्वाल । जिं छिमित न्हिं छपु जिगु लुंया पा बिया च्वने । लुंया पा मिया याउँक जीवन हना च्वं ।

थुलि धया पा छपु बिया लुंया हँय् ब्वया वन । थुगु प्रकारं इलय् ब्यलय् वया इमित लुंया पा बियावं च्वन । ब्राह्मणी व म्हचाय्पिं धनी जुया सुखी जुल ।

छन्हया दिनय् ब्राह्मणीं नं म्हचाय्मस्तय्त सःता थये धाल - “हे मस्त ! भंगःपंछि धयापिनिगु विश्वास म्दु । लाःसा छिमि अबु मवये फु । उकिं आः हानं वइबले वयागु म्हय् च्वंगु पा फुककं पुया काये माल ।”

मांयागु खें न्यना म्हचाय्पिसं - “यः मां ! भीसं दक्व पा पुया कायेबले अबुयात कष्ट जुइ” अथे याये मते धाल ।

ब्राह्मणीं नं थःथाय् वया च्वंम्ह लुं हँय्यात खना निपा ल्हातं ज्वना वयाके च्वंगु दक्व फुकव पा पुया काल । बोधिसत्त्वयागु इच्छा मदय्क मदय्कं हे पुया काःगु जुया व पा लुंयागु मजूसे न्यांखुं ब्वहँयागु पाथें जुल ।

बोधिसत्त्वं पपू चकंका ब्वये नं मफुम्ह जुल । इमिसं वयात गलय् तथा लहित । न्हूगु पा बुया वःलिसे तुयुगु पा बुया वल । पा बुया वसेलि ब्वया वना थःगु थासय् लिहाँ तुं वन । अबलेनिसें व हानं गुबलें मवल ।

शास्ता नं पूर्वजन्मयागु खें कना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुल्लनन्दा आः जक लोभी जूम्ह मखु, न्हापा नं लोभीम्ह खः । लोभीया कारणं लुं मदय्का च्वने माल । आः थःगु लोभया कारणं लभा नं मदय्का च्वने माल । आवलि लभा नये दइ मखुत । थुल्लनन्दायातथें हे वयागु कारणं मेपिं भिक्षुणीपिंत नं अथे हे जुल । उकिं आपालं दत धका उकिया मात्रा सिइकेमाः । भतिचा दःसां गुलि दत उलिं सन्तोष जुया च्वनेमाः । आपा मात्रा यागु इच्छा याये मज्यू । थुलि धया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“यं लद्धं तेन तुडुब्बं, अतिलोभो हि पापको ।
हंसराजं गहेत्वान, सुवण्णा परिहायथा’ति” ॥

“गुलि दत उलिं सन्तुष्ट जुइमाः । अतिलोभ यायेगु पाप खः । हंसराजयात ज्वंगुलिं लुं फुककं मदय्का च्वने माल ।”

थुलि खें आज्ञा जुया शास्तां अनेक प्रकारं निन्दा याना बिज्यासे ‘गुम्ह भिक्षुणीं लभा नइ वयात पाचित्तिय (दोष) लाइ’ धयागु नियम दय्का बिज्यात ।

अले जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ब्राह्मणी थुम्ह थुल्लनन्दा खः । स्वम्ह म्हचाय्पिं थुल्लनन्दाया स्वम्ह तहकेंहेपिं खः । लुंयाम्ह हँय् जुलसा जि हे खः ।

- * -

१३७. बब्बु जातक

“यत्थेको लभते बब्बु...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् बिज्याना च्वंबले काणमातायागु कारणं दय्कूगु शिक्षापदया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती थः छपा मिखा कांम्ह म्हचाय्या कारणं काणमाता नां जूम्ह छम्ह स्रोतापन्न आर्यश्राविका दु । वं थः छपा मिखा कांम्ह म्हचाय् छगू गामय् थः समान जातियाम्ह सुं छम्ह मनूयात बिया छ्वत । काणा छुं ज्या दया थःछेंय् चाट्यू वया च्वन ।

छुं दिन च्वनेधुंका भातपिंथासं मनू छम्हसित सःतके छ्वया हल - “काणा वयेगुसा याकनं वा ।”

काणां सःतः वःम्हसियागु खँ न्यना मांयात धाल - “मां ! जि वना छ्वये ।”

मांम्ह थुलिमच्छि थःछेंय् चाहिना च्वंम्हसित खाली ल्हातं गुकथं छ्वयेगु धका मती लुइका मालपा छुत । उगु इलय् छम्ह पिण्डपातिक भिक्षु वयागु छेंय् वल । उपासिकां वयात फेतुका पात्र जाय्क मालपा बिया छ्वत । व छेंनं पिहाँ वना मेम्ह (भिक्षु) यात कन । वयात नं अथे हे बिया छ्वत । उम्ह भिक्षुं नं छेंनं पिहाँ वना मेम्हसित कन । वयात नं अथे हे बिया छ्वत । थुकथं प्यम्हसित मालपा बिया छ्वत । छुना तःगु मालपा फुत । काणा भातपिंथाय् वने मखन ।

वया भातं मेम्ह मनू छ्वया सःतके छ्वया हल । हानं लिपा मेम्ह छ्वया सःतके छ्वया हल । स्वम्हम्ह मनूयात धया हल, यदि काणा मवल धाःसा मेम्ह हे मिसा हये त्यल धका । स्वंगू बार नं अथे हे जुया वने मखन । काणाया भातं मेम्ह मिसा हल । काणां थ्व खँ सिया ख्वल ।

शास्तां थ्व खँ सिइका बिज्यासे पात्रचीवर धारण याना काणमाताया छेंय् लाया तःगु आसनय् फेतुना न्यना बिज्यात - “व छाया् ख्वया च्वंगु ?”

“थुगु थुगु कारणं ।”

शास्तां धर्मकथा कना बिज्यासे काणमातायात खँ न्यंका लिहाँ बिज्यात ।

८७. काणाया अर्थ खः छपा मिखा कांम्ह । छगः मिखा दुम्ह म्हचाय्या मां जूगुलिं काणमाता धाःगु जुइमाः ।

उपिं प्यम्ह भिक्षुपिंतं, स्वकोतक छूगु मालपा कया यंकूगुलिं काणा भातपिंथाय् वनेत पंगल जूगु खँ भिक्षुसङ्घय् प्रकट जुल ।

छन्हु भिक्षुपिंनि धर्मसभाय् खँ जुल - “आयुष्मान्पिं प्यम्ह भिक्षुपिं स्वकोतक काणमातायाथाय् छुना तःगु दक्क मालपा कया हया नल । थुकिं याना काणा भातपिंथाय् वने मखन । भातम्हं वया म्हचाय्यात त्वःता बिल । आः थथे जुया महाउपासिकाया नुगलय् तःसकं स्याना च्वन ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपिं ! उपिं प्यम्ह भिक्षुपिंसं काणमातायागु मालपा नया आः जक वयात दुःख ब्यूगु मखु, न्हापा नं ब्यूगु दु ।” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व ल्वँहकमि कुलय् जन्म जुल । तःधि जुइका ल्वँह ज्या यायेगुली सःम्ह जुल ।

काशी देशयागु छगू गामय् छम्ह तःधंम्ह धनवान्म्ह सेठ दु । वया बँय् स्वथना तःगु सम्पत्ति जक हे पीगू करोड दुगु जुया च्वन । सेठया कला सित । धनया मायाय् लाना सिङ्गुलिं व हे सम्पत्तिस च्वनिम्ह छुं जुया जन्म जुल । छम्ह छम्ह यायां सेठसहित जम्मां सिना वना परिवार मदया वन । बंश हे नाश जुल । गां हे स्यना नाम निशाना हे मदया वन ।

उगु बखतय् बोधिसत्त्व न्हापा गां दुगु थासय् वया ल्वँह लिना उकी कतां किया च्वन । उम्ह मिसाम्ह छुं थः च्वनागु जःखः बोधिसत्त्वयात न्हिन्हिं धयाथें वया वना च्वंगु खना वयाप्रति माया वन । उम्ह छुंचां बिचाः यात, ‘जिगु आपालं धन सितिं वना च्वन । जिं थुम्ह (ल्वँहकमि) लिसे जाना थुगु धन नया छवये माल । छन्हु व म्हुतुइ मो छमो ज्वना बोधिसत्त्वयाथाय् वल । बोधिसत्त्वं यइपुगु वचन छचला न्यन - “अम्म ! कार्षापण ज्वना छाया वयागु ?”

“तात ! थ्व यंका थःम्हं नं न, जित नं ला हया ब्यु ।”

बोधिसत्त्वं ‘ज्यू’ धका स्वीकार याना कार्षापण ज्वना छेंय् वना छगू मासायागु ला न्याना हया वयात बिइ हल । वं ला यंका थःगु छेंय् वना प्वाः त्यंक नल ।

अबलेनिसें वं न्हिन्हिं बोधिसत्त्वयात कार्षापण बिइ हइगु अले वं नं वयात ला न्याना बिइ हइगु । छन्हु उम्ह छुंयात भौंचां ज्वन । वं धाल - “स्वामी ! जित स्याये मते ।”

“छाय् ? जि नये मास्ते वःगु दु । जिं ला नये मास्ते वल । जिं छंत मस्यासैं च्वने मफु ।”

“छु छन्हु छको जक ला नयेगु लाकि न्हिन्हिं नयेगु ?”

“दःसा न्हिन्हिं नयेगु ।”

“यदि अथे खःसा जित त्वःति । जिं न्हिन्हिं ला बिया च्वने ।”

“का स्व, मनय् ति” धया भौंचां छुंचित त्वःता बिल ।

अनंलि वयागु नितिं दुगु गुगु ला खः उकियात बच्छि बच्छि याना भौचित छगू भाग बिया ल्यंगु भाग थःमहं नयेगु याना च्वन ।

हानं छन्हु वयात मेह हे भौचां ज्वन । वयात नं उकथं हे खँ न्यंका थःत त्वःतका वल । अनंनिसैं स्वंगू भाग थला नयेगु यात । हानं छको मेह भौचां वयात ज्वन । वयात नं उकथं हे खँ न्यंका थःत त्वःतका वल । अनंनिसैं प्यंगू भाग थला नयेगु यात । हानं मेह छम्हसिनं ज्वन । वयात नं अथे हे याना त्वःतका वल । अनं लिपा न्यागू भाग याना नयेगु यात ।

न्यागूगु भाग जक नये खंगुलि छुंया नसा कम जूगुया कारणं म्ह बःमलाना वना गंसी नं जुया वन । वया म्हय् ला व हि पा जुया वन । बोधिसत्त्वं वयात खना न्यन - “अम्म ! छाय् छ गंसी जूगु ?

वं जम्मां खँ कन ।

“थौतक छाय् जित मकनागु ? जिं उपाय याना बिये सः ।”

थुकथं वयात खँ न्यंका शुद्ध स्फटिक ल्वँहयागु गुफा छगू दय्का बोधिसत्त्वं वयात धाल- “अम्म ! छ थुगु गुफाय् दुहाँ वना अन च्वना सुं वल धाःसा वयात छागु वचनं ब्वः ब्यु ।”

छुं गुफाय् दुने वना गोतुला च्वन । छम्ह भौ वया धाल - “जिगु ला भाग ब्यु ।”

छुंचां धाल - “अरे दुष्टम्ह भौचा ! जि छु छं नोकर ला । छंत ला हया बिइत ? छं थः काय्या ला न ।”

छुं स्फटिक गुफाय् दु धका भौचां मस्यू । वं तँ पिकया छुं ज्वने धका ब्वाय् वन । वयागु नुगः स्फटिक गुफाय् ल्वाना व हे इलय् नचुसे च्वंक धू धू जुल । मिखा पिहाँ वया ल्यू वम्हथें जुल । व अन हे सिना खने मदय्क गा म्हुया तःथाय् कुतुं वन । थुकथं प्यम्हं सित ।

अनं लिपा छुं निर्भय जुल । वं बोधिसत्त्वयात न्हिन्हं स्वंगू कार्षापण बिइगु यात । थुकथं वं दक्व पुक्व धन बोधिसत्त्वयात बिया बिल । इपिं निम्ह जीवनभर मित्रभाव तथा यथाकर्म परलोक वन ।

शास्तां पूर्वजन्मयागु थुगु खँ कना सम्यक्सम्बुद्ध जुइधुंकाया थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“यत्थेको लभते बब्बु, दुतियो तत्थ जायति ।
ततियो च चतुत्थो च, इदं ते बब्बुका बिल’न्ति” ॥

“गन छम्ह भौयात (ला) दत अन मेह नं वल । स्वम्हम्ह नं वल, प्यम्हम्ह नं वल । हे भौत ! ध्व छिमिगु स्फटिकयागु मृत्यु खंगु जुल ।”

थुगु प्रकारं शास्तां धर्मोपदेश न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् प्यम्ह भौ प्यम्ह भिक्षुपिं खः । छुं काणमाता खः । ल्वँहकमि जुलसा जि हे खः ।

१३८. गोधा जातक

“किं ते जटाहि दुम्मेध...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह ढोंगीयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा न्हापा वनेधुंकूगु कथा (जा. नं. ८०) समान तुं खः ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व गोधाया रूपय् जन्म जुल ।

उगु समयय् न्यागू अभिज्ञा प्राप्त जूम्ह छम्ह उग्र तपस्वी छगू गांया लिक्क जंगलय् पर्णकुटी च्वना च्वन । गांयापिसं तपस्वीयात बांलाक सेवा याना तल । बोधिसत्त्व वयागु चंक्रमण याइगु थाय् लिक्क छगू ह्वतय् च्वं च्वन । न्हिन्हं निको स्वको तपस्वीयाथाय् वया धर्म व अर्थ दुगु खँ न्यना तपस्वीयात प्रणाम याना थःगु निवासस्थान ह्वतय् लिहाँ तुं वनिगु जुया च्वन । लिपा गांयापि मनूतय्के बिदा कया अनं तपस्वी लिहाँ वन । उम्ह शीलव्रत सम्पन्नम्ह तपस्वी अनं वनेवं मेम्ह हे कुटिलम्ह तपस्वी छम्ह वया व हे आश्रमय् च्वं वल । बोधिसत्त्वं वयात नं न्हापायाम्ह तपस्वीयातथें हे सदाचारीम्ह भाःपिया वयाथाय् वनेगु याना च्वन ।

छन्हु ग्रीष्मऋतुस अकाल वर्षा जुइवं इमुचा द्रव्या प्वालं इमुचात पिहाँ वल । इमित नयेत गोधात चाचाःहिला मामां जुया च्वन । गांयापिं मनूतय्सं पिहाँ वया च्वंपिं आपालं गोधात ज्वना नायुगु भोजन सामग्री नापं पाउँगु व चाकगु गोधाया ला दय्का उम्ह तपस्वीयात नके हल ।

तपस्वी गोधाया ला नःबले उकिया स्वाद ताया लोभी जुल । वं न्यन ‘ध्व ला साप सा । छुकियागु ला खः ?’ वं नःगु ला गोधायागु धका सिइवं वं बिचाः यात ‘जिथाय् छम्ह तःधिकम्ह गोधा न्हिन्हं वः । वयात स्याना वयागु ला नये माल ।’ वं ला दाय्केत फोसी अले घ्यः, चि आदि प्वना छखेरिखे तया तल । थःम्हं स्वयं मुगः ज्वना काषायवस्त्रं त्वःपुया, पर्णकुटीया न्ह्योने शान्त चित्तम्हथें च्वंक फेतुना बोधिसत्त्वयात पिया च्वन ।

बोधिसत्त्व सनिलया (सन्ध्या) इलय् तपस्वीयाथाय् वनेत पिहाँ वल । लिक्क थ्यनेवं वयागु इन्द्रिययागु विकार खना बिचाः यात – “थुम्ह तपस्वी म्हगु म्हंगथें मखु । थौं ध्व जिपाखे मखुगु बांमलागु दृष्टिं स्वया च्वन । थौं ध्वयागु परीक्षा याना स्वये माल । व गुखेपाखें तपस्वीयागु म्हय् थिया हाना फय् वया च्वंगु खः उखेपाखे दना च्वं वन । गोधायागु ला नवगु फय् वल । उकियात नं ताया बोधिसत्त्वं बिचाः यात – “थुम्ह कुटिल तपस्वीं थौं गोधायागु ला नल जुइमाः । थुकिं वयात रसतृष्णाय् आसक्त जुल । थौं जि लिक्क थ्यनेवं जित मुगलं कय्का स्याना ला दाय्का नये मास्ति वय्का च्वंम्ह जुइमाः ।” व वयाथाय् मवंसे लिहाँ वनेत लिफः स्वल ।

बोधिसत्त्व याकनं छगू प्वालं दुहाँ वना मेगु प्वालं छुचों पिकया हया धाल- “कुटिल जटिल ! जिं छंत सदाचारी भाःपिया छंथाय् वया । परन्तु आः जिं छंगु कुटिल स्वभाव सिइका कायेधुन । छुथें जाःम्ह महाचोर खुंयात थजागु प्रव्रजित भेष छु यायेत ?” थुगु प्रकारं वयागु निन्दा यायां थुगु गाथा न्यंकल -

“किं ते जटाहि दुम्मेध, किं ते अजिनसाटिया ।
अब्भन्तरं ते गहनं, बाहिरं परिमज्जसी’ति” ॥

“हे दुबुद्धि ! जटातलिसे छंत छु ज्या ख्यले दु ? मृगचर्म धारण याना धका छु ख्यले दु ? दुने छंगु मन हाक्, पिने जक सफा जुयां छु याये ?”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं उम्ह कुटिल तपस्वीयात ख्यानां प्वाल्य दुहाँ वन । कुटिल तपस्वी नं अनं चिला मेथाय् वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् कुटिल तपस्वी ध्व ढोंगीम्ह खः । न्हापायाम्ह शीलवान् तपस्वी सारिपुत्त खः । गोधा पण्डित जुलसा जि हे खः ।

- * -

१३९. उभतोभट्ट जातक

“अक्खी भिन्ना पटो नद्धो...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

Dhamma Digital

उगु इलय् भिक्षुपिसं धर्मसभाय् च्वना खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पि ! मसानय् च्वंगु च्याये धुंक्कू दथुइ खिच्च किना च्वंगु मिपुसिं जंगलय् नं गामय् नं सिं च्याकेत ज्याख्वले मदुर्थे हे देवदत्त थुजागु नैर्यानिकगु (कल्याणकर) शासनय् प्रव्रजित जुया नं निखेसनं भ्रष्टम्ह जूम्ह । निखेसनं पित्युंम्ह जुल । गृहस्थपिनि भोग नं याये मखन अले हानं श्रमणत्वया उद्देश्ययात नं पूर्वके मखन ।

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपि ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ ।” “भिक्षुपि ! देवदत्त आः जक निखेसनं भ्रष्टम्ह जूगु मखु, न्हापा नं जूगु दु” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म वृक्षदेवतायागु रूप्य जुल । उगु इलय् छगू गामय् माभीत च्वं च्वन । छम्ह माभी जाल ज्वना थः चिधिकम्ह काय् छम्ह ब्वना माभीलय् न्यां लाइगु पुखुली वना न्यां लाःवन । वं जाल चकंका प्यन । जाल लखय् दुने सिमाख्वंलय् तक्यन । माभी जाल साःबले साले मफुसैलि ‘अवश्य नं थौं तःधिकम्ह न्यां तक्यन जुइमाः’ धका बिचाः

यात । जिं मचायात मांमहंसिथाय् छ्वया जलखलतनापं त्वाके छ्वये माल । अथे जुइवं इमित भाग बिइ माली मखु धका मती तल । वं काय्यात धाल - “बाबु ! हूँ । छिंमि मांयात धा हूँ । भीसं तःधिकम्ह न्यां लायेधुन । जलखलत लिसे त्वा धका नं धा ।”

काय्यात छ्वया जाल साला काये मफुसेलि खिपः चबुइ धका ग्याना म्हय् च्वंगु वसः त्वःता बैय् तथा लखय् कुहाँ वन । न्यांयागु लोभं न्यां मामां सिमाख्वंतय् ख्वाः न्याः वन । वयागु मिखा निगलं तज्याना कां जुल । बैय् तथा तःगु वसत नं खुँ खुया यंकल ।

मिखा तज्याना स्याना वैय्थे जुया मिखाय् ल्हाः तथा लखं थहाँ वया थर थर खाखां वसः माः जुल ।

वया कलाम्ह नं बिचाः यात ‘मेपिसं बच्छि काः मवयेमा धका त्वापु थले माल ।’ वं छ्खे न्हाय्पं ल्यूने तायबःसिमाया हः तिल । छ्पा मिखाय् जक अजः उल । खिचा छ्मह बुया घयपुना जलखलयागु छ्थेय् वन । वया छ्मह जलखलकं धाल - “छं छ्पा न्हाय्पं ल्यूने ताइबःसिमाया हः छ्ना तल, छ्पा मिखाय् जक अजः उला तल । अले थः यःम्ह काय्यातथे बुया घयपुना छ्खा छ्थेनं मेगु छ्थेय् चाचाःहिला जुया च्वन । छ्छु छ् उई ला मजूला ?”

“जि उई जूगु मखु । छं जित म्वासां म्वासां ब्वःबिल, गिजे यात । आः जिं द्वारेयाथाय् वना छ्तं च्यागु कार्षापण बौ पुइका बिइ ।” थुकथं न्ह्योने ध्वःदुपिलिसे त्वापु याना द्वारेयाथाय् वन । दोषी लुइका भन् वयात हे तुं दण्डित याना हल ।

“का, वयात ज्वना बौ पुइकि धका धाल ।”

वृक्षदेवतां गामय् वयागु थुगु दुरावस्था अले जंगलय् वया भातयात जूगु विपत्ति खना सिमाकचाय् दना धाल - “भो ! पुरुष ! लखय् नं छ्गु स्यन, बैय् नं स्यन । छ् निखेसनं भ्रष्ट जूम्ह जुल । थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“अक्खी भिन्ना पटो नट्ठो, सखिगेहे च भण्डनं ।
उभतो पदुट्ठा कम्मन्ता, उदकम्हि थलम्हि चा’ति” ॥

“मिखा तज्यात । वसः नं खुया यंकल । पासापिलिसे त्वाना जुल । जल व स्थल निगू थासय्सं हे छ्गु ज्या स्यन ।”

शास्तां थुगु धर्मदिशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय् माभी देवदत्त खः । वृक्षदेवता जुलसा जि हे खः ।

१४०. काक जातक

“निच्चं उब्बिगहदया...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् जाति सेवायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा भिंनिगूगु निपातयागु भइसाल जातक (जा. नं. ४६५) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म क्वःया योनी जुल ।

छन्हु जुजुया पुरोहित नगरं पिने नदी वना मोल्हुया, सुगन्धित लेपं इला, स्वांमा क्वखाना, बांलागु वसः पुना नीची याना नगरय् दुहाँ वया च्वन । नगर धवाखाया तोरणय् निम्ह क्वःत च्वं च्वन । इपिंमध्ये छम्हसिनं मेम्हसित धाल - “पासा ! जिं थुम्ह ब्राह्मणया छचनय् खि फाना विये ।”

“ऐ, थथे यायेगु बांमला । थुम्ह ब्राह्मण शक्तिशालीम्ह (ऐश्वर्यशालीम्ह) खः । शक्तिशालीपिनापं वैर यायेगु भिं जुइ मखु । ध्व तँ चाल धायेवं (भीपिं) दक्व फुक्व क्वःतय्त् स्याना बिइ फु ।”

“जिं खि मफाय्कं त्वःते मखु ।”

“याना स्व रे, अले सिइका छं ।” धया मेम्ह क्वः व्वया वन ।

उम्ह ब्राह्मण तोरण (धवाका) क्वय् थ्यनेवं वं ओलम्बकसिं कुतकेथे जोरं वयागु छचनय् खि फाना कुतका बिल । ब्राह्मण क्रुद्ध जुल, क्वःतय्प्रति वैर तल ।

उगु इलय् ज्याला कया वा सुइम्ह छम्ह नोकरनी नं छेंया लुखा पिने निभालय् वा पाना पिया च्वन । वा पिया च्वं च्वं वया भुसुक्क न्ह्यो वल । वया होस मदय्क छम्ह तःहाकगु सँ दुम्ह दुगुचा वया वा नःवल । न्ह्यलं चाःबले वयात ख्याना छवत ।

दुगुचां निको स्वकोतक नं वया न्ह्यो वया च्वंगुपाखे लाका वा नःवल । अबले नं वं निको स्वको ख्याना छवत । अले वं बिचाः यात । थथे बार बार वा नल धाःसा वं बच्छि जुइक वा नइ । जित आपालं हानि नोक्सानी जुइ । आः हानं वये मफय्केगु ज्या याये माल ।

वं मि च्याना च्वंगु सिं ज्वना न्ह्योलं ब्वाना च्वंमथे जुया च्वं च्वन । व हे दुगुचा वया वा नःबबले च्याना च्वंगु सिं दाल । वयागु सँ मिं नल । म्हय् मिं च्यायेवं मि स्यायेत ब्वाय् वना किसिगलय् वन । अन घाय् स्वथना तःगु भण्डारय् वना म्ह बुबु स्या वन । उगु घाय् भण्डार मिं नल । अनं मि ज्वाला पिहाँ वया किसिगः मिं नल । किसिगः मिं नया किसितय् म्हय् नं मिं पुत । आपालं किसितय्गु म्हय् मिं पुना घापाः जुल । वैद्यतय्सं किसितय्गु मिंपू घाः लायके मफुसेलि इमिसं जुजुयात ध्व खँ बिनित याःवन । जुजुं पुरोहितयाके सल्लाह याना न्यन - “आचार्य ! किसितय् वैद्यं किसितय्गु वासः याये मफुत । छुं वासः स्यू ला ?”

“स्यू, महाराज !”

“छु वस्तु माल ?”

“महाराज ! क्वःया दाहा (दा) माल ।”

जुजुं हुकुम बिल - “अथेसा क्वःत स्याना कोतय्गु दाहा कया हिं ।”

अनंलि क्वःत स्यायेगु यात, दाहा मदुगुलिं क्वःत स्यास्यां द्वचिन । क्वःतयूत आपालं तःधंक विपत्ति वल । उगु इलय् बोधिसत्त्व चयद्वः क्वःत व्वना महामसान बनय् च्वं च्वन । क्वःत बोधिसत्त्वयाथाय् वना क्वःतयूत वःगु विपत्तियागु खबर बिल । वं बिचाः यात - “जिं छम्ह त्वःता जिमि जातियापिं मेपिं सुना नं थुगु दुःखयात तापाके फइ मखु । जिं याना बिये माल ।”

बोधिसत्त्वं भिगू पारमितायात लुमंका, मैत्री पारमितायात प्रमुखकथं लुमंका छकोलं हे गनं मदचूसे व्वया वना जुजु च्वना च्वंगु सिंहासनया क्वय् स्वारामारां दुहाँ वना च्वं वन । वयात छम्ह मनुखं ज्वनेत स्वल । जुजुं शरण वम्हसित ज्वने मते धका हुकुम बिल । बोधिसत्त्व पलख आराम कया मैत्री पारमितायागु बिचाः याना आसनया क्वं पिहाँ वया जुजुयात धाल - “महाराज ! जुजु धयाम्हसिनं इवाट्ट उत्तेजित जुया राज्य याये मज्यू । न्ह्यागुं ज्या याये माःसां गम्भीर बिचाः याना जक यायेमाः । गुगु याना बांलाइ उगु जक यायेमाः । जुजुं अजागु ज्या याये मज्यू गुकिया कारणं जनताया नितिं मरण जुइ, महान् भयया कारण जुइ । पुरोहितं वैरया बशय् वना मखुगु खँ ल्हात । क्वःतयूके दाहा धयागु दइ हे मखु ।”

जुजु लयूताल । जुजुं बोधिसत्त्वयात लुंयागु सिंहासनय् फेतुइकल । अन फेतुइका वयागु तुती सच्चिक्को दायका तःगु (सौपाक), द्विच्छिक्को दायका तःगु चिकनं बुइका बिल । लुंयागु भुई राजभोजन याकल । लः त्वंके बिल । बांलाक नके त्वंके बिया बोधिसत्त्वयात मन तयूक फेतुइका जुजुं न्यन - “पण्डित ! छं धाल, ‘क्वःतयू दाहा दइ मखु’ धका । इमिके छाया दाहा दइ मखुगु ?”

बोधिसत्त्वं थुगु थुगु कारणं दइ मखु धका ककं छँ छखां थःगु सलं ध्वयूक धर्मकथा कन । अले थुगु गाथा कन -

“निच्चं उब्बिग्गहदया, सब्बलोकविहेसका ।
तस्मा नेसं वसा नत्थि, काकानम्हाक जातिन’न्ति” ॥

“(क्वः धयापिनि) न्ह्याबलें नुगः थारा न्हुइका च्वं च्वने माःपिं खः । सकल लोकजनपिनिगु सास्ति फया च्वने माःपिं खः । थुपिं निता कारणं याना जिपिं क्वः जातीतयूके दाहा दइ मखुगु खः ।”

“महाराज ! क्वः धयापिं न्ह्याबलें नुगः थारा न्हुइका च्वं च्वनी, गया गयां जुया च्वं च्वनी । सारा संसारयात दुःख बिया च्वनी । क्षत्रिय आदिपित नं, मिसा मिजंतयूत नं, मिजंमचा मिसामचापित नं सकसितं दुःख बिया च्वनी । उकिं थ्व हे निता कारणं जिमि जातियापिंके दाहा धयागु दइ मखुगु खः । न्हापा नं म्दु । लिपा नं दइ मखु ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं थुगु खँ थुइका जुजुयात खँ कन - “महाराज ! जुजु धयापिसं छुं नं खँय् बिचाः मयासे छुं याये मज्यू ।

जुजु लयूताया राज्य बोधिसत्त्वयात लःल्हात । बोधिसत्त्वं राज्य जुजुयात तुं बिल । हानं वयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना वयापाखें सकल प्राणीपित अभयदान बिइत इनाप यात । जुजुं धर्मोपदेश न्यना सकल प्राणीपित अभयदान बिल । क्वःतयूत न्हिन्हं भोजन याकेगु नियम दयूका बिल । न्हिन्हं अम्मणभर (छ मुरी) जाकिया जा थुया थीथी प्रकारयागु लोसा घासा तया क्वःतयूत जा तया बिइगु यात । बोधिसत्त्वयात जुजु-भोजन तालाका बिल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । वाराणसीया जुजु आनन्द खः । क्वःतयू जुजु जुलसा जि हे खः ।

असम्पदान वर्ग क्वचाल ।

१५. ककण्टक वर्ग

१४१. गोधा जातक

“न पापजनसंसेवी...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विपक्षी भिक्षुपिनिगु संगत याःम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा महिलामुख जातक (जा. नं. २६) ये दुथे हे तुं खः ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व गोधाया रूपय् जन्म जुल । तःधिक जुइवं व नदीया किनाराय् छगू प्वालय् सलसः गोधात नापं च्वं च्वन । वया काय्म्ह गोधा पिल्लक छम्ह म्हालकाय्चा नापं पासा जुल । व वलिसे लय् लय्तातां जुया च्वनी, खनेसाथं ब्वाय् वना घय्पुना ककु ककु त्वाकः जुल ।

उम्ह म्हालकाय्चा लिसे वया पासा दय्का जूगु खँ गोधा जुजुयात कन । गोधा जुजुं थः काय्यात सःता धाल - “तात ! छं अनुचित थासय् विश्वास याना च्वन । म्हालकाय्चायागु जाति नीच खः । इमित विश्वास याये मज्यू । यदि छं वयागु विश्वास यात धाःसा छंगु व म्हालकाय्चायागु कारणं थुगु दक्व गोधा कुल विनाश जुया वनी । आर्वलि वनापं पासा दय्का जुइ मते ।” थये धाःसा वं पासा यायेगु मत्वःतू ।

बोधिसत्त्वं बार बार धाल नं इमिगु पासा सम्बन्ध गथे खः अथे हे जुया च्वंगु खना बोधिसत्त्वं बिचाः यात, थुम्ह म्हालकाय्चायागु कारणं भीत अवश्य खतरा दु । खतराया इलय् बिस्सू वनेगु लैपु दय्का तयेमाः । वं छखेपाखे फय् वइगु लैपु छपु दय्के बिल ।

बोधिसत्त्वया काय् नं विस्तार विस्तारं तःधिगु म्ह दुम्ह जुल, म्हालकाय्चा न्हापा गपायधिकम्ह खः अपायधिकम्ह तुं जुया म्ह बढे मजू । व इलय् व्यलय् वयाथाय् वया घय्पुना म्हालकाय्चाया म्हाय् च्वं वइगु । म्हालकाय्चायात धाःसा थःगु म्हाय् पर्वतं क्वच्यू वःगुथे इयातुइगु । वं सास्ती नया च्वंबले बिचाः यात, ‘यदि थ्वं हानं छुं दिनतक थुकथं जित घय्पुवल धाःसा जि अवश्य म्वाइ मखुत । उकिं सुं सिकारीनापं मिले जुया थुमिगु गोधा कुल हे नष्ट याना बिइ माल ।’

छन्हु ग्रीष्मऋतुइ वा वयेवं इमुचाट्टं इमुचात त्याकनं पिहां वल । उखे थुखे गोधात पिहां वया इमुचात नः जुल । छम्ह गोधा सिकारी गोधाया प्वाः स्यंकेत कु ज्वना खिचात ब्वना जंगलय् चाःहिला च्वन । म्हालकाय्चां वयात खन । थौं जिगु इच्छा पूरा जुइगु जुल धका मती तल । व भतिचा तापाकक च्वना न्यन - “हे मनु ! जंगलय् छाया चाःहिला जुयागु ?”

वं धाल - “गोधात मालेत ।”

म्हालकाय्चां धाल - “जिं सलसः गोधात दुगु थाय् स्यू । छिं मि व सु ज्वना भासँ ।” वं अन वयात ब्वना यंका धाल - “थन सु तया मि च्याका दिसँ ।” प्यखेरं खिचातय्त पाः तया दिसँ । छिं मुगः

ज्वना च्वना दिसं । पिहाँ वक्व गोधातयूत स्याना द्वं चिना दिसं ।” अले व स्वयं छगू थासय् च्वना छचों ल्हवना स्वया च्वन – “थौं शत्रुतय्गु बर्बाद जुइगु स्वये दइगु जुल ।”

सिकारी सु च्याका कुं वय्कल । कुं प्वालय् दुहाँ वन । गोधात कुं याना मिखां छुं मखना ज्यान बचे यायेत बिस्यू वन । सिकारी पिहाँ वक्व गोधातयूत स्यात । वया ल्हातं बचे जूपित खिचातयूसं स्याना बिल । गोधातयूगु नितिं महाविनाश जुल ।

बोधिसत्त्वं म्हालकाय्चायागु कारणं तःधंगु खतरा व्वलंगु सिल । वं बिचाः यात । पापीत नापं च्वने मज्यू । पापीतयूगु संगतं सुख सिइ मखु । छम्ह पापी म्हालकाय्चायागु कारणं थुलिमच्छि गोधात नाश जुया वन । थुकथं बिचाः याना प्वालं बिस्यू वना थुगु गाथा धाल –

“न पापजनसंसेवी, अच्चन्तसुखमेधति ।
गोधाकुलं ककण्टाव, कलिं पापेति अत्तान’न्ति” ॥

“पापीयागु संगत याइम्हसित लगातारं सुख गुबले दइ मखु । गथे म्हालकाय्चायागु कारणं गोधा कुल नष्ट जुया वन अथे हे वं थःगु विनाश याना जुइ ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् म्हालकाय्चा देवदत्त खः । बोधिसत्त्वया काय् उपदेश मन्यंम्ह गोधा पिल्लक विपक्ष सेवी भिक्षु खः । गोधा जुजु जुलसा जि हे खः ।

— * —

१४२. सिङ्गाल जातक

“एतद्धि ते दुराजानं...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं (तथागतयात) स्यायेत स्वःगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

वर्तमान कथा

धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँ ल्हाना च्वंगु न्यना शास्तां – “भिक्षुपिं ! देवदत्तं आः जक जित स्यायेत संगु मखु, न्हापा नं स्यायेत स्वःगु दु परन्तु जित स्याये मफुत । थः स्वयं दुःखी जुल” धका आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व धवँ जुया जन्म जुल । उम्ह श्रृगाल जुजु जुया धवँतसहित मसानय् च्वना च्वन ।

उगु इलय् राजगृह्य उत्सव (नखः) हना च्वन । आपाः मनुतयसं अय्लाः त्वनेगु याः । खः, उगु नखः हे सुरा उत्सव खः । आपालं धूर्तत यक्व अय्लाः व ला ज्वना मस्त जुइक अय्लाः त्वना ला नया जुया च्वन । चान्हेसिया न्हापांगु यामय् हे इमिसं हःगु ला फुत । अय्लाः धाःसा यक्व ल्यं दनिगु जुया च्वन ।

छम्हसिनं धाल - “ला छकु ति ।”

मेम्हसिनं धाल - “ला फुत, मंत ।”

“जि दना च्वंक च्वंक ला फुत धयागु दइला ?” धया वं बिचाः यात । कच्चागु मसानय् सिइपिं मनुतयगु ला नयेत वइपिं ध्वैतयूत जूसां स्याना ला कया हया नयेमाल । वं छपु दण्डी ज्वना धलं धलं नगरं पिने मसानय् वना दण्डी ज्वना सीम्हथें तप्यंक थसः पाया गोतुला च्वन ।

उगु इलय् ध्वैतयगु बथानं चाःहुइका बोधिसत्त्व अन वल । वयात खना व सिइम्ह मखु धका सिइकल । थ्वयात छको बांलाक जाँच याना स्वयेमाल धका बिचाः यात । व उम्ह मनुया क्वय् फय् वःथाय् वना वयागु म्ह नतुना थ्व मसीनि धका सिइकल । थ्वयात लज्जित मयासे वने मखु धका मती तल । व दण्डीया च्वका ज्वना साल । धूर्त दण्डी मत्वःतूसे ज्वना तल । लिक्क वल नं मखंम्हथें याना दण्डी न्याक्क क्वातुक्क ज्वन । बोधिसत्त्वं लिहाँ वना धाल - “हे मनु ! यदि छ सिइम्ह खःसा जिं दण्डी ज्वना सालाबले छं क्वातुक्क ज्वनी मखुगु जुइ । उकिं छ सिइम्ह खः वा म्वाम्ह खः धयागु सिइकेत थाकुल ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“एतज्जि ते दुराजानं, यं सेसि मतसायिकं ।
यस्स ते कङ्कमानस्स, हत्था दण्डो न मुच्चती’ति” ॥

“छ छु कारणय् लाशथें थसः पाया च्वनागु ? थ्व सिइके थाकुल । छंगु ल्हातं दण्डी साला कया नं स्वये हाया मवः ।”

थथे धाःबले उम्ह धूर्त सिइकल, ध्वैचां जि म्वाःम्ह धका सिइका काल । दण्डी कया मुइक कय्का छवत । दण्डी मलात । धूर्त धाल - “का हूँ, थुगु बार ला छ बचे जुल ।” बोधिसत्त्वं लिफः स्वया धाल - “हे मनु ! जित त्वःता ब्युसां नं छ च्यागू तःधंगु (महा) नरकं व भिंखुगू उस्सद नरकं बचे जुइ फइ मखु ।” थुलि धया वन ।

धूर्तया ल्हातय् छुं मलात । मसानं वया धलय् मोल्हया गुगु लैपुं नगरं पिहाँ वःगु खः व हे लैपुं नगरय् दुहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदिशना न्त्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् धूर्त देवदत्त खः । श्रृगाल जुजु जुलसा जि हे खः ।

१४३. विरोच जातक

“लसी च ते निष्फलिता...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्त गयाशीर्षय् च्वना सुगत (तथागत) यागु नकल याना च्वंगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

देवदत्तयाके दुगु ध्यान (बल) मदया वसेलि, वयात मनूतय्पाखें प्राप्त जुया च्वंगु लाभ सत्कार नं बन्द जुल । मनूतय्सं सत्कार याना माने यायेगु नं त्वःता बिल । उबले वं बिचाः याना छगू उपाय पिकाल । वं भगवानयाथाय् वना न्यागू खँ^{६६} फ्वंवन । शास्तां अस्वीकार याना बिज्यात । अनंलि वं निम्ह अग्रश्रावकपिनि नकतिनि प्रव्रजित जूपिं धर्मविनय बांलाक सिइके मलाःपिं न्हूपिं न्यासः शिष्यपित हेय्का ब्वना यंकल । इमित गयाशीर्षय् यंका सङ्गभेद याना छगू सीमाय् अलग विनयकर्म यायेगु यात ।

शास्तां उपिं भिक्षुपिं लिहाँ वइगु खंका निम्ह अग्रश्रावकपिं छवया बिज्यात । इपिं वःगु खना देवदत्त लयताल । बहनी धर्मोपदेश याना च्वंगु इलय् वं बिचाः यात, जिं बुद्धयागु नकल याये । वं धाल - “सारिपुत्र ! भिक्षुसङ्ग आलस्यरहित जुया च्वन । छं भिक्षुसङ्गयात धर्मोपदेश या । जित जं स्यात । जि पलख म्ह चकका गोतुले ।”

थुलि धया गोतुम्ह देवदत्तया न्ह्यो वल ।

निम्ह अग्रश्रावकपिसं उपिं भिक्षुपित धर्मोपदेश बिया (आर्य) मार्ग व फलप्रति इमिगु ध्यान कना सकसितं इमिसं वेलुवनय् ब्वना यंकल ।

कोकालिकं विहार खाली जूगु खना देवदत्तयाथाय् वना धाल - “आयुष्मान् देवदत्त ! छंम्ह अनुयायीपिं मध्ये भेद याना अग्रश्रावकपिसं छंगु विहार खाली याना यंकधुंकल । छ जुलसा न्ह्यो वय्का दचना च्वन ।” वं थःगु फांगा चिइका अंगलय् नकिं तायेगुथें याना वयागु छाती चूल्यां मुइक्क ख्वाना बिल । उगु इलय् वयागु म्हुतुं हि ल्हवया हल ।

शास्तां स्थविर (सारिपुत्र) याके न्यना बिज्यात - “सारिपुत्र ! छ वनाबले देवदत्तं छु यात ?”

“भन्ते ! जिमित खना देवदत्तं ‘बुद्ध याःथें यायेमाल’ धका मती तल । बुद्ध (छलपोल) यागु नकल याःबले व विनाश जुया वन ।

“सारिपुत्र ! देवदत्तं आः जक जिगु नकल याना विनाश जुया वंगु मखु, न्हापा नं विनाश जूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

६६. लक्खणमिग जातक जा. नं. ११ या पाद टिप्पणी स्वया दिसैं ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वया जन्म केशरसिंहया रूपय् जुल । अले हिमालयया कञ्चनगुफाय् वना च्वं च्वन । छन्हु व कञ्चनगुफां पिहाँ वया म्ह धूपिना प्यखेरं स्वया सिंहनाद याना शिकार माःवनेत पिहाँ वन । वं छम्ह तःधिकम्ह म्येयात स्याना ला नल । अले छगू पुखुली वना क्रिस्टल (मणि) लखय् किचः जाय्केयें याना थःगु गुफा स्वया वन ।

शिकारया नितिं पिहाँ वया च्वंम्ह ध्वँचां वयात आकाभाकां ध्वःदुल । बिस्सुं वने मफुसेंलि व उम्ह सिंहया तुतिक्वय् वना गोतुवन ।

“जम्बुक ! छु जुल ?”

“स्वामी ! जि छपिनिगु चरणय् सेवा याये मास्ते वः ।”

“ज्यू जिगु सेवा या । जिं छंतं भिभिंंगु ला नके हये ।” थुलि धया जम्बुक ध्वँयात कञ्चनगुफाय् वना यंकल ।

ध्वँचां अबलेनिसें सिंहं स्याना हःगु ला जक नया च्वन । छुं दिं दुबले हे व ल्हवना वल ।

छन्हुया दिनय् गुफाय् च्वना च्वंबले वयात केशरसिंहं धाल - “जम्बुक ! हूँ, पर्वत च्वकाय् थहाँ वना पर्वतया क्वय् चाःहिला च्वीपिं किसि, सल व म्ये आदिपिंमध्ये सुयागु ला नये यः स्वया जिथाय् वया फलानाम्ह पशुयागु ला नये मास्ते वः धका जित प्रणाम याना - ‘हे स्वामी ! थःगु बहादुरी कयं’ धका धा ।” जिं इमित स्याना इमिगु ला नया, छंतं नं नके बिइ ।

ध्वँ पर्वतया च्वकाय् गया अनेक थरीयापिं पशुतय्त स्वया गुम्हसियागु ला नये मास्तेवल उम्हसियागु ला नयेत कञ्चनगुफाय् वना सिंहयात बिन्ति याना वयागु तुतिक्वय् गोतुला धाल - “स्वामी ! थःगु बहादुरी कयं ।” सिंह तुरन्त तिगन्हुया वना हारांम्ह किसि हे जूसां स्याना थःम्हं नं नया ध्वँयात नं नके बिल । ध्वँ प्वाः जाय्क ला नया गुफाय् वना गोतु वना च्वन ।

थुगु प्रकारं गुलि गुलि समय बित्ते जुया वन उलि उलि वयागु नुगलय् अभिमान दना वल । जिके नं प्यपा तुति दु । जिं जक छायां न्हिन्हिं कतःपिनिगु भरय् च्वं च्वनेगु ? आर्वलि जिं नं किसि आदिपितं स्याना ला नये । सिंहं ‘मृगराज, स्वामी ! थःगु बहादुरी कयं’ धाय्के बिया जक वं किसितय्त स्याइगु खः, जिं नं सिंहयात थये धाय्के - ‘हे जम्बुक ! थःगु बहादुरी कयं’ अले भिभिंपिं किसितय्त स्याना इमिगु ला नये ।

वं सिंहयात धाःवन - “स्वामी ! जिं ताःकालनिसें छं स्याना ब्यूगु किसियागु ला नयेधुन । जिं नं छम्ह किसियात स्याना वयागु ला नये मास्ते वल । गुगु थासय् छं च्वं च्वनिगु खः अन जि च्वना च्वने । छं पर्वतक्वय् चाःहिला जुइपिं किसितय्त स्वया जित धाः वा - ‘जम्बुक ! थःगु बहादुरी कयं’ थुलि खँय नुगः च्विधं याये मते ।

सिंहं धाल - “जम्बुक ! छं किसि स्याये फइ मखु । ध्वँचा जुया जन्म जूम्ह सुं ध्वँ नं किसियात स्याना वयागु ला नये फुम्ह ध्वँ संसारय् मदु । छं थजागु इच्छा याये मते । जिं स्याना हयाम्ह किसियागु ला जक नया च्वना च्वं । थये खँ न्यंकल नं वं खँ मन्यं । बार बार धया हे च्वन ।

सिंहं व माने मज्जूगु सिङ्का स्वीकार याना धाल - “का सा, जि च्वनेगु थासय् गोतुला च्वं ।”
जम्बुकयात कञ्चनगुफाय् थ्यना पर्वत च्चकाय् वना मस्तम्ह किसि खना गुफाया लुखाय् दना धाल -
“जम्बुक ! थःगु बहादुरी क्यं ।”

ध्वं कञ्चनगुफां पिहाँ वल । म्ह धू प्यंकल । प्यखेरं स्वको ततःसकं सः पिकया हाला मस्तम्ह
किसियागु छचनय् आक्रमण यावंबले असफल जुया वयागु तुतिक्वय् लाःवन । किसिं जःगु तुति ल्हवना
वयागु छचनय् तया बिल । वयागु छचोया क्वे नचुया चूचू जुल ।

किसिं वयागु म्ह तुतिं द्रै चिना अले उकी खि फाना तःसकं हाहां जंगलय् वन ।

बोधिसत्त्वं थुगु अवस्था खना ‘जम्बुक ! का, आः नं छंगु बहादुरी क्यं’ धया थुगु गाथा धाल -

“लसी च ते निष्फलिता, मत्थको च पदालितो ।
सब्बा ते फासुका भग्गा, अज्ज खो त्वं विरोचसी’ति” ॥

“छंगु छचोया न्ह्यपु पिहाँ वया च्वन । छचो नं तज्यायेधुंकल । छंगु बपि क्वे दक्वं त्वःधुले
धुंकल । थौं छं थःगु बहादुरी क्यना च्वन ।”

बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धया ज्यू दतले म्वाना कर्मानुसा (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ध्वं देवदत्त खः ।
सिंह जुलसा जि हे खः ।

१४४. नङ्गु जातक

“बहुम्पेतं असब्धि जातवेद...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आजीवकपिनिगु
मिथ्या-तपयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् आजीवकपिसं जेतवनया ल्यूने थीथी प्रकारयागु मिथ्या तप याना च्वन । पुतुं च्वना
फेतुना च्वनेगु, चिकंलापा व्रत (चिकं लापाथें ल्हाःतुति चकंका च्वनेगु व्रत), कथय् दचनेगु व्रत तथा
पञ्चाग्नि (न्याथी प्रकारयागु मि) पनेगु व्रत आदिथें जागु मिथ्या व्रत, इमिसं याना च्वंगु खना गुलिं
भिक्षुपिसं भगवान्याके न्यंवन - “भन्ते ! थुजागु मिथ्या तपद्वारा छुं अभिवृद्धि जुइ फइला थें ?”

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुजागु मिथ्या तपद्वारा छुं कुशल अभिवृद्धि जुइ मखु । न्हापायापिं पण्डितपिसं थुजागु तपद्वारा कुशल अभिवृद्धि जुइ धका भाःपिया मि ज्वना जंगलय वना अग्निहोत्र आदि याना छुं अभिवृद्धि मजुसेलि लखं मि स्याना कसिण-परिकर्म याना अभिज्ञा व समापत्ति लाभ याना इपिं ब्रह्मलोकपरायण जुल ।” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय बोधिसत्त्वयागु जन्म उदिच्च ब्राह्मण कुलय जुल । व बूगु दिनय मांबौपिसं मि कया तल । अनलि भिंखुदं दसेलि थथे धाल - “पुत्र ! छ जन्म जूगु दिनय जिमिसं मि कया तयागु दु । यदि छेय च्वने न्ह्यांसा स्वंगू वेद अध्ययन या । मखु, ब्रह्मलोक वने न्ह्यांसा मि ज्वना जंगलय वना अग्निहोत्र जुया महाब्रह्मायात आराधना याना ब्रह्मलोकपरायण जु ।”

“जित छेय च्वनेगु ज्या मदु” धया मि ज्वना व जंगलय वना आश्रम दयका अग्निहोत्री जुया अन हे च्वं च्वन । छन्हु वं छगू प्रत्यन्त गामं दान वःगु सा आश्रमय हया बिचाः यात - “अग्नि-भगवान्यात सायागु ला नके माल ।” अले वयात थथे जुल “थन चि मदु, अग्नि-भगवानं चि मदुगु ला नये फइ मखु जुइ । उकि गामं चि हया अग्नि-भगवान्यात चि दुगु ला नके ।” अले सायात अन हे चिना चि कायत गामय वन । व वनेधुंका व्याधात अन वःबले इमिसं अन सा छम्ह खना वयात स्याना ला छुया नया न्हिप्यं, जँ छचंगु व व्वे जक अनसं तुं त्वःता बाकी ला ज्वना वन ।

ब्राह्मण लिहाँ वया स्वःबले न्हिप्यं आदि जक खना बिचाः यात - ‘थुम्ह अग्नि-भगवानं थःथाय दुगु वस्तुयात ला रक्षा याये मफु धाःसा जित गुकथं रक्षा याये फइ ! थुगु अग्निपूजा ज्या लगे मजुल । थुकिं छुं कुशल अभिवृद्धि जुइ मखु” धका अग्निपूजां विरक्त जुया - “भो अग्नि-भगवान् ! थःथाय च्वंगु वस्तु ला छं रक्षा याये मफु धाःसा जिगु रक्षा गुकथं याये फइ ? आः ला, ला मंत, थुलिं हे जूसां सन्तोष जु” धका न्हिप्यं आदि मी तया थुगु गाथा धाल -

“बहुम्पेतं असब्धि जातवेद, यं तं बालधिनाभिपूजयाम ।
मंसारहस्स नत्थज्ज मंसं, नद्दुट्ठम्पि भवं पटिग्गहातू’ति” ॥

“हे असभ्य देवता ! गुगु साया न्हिप्यनं जिं पूजा यानागु खः व हे आपा खः धका भाप्यु, ला बिइ योग्य खः परन्तु ला मंत । उकिं छं न्हिप्यं जक जूसां नया ब्यु ।”

थुलि धया महासत्त्वं लखं मि स्याना ऋषिभेषअनुसारं प्रव्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति लाभ याना ब्रह्मलोकपरायण जुल । मि स्यानाम्ह तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

१४५. राध जातक

“न त्वं राध विजानासि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह मिसाप्रति आसक्ति जूगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा इन्द्रिय जातक (जा. नं. ४२३) स वइतिनि ।

शास्तां उम्ह भिक्षुयात सःता आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षु ! मिसातयूत बचे याना तये फइ मखु । पाःतया तया नं इमित बचे याये मफुत । छं नं न्हापा पाः तया तल नं बचे याये मफुत । आः गुकथं बचे याये फइ ?” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व सुगा भंगःयागु योनी जन्म जुल । काशी देशयाम्ह ब्राह्मण छम्हसिनं बोधिसत्त्व व वया किजायात थः काय्यातथे लहिना तल । बोधिसत्त्वयागु नां पोडुपाद जुल अले किजाम्हेसियागु नां राध ।

खः, उम्ह ब्राह्मणया मिसा ब्राह्मणी अनाचारिणी खः, दुःशीला खः । ब्रह्म व्यापार यायेत वने त्यंबले निम्ह दाजुकिजा सुगार्पित धया थकल- “तात ! यदि छिम्मि मां नं (ब्राह्मणी) अनाचार यात धाःसा याके बिइ मते ।” बोधिसत्त्वं धाल- “तात ! ज्यू । यदि याके मबिइ फुसा मयाके, याके मबिइ मफुसा सुम्क च्वने ।”

थुकथं ब्रह्मनं ब्राह्मणीयात सुगातयूत लःल्हाना व्यापार यायेत वन ।

व व्यापार यायेत वंगु दिननिसें ब्राह्मणी नं अनाचार यायेगु शुरु यात । छेय् दुहाँ वःपिं व पिहाँ वंपिनि ल्याः अल्याख जुल । ब्राह्मणीयागु ज्याखँ खना राधं बोधिसत्त्वयात धाल - “दाई ! भी बौनं भीत मांनं अनाचार यात धाःसा याके बिइ मते धया वंगु खः । आः वं अनाचार याना च्वन । भीसं मयाके नु ।” बोधिसत्त्वं धाल - “तात ! छं खँ मथूगुलिं, मूर्खतायागु कारणं थये धया च्वन । मिसातयूत लुकुं छिना यंकूसां नं वयात बचे याना तये फइ मखु । भीसं याये मफुगु ज्या याये मज्यू ।” थुलि धया थुगु गाथा न्यंकल -

“न त्वं राध विजानासि, अहुरत्ते अनागते ।
अव्ययतं विलपसि, विरत्ता कोसियायने’ति” ॥

“अय् राध बाबु ! छं मस्यू । आः बाचा ई नं मजून (मिर्जत थ्यंकः वया च्वन) । कोशिय गोत्रय् जन्म जूम्ह भी मां ब्राह्मणी थः मिर्जैप्रति विरक्त जुया (याये मज्यूगु ज्या) याना च्वन । छं ज्ञां मदयूक खँ ल्हाना च्वने मते ।”

थुकथं पोडुपादं राधयात ब्राह्मणीलिसे खँ ल्हाके मबिल ।

ब्राह्मणी नं थः भात लिहाँ मवतले गुलि यल उलि अनाचार यानावं च्वन । ब्राह्मण लिहाँ वयेधुंका पोडुपादयाके न्यन - “तात ! छिम्मि मां गथे च्वं ?” बोधिसत्त्वं ब्राह्मणयात छु छु जुल इपिं सकतां कन । अले

धाल - “तात ! थुजाम्ह दुश्चरित्रम्ह मिसा छंत छाया माःगु दु ? मांयागु दोष कनेधुंका जिपिं थन च्वना च्वने फइ मखु ।” धका ब्राह्मणयागु तुति ज्वना ख्वया राधयात ब्वना ब्वया वना जंगलय् तुं वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना प्यंगू आर्यसत्य प्रकाशित याना बिज्यात । (आर्य) सत्ययागु प्रकाशनया अन्तय् उदिग्न जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् ब्राह्मण व ब्राह्मणी थुपिं हे निम्ह खः । राध आनन्द खः । पोद्दपाद जुलसा जि हे खः ।

- * -

१४६. समुद्रकाक जातक

“अपि नु हनुका सन्ता...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आपालं बुरापिं भिक्षुपिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

गृहस्थी जुया च्वंगु इलय् इपिं श्रावस्ती धनी परिवारयापिं खः । छम्हं मेम्ह पासा खः । थवंथवय् मिले जुया पुण्य याना च्वन । बुद्धयागु उपदेश न्यना बिचाः यात - “जिपिं बुरा जुल । जिपिं गृहस्थी जुया च्वना छु ख्यले दु ? शास्तायाथाय् रमणीय बुद्धशासनय् प्रब्रजित जुया भीपिं दुःख फुकः वने माल ।”

इमिसं थःपिंके दुगु सकतां धनसम्पत्ति काय्महचाय्पिंत लःल्हाना, मिखाय् ख्वबिं प्याःपिं थःथितिपिंत त्वःता शास्तायाके याचना याना प्रब्रजित जुल । परन्तु इमिसं प्रब्रजित जूथें प्रब्रज्या अनुकूल श्रमण-धर्मया ज्या मयाः । बुरा जुइ धुंक्गुलिं धर्म नं स्यना काये मफु । गृहस्थी जुया च्वबलेथें तुं याना प्रब्रजित जुइधुंका नं विहारया छकु ध्याकुने छगू पर्णशाला दय्का अन मुना च्वना च्वन । भिक्षा वनीबले नं गनं मवंसे न्ह्याबले थःपिनि काय्महचाय्पिंथाय् छेंय् वना नः वनिगु जुया च्वन ।

इपिंमध्ये छम्हसिया न्हापायाम्ह मिसा दक्व बुरापिं भिक्षुपिंत उपकार याइम्ह जुया च्वन । उकिं ल्यं दुपिं मेपिं भिक्षुपिं नं भिक्षा कया हया वयागु हे छेंय् वना नः वनिगु जुया च्वन । वं नं थःम्हं दय्का तयागु कयें तरकारी लिसा तया नके बिइगु । छन्हु व मिसा बिरामी जुया सित ।

इपिं बुरापिं भिक्षुपिं विहारय् वना छम्हं मेम्ह पाचिना विहारय् उखे थुखे जुजुं ख्वया हाला च्वन - “गुम्हसियागु ल्हातय् साःगु रस दु, उम्ह उपासिकां जिमित त्वःता वन ।” इपिं ख्वगु ख्व सः ताया उखें थुखें भिक्षुपिं मूं वया न्यन - “आयुष्मान्पिं ! छाया ख्वया च्वनागु ?” इमिसं धाल - “जिमि पासाया न्हापायाम्ह मिसां त्वःता वन । वयागु ल्हातय् साःगु रस दु । वं जिमित आपालं उपकार याःगु दु । अजाम्ह मिसा आः गन काः वनेगु ? उकिं हे जिपिं ख्वया च्वनापिं खः ।

इमिसं याःगु विलाप खना भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खं पित हल - “आयुष्मान्पिं ! थुगु कारणं बुरापिं भिक्षुपिं छम्हं मेम्ह पाचिना खवख्वं चाःहिला च्वन ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खं ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खं” धका विन्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुपिं आः जक उम्ह मिसा सिना ख्वया हाला जूगु मखु, न्हापा नं इपिं क्वःया योनी जन्म जुया मिसाम्ह क्वः समुद्रय् दुबे जुया सिइबले समुद्रया लः ल्हेया फुका थ्वयात लिकाये धका सना च्वंगु इलय् पण्डितपिनिगुपाखें थुमिगु ज्यान बचे याना ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खं आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व समुद्र देवता जुया जन्म जुल । छम्ह क्वः थः मिसा क्वःनी च्वना नसा माःवना च्वंबले समुद्रया सिथय् वन । उगु इलय् मनूतय्सं समुद्र सिथय् च्वना दुरुजा, न्यां, ला व अय्लाः आदि तया नागयात बलि (पूजा) याना च्वन । क्वःत पूजा याना च्वंथाय् वना दुरुजा आदि खना क्वःनीयात नं दुरुजा, ला न्यां आदि नका यक्व यक्व अय्लाः त्वंकल । सुरापानं इपिं निम्हसितं नसा लगे जुल । इमिसं बिचाः यात । समुद्र क्रीडा याना म्हित वने माल । समुद्रया सिथय् च्वना मोल्हया च्वन । छगू समुद्र लहर वया क्वःनीयात चुइका यंकल । वयात छम्ह गौजुं नया घुत्का बिल । ‘जिमि मिसा सित’ धका क्वः ख्वया हाला च्वन ।

व ख्वया हाला च्वंगु सः ताया आपालं क्वःत भेला जुया, मूं वया न्यन - “छाय् ख्वया च्वनागु ?” “समुद्र सिथय् मोल्हया च्वनाबले जिमि मिसायात समुद्र लहरं चुइक यंकल ।” इपिं सकलें छगू पाखें ख्वल ।

इमिसं बिचाः यात । भीगु न्ह्योने थुगु समुद्रयागु छु तागत दु ? भीसं लः ल्हेया समुद्रयात खाली याना भी मिसायात पिकया हये । इमिसं म्हुतुइ लः जाय्क त्वना लः पिने ल्हवये हल । चिभ्या दुगु लखं मनचा स्यात धायेवं इपिं जमिनय् वया आराम का वयेगु याना च्वन । इमिसं भरमग्दुर कुतः याना लः ल्हेया च्वंबले इमि मनचा, म्हुतु स्यात, कथु स्यात, हिइसे च्वन, इमिगु मिखा ह्याउँसे च्वना वल । अले इमिसं छम्हं मेम्हसित सःता त्यानुसे च्वना सास्ती जुया धाल - “भो ! भीसं ला समुद्रयागु लः ल्हेया यंका पिने तये यंकागु खः । परन्तु गनं कया हयागु खः अन हे उगु लः वना च्वन । भीसं समुद्रयात खाली याये फइ मखु ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“अपि नु हनुका सन्ता, मुखञ्च परिसुस्तति ।
ओरमाम न पारेम, पूरतेव महोदधी’ति” ॥

“भीगु त्वाः मनचा त्यानुइ धुंकल, म्हुतु गने धुंकल । भीसं कुतः याना च्वना, महासमुद्र जाया हे च्वंगु दु ।”

थुकथं हाहां इपिं दक्व क्वःत ख्वया च्वन । उम्ह क्वःनीया त्वाः थथे च्वं । थुजागु गुलि गुलि चिंंगु मिखा खः । थुजागु बांलागु म्हत्या दुम्ह खः । थुजागु न्यने हे यइपुसे च्वंगु सः दुम्ह खः । उम्ह खूं समुद्र नाश जुया वनेमा ।

इपिं थुकथं विलाप याना ख्वया हाला जूगु खना समुद्र देवतां भयानक (भैरव) रूप क्यना बिसिकः छवया बिल । थथे जूबले इमि कल्याण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् क्वःनी थ्वया न्हापायाम्ह मिसा खः । क्वः बुराम्ह भिक्षु । मेपिं क्वःत थुपिं हे बुरापिं भिक्षुपिं खः । समुद्र देवता जुलसा जि हे खः ।

- * -

१४७. पुष्करत जातक

“नयिदं दुक्खं अटुं दुक्खं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्तम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

भगवानं वयाके न्यना बिज्यात - “भिक्षु ! छु छ धात्थें उद्विग्न चित्त जूगु खः ला ?” वं विन्ति यात - “धात्थें खः, भन्ते !” छंत सुनां उत्तेजित यात ?” धका न्यना बिज्यायेवं वं धाल - “जिमि न्हापायाम्ह मिसां, भन्ते ! उम्ह मिसायागु ल्हातय् मधुर रस दु । जि व मदय्कं च्वने मफुत ।”

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षु ! थ्वं छंत अनर्थ याःम्ह खः । छ वयागु हे कारणं न्हापा नं सुली च्वना वयेधुंकूम्ह खः । थ्वयागु हे कारणं ख्वया हाला सिना वनाली छ नरकय् उत्पन्न जूवंगु दु । आः हानं छं वयात हे छ्वाय् यय्का जुया च्वनागु ?” थुलि आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व आकाशय् च्वनिम्ह देवता जुया जन्म जुल । वाराणसी कार्तिक महिनाया चान्हे नखः माने यात । नगर देवनगरथें भःभः धाय्क बांलाका तल । सकलें मनूत नखः हना न्ह्याइपु तायेका च्वन ।

छम्ह दरिद्रम्ह मनूयाके छज्वः जक मोटागु वसः दुगु जुया च्वन । वं बांलाक हिइके बिया, इस्त्री याना भी भी गुजि दय्कल ।

वया मिसां धाल - “स्वामी ! केशर रंगयागु वसः पुना छलिसे पाचिना कार्तिक उत्सवय् चाह्यू वने माल धयागु जिगु इच्छा जुया च्वन ।”

भातम्हं धाल - “भद्रे ! भ्नीथें जापिं गरीबपिंके केशर रंग गनं वइ ? साधागु वस्त्रं पुना म्हितः वने नु ।”

“केशर रंग मदुसा नखः हनेत वने मखु । छं मेम्ह मिसा व्वना हूँ ।”

“भद्रे ! जित छाया् छं दुःख बिया च्वनागु ? भीपिं गरीबपिंके गनं केशर रंग दइ ?”

“स्वामी ! मनूतय् इच्छा जूसा छु जक मजुइ ? छु जुजुयाथाय् केशर क्यबय् आपालं केशर मदुला ?”

“भद्रे ! उगु थाय् राक्षसत पाः तया सुरक्षित याना तःथे आपालं बलवान्पिं सुरक्षाकर्मीतय्सं सुरक्षा याना तःगु दु । अन कावने फइ मखु । छं उकिया इच्छा याये मते । गुलि दु उलिं मन तया च्वं ।”

“स्वामी ! चान्हे खिउंसे च्वनिगु इलय् अजागु गनं थाय् मदुला गन वने मफइगु खः ?”

वं बारम्बार धासेलि आसक्ति जूगु कारणं वयागु खँ न्यना स्वीकार याना धाल - “ज्यू, भद्रे ! धन्दा काये म्वाः ।”

वयात आश्वासन बिल । थःगु ज्यूया मोह तोतल । नगरं पिहाँ वना जुजुया केशर क्यबय् वन । अन पःखा थुन । क्यबय् थ्यन । पःखा घ्वारर दुना वःगु सः ताया सुरक्षाकर्मीत वया वयात खुँ धका ज्वन । व्वःबिल, दाल, चित । चिना न्हिनय् जुइवं जुजुया न्ह्योने तयेयंकल । जुजुं हुकुम बिल - “का, यंकि थ्वयात सुली तये यंकि ।

इमिसं वयात ल्हाः ल्यूने चिना स्यायेत यंकीगु थासय् सी बाजं (वाध्य भेरी) थाय्का वयात नगरं पित यंकल । अन यंका वयात सुली तया बिल । तःसकं स्यात । क्वःत वयागु छचनय् जुना मुलु-कातार्थे च्वाउंगु त्वाथलं क्वाना वयागु मिखा लिकाये त्यन । अपाय्च्वं स्यागु नं लोमंका वं थथे हे मती तया च्वन - ‘अहो ! जिं ह्याउंगु पकागु रंगं छिना तःगु वस्त्रं पुना निपा ल्हातं पाचिना उम्ह मिसालिसे कार्तिकया चान्हेयागु नखःखुन्हु चाह्यू वने मखन ।’ थुकथं चिन्ता यायां थुगु गाथा धाल -

“नयिदं दुक्खं अदुं दुक्खं, यं मं तुदति वायसो ।
यं सामा पुण्फरत्तेन, कत्तिकं नानुभोस्सती’ति” ॥

“जित सूगु सुलिं व मुलु-कातार्थे च्वाउंसे च्वंगु क्वःतयग्गु त्वाथलं क्वाःगु दुःख धात्थेगु दुःख मखुनि । म्हासुसे च्वंगु ला ऊन दुम्ह जिमि मिसां वया पुने यःगु ह्याउंगु स्वाँयागु रंगं छिना तःगु वसतं पुना कार्तिक नखः हने मखंगु हे जक जिगु नितिं तःधंगु दुःख जुल ।”

थुकथं मिसा लुमंका विलाप यायां सिना वनालि नरकय् जन्म जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या कलाभातपिं आःयापिं कलाभातपिं खः । उगु खँ प्रत्यक्ष खंम्ह आकाश देवता जुलसा जि हे खः ।

१४८. सिङ्गल जातक

“नाहं पुनं न च पुनं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कामुकतायात निग्रह यायेगुयात कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

श्रावस्ती न्यासः महाधनवान् सेठपिनि कायपिनि थवंथवय् पासापिं मिले जुया शास्तायाके धर्मोपदेश न्यना (बुद्ध) शासनय् दुनुगलनिसें स्वां ह्वय्का प्रव्रजित जुल । अले इपिं अनाथपिण्डकं कार्षापण लाः थाय् जेतवनयागु थासय् वना च्वं वन ।

छन्हु बाचा इलय् इमिगु मनय् कामुकतायागु भाव ब्वलना वल । इमिसं उद्विग्न जुया छको त्वःता छ्वये धुंकूगु कामुकतायात हानं नालेगु बिचाः यात ।

शास्तां बाचा इलय् थःगु सर्वज्ञतारूपी ज्ञान-दण्ड-प्रदीप ल्हवना स्वया बिज्याबले थुगु इलय् भिक्षुपिनिगु मनय् छु जुया च्वन धयागु खँ सिङ्का कया बिज्यात । उपिं भिक्षुपिनि मनय् कामुकताया भाव ब्वलना च्वंगु खँ नं सिङ्का बिज्यात ।

भगवानं थः शिष्यपितं थुकथं हे रक्षा याना बिज्याइ गुकथं याकः काय्या मांमं याकः काय्यात अथवा छपा मिखा दुम्हं थःगु छपा मिखा बचे यायेथें याना बिज्याइ । पूर्वाण्ह आदि न्ह्यांगु इलय् नं इमिगु मनय् मभिंगु बिचाः लुया वल धाःसा उकियात अफ्क अप्वः बढे यायेगु मौका मब्युसे तुरन्त निग्रह याना बिज्याइ । उकिं वसपोलया मनय् थथे जुल, थ्व ला चक्रवर्ती जुजुया नगरय् खूत दुहाँ वयेथें जागु खँ जुल । जिं आः हे इमित धर्मोपदेश याना इमिके दुगु मभिंगु संकल्पयात निग्रह याना अर्हत्व लाका विइ माल ।”

वसपोल सुगन्धित गन्धकुटिं पिहाँ बिज्याना धर्मभण्डारीक आयुष्मान् आनन्द स्थविरयात मधुर स्वरं सःता बिज्यात - “आनन्द !”

“छाय् थें भन्ते !” धया वन्दना याना स्थविर दना च्वन ।

“आनन्द ! करोडौं कार्षापण लायेत गाःगु ईलाकाया दुने च्वंपिं सकलें भिक्षुपितं गन्धकुटीया परिवेणय् मुंकि ।”

भगवानं बिचाः याना बिज्यात - “यदि जिं थुपिं न्यासः भिक्षुपितं जक सःतल धाःसा इमि मनय् तथागतं इमिगु मभिंगु विचार सिङ्का काल धयाथें जुइ । उकिं याना इपिं उद्विग्न जुइ फु । धर्मोपदेश ग्रहण याना काये मफयेफु । उकिं सकसितं मुंकि” धका आज्ञा जुया बिज्यागु खः ।

“साधु भन्ते !” धया (आनन्द) स्थविरं ताचा ज्वना छगू परिवेणं मेगु परिवेण चाःहिला दक्व भिक्षुपितं गन्धकुटीया परिवेणय् मुंका शास्ताया नितिं आसन लात । शास्ता लाया तःगु आसनय् मुलपति थ्याना म्ह तप्यंक तथा अथे हे फेतुना बिज्यात मानौं शिलारूपी पृथ्वीस सुमेरु पर्वत तिप्यंक च्वना च्वथें । इलय् ब्यलय् छ वर्णयागु ख्वातुगु बुद्धरश्मि पिज्वया वया च्वन । उगु रश्मि नं कुच्छि जा तजाः जुइक पिहाँ वया च्वन, कूटागार अपायजा जुइक पिहाँ वया च्वन । मानौं समुद्रया दुने थ्यंक नकतिनि सूखौं लुया वःथें च्वन ।

भिक्षुसङ्घं नं शास्तायात वन्दना याना आपालं सत्कार याना वसपोलया छ्वाखेरं थुगु प्रकारं फय्तुत मानो शास्तायात ह्याउंगु कम्बलया किनारथें च्वन । बुद्धं भिक्षुपितं ब्रह्मस्वरं सम्बोधन याना विज्यात - "भिक्षुपिं ! भिक्षु धयापिसं कामवितर्क, व्यापादवितर्क, विहिंसावितर्क - थुपिं स्वथी अकुशल विर्तकयात मनय् थाय् बिइ मज्यू । यदि मनय् छुं मखुगु विचार लुया वल धाःसा उकियात चिधं भापी मज्यू । मभिंगु विचार शत्रुथें खः । शत्रु गुबलें चिधं जुइ मखु । मौका वयेवं नाश याना बिइ । थुगु हे प्रकारं भतिचा नं मभिंगु विचारयात बढे जुइगु मौका बिल धाःसा महाविनाश याना बिइ । मभिंगु विचार हलाहल विषथें च्वं । छ्वांगु व चिमिसं प्वला वःगु कैथें च्वं । विष दुम्ह सर्पथें च्वं । नं न्यागु व मिथें च्वं । थुकी प्यपुना च्वने मज्यू । ग्याना च्वनेमा । गुगु इलय् उत्पन्न जुया वइ व हे इलय् ज्ञानबलं अथवा भावनाबलं उकियात उकथं हे त्याग याना छुवयेमाः गथे पलेस्वां हलय् लाःगु लःयात त्वःता छुवइथें । पुलापि पण्डितपिसं भतिचा नं मभिंगु विचार लुया वल धाःसा सह याना मच्चंसे उकियात हानं उत्पन्न जुया वये मफय्क निग्रह याना छुवइ ।" थुलि आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मयागु खें आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म ध्वंया योनी जुल । व जंगलय् नदी सिथय् च्वना च्वन । छुम्ह बुराम्ह किसि गंगाया सिथय् सित । शिकार माःवना च्वंबले ध्वंनं किसियागु म्ह खना बिचाः यात । जित तःधिकम्ह छुम्ह शिकार भेटे जुल । वं स्वीं पाखे च्वना स्वीय् वां न्याना स्वत । नया हलोया फालय् वां न्यायेथें जुल । थन नये ज्यूगु छुं मदु धया वं वाय् वां (दन्त) न्यात । थामय् वां न्यायेथें जुल । न्हाय्पं वां न्यात । हासाय् वां न्यायेथें जुल । प्वाथय् वां न्यात । वाया भकरी वां न्यायेथें जुल । तुती वां न्यात । अगलय् वां न्यायेथें जुल । न्हिपनय् वां न्यात । (वा, बजि) ल्हुइगु लुसी वां न्यायेथें जुल । थन नं नयेगु छुं मदु धका बिचाः याना गनं नं नये ज्यूगु मखना प्यं प्वाल्य् म्हतु दुछुवया वां न्यात । वयात नायुगु क्यातुगु मालपा नयेथें जुल ।

वं बिचाः यात जित थुगु म्हय् नये योग्यगु क्यातुगु नायुगु थाय् लुया वल । अनं लिपा ननं प्वाथय् दुहाँ वन । अन जलस्ये, नुगः स्ये, स्वं आदि नया प्यास चाइबले हि त्वन । गोतुलेगु इच्छा जुइवं प्वाथय् म्ह तिप्यंका गोतुल । वं बिचाः यात । किसियागु म्ह जित च्वनेत न्ह्याइपु, छेंथें च्वन । नये मास्ती वइबले ला मदु मजू । जि मेथाय् वना च्वने माःगु हे मदु । व गनं नं मवंसे किसियागु प्वाथय् च्वना ला ननं च्वना च्वन ।

गुलि गुलि ई वन ग्रीष्म ऋतुयागु फसं व सूर्ययागु निभालं उगु सिइम्ह किसियागु म्ह गना सुखु गना वन । व दुहाँ वंगु प्यं प्वाः नं सुखु गना प्वा तित । प्वाथय् खिउँसे च्वना लोकान्तरिक नरकय् वंम्हथें जुल । लाश सुखु गनेवं ला नं सुखु गन । हि नं गन । पिहाँ वयेगु लँपु मदयेवं ग्याना व्वाय् व्वाय् जुल, उखें थुखें पिहाँ वयेत ह्वप्वाः माः जुल ।

थुकथं जासी जा ग्वारा ग्वारा दाइथें चःति स्वस्व वय्क च्वना च्वं च्वं छु दिनलिपा तःसकं इवारं वा वल । वा वया प्याना लाश न्हापाथें मांबुया वल । प्यं प्वाः चाला वया ह्वतं नौथें प्वाल्ललां खने दत । ध्वंनं प्वाः खनेवं आः धाःसा बचे जुल धका मती तल । वं किसियागु छ्वाचनय् च्वना च्वंगु खः, हाकनं जोडं तिगन्हुया प्यं प्वालं म्ह घ्वातु घ्वाना मज्यू मज्यू पिहाँ वल । म्ह नाइसे च्वना च्वने धुकूगुलिं वयागु म्हय् च्वंगु सँ प्वाय् दक्वं प्यं प्वाल्य् तुं प्येपुना थात ।

ताइबःसिमाया दंथें सँ मदुगु म्ह खना वया नुगलय् घाः जुल । पलख ब्वाय् वन । अले दिना फेतुना थःगु म्हय् सँ मदुगु खना थःगु म्ह स्वया बिचाः यात । 'जित थुगु दुःख सुनां याना ब्यूगु मखु । थ्व लोभया हेतुं, लोभया कारणं, लोभं याना हे जिं भोगे याये माःगु खः । आर्वलि जि लोभया बशय् वने मखुत । हानं किसियागु म्हय् दुने दुहाँ वने मखुत ।' वयागु नुगः संवेगं जाल अले थुगु गाथा धाल -

“नाहं पुनं न च पुनं, न चापि अपुनप्पुनं ।
हत्थिबोन्दि पवेक्खामि, तथा हि भयतज्जितो'ति” ॥

“जि थपाय्सकं भयभीत जुइधुन, आर्वलि जि किसियागु म्हय् दुने हानं दुहाँ वने मखुत । हानं दुने दुहाँ ला वने हे मखुत । आः ला गुबले हे वने मखुत ।”

थुलि धया अनं बिस्यू वंम्ह हानं उम्ह अथवा मेम्ह सु नं किसिया म्हायात स्वये तक नं मछाल । अनं लिपा लोभया बशय् मवन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! दुनें गुगु क्लेश दया वइगु खः उगु चित्तयागु क्लेशयात बढे याके मब्यूसे निग्रह यायेमाः । थुलि आज्ञा जूसे आर्यसत्ययातु प्रकाशन याना जातकयागु सारांश कना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उपिं न्यासः भिक्षुपिं अर्हत् जुल । मेपिं ल्यपिं गुलि स्रोतापन्न, गुलिं सकृदागामी अले गुलिं अनागामी जुल । उगु इलय् ध्वं जुलसा जि हे खः ।

- * -

१४९. एकपण्ण जातक

“एकपण्णो अयं रुक्खो...” थुगु गाथा वैशालीया लिक्क महावनयागु कृटागारशालाय् च्वना बिज्यागु इलय् वैशालीयाम्ह छम्ह दुष्ट स्वभावयाम्ह लिच्छवी कुमारयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उगु इलय् वैशाली गावुत-गावुत (दुई माइल) पतिकं स्वथी पःखा दना तःगु जुया च्वन । स्वंगुलिं थासय् गोपुर दु, अट्टालिका दु अले कोथात दु । थुकथं तःसकं बालाना भःभः धाः ।

अन न्ह्याबले राज्य याना च्वनिपिनि (प्रशासक) जुजुपिनिगु ल्याः न्हेद्वः, न्हेसः व न्हेम्ह दु । उलि हे उपराजात नं दु । उलि हे सेनापति आदि व भण्डरीत नं दुगु जुया च्वन ।

उपिं राजकुमारपिंमध्ये छम्ह राजकुमार दुष्ट लिच्छवी कुमार धयाम्ह दु । व क्रोधीम्ह, प्रचण्डम्ह व कठोरम्ह जुया च्वन । कथिं सूम्ह विष दुम्ह सर्प पिंकाइथें जागु तँमं न्ह्याबले गुनु गुनु ग्वाना च्वंम्ह । सुनानं वयागु न्ह्योने निगू स्वंगू शब्दतक नं न्वं वायेगु आँट याये मफु । वयात वया मांबौपिसं, थःथिति पासाभाइपिसं सुनां नं हे खँ न्यंके मफु । अनलि वया मांबौपिसं बिचाः यात - “थुम्ह कुमार अत्यन्त

कठोरगु स्वभाव दुम्ह जुया च्वन । दुस्साहसिम्ह जुया च्वन । सम्यक्सम्बुद्ध छम्ह त्वःता मेपिं सुनानं ध्वयात खँ न्यंके फइ मखु । गुलिं गुलिं मनूत सम्यक्सम्बुद्धं विनीत याना बिज्यासा जक विनीत जुइपिं नं प्राणीपिं दये फु । इमिसं वयात शास्तायाथाय् व्वना यंकल अले वन्दना याना बिन्ति यात - “भन्ते ! थुम्ह कुमार प्रचण्डम्ह खः, कठोरम्ह खः, क्रोधं च्याना च्वंम्ह खः । ध्वयात उपदेश बिया बिज्याहूँ ।”

शास्तां उम्ह कुमारयात उपदेश बिया बिज्यात - “कुमार ! प्राणीपिंप्रति प्रचण्ड जुइ मज्यू, दुस्साहसी जुइ मज्यू, कष्ट बिइम्ह जुइ मज्यू । छाःगु वचन धयागु थःत जन्म ब्यूम्ह मांयात तकं यइ मखु, बौयात तकं यइ मखु । काय्यात तकं यइ मखु, थःथिति पासाभाइपित तकं यइ मखु, यःता जुइ मखु । गुम्ह मनू न्यायेत वःम्ह सर्पथें जाःम्ह, जंगलय् लुटे याये धका वःपिं खुथें जाःम्ह, नयेत वःम्ह यक्षथें जाःम्ह जुल धाःसा मेगु जन्मय् नरकादी उत्पन्न जूवनी । थुगु जन्मय् तँ कुलुम्ह मनू भःभः धाय्क बांलाक समाये याना च्वंसां बांलाइ मखु । वयागु पुन्हीया तिमिलार्थे चकंगु ख्वाः जूसां मिं नःगु कमल स्वार्थे अथवा खिति थागु लुंया न्हाय्कं ख्वं थागुथें बांलाइ मखु, स्वये हे यइ मखु । तँया हूनिं याना हे प्राणीपिसं शस्त्र ज्वना थःत तं स्याइ, विष नइ । खिपतं यःखाया सिइ । पहाडया ज्वलं कुतुं वनी । थुकथं तँया बशय् वना मनूत सिना वनाली नरक आदी थासय् उत्पन्न जूवनी । मेपितं दुःख बिइपिं नं थुगु जन्मय् निन्दा फया सिना वनाली नरक आदी थासय् उत्पन्न जूवनी । हानं छुं जुया मनू धाय्का जन्म जूवसां जन्म जूसैनिसें न्ह्याबले रोगी जुया च्वनी । मिखाया बिरामी, न्हाय्पं बिरामी आदि छगू रोग लाःसा हानं मेगु रोगं कय्का च्वने माली । रोगं बचे जुइ फइ मखु गुलिं न्ह्याबले दुःखी जुया च्वने माली । उकिं हे सकल प्राणीपिंप्रति मैत्री भावना तथा तयेमाः । सकसियां हितचिन्तक जुइमाः । सकसियांप्रति नायुगु चित्त दुम्ह जुया च्वनेमाः । छायाःसा थुजापिं (तँकुल) मनूत नरक आदि भयं मुक्त जुइ मखु ।”

उम्ह कुमार शास्तायागु छगू हे जक उपदेश न्यना मान मदुम्ह जुल, शान्त इन्द्रिय दुम्ह जुल, तँ मदुम्ह जुल, मैत्री चित्त दुम्ह जुल अले नायुगु नुगः दुम्ह जुल । वयात सुना नं व्वः ब्यूसां, दाःसां नं व छको लिफःतकं स्वयेगु नं मयात । व अजाम्ह सर्पथें जुल गुम्हसिया वा थ्वये धुंकल, अजाम्ह कंगालीथें जुल गुम्हसिया वाकुधि थ्यया तयेधुंकल, अजाम्ह द्वहथें जुल गुम्हसिया नेकू मदु ।

वयागु खँ सिइका भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! दुष्ट लिच्छवी कुमारयात ताःकालनिसें माबौपिसं खँ न्यंके मफु, थःथिति पासाभाइपिसं खँ न्यंके मफु । सम्यक्सम्बुद्धं वयात छगू हे उपदेशं अथे हे याना बिज्यात मानो सुं हारांम्ह किसियात सेखे यायेथें याना बिज्यात । उकिं ठीक हे धया तल - “भिक्षुपिं किसियात दमन याइम्हं किसियात दमन यायेधुनेवं दमन जूम्ह किसि चाहे पूर्व दिशाय्, जुइमा चाहे पश्चिम दिशाय् जुइमा, चाहे उत्तर दिशाय् जुइमा, चाहे दक्षिण दिशाय् जुइमा छगू दिशाय् जक वनी । भिक्षुपिं सलयात दमन याइम्हं सलयात दमन यायेधुनेवं दमन जूम्ह सल - चाहे पूर्व दिशाय्, जुइमा चाहे पश्चिम दिशाय् जुइमा, चाहे उत्तर दिशाय् जुइमा, चाहे दक्षिण दिशाय् जुइमा छगू दिशाय् जक वनी । भिक्षुपिं द्वहयात दमन याइम्हं द्वहयात दमन यायेधुनेवं दमन जूम्ह द्वह - चाहे पूर्व दिशाय्, जुइमा चाहे पश्चिम दिशाय् जुइमा, चाहे उत्तर दिशाय् जुइमा, चाहे दक्षिण दिशाय् जुइमा छगू दिशाय् जक वनी । परन्तु, भिक्षुपिं ! गुम्हसित तथागत अर्हत सम्यक्सम्बुद्धं शिक्षित याना बिज्याइ उम्ह च्यागू दिशाय् वनी । रूपवानं रूपयात स्वइगु थ्व छगूगु दिशा जुल संज्ञा व वेदना निरोध जुइगुयात प्राप्त याना च्वना च्वनिगु थ्व च्यागूगु दिशा जुल । वसपोलयात शिक्षकपिंमध्ये ज्वः मदुम्ह पुरुष-दमन-सारथि धका धाइ^९ । आयुष्मान्पिं ! सम्यक्सम्बुद्धथें जाःम्ह पुरुषपित दमन याये फुपिं मेपिं सुं सारथि मदु ।

८९. स्वया दिसं दीघनिकाय नेपाल भाषा पृ. १८८ च्यागू विमोक्ष शीर्षकय् ।

शास्तां विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! छिपिं फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं शास्तां आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! जिं ध्वयात आः जक छगू उपदेशं शिक्षित यानागु मखु, न्हापा नं छगू हे उपदेशं शिक्षित यानागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू उदिच्च ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधि जुइका तक्षशिला वना स्वंगू वेद व सकतां शिल्प स्यना काल । अले छुं समय छेंय् च्वना माबौ सिना वनेवं ऋषिपिनि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया अभिज्ञा व समापत्ति प्राप्त याना हिमालयय् वना च्वं वन । ताःकालतक अन च्वनेधुंका चि व पाउँ सवा काय्त जनपदय् वया वाराणसी वना जुजुया उद्यानय् वना च्वं वन । अले छन्हू बांलाक भःभः धाय्क वस्त्रं पुना तपस्वीया सुन्दर भेषं भिक्षाया नितिं नगरय् वना जुजुया धवाखाय् थ्यंकः वन ।

जुजु फेतुना झ्यालं क्वस्वया च्वंबले वयात सुन्दर भेषं बांलाक वया च्वंगु खना लय्ताल । वं थुम्ह तपस्वी छम्ह शान्त इन्द्रिय व शान्त मन दुम्ह खः धका खंकल । पलाछिना न्यासि वना च्वंबले क्वय् मिखा लाका केवल युग (निकु) तापाक जक स्वया वना च्वन । पला पलापतिकं द्विच्छि द्विच्छि दांया मिहा तया सिंहथे पला तया वगुथे च्वन । ‘यदि गनं नं शान्त धर्म धयागु छुं वस्तु दःसा थ्व वयाके दुने अवश्य दु जुइमाः’ धका मती तया छम्ह अमात्ययात स्वल ।

“देव ! छु आज्ञा दु ?”

“उम्ह तपस्वीयात सःता हिं ।”

“ज्यू, देव !” धया वं बोधिसत्त्वयाथाय् वन । अन वना बोधिसत्त्वयात वन्दना याना वयागु ल्हातं भिक्षापात्र काल । बोधिसत्त्वं न्यन - “महापुण्यवान् ! छु खँ दु ?”

“भन्ते ! महाराजं छपितं लुमंका च्वन ।”

“जिपिं हिमवन्तनिवासी खः । जुजुयाथाय् वये वनिम्ह जि मखु ।”

अमात्यं जुजुयात थ्व खँ कन । जुजुं - “भीथाय् वये वनिम्ह सुं भिक्षु मदु । वयात ब्वना हति ।”

बोधिसत्त्वयात वन्दना याना अमात्यं प्रार्थना याना नापं ब्वना लाय्कुली थ्यंकः वल ।

जुजुं बोधिसत्त्वयात वन्दना याना श्वेतछत्र तया तःगु लुंयागु सिंहासनय् फेतुका थःत दय्का तःगु शीथी प्रकारयागु भोजन याकेधुंका न्यन - “भन्ते ! गन च्वना विज्याना च्वंम्ह खः ?”

“महाराज ! जिपिं हिमवन्तनिवासी खः ।”

“गन विज्याये त्यनागु ?”

“महाराज ! वर्षा ऋतुयात अनुकूलगु निवासस्थान माः जुया च्वनागु खः ।”

“भन्ते ! अथे जूसा जिमिगु उद्यानय् च्वना विज्याहूँ ।”

वसपोलयाके स्वीकृति कया थःम्हसिनं नं भोजन यायेधुंका जुजु बोधिसत्त्वलिसे उद्यानय वन । अन पर्णशाला दय्मा चान्हे च्वनेत छगू थाय् व न्हिने च्वनेत थाय् छगू दय्का प्रब्रजितपितं मामाःगु च्याता वस्तुया व्यवस्था याना, ऋषियागु सेवा आदि यायेत उद्यानपालयात जिम्मा बिया थः स्वयं लायकुलि लिहाँ वन । उगु इलंसिसें बोधिसत्त्व उद्यानय च्वनेगु यात । जुजुं नं न्हिं निको स्वको वयागु सेवाय् वनेगु यात ।

उम्ह जुजुया दुष्ट कुमार धयाम्ह मभिंम्ह काय् छम्ह दु । व तँकुलु व हारांम्ह खः । वयात जुजुं नं खँ न्यंके मफु, वया थःथितिपिसं नं खँ न्यंके मफुगु जुल । अमात्यपिसं व ब्राह्मण गृहपतिपिसं तँ पिकया - “हे स्वामी ! थये याये मते, अथे याये मते” धका न्ह्याक्व धाःसां वयात सुनां नं खँ न्यंके फुगु मखुत ।

जुजुं विचाः यात । ‘जिमि शीलवान्म्ह तपस्वी छम्ह त्वःता मेपिं सुनांनं थुम्ह कुमारयात खँ न्यंके फइ मखु ।’

उम्ह कुमारयात बोधिसत्त्वयाथाय् व्वना यंकल, अले वयात लःल्हाना धाल - “भन्ते ! थुम्ह कुमार तँकुलुम्ह हारांम्ह जुया च्वन । जिमिसं थ्वयात खँ न्यंके मफुत । छपिसं थ्वयात न्ह्याथे यानासां शिक्षा बिया बिज्याहँ ।” थुलि धया जुजु वन ।

बोधिसत्त्वं कुमार व्वना उद्यानय चाःह्यू वन । अन नीहःमा खन । उकिया छखेपाखें छहः हः व मेगुपाखे छहः याना निहः दुगु जुया च्वन । बोधिसत्त्वं कुमारयात धाल - “कुमार ! थ्व मांयागु हः नया रस फेया स्व ।” वं उकिया छहः म्हुतुइ तयेसाथं रस कया “थूक” धया ल्हवया छवत । “कुमार ! थ्व छु ?” “भन्ते ! थुगु मां थुबले हलाहल विषथें च्वं, तःमां जुइवं थ्वं आपालं मनूतयगु ज्यान काइ ।” थुलि धया वं नीहःमा लिना ल्हातं काच्याकुचि याना थुगु गाथा धाल -

“एकपण्णो अयं रुक्खो, न भूम्या चतुरङ्गुलो ।
फलेन विसकप्पेन, महायं किं भविस्सती’ति” ॥

“थुगु मां हः छहः जक दुगु वं प्यलांगु हे तमा मज्जुनिबले हे विषथें जागु हः दुगु मा सल धाःसा, तमा जुइवं छु जुइगु जुइ ?”

अनलि बोधिसत्त्वं कुमारयात धाल - “कुमार ! छं थुगु मा, चिमा जुया च्वंबले हे अपाय्च्वं खाइसे च्वं, तमा जुइवं उकिं छु जक मज्जुइ धका लिना काच्याकुचि याना वांछ्वया बिल । गथे छं थ्वया प्रति व्यवहार यात अथे हे छिमि राष्ट्रवासी जनतां नं थुम्ह कुमार तँकुलुम्ह, हारांम्ह खः धका विचाः याना तःधिक जुइवं राज्य याना छु याइगु जुइ ? थ्वया पाखें भीगु राष्ट्र उन्नति गनं जुइ ? इमिसं (जनतां) छंत राज्य मब्यूसे नीहःमांयातथें लिना छंत राष्ट्रं वांछ्वये फु । उकिं नीहःमांया स्वभावयात त्वःता आवलि शान्ति मैत्री व दया दुम्ह जु ।”

उगु इलंसिसें वं अभिमान यायेगु चत्तक हे तोतल । नम्र जुल । शान्ति, मैत्री व दया दुम्ह जुया बोधिसत्त्वयागु उपदेशअनुसारं आचरण याना बौ सिना वनेवं राज्य प्राप्त यात । हानं दानादि पुण्यकर्म यायां यथाकर्म (परलोक) वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! जिं थुम्ह दुष्टम्ह लिच्छवी कुमारयात आः जक भिंकागु मखु, न्हापा नं भिंकागु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् दुष्टम्ह कुमार थुम्ह लिच्छवी कुमार खः । जुजु आनन्द खः । उपदेश ब्यूम्ह तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

१५०. सज्जीव जातक

“असन्तं यो पगण्हाति...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अजातशत्रुपाखें दुर्गुणीयात याःगु आदरया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वं बुद्धपिनि विरोधी, पापी देवदत्तया प्रति श्रद्धावान् जुया उम्ह दुष्ट असत्पुरुषयात उच्च थाय् बिया वयात माने यायेगु इच्छां आपालं आपाः धन खर्च याना गयाशीर्षय् छगू विहार दय्का बिल । वयागु हे खं न्यना स्रोतापन्न आर्यश्रावक जुइधुंकूम्ह थः बौयात स्याना बिल । थुकथं थः स्रोतापन्न जुइगु सम्भावनाय् पंगल थना विनाश जुया स्यना वन ।

देवदत्तयात वं दुसुका काल धयागु खँ न्यसेंनिसें वयात नं जमिनं दुकाइ धका गयात । भयभीत जुइका च्वनेमाःगुलिं राज्य सुख मंत । खाताय् गोतुला दचनेबले नं थारा न्हल । तीब्र वेदनां पीडित जुइका च्वनेमाःगुलिं किसिया मचार्ये उखें थुखें ब्वाय् ब्वाय् जुया च्वन । वं स्वयेबले पृथ्वी तज्याःथे च्वन, अनं अवीचि (नरक) या मि ज्वाला पिहाँ वथे च्वन । पृथ्वीं नं वया घुत्का नुना छूवये धका आं खाया च्वथे च्वन । मिं ह्याउंगु खाताय् गोतुइका नकिं ताना च्वथे जुल । थथे जुया जुजुया घाःपाः जूम्ह ग्वंगयातथे पलख नं शान्ति मंत, थर थर खाना च्वन ।

वं सम्यक्सम्बुद्धयागु दर्शन याना वसपोलयाके क्षमा फ्वनेगु अले थःके दुगु शंका मदय्केगु इच्छा यात । परन्तु थःम्हं यानागु अपराधयागु ग्यसुंया हूनिं वसपोलयाथाय् वनेगु सहास याये मफुत ।

राजगृह नगरय् कार्तिक उत्सव जुया च्वन । नगर देवनगरथे भःभः धाय्क बांलाक समाये याना तल । लाय्कु छेय् च्वना अमात्यगणपिसं चाःहुइका जुजु लुंयागु सिंहासनय् फेतुना च्वन । वं कौमारभृत्य जीवक थः लिक्क फेतुना च्वंगु खन । जीवक व्वना सम्यक्सम्बुद्धयाथाय् वने माल धका मती तल । परन्तु वं बिचाः यात । जिं तप्यंक जीवकयात सम्यक्सम्बुद्धयाथाय् वने माल धका “हे जीवक ! जि सम्यक्सम्बुद्धयाथाय् वनेगु इच्छा जुल, जि याकचा वने मज्यू । जित बुद्धयाथाय् यंकि धाये मछिं । जिं वयात थुगु तरिकां धाये माली - बहनिया सौन्दर्ययागु प्रशंसा याना न्यने माली । थौं जिमिसं गुम्ह श्रमण वा ब्राह्मणयागु सत्संगत याये माली, गुम्हसिया सत्संगत यायेवं मन प्रसन्न जुइगु खः । थ्व खँ न्यना अमात्यपिसं थथःपिनि गुरु (शास्ता) पिनिगु प्रशंसा याना हइ । जीवक नं सम्यक्सम्बुद्धयागु प्रशंसा याना हइ । अले वयात व्वना बुद्धयाथाय् वने माली ।”

वं न्यागू पदं बहनिया प्रशंसा यात^{१०}- “भो ! अहा, गपाय्सकं यइपुसे, न्ह्याइपुसे च्वंगु थ्व रात ! भो ! अहा, गपाय्सकं स्वये यइपुसे, न्ह्याइपुसे च्वंगु थ्व निर्मल रात ! भो ! अहा, गपाय्सकं स्वये बहःगु रात ! भो ! अहा, गपाय्सकं न्ह्याइपुसे च्वंगु (प्रसादनीय) रात ! भो ! अहा, गपाय्सकं लक्षण दुगु थ्व निर्मल रात ! थौं सु श्रमण वा ब्राह्मणयागु सत्संगत याये माल, गुम्हसियागु सत्संगत यायेवं जिगु चित्त प्रसन्न जुइगु खः ।”

१०. स्वया दिसैं, समाञ्जफल-सुत्त, दीघनिकाय, नेपालभाषा पृ. ३१ ।

छम्ह अमात्यं पूरण काश्यपयागु प्रशंसा यात^{९१} । मेम्हसिनं मन्खलि गोशालयागु यात । हानं मेम्हसिनं अजित केशकम्बलयागु यात । अथे हे मेम्हसिनं प्रकुध कात्यायनयागु प्रशंसा यात । मेम्हसिनं बेलुट्टपुत्रं सञ्जययागु प्रशंसा यात । मेम्हसिनं निगण्ठ-नाठपुत्रयागु प्रशंसा यात ।

जुजु इमिगु खँ न्यना सुम्क च्वना च्वन । वया स्वयेवले महामात्य जीवकं नं छु धाइला धका विश्वास याना च्वंगु । जीवक नं जुजुं छु धाःसा जक न्वं वाये धका मतीं तया न्वं मवासे सुम्क च्वना च्वन । जुजुं न्यन - “सौम्य जीवक ! छाया छ सुम्क च्वना च्वनागु ?” अनलि जीवकं आसनं दना गुखे भगवान् बिज्याना च्वंगु खः उखे स्वया ल्हाः निपा ज्वजलपा धाल - “देव ! वसपोल अरहत् सम्यक्सम्बुद्ध जिमिगु आम्रवनय् भिंनिनसत्याः भिक्षुमहासङ्घ व्वना विहार याना बिज्याना च्वंगु दु । वसपोल भगवान् बुद्धयागु थुजागु कल्याण कीर्ति फौले जुया च्वंगु दु - “वसपोल भगवान् अर्हत् जुया बिज्याम्ह ...^{९२}... थुगु प्रकारं गुंगू गुण दुम्ह खः धका कना वसपोलयागु जन्मया समयय् पूर्वनिमित्ति आदि भेद तथा भगवान्यागु प्रतापया बारे प्रकाशित याना धाल - “देव ! वसपोल भगवान् बुद्धनापं सत्संगत याना बिज्याहुँ, धर्म न्यना बिज्याहुँ, थःगु शंका मदय्का बिज्याहुँ ।”

जुजुया मनया खँ पूरा जुल । जुजुं धाल - “सौम्य जीवक ! अथे जूसा किसि यानत छं हे तयार या ।” किसितयत् भःभः धाय्क समाये याना तःधंक राजकीय सम्मानसाथ जीवकयागु आम्रवनय् वंबले जुजुं सुगन्धित तःधंगु मण्डलमालाय् तथागत भिक्षुपिसं चाःहुइका बिज्याना च्वंगु खन । गथे तःधंगु पुखुली लखय् तरंग (लहर) मदया शान्त जुया च्वंगु खः, अथे हे हासः मदय्क याउँक च्वना च्वंपिं भिक्षुपित उखें थुखें स्वया मती तल - “थुजागु शान्त परिषद् ला जिगु जीवनय् न्हापा गुबलें मखनानि ।” वं भिक्षुसङ्घया दनेगु फय्तुइगु तरीका खना लयताया सङ्घयात वन्दना यात । हानं भिक्षुसङ्घयात स्तुति यायां भगवान्यात वन्दना यात । छखेलिकक फेतुना श्रामण्यफलसम्बन्धी न्ह्यसः न्यन^{९३} । भगवानं वयात निगू भाणवारय् विस्तार याना सामञ्जस्यफल-सुत्तयागु खँ कना बिज्यात । सूत्रयागु देशना यायेसिधय्वं लयल्यतातां भगवान्याके क्षमा फवना आसनं दना लिहाँ वन ।

जुजु लिहाँ वने साथं भगवानं भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुम्ह जुजु हा मदुगु सिमाथें खः । भिक्षुपिं ! जुजु घाइते जुया अभागी जूम्ह धका भाःप्यु । यदि थ्वं ऐश्वर्ययागु लोभय् लाना थः धार्मिक धर्मराजा बौयागु हत्या मयागु जूसा थौं थ्व हे आसनय् च्वच्चं वयाके विरज वीतमल धर्मचक्षु उत्पन्न जुइगु खः । देवदत्तयागु हूनिं, दुष्टयात तःधंगु स्थान ब्यूगुलिं याना वं स्रोतापत्तिफलयात नं प्राप्त याना काये मफुम्ह जुल ।

छन्हु मेगु हे दिनय् भिक्षुपिसं धर्मसभाय् खँ ल्हाना च्वन - “आयुष्मान्पिं ! अजातशत्रुं दुष्टयागु सम्मान याना दुश्चरित्रम्ह पापीम्ह देवदत्तयागु प्रेरणा कया बौयात स्यागु कारणं स्रोतापत्तिफल मदय्का च्वने माल । देवदत्तं जुजुयात नाश याना बिल ।”

शास्ता बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! आः जक अजातशत्रुं दुष्टयात सम्मान याना स्यना वंगु मखु, न्हापा नं स्यना वनेधुंकूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

९१. अन हे विस्तारपूर्वक वर्णन वयाच्वंगु दु ।

९२. अन हे स्वया दिसँ ।

९३. अन हे स्वया दिसँ ।

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वयागु जन्म छगू महासम्पत्तिशाली ब्राह्मण कुलय् जुल । तःधिक जुइका तक्षशिला वना सकतां शिल्प स्यना लिहाँ वल । वाराणसी नां दंम्ह प्रसिद्धम्ह आचार्य जुया न्यासःम्ह विद्यार्थीपिंत विद्या स्यना च्वन ।

इपिं विद्यार्थीतमध्ये छम्ह सञ्जीव धयाम्ह छम्ह दु । बोधिसत्त्वं वयात सीम्ह म्वाका थनेगु मन्त्र स्यना बिल । वं सीम्हसित म्वाका थनेगु जक मन्त्र स्यना काल, हानं स्याना गोतुइका छवयेगु मन्त्र स्यना मका । छन्हु विद्यार्थीत नापं जंगलय् सिं माःवंबले अन सीम्ह धुं छम्ह खन । वं थः पासापिंत धाल - “जिं थ्व सीम्ह धुंयात म्वाका बिइ फु ।”

विद्यार्थीपिसं धाल - “फइ मखु ।”

सञ्जीवक - “का, स्वया च्वं, जिं स्वया च्वंक च्वंकं थना बिइ ।”

“म्वाके फःसा म्वाका हति ।” थुलि धया विद्यार्थीत सिमाम् थहाँ वना च्वना च्वन । सञ्जीवकं मन्त्र ब्वना सीम्ह धुंयात त्वहँचां कयकल । धुं बाथा इथिं दना वल । सञ्जीवकयागु गःपतय् ताके याना वयात स्याना व नं अन हे सिना वन । सञ्जीवक नं अन हे गोतूवन । निम्हं छथायसं तुं लाश जुल ।

विद्यार्थीपिसं लाश ज्वना वना आचार्ययात थ्व खँ कन । आचार्य विद्यार्थीपिंत सःता धाल - “तात ! मभिंपिंत सम्मान बिइम्हसित, गन सम्मान याये मज्यू अन सम्मान क्यना जुइम्हसित थुजागु दुःख अवश्य जुइ ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“असन्तं यो पग्गण्हाति, असन्तं चूपसेवति ।
तमेव घासं कुरुते, ब्यग्घो सञ्जीविको यथा’ति” ॥

“गुम्हसिनं मभिंम्हसित थछ्वइ, मभिंम्हसियागु सत्संगत याना जुइ, उम्हसित व हे दुष्टं विनाश याये यः । संजीवकं प्राण तःम्ह धुं संजीवकयात स्यार्थे खः ।”

बोधिसत्त्वं थुगु गाथाद्वारा विद्यार्थीपिंत उपदेश बिया दानादि पुण्य याना कर्मानुसा परलोक वन ।

शास्ता नं थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् सीम्ह धुंयात म्वाकूम्ह विद्यार्थी अजातशत्रु खः । प्यखेरं नां दंम्ह आचार्य जुलसा जि हे खः ।

ककण्टक वर्ग क्वचाल ।

जातक भाग १ क्वचाल ।

ग्वहालि सफू

मूल सफू

१. खुद्दकनिकाये जातक-अट्टकथा १ निसें ७ भाग प्रकाशक, विपश्यना विशोधन विन्यास, १९९८ ।
२. जातक (प्रथम खण्डनिसें खुगू खण्ड तक) अनु. भदन्त आनन्द कौसल्यायेंन, हिन्दी साहित्य सम्मेलन ।
३. न्यासः व न्ययूपू जातक (बर्मि) (5 - vols) अनु. मङ्गलाभौच्यो न्याउँकाँ सयादो फयाजी खें ह्यु थ्वँ सापे ।
४. The Jataka (3 vols) under the editorship of Prof. E.B. Cowell. The Pali Text Society, OXFORD, 1995.
५. जातक (नेपाली भाग १-४, आचार्य भिक्षु अमृतानन्द, आनन्दकुटी विहारगुठी बु.सं. २५२३-२५२६ ।
६. सचित्र सहित ५५० जातक सफू (सिंहली), विज्ञोदय विश्व विद्यालय पुस्तकालयाधिपति पण्डित वेरगोड अमरमोलि नामक स्वामिनपाखें प्रथमकाण्ड संशोधित, श्रीलंका प्रकाशन समागमपाखें प्रकाशित, बु.सं. २५०५, इ.सं. १९६१ ।
७. Buddhist Legends, W. Burlingams, (Buddhaghosa's Dhammapattakatha) 3 vols, PTS Oxford 1995.

लिधंसा सफू

८. दीघनिकाय अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५२८ ।
९. मज्झिमनिकाय अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४१ ।
१०. संयुत्तनिकाय अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४२ ।
११. इतिवृत्तक अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५२६ ।
१२. मिलिन्द-प्रश्न अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५२८ ।
१३. निदान-कथा अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. पवित्रबहादुर, अशोकरत्न, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४३ ।
१४. धम्मपद अनु. दुण्डबहादुर वज्राचार्य, प्रका. अशोकरत्न, डा. प्रदीपबहादुर, हीरादेवी वज्राचार्य, बु.सं. २५४५ ।

१५. खुदकपाठ अनु. धर्मरत्न शाक्य, बु.सं. २५१२ ।
१६. उदान, अनु. धर्मरत्न शाक्य, बु.सं. २५१८ ।
१७. विमानवत्थु, अनु. धर्मरत्न शाक्य, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
१८. पेतवत्थु, अनु. बोधिसेन महास्थविर, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
१९. थेरगाथा, अनु. बोधिसेन महास्थविर, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
२०. थेरीगाथा, (नेपालभाषा) अनु. अ. चन्द्रशीला, प्रका. न्हुच्छेमाया उपासिका, ने.सं. १०७७ ।
२१. चूलनिद्देस, अनु. अगगजाणी 'धम्माचरिय', अ. विमलजाणी 'धम्माचरिय' प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४५ ।
२२. बुद्धवंस, अनु. भूवनलाल प्रधान, प्रका. ज्ञानज्योति कंसाकार, लक्ष्मीप्रभा कंसाकार, बु.सं. २५४४ ।
२३. चरियापिटक, धर्मरत्न शाक्य, बु.सं. २५१३ ।
२४. जातकमाला भाग १ व २ सम्पादक भिक्षु अमृतानन्द, प्रका. यशोधरा बौद्ध विद्यालय, बु.सं. २५१५ ।
२५. महोसध महा-जातक, अनु. भिक्षु अनुरुद्ध, प्रका. श्रीमती मैयाशोभा, बु.सं. २५११ ।
२६. संक्षिप्त वेस्सन्तर जातक, भिक्षु अमृतानन्द, प्रका. माधवी अनगारिका, बु.सं. २५१७ ।
२७. बौद्ध कहानी, भिक्षु अमृतानन्द, धर्मोदय सभा, बु.सं. २५००
२८. गुपु जातक, अनु. जाणपूणिणक महास्थविर
२९. अभिधम्मत्थ संग्रह, अनु. ज्ञानपूर्णिक महास्थविर
३०. कुम्मासपिण्ड जातक, शीलव जातक, भिक्षु सुबोधानन्द, भिक्षु प्रज्ञारश्मि, प्रकाशिका सुन्दरीमाया उपासिका, बु.सं. २५१५ ।
३१. सरभंग जातक, अनु. भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५३४ ।
३२. गङ्गमाल जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५३९ ।
३३. सुधाभोजन जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२१ ।
३४. आदित्त जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२८ ।
३५. हत्थिपाल जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२४ ।
३६. महाबोधि जातक, भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर, बु.सं. २५२७ ।
३७. सम्बुल जातक, अनु. भिक्षु प्रज्ञानन्द, बु.सं. २५२९ ।
३८. महासत्त्व जातक (द्वि.सं.) भिक्षु सुदर्शन, बु.सं. २५११ ।
३९. Buddhist Birth-Stories (Jataka Tales) Trans. by Rhys Davids, 1998.
४०. Journal of the Pali Text Society 1890, T.W. RHHYS DAVIDS, (First Reprint) 1985.
४१. जातकमाला, डा. सूर्यप्रकाश व्यास, प्रका. चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वि.सं. २०५१ ।

४२. जातकमाला, सूर्यनारायण चौधरी, मोतिलाल, बनारसीदास २००१ ।
४३. पालि जातक साहित्य के आधार पर बौद्धधर्म, दशरथ गोंड ।
४४. बौद्ध दर्शन तथा अन्य भारतीय दर्शन (१-२ भाग) ।
४५. पालि साहित्य का इतिहास, भरतसिंह उपाध्याय, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग, २००० ।
४६. बुद्धकालीन भारतीय भूगोल, भरतसिंह उपाध्याय, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग वि.सं. २०१८ ।
४७. मध्यकालीन हिन्दी साहित्यपर बौद्धधर्मका प्रभाव, श्रीमती सरलादेवी त्रिगुणायत, एम.ए., पी.एच.डी., साहित्य निकेतन, १९६३ ।
४८. बुद्ध और बोधिवृक्ष, डा. शीलासिंह, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी, १९९२ ।
४९. आगम और त्रिपिटक: एक अनुशीलन खण्ड ३, राष्ट्रसन्त मुनिश्री नगराजजी डी. लिट, काँन्सैप्ट पब्लिशिंग कम्पनी, नईदिल्ली १९९१ ।
५०. जातक-कालीन भारतीय संस्कृति (हिन्दी), मोहनलाल महतो 'वियोगी', विहार-राष्ट्रभाषा-परिषद्, १९५८ ।
५१. बुद्धधर्म और विहार, श्रीहवलदार त्रिपाठी 'सहृदय', विहार-राष्ट्रभाषा-परिषद्, १९६० ।
५२. सद्धम्मोपायन (मूल पालि एवं हिन्दी अनुवाद), अनु. डा. ब्रह्मदेव नारायण शर्मा, बौद्ध आकार ग्रन्थमाला, १९९३ ।
५३. महावंस (हिन्दी) अनु. भदन्त आनन्द कौसल्यायन, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग वि.सं. २०१४ ।
५४. विनयपिटक (हिन्दी), राहुल सांकृत्यायन प्रका. महाबोधि सभा, सारनाथ, बु.सं. २४७८ ।
५५. विनयपिटके महावग्गपालि (हिन्दी अनुवाद सहिता), प्र.सं. स्वामी द्वारिकादास शास्त्री, बौद्ध भारती बु.सं. २५४२ ।
५६. Tales and Teachings of the Buddha, John Garrett Jones, London Geords Allen & Unwim, 1979.
५७. History of Indian Literature, vol-2, Mauriee Winternity, Motilal Bansidass, 1988
५८. Pali Language and Literature vol II Kamao Lal Hayra, 1994.
५९. A Handbook of Pali Literature, OSKAR VON HINUBER, 1997.
६०. A Cultural Study of Early Pali Tipitaka 2 vols, Dr. Yashapal, 1999.
६१. A History of Pali Literature, 2 vols, Bimal Churn Law, Ph.D., M.A., B.L., 1983.
६२. Geography of Early Buddhism, Bimala Churn Law, 1979.
६३. India As Described in Early Texts of Buddhism and Jainism, Bimal Churn Law, M.A., B.L., Ph.D., D. Litt, 1980.
६४. Pali Literature & Language, Withem Gelger, 1978.
६५. The Ancient Geography of India, Alexander Cunningham, 1996.

६६. बुद्धकालीन महिला भाग २, आचार्य अमृतानन्द महास्थविर, आनन्दकुटी विहारगुठी
 ६७. A Study on the Jatakas and the Avadans, Sadhanchandra Sarkar, Calcutta 1981.
 ६८. Studies in the Buddhist Jatakas, B.C. Sen, Calcutta 1974.
 ६९. Jataka Tales, E.J. Thomes (tr), (Comprises 114 tales)
 ७०. Buddhism in Translations, H.C. Warren, Motilal Banarsidass, 1987
 ७१. Buddhist India, T.W. RHYS DAVIDS, Motilal Banarsidass, 1971

लिधंसा शब्द कोश

७२. Dictionary of Pali Proper Names, G.P. Malalasekera, D. Litt., Ph.D., MA, (Lond.) O.B.E., The Pali Text Society, London, 1974.
 ७३. Concise Pali English Dictionary, B.P. Buddhadatta Mahathera, 1968
 ७४. Pali English Dictionary, T.W. Rhys Davids & William Stede, Oriental Book Reprint Corporation 1975.
 ७५. A Dictionary of PALI Language, REBERT CAESAR CHILDERS, Cosmo Publications, 1979.
 ७६. A Pali Glossary, Vol. 2, D. Anderson, Award Publishing House, 1979.
 ७७. Buddhist Hybred Sanskrit Grammer and Dictionary, Vol. 2, Franklin Edgertion, Motilal Banarsidass, 1985.
 ७८. SHABDA-SAGAR, Pt. Kulapati Jibananda Vidyasagar, B.A. 1900.
 ७९. A Sanskrit-English Dictionary, Carl Cappeller, The Chowkhamba Sanskrit Series Office, 1972.
 ८०. Buddhist Dictionary, Nyantiloka, Frewin & Co. Ltd., Colombo, Ceylon 1972.
 ८१. A Sanskrit - English Dictionary, Sir M. Monier Williams, Motilal Banarsidass 1986.
 ८२. अभिधानपदीपिका, सं. स्वामी द्वारिकादास, बौद्ध भारती, १९८१
 ८३. पालि-हिन्दी-कोष, भदन्त आनन्द कौसल्यायन, राजकमल, १९७५
 ८४. अमरकोष अर्थात् नामलिङ्गानुशासननामकोष, श्रीमदमरसिंह, १९१९
 ८५. पालिकोससंग्रहो (प्र.भा.), सं. डा. भागचन्द्र जैन भास्कर, आलोक प्रकाशन, १९७४
 ८६. संस्कृत-हिन्दी कोश, चामन शिवराम आप्टे, मोतिलाल बनारसीदास, १९८१
 ८७. भार्गव आदर्श हिन्दी शब्द कोश, सं. पण्डित रामचन्द्र पाठक, पं. पृथ्वीनाथ भार्गव, १९५०
 ८८. नेपाली बृहत शब्दकोश, नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान वि.सं. २०४०

धम्मचक्कप्पवत्तन - सारनाथ

..... बुद्धिमानम्ह मनुखं यथार्थं खंयान स्वीकार यायेमाः [अपण्णक जा. १] । छक्चो यक्व मि दयक्कीये दक्षम्ह मनुखं भतिचा मूलधनं थःत उन्नति याड (चूलसेट्टि जा. ४) । हथाये मचास्हसिया इच्छा पूरा जुड (गामणि जा. ८) । भिं जीवन हंपिनि उन्नति जुड (लक्खणमिग जा. ११) । यदि प्राणीपिसं जन्म कायेमाःगु दुःख खः धका स्यूगु जसा छम्ह प्राणी मेम्ह प्राणीयान गुबले हन्या याड मखु (मकतभन जा. १८) । क्षीर भोजन हे जसां फुदक नल धासा नृनीयः (तिन्थ जा. २५) । न्ह्याबले न्वंवायेबले मनय दुहां बंक नाडक यडपुसे च्वंक खं ल्हा (नन्दिवासाल जा. २८) । छगु मन जुया च्वंगुलिं इमित छुं याये मफया च्वन (सम्मोदमान जा. ३३) । अरण न्यान हे भय उन्नत जुया च्वन (सकृण जा. ३६) थकार्लिपित प्रशंसा याःम्ह परलोक्य सुर्गान प्राप्त जुड (तिन्तिर जा. ३७) । असत्पुरुष ज्या छता याये मखु (खरिरङ्गार जा. ४०) । द्वितैषीयागु खं मन्थीपिसं न्ह्याबले शोक फड (लोसक जा. ४१) । बुद्धिमानम्ह शत्रु बरु भिं जू (मकस जा. ४४) । मनलवया ज्या याये मसम्ह मनुखं याःगु उपकार नं सुखदायक जुड मखु (आरामदसक जा. ४६) । गुम्हसिनं अनुचित मार्ग धन इच्छा याड, उम्हसिनं दुःख सिड (वेडव्व जा. ४८) । ज्या सिद्धि जुडगु ई हे साइन खः (नक्खत जा. ४९) । मनुन धर्यापिसं कृतः यायेमाः । बुद्धिमानम्ह मनु निराश जुड मज्यू (महासीलव जा. ५१) । सन्य, धर्म, धृति, त्याग दुम्हसिनं शत्रुयान त्याकी (वानरिन्द जा. ५७) । न्हापा याये माःगु ज्या खं लिपा याडम्ह नुगः मछिंकी (वरुण जा. ७१) । अकृतज, सदां दोष त्रिया जुडम्ह मनुयान पृथ्वी छगोलं लः ल्हाना व्यसां सन्तुष्ट याये फड मखु (सीवनागराज जा. ७२) । दुष्टपिं मनुनयत (लःबाः वडबले) नदी थकायेगु सिवे बरु सिंगांयान थकायेगु हे भिं जू (सचर्चिकर जा. ७३) । थथितिपिं आपाः दडगु भिं (रुक्खधम्म जा. ७४) । न्ह्येपला नापं पलाछिवं 'पासा' जुड, लच्छि बाच्छि नापं च्वनेवं थथिति जुड, (कालकण्ण जा. ८३) । आरोग्य जुडगु, शील, जा बुद्धि जुडगु, उपदेश (न्यने दडगु), बहुश्रुत दुम्ह जुडगु, धर्मानुकूल आचरण दुम्ह जुडगु, अलमी मजुडगु – थपिं उन्नत जुडगुया मूलखा खः (अन्यस्सद्वार जा. ८४) । लोक्य शील हे दकसिबे कल्याणकर खः (सीलविमक जा. ८६) । मेपिसं याना तःगु उपकार लोमंकीम्हसिन लिपा ज्या पडे जुडबले (सुं) दड मखु (अकतञ्जु जा. ९०) । मल्लाह माहति कायेबले संयमी मनुतयगु, सासाःगु भिंभिगु नये दडबले थः यःपिं थथितिपिनिगु, छुं समस्या वडबले पण्डित मनुतयगु चाहना जुड (महासार जा. ९२) अविश्वास याये बहःगुलि विश्वास यायेमने (विस्सासभोजन जा. ९३) । संसार्य कारणाकारण स्यूम्ह पण्डित हे भिं जू (कूटवाणिज जा. ९८) । बरु छम्ह हे जक प्रज्ञावान्म्ह भिं जू, गुम्हसिनं भाषित अर्थया खं थुडकी (परोसहस्स जा. ९९) ।

दण्डवहादुर वज्राचार्य
अनुवादक

वेरी दुथाय पण्डितम्हं निवास याये मज्यू (वेरि जा. १०३) । इच्छां दुःख जुडका चर्वापिं मनुतयके फूसय चाहिला च्वंगु धारचक्र दड (मित्तविन्दक जा. १०४) । शिल्प धयागु न्हयागु हे जसां सयका तयेगु बांला जू (सालितक जा. १०७) । मनु मनुखं त्रिचाः मयायेक थःगु सफलता तालाके फड मखु (वट्ट जा. ११८) । थः समानपिं, थःसिबे च्वययापिं व थःसिबे च्वययापिं लिसे नं मित्रना दयका तयेमाः (कसनानि जा. १२१) । धर्वापिं मनुतयसं थःत लाभ जुगु सम्पत्तिं थःत तुं स्यंकी (सुंमध्र जा. १२२) । मेपिसं व्यूगुयान मकासे निरस्कार याडम्ह मूर्खया पासापिं मदया वने यः (असम्पदान जा. १३१) । गुलि दन उलि सन्तुष्ट जुडमाः (सुवण्णहंस जा. १३६) । दुने छंगु मन हाकु, पिने जक सफा जुयां छुं याये (गोध्या जा. १३८) ? गुम्हसिनं मभिंम्हसियागु सत्संगत याना जुड, उम्हसिनं व हे दुष्टं विनाश याये यः (सञ्जीव जा. १५०)

महापरिनिर्वाण - कुशीनगर

